

Hősmondák a Nartokról

Uarhag és fiai

Ahszar és Ahszartag születése

A nart Uarhagnak két ikerfia született öregségére. Abban az órában, amikor a kakasok elsőt kukorékolnak született az első fiú, és ugyanazon az éjszakán, amikor a Hajnalcsillag, Bonvarnon még nem jött fel az égre, abban az órában, amikor a kakasok másodszor kukorékolnak, érkezett a második fiú. A reggeli nap sugarai bepillantottak Uarhag és a felesége, Szajnagon szívébe, a szülők pedig átéreztek, hogy milyen drágák számukra a gyermekek, akiket ők nemzettek. Hogy szerencsét hozzon az újszülötteknek a születésük napja, Uarhag lakomát rendezett, amint a nartoknál szokás volt, csupán vadakat, amelyeket a vadászaton ejtettek, szolgáltak fel ezen a lakomán.

Uarhag meghívta a torra Kurdalagont, az égi kovácsot, a tenger mélyének uralkodóját, Donbettirt és az apósát, Szajnag-aldart. Sok tiszteletben álló nartot, az élükön Borával és Alibeggel is meghívtak erre a gazdag lakomára. Kurdalagon megkedvelte Uarhag fiait és nevet adott nekik. Az idősebbet Ahszarnak, a fiatalabbat Ahszartagnak nevezte el.

De miért nevezték el őket Ahszarnak és Ahszartagnak?

A bátrát ahszarnak hívják. Ilyen volt az első fivér. Így is nevezték el. Azonban a második fivér még bátrabb volt, őt Ahszartagnak nevezték el, ami «bátrabbat» jelent.

És az újszülöttek névadásának tiszteletére Kurdalagon csodálatos tilinkót ajándékozott Uarhagnak, amelyet maga kovácsolt égi acélból, fatigból az égi kovácsműhelyében. A nartok az asztalra helyezték ezt a csodálatos tilinkót, amely csengőn és vidáman rákezdett:

Fogj egy csésze rongot!
Emeld fel a csésze rongot!
És idd ki az egészségedre!

Hét nap és hét éjszaka lakomáztak Uarhag vendégei, amikor pedig vége lett a tornak, Kurdalagon felugrott egy lángvihar tarajára, mint egy szárnyas Pakundza eltűnt az égből. Gyöngyházzsínű lángoló halként Donbettir is visszatért és elrejtőzött a tenger mélyén. Szajnag-aldar is elment a várába. A nartok is, ahogyan azokhoz illik, akik egész életüket a hadjáratokban töltik, elindultak veszélyes útjukra.

Nem naponként, hanem óránként nőtt Ahszar és Ahszartag. Egy nap alatt egy hüvelyknyit, egy éjszaka alatt pedig egy egész arasznyit. Csintalan fiúcskák voltak Ahszar és Ahszartag. Íjat és nyílvevesszőket készítettek maguknak, és nem akadt olyan madár, amely el tudott volna repülni előlük: azonnal eltalálták, és kőként hullt le a földre. Hamarosan megtudhatta az egész világ, hogy a nart Uarhagnak felnőttek a bátor ikerfiai – Ahszar és Ahszartag.

Ahszar kardja

Megnőtt Ahszar és Ahszartag, eljött a nap, amikor elhatározták, hogy egy esztendőre hadjáratra mennek. Felkészültek. Útnak indultak. Eljutottak addig a helyig, ahol háromfelé vált az út, és így állapotok meg:

«Induljunk el a két szélső úton, a középső pedig legyen a találkozásunk helye. Mindegyikünk helyezzen egy maga készítette nyílveszőt az útszéli kő alá. Aki először tér vissza, ellenőrizze, hogy helyén van-e a fivére által odahelyezett nyílvesző».

Ahszar és Ahszartag szétváltak és elindult mindegyik a maga útján. Eltelt egy esztendő, Ahszartag visszatért a megbeszélthelyre, felemelte a követ, és látta, hogy Ahszar nyíla alatta fekszik, és fekete penész borítja. Megrémült Ahszar, hogy baj érte a fivérét, és elindult az általa választott úton. Sokáig ment erdőn, mezőn és hegyen keresztül, és estére elért a Fekete szurdokig. Ott meg is hált, és megálmodta, hogy a fivére, Ahszar fogságba esett.

Ahszartag felpattant és továbbment. Ismét egy egész napig ment, és estére elért a Fehérszurdokig. Ismét megpihent a ligetben, és mihelyt elszunnyadt, és ugyanolyan nyugtalanító álmot látott, mint az első éjszakán. Ismét nekiindult, és aggódva haladt tovább. Reggeltől késő estig ment Ahszartag, és éppen a Vörös-szurdokig jutott. Hogy megéhezett-e a hosszú úton? Nem tudott elaludni, és bejárta az egész ligetet, remélve, hogy ebben a szurdokban elébe bukkan valamilyen vad. Hirtelen egy tavat pillantott meg, és a partján egy sátor. A sátorban időnként feltűnt, majd ismét eltűnt valamiféle érthetetlen világosság.

«Nem ok nélkül állították fel ezt a sátor, – gondolta Ahszartag. – Lehetséges, hogy itt megtudhatom, mi történt a fivéremmel?»

Közelebb ment a sátorhoz, és elkezdte nézegetni. És Ahszartag láthatja, hogy a sátor egyik oldalán egy vaskapu van, amely magától záródik és nyitódik, és minden alakommal, amikor kinyílik, belülről fény látható. Elálmélkodott Ahszartag: mi ez a csoda? És amikor az ajtó megnyílt, rálötte a nyílát a fényre. És abban a pillanatban éles kiáltás hallatszott – olyan, hogy a fák meghajoltak, fortyogni kezdett a tó, és a hullámai kicsaptak a partra, a ligetben éjszakai állatok pedig megrémültek, és egymás hegyénhátán menekülni kezdtek. Kis idő múlva minden elcsendesedett. A tó ismét visszahúzódott a partjai közé, a fák felegyenesedtek, és az állatok csendben visszatértek a vackaikra.

Pirkadni kezdett. És mihelyt egészen kivilágosodott, Ahszartag meglátta, hogy a sátorból egy anyóka jön ki. Az egyik szemére vak volt, a másikba, a látóba beleállt Ahszartag nyíla. Jajgatott az öregasszony. Ahszartag közelebb ment hozzá, és hirtelen meglátta az anyóka kezében a fivére törülközőjét. Ahszartag azonnal megkérdezte:

– Kicsoda vagy? Hogy került hozzád a fivérem, Ahszar törülközője?

– Hej, fiatalember, én nem tudom, ki vagy, de ha te Ahszar fivérének nevezted, akkor nekem is fivérem vagy: mert én nart vagyok. Amikor nemrég itt járt a fivéred, megtudtam, hogy ő is nart származású. A víz alatt lakó bicenagokhoz készülődött, itt hagyta nekem a törülközőjét, és megparancsolta: «Kísérj figyelemmel, nővérem! Ha véres lesz a törülköző, azt jelenti, nehéz helyzetbe kerültem, ha tiszta, ne aggódj értem». És íme látom, hogy véres lett a törülköző, ami azt jelenti, hogy Ahszar fivéred nehéz helyzetbe került, a bicenagok fogságába esett. Azonban most, amikor teljesen megvakultam, nem tudom, mit kell tennem.

– És nem lehetséges, hogy láthass, akár a fél szemedre is? – kérdezte Ahszartag.

– Ha valaki elhozná a reggeli harmat cseppjét a szarvas tejbe keverve, és a sebembe cseppentené, akkor ismét látnék.

Ahszartag elfutott az erdőbe, elfogott egy szarvastehenet, megfejta, belekeverte a tejbe a reggeli harmat cseppjét, kihúzta a nyilat az anyóka szeméből, és beleöntötte az elkészített orvosságot. Abban a pillanatban visszanyerte látását az anyóka, és megörült, hogy látja Ahszartagot.

– Hogy került a fivérem a bicenagok fogságába? – kérdezte őt Ahszartag.

– Elmesélem neked a kezdetétől. A bicenagok vadásztak, és akkor hirtelen kapu nyílt az égen, és lehullott onnan egy égi ércdarab, egyenesen a legidősebb bicenag fejére, és keresztül ütötte azt. A bicenagok elvitték ezt az égi ércdarabot magukhoz a víz alá. Ahszar tudomást szerzett erről, és elhatározta, elveszi tőlük ezt a darabot. Ekkor azok körülvették őt, megkötözték, és magukkal vitték. Éppen ma készültem rájuk támadni, de a tetted megakadályozott ebben.

– És kinn keresztül állsz rokonságban a nartokkal, és miért nevezed magad a mi lányunknak? Melyik nartnak vagy a nővére? Azután magyarázd meg: amikor éjszaka a sátrat néztem, azt láttam, hogy benne hol megjelent, hol eltűnt valami ismeretlen fény.

– Uarhag nővére vagyok, de már régóta itt élek. A férjem a Nap asztaltársa volt, és ő ajándékozott neki egy fehér kőből készült gyöngysort. Ezt a gyöngysort, ahányszor a nyakamra teszem, megvilágítja nekem az utam. Amit te láttál, a gyöngysor fénye volt.

– És mi történt a férjedd?

– Az anyóka rámutatott a sátor ajtajára, és azt felelte:

– Ez az ajtó egy földalatti barlangba vezet, és szombatonként este kinyílik. A bicenagok kijönnek rajta, hogy legalább egyet a föld hátán élő emberek közül elraboljanak. Ha ezt nem teszik, egy meghal közülük. Így rabolták el az én férjemet is. De, hogy mi történt veled, nem tudom, ugyanúgy mint a fivéréddel, a mi Ahszarunkkal.

Szombaton este várakozott Ahszartag és az anyóka. Amikor a föld alatti ajtó kinyílt, Ahszartag nekivetette a vállát, nem engedte, hogy becsukódjon, az ajtópánttal együtt kitépte, és félredobta. Ezután a nart anyókéval együtt bementek a barlangba, és szörnyülködve látják: ott fekszik egy férfi, kezei és lábai szét vannak húzva mindkét oldalra és meg vannak kötözve, a szakállából és a bajuszából létrát fontak, ami a föld felszínéig húzódik.

– Látod, ez az én férjem, az én fejemnek a gazdája! – kiáltott fel az anyóka.

Ahszartag kirántotta a kardját, elvágta a köteleket, amelyekkel a férfi meg volt kötözve, gyorsan megborotválta a fejét és az arcát. A férfi felállt, köszönetet mondott Ahszartagnak. Ekkor lementek a föld alatti üreg mélyére, és egyszeriben meglátták a barlang falára felfeszített Ahszart. A bicenagok nyilazzák és kardokkal csapkodják. Ezt látva, Ahszartag rájuk vetette magát, pusztítani kezdte őket, Uarhag nővére és a férje pedig a menekülőket üldözte és öldöste.

Így szabadította ki Ahszartag Ahszart.

– A férjeddal visszatértek az otthonotokba, mi pedig Ahszartaggal szintén hamarosan megérkezünk hozzátok, – mondta Ahszar.

– A férj és a feleség hamarosan hazamentek, a fivérek, Ahszar és Ahszartag pedig megkeresték azt a raktárt, ahol a bicenagok az ércüket őrizték. Ráleltek az égi érc darabjára, amelyet a bicenagok elrejtettek, és elvitték az égi kovácshoz, Kurdalagonhoz. Ebből a darabból Ahszar egy kétélű kardot készítettett magának, olyat, hogy egyetlen csapásától bármely kő, bármely fém úgy vált ketté, hogy a kardon csorba sem esett.

Amikor Ahszar és Ahszartag Kurdalagon égi kovácsműhelyéből visszaereszkedett a földre, várta őket a bicenagok vezére, Karamag. Ahszar és Ahszartag ekkor harcba léptek Ahszartaggal. Azonban Karamagnak sikerült olyan fűgén hozzácsapni Ahszartaghoz, hogy az holtan rogyott le, és a kard kiesett a kezéből. De ekkor hirtelen titokzatosan megjelent a donbettirek egyike, és a fülébe súgta Ahszarnak:

– Kend be a kardod élet avadz-kenőccsel és rögtön erőt veszel az ellenségeden.

Ahszar egy szempillantás alatt bekente a kardja élét avadz-kenőccsel. Amikor Karamag föléje emelte a kardját, Ahszar felfogta a csapást, és Karamag kardja apró darabokban szállt szét, a szegfűszegnél apróbb szilánkokra törött.

És ekkor Ahszar minden bicenagot lekaszabolt. A donbettirek közül pedig az, aki Ahszának tanácsot adott, elvitte Ahszartagot a tejből való tóhoz, megfürösztötte a hullámaiban, és Ahszartag mindjárt föléledt.

Ahszartag kardjának a híre elterjedt a nartok között. Mindnyájan összesereglettek, hogy megcsodálják eme rettenetes kardot. Ettől az időtől kezdve, amikor a nartokra nehéz idők jártak, Ahszar ment az élükön a kardjával az ellenségre. Ahszar kardja a lebírhatatlan keménysége folytán nevet is kapott: mindmáig ahszargardnak nevezik, azaz «Ahszar kardja».

Ahszar halála után az idősebb fia örökölte a kardot. Ettől az időtől szokás a nartoknál: az idősebb fiú örökli a kardot, a fiatalabb a lovat.

A nartok almája

Almafa nőtt a nartok kertjében. A kék égbolton ragyogtak a virágai, de egy nap csak egyetlen alma érett meg rajta. Aranyból volt ez az alma, hasonlatos a fényhez, úgy csillogott. Éltető erővel rendelkezett az alma, meggyógyította az embert minden betegségétől, és minden sebet beforrasztott. Csak a haláltól nem mentette meg. Egész nap érett az alma, csillogott a fa tetején, de éjjel valaki mindig ellopta. A nartok sorjában őrizték az almájukat, de egyetlen egyszer sem látta senki közülük a tolvajt, az alma azonban minden éjjel eltűnt.

Uarhagra került a kert őrzésének a sora. Hívta a fiait, Ahszart és Ahszartagot, és azt mondta nekik:

– Gyertek, napocskáim, őrizzétek az arany almát. Minden reményem bennetek van. Ha nem óvjátok meg, akkor tudjátok, mind a három nart nemzetség ide gyűl össze. Minden házból küldenek egy-egy embert, egyiketeknek levágják a fejét, a másiknak leütik a karját, karókra tűzik szegyenemre. Egyedül maradok öreg éveimre, védők és táplálók nélkül.

– Ne félj, apánk, hiszen mi megőrizzük ezt az almát, és a tolvaj nem menekül el tőlünk, – felelték neki a fiai.

Gyertek csak, gyertek. Tudom én, hogy ti semmitől sem féltetek, de én féltelek titeket. Ha nem őrzitek meg az almát, akkor nem tértek vissza hozzám, – felelte az apjuk.

Szarvasagancsokból készült kerítéssel volt körülzárva a nartok kertje, és olyan magas volt ez a kerítés, hogy még a madár sem tudott átrepülni rajta. Ültek a fivérek a csodálatos almafa alatt, megvacsoráztak, és a fiatalabbik, Ahszartag, azt mondta az öregebbiknek, Ahszarnak:

– Sorban fogunk ügyelni. Te most lefekszel, és éjfélig alszol. Éjfélről reggelig rajtad a sor.

Ahszar beleegyezett, lefeküdt és elaludt. Éjfélét felébredt és azt mondta a fivérének:

– Az Isten bocsássa meg nekem, Ahszartag. Úgy tűnik, elaludtam...

– Még nincs éjfél, aludj még, – felelte neki Ahszartag. Ahszar félálomban volt, és nem tudta mennyi az idő, visszafeküdt, és nyomban elaludt. Ahszartag nem alszik, ül az almafa alatt, szorongatja a felajzott íjat és a nyílveesszót. És pontosan, amikor az éjszaka átadta a helyét a nappalnak, mintha valamiféle madár repült volna a kertbe.

Egyszerre csak kivilágosodott az almafa, és Ahszartag galambocskát pillantott meg a csodálatos almafa mellett. Éppen le akarta tépni az almát, amikor Ahszartag kilötte a nyilát, és a galamb fél szárnya lehullott a földre, maga pedig vértől borítva, egyensúlyát

vesztve, a föld fölött alacsonyan elrepült, az alma pedig lepottyant. akkor Ahszartag felkeltette Ahszart.

– Látod-e a vércseppeket? – kérdezte a fivéréől. Ezek az a galambocskáé, amelyet megsebesítettem az almafán. Elszállt, de a fél szárnya itt maradt. Véryomót hagyva, a föld fölött alacsonyan repült. El kell indulnom a nyomán, hogy megfogjam őt, vagy belepusztulok. Másként nem tehetek.

Ahszartag gondosan selyemkendőbe burkolta a galambocska fél szárnyát. A kendőt becsúsztatta az öve mögé, az almát a kebelébe rejtette, és amikor egészen megvirradt, így szólt Ahszarhoz:

– Elmegyek, megkeresem ezt a romlást hozó madarat. Mit szólsz hozzá?

– Én szintén oda megyek, ahová te, – felelte Ahszar. A fivérek elindultak a véryomokon, amelyek a tengerpartra vezettek.

– A víz alá vezetnek, – mondta Ahszar. Ahszartag így szólt Ahszarhoz:

– Elmegyek a tenger fenekére. Várj meg itt. Ha a hullámok véres habot sodornak a partra, nem tartozom tovább az élők sorába, és térj haza. Ha fehérek maradnak a habok, várj rám itt legalább egy esztendeig!

– Jól van, – felelte Ahszar, és ott maradt a parton. Akkor Ahszartag egymásra hajtotta a ruháit, feszesen összekötötte azokat, a tengerbe lépett és eltűnt a víz alatt.

A szépséges Dzerassza

A ház falai gyöngyházból készültek, a padlója égszínkéék kristályból, és a hajnalcsillag tündöklük a mennyezetéről.

Ahszartag átlépte a ház küszöbét és látta, hogy hét fivér ül ott két nővérével, akik közül az egyik szebb volt mint a másik. Hajukat mintha színaranyból öntötték volna.

– Jó napot! Sok szerencsét kívánok a házatoknak! – szólt Ahszartag.

– Legyen szerencsés a te sorsod is, – felelték neki. Ekkor mind a hét fivér és a két nővér is felállt, leültették Ahszartagot. Hárman, akik idősebbek voltak nála, az egyik oldalra, négyen, akik fiatalabbak, a másik oldalra ültek. Szemügyre vették Ahszartagot, és azt mondták neki:

– Hozzád hasonló vendég nem volt a házunkban és nem is lesz soha. Örölnünk kellene az érkezésednek, és tisztelettel fogadni téged, de nem tehetjük, mert nagy a szomorúságunk.

– Szabadítson meg az Isten a szomorúságotoktól! Miért szomorkodtok? És a fivérek elmondták neki:

– Három nővérünk van, és az egyikük, Dzerassza, szerencsétlenségére rákapott a nartok kertjére. Ott naponta egy-egy aranyalma érik a fán. Dzerassza nővérünk pedig éjjelenként galambbá változott, hogy ellophassa azt. Nem egyszer mondtuk neki: «Bátrak a nart ifjak, még a madarak is félnek elszállni fölöttük. Ne repülj el az almáért!» De ő nem hallgatott ránk. Hogy vagdálnák össze egymást a kardjukkal a nart Ahszar és Ahszartag! Ezen az éjszakán ők őrizték az almafát, és megsebeztek a mi Dzerasszánkat.

Mihelyt kiejtették a nővérük nevét, a szomszédos szobából nyöszörgés hallatszott.

– Ki az, aki nyöszörög? – kérdezte Ahszartag.

– A mi Dzerasszánk, akiről beszéltünk neked.

– Létezik-e orvosság, amely meggyógyítaná őt? – kérdezte Ahszartag.

– Van ilyen szer, – felelték a fivérek. – Ha visszahelyeznék a szárnyacsckáját az eredeti helyére, és megízlelhetné a nartok csodálatos almáját, meg lehetne menteni. Másképpen elpusztul.

– Mivel jutalmazták meg azt, aki meggyógyítja a nővéreket? – kérdezte Ahszartag.
– Férjhez adjuk ahhoz, aki megmenti a mi szeretett nővérünket, a mi Dzerasszánkat. Maga az Isten rendelte őt neki. És ekkor Ahszartag így szólt a fivérekhez:

– Uarhag fia vagyok. A nevem Ahszartag. A szárnyacskája nálam van. Az én nyílaim sebezte meg, én is fogom meggyógyítani. Hozzátok őt hozzám! Örömmel ragyogta be a fivérek arcát, és azt válaszolták Ahszartagnak:

– Súlyos beteg a mi Dzerassza nővérünk, nem tud kijönni hozzád. Te magadnak kell átlépni a szobája küszöbét.

És az ifjú belépett a szobába.

Íme, amit látott:

Egy leány fekszik az ágyon, aranyhaja hullámai a földre omlanak. A nap rámosolyog az arcára, a hold beragyogja a mellét. Odafordult Ahszartaghoz, és a boldogságtól nem tudta visszatartani a mosolyát. Az pedig előhúzta az öve mögül a selyemkendőt, kibontotta és visszahelyezte a sebre a szárnyat. Odaadta neki az almát, Dzerassza megkóstolta, és még hétszer szebb lett, mint előtte volt.

Megörült mind a hét fivér, Dzerasszát pedig feleségül adták Ahszartaghoz. Estétől reggelig, és még egy egész hétig tartott Ahszartag és Donbettir lányának a lakodalma. A naphoz és a holdhoz volt hasonló Ahszartag és Dzerassza ragyogása.

Nap telt nap után, múltak a hetek.

Ahszartag és Dzerassza Donbettir víz alatti országában éltek. És eljött a nap, amikor Ahszartag rá gondolt a fivérére, Ahszarra és elszomorodott. Így szólt Dzerasszához:

– Nem élhetek tovább itt, el kell mennem a fivéremhez, és haza kell térnem¹.

Ilyen szavakat hallva, megörvendezett Dzerassza:

– Ha van saját házad, akkor oda kell igyekeznünk. Nem illik tovább itt maradnom.

Gyermekeket várt akkor Dzerassza, és szerette volna, ha a férje házában születik meg.

A megfelelő órában kihúzott a hajfonatából egy aranyszálat, körültekerte vele önmagát és Ahszartagot, azonnal ragyogó gyöngyházpikkelyes hallá változtak, és kiúsztak a tenger felszínére.



A tenger partján, sűrű erdőben állatbőrökből épített magának Ahszar sátort, és várta a jeladást a fivéréől. Egyszer csak látja, hogy fehér habot sodornak a hullámok. Megörült Ahszar: «Élve és egészségesen tér vissza a fivérem! Elmegyek vadászni, lehetséges, hogy mire megjövök, visszatér».

És elindult vadászni.



– Hová lettek a fiaim? Talán sosem látom őket? – így beszélt az öreg Uarhag, a bánat gyötörte, és a hatalmas ereje összeroppant.

A nart ifjak megörvendtek annak, hogy Ahszar és Ahszartag nem tértek vissza, akik mindig és mindenütt felülmúlták őket. Elkezdtek csúfolódni az ősz Uarhag fölött, és a bosszantására állandóan tehenet őriztettek vele. Megharagudott Uarhag. Néhányszor bosszúból elhajtotta a nart csordát, és a tengerbe fojtotta őket, vagy ledobálta őket egy meredek szikla tetejéről. És nem mutatkozott a nartok falujában, mindig csak a fiai után bánkódott.



Ahszartag és Dzerassza feljöttek a tenger fenekéről, és megpillantottak egy vadállatok bőrével fedett sátrat a parton. Bementek. Ahszar vadászott, üres maradt a sátor. Dzerassza bekukkantott a sátorba, és az egész sátort beragyogta arcának sugárzásával. Úgy megtetszett neki ez a sátor, hogy azt mondta Ahszartagnak:

– Amíg nem üldögélek el egy darabig ebben a sátorban, nem megyek el innen.

– Jól van, – válaszolt neki Ahszartag, – te üldögélj el itt, én pedig elmegyek a fivéremet megkeresni. De lehetséges, vadászok is egyet, mert mi, nartok, vaddal táplálkozunk. És Ahszartag elindult a fivére keresésére. Ezalatt Ahszar visszatért a saját sátrába. A fivérek elkerülték egymást.

Ahszar és Ahszartag halála

Ahszar hazatérve a sátrába, kinyitotta az ajtót és megpillantotta Dzerasszát.

«Ó, Istenek Istene! – mondta magában. – Ne fossz meg bennünket a szerencsénktől sem az utunkon, sem odahaza! Gondoltam volna-e, hogy Ahszartag nemcsak élve tér vissza, de bevezeti a sátramba a menyasszonyát is?»

Dzerassza Ahszarra pillantott, és úgy fogadta őt, mint a saját férjét. Fehérbőrű, magas, szikraszemű és széles vállú fivérek voltak, úgy hasonlítottak egymásra, hogy csak a föld anyja és az églakók tudták őket megkülönböztetni.

– Miért tértél olyan soká vissza? – kérdezte Dzerassza. Ahszar semmit sem felelt.

– Mi történt veled? Vagy nem ismersz meg engem? Hiszen egész esztendőt éltünk együtt a víz alatt, Donbettir országában!

Ahszar meggyőződött, hogy fivérének, Ahszartagnak a felesége van előtte.

Ahszartag sokáig járkált, de sem Ahszarra nem talált rá, sem vaddal nem találkozott. Ezalatt beesteledett, és az erdőben maradt, mert nem akart zsákmány nélkül visszatérni.

Dzerassza, Ahszart férjeként fogadta, hozzá kezdett simulni, de látta, hogy az elfordul tőle.

Eljött a lefekvés ideje. Hallgatagon terítette le Ahszar a köpönyegét, ráfeküdtek, és betakaróztak Ahszartag köpönyegével. Hogy a fivére felesége ne kerülhessen a közelébe, Ahszar kihúzta a kardját, és közéjük fektette. Ez úgy feldühítette Dzerasszát, hogy megbántódva felállt a fekhelyről és szomorúan arrébb ült.

Kinyílt a sátor ajtaja, bejött Ahszartag. Egy felbontott szarvast hozott és egy egész fát, gyökerekkel és ágakkal, hogy tábor tüzet rakjon.

Megpillantotta a sértődött és szomorú Dzerasszát és az alvó fivérét, féltékenység ébredt a lelkében, hátha Ahszar megerőszkolta Dzerasszát.

Amikor Ahszar felébredt, Ahszartag ímmel-ámmal és dühösen beszélgetett vele. Ahszar felfogta, mivel gyanúsítja őt a fivére. Hogyne sértődött volna meg!

Kihúzott egy nyilvesszőt, fellőtte a magasba és könyörgött:

– Istenem, repüljön fel a nyilam, térjen vissza, és találja el azt, amivel megérintettem a sógornómet, és halljak meg ettől!

Elrepült a nyilvessző, visszatért és eltalálta Ahszar kisujját. Azonnal meghalt. Akkor Dzerassza mindent elmesélt Ahszartagnak: miatta, bűn nélkül pusztult el a fivére. Ő pedig kirántotta a kardját, a markolatával Ahszar mellének támasztotta, a hegyét pedig a saját szívének, s egész súlyával beledőlt. A kard belefűrődött a szívébe, és Ahszartag meghalt.

Dzerassza a haját tépte, összekarmolta az arcát, a térdéhez verte a fejét:

– Jaj nekem, micsoda nagy bánat ért engem! Mind a két fivér miattam pusztult el!

– Hangosan sírt-zokogott Dzerassza, jajveszékelését visszhangozták a hegyek, az erdei vadak is elcsendesedtek a mély fájdalomtól, amikor meghallották a zokogását.

Ömlöttek Dzerassza keserű könnyei. Fájdalma fekete felhőként lebegett a fivérek teste fölött, meleg esőként ömlöttek Dzerassza könnyei a két fivér testére. Ült közöttük, éjfélig Ahszart, éjfélről reggelig Ahszartagot siratta.

– Mit tegyek velük? Vajon itt tudnám hagyni őket, hogy a hollók vájják ki szenvedélyes szemüket, hogy a rókák rágják formás térdüket és piros orcájukat? Elhantolnám én őket, de hogy tudom ezt egyedül elvégezni?

Ebben az időben Uasztirdzsi – a nagy szellem három lábú lován – agarával leereszkedett az égből a földre. Meghallotta Dzerassza hangját, megtudta a jajgatásából, mi történt. Megjelent Dzerassza előtt és azt mondta neki:

– Ó napok napja, világ szépe, ó ragyogó világom, a föld ékessége! Régóta járok a nyomodban, és íme bánatban talállak. Mondd, miért ömlenek a könnyeid? Mi történt veled?

– Hogyne búsulnék! – felelte Dzerassza. – Íme két fivér, miattam pusztultak el, és én nem tudom, hogyan temessem el őket.

– Ó asszony! – felelte Uasztirdzsi. – én, természetesen, eltemetném őket, de hozzám kell jönnöd feleségül. Dzerassza azt felelte neki:

– Miért is ne mennék el hozzád feleségül, azután, amikor eltemetjük a halottakat?

Akkor Uasztirdzsi korbácsa nyelével könnyedén megütötte a földet, és mindkét fivér teste leereszkedett a föld alá. Magas síremlék emelkedett a sírjukon, kőből rakva, oltott mésszel összefogva. Utoljára Dzerassza átölelte a síremléküket. Fölötte szép palota emelkedett. Azután Uasztirdzsi odament Dzerasszához:

– No, most menjünk el. Ülj fel a lóra, a nyereg mögé! Dzerassza pedig azt mondta Uasztirdzsinek:

– Üldögélj itt, én pedig megyek és megmosakszom ott, a tenger partján! Hogy is mennék én veled? Hiszen a vérem is megfagy tőled – gondolta. Uasztirdzsi hitt Dzerasszának, aki elérve a tenger partját, beledobta magát a vízbe, lemerült az apja birodalmába, Donbettir országába.

Várta Uasztirdzsi, és micsoda álmok és óhajok nem jártak a fejében! De hol marad ez az asszony? A szépséges Dzerassza nincs sehol! Becsapta Uasztirdzsit, aki emlékezetébe véste ezt a rászedést.

– Megállj csak, legyen átkozott a házi tűzhelyed! – mondta Uasztirdzsi. – Ebben a világban nem sikerült téged elcsípnem, de hová menekülsz előlem a Halottak országában?

Uasztirdzsi feldühödött, felugrott a háromlábú lovára és az agarával együtt elvágatott a tengerparton. Vadászni kezdett, és elszállt a bosszúsága.

Urizmag és Hamic születése

Dzerassza a szülei, Donbettirék házában élt a víz alatt. Amikor az anyja megtudta, hogy Dzerassza gyermeket vár, azt mondta neki:

– Menj el, lányom, a nartok országába! Aki nem az ő földjükön születik, soha sem fogadják be maguk közé.

Es a szegény leány úgy is cselekedett, amint az anyja meghagyta neki. Lehorgasztott fejjel indult a távoli útra. Nehéz gondok kínozták.

– Ha el is jutok a nartok földjére, ki lesz ott aki szállást ad nekem? – gondolta.

És íme, a nartok lakóhelye. Végigmegy Dzerassza az utcán, a tanácskozó hely mellett – azon a helyen, ahol a tekintélyes nartok gyülekeznek. Menyecskeként elhalad az öregek mellett, mélyen lehajtja a fejét, nem fordít hátat nekik.

Elcsodálkoztak a tekintélyes nartok:

«Kicsoda ez? Tisztelettudó irántunk, mintha a mi menyecskéink közül való lenne. De minden menyecskénk itt van a faluban. Egyetlenegy sincs, aki vendégeskedne a szüleinél, vagy megsértődött, és elment közülünk».

Az idősebb nartok azt mondták a fiatalabbaknak:

– Menjetek el az asszonyainkhoz, és mondjátok meg nekik, tudakolják meg, ki ő, ki ez a vendég!

A fiatal nartok elmentek és megkérdezték a nart asszonyoktól:

– Halljátok-e, menyecskéink, akik tisztességesek vagytok, hallgattok az öregebbek szavára, kérdezzétek ki ezt az asszonyt: azért hallgat-e ő, mert a mi menyecskénk? És ti, tiszteletben álló anyáink, ha ő is ugyanolyan tiszteletre méltó anya, mint ti is vagytok, akkor tudjátok meg és mondjátok meg nekünk, kicsoda ő?

Körülvették a fiatalasszonyok Dzerasszát és elkezdtek kérdezzétni:

– Mondd meg nekünk, kicsoda vagy te!

Semmit sem válaszolt nekik Dzerassza, és elgondolkodott magában:

«Ha én elmondanám nekik, ki is vagyok, akkor az idősebbek nem hallgatnák meg a tájékoztatásom önmagamról».

Az idősebb asszonyok is látták, hogy semmit sem mondott a fiatalabbaknak, odamentek hozzá, és megkérdezték:

– Mondd nekünk, hogy kerültél a nartokhoz! Dzerassza azt felelte nekik:

– Ne kérdezzetek engem állandóan!. Ha meg szeretnétek tudni, kicsoda és milyen vagyok, kérdezzen meg engem egyetlen valaki közületek, és én felelek mindenre.

Akkor pedig odavezették az egyik köztiszteletben álló asszonyhoz, aki azt mondta neki:

– Mondd nekem, napocskám: kivel vagy rokonságban a nartok közül! Megbízna bennem a nartok falujában, és te szintén megbízhatasz bennem. Dzerassza rápillantott az asszonyra, és azt így válaszolt:

– Nem könnyű elbeszélnem, hogy kicsoda vagyok és honnan. Szégyellem magam a nart földön, és szégyellem magam előttetek, nartok asszonyai, – hiszen régebbi menyecskék vagytok nálamnál. Egyet kérek tőletek: vezessetek el engem a férjem² családi lakótornyának a bejáratához

– De hiszen egy csomó lakótornyot láthatsz itt körben! De ki volt az, mi a neve, aki idehozott téged?

– Szégyellem magam előttetek, – mondta Dzerassza. – De nem tehetek mást, én magam beszélek magamról. A férjem Ahszartag volt, és kérlek titeket, csak a lakótornya alsó szintjéig, odáig, ahol a marha szokott telelni, vezessetek el engem.

És az asszonyok elmondták a tekintélyes nartoknak Dzerassza szavait.

– Ez az asszony azoktól a rokonainktól érkezett, akiknek a visszatérésére várunk. De azok nem jöttek vele.

Megörvendtek a tekintélyes nartok, és azt mondták:

– Úgy is legyen! Ha ők maguk nem tértek vissza, akkor legalább megtudtunk valamit a sorsukról. Nemcsak Uarhag régi lakótornyába, és nemcsak az alsó szintre, hanem Ahszartag tornyának a felső részébe is kísérijétek el őt!

És akkor így szólt Dzerassza:

– Nem illendő most nekem ott lakni. Hamarosan eljön az idő, amikor bemutatom nektek a nemzedéketek új sarját. Addig pedig nyugodtabb lesz a sötét istállóban, mint a magas lakótornyban.

Elvezették az asszonyok az istállóba, és ott Dzerassza két ikerfiúnak adott életet.

Urizmag és Hamic – így nevezték a fiúkat.

Hogyan találták meg Urizmag és Hamic a nagyapjukat

Nappal egy hüvelyknyit, éjjel egy egész arasznyit nőttek az ikrek. Amikor először mentek ki a szülői házból az utcára és játszani kezdtek, íjjal lövöldözni, nyilaik süvöltése elől elrejtöztek a nartok.

Ebben az időben Kulbadag-usz jósnő vízért küldte az egyetlen lányát. Hamic mihelyt meglátta a leányt, kilőtte a nyilát. A lányka korsaja apró cserepekre hullott, és a nyilvessző átlukasztotta a ruháját. Sírva tért haza.

– Mi történt veled, hogy pusztulj el idő előtt! Miért nem hoztál vizet?

Azt felelte a lány az anyjának:

– Az a pimasz Hamic nyilazott, a korsóm apró cserepekre törött, és ronggyá változtatta a ruhámat. Az asszony másik korsót adott a lánynak és azt mondta neki:

– Indulj el újra, és víz nélkül vissza ne gyere. Ha az anyatejjel az én éles nyelvűségemnek legalább egy cseppje is beléd szívároghatott volna! Ha nem vagy képes méltóképpen odamondani neki, akkor akár ne is lássalak!

Alig lépett ki a kislány a házból, Hamic ismét belelőtt a nyilával.

– Könnyű neked rajtam próbálni ki az erődöt! – kiáltotta felé a kislány. Bármelyik erdei madárka erősebb nálam. Ha olyan izmos vagy, jobb lenne, ha meglátogatnád a nagyapádat, Uarhagot, aki a nart marhák után kóborolva egészen legyengült.

Hallván ezeket a sértő szavakat, a fiúk haragjukban összetörték az íjaikat és a nyilaikat. Zajjal és dörömböléssel, mint a rablók berontottak a házukba, és azt mondták az anyjuknak:

– Elmegyünk a nartok tanácskozó helyére, a nihaszba. Azt hallottuk, hogy él az egyik nagyapánk. Elmegyünk és megkeressük őt.

Ahszartag fiai megérkeztek a tanácskozó helyre. Abban az időben mindhárom nart nemzetség férfiai ott ültek.

– Szerencsét kívánunk a mi nihaszunkra! – mondták az ifjak.

– Legyetek ti is szerencsések az életetekben! – válaszolták a tekintélyes nartok az ifjaknak.

– Megtudtuk, hogy az apánk apja, Uarhag él, és a nartok csordáját őrzi. Kérünk benneteket, mutassátok meg, hol tartózkodik most!

– Kísérjen el titeket valaki a fiúk közül! – felelték nekik a nartok.

Mennek a nagyapjukhoz, Urizmag és Hamic, a föld remeg a lábuk alatt, a kövek legurulnak. A távolból Uarhag meghallotta Urizmag és Hamic daliás lépteit.

– Különös! – gondolta Uarhag. – Ahszar és Ahszartag nem élnek, s nekem úgy tűnik, hogy az ő lépteiket hallom.

És íme, megpillantotta az ifjakat.

– Hé, kicsodák vagytok? – kérdezte őket. Azok pedig így feleltek:

– Ahszartag fiai vagyunk.

– Közelebb, közelebb, gyertek ide hozzám! Csak azért, milyen a testalkatotok, hadd tapogassam meg a csontotokat, hogy megismerhesselek benneteket.

Odament Urizmag és Hamic Uarhaghoz, megölelték őt, és Uarhag csendesen elkezdte az ujjhegyeivel megtapogatni a csuklóikat.

Könnyekkel teltek meg a szemei, és azt mondta:

– A fiaim, Ahszar és Ahszartag meghaltak, de örülök, hogy a mi nemzetségünk nem szakadt meg.

Az ifjak az anyjuk szavai nyomán elmesélték a fiainak a pusztulását, és Ahszartag feleségének, Dzerasszának a sorsát.

Uarhag elvezette a fiúkat a régi lakótornyába. Először felmentek a torony dísztermébe, és látták, nem lehet oda bemenni, mert olyan sok ott a szemét.

Akkor a fivérek egyike fogott egy falapátot, a másik seprőt, és kitakarították, felseperték a házat, ahol a házi tűzhely ég, és mindnyájan látták, hogy hétszer jobbá vált az előzőnél.

Hóna alá nyúlva levitték az öreget az udvarra, megborotválták a bozontos fejét, leborotválták a szakállát, és egy fiatal arc tekintett az unokákra. Elcsodálkoztak a fivérek, egymásra néztek, és azt mondták:

– Igen, még egészen fiatal a mi nagyapánk! Még az anyánkat is el tudja tartani. – Visszavitték a nagyapjukat a házba, és azt mondták neki:

– A fiaid vagyunk, és mától fogva veled fogunk lakni.

– Amíg Urizmag és Hamic a nagyapjukat keresték, Dzerassza Ahszartag lakótornyának a felső részében lakott.

A nagyapjukat megtalálva, a fivérek az anyjukhoz indultak. Elvezették őt Uarhag régi lakótornyába, és az öreg Uarhag feleségül³ vette Dzerasszát .

Urizmag és Satana

Satana születése

Uarhag és Dzerassza házassága után eltelt egy esztendő. Elhunyt Uarhag, és csak egy évvel élte őt túl Dzerassza. A halála előtt így szólt a fiaihoz:

– Amikor én meghalok, az első három nap őriznetek kell a testemet, mert adósa maradtam egy rossz embernek, és még a Halottak országában sem hagy engem nyugodni.

Dzerassza meghalt, és befektették őt a sírboltba.

Eljött az első éjszaka. Urizmag magára öltötte a vértezetét, fogta a fegyvereit, odaállt a bejáráshoz, és őrséget állt egészen reggelig. Ugyanígy cselekedett a második éjszaka is. A harmadik este Hamic így szólt a fivéréhez, Urizmaghoz:

– Együtt nevelt fel bennünket az anyánk, engedd meg nekem is ezen az éjszakán, hogy őrizzem a holttestét.

Komótosabb és okosabb volt Urizmag. Nálánál könnyebb gondolkodású és mozgékonyabb Hamic, aki szeretett táncolni az ifjúság multságain.

Urizmag így felelt a fivérének:

– Ha megbízhatnék benned, akkor nem én, hanem te, a fiatalabb fivér őrködne három éjszakán keresztül az anyánk fölött.

Urizmag szavait Hamic rossz néven vette, felöltötte a vértjét, fogta az íját és a nyilvesszőket, és elindult a sírbolthoz.

Áll Hamic a sírbolt szájánál, – hogy is történhetne másképpen? De íme a település felől vidám asztali énekeket, a tánc zaját hozza a szél egy lakodalomból. Hamic bosszankodva gondolja magában:

«Elpusztul az, aki szót fogad a haldoklónak. Kinek kellene az anyám holtteste? Inkább elmegyek a lakodalomba, mintsem itt sétáljak».

Mihelyst eltávolodott a sírtól, akkor a sírbolt kivilágosodott és Uasztirdzsi ment be oda . Arcul legyintette Dzerasszát a filcből készült varázskendőjével. Dzerassza feléledt, és hétszer jobbá vált, mint az életében. Uasztirdzsi távozván ismét arcul legyintette Dzeraszát a varázskendőjével, s az élet ismét eltávozott Dzerassza testéből.

Eltelt egy esztendő. A szemfüles Szirdon Dzerassza sírboltja mellett haladt el, és hallotta, hogy egy gyermek sírdogál ott. Elment a nihaszba, ahol éppen gyülekezett a nartok mindhárom nemzetsége.

- Legyen békés a tanácskozástok, és derűs a reggeletek!
- Legyen boldog a te jövőd is, Szirdon! Szirdon pedig ezt mondta:
- Csoda történt a nartok temetőjében: egy újszülött sírdogál egy sírboltban.

Urizmag az összes öregnél magasabban ült a tanácsban. Hallván Szirdon szavait, azt gondolta: «Úgy látszik, nem védte meg jól ez a könnyelmű fivérem az anyánkat...» Felugrott, és elsietett a temetőbe. Bement a sírboltba, ahol Dzerassza teste feküdt, és kihozott onnan egy újszülött leánykát.

Satanának nevezték el a kislányt. Amikor eltelt egy hónap, akkor egyévesnek, amikor pedig egy esztendő múlt el, háromévesnek nézett ki. És olyan bölcs és olyan szép volt, hogy az arcának a ragyogásától még a sötét éjszaka is nappallá változott, a szavai pedig világosabbak voltak a nappal, és élesebbek a kardnál.

Hogyan lett Satana Urizmag felesége

Megférfiásodott Urizmag, és feleségül vette a nartok Alagát nemzetségéből való szépséges Eldát.

Ez alatt az idő alatt Satana is felnövekedett.

Egy hónap alatt annyit nőtt, mint más egy év alatt, egy esztendő alatt pedig annyit, mint más három év alatt. Gyönyörű volt Satana, a nart lányok közül senki sem volt szebb nála. Arányos termetű, szikraszemű, mint az angyal, úgy forog, mint a nyíl suhan, a hangja, a fülemüle énekéhez hasonló, a szavai, mint az édesanyád becézése, a kezei bőkezűek és vendégszeretők. És a kenyér, amelyet süt, olyan, hogy egy falatnyi belőle csillapítja az éhséget és megrészesít, mint az aluton, a nartok komlós itala.

Eljött az ideje, hogy férjhez menjen. Elábrándozott Satana: «Férjhez mennék, de hogyan tudjam meg, ki van nekem szánva?» Rátekintet a földre, föltekintett az égre, de sem az égi sem a földi lelkek között nem talált Urizmagnál dicsőbbet és okosabbat. És csak a saját szívére tudott hallgatni. «Vagy Urizmag felesége leszek, vagy egyáltalán nem megyek férjhez» – döntötte el.

Könnyű határozni, de nehéz megvalósítani. Magának Urizmagnak félt bevallani, más számára pedig nem akarta rábízni ezt a vallomást.

«Mit tegyek? Meg kell mutatni neki a saját vakmerő arcát».

Váratlanul azt mondta Urizmagnak:

– Urizmag, Vajon rendben van az ha valaki odaajándékozza a sajátját másnak? Vajon nem kár engem idegen nemzetségbe férjhez adni? Légy te a férjem! Másképpen nem lehetséges.

Urizmag fülei vörösek lettek a szégyentől, a fején pedig égnek állt a haja.

– Felejtsd el ezt! – felelte neki. Hogy nem szégyelled magad? Olyan lenne, mintha a nartnak megmutatnám a saját arcát!

Hosszú vagy rövid idő múlt-e el ezután, Urizmag távoli hadjáratra készülődik, egy esztendeig lesz távol.

Azt mondta a fiatal feleségének, Eldának:

Amikor egy esztendő múlva visszatérek, emberek fognak hozzánk érkezni, köszöntenek fognak engem, hogy sértetlenül jöttem meg a hadjáratból. Ügyelj, nehogy szégyenben maradj, készíts arra az időre elegendő ételt-italt!

Végéhez közeledik az egy esztendő. Eljön Urizmag visszatérésének az ideje. A rongnak, a nartok csodálatos italának az elkészítéséhez fogott Elda férje hazatérésére. Megfőzte a rongot, de amikor kovászfélét öntött bele, nem indult forrásnak a rong. Elda nem sejtette, hogy Satana égi bölcsességgel és földi boszorkánysággal akadályozta meg a forrását. Elda nyugtalankodott és elszaladt Satanához.

– Leány, leány, a férjem nemzetségéből való leány! Elérkezett az ideje a szégyenemnek: nem forr a rongom. Ha nem készülök fel a vendéglátásra, a fivéred gyámoltalannak talál, megöl engem. Haragudni fog, ami nekem a halálnál is rosszabb.

– És miben segíthetek neked? – felelte Satana. Elda futkározik a kiforratlan rong és Satana szobája között és jajgat:

– Mi tegyek, szerencsétlen? A hajszálnál vékonyabbá váltam, lelkecském. Ütött a halálom órája!

Satana kétségbe ejtette a menyecskejét, meggyőződött róla, hogy jobban fél a férjétől, mint a haláltól, és ezt mondta:

– Hallgass rám, szépséges Elda, meg akarom tréfálni Urizmagot. Add nekem kölcsön egy éjszakára az esküvői ruhád és a fejkendődet, és elintézem, hogy forrásba jöjjön a rongod.

A menyecske beleegyezett. Satana másik kovászt készített, önmaga kovászolta be a rongot, ami forrásba jött.

Urizmag visszatért. Vidáman italoztak a nartok, dicsérték a rongot és Urizmagot, jókívánságokkal üdvözölték visszatérése alkalmából.

Vége lett a tornak, a vendégek hazaszéledtek. Ekkor Satana felöltötte magára Elda esküvői ruháját, bement Urizmag szobájába, és úgy fogadta, mint a saját felesége.

– Te, Alagát nemzetségbeli lány, jobba váltál, mint az első éjszakán.

– Ilyen minden lány a nemzetségből, felelte talpraesetten Satana.

Elérkezett a virradat ideje. Azonban Satana a maga égi bölcsességével és földi boszorkányságával ismét holdat és csillagokat gyűjtött a szoba mennyezetén.

– Nem kellene már felkelnünk? – kérdezte Urizmag.

– Messze van még hajnalig, – felelte Satana. – Nézz csak fel, a csillagok és a hold még világítanak nekünk.

Elda éjjel be akart menni a férjéhez, meglökte az ajtót, zárva volt. Mindenütt futkosott az üres házban. Ismét kopogott a bezárt ajtón, nem nyílt ki neki. A gonoszságtól megszakadt a gyenge szíve, és Elda meghalt.

Ertesülvén a menyecske haláláról, Satana eltüntette a mennyezetről az éjjeli csillagok hasonmásait. Fényes nap lett, és akkor felkeltette Urizmagot:

– Ébredj fel, már nappal van!

Satanát látva, Urizmag meghökkent.

– Valóban te vagy, Satana? – kérdezte Urizmag.

– Hát ki tölte veled ezt az éjszakát?

Mit volt mit tennie Urizmagnak? Tisztességgel eltemették Eldát.

– Szégyenbe hoztál engem, Satan, – mondta szemrehányóan Urizmag. – Hogy fogunk mi veled a nartok között élni? Milyen képet vágjunk nekik? Bizonyára meg fognak szégyeníteni!

– Minden csoda csak három napig tart, – felelte neki Satana. – Nem olyan nagy ez a szégyen. Tégy úgy, ahogyan tanácsolom, és a gyalázatunkról elfeledkeznek. Ül fel háttal az útiránynak a számárra, háromszor haladj el a nihász előtt, és azután meséld el nekem, mit mondtak rólad a nihászon üldögélők!

Urizmag úgy tett, ahogyan Satana kioktatta.

Amikor a nartok megpillantották, hogy Urizmag fordítva ült fel a számárra, a felnőttek és a gyermekek, az öregek és fiatalok egyaránt hanyatt estek, és hemperegtek a nevetéstől. Így történt, amikor Urizmag először haladt el a nihasz előtt. De amikor visszatért, és másodszor is elhaladt, akkor már csak a leghajlamosabbakat neveltette meg, sokan már rá sem pillantottak, némelyek pedig bánkódtak, hogy lám, Urizmag volt a nartok tanítója, most meg elment az esze.

Amikor harmadszor fordult Urizmag háttal ülve a számáron, már egyetlen mosolyt sem fakasztott. A nihaszban üldögélő tekintélyes nartok közül sokan azt mondták:

– Nem ok nélkül ült a mi Urizmagunk visszajáról a számárra – valószínű, hogy valami ravaszság lehet mögötte.

Urizmag hazatérve mindenről beszámolt Satanának.

– No, látod, – mondta neki Satana, – velünk is így történik a dolog. Az elején nevetgélnek egyesek, de azután megszokják. Így lett Satana Urizmag felesége.

Urizmag és Haran-Huag

A nart Urizmag gyakran indult hadjáratra. Egyszer hosszú ideig volt távol, nem találkozott senkivel és nem talált semmit.

Azonban nem engedheti meg nart magának, hogy üres kézzel térjen haza. Egy sötét erdőben éjszakázott. Már éjfél felé lehetett, amikor azt álmodta, hogy a Fekete-hegy sasa megragadta őt, magasra emelte, és bedobta egy lángoló tábortűzbe. Urizmag felébredt az ijedségtől, és talpra ugrott. «Micsoda álom! – csodálkozott el. – Mit jelenthet?» Ekkor hirtelen fényt pillantott meg a szoros mélyén. Urizmag elindult a fény irányában, és egy kunyhó előtt találta magát. A belsejében izzó szén fölött önmagától forgott a nyárs, amelyen saslik sült, és ugyanitt a háromlábú asztalon három sajtos lepény, ronggal teli korsók sora, mellettük pedig ivókürt.

Urizmag igen éhes volt, fogta a saslikokat, felvágta őket, egy egész ivókürtöt megtöltött ronggal, és imát mondott:

– Add, Uram, hogy egészségben hazatérhessek! Mihelyt az egészséges hazatérését kérte, abban a pillanatban a saslikok egészséges felnőtt férfivé változtak, a pirog nagy tábla búzafölddé terült szét, bevetve búzával, a rong helyében pedig forrás fakadt. Urizmagnak a földbe gyökerezett a lába a meglepődéstől. A férfi pedig azt kérdezte tőle:

– Mi lelt téged jóember? Külsődre nézve nartnak tetszel, akkor meg miért csodálkozol?

– Hogyne csodálkoznék? Akiknek elmesélem, hogy mi történt most velem, nemcsak nem hiszik el nekem, hanem még ki is nevetnek.

– Ez még nem csoda, nart férfi, hanem az a csoda, amit Haran-Huag művel az emberekkel. Engem éppenséggel saslikká varázsolt, és azt mondta, hogy amíg nem imádkozik fölöttem egy nart, addig saslikként egyenek az emberek. Bizonyára te vagy az én megmentő szellemem. Neked köszönhetem, hogy megmenekültem. Most menjünk haza hozzám, légy a vendégem!

– Nem, jóember, én nem megyek el veled, amíg meg nem tudom, milyen csodákat művel még ez a Haran-Huag.

– Mindent megtudsz, ha velem jössz.. Elindult Urizmag a férfi után, akit megmentett. Lám, itt is van már a háza. Kijött eléjük a felesége, karjaiba zárta a megmentett férjét, az örömtől könnyek toluáltak a szemébe.

Bementek a házba, és milyen csodálatos volt! A ház falai tiszta gyöngyházból készültek, a mennyezet vörös üveggel volt befedve. Urizmagot a tisztelethelyre ültették le,

puha karosszékbe a házi tűzhely mellé. Pillanatok alatt odahelyezték a háromlábú asztalkát, és mindenféle étellel és itallal rakták tele. Urizmag azonban semmihez sem nyúlt.

– Mi történt veled, nart ember? Miért nem eszel semmit sem? – kérdezte a ház ura.

– Ilyen a mi szokásunk, – felelte Urizmag. – Ismernünk kell azt, akinek a kenyereből-sójából eszel. Mi pedig nem ismerjük egymást.

– Hej, nart ember, te ne ismernél engem? Uasztirdzsi Bigar unokaöccse vagyok. Uasztirdzsi az én anyám fivére, régtől fogva kegyes a nartokhoz, és mindenben támogatja őket. Nos, hogy hívnak téged?

– Nart Urizmag vagyok, a nartok egyik vezetője. Uasztirdzsit is jól ismerem.

Bigar is hallott korábban Urizmagról, de személyesen nem ismerte. Hallván, kit is lát vendégül, nem tudta, hová is ültesse Urizmagot. Bigar felesége ugyanígy járt a kedvében.

– Köszönöm neked, hogy megmentetted a férjemet, – fűzte hozzá.

Urizmag igen elégedett volt az ilyen fogadással, és az étkezés után megkérdezte:

– Hová lett az apád? Régen meghalt már?

– Nemrég halt meg, Haran-Huag ölte meg, – felelte Bigar.

– Miért?

– Erről hosszasan kellene beszélnem, de ha már egy asztalnál ülünk, mindent elmondok neked.

Haran-Huag embervérrel táplálkozik. Van egy varázsostora, amelyet senkinek sem mutat meg. Ha megharagszik valakire, és ráüt ezzel az ostorral, azzá változik, amivé ő akarja. Apámnak szép szőlőskertjei voltak, és most odavannak.

– Haran-Huag bozótossá varázsolta el azokat, és minden marhánkat kókupaccá változtatta – «a telhetetlen». Minél többet eszik, annál éhesebbé válik. Amikor egy szusszanás nélkül megtölti a bendőjét, a szélmalomhoz hasonlatos, amely szünet nélkül forog. A közelben lakik, e mögött a domb mögött. Senki sem mer odamenni hozzá. Egyszer kijött vadászni, és találkozott ott az apámmal. Így szólt hozzá:

– Valami ihatnék. Vágd le az ujjad, és kiszívom a véred.

– Miért kell neked embervért innod? – kérdezte az apám. – Válassz ki a nyájamból annyi juhot, amennyi neked szükséges, vágd le őket és idd meg a vérüket!

Ekkor Haran-Huag megharagudott, átváltoztatta az apámat azzá a fehér sírkövé amely mellett az imént elmentünk. Ez is az én atyám.

«Mit ártott neked az én apám?» – kérdeztem Haran Huagot. Helyette elátkozott engem is: –«Takarodj, az emberek meg egyenek meg téged! A vized legyen az italuk, a kenyered pedig az ételük!». Te magad is láthattad, hogy minden beteljesedett. Azután még hozzátette: «Így legyen mindaddig, amíg nem szabadít meg téged egy nart imája. Addig pedig ne térhess haza!». Urizmag, megmentettél engem, te vagy az én pártfogó szellemem!

Elcsodálkozott Urizmag ezen a történeten. Hallgatott egy darabig, és azt mondta Bigarnak:

Mutasd meg nekem a házát, bosszút állok rajta érted és minden emberért.

Megebédeltek, pihentek egy kicsit, ezután Bigar megmutatta Uriozmagnak Haran-Huag házát. Urizmag belopózott a házba, a gazdáját éppen alva találta. A varázsostor a feje alatt feküdt. Urizmag kihúzta ezt a varázsostort a bélpoklos feje alól, elkiáltotta magát:

– Ébresztő, Haran-Huag!

Felugrott Haran-Huag, Urizmag meglegyintette a varázsostorral, és azt mondta:

Változtasd rühös kecskévé!

– Haran-Huag rühös kecskévé változott, az erdőbe menekült, ahol megették a farkasok.

Urizmag pedig visszatért Bigarhoz, meglegyintette a varázsostorral a fehér sírkövet, és Bigar atyja felöltötte a régi alakját. Nagyon megörvendett Bigar! A nép pedig, amely

abban a helységben lakott, gazdagon megajándékozta Urizmagot. Egybegyűjtve az ajándékokat, Urizmag visszatért haza. Meghívta a nartokat lakomára. Három napig tartott a tor Urizmag és Satana házában.

Urizmag és az egyszemű óriás

Egyszer, amikor Urizmag hadjáraton volt, mind a három nart nemzetség fiatalsága összegyűlt a nihaszban, s arról beszélgettek, hogy a nartok közül ki a legderekabb férfiú és nőszemély. Hosszasan vitakoztak, semmiképpen sem tudtak egyezsége jutni. Nyilvánvaló, még a senki is, aki semmirevaló, azzal dicsekedett: «Én vagyok a legjobb nart».

Tudomást szerzett erről Satana is, és azt tanácsolta nekik:

– MenjeteK Karmagonhoz, a bölcs anyókához, és kérdezzétek meg őt! Ő majd megmondja nektek, hogy ki a jobb és ki a rosszabb a nartok között.

Elmentek az ifjak Karmagon anyóhoz, meghívták őt a nihaszba.

– Ha Istent ismertek, hagyjatok engem nyugodtan, nart hencegők! Miféle bíró legyek én a vitákban? – mondta nekik Karmagon anyó.

– Nem hagyunk addig békében, amíg meg nem mondd nekünk, ki a nartok közül a legkülönb a férfi és a nő.

Karmagon figyelmesen tekintett körül mindnyájukon, s azt mondta:

– Látok én itt jó embert, látok erős embert, legyenek sikeresek a vitézi vállalkozásaitok! Ám ahányszor csak végignézek benneteket, a legjobbkat nem látom.

– Kik hát a legjobbak a nartok között? Mondj meg mindet nekünk! – követelte az ifjúság.

– A férfiak között a legkiválóbb Urizmag, a nők közül pedig Satana a legderekabb, felelte nekik Karmagon, amikor már igen unta a dolgot. Megsértődtek a nart ifjak. Bántó szavakkal illették az anyókat, és elzavarták a nihaszból.

Másnap hazatért Urizmag a hadjáratból. Panaszkodott neki Satana:

– Tegnap mindhárom nart település mihasznái elhívták a nihaszba Karmagon anyókat, és ott megsértették őt. Dühbe gurult Urizmag és elment meglátogatni Karmagont.

– Mi történt veled, Karmagon?

– Szakadna rá az ég ezekre a nart hencegőkre! – mondta Karmagon. – Eljöttek tegnap hozzám, meghívtak engem a nihaszba, és elkezdtek kérdezgetni: «Ki a nartok faluban a legkiválóbb férfi és nő?» Én pedig megmondtam nekik: «A legkiválóbb férfi Urizmag, a legkiválóbb nő pedig Satana». Ezután szidalmazni kezdtek, és elkergettek a nihaszból.

Urizmag semmit sem mondott, hazament és lefeküdt aludni. Másnap reggel korán felkelt, hívta a kikiáltót, és azt mondta neki:

– Menj, és kiáltd ki⁴, hogy mindenki tudjon róla a nartok három nemzetségéből: «Urizmag felderített egy nyáját a Fekete-hegyen, és aki igazi férfi, jöjjön el vele ezért a zsákmányért!» De hangosan kiáltd ki, hogy azután senki se mondhassa, hogy nem hallott erről a portyáról!

Elment a kikiáltó, s olyan hangosan hirdette ki, hogy mind a három nart nemzetség meghallhatta:

– Urizmag a Fekete-hegyen felfedezett egy nyáját! Aki igazi férfi, menjen együtt vele ez után a zsákmány után! Aki fél jönni, ne beszélhessen arról, hogy nem tudott erről a portyáról!

Vezette Urizmag mindhárom nart nemzetség ifjúságát zsákmány után a Fekete-hegyre.

Karmagon anyó pedig ezen az éjszakán három mézes lepényt⁵ sütött ki, és imádkozni kezdett fölöttük:

– Én Istenem, Istenek Istene! Küldj soha nem látott havazást, és bocsásd le a hegyről az örökös jegedet, hogy a nart hencegők megértsék, ki a nartok közül a legkiválóbb férfi!

És egész éjjel hullt a hó. Akkora hó esett, hogy sem gyalog sem lóval nem volt járható.

Urizmag először a Fehér-tenger partján vezette a nartokat, azután felfelé haladtak a Fekete-tenger partja mentén. A nartok egymás után kezdtek elmaradozni Urizmagtól. Sóhajtozva és nyögve alig tudtak visszavánszorogni a házi tűzhelyeikhez. Egyedül csak Urizmag jutott el a Fekete-hegyig, és pillanthatta meg, hogy változatlanul egy nagy juhnyáj legelészik rajta. Közelebb ment, de semmiféle pásztort nem látott ott, a pásztor kunyhóját sem, csak a vezérürüt. Furcsa volt ez a nyáj, minden juh alig fiatalabb a kosnál, a vezérürü pedig tevényi nagyságú.

– Levágok a juhok közül egyet vacsorára, – gondolta Urizmag, és begázolt a nyájba, a lábánál fogva elkapott egy jerkét.

A jerke megkísérelte kitépni magát, sokáig vonszolta Urizmagot a földön.

Urizmag ajkait megsebezte egy kő, végül a jerke mégis kiszabadult.

– Erővel nem tudok boldogulni, – gondolta Urizmag. – Követnem kell őket, hátha eszembe jut valami.

– Estefelé megindult a nyáj. A vezérürü jár elöl, Urizmag meg követi őket. Látja, hogy a juhok egy nagy barlangba mennek be. Urizmag is bement a nyomukban. Éppen csak lepihentek a juhok, amikor füttyörészve egy egyszemű óriás jött be, a küklopsz. A vállán egy hatalmas terebélyes fát hozott, amelyet gyökerestől húzott ki a földből. A küklopsz a földhöz verte a fát, és szétszórta a forgácsait. Gyújtósnak nagy darabok, aprófának meg kicsik voltak ezek a forgácsok.

Urizmag megrémült, amikor meglátta a küklopszot, de mit is tehetett?

Lelki erejét összeszedte, megszólította az óriást:

– Jó estét, gazda!

– Jó egészséget, hegyi madárka! – felelte neki a küklopsz. – Mi szél hozott errefelé?

– Vándorló ember vagyok, és magam jöttem ide. A barlang bejáratához egy hatalmas kőlapot hengergetve, az egyszemű óriás tüzet gyújtott. Hosszú pásztorbotjával, kampóval a végén, a lábánál fogva kiragadott egy juhot, levágta, két egyenlő darabra vágta, és a húsát bedobta a forró üstbe. Amíg a hús főtt, az óriás kinyújtózkodott a tűznél, és elaludt, a horkolása betöltötte a barlangot.

Ül Urizmag, vár. Amikor megfőtt a vacsora, felébredt az óriás, leemelte a bográcsot a tűzről, kiszedte belőle a húst. Az egyik felét Urizmagnak adta, a másik felét megtartotta magának:

– Kóstold meg, vendég!

Együtt megvacsoráztak, – hogy is történhetett volna másképpen? Megköszönte Urizmag a vacsorát, és lefeküdtek aludni. Reggel lett, a küklopsz elhengergette a kőlapot a kijáratától, megállt a kijáratnál és gyengéden azt mondta a vezérürünek:

– Bodzo, kedvesem, hajtsd ki a juhokat a legelőre, vigyázz jól rájuk, este pedig mindet hajtsd haza!

Elsőnek a vezérürü ment át az óriás lába között, azután egymást követve a többi juh. Az óriás mindet megszámolta, majd pedig maga is kiment, ismét elzárta a kijáratot a hatalmas kőlappal.

Urizmag egyedül maradt a barlang belsejében. Napközben többször is megpróbálkozott a kő elhengergetésével, azonban megmozdítania sem sikerült neki.

Beesteledett. Visszatért a küklopsz, elhengergette a követ, beengedte a barlangba a nyáját, ismét elzárta a kijáratot a hatalmas kőlappal.

– Már csak egyetlen éjszakád van hátra, vendég, – mondta a küklopsz Urizmagnak. Ma este rajtad a sor a vacsorakészítéssel. Nézzük, mit készítesz nekünk.

– Miből főzök vacsorát, amikor semmim sincsen?

– Micsoda, akkor én magam készítek vacsorát, – mondta a küklopsz. Fogta a kétvégű önforgató-nyársát, átdöfte Urizmag két térdje között, és a tűz fölé igazította.

– Amíg megsülsz, addig szundítok egyet, – mondta a küklopsz, a hátára feküdt, kinyújtózott és azon nyomban horkolni kezdett.

Urizmag meglátta, hogy az óriás elszunnyadt, a lábával megtámaszkodott a tűzhely kövén, kezével megragadta a tűzhely láncát, és egészen megperzselődve, a fogait összeszorítva a fájdalomtól, minden erejét megfeszítve lehúzta magát a nyársról. Kezébe fogta azt, vörösré izzította, kiszúrta vele a küklopsz egyetlen szemét.

Ordítva ugrott talpra az óriás, Urizmagot keresve elkezdett forogni maga körül. De miért maradt volna Urizmag az óriás mellett? A nyáj közepére ugrott, elrejtőzött a juhok között.

Kedveskedéssel és ígéretekkel igyekezett őt magához csalogatni a küklopsz, majd fenyegette, de Urizmag nem hallgatott rá. Az óriás ismét vadászni kezdett Urizmagra. Azonban vakon hogy tudta volna meglelni a rejtőzködőt? Kínlódott az óriás, azt mondta Urizmagnak:

– A ravasz csalfogásod alapján megismertelek, nart Urizmag. Ennek ellenére mit ér nekem vakon az életem. Íme, ebben a gyűrűben rejtőzik az egész erőm, és a szerencsém. Húzdaz ujjadra ezt a gyűrűt, s akkor minden erőm beléd fog szállni.

A küklopsz a földre dobta a gyűrűt. Örömmel kapta fel Urizmag. De amikor az ujjára húzta az óriás gyűrűjét, az egyszeriben elkezdett kiáltozni:

– Itt van, itt van!

Most már könnyű volt a küklopsznak Urizmagot üldözni. Bárhová futott Urizmag, a gyűrű azt kiabálta: «Itt van, itt van!» – az óriás pedig elkeseredetten vetette magát Urizmag után. Egy hajszálnyira volt már a pusztulástól Urizmag, de az Isten megkegyelmezett neki: megpillantott egy fejszét a barlang sarkában, megragadta azt, a tőkére helyezte az ujját, és bárcsak az ellenségeddel történjék csak meg az ilyesmi! – az ujjá a gyűrűvel az egyik oldalra hullott, Urizmag pedig a másik oldalra vetődött.

– Itt van, itt van! – kiáltozta a gyűrű. Odafutott a küklopsz, a tőkére vetette magát, s abban a pillanatban semmivé vált a tőke, akkora volt az óriás mérge. Megragadta az ujját, a dühében gyűrűvel együtt lenyelte.

Felfogta az óriás, hogy legyőzték, és megnyugodva mondta Urizmagnak:

– Mégis vége az életednek. Nem távozhatsz el innen, hiszen csak a lábam között tudsz kimenni a barlangból.

Urizmag gondolkodni kezdett, hogyan juthat ki a barlangból. Éjjel, amikor a barlang ismét horkolással telt meg, Urizmag levágta a vezérürüt, Bodzót, lenyúzta a bundáját, úgy, hogy még a szarva is a helyén maradt. Egész éjjel sütötte a saslikot az ürühúsból.

Amikor reggel lett, s eljött a juhok kihajtásának az ideje a legelőre, elhengergette a küklopsz a kőlapot, a barlang kijáratához állt, szétvetette a lábait, majd gyöngéden azt mondta a vezérürűnek:

– Menj ki, Bodzo, drága ürücském, egyetlen reménységem! Vezesd a legelőre a nyájam, vigyázz rá, és vezesd vissza őket estefelé.

Ekkor Urizmag magára öltötte az ürü bundáját, a juhok elé ment. Amikor az óriáshoz ért, az magasabbra emelte a szarvát, megtapogatta az ujjával, és kiengedte Urizmagot a barlangból. Urizmag mögött mentek a juhok, mindnyájukat gondosan megszámolta a küklopsz. Amikor az egész nyáj elhagyta a barlangot, Urizmag lehúzta magáról az ürü bundáját, odakiáltotta a küklopsznak:

– Ej, te vak szamar! Most már kiáltozhatsz, hogy «Bodzo! Bodzo!», ahányszor csak akarsz. Ahogyan elveszítetted a nyájad, ugyanígy veszítheted el mindenedet!

Megdühödött az óriás, kiugrott a barlangból. Dühében megfélekedett arról, hogy a barlangja egy mély szakadék fölött van. Vakságában lezuhant a mélységbe, halálra zúzta magát.

Urizmag a nartok falujába terelte a küklopsz nyáját, hívatta a kikiáltót, megparancsolta neki, gyűjtse össze azokat, akik a portyázáson jártak vele, meghívja őket a zsákmány szétosztására. Karmagon anyót szintén parancsolta meghívni.

Ez este történt. Korán reggel, mihelyt világosodni kezdett, összegyűltek a nartok. Látják, hogy Urizmag osztja a zsákmányt, s a nagyobb felét elkülöníti. Egymásra pillantgattak a nartok, nem fért a fejükbe: kié ez a többletész? Mindenki fogta azt, ami megillette, de egy rész ottmaradt. Urizmag Karmagon anyóhoz fordulva megszólalt:

– Ez pedig a tiéd, Karmagon, azért, hogy megbántottak. Karmagon fogta a részét. Vajon hallgatható volna Karmagon? A nart ifjakhoz fordulva így szólt:

– Íme bebizonyosodott, amit mondtam: Urizmag a legkülönb a nartok közül. És a kérkedő nart ifjúság is egyetértett vele:

– Bizony, Urizmag a legkiválóbb nart.

Hogyan vált el Urizmag Satanától?

Dühbe gurult egyszer Urizmag, és így szólt a feleségéhez, Satanához:

– Az Isten nevével kérlek téged, menj vissza a szülői házádba! Vigyél magaddal bármit, amit akarsz, – bármiféle kincset, amihez csak a szíved vonzódik, csak menj el tőlem: nem vagyok hajlandó tovább együtt élni veled.

– Így is jó, – felelte Satana. – Vajon tehetek-e én valamit a sorsom által kijelölt férjem akarata ellen? Teljesítem az akaratom, de te is teljesítsd az én utolsó kívánságom. Egész életemet a nartok között töltöttem, jobban-rosszban együtt voltam velük. Rendezzünk búcsúlakomát: szeretném utoljára nartként megemlíteni a búcsúpoharamat.

Urizmag beleegyezett, búcsúlakomát rendeztek. Mi mindent tálalt fel a nartoknak Satana! A legjobb italokat és étkeket hozta ki a kamrából. Hét éjjel és hét nap mulatoztak a nartok a lakomán, amikor pedig kezdtek volna szétszéledni, azt mondta Satana a fiatal nartoknak, akik a toron szolgáltak:

– Rosszul szolgáltátok ki a házigazdánkat, még egészen józan. Vigyetek neki gyöngéd szavak kíséretében egy búcsúpoharat.

Az ifjú nartok pedig az egyik búcsúpoharat a másik után kezdték neki hordani. És az eddig is már jócskán ittas Urizmag a búcsúpoharak után egészen lerészegedett, mámorító, békés álomba szenderült. Ezután a fiatal nartok szintén elindultak hazafelé.

Akkor Satana a legerősebb ökröket befogta egy nagy szekér elébe, a legpuhább szénát terítve szét a szekéren, beágyazott a szénával, szőnyeget terített rá, a szőnyegre pedig az alvó férjét fektette. A szekérrel pedig kihajtott az udvarból.

Semmit sem vitt magával, minden gazdagságot otthon hagyott.

Amikor kiértek a mezőre, Urizmag kijózanodott és felébredt. Látja: Satana ül mellette, bojtortjánlevéllel hajtogatja az arcáról a legyeket, rá-rákiált az ökrökre és egy nyírfaággal ösztökéli őket.

Elcsodálkozott Urizmag, nem értette: miféle csoda történt!

– Mintha utaznánk valahová? – kérdezte Satanát.

– Úgy látom, elfeledted, hogy elkergettél a házadtól, és most a szülői házamba vagyok visszatérőben.

– Erre emlékszem, – mondta Urizmag. – De hová viszel most engem?

– Amikor elűztél engem, azt mondtad: «Vigyél magaddal bármit, amit akarsz, – bármiféle kincset, amihez csak a szíved vonzódik». Nekem nincs drágább kincs nálad. Azért hozlak téged, minden más otthon maradt.

– No, magát az ördögöt vettem én feleségemül! – mondta mosolyogva az öreg Urizmag.

A feleségével kibékülve, együtt tértek vissza a házukba, és folytatták tovább szerelemben és egyetértésben az életüket.

Urizmag ismeretlen fia

Ínséges esztendő köszöntött a nartokra. Sem gabona nem termett, sem fű nem nőtt. Elpusztultak az éhségtől, elcsüggedtek, elvesztették az erejükbe vetett hitüket. A híres nart ifjak, akik korábban annyira bátrak voltak, annyira elerőtlenedtek, hogy reggeltől estig alva heverték a nihaszon, és ha felébredtek, akkor is csak annyi volt tőlük hallható, hogyan emlékeznek a régi torokra, az ellenségtől elhajtott szarvasmarha szétosztásakor nekik jutott bőséges zsákmányrészre. A jó kardra, a nagyszerű íjra és nyilakra senki sem emlékezett vissza.

Szirdonnak volt egy szemtelen szukája, amelyik akkortájt éppen a nihaszon futkározott, az alvó nartok feje fölött ugrált: volt akinek a száját nyalogatta, volt akinek a lábbelijét rágta szét, vagy az övét rágta el, szörnyű volt látni mindezt!

Egyszer, amikor Urizmag megérkezett a nihaszra, azt látta: mint a csatamezőn, fekszenek a bátor, daliás termetű ifjak, Szirdon szukája pedig az undorító dolgát végzi fölöttük. A dühtől megremegett Urizmag szíve, elefántcsont botját a kutya után dobta, egy kőhöz csapódva darabokra törött a pálca. Urizmag összeszedte a darabjait, feldühödve tért haza. A padlóra vetette botjának a darabjait, testének minden súlyával a karosszékebe ereszkedett, csakúgy recsegett alatta az elefántcsont szék.

– Miért sötétült el úgy a tekinteted? Miért ülsz olyan dühösen a széken, uram és parancsolóm? – kérdezte tőle Satana. Mi történt veled? Ki bántott meg téged?

– Senki nem bántott engem – felelte neki szomorúan Urizmag. De hogyan is tűrhethém, amikor látom, hogy az ifjúságunk egészen elcsüggedett! Egész napokon keresztül csak a nihaszon hempereg, s azt kell néznom, hogy Szirdon pimasz szukája ugrándozik a dicső nart ifjak feje fölött: kit szájon nyal, kinek a lábbelijét rágja szét, kinek az övént rontja szét a szíjakat. Mindenki alszik, senkinek sincs elegendő ereje, hogy elkergesse a nihaszról.

Kedves feleségem, az életemet is odaadnám érte, ha még egyszer jóllakathatnám a nartokat, úgy, hogy az eleven vér még egyszer átjárja az ereiket, és ismét megerősödjön a szívük.

– Ne bánkódj, – mondta Satana, – menj, hívd össze mindenkit! A raktáraink tele vannak étellel és itallal, – egy emberként mindenkinek enni adok!

Satana végigvezette Urizmagot a raktáraikon. Az egyik raktár kétszersülttel volt tele, a másik a padlótól a mennyezetig szárított hússal teleakasztva, a harmadikban az italokat tárolták.

– Látod, amikor a nartok megtiszteltek, és elküldték a részemet a nagy nart lakomákból, én mindent félretettem, és íme hasznát vehetjük! – mondta Satana⁶.

Eloszlottak a felhők Urizmag képéről, és így szólt Satanához:

– Itt annyi az étel, hogy akár egy hétig is jut minden nartnak enivaló. Készülj a lakomára, kedves felségem!

Urizmag hívatta a kikiáltót, jóllakatta és megparancsolta neki:

– Menj és hirdesd ki fennhangon a nartok között: «Aki jární tud, jöjjön a saját lábán, aki nem tud jární, hozzák el! Akinek csecsemője van, hozza magával bölcsőstől! A nart Urizmag Ahszartagatnál lakoma lesz, ahová minden nartot meghív.»

– A kikiáltó mindenhová elment és fennhangon kiabálta:

– Nartok! Aki jární tud, jöjjön a saját lábán, aki nem tud jární, hozzák el! Akinek csecsemője van, hozza magával bölcsőstől! A nart Urizmag Ahszartagatnál lakoma lesz, ahová minden nartot meghív.

Hallván a hírt, tódultak a nartok Urizmag házába. Apraja-nagyja összegyülekezett nála. Szét voltak rakva az asztalok Urizmag házában, éjjel-nappal lakmároztak a nartok.

Urizmag a házigazda méltóságával ül a főhelyen. Satana a bőkezű háziasszony a vendégek kedvében jár, az ételek súlya alatt hajladoznak az asztalok, patakokként ömlenek az italok. Urizmag egymás után mondja a tósztokat.

Amikor a lakoma idején a tűz kialvó félben volt a házi tűzhelyen, Urizmag felkelt a székéről, és kiment az udvarba, hogy fát vágjon. Aprított is, és mihelyt össze akarta gyűjteni, akkor a Fekete-hegyről egy hatalmas bozontos fekete sas repült fel, Urizmagot megragadta a karmaival és elvitte magával.

Sokáig repült Urizmaggal a tenger fölött, amikor messze a partoktól egy magányos sziklára tette le. Körben csak tenger, se hegyek, se fák, semmi élőlény nem látható, csak a kéklő víz mindenfelé. Elkezdett keseregni a sorsa fölött. Belátta, hogy a biztos pusztulás vár itt rá, szerencsétlennek érezte magát.

Egész napon keresztül üldögélt a sziklán, pislogott körbe, de pusztá volt a tenger. Beesteledett, éjjel lett, s hirtelen megpillantotta, hogy a víz alól, egy nagy víz-alatti szikla alól fény szűrődik.

Bármi is legyen, meg kell tudnom, mi a csoda van ott, – gondolta Urizmag.

Leereszkedett a vízbe, megmozdította a sziklát – s egy ajtó volt előtte. Urizmag kinyitotta az ajtót, és három lány, az egyik szebb és karcsúbb a másiknál, fut vele szembe.

– Micsoda szerencse hozott a mi házukba Urizmag! Micsoda szerencse hozott ide téged, kedves rokonunk! Gyere beljebb, és légy a mi vendégünk! – mondták örömmel a lányok.

Urizmag bement a házba és megpillantott egy tiszteletre méltó idős nőt.

– Szerencse köszöntsön a házadra! – mondta neki.

– Jó egészséget, érezd magad jól minálunk! – felelte neki az idős háziasszony és leültette egy karosszékbe.

Urizmag helyet foglalt, körülnézett, és látja, hogy a lába alatt a padló égszínkéék üveg, gyöngyházzal vannak kirakva a falak, és a hajnalcsillag ragyog le a mennyezetről.

Csodálkozik Urizmag: miféle csoda ez a tenger mélyén? Rájött, hogy a rokonaihoz, a donbettirekhez került.

Urizmag megpillantotta, hogy egy fiúcska futkározik a házban, és olyan könnyedén és sebesen futkározik, hogy a szemével alig győzte követni. Belefáradt a követésébe, és a szíve megtelt örömmel. «Boldog lehet az, akinek a fia vagy» – gondolta.

– A nap vagy a szél hozott-e téged a mi országunkba? Régóta vágyunk rá, hogy láthassunk téged, – mondta gyöngéden Urizmagnak az anyóka.

Urizmag ekkor egészen felbátorodott, és azt gondolta, hogy mégsem köszöntött rá a vég, ha rokonokra lelt itt a tenger fenekén, akik látni szerették volna őt. Elkezdett mesélni

nekik arról, hogyan került a donbettirek országába, a lányok pedig ezalatt a megvendéglésére készültek. Egy kövér bárányt vezettek elő, és megkérték, hogy maga Urizmag vágja le. Gyors lángot gyújtottak a lányok, Urizmag még körül sem nézhetett, amikor gazdagon terített asztalt látott maga előtt.

Mint korábban is, amikor enni kezdett, Urizmag nart szokás szerint, a kardja hegyén felemelt egy falat húst, amelyet az Istennek ajánlott, és imát mondott. Amikor pedig befejezte az imát, gyöngéden a fiúcskához fordult:

– Gyere ide, napocskám, kóstold meg a feláldozott húst.

A húst az éles kardon tartva odanyújtotta a fiúcskának. A csöppség gyorsan odafutott, de hirtelen megbotolva a kardba esett. Az éles kard áthatolt a fiú szívében. Mint a lekaszált virágszál, hanyatlott le. A fiú testecskéje még vonaglott néhányszor, kirepült belőle a lelkecskéje.

A keserűség töltötte el Urizmagot és a donbettirek egész családját. A fiúcska testét sírva vitték el a lányok.

«Micsoda bánat szakadt az én fejemre! Szerencsétlenségemre jöttem én a világra!» – gondolta Urizmag kétségbeesésében.

Látva, hogy nem nyúlt a vendégasztalhoz, azt mondta neki az anyóka:

– Enned kell Urizmag! Ami megesett nem változtathatod meg. Minden az Isten akaratából történt.

De nem volt Urizmagnak ehetnékje. Szomorúan felkelt, s ugyanazon az úton, amelyen odaérkezett, távozott. Távozóban sokáig hallhatta, hogyan siratták a nők az idő előtt elpusztult gyereket.

Amikor Urizmag kijutott a vízből, ugyanazon a magányos sziklán találta magát, a hatalmas fekete sas pedig rögvést megjelent az égen. Ismét megragadta a karmaival Urizmagot, sokáig repült vele, s oda eresztette le, ahonnan elhozta.

Urizmag összeszedte az általa aprított fát, és szomorúan bevitte a szobába. Látta, hogy a tor folytatódik, senki sem vette észre a távollétét. Leült a helyére, s a lakmározókhoz fordult:

– Miféle igaz történetet szeretnétek hallani tőlem? Régit vagy újat?

– Sokat hallottunk már a régi időkről, – felelték a lakmározók. Valami újat szeretnénk hallgatni.

Urizmag elmesélte, ami vele történt. Satana abban az időben szomszédos szobában, a nők között tartózkodott. Hallgatva Urizmag történetét, a haját kezdte tépni, és a fájdalomában az arcát karmolászta. Hangosan jajveszékelnéni kezdett:

– Dicső férfiak, a legkiválóbbak legkiválóbbjai, és tekintélyes idős emberek, ne ítéljetek el engem, bocsássatok meg, hogy hangosan sírok előttetek. A Donbettir szülői házban egy titkos kincset őriztem, – a ház gazdája éppen hadjáraton tartózkodott éppen, amikor megszületett a fiam. Odaadtam őt a szülői házamba, a mieinkhez nevelésre. Azonban ott felkereste Urizmag, aki még nem ismerte őt, és a mi fiunkat a Halottak országába⁷ küldte. Hogyan fogunk most élni? Ki gondoskodik rólunk öregségünkre?

Hallgatva a jajgatását elszomorodtak az emberek, és csendben hazaszéledtek.

Urizmag ettől az időtől nem találta a helyét. Fejét lehorgasztva és a vállait meggörnyesztve járkált az emberek között, nem felelt mosolyogva a mosolyra, s aki beszélgetésbe próbált vele elegyedni, nem kapott tőle választ.

A nihászon volt egy szürke kő, a feledés köve. Az, aki lefeküdt erre a kőre, elfelejtkezett a bánatáról. Erre a kőre arccal feküdt rá Urizmag, és hosszú ideig, fel sem kelve, pihent rajta. Nem egyszer mondták is Urizmagnak az idős nartok:

– Nart Urizmag, legdicsőbb a dicsők közül! Nem kell annyira bánkódnod! Bárkivel történhet közülünk ilyen szerencsétlenség.

Segítettek rajta ezek a bölcs szavak. Más emberek szemével tekintett önmagára, és nevelésnek találta önmagát. Urizmag megvigasztalódott, s egy bizonyos idő múlva ismét kezdte hívni a nartokat a vidám torokra.

A donbettirek a fiú testét átadták a földnek, a lelke a Halottak országába szállt, és annak az országnak az uralkodója, Barasztir az ölébe ültette a fiút. Aggódott és szomorkodott a fiú, hogy a földön senki sem emlékezett rá.

– Miért szomorkodsz? – kérdezte tőle Barasztir? A fiú pedig így felelt neki:

– Sok idő eltelt attól a naptól kezdve, amikor a Halottak országába érkeztem, de az én apám, Urizmag, aki még az idegen emberekről is gondoskodva tölti az idejét, egészen elfeledett engem. Nem rendez nekem halotti torokat, hajléktalan vagyok itt, a holtak között. Kérlek téged, Barasztir, engedj ki engem egy időre a Halottak országából. Csak megszerzek mindent, ami elengedhetetlen az évenkénti torokhoz, s a szavamat adom, hogy idejében visszatérek.

– Nem akarlak téged megbántani, azonban olyat kérsz tőlem, amelyet nem teljesíthetek, felelte Barasztir. – Hiszen, ha a többi halott megtudja, hogy elengedtelek téged, senki sem akar itt maradni. Most is nehezen tudom itt tartani őket a Halottak országában, de hogy tartsam őket akkor?

– Segítek neked ebben, – felelte a fiú. – Visszájára fordítom a patkót az Alasza lovam patáin, és amikor a halottak utánam rohannak a Halottak országa kapujáig, akkor mondd nekik azt: «Nézzetek a ló nyomaira. Ha kifelé haladnak a kapun, akkor nincsen hatalmam visszatartani titeket: de ha a nyomok fordítva haladnak, nem engedhetlek ki benneteket a Halottak országából».

Barasztir beleegyezett.

A fiú megpatkolta az Alaszát, ahogyan eltervezte, és kivágtatott vele a Holtak országából. Nyomába tódult annak minden lakója.

– Hová mentek? – kérdezte őket a kapunál Aminon kapus.

– Ha akár egyetlen is elmehet innen, akkor senki sem marad itt közülünk! – kiabálták a halottak. Aminon azt felelte:

– Először vizsgáljátok meg, mi történt! Nézzetek meg a ló nyomait, és meg fogjátok látni, hogy senki sem távozott el innen.

Nézték a halottak, és látták, hogy a patkónyomok a Halottak országába vezetnek, megnyugodtak, és mindegyik visszatért a helyére.

A fiú pedig, a donbettirek csemetéje, Urizmag fia, aki nem kapott nevet, bevágtatott a nartok falujába, az Ahszartagok régi házához érkezett, s hangosan hívta a gazdát. A hívásra maga Satana ment ki.

Urizmagot keresem, – mondta a kis lovas. – Nem jönne-e el velem egy portyára? Mondd neki, hogy az Emlékkurgánon fogom várni!

Satana visszatért a házba, és így szólt:

– Megöregedtél, gazda. Csúfolódnak az ősz fejed fölött. Egy szemtelen fiúcska érkezett éppen, aki alig látszik ki a nyeregből, és azt kérte tőlem, adjam át neked, hogy portyára hív téged: úgymond várni fogom Urizmagot az Emlékkurgánon.

Urizmag pedig esküvel fogadta, hogy bármely portyán részt vesz, amelyre őt hívják.

– Igyekezz, házunk gazdasszonykája! Készíts fel engem a portyára! Természetesen, ha valaki meglát engem ezzel a fiúcskával együtt portyára indulni, nevetnie kell rajtam. De nem széghetem meg az eskümet. Öreg vagyok én már ahhoz, hogy megváltozzam. Ameddig a két szemem a szemöldököm alatt pislog, a tisztességnek megfelelően fogok cselekedni. Urizmag sosem utasította el azt, aki barátjaként portyára hívta. Most sem fogom.

Nem akaródzott Satanának Urizmagot ezzel a merész fiúcskával együtt elengedni. Amikor beesteledett, három mézes lepénykét sütött, és így imádkozott fölöttük:

– Istenek Istene, én Istenem! Ha megalkottál engem, kérlek téged, részesíts kegyedben! Bocsásd le ma éjjel a földre mindazt a havat és esőt, amelyet az elkövetkező hét esztendőre szántál, tetézd viharokkal és fürgetegekkel! Remélem, hogy ez a szemtelen fiúcska, aki méltó a pusztulásra, bevégzi ezen az éjszakán, a mi öregünk pedig itthon marad.

Alig végzett az imádkozással, amikor az ég beborult, leereszkedtek a felhők, eleredt az eső, egész éjjel dőlt a hó, az emberek ekkora havat még sohasem láttak. Az örök jég megindult a hegyről, a vihar kavargott a föld fölött, mindenkit elvakítva, aki megpróbált a házából akár a szomszéd házába átmenni. Urizmag alig látott, felnyergelte a tarka Arfanáját, és útnak eredt, keresztültörte magát a jégen és a hóbuckákon. A távolban a kavargó havon keresztül megpillantotta a fekete hegyként kiemelkedő Emlékkurgánt, és látta, hogy nincs rajta hó. Odalovagolt, látta, hogy a fiú a dombon fekszik, szétterítette a lópokrócot, feje alá tette a nyeret, betakarozott a burkával, körülötte pedig hét szérűnyi zöld tisztás. Övig ér a fű ezen a tisztáson, a fiú lova, Alasza pedig lefelé szikra rajta.

– Földi vagy égi lélek-e ez, mindenképpen csodálatos, – gondolta magában Urizmag.

– Hűséges Arfán lován felkaptatott a dombra, és az alvóhoz fordult:

– Hé, fiú, ébresztő! Hosszú az út, rövid a téli nap. Ideje útnak indulnunk.

Felugrott a fiú, gyorsan összekapta magát, felült a lovára, és elindultak. Elöl Urizmag a tarka Arfanán, mögötte pedig a fiú Alasza nyergében. Haladnak tovább, de a hózivatar egyre erősödik. Urizmag lova, a tarka Arfan szétolja a kavargó havat a hatalmas szügyével, amelyet a mellvért takar, de egyre nehezebb neki a járás, akadozik, a hó eltömi az orrlyukait. A fiú lova a nyomukban halad, és ott, ahol elhalad, megolvad a hó és feketlik a föld. Urizmag lova fuldokolni kezd, és azt mondja neki a fiú:

– Én haladok majd elöl. A mai naptól kezdve nem kell szégyellni, ha a fiatalabb megy az idősebb előtt.

Amint elébe ment Urizmagnak, a lova forró leheletétől olvadni kezdett a hó, és hét szérűnyi széles fekete út terült eléjük.

Már jó ideje haladhattak, amikor Urizmag így szólt:

– Most pedig, fiatalember, tanácskoznunk kellene: melyik ellenségünkre támadjunk?

– Vezess olyan országba, amelyben még egyszer sem harcoltál!

– Nem találtam a tengeren keresztül utat, mert talán csak ott maradt, a tengeren túl, egy ország, Terk-Türknek nevezik, – felelte Urizmag. – Nincs a világon gazdagabb nála. Ott annyi a juh, a szarvasmarha, annyi a ló, hogy amikor mennek az úton, akkor a pásztorok nem tudják őket másik útra áthajtani. De nem könnyű abba az országba eljutnunk. Át kell úsztatni a viharos tengert, azután pedig legyőzni azokat, akik a terk-türkök csordáit, méneseit és nyájait őrzik – a vascsödört, a farkast, amelynek a szája vasból van kovácsolva, és a vascsőrű sólymot.

– Induljunk el abba az országba! – mondta a fiú. – Itt próbálunk szerencsét. Lehet, hogy szerencsével járunk.

Elérték a viharos tenger partját, beúszattak lovaikkal a vízbe. Mint a halak, úgy úsztak a lovaik, és átvitték őket a másik partra. Leszálltak a tengerparton. A fiú gondosan leszerszámozta Alaszát, bekente varázsragasztóval, ami víz nélkül ragaszt, és hagyta, hogy meghemperegjen a parti kavicsban. Azután ismét bekente ragasztóval és meghempergette a homokban. Alasza akkora lett, mint egy hegy. Végre a lovasaink eljutottak a terk-türkök ménéséhez, igyekeztek, és a fiú két vermet ásott ki, egyet magának, a másikat Urizmagnak és a lovának. Így szólt Urizmaghoz:

– Figyeld csak, Urizmag: most fog a lovam megmérkőzni a vascsödörrel. Először összerúgnak a hátsó patáikkal, s amikor a damaszkuszi patkók egymáshoz ütődnek, akkor lángot csiholnak, és megég a föld. Ügyelj, és ne próbálj akkor kitekinteni a veremből, nehogy baj érjen! Azután harapdálni fogják egymást, és összerúgnak az első patáikkal, és

akkora szél keletkezik a viharos leheletüktől, hogy egy arasznyi réteget söpör el a földből. Ne mozdulj ki a helyedről ekkor, nehogy elfújja a porodat az erdők és a síkságok fölé. Amikor eljön a cselekvés ideje, én magam szólok neked.

A vascsödör és az ifjú lova, Alasza egymást nem sajnálva küzdöttek. Damaszkuszi acélból készült patkóiktól akkora tűz csiholódott, hogy lángot fogott a föld. Urizmag nem tudta visszatartani a kíváncsiságát, kinézett a veremből, és lángot fogott a hosszú szakállá. A fiú gyorsan eloltotta, és azt mondta neki:

– Ettől az időtől fogva új divat lesz érvényben: olyan hosszú szakállat kell hordani, amilyenné most a tiéd vált.

A vascsödör és Alasza használatba vették a fogukat és az első patáikat. Akkora szél keletkezett, hogy egész arasznyi réteget söpört le a föld felszínéről.

Urizmag ismét nem tudta türtöztetni a kíváncsiságát. Felemelte a fejét a veremből, a szél pedig letépte a koponyája felső részét és elsodorta.

– Hát az én öregem fej nélkül maradjon, – mondta a fiú, kiugrott a veremből, utolérte Urizmag koponyájának a darabját, amelyet messzire sodort a szél. Feltette Urizmag fejére, és így szólt:

– Ettől kezdve a nartok koponyájának a teteje ne váljon le többé.

Ettől fogva lett úgy, hogy bármelyik nart le tudta venni a koponyája felső részét (hogy kényelmesebben tudja a fejét leborotvtálni), s megborotválva, ismét visszatehesse azt.

Még nem fejezték be a lovak a küzdelmet, de a vasszájú farkas a vascsödör segítségére ugrott. A fiú belelőtte a nyilát – és járjon úgy mindenki, aki téged bánt! – a farkas ott helyben kinyúlt. A fiú lemetszette az egyik fülét, s elrejtette magánál. A vascsödör sólyom repült most a ló segítségére. A fiú ismét megmutatta, hogy milyen fürge, eltalálta a nyilával, a sólyom megemelte a szárnyát, elterült a földön. A fiú levágta a fejét, és szintén elrejtette.

A lovak még mindig nem tudták egymást legyőzni. A vascsödör többször is elkapta a fogaival Alasza nyakát, de a homokkal és kavicssal megtelt a szája, és nem tudta Alaszát szétmarcangolni. Alasza kezdett felülkerekedni. A vascsödör a térdére bukott. A fiú megragadta a nyergét, egy pillanat alatt felnyergelte a csödört, és a hátára ugrott.

– Hej, Urizmag, gyorsan hajtsd tovább a terk-türkök gulyáját, nekem pedig értesítenem kell a gazdáikat, hogy eltérítettük a csordájukat.

– Amíg senki sem követ bennünket, jobb lenne a saját utunkon elindulnunk, – mondta Urizmag.

– A becsületem nem hagyja, hogy üldözők nélkül, lopva hajtsak el ekkora zsákmányt.



A terk-türkök népe éppen tort ült akkortájt. A lakmározók azt látják hirtelen, hogy a vascsödörön vágtat egy fiú. Odaugrat a lakoma helyére és elkiáltja magát:

– Terk-türkök népe, riadó! Minden méneseteket, minden gazdagságokat tovahajtsák!

A fiatalok meghallották az aggasztó hírt, és közölték az idősebbekkel. Az öregek azt mondták:

– Ez az ember azt keresi, hol ehetne és ihatna egy jót. Hívjátok meg őt, meg fogjuk vendégelni.

Odafutottak a fiúhoz a fiatal terk-türkök, és meghívták abba a házba, ahol a lakomázás zajlott. Leugrott a fiú a vascsödörről, megkötötte az állófához, és sietet oda, ahol az idősebb terk-türkökök lakomáztak. Szemével végigmérte a megterített asztalokat, elővette a sólyom fejét és a farkas fülét. A fejet oda dobta, ahol az idősebbek mulattak, a fület pedig a fiatalok közé, a többiek pedig azzal traktálta, ami általában dukál, – és így szólt:

– Vezetők, hiányzik a fejetek, íme, itt van egy fej. Nem volt elég fületek, ifjabbak, íme egy fül. A vascsödörötök pedig az állófához van kikötve.

Pánikhangulat kerítette hatalmába a lakmározókat: felfogták, hogy elveszítették a megbízható őreiket. A fiú pedig máris felpattant a vascsödörré, és elvágatott Urizmag nyomába.

Amikor már túl járt a falu kerítésén, azt látja, hogy hat kurgán között üldögél egy anyóka, aki sírdogál, és jajgatva fordul sorjában mindegyik kurgánhoz:

«Miféle csoda ez?» – gondolta a fiú. S ekkor a kurgánokra mutatva, így szólt hozzá az anyóka:

– Hét fiam volt. Hatan közülük elmentek a Holtak országába. Akkor pusztultak el, védve a tulajdonukat, amikor az ellenségeink megpróbálták elhajtani a terk-türkök csordáit. Csak egyetlen fiam maradt. Tudom, az üldözésekre vágat, akik elhajtottátok a gulyáinkat. Tapasztalatból és a magatartásodból érzem, hogy bátor vagy, a fiam pedig, aki különb mindenkinél, rád fog támadni. Szánd meg őt a kedvemért, egy özvegy édesanya kedvéért, ne öld meg őt. Ejts rajta könnyű sebet, lökd őt az út mellé, hogy el ne tiporják azok, akik a nyomotokban fognak száguldani. Egyetlen fiannak te vagy az oltalmazója. És hogy így legyen, légy a tejtestvére, vedd a szádba az emlőmet.

Leugrott a fiú a vascsödörről, szájába vette az anyóka mellét, és szavát adta neki, a nart ember szigorú szavát, nem tesz kárt az egyetlen fiában. Az anyóka elmondta a fiúnak, hogyan is néz ki a gyermeke.

A fiú ismét a vascsödörön termett, vágta fogott, és hamarosan utolérte Urizmagot.

Áthajtották a gulyát és a méneseiket a tengeren, tovább terelték őket, amikor meghallották, hogy egy lovas vágat utánuk.

– Tereld tovább, Urizmag, a zsákmányt, én pedig megpróbálom feltartóztatni az üldözőnket.

Így is cselekedtek.

– Ej, te kutya, te ebfajzat! – kiáltott már távolról a lovas, és egyre közelebb vágatott. – Tudod-e te, hogy kiknek a csordáját hajtottad el? Ha férfi vagy, ne próbálj menekülni előlem.

És mint a legyek, zümmögtek a nyílveszők a fiú körül.

– Nem szabad téged megérintenem. Anyádat anyámnak neveztem, a számban tartottam az emlőjét, és szavamat adtam neki, hogy óvni foglak. Ne akadályozz engem az utamon! – felelte neki a fiú.

– Apámra és anyámra esküszöm, hogy nem engedem neked elhajtani ezt a ménest! – felelte neki az elszánt ifjú. Hevesen szitkozódva az egyik nyílveszőt a másik után engedte útjára, egyre közelebb ugratott. És akkor a fiú kilőtte az egyetlen nyílveszőjét. Repült a nyílvesző, nem érintette a testet, átütötte az üldözője ruházatát, letaszította a lováról, s a földhöz szögezte. Hiába próbálkozott az eltépni magát a földtől, még megmoccanni sem tudott a helyéről.

Odavágatott a többi üldöző is, és együttesen próbálták kihúzni a nyílveszőt, de nem futotta az erejükből. Megpróbálták karddal széthasítani a vértezetét, szétvágni a ruháját, és csak így sikerült nekik kiszabadítani az anyóka elbizakodott fiát. A terk-türkök a fiú után vetették magukat, elkezdődött a küzdelem. A terk-türkök hadának a felét lekaszabolta a fiú, s már olyan sok volt a kiömlött vér, hogy a patakjai elsodorták a holttesteket. Azok pedig, akik élve maradtak, felfogták, hogy semmiképpen sem tudják legyőzni ezt a harcost, és visszatértek az országukba.

Utolérte a fiú Urizmagot. Ő pedig sasok módjára vijjogott, sólyom módjára füttyült, és terelte maga előtt a zsákmányt, a terk-türkök gulyáját és méneseit. Azt mondta ekkor a fiú:

– Még megőrizted a fiatal kori erődöt!

Urizmag és a fiú szerencsésen elhajtották a zsákmányt a nartok falujába, az Osztokodó térre. Így szólt a fiú Urizmaghoz:

– Te vagy az idősebb, neked kell szétosztani a zsákmányunkat.

– Miért én osszam el azt, amit te szereztél? – felelte Urizmag.

Akkor a fiú kiválasztott egy fehér ökröt, s külön pányvázta ki egy selyemkötéssel. A többi zsákmányt három részre osztotta fel, és így szólt Urizmaghoz:

– Az első rész a tiéd, mint az idősebbé. A második, mint a portyázó társamé, szintén a tiéd. A harmadik rész az enyém, de szintén neked ajándékozom. Ezt az ökröt pedig vezesd el és áldozd fel az éves halotti ünnepemen! Minden elhunytnek megadtad a tiszteletet, csak rólam, a te ismeretlen fiadról, akit a donbettirek házában magad küldtél a Holtak birodalmába, csak rólam nem emlékeztél meg semmivel.

Felugrott Alasza lovára, búcsút intett a kezével Urizmagnak és elvágatott a Halottak országába.

Könnyek gördültek le Urizmag orcáján, utána kiáltott a fiúnak:

– Csak még egyszer tekints rám!

De nem tekintett vissza a fiú, csak visszakiáltotta Urizmagnak:

– Nincs több időm, sietnem kell.

Urizmag hazahajtott a zsákmányt, és így szólt Satanához:

– Kedves feleségem! Hiszen azzal a fiúval voltam portyán, aki az örömed volt, és akiben nem gyönyörködhetél életében.

Hallván ezt, Satana a fiú után rohant. Sokáig járt utána, szinte már utolérte, és azt kiáltotta neki:

– Ó, aki minden örömöm voltál, ó, akiben nem gyönyörködhettem életében! Ne sajnálj tőlem egy pillantást, fordulj felém!

A fiú nem fordult vissza hozzá.

– A nap lehanyatlik, az időm letelik, sietnem kell vissza a Holtak országába! – kiáltotta neki a fiú.

És Satana, a szerencsétlen anya, megértette, hogy nem fordulhat vissza hozzá, imádkozni kezdett:

– Ó Istenek Istene, én Istenem! Hiszen belelátsz az anyák szívébe! Add, hogy ma a hegycsúcsok haván tovább ragyogjon a napfény, a halottak hideg napja.

És az imája nyomán a magas hegycsúcsok haván tovább tündökölt, nem aludt ki a halottak napjának hideg, bágyadt fénye.

A fiú elérve a Holtak országának kapuját, bekiáltott Aminon kapusnak:

– Ej, nyisd már ki a kaput!

– Elkéstél, a nap már lehanyatlott, – felelte a kapus.

– Nem, még korán van. Hiszen a hegyeken még fénylik a halottak napja. Visszafordulva a hegyekre mutatott. A portás kaput nyitott, és abban a pillanatban Satana megpillantotta a fiát. Félig felvillant az öltözete, egy pillanatra láthatta az arcát, és már-már bezárult mögötte a kapu, amikor Satana utána dobta a gyűrűjét, ami magától rátekerődött a fiú ujjára. Ezzel a gyűrűvel tért vissza a Holtak országába Urizmag bátor fia, és foglalta el a helyét Barasztir ölében.

Amikor Satana hazatért, levágták a fehér ökröt, és nagy halotti tort rendeztek a fiuknak. Az általuk zsákmányolt ökör maradványát pedig szétosztották a nartok szegényei között.

Satana fia

Távoli hadjáratba, egy esztendőre indult el hajdan a nart Urizmag. Ki tudja, hová indult? Hosszabb vagy rövidebb idő telt-e már el az útra kelésétől, Satana megérezte, hogy hamarosan szülni fog. Amikor eljött a szülés ideje, Satana három mézes lepénykét sütött ki, és imádkozott az Istenhez:

Ó, Istenek Istene, én Istenem! Add, hogy minden köd és felhő, amelyet egy egész esztendőre az országunkra szánsz, zúduljon rá most a nartok falujára.

És sötét köd telepedett a nartok településére. Akkor Satana befogott a szekér elé két ökröt, amelyek Tutír ünnepén születtek, elszekerezett a Terek partjára, és ott egy fiút szült. Az általa előkészített ládikóba fektette a fiúcskát, egy csónakra tette a ládikót, és belökte a folyóba a csónakot. Ezután felült a szekérré és hazatért.

A csónak ringatózva haladt a vízen, és a viharos hullámok játszadoztak vele, parttól partig dobálták, mint a labdát. A halászok megpillantották a csónakot, kifogták a vízből, kinyitották a ládikót, és igen megörvendtek, amikor meglátták az élő gyermeket. És hogyne örvendeztek volna! «Hiszen a mi aldarunknak nincs gyermeke, mondták egymásnak, s ha viszünk neki egy fiút, bőkezűen jutalmaz, és kiadósan meg is vendégel bennünket». Elvitték a gyermeket az aldarnak. Az aldar megköszönte a halászoknak, és bőségesen megjutalmazta őket.

Mint a tulajdon véreből valót kezdte nevelni az aldar a gyermeket. Felserdült a fiú, és megmutatkozott lelkének a férfias jelleme. Mindenki, aki csak a nartokat ismerte, megtudhatta, hogy nart vér csordogál az ereiben. Ez abból is látszott, ahogyan a játék idején a vele egykorú fiúkat és lányokat bosszantotta: kinek a nyakát tekeri meg, kinek a karját csavarja ki, kinek a lábát rángatja meg. A vízért járó lányok és a malomból visszatérők kezdtek rá panaszkodni: a korszókat, dézsáikat, bőrsákjaikat lyukasztotta ki biztosan találó nyilaival. Nem akadt olyan csínytevés, amelyben ne vett volna részt.

Zúgolódni kezdtek az emberek aldarnál. Csoportokba gyűltek, elmentek hozzá, és azt mondták:

– Sokszor panaszkodtunk neked a te imposztor-talált gyermekedre, de te, úgy tűnik, nem igyekszel, hogy megfékezd, mert mind jobban rakoncátlanodik. Hiszen már nem is gyerek, az ajka fölött már ütözik a bajsza. Ideje lenne már észre térnie. Azért jöttünk, hogy utoljára beszéljünk veled, aldarunk. Mondd, ki neked a kedvesebb, mi vagy ez a fiúcska?

Elgondolkodott az aldar. Kétségbe essen-e ilyen ügytől. Hosszasan töprengett, így is úgy is meghányta a dolgot, végül azt mondta magában: «Úgy látszik, szorult helyzetbe került a nevelt fiam a falunkban. Menjen csak el idegen országokba!»

Felkészítve az útra, az aldar a legjobb dolgokkal ajándékozta meg a nevelt fiát: ruhával, fegyverrel. Elküldte a ménésébe, és azt mondta neki:

– Menj és válaszd ki magadnak a legjobb lovat!

Volt az aldar ménésében egy csikó, amelyik csak felényi volt az átlagos lovaknak, – senki sem tudta őt betörni. Az ifjú ezt a csikót megragadta a farkánál fogva, kantár nélkül rápattant a hátára és odaugratott az aldar elé. Ekkor az előbbieknél már jobban nyugtalankodott az aldar, és ezt gondolta: «Ha most egy ilyen lovat kantár nélkül betör, mit fog ez művelni, ha felnő?!» Elkezdett aggódni a nevelt fia miatt. Tizenkét lovast rendelt ki, hogy titokban kövessék őt.

Elindulásuk előtt magához hívta őket, és így szólt hozzájuk:

– A nevelt fiam úgy utazik, mintha menyasszony keresésére küldeném. Vigyétek magatokkal portyára a nagy úton. Elérkeztek a vaskapuig. Ez a kapu be van zárva. A fiú

megpróbálja kinyitni a korbácsa nyelével, de nem engedelmeskedik neki. Akkor rácsap a lovára, és a ló átrepül a vaskapun. Ha minden így történik, ahogyan megjósoltam, ne sajnáljátok az erőtöket, vágtsatok vissza hozzám. De ne feledjétek, hogy ugyanabban az irányban a világerő se induljon egy embernél több, szóródjatok szét minden oldalra.

Elindult az aldar nevelt fia, a tizenkét lovas követte. A vaskapuig jutottak a nagy úton. A fiú a korbácsa nyelével meglökte a kaput, de nem nyílt ki. Akkor megrántotta a zablát, s a korbáccsal meglegyintette a lovát. Az pedig táncolni kezdett alatta, és mint a nyúl, ugrott át a kapun. Ekkor a lovasok, akik kísérték őt, különböző irányokba fordították a lovaikat. Az aldar nevelt fia csodálkozó pillantást vetett utánuk, azután tovább ment.

Ki tudja már mióta lovagolt, amikor elszunnyadt a nyeregben, nem szállt le a lováról, a hű lova alva vitte őt tovább. Ekkor vették őt észre az Ahszartaggok dicső nemzetségéből származó neves nartok: Urizmag, Hamic és Szoszlán.

– Nem haszontalanul töltöttük az időnket portyázással, mondták a nartok. – ez a lovas is jó lesz valamire. Akár fehérneműt is vehetünk érte az asszonyainknak⁸.

Elsőnek a nart Szoszlán rohant rá teljes erejével az alvó lovasra, bár kissé oldalra dőlt a lova, de mégsem ébredt fel. Ekkor a nart Hamic indult meg a lovával, rontott rá az alvóra. Melyik ló nem rendült volna meg ekkora ütéstől! De az ifjú lova egy tapodtat sem hőkölt vissza, változatlanul vitte a hátán a lovasát. És akkor a nart Urizmag ugratta a híres lovát, Arfant. Nekilódult Arfán az ifjú lovának, de Urizmag tarka lova sem tudott felülkerekedni a büszke lovon, ami fejével odafordult a nartokhoz, és így szólt:

– Hagyjátok abba, és menjetek tovább az utatokon! Mert, ha felébred a gazdám, ellátja a bajotokat.

Nem hallgattak rá a nartok, nem hagyták nyugton a lovat, és akkor az minden erejével megrázta a gazdáját. Felébredt az ifjú, kitörölte a szemét, és meglátta a nart kötekedőket. Megfordította a lovát, s Urizmag és Hamic máris a nyergéhez voltak hátulról kötözve, mint az átalvető tarisznyák, Szoszlánt pedig az övénel fogva a kopjájára akasztva emelte le a lováról, és lógatta le a magasból. A nartok lovait maga előtt terelte.

– Valószínű, nem gondoltátok, mi vár rátok, amikor rám támadtatok. Most azonban láthatjátok, hogy mit teszek veletek. Íme, ebben a nevetséges helyzetben elviszlek benneteket a z országotokba, és a feleségeitek lába elé raklak benneteket, – mondta az ifjú.

Hány portyázáson vettek részt e tekintélyes nartok, akinek csak lehetett mutogatták az erejüket, de ilyen emberre még nem találtak. Sokáig hallgattak az izgalomtól, azután mégiscsak megeredt a nyelvük, és elkezdtek hízelegni a legyőzőjüknek:

– Valóban, legyőzőnk, tényleg meg akarsz gyaláznunk bennünket? Kérünk téged, bocsásd meg a hibáinkat. Inkább ölj meg itt helyben bennünket, csak ne szégyeníts meg!

– Látom, idősebb emberek vagytok, és ezért megbocsátok nektek. De a szavakat kell adnotok, hogy többé soha sem fogtok az utasokkal kötekedni, – mondta az ifjú.

Mit tehettek mást a nartok? A szavukat adták. Az ifjú elengedte őket, azok tovább folytatták az útjukat, és az ifjú is a magáét. Már jó ideje lovagolt, amikor ostromolni kezdte a lovát.

«Csak nem a halottak küldték rám a feledékenységet? Hiszen azt sem tudom, hogy hová utazom, sejtelmem sincs róla, melyik országban vagyok, és ismeretlen előttem, hol fogok megnősülni. Mégis elengedtem ezt a három embert, pedig kérdezősködhettem volna tőlük mindezekről? Valószínű, hogy sok mindent mértek, és sok mindent tapasztaltak. Ériük csak utol őket, lehetséges, hogy megfelelő menyasszonyt ajánlanak nekem».

De a nartok, amikor észrevették, hogy az ifjú a nyomukban van, megrémültek, és vágta fogtak.

– Álljatok meg, hé! Szavamat adom, hogy nem akarok ártani nektek! – kiabálta nekik a fiú. – Tanácsot akarok kérni tőletek. Visszatartották a lovaikat a nartok, az ifjú utolérte őket, és így szólt hozzájuk:

– Eljöttem otthonról, hogy feleséget találjak magamnak, de ebben az országban senkit sem ismerek, ti pedig, úgy tűnik, idevalósiak vagytok. Legyetek kedvesek, ajánljatok nekem megfelelő menyasszonyt!

– Ott, ahol összefolyik két folyó, a folyamközben él a várában Adyl. Olyan szép lánya van, hogy sehol az ég alatt nem találsz hasonló szép és jól nevelt teremtet. Ki nem próbálkozott már feleségül kérni földünk legkiválóbb emberei közül, de senkihez sem akart férjhez menni. Ha hajlandó neked megjelenni, nőül megy hozzád.

Az ifjú ekkor megfordította a lovát, s egyenesen a folyamközbe, Adyl vára felé vette az útját. Hogy meddig volt úton, ki tudja már? Egyszer csak Adyl vára bukkant elébe. Adyl szépséges lánya pedig a barátnőivel a bástyán üldögélt: kézimunkáztak. Közülük az egyik megjegyezte:

– Valamiféle lovas közelít felénk. Hasonló szép ifjú még sohasem érkezett az országunkba.

– Kövessétek! – mondta Adyl lánya. – Ha gázlót keres a széles folyónk árján keresztül, s a csekélyebb helyet kutatja, akkor elszórakozunk vele. Ha nem kutatva a gázlót, egyenesen átkel rajta, azt jelenti, hogy férjemnek való.

– Nézd csak, a legmélyebb helyen kelt át, – mondta az egyik barátnő. – Még a hal sem úszik olyan fürgén, mint az ő lova. Meg sem akadt, úgy úszott a lova. Nyílvesszőként szelte át a széles folyót.

Az ifjú belovagolt Adyl várába, az ostora nyelével meglökte a szoba ajtaját, ahol Adyl gyönyörű lánya lakott, az ajtó benyílt.

– Legyen szép napod, barátságatlan leányzó, mondta az ifjú.

– Legyen boldog és jó életed, nart Satana fia, felelte a leány.

Gyorsan egyezsége jutottak, hogy férj és feleségként fognak élni Adyl várában, ahol a két nagy folyó között folyamköz képződött, vadkan agyarához hasonló. Mindenük volt elegendő, jól éltek.

Egyszer csak azt mondta a fiatalasszony a fiatal férjének:

– Mihelyt megjelenik a fiatalasszony a fiatalember házánál, ki sem mozdul a házából. Csodálkozom rajtad: mekkora nyers erő van benned, de az eszed mégsem jött még meg. Mert ha nem az ész irányítja a nyers erőt, akkor bajba kerülhet az ember. Lovagolj csak ki a tarszki tüskés sztyeppére, fogd el ott a fekete rókát! Három fehér szőrszál nő a homlokán. Tartsd meg ezt a három szálát! Az egyik szál a tanácsadó fog lenni, a második övvé alakul, a harmadik ezüst és arany kapsokká. Az övet és a kapsokat ajándékozd nekem. De tudd meg, nem lesz könnyű dolgod a fekete rókát megfogni! Amikor a tarszki tüskés sztyepén üzni kezded, az öltözeted csomókban fog lógni a tövises tüskéin, hasonlóan a birka gyapjához, és vérezni fog az egész tested. A tarszki tüskés sztyeppén ne üldözd a fekete rókát, azonban ha sikerül kikergetned őt a tüskés bozótosból, éles köveken is fogod hajszozni. Lenyúzzák a talpadról a bőrt, véres nyomot fogsz hátrahagyni a köveken, de ne hagyd abba az üldözését, amíg el nem fárad a róka, és a kőhöz hasonlóan megáll a kövek között. Élve fogd el, húzd ki a három óhajtott szőrszálát, azután engedd el őt!

Úgy is tett. Megfogta élve a fekete rókát a tarszki tövises sztyeppén, megragadta a tarkójánál, a három fehér szálát kitepte a homlokáról, óvatosan elrejtette, az állatot pedig szabadon engedte.

Az ifjú hazatért, és újból éltek-éldegéltek a fiatal feleségével együtt.

Egy idő múlva ismét így szólt hozzá az asszony:

– Ó kedves férj, a következő két napban egy nagy feladatot kell teljesítened. A nartok elfoglalták Gor várát. Most kezdik az ott szerzett zsákmányt szétosztani. Kellene, hogy neked is jusson egy rész ebből a zsákmányból. Nem lenne nehéz megkapnod ezt a részt, ha okosan látsz hozzá. Mielőtt megtámadták volna az erősséget, a nartok egy jósnőt

ültettek le az útra, hogy az éles szemeivel fürkészsze ki, hogy a nart harcosok közül ki verekszi be magát elsőnek a várba. Aki az első volt a harcban elsőként kapja meg a zsákmány első részét. A jósnő számára ruhát küldök, hogy tetőtől talpig felöltözhet bele. Te ellovagolsz mellette, és megajándékozod ezzel a ruhával, hogy amikor kérdezik tőle, ki verekedte be elsőnek magát Gur várába, azt mondja, hogy te voltál.

Összegyülekeztek a nartok a Gur várában szerzett kincsek elosztására. Megérkezett köztük a mi ifjúnk, Adyl veje, – és hogyan történhetne másként! Tanácskozott a róka fehér szőrével, és ez azt javasolta neki, hogy az osztozkodás előtt ásson egy 12 kinyújtott kar mélységű vermet, és engedje bele abba az álnok Szirdont, hogy ne tudjon túlságosan ravaszkodni az osztozkodásnál.

Azután a nartok megkérdezték a jósnőt:

– Ki is volt az a szerencsés, aki először verekedte be magát Gur várába?

– Adyl veje örvendhet ennek, ő küzdötte be magát elsőnek Gur várába, – felelte a jósnő.

– Válaszd ki az első részt, Adyl veje! – mondták a nart nemzetségfők. – A maradékot meg egyenlően szétosztjuk.

Szemlélgette a kincset Adyl veje, és úgy tett, amint a fekete róka fehér szőre súgta, amely a tanácsadójává vált: egy bőrcsíkot, egy háromlábú asztalkát és egy varázssapkát választott magának.

Miután Adyl veje kiválasztotta a részét, a veremből felhúzták Szirdont is. Gyorsan rátekintett Gur várának a kincseire, és megkérdezte e nart nemzetségfőket, hogy ki vitte el az első részt.

– Adyl veje, – felelték a nart nemzetségfők.

– Régóta együgyűek vagytok, haszontalan nartok, – mondta Szirdon, – és ismét lehetővé tették, hogy nevéssenek rajtatok. A legértékesebb kincseket Satana számotokra ismeretlen fia szerezte meg magának, aki még ott sem volt a harcban. Ami pedig most ezekből a kincsekből megmaradt, egy kupa vizet sem ér.

Zavartan tekintettek egymásra a nartok, Urizmag, Hamic és Szoszlán, Szirdon csúfondáros szavait hallgatva. Találgatták, hogy ki lehetett ez az ifjú.

Adyl veje pedig hazatért a kincseivel. Örvendezett Adyl lánya:

– Most már dolgoznunk sem kell, élhetünk a kedvteléseinknek. Ennek a bőrcsíknak meg az a tulajdonsága: ha ráülsz, ott teremhetsz, ahol csak akarsz; ha megcsavarod az asztalka lábát, egyszeriben megterül étellel és itallal; ha felölti ezt a sapkát, láthatatlanná válsz.

Elhatározta Urizmag, Hamic és Szoszlán, hogy meglátogatják Adyl vejét, és meghívják a nartokhoz. Nem hiába indultak el a világba Ahszartaggat férfiai! Gyorsan megtalálták Adyl várát, amint illik, a vendégeknek fenntartott helynél leszálltak a lovaikról. Adyl veje eléjük sietett, köszöntötték egymást.

– Bocsássátok meg, kedves vendégeim, – mondta nekik a gazda, – úgy tűnik nekem, hogy mi már találkoztunk.

– Nem tévedtél, – felelte neki a nart Hamic. – Ebbe a várba mi küldtünk el téged menyasszonyt keresni. És amit most akarunk mondani neked, hogy te is tudd, amiért idejöttünk: hogy téged a mi Satanánk szült, és íme a te apád, Urizmag, az Ahszartaggatok nemzetségéből, Satana férje. Mi pedig a te apád fivérei vagyunk – Hamic és Szoszlán. Szégyen egy nartnak az apósa házában lakni, a gazdag Adylnak megfizetjük érted a teljes váltságdíjat.

– Adylnak én már kifizettem a váltságdíjat, – felelte az ifjú.

És ekkor a nart gazdasszony, Satana fia és fiatal felsége útnak indultak. Minden gazdagságukat magukkal vitték.

Kinek jutott a fekete róka

Vadászatra indult a nart Urizmag, Hamic és Szoszlán. Aca unokaöccsüket is, akinek az anyja született Ahszartaggat, magukkal vitték hajtóként. A vadászok elrejtöztek a leshelyen és a kiugró sziklákon, és Aca feléjük hajtotta a vadat. Reggeltől estig folyt a vadászat. Már egészen beesteledett, amikor Aca egy rókát hajtott feléjük. Urizmag, Hamic és Szoszlán egyszerre lőtték rá a nyilait. A róka oldalra vetette magát, összegöngyölödött, kilehelte a lelkét.

– Lelőttem, – mondja az egyik.

– Nem, én voltam, – mondja a másik. Szoszlán így szól:

– Most ti mondjátok, hogy eltaláltatok, amikor rá sem lőttetek.

– Akkor Urizmag és Hamic tettek ellenvetést:

– Még mit nem! Vajon a nyilaink alapján meg tudjuk-e állapítani, hogy ki lőtte ki azt?

– Ha így beszéltek, kinek milyen a nyila? Az enyém az őseink nyilai alapján van öntve, – mondta Szoszlán.

– Tulajdon kezemmel készítettem az enyémet, – mondta Urizmag, – és látható rajta a kezem nyoma.

– Egyszer sikerült az églakó Szafa mellett tartózkodnom, amikor vasat vagdalt, én pedig megkértem, hogy a hulladékból készítsen nekem nyilat.

– Felháltak a hegyre, arra a helyre, ahol a róka feküdt. Lenyúzták a bundáját, és meglelték a nyilait: Urizmag nyila a nyakát ütötte át, Hamic vesseje a bordáját törte el, Szoszláné pedig hátsigolyáját zúzta szét.

– Hamic ekkor így szól:

– Én olyan vagyok a nartok között, akinek mindig a száján van, ami a szívéen. Ebből a rókabőről bundát szeretnék varratni magamnak.

– Még mit nem! – szólalt meg Szoszlán. – A nart Szoszlánnak pedig semmi sem jut? Hiszen én vagyok a legfiatalabb. Nekem sapkára lenne szükségem a fiamnak.

Urizmag ezt mondta:

– A róka engem illet: én vagyok a legidősebb. Nekem meg éppen egy subagallérra van szükségem.

A vita kezdett fellángolni, az Ahszartaggat fivérek egyre jobban kezdtek haragudni egymásra. És akkor Aca ezt gondolta: «Verjen meg az Isten, ha a fivéremeim ily módon bajba kerülnek!» Féltve őket, bátorságot gyűjtött és ezt mondta nekik:

– A legfiatalabb vagyok közöttetek, azonban mégis bátorkodom hozzátok fordulni. Kérlek benneteket, adjátok Satanának, s ahogyan tanácsolja, úgy is cselekedjete.

Meggörnyedve, fejüket lecsüggesztve Satanához mentek. Kijött hozzájuk a lakrészéből, és megkérdezte őket:

– Mi történt veletek rokonaim? Miért jöttetek így, meggörbülve, lehajtott fejjel? Még egymásra sem néztek. Mi történt veletek?

– Kellemetlen dolgok történtek velünk, – felelte Aca. – Elejtettek egy fekete rókát, és nem tudnak megosztzkodni az irháján. Tanácsolj nekik valamit.

– Gyertek, a nartok bírósága elé visszük a dolgot, – mondta Satana.

Urizmag, Hamic és Szoszlán elfogadták Satana javaslatát. Acát is magukkal vitték, mint igazságszerető ember. Előadták a dolgukat a bírónak, akik azt mondták:

– Ha egy kapja az irhát, a többieket sérti. Ha három darabba vágjuk, az irha megy tönkre. Aki a legkülönb történetet meséli el közületek, annak jusson a róka bőre.

Beleegyeztek a fivérek, és kérdezik:

– A legfiatalabbal vagy a legidősebbel kezdjük? A bírók azt mondták:

– Hadd beszéljen először a középső, azután a legfiatalabb, végül a legidősebb.

Hamic ezt mesélte:

– Annyi különös dolgot, annyi csodát láttam az életemben, hogy alig győzném azokat elmesélni. Csak arról beszélek, amikor a fiammal, még csupasz szájú ifjúval szárított halat vásároltam Ahar-Kalakban és hazatérőben voltunk.

Megálltunk pihenőt tartani a forrásnál. Azt mondtam a fiúnak: «Aludni szeretnék egy keveset, te pedig hozz a szekérről egy szárított halat, áztasd be a vízben, amikor megduzzad, ébressz fel. Eszünk, és indulunk tovább.» Abban a pillanatban elaludtam, de nem sokáig aludhattam, a fiú gyorsan felkeltett. «Hamic! – mondta rémulten. – Fogtam a halat, a forrás vizébe tettem, csapott egyet a farkával és elúszott». – «Biztosan megetted, váljon egészségedre. De ki látott még olyat, hogy a szárított hal úszni tudjon?» – mondtam neki. Az ifjú azonban az égre-földre esküdözött, hogy a szárított hal valóban elúszott.

Megharagudtam a makacsa miatt. «Hogy merészelsz te, tejszopó, gúnyolódni fölöttem?» – ordítottam, rácsaptam a kardommal, és kettévágtam. A fiú azon nyomban meghalt. Ülök fölötte, sírok, átkozom magamat: «Megölted a fiadat a hasa miatt! Miféle képpel térek haza a nartok közé? Hogyan nézek a nép szemébe?»

Sokáig sirattam, azután pedig azt gondoltam: «Mi lenne, ha kipróbálnám, igazat mondott-e nekem a fiú?» Beengedtem a testét a forrás vizébe. Azon nyomban feléledt, és olyan egészségesen ugrott ki a vízből, mintha akkor szülte volna az anyja.

Felkiáltottam: «Mától fogva semmit sem kérek az Istentől. Ami történt az egész életemre szóló jótétemény!»

Hazatértünk, s egész úton vidáman énekeltünk, tréfálkoztunk és nevetgélünk.

Csodálatosabbat sohasem láttam, – fejezte be Hamic.

– No, Szoszlán, most rajtad a sor, – fordultak a bírák Szoszlánhoz..

– Mit is mondjak, – kezdte Szoszlán, – sok különös, csodálatos dolog történt velem, amelyekről nem fogok beszélni. Egyszer a Zilihar síkságon vadásztam, és a fiam is szintén ott volt velem. Elejtettük az őzet, és pihenőt tartottunk a kurgán lábánál. Tüzet gyújtottunk, felvágtuk a húst sasliknak, ráhúztuk a nyársra, és azt mondtam az ifjúnak:

«Alsom egy keveset, te pedig, amikor elkészül a saslik, ébressz fel engem. Eszünk egyet, és folytatjuk a vadásztást». Éppen hogy elszunnyadtam, a fiú már ébreszt is. «Alig dugtam be a saslikot a tűzbe, – mondta a fiú, – feléledt és elfutott az őzünk». – «Ejnye, fiú! A saslikot te, bizonyára, megetted, a maradék húst pedig odaadtad valakinek, – elég sok utas jár-kei itt az úton. Azonban jól van így is. De miért csapsz be engem?» – kérdeztem tőle. «Az ég és a föld legyenek a tanúim, egy falatkát sem ettem meg, senkit sem láttam, és senkinek se adtam egy darabot sem! Elfutott», – esküdözött a fiú.

Felbőszített ez a szemtelen beszéd, kirántottam a kardom, és már nem is emlékszem, hogyan vágtam őt ketté. «Nesze neked, hogy ne gúnyolódj többé az idősebben!» – kiáltottam.

De amikor meghalt az ifjú, nagyon szomorú lettem. Sírni kezdtem, és igen megbántam, hogy a hasáért megöltem a fiatalabbat. «És ha utána járnék, igazat mondott-e?» Felszítottam a tüzet, ráhúztam a nyársra, betoltam a tűzbe, és hirtelen feléledt, sértetlenül és egészségesen állt előttem. És még bosszankodott is: «Miért támasztottál fel engem? A Halottak országában voltam, és szimdet táncoltam ott az elhunyt feleséggel, te pedig, visszahoztál ide, félbe szakítottad a mi vidám multságunkat».

Ezt hallva, hirtelen a mellemben döftem a kardomat, a szívem fölött, és meghaltam. A Halottak országában ocsúdtam fel. Látom, szimdet táncolnak, és az alhunyt feleségem is velem van. Ekkor karon fogtam, elmentem vele a táncba, még maga Barasztyr is bámulta a táncunkat. Az pedig, aki Barasztyr mellett ül, kérdezi őt: «Hiszen ez a nart Szoszlán, hogy került ez ide?»

«Megölte magát, hogy láthassa a feleségét, – úgy került hozzánk, – felelte neki Barasztyr.»

Fogtam a feleségem és vele együtt hazatértem a Holtak országából. Hamarosan született egy fiunk, és ebből a rókának a bőréből, amelyet most ejtettünk el, szándékoztam sapkát készíteni neki. Hát ekkora csoda esett meg velem, kedves Aca unokaöcsém, – fejezte be Szoszlán a történetét.

– Na, most pedig te mesélj, Urizmag, rajtad a sor, – mondták a bírák.

És most Urizmag beszélt:

– Szintén nart férfi vagyok, nem hitványabb a többieknél. Sok ragyogó tettet hajtottam végre, sok csodát láttam, de minderről, természetesen, nem kezdek el beszélni. De most hallgassátok meg, mi történt velem későn ősszel, amikor a Zilaha síkságon vadásztam. Semmi élelmem az útra, és nem találtam zsákmányra a vadászaton sem. Estére hirtelen köd ereszkedett le, és olyan sötét éjszaka köszöntött be, hogy egyszeriben eltévedtem. Az éhségtől és a szomjúságtól egy vékony hajszálon függött az életem. De ha az Isten a gazos csallitba vezetett engem – sejthető, hogy itt valamikor pásztorok szálláshelye lehetett. «Ó, ha megmarad volna itt egy veszővel bekerített karám, amelyben lefeküdhetnék, és békében kipihenhetném magamat!» Alig ejtettem ki ezeket a szavakat, látom, hogy egy fonott kerítés van előttem, és a sövény mögött egy ajtó látszott. «Bemegyek a belsejébe, ott nyugalmasabb lesz», – gondoltam, kinyitottam az ajtót, és bementem. Egy csodálatosan berendezett lakóhelyre kerültem, és a szívem is megnyugodott. «Most már csak valamit ehetnék!» – mondtam fennhangon. Még ki sem ejtettem a számon, látom, hogy egy étellel, itallal megrakott asztalka áll előttem. Jóllakottan, a mámortól vidáman tüzet raktam, és lefeküdtem. Éjfélkor hirtelen minden fénybe borult körülöttem. «Csak nem a ház gyulladt volna ki?» – gondoltam izgatottan, azonban női hangot hallottam: «Ne izgulj, nart férfi, csak a takaró csúszott le a lábamról!» – «Miféle csoda ez? – gondoltam. Miféle teremtés lakik itt, akinek világít a bőre?» Nem tudtam többé elaludni. A szoba még fényesebb lett. Felkeltem a fekhelyemről. «Vajon, valamiféle ház gyulladt ki a közelben?» – gondoltam ismét. Újra egészen közelről hallom a női hangot: «Ne félj, nart férfiú, csak a karom világít!»

«Ez emberi hang, – gondoltam. – Milyen lehet az, akiből ilyen fény árad!»

Harmadszorra, amikor kinyitottam a szememet, még világosabb lett. Ekkor felkeltem az ágyból, állok, csodálkozom. A szomszédos szobából azt mondta nekem: «Ne rémülj meg, nart férfiú, ha a hajamból fény árad!» – «Ej, Urizmag, akár meg is halhatnál! – gondoltam, és az ajtóhoz léptem. – Tudni akartam, miféle ez a csoda».

És ekkor azt mondta nekem a nő: «Mit akarsz tenni, Urizmag? Hiszen minden, amiben szükséged volt – ízletes étkek, mámorító italok, – mind lecsúsztak a torkodon. Miért nem fekszel nyugodtan? Miért keresed a feleslegest?» – «Hiszen ő magához csalogat engem», – gondoltam, s elindultam a hang irányába. «Kérlek téged, ne gyere hozzám közel, mert bajba kerülhetsz», – mondta nekem a nő.

Így jár a részeges! Sokat ettem, és még többet ittam, és a sok étel és ital rábirt arra, hogy mégis menjek hozzá közelebb. Amikor átléptem a küszöbön, meglegyintett egy varázsostorral, és azon nyomban számárrá változtam. Azután odaajándékozott egy embernek, akinél néhány évig kellett dolgoznom. Megöszült a hátam, az oldalam behorpadt – olyan erősen lesóványodtam. De az emberi gondolkodásom megmaradt. Amikor visszavittek a gazdasszonyomhoz, ismét meglegyintett a varázsostorával, lóvá változtatott engem, és néhány évig a hámat kellett húznom.

Azután ismét meglegyintett, és ebbé változtam. Nem volt nálam jobb kutya, és mindenfelé eljutott a hírem. Abban az időben ragadozó állatok kaptak rá az egyik aldar marháira. Eljött az aldar a gazdasszonyomhoz:

«Kérlek téged, add nekem a kutyádat, amely már mindenütt híres! Lehetséges, hogy megőrizné a csordámat». – «Nem adom neked a kutyámat. Becsben kell egy ilyen ebet tartani. Félek, nem tartod úgy, ahogyan szükséges. Nem, nem adom neked». – «Vajon azt szeretnéd, hogy a farkas egyetlen éjszaka elpusztítsa a csordámat?» – kérdezte az aldar. És akkor a gazdasszonyom odaadott engem.

Ekkor az elvitt engem a pásztoraihoz. Mert nemrég nősült, nem akaródzott neki éjjelre a csorda mellett maradni, megparancsolta a pásztorainak: «Megfelelően etessétek meg ezt a kutyát, én meg hazamegyek». Felugrott a lovára, elszáguldott az aldar.

«Még csak ez hiányzott, hogy a kutyád kiszolgálói legyünk! – mondták a pásztorok, mihelyt elment a gazda. – Ha a farkasok megtámadják is a csordát, nem a mi marháinkat viszik».

Nem adtak semmit ennem, lefeküdtek aludni. Éjfél tájban tizenkét farkas érkezett a nyájhoz, és azt üvöltötték:

«Ó Urizmag, Urizmag! Hozzad megyünk...» És én akkor azt üvöltöttem nekik válaszként: «Mindent megtehettek, amit akartok, még a fejemet sem mozdítom ma».

A tizenkét ordas rátámadt a nyájra, és egészen hajnalig garázdálkodtak, annyi juhot téptek szét, amennyit tetszett nekik. Én pedig társuk lettem a dologban. Kétszer annyit téptem szét, mint amennyit azok összesen.

Reggel kilovagolt az aldar a dédelgetett lován. «Na, hogy vagytok? Jól őrizte-e a nyáját az ebem? – Nézd csak meg, milyen jól őrizte, – a nyáj felét elpusztították a farkasok», – felelték neki a pásztorok.

Ekkor elkaptak, és ütlegetni kezdtek, mindegyik igyekezett minél nagyobbat csapni rám. Azután az aldar vitt magával. A lovon ült, én pedig a ló után kötözve futottam, és amíg haza nem értünk vert engem.

«Nos, rosszul őrködött?» – kérdezte az aldar a gazdasszonyom. «Döglött volna meg a kutyád! – a nyájam felét elpusztították tegnap a farkasok». – «Megver érte az Isten, – felelte neki a nő. Jól tudom én, milyen erős az én ebem, de te rosszul tartottad őt».

Kis idő múlva egy másik aldar érkezett avval a kéréssel a gazdasszonyomhoz, hogy: «Add kölcsön a kutyádat. A vadállatok rászoktak a nyájamra». – «A kutyámat nem adom oda. Nemrég egy aldar vitte magával, és kegyetlenül megverve hozta vissza, sajnálkozott, hogy nem őrizte a juhait». – «Ő olyan, én másfajta vagyok. Ő az az aldar, én meg ez. Ne ítélj meg miatt!»

Semmit sem felelt erre a gazdasszonyom. Az aldar a zsebéből egy selyemkötelet vett elő, a nyakamra kötötte, és elvezetett a nyájához. Összehívta a pásztorokat, azt mondta nekik:

«Hozzátok ide minél hamarabb a legnagyobb bárányt».

Kirángattak a pásztorok egy kövér barna bárányt. «Minél gyorsabban vágjátok le, és főzzétek meg!» Teljesítették a parancsát.

Az aldar megparancsolta a pásztoroknak, hogy etessenek meg engem, ők pedig elkezdtek kiválogatni a legpuhább darabokat, megetettek puha, meleg és zsíros hússal. «Hozzátok kecskéket, és öntsetek a levesébe tejet!» – hagyta meg az aldar.

A pásztorok így is cselekedtek. A levesembe tejet öntöttek, és a pukkadásig teleehettem magam hússal és tejjel.

Az aldar nyerge mögé szőnyeg volt kötözve. Ő maga terítette le a karám mellé, amelyben a juhok álltak, és helyet mutatott a szőnyegen.

Ráfeküdtem a puha fekhelyre, ráraktam mindkét első lábamat, azokra meg ráhajtottam a fejemet.

Maga az aldar is ottmaradt a nyáj mellett éjszakázni. Alig aludt el, és aludtak el a pásztorok, éjfél felé ismét hallottam ugyanannak a tizenkét ordasnak a hangját. «Ó

Urizmag, Urizmag, most hozzád fordulunk!» – üvöltötték. «Hiába tervezitek, – feleltem nekik. – Nem találtok itt semmi hasznot».

Közelebb jöttek, és még hangosabban üvöltötték: «Hozzád jövünk, Urizmag!» – «Hiába jöttök, nem lesz ebből hasznotok». – «Csak gyertek, próbáljátok meg!» – feleltem nekik.

Ekkor minden oldalról a nyájra támadtak, de egyetlen farkast sem engedtem oda egyetlen egy juhoz sem. Halomba dobáltam őket, hajnalra megöltem mind a tizenkettőt. Ekkorra már az aldar és a pásztorok is felébredtek.

«Az Isten megbüntetett bennünket, – mondták – alig maradt a juhainkból». Ezt azért mondták, mert a farkasok támadásakor a juhok egy kupacba menekültek. Azonban amikor a pásztorok megszámlálták őket, minden juh épségben meglett. Sőt, egyetlen báránynak a füle sem sérült meg. Odajöttek hozzám, s látták, hogy tizenkét ordas fekszik egymás mellett.

Akkor az aldar megölelt engem. «Hiszen nemcsak egyedül nekem okoztak bajt ezek a farkasok. Hogy fogom én megköszönni az ilyen kutyát? Menjete, – mondta a pásztoroknak, – fogjátok ki a legnagyobb bárányt».

Az aldar selyemkötelet vett elő, az egyik végét a bárányra, a másikat rám kötötte, és így vezetett bennünket a gazdasszonyomhoz. «No asszony, azt a jót, amelyet velem tettél, nem feledem el, amíg világ a világ. Ezt a bárányt fogadd el ajándékba!»

Ezután pedig hazalovagolt az aldar, – s minden úgy volt, mint lennie kellett. Ismét nem sok idő telt el, amikor a gazdasszonyomhoz vadászok érkeztek. «Add nekünk kölcsön a kutyádat, amelynek az egész világon nagy a híre. Egy fehér medve jött az erdőnkbe. Sehogyan sem tudjuk onnan kiűzni, és megölnünk sem sikerült őt. Talán a te kutyád segíthetne?» – «Alaposan kell ám az én kutyámról gondoskodni. Ha nem látjátok el megfelelően, semmiben sem lesz a hasznotokra», – mondta nekik a gazdasszonyom. «Vajon, mi ne tudnánk gondoskodni a kutyáról? Hiszen amíg az erdőben leszünk a medvét keresni, nem is engedjük más vadra. Magunk fogjuk jól tartani, és megetetjük, másképpen miféle vadászok lennénk?»

Odaadott a gazdasszonyom, ők pedig elvezettek engem.

Egyszer csak közeleedtünk ahhoz a helyhez, ahol a medve járt. Ekkor elengedtek engem a nyomába. Hamarosan megpillantottam a fehér medvét, és futásnak eredt előlem. Én pedig utána vettem magam. A medve a magas hegyre igyekezett, én pedig nem maradtam el a nyomából. A hegyig futott, és ember módjára leült. Amikor odafutottam hozzá, így szólt hozzám:

«Ülj csak le mellém. Nem vagyok én medve, Afszati vagyok. Hallottam a szomorú sorsodról, medve alakját öltöttem, hogy segíteni tudjak rajtad. Ismerem a téged ért csapásokat, hogy átváltoztattak számárrá és lóvá. De akkor el voltam foglalva, és nem tudtam neked segíteni. Most pedig úgy teszünk, hogy: a vadászok csak hadd vadásszanak, te pedig fuss a gazdasszonyodhoz, és tessed magad betegnek! Bőséges étellel táplál téged ez a nő, de te egy falatot se végy a szádba, tessed magad haldoklónak». «Na hát, dögölj meg! Számomra végül is csak egy kutya vagy, egy kutya kölyke». Átlép fölöttem, és elmegy, otthagya téged megdögölni. Azonban, amikor kimegy az ajtón, te szerezd meg a fejalja alól a varázsostorát, és a mancsodba fogva csapj magadra vele! Urizmag voltál, újra Urizmag leszel. Ülj le a fekhelyére, a kezében tartva a varázsostort, és várakozz a gazdasszonyod visszatéréig!

Úgy is cselekedtem, ahogyan Afszati tanított, ismét Urizmaggá lettem, a varázsostorral a kezemben a nő fekhelyén ültem, vártam a visszatérést.

«No, vesztedre jöttél vissza, – mondtam, amikor megláttam. – Mielőtt elmész a Halottak országába, megfizetsz a kínszámomért».

Az egész éjszakát vele töltöttem el, reggel pedig meglegyintettem, és azt mondtam: «Változz számárkancává».

És azon nyomban számárcancává változott. Elhajtottam a nartok falujába, mindegyikötök ismeri őt: nem más, mint Borat szürke számárcancája. Íme ez volt az én történetem.

Eddig még semmi csodálatosabbat nem láttam az életemben, – fejezte be a meséjét Urizmag.

A bírák mérlegelni, fontolgatni kezdtek:

– Mit is mondjunk! Csodálatos volt az a történet, amely Hamiccal történt. Még csodálatosabb az, amit Szoszlán mesélt. De mindennél csodálatosabb Urizmag esete, amikor annyi időt kellett eltöltenie számár, ló és kutya bőrében. Ezért ezt a rókairhát Urizmagnak ítéljük oda.

Urizmag fogta a bőrt, és elrendelte, varrjanak belőle gallért a subájára. Erről a subáról még mindig járja a szóbeszéd.

Urizmag és a három kíváncsi

Az egész világon elterjedt a híre, hogy – úgymond – a nart Urizmagnak csak rá kell pillantania valakire, és abban a pillanatban meg tudja mondani, milyen ember.

– És ha ezt az embert csak először látja, vajon akkor is meg tudja mondani, miféle szerzet áll előtte? – kérdezték egyesek.

– Hogy lehet megtudni, hogy mi nyomja a szívét az embernek, ha nem is ismerjük? – mondták mások.

Ekkor találkozott három férfi, s a bölcs Urizmagról folyt közöttük a szó. Az egyik potrohos volt, gazdag és falánk. Nem akadt ember, akiből hasznot ne húzott volna magának.

A másik a legnagyobb csirkefogók közé tartozott. A lelkét és a szemét is kész volt eladni bárkinek, csakhogy valakit becsaphasson. Sosem tartotta meg a szavát, az esküjét semmibe vette. Külsőjét tekintve cingár, a tekintete alattomos és ravasz, szószátyár.

A harmadik pedig csendes és szűkszavú volt. Amikor valamilyen tragikus veszekedés történt az asztalnál, és ki kellett békíteni a vérbosszút forralókat, vagy az egymásra felbőszült szomszédok között helyreállítani a barátságot, vagy békét teremteni az ellenségeskedő falvak között, vagy leánykérőbe menni az egyik településről a másikra, vagy akár egyszerűen beszédet mondani a lakomán vagy a halotti toron, akkor mindig ehhez a férfihoz fordultak. Jó és okos ember volt, a nép kedvence.

Hosszasan beszélgettek Urizmagról, végül elhatározták:

– Menjünk csak el, és a saját szemünkkel győződjünk meg róla, milyen bölcs is valójában a nart Urizmag, aki bárkiről az első látásra meg tudja mondani, hogy milyen ember.

Így döntöttek, s azon nyomban útnak indultak a nartok falujába.

A három kíváncsi ember – ahogyan ez már lenni szokott – egyszer csak megérkezett a nartok településére, és kérdezősködni kezdtek, hol lakik itt Urizmag, a bölcs nart.

Elmagyarázták nekik, hogy ahol ebben és ebben az utcában egy magas kerítést és egy csúcsos tetejű házat látnak, ott lakik a nart Urizmag.

Bement a három kíváncsiskodó Urizmag házába, megkérdezték, hol lelik őt, egyszerűen kijött hozzájuk egy magas öregember, hosszú ősz szakállal.

– Az Isten hozott benneteket, vendégeim! KerüljeteK beljebb, napocskáim!

– Legyen hosszú, boldog, napfényes az életed, nart Urizmag! – mondta egyszerre a három vándor.

A nart Urizmag bevezette őket a házába, leültette őket, maga sürgölődött körülöttük, hol kiment, hol bejött a házba.

– Miért fárasztod magad, Urizmag? Kérünk téged, ne gyötörd magad miattunk.

– Ne szóljatok így, kedves vendégeim!. A vendég – Isten küldötte. A vendég – készen van, a gazda – nincs készen, – felelte Urizmag⁹.

– De előbb mondjátok el: kik vagytok, és milyen ügyben jöttetek ebbe a házba?

– Mi, – felelték a vándorok, – hallottunk a te bölcsességedről. Az egész világ arról beszél, hogy Urizmag az első látásra meg tudja ítélni az embereket. A tulajdon szemünkkel szeretnénk látni, a fülünkkel hallani, a szívünkkel meggyőződni, hogy igaz-e vagy nem. Ezért vagyunk itt.

– Jó van, napocskáim, jól van, – felelte nekik Urizmag. – Üljetek le addig, amíg átmegegyek a többi kedves vendégemhez!

A három utas semmi ellenvetést sem tett.

Urizmag akkor ismét hol kiment a másik szobába, hol bejött, hol ismét visszatért.

Csodálkoztak a vándorok. Úgy tűnt nekik, mintha Urizmag az előbbinél jobban sürgölődne. Amikor ismét visszatért közük, megkérdezték tőle:

– Miféle rendkívüli vendégeid vannak, akik körül olyan sűrűn forgolódsz?

– Hogyne fáradoznék miattuk, hiszen távoli országból érkeztek. Nem sokkal előttetek jöttek meg. Itthon pedig, rajtam kívül, nincsen senki sem! Ezért magam igyekszem helytállni.

– Mifélék ők? – kérdezte a potrohos. – Biztosan nagyon gazdagok?

– Bizonyára másoknak adták ki magukat, mint akik valójában? Lehet, hogy becsaptak téged? Csak semmi baj ne történjék! Nem kevés szélhámós ténfereg az utakon! – mondta a másik.

– Látjuk, tiszteletet érdemlő férfiként akarsz helytállni előttük, aki megoldja a feladatait, akit a nép becsül ezért, az ilyen ember pedig közel áll a szívedhez. Biztosan ezek is ilyen emberek.

– Nem tudom, – felelte Urizmag. – Én még nem voltam velük, és semmit sem tudok róluk mondani.

– Akkor légy kegyes velünk, és mondd meg, ki milyen közülünk! Te, biztosan még sosem láttál bennünket, de már megismerkedtünk.

– Semmit sem tudok nektek mondani, kedves vendégeim. Nálam nincsenek más vendégek rajtatok kívül. Közületek pedig mindenki elmondott már magáról mindent.

Elcsodálkoztak a kíváncsiskodók, felálltak, elbúcsúztak, és visszaindultak haza.

Hogyan készült a sör

Rárepült egy madárka a komlófürtre, letépett egy zöld tobozkat, és három magvacskát kicsippentett belőle. Vidáman röppent fel, nyílegyenesen a vitéz nartok falujába tartott, oda ereszkedett le, ahol édes maláta száradt a napon. Felcsippentett egyetlen szemet belőle, és lezuhant a földre. Fel akart szállni, azonban nem bírták a szárnyai. Futni próbált, de a lábacskaí nem viselték el a súlyát. Meglátta a nart Urizmag, felemelte a földről, bevitte a házába, megmutatta a feleségének, a bölcs Satanának, a híres nart gazdasszonynak.

Satana óvatosan a kezébe vette a madárkát, és rátette egy búzakupacra. És milyen csodálatos! – a búzaszemek megtartották, nem történt semmi baja. A madárka pedig hamarosan föleszmélt, felröppent, csicssergett egyet, és továbbrepült.

Elgondolkodott a bölcs Satana ezen. Kérdezgetni kezdte Urizmagot, aki mindent elmesélt neki, hogy a szeme láttára mi történt a madárkával. A többit az okos Satan már kitalálta. Malátát darált, kifőzte, leszűrte a főzetet, komlóból készült erős kovászt tett bele. Forni kezdett, gyöngyözött a főzet, fehér habot eresztett.

Miből főzik a sört? Árpamalátából, búzamalátából, kovászt pedig abból a komlóból készítének hozzá, amely a mogyoróbokorra fut.

Adj csak nekünk jó barna sört
Kedves Satanánk,
Hadd emelje nart Urizmag
Tele a kupát!
Hozzon a barna sör
Sok jó napot ránk,
Az örömnkben víg nótákat daloljon a szánk!

Urizmag utolsó portyája

Megöregedett a nart Urizmag, megfogyatkozott az ereje, nem járt többé portyára. A tanácsát kérő nart ifjúság is elmaradozott, sőt olyanok is akadtak, akik kinevették Urizmagot. Reggelenként elment a nihaszra, ott töltötte az egész napját, hallgatta a híreket, amelyeket az emberek meséltek. Elnézte a nart ifjúság versengését az íjászatban, visszaemlékezett fiatalsága éveire, elszomorodott azon, hogy sohasem térhetnek már vissza.

– Hej, csak még egyszer portyázni mehetnék! – kiáltott fel Urizmag, és elment a nagy nart nihaszra. Ott ült a nart ifjúság. Azt mondta nekik Urizmag:

– Gyermekkoromtól fogva hajlott öregkoromig értelmem minden erejét nektek szenteltem, most öreg fejem teherré vált már a számotokra, nem várhattok többé tőlem hasznot. Ezért kérek titeket: állítsatok össze egy nagy ládát, tegyetek bele, és dobjatok a tengerbe. Tilos engem a nartok temetőjébe temetnetek¹⁰.

Ekkor néhány ifjú azt felelte:

– Hogyan fogunk mi élni, ha nem lesz velünk a bölcs Urizmag, aki észre térített minket? Azonban más hangok is hallhatók voltak:

– Már egészen elöregedett, most már semmire sem használható. Senki sem akarta Urizmag akaratát teljesíteni. A következő napon, a nihaszra érkezvén, Urizmag ismét elkezdte kérni, hogy készítsenek ládát, helyezték bele, és dobják a tengerbe.

Az ifjú nartok belátták, nem lehet lebeszélni az öreget.

Harmadik napra összeszegeztek egy ládát, belefektették Urizmagot, adtak neki egy hétre való élelmet, tartósan lezárták a tetejét, és bedobták a ládát a tengerbe.

A láda azonban nem süllyedt le a tenger fenekére, a hullámok kíméletesen a hátukra emelték, és tovább sodorták. Már jó ideje úszott a láda a víz tetején, amikor egy éjjel a partra vetődött, azon a helyen, ahová a fekete-tengeri király lovait hajtották itatni. A lovak azonban nem mentek oda az itatóhoz, prűszköltek és visszahőköltek. Odamentek a

szolgák a vízhez, szétnéznek, és meglátják a nagy ládát a parton. Letépi a tetejét, hát ott fekszik benne egy öregember subában.

Csodálkoztak a szolgák ezen a dolgon, kérdezik az öreget:

– Kicsoda vagy, miféle isten hozott téged ide?

– A nart Urizmag vagyok. Megöregedtem, meguntam az életem, kértem, hogy dobjanak a tengerbe. Az egyik szolga elfutott a királyhoz, és elmondta neki:

– Legyek kegyvesztett, királyunk, ha akit egész életedben élve szeretted volna elfogni, a nart Urizmag, nem került most a kezeid közé.

Ekkor a király megparancsolta, hogy vezessék elébe Urizmagot.

Amikor odavezették, nagyon megörült a fekete-tengeri király, hogy végre a fogságába került a nart Urizmag.

Urizmag kezét és lábát nehéz kalodába bilincseltek, és egy toronyba zárták. Gondosan bereteszték a tornyot, csak annyi kis rést hagytak, amelyen át nehezen ételt lehetett bedugni Urizmagnak, – annyi ételmezt, amennyi arra volt csak elegendő, hogy éhen ne haljon az éhségtől.

Telt-múlt az idő, Urizmag még mindig a toronyban ül. Untatta a dolog, gondolkodni kezdett, és eltervezett valamit.

Egyszer, amikor a szolga – szokás szerint – a nyomorúságos táplálékát hozta, így szólt hozzá:

– Úgy látom, az uralkodód igen ostoba. Miféle haszna származhat abból, ha meghalok ebbe a bástyába zárva? Hiszen váltságdíjat is kaphatna értem, mint fogolyért.

A szolga gyorsan a királyhoz futott:

– Kegyesztett legyek, dicső uralkodóm, – mondta neki, – ha nem megfontolandó szavakat mondott a foglyunk. «Úgy látom, ostoba a ti uralkodótok, – mondta ő. Miféle haszna származhat abból, ha meghalok ebbe a bástyába zárva? Hiszen váltságdíjat is kaphatna értem, mint fogolyért».

Megparancsolta ekkor a király:

– Vegyétek ki a kalodából, és hozzátok ide elém. A szolgák levették a kalodát Urizmag kezéről és a lábáról, és a király elé vezették.

– No, nart Urizmag, mekkora váltságdíjat ajánlasz fel nekem? Hiszen nálad egy fitying sincsen?

– Nálam itt, természetesen, semmi sincsen, – válaszolta Urizmag. – Azonban ha a családom és a falum megtudja, hogy a legidősebb közülük fogságba esett, akkor nem fognak sajnálni semmiféle kincset sem értem. Magam is gazdag vagyok, de a nartok faluja az én vagyonomnál háromszor többet is hajlandó adni értem.

– Mégis, mennyit kaphatok? – kérdezte a fekete-tengeri király.

– Jól van, elmondom neked. És ha a szíved szerint való a váltságdíj, meg is fogod kapni. Nagy csordát terelnek hozzád. Lesz benne százszor száz egyszarvú, százszor száz kétszarvú, százszor száz háromszarvú, százszor száz négyszarvú é százszor száz ötszarvú bika.

Hogyne örvendezett volna az uralkodó, amikor ekkora váltságdíjról hallott! Felvidult, és így szólt Urizmaghoz:

– Minél sebesebben üzenj a faludba!

– Adj nekem embereket, akiket futárként elküldhetnék, – szólt hozzá Urizmag. – Két férfira lenne szükségem: egy fekete és egy vörös hajúra. Átadnák a nartoknak az üzenetemet, és megmutatnák az utat ide.

A király parancsot adott, és két férfi – az egyik vörös hajú, a másik fekete hajú – érkezett Urizmaghoz. Ő elmondta nekik, hogyan kell a nartok országába utazni, és megparancsolta nekik:

– Amikor megérkeztek, mondjátok a nartoknak, hogy Urizmag a fekete-tengeri király fogságába esett, és kéri, küldjenek érte váltságdíjat: százszor száz egyszarvú bikát, százszor száz kétszarvút, százszor száz háromszarvút, százszor száz négyszarvút, és százszor száz ötszarvút. Csak egyetlen fekete bikát és egyetlen szürkésbarnát hajtsanak a nartok a csorda előtt! Ez a két bika megmutatja a nartoknak az idevezető legbiztosabb utat. Ha csökönködne ezek a bikák, akkor vágják le a fejét a fekete bikának, akasszák a szürkésbarna bika nyakába, s majd az idevezeti őket.

Útnak indultak a futárok a Nartok országába. Mentek, mendégéltek, egyszer egy este meg is érkeztek. A nartok ebben az időben a nihaszban üldögéltek.

– Jó estét kívánunk, – köszöntek a futárok, legyen eredményes a tanácskozásotok!

– Legyen nektek is szerencsés az életetek, kedves vendégeink! – válaszolták a nartok. – Látjuk rajtatok, hogy messziről érkeztek. Mi szél hozott erre benneteket?

– A fekete-tengeri király országából érkeztünk. A királyunk kezébe került a nart Urizmag. Királyunk váltságdíjat kér érte, Urizmag beleegyezett és elküldött bennünket ide.

Mit is mondhatnánk, a nartok megörültek annak, hogy Urizmag életben van, ezt felelték a futároknak:

– Kedves vendégeink, az ajánlatotokat készek vagyunk elfogadni. Milyen váltságdíjat kér a te gazdátok Urizmagért?

A futárok így szóltak:

– Íme, amit Urizmag kért, hogy adjuk át nektek: «Küldjétek értem váltságdíjul százszor száz egyszarvú bikát, százszor száz kétszarvút, százszor száz háromszarvút, százszor száz négyszarvút, százszor száz ötszarvút. Egy fekete és egy szürkésbarna bikát hajtsatok a csorda élén. Ez a két bika megmutatja nektek az ide vezető megbízható utat. Ha csökönködne a bikák, vágjátok le a fekete bika fejét, akasszátok a szürkésbarna bika nyakába, akkor elvezet benneteket a fekete-tengeri aldar országába vezető biztos úton».

Éjjeli szállást készítettek a nartok a vendégeiknek, és elkezdtek gondolkodni: hogyan tudnak ekkora váltságdíjat összeszedni.

– Ha százszor száz bikának levágjuk az egyik szarvát, ugyanannyi egyszarvú bikánk lesz, amennyi szükséges. A kétszarvúakkal nem lesz probléma, könnyű összeszedni őket. De honnan szerzünk három-, négy- és ötszarvú bikákat? Ilyenekről még nem is hallottunk sohasem.

Sokáig vitatkoztak a nartok, semmit sem tudtak kitalálni, s amikor látták, hogy nem mennek semmire, felháborodva és izgatottan Satanához fordultak.

Halljad, Satana, az öreged futárokat küldött a fekete-tengeri király országából, és azt kéri, hogy adjunk érte egy-, két-, három-, négy- és ötszarvú bikákat! Egyszarvúakat könnyű adnunk, ha a kétszarvúaknak levágjuk az egyik szarvát. Kétszarvúból pedig sok van nekünk. De honnan vegyünk három-, négy- és ötszarvúakat? Hiszen még hallani sem hallottunk sohasem ilyen bikákról!

Végighallgatva őket, Satana elnevette magát:

– No, látom én azt, hogy e nélkül az öreg nélkül nem értek egy fityinget sem. Ismét talált nektek egy általatok még nem bolygatott ellenséges fészket, ahol gazdag zsákmányra lelhetek. Oda hív benneteket, és felhívja a figyelmeteket, mekkora sereget kell felszerelnetek. Az egyszarvú bikák a gyalogos harcosok, a kétszarvú bikák a lovasság, a háromszarvú bikák a kopjások, a négyszarvúak a páncélingesek, az ötszarvú bikák pedig az a csapat, amelyik mindenféle fegyverrel fel van szerelve.

– De mit jelentenek nekünk ezek a szavak: «Vágjátok le a fekete bika fejét, és akasszátok a szürkésbarna nyakába?» – kérdezték Satanától a nartok.

– Ezek azt jelentik: amikor elindultok a portyára, akkor fogjátok azokat, akiket futárként küldtek ide, hogy megmutassák nektek a fekete-tengeri király országába vezető utat. Ha félre próbálnak vezetni benneteket az úton, akkor vágjátok le a feketének a fejét, akasszátok a vörös hajú nyakába, és oda vezet benneteket, ahová szükséges.

A nart ifjúság gyorsan munkába kezdett, három nap múlva erős csapatot szereltek fel. Megparancsolták a futároknak, hogy vezessék őket a fekete-tengeri király országába. A futárok rájöttek, hogy nem jó szándékkal megy az országukba ez a rettenetes nart csapat, s amikor már messze jártak a nartok országától, elkezdtek ravaszkodni: hol az egyik, hol meg a másik oldalra tévedtek, a pusztulásba kívánták vezetni a nart sereget.

A fekete hajú megkísérelte értesíteni a királyt a veszélyről. Akkor a nart harcosok lecsapták a fejét, és a vörös hajú nyakába akasztották. Megrémült a vörös, és a helyes úton vezette a nartokat tovább.

Urizmag kiszámította az időt, amikor a nartok seregének meg kell érkeznie, és így szólt ezen a napon a királyhoz:

– Menjünk, nézzük meg a tetőről, hajtják-e már a nartok a csordát, hogy kiváltsanak engem!

Felmennek a bástyára: látják a távolban, ott, ahol a sztyepp összetalálkozik az éggel, mintha valamiféle viharfelhő közelegne. Urizmag tudta: jön a nartok serege, és azt mondta a királynak:

– Na, látod, hajtják a váltságdíjat értem. Küldd hát elénk hajtóknak minden katonádat, azokat, akik fürgék voltak a csaták idején, hadd segítsenek ezt a hatalmas csordát terelni. De mondd meg nekik, ne vigyenek magukkal fegyvert, – az ostonon és boton kívül, ott nincs szükség másra. Mert az, amelyik a marháink közül szilaj természetű, amikor fegyvert lát, futásnak ered szanaszét, és senki sem szedi össze őket többé. Akkor azután ne tegyél nekem szemrehányást!

Ahány embere csak volt a királynak, mind elküldte a nart sereggel szemben, s halálbüntetés terhe alatt megtiltotta az embereinek, hogy korbácon és boton kívül valamit is vigyenek magukkal.

Meglátták a nartok az uralkodó embereit, elkezdték pusztítani őket. Hatalmas porfelhő emelkedett a sztyeppe fölé. A király és Urizmag a bástya tetejéről fürkésztek a sztyeppet. A király megkérdezte Urizmagot:

– Micsoda felhő ez, a füsthez hasonló, amely a sztyepp fölé emelkedett?

– A kövér marhákat hajtják neked váltságdíjra, – felelte Urizmag. – És te, király, a lehetőség páráját, és a patáik által felvert port látod.

– Nem tűnik neked úgy, mintha harci zajt hozna onnan a szél? – kérdezte a király.

– Amikor egy ilyen súlyos marha megindul, a patájának a dobogása és a bőgése a harc zajához hasonló, – felelte Urizmag.

Ez alatt az idő alatt a nart csapatok elpusztították a fekete-tengeri király katonáit. Egy évszázada nem emlékeznek az emberek ilyen diadalra. Urizmag látván, hogy ravasz ötlete sikerrel járt, minden erejével a fekete-tengeri király arcába csapott.

– A nart Urizmagot akartad elpusztítani? Tekints csak alá, mint a kutyákat, a nart harcosok az egész sereged elpusztították.

És a fekete-tengeri királyt a ruhája szegélyénél megragadva, Urizmag ledobta a bástyáról.

Megörültek a nartok, amikor meglátták, hogy él még az öreg Urizmag. Ő pedig ezt mondta nekik:

– Látom, ha nem gondolkodik veletek öreg fejem, akkor, sajnos, még a varjú is elhurcol benneteket a saját fészkébe.

Rengeteg marhát találtak a nartok a fekete-tengeri uralkodó országában. A sok szerzeményt elszállították a nartok országába. Igazságosan szétosztották a zsákmányt a

három nart nemzetség között, egyetlen ember sem rövidült meg semmivel. Egész évig volt vágni való a fekete-tengeri király marháiból, egy egész évig lakmározta, emlékeztek az elesett nart harcosokra.

Szoszlan

Hogyan született Szoszlan, és hogyan edzették meg őt

Satana fehéreműt mosott a széles folyó partján. Nézte, nézte a csillámló vizet, és fürödni támadt kedve. Befejezte a mosást, levetkőzött, és bement a vízbe. A túlsó parton egy fiatal pásztor legeltette nyáját. Gyönyörű volt Satana, tündöklött a napon a fehér teste. A pásztor, amikor megpillantotta Satanát, akkora vágy kerítette hatalmába, hogy a folyón keresztül odaússzon hozzá. Satana pedig mágikus erővel rendelkezett, magára vonzotta a folyó vizét, a hullámok pedig befedték őt. A pásztor kimerülten lehanyatlott egy kőre.

Satana látta mindezt. Megjegyezte a követ, és számlálni kezdte a napokat. Amikor elérkezett az ideje, kivezette a folyó partjára az égi kovácsot, Kurdalagont, és így szólt hozzá:

– Esküdj meg, hogy senkinek sem árulod el, amit most neked elmondok!

Kurdalagon megesküdött, és akkor Satana megkérte, hogy súlyos kalapácsával verje szét a követ. Kurdalagon ahányszor csak rásújtott a kőre a kalapácsával, meghasadt a kő – végül kihúztak belőle egy újszülött csecsemőt. Satana a Szoszlan nevet adta neki, ami azt jelenti, hogy «kőből született».

Hazavitte a fiút magával, és elkezdte nevelni.

Felnövekedett Szoszlan, egyszer csak azt mondta Satanának:

– Azon a táplálékon, amit velem megetetsz, jobb lenne, ha kutyát nevelnél: legalább őrizné a küszöböt.

Satana nem fogta fel a szavait.

Ki tudja mennyi idő telhetett már el azóta, Szoszlan ismét így szól Satanához:

– Azon a táplálékon, amit velem megetetsz, jobb lenne, ha kutyát nevelnél: legalább őrizné a küszöböt.

– Miért beszélsz így? – kérdezte Satana.

– Ha azt szeretnéd, hogy igazi férfi legyek, akkor adj oda engem Kurdalagonnak, hadd eddzen meg engem farkastejben.

Akkortájt a nartok még egy asztalnál ettek és ittak az églakókkal. Satana Kurdalagont meghívta a házukhoz, aki gyorsan meg is érkezett az invitálásra. Satana elmesélte neki, mit követel Szoszlan. Kurdalagon pedig egy hatalmas fa törzséből akkora bödönhajót kezdett kivájni, amekkorába Szoszlan beleférhetett.

Szirdon, Getaga fia, akit nem véletlenül hívtak gonosz nartnak, mert előre mindenfélét kitalált, amikor elszaladt mellette, így szólt:

– Szeretnék szenvedni, nartok! Csak nézzétek, mit csinál! Tudja, kinek készíti a bödönt, mert négy ujjnyival hosszabbra vájja.

Kurdalagon elhibázta a számítását, és a bödönt négyujjnyival rövidebbre készítette, mint amilyen szükséges.

– Most akár meg is edzhetem a fiút, – mondta Kurdalagon Satanának. – Elő kell készíteni száz zsák tölgyfaszenet és száz tömlő farkastejet.

Satana minden nehézség nélkül égetett száz zsák tölgyfaszenet, de nem tudta kitalálni, honnan is szerezzen annyi sok farkastejet.

Gondolkodott, törte a fejét, végül Urizmaghoz fordult segítségül.

– Elmondom neked. Ott, ahol hét út összetalálkozik, verd fel a sátradat! A legfinomabb étkeket küldöm el neked oda, te pedig vendégelj meg minden járókelőt, és kérdezősködj mindenkítől, hogyan lehet farkastejet szerezni!

Urizmag úgy is tett. A hét út kereszteződésénél felállította a sátrát, Satana pedig a legízletesebb ételeket küldözgette neki. Minden járókelőt bőségesen megvendégelt. Az emberek hálálkodtak Urizmagnak, de amikor megkérdezte tőlük, hogy hol lehet farkastejet szerezni, elcsodálkoztak rajta, s azt gondolták, Urizmag megzavarodott.

Telt az idő. Urizmag üldögél a sátrában a hét út kereszteződésénél, és semmit sem sikerül megtudnia. Elfut mellette az összes ebek ősanyja – Szilam¹¹ kutya. Nagyon éhes volt abban az időben. Urizmag meghívta őt, és a jóllakásig megetette.

– Mit csinálsz te itt? – kérdezte Szilam.

– Meg szeretném tudni, hogyan szerezhetnék farkastejet, – válaszolta Urizmag. – Ezért ülök itt a hét út kereszteződésénél.

– Egy álló hétig tarts engem jól avval, amit enni szeretnék, én pedig szerzek neked farkastejet, – ajánlotta neki a kutya.

Megalkudtak. Satana pedig kezdte küldözgetni azokat az ételeket, amelyeket csak megkívánt az eb.

«Végre megtaláltam, akit kerestem» – gondolta Satana. És bármiféle eledelt óhajtott az eb, Satana mindent elkészített, s elküldte neki.

Egy álló héten keresztül traktálta Urizmag az ebet, Szilam pedig azt mondta neki:

– Most pedig emelj egy magas karámot erős sövényvel! Urizmag erős kerítést font, és egy magas karámot épített belőle. A kutya elfutott az erdőbe, és nyáját nyáj után hajtott a karámba a bős nőtényfarkasokból. Már távolból hallatszott a vonításuk, ordítottak és marakodtak a karámban.

– Most már megfejheted őket, – mondta Szilam kutya Urizmagnak.

– Könnyű azt mondani, hogy megfejheted, – válaszolta neki Urizmag. – hiszen ezek képesek széttépni engem.

Akkor Szilam kutya bement a karámba, megragadott egy farkasszukát a gabancos marjánál, és Urizmag elé vonszolta.

Urizmag megfejte a farkast, Szilam kutya pedig szabadon engedte.

Így fejték meg egymás után a farkasokat. Száz tömlő lett tele a farkastejjel.

Egy mély vízmosásba fektették Szoszlant, behintették szénnel, s mind a száz zsákot lerakták a hasadék egyik végébe, majd elkezdték fűjtatni. Pirosra izzott a szén. Akkor megkérdezte Satana Kurdalagont:

– Nézd meg a fiút! Mosolyog-e?

Kurdalagon Szoszlanra nézett, a fiú pedig nyugodtan feküdt, és nem volt semmi mosoly az arcán. Ekkor még erősebben parancsolta meg Satana a fűjtatást. Sok idő telt el így. Kurdalagon ismét a fiúra tekintett, és látja: kivörösödött a fiú, és a mosoly megjelent az arcán.

Ekkor mind a száz tömlő farkastejet kiöntötték, és megtöltötték vele a bödönt. Kurdalagon az izzó szén közül kikapta a felhevült Szoszlant, és a tejbe dobta. Sistergett a tej, fehér párává vált – megedződött Szoszlan.

Szirdon azonban gonosz tréfát űzött vele, mert a bődönhajó négyujjnyival rövidebbnek bizonyult. Szoszlan nem tudott a teljes hosszában kinyújtózkodni benne, felhúzta a térdét, a farkastej pedig nem lepte el teljesen. Szoszlan egész teste damaszkuszi acéllá változott, az edzetlen térde azonban puha maradt, bicegővé vált, amikor járni kezdett.

Mivel ajándékozták meg az églakók Szozslánt

Az égi Szafa, a házi tűzhely védőszentje tort szándékozott rendezni az églakók számára. Meghívta Uasztirdzsit, a férfi-harcosok és a vándorok védőszentjét; Uacillát a villámistent, az egyszemű Afszait, a jóindulatú vadállatok uralkodóját; Falvarát, akinek a juhok, kecskék és az egyéb apróállatok engedelmeskednek, valamint az égi kovácsot Kurdalagont. Meg volt híva a lakomára a zord Galagon, minden szelek fejedelme, és a vizek uralkodója Donbettir is. Szafa kivilágított termeiben az églakók a megrakott asztaloknál ülnek, őstulok szarvából isszák az édes barna sört, a fiatal nart, Szoszlan pedig felszolgál nekik.

Azt mondták az églakók:

– Szafa, A te nevelt fiadnak, Szozslannak, Ahszartagat vér folyik az ereiben.

Szafa így válaszolt nekik:

– Népes és híres nemzetség az Ahszartagatoké. A világon senkitől sem félnek, és szomjúzzák a harcot.

És akkor Uasztirdzsi, a vitéz férfiak uralkodója, pohárköszöntőt mondott Szozslanra. Dicsérő szavakat mondott róla, és így fejezte be:

– A nart Szozslannak ajándékozom farink kardomat – azt, amit egy ugyanilyen toron Kurdalagon égi kovács ajándékozott nekem.

Uasztirdzsi a fenekéig kiitta az őstulok szarvából készült, hatalmas ivókürtjét. Őt követően pedig Szoszlan egészségére Afszati, a vadak uralkodója ivott.

A fiatal Szoszlan tiszta szívből megköszönte az églakónak, majd így szólt:

– A hegyekben és a síkon élő minden jó szándékú vadállat a te oltalmad alá tartozik, Afszati. Szigorúan őrködsz fölöttük, nem engedsz bennünket, nyomorúságos földi lényeket a közelükbe.

Az emberek beszéde után, maga az églakó Szafa is megszólalt. Azt mondta Afszatinak:

– Sok barmod van neked, Afszati, és bizony hiába vész kárba a szakadékokban. Ne légy fősvény, Afszati, és adj az embereknek egy részt a javaidból. Ne sajnáld tőlük, és az emberek soha sem fogják ezt elfeledni.

– Jól van, – felelte a jóindulatú állatok uralkodója.

– A jószágaim egy részét, amelyek az erdőkben és a síkságokon élnek, a nartoknak adom, de ajándékot kérek tőlük értük: az a vadász, aki vadászni készül, hozzon magával három lepénykét otthonról; az átkelőkben pedig emlékezzen meg a nevemről. Azután pedig, amikor a Fekete-hegyekben zsákmányt ejt, és megöli a vadat, a jobb bokacsontját őrizze meg, és adja át annak, akivel először találkozik.

Azután pedig a jószágos Falvara, akinek a juhok, kecskék és az összes szarvas aprójószág engedelmeskedik, mondott köszöntőt Szozslanra, és így szólt:

– Hogy a szürke farkasok ne nagyon garázdálkodjanak a te nyájadban, varázsszavakra tanítalak meg téged, nart Szoszlan. Amikor a nyájadra a legelőn farkasok támadnak,

mondd ki ezeket a szavakat, és abban a pillanatban a nyájad védelmére érkezem, s egyetlen juhót sem merészel széttépni a szürke farkas.

– Most a villámok uralkodója, Uacilla köszöntötte hatalmas ivótülkét Szoszlan egészségére:

– Szoszlan pedig a nartok szokása szerint megköszönte neki, és így válaszolt:

– Tőled pedig, égzengés uralkodója, földi lényként csak egyetlen ajándékot kérek ma. Hallottam, hogy gabona magvakat őrzöl a táskádban. Ne sajnáld a földi halandóktól, örökké áldani fognak érte.

– Legyen úgy, – felelte Uacilla. – Megkapjátok e magvakat. Tavasszal, mihelyt a föld melegedni kezd, el fogjátok ezeket vetni a hegyek és a dombok déli lejtőin. Ezekkel a magvakkal, amelyeket ősszel begyűjtötök, fogtok az egész esztendőben táplálkozni.

Ekkor az égi kovács, Kurdalagon emelte fel az őstülök szarvából készült ivókürtjét Szoszlan egészségére. Maga Szafa pedig, az églakó házigazda, hozzáfordult, s ajándékot kért tőle Szoszlan számára.

– Ó, Kurdalagon! – mondta Szafa. – Reggeltől estig, sőt, egész éjjel vered az üllöt, s nem engeded, hogy lehunyjuk a szemünket. De te csak kardot tudsz kovácsolni az emberek számára, s edzed damaszkuszi pengévé a harchoz?.

– Értelek téged, bölcs Szafa, – felelte neki Kurdalagon. – Rájöttem, miért hívtál bennünket lakomára. Azt szeretnéd, hogy ajándékozzuk meg az általad pártfogolt földi halandókat. Jól van, legyen úgy. A kovácsműhelyemben ekét készíték a nartok számára, hogy minden tavasszal azzal szánthassák fel a földjeiket.

Megköszönte neki Szoszlan, s így szólt:

– Ó Kurdalagon, az egek kovácsa, minden tavasszal édes sört fogunk főzni, és a nevedet fogjuk magasztalni a szántóinkon!

Szoszlan ezután Galagonhoz, a szelek királyához fordult:

– Ó, zordon Galagon! Mi nem várunk semmi mást tőled ajándékként, csak ne küldd ránk a viharaidat, és a hófürgetegeidet.

– Sokat szeretnél, nartok ivadéka. Ha én ilyesmit ígérnék neked, akkor biztosan nem tudnám betartani. De én is adok neked ma egy ajándékot. Amikor ősszel tisztítjátok a magot a szérűn, akkor olyan szelet fogok küldeni, amely elfújja a pelyvát, és csak a tiszta, súlyos gabonaszemek maradnak vissza nektek.

– Hát ezt igen köszönjük neked, Galagon. Én pedig a szavamat adom, a nartok szavát, hogy minden esztendőben a termésből az utolsó lapátnyit neked fogjuk felajánlani.

A nart Szoszlan egészségére a vizek fejedelme, Donbettir ivott utoljára.

Szoszlan pedig a nartok szokása szerint, tiszta szívéből köszönte meg neki, s arra kérte Donbettirt:

– Donbettir, minden vizek fejedelme, tudjuk, hogy hatalmas vagy, szentelj valami adományt te is a bátor nartoknak!

– Nartok sarjadéka, – mondta neki Donbettir, – mától kezdve a nartok építsék a malmaikat a folyóvizeimre, én pedig megparancsolom a gyorsjárású lányaimnak, hogy éjjel és nappal forgassák a vízben a kerekeiket. Ez lesz az én ajándékom a földi halandóknak.

Szafa megköszönte vendégeinek ezt a sok ajándékot, és hazakísérte őket.

Szoszlan olyat keres, aki erősebb nála

A nart ifjak a Zilahar síkságon gyűltek össze egyszer. Kezdetben egy fergeteges szimdet roptak – a kedvelt nart táncot. Szoszlan kitűnt ebben a szimdben, senki nem járta szebben nála. Jól járta a földön is, de ugyanúgy táncolt a nart ifjak vállain is.

A szimd után íjászversenybe kezdtek. A nart ifjak között nem egy sasszemű íjász akadt, de Szoszlan ismét a legkiválóbbnak bizonyult közülük. Az ő vesszeje mindig a célba talált.

A nagy, széles folyó partja közelében pihent egy gulya.

– Most pedig, próbáljuk ki az erőnket! – ajánlották a nart fiatalok.

Mindegyik kiválasztott egy növendékbikát, és azt a szarvánál megragadva, megkísérelte átdobni a folyón. Senkinek sem sikerült. Akkor pedig Szoszlan a csorda legerősebb bikáját szemelte ki, megragadta a szarvánál fogva, meglengette, a bika pedig a folyó túlsó partján huppant le. Azután a játéktérre siettek, ahol Szoszlan mindenféle versengésben megelőzte a nart fiatalokat.

Elálmétkodtak az emberek Szoszlan ereje láttán, és az a hír járta, hogy nem akad nála erősebb ember a földön.

«A nartok földjén, igaz, nem akad olyan ember, aki összemérhetné velem az erejét, – vélte Szoszlan, amikor a versenyek után hazatért. – El kellene mennem más országokba, és ott keresni erősebbet nálamnál».

Szoszlan útnak indult. Több, kevesebb ideig mendegélt már, amikor egy hatalmas folyó partjához ért.

«A folyó partján haladok, – gondolta magában. – Lehetséges, hogy csak rá fogok találni valakire». A folyás irányában mendegélt. Hirtelen egy halászt pillantott meg, aki szembejött vele. Horgászbotjául egy egész fatörzs szolgált, a kukac helyén egy jókora birka lógott a horgán.

– Jó fogást kívánok, – köszönt Szoszlan a halásznak.

– Érezd magad jól nálunk, kedves vendégünk, – köszönt vissza a halász. – Honnan jöttél, s hová tartasz?

– Keresem azt az embert, akivel összemérhetném az erőmet, – felelte Szoszlan, – de úgy látom, nem találok erősebbet nálad.

– Nincs nekem akkora erőm, – mondta a halász. – Menj csak tovább, lefelé a folyó mentén. Ott horgászik az én bátyám, aki erősebb nálam.

Szoszlan tovább indult, lefelé a folyó partján. Megy, és látja: a folyó partján egy halász üldögél, akinek a horgászbotjául egy még nagyobb fa törzse szolgál, a horgán pedig egy kibevezett tehén lóg.

– Jó fogást kívánok neked, – köszöntötte Szoszlan a halászt.

– Isten hozott, kedves vendég, – felelte vissza a halász. – Honnan kerülsz ide? Kit keresel?

– Azt az embert keresem, akivel összemérhetném az erőmet, de látom, hogy nem találok náladnál erősebbet.

– Nem olyan nagy az én erőm, – felelte neki a halász. – Menj lejjebb a folyó mentén: ott fogja a halat a legidősebb fivérem, ő erősebb nálamnál is.

Szoszlan tovább ment, és megpillantott egy halászt. A horgászbotja egy még nagyobb fatörzs volt, és egy kibevezett bika lógott a horgáról.

– Sok örömet kívánok, – köszöntötte Szoszlan.

– Az Isten hozott, kedves vendég, – felelte a halász. – Honnan jöttél jóember?

– Olyan erős embert keresek, akivel összemérhetném az erőmet, – mondta neki Szoszlan. – De látom, hogy nem találtam náladnál erősebbet.

– Sebaj, – felelte a halász. – Látod ott azt a horpadást? Menj oda a folyóparton, hamarosan mi is oda érkezünk, és megmutathatod az erődöt.

Szoszlan elment odáig a folyó partja mentén, és valamiféle házhoz érkezett. Átlépte a küszöbét, és látja ám: a tűzhelynél egy asszony üldögél, és akkora darab, hogy a fecske fészket rakott a foga között.

– Jónapot kívánok anyám, – mondta neki Szoszlan.

– Ha nem szólítottál volna anyádnak, akkor a véreddel mosnám le a rozsdát a fogaimról, – felelte neki az asszony. – De most a vendégem vagy, légy egészséges. Honnan jöttél, hová igyekszel?

– A nartok országából jövök, – felelte Szoszlan. – Olyat keresek, aki erősebb nálam. A mi földünkön már mindenkit megelőztem, és elindultam a világba, olyan embert keresni, akivel összemérhetem az erőmet.

– Jaj, jaj!... Felejtsd el ezt! A fiaim most halászni vannak. Azonban, ha este hazatérnek, itt találják téged, úgy megesznek, hogy még a csontod sem marad. No, azért harapj egyet, pihend ki magad, úgy gondolom, hogy majd megvédelek téged a fiaimtól.

Gyorsan egy háromlábú kerek asztalt hozott, étellel megrakva. Hogy evett-e Szoszlan? És akkor az asszony felemelt egy hatalmas rostát, amelyik fel volt fordítva, és letakarta vele Szoszlant. Ő pedig néhányszor megpróbálta felemelni ezt a rostát, de megmozdítani sem tudta.

Este mind a három fivér hazatért, és kérdezték az anyjukat:

– Ma ideküldtünk egy hengegő hegyi embert. Szolgálj fel nekünk, mi pedig megtisztogatjuk a fogainkat a vérével. Már régen kóstoltunk úgysis emberhúst.

– Valamiféle laktatóbbat kellene ennetek, – mondta nekik az anyjuk. – Az ember sehová sem tűnik el, itt van a rosta alatt, és megmarad nektek reggelire.

Az anyjuk megvacsoráztatta a fivéreket, és lefektette őket aludni. Amikor elszunnyadtak, kiengedte Szoszlant a rosta alól, elvitte az ajtóig, megmutatta neki az utat, és azt mondta:

– Fuss a teljes erődből! Csak a lábaid menthetnek meg téged, másban nem reménykedhetsz. Reggeltől kezdve üldözni fognak téged. Az egyiknek olyan a szimata, mint a farkasé, a másik egyszerre átugrik három szakadékon, a harmadiknak sólyomszárnyai vannak.

Amikor reggel felébredtek az óriások, és az anyjuk elmondta nekik, hogy a vendégük megszökött, a nyomába eredtek. Mint a nyúl, futott előlük Szoszlan, – mit is tudott volna mást csinálni? Hirtelen egy hatalmas szántót pillant meg. Egy félkezű küklopsz szántotta: maga előtt taszigálja az ekét, az övén függ a zsák a maggal, a borona a lába után van kötve, – ő meg csak szánt-vet és vonszolja a boronát maga után. Szoszlan odafutott a küklopsz-szántóvetőhöz.

– Jaj, jaj!... – mondta Szoszlan. – Rád bízom magamat mind a földön, mind a másvilágon. Ha utolérnek engem, végem van.

– Hátha az Istenre bíznád magad, vajon nem tehetne-e érted többet, mint én? – mondta a küklopsz.

Bedobta Szoszlant a szájába, és elrejtette a nyelve alá.

Eközben az emberevő fivérek odaértek a küklopsz-szántóvetőhöz, és megkérdezték tőle:

– Nem futott erre a mi hegyi madárkánk?

– Nem láttam bizony semmiféle hegyi madárkát, – válaszolta nekik a küklopsz. – Nincs rá időm, hogy veletek fecsegyek. Hagyjatok nyugton!

– Minél előbb add ki a mi emberkénket, másképen megjárod! – kezdtek fenyegetőzni a fivérek.

– Menjetek a dolgokra. Semmi jót ne várjatok tőlem, – mondta ismét a küklopsz. Ekkor a fivérek rávetették magukat.

– Most magatokra vessetek, – morgott a küklopsz, mindhármukat megragadta az egyetlen kezével, földhöz vágta, és rájuk ült.

Kiköpte Szoszlant a nyelve alól, és így szólt hozzá:

A csípőmön szőr nő. Tépd le, én pedig megkötozöm vele ezt a három telhetlent.

Szoszlán megragadta a szőrt, húzza, húzza, de nem tudja kitépni. Mint a kötelet háromszor körültekerte a saját derekán, minden súlyával nekifeszült, mégsem tudta elszakítani.

– Vágd le a kardoddal! – mondta a küklopsz.

Kihúzta Szoszlán a kardját, a szőrt az egyik kezével fogva, rácsapott a karddal. A kard éle a kés fokánál is tompábbnak bizonyult, a szőrszál pedig egészben maradt. Akkor a félkarú küklopsz rátérdelt a három fivérre, maga tépte ki a szőrszálat, és szorosan összekötözte vele a fivéreket. Azok csak ekkor fogták fel, hogy legyőzték őket, s elkezdtek panaszosan könyörögni:

– Semmit sem akarunk tőled, csak szabadíts ki és engedj haza bennünket.

A félkarú elengedte és hazabocsátotta őket. Azután megkérdezte Szoszlant:

– Hol bolyongtál idáig? Mit keresel itt, és miért indultál el portyázni egyedül?

– A nart Szoszlan vagyok. Az ifjúságunk az erejét próbálta: a széles folyón bikákat hajigáltunk keresztül. S csak nekem sikerült egyedül. Ezután elbízta magam, és elindultam idegen országokba, hogy keressek olyat, akin kipróbálhatnám az erőmet. Láttad, milyen helyzetbe jutottam! Köszönöm neked. Ha nem lettél volna, nem láthatnám többé a nartok földjét.

– A mi országunkban, Szoszlan, bármelyik egyhónapos csecsemő át képes dobni a széles folyón még a legnagyobb bikát is, és mégsem hencegünk az erőnkkel, mint ti. Hallgasd meg, hogy egyszer mi történt velem!

A legfiatalabb voltam a hét fivérem közül. Abban az időben az apánk még olyan egészséges volt, mint a makk. Egyszer együttesen portyára indultunk. Néhány napja bolyongtunk már, de semmivel sem találkoztunk. Úgy ebéd után, hirtelen elborult az ég, esett az eső, és sehová sem tudtunk elhúzódní az eső elől. Egy barlangot pillantottunk meg. Nyolcan voltunk, s mindnyájan kényelmesen elfértünk benne. Egy kis idő múlva megláttuk, hogy a barlangunk mellett tereli a pásztor a nyáját. Egy szilaj kecskebak a barlangunkhoz futott, és elkezdett az oldalához dörgölőzni. Akkora volt ez a bakkecske, hogy a barlangunk minden oldalra ringani kezdett tőle, mint egy böleső. Ekkor döbbentünk rá, hogy lókoponyát néztünk mi barlangnak. «El innen, el innen!» – kiáltozott a pásztor a bakra. De a bakkecske nem engedelmeskedett neki, és nem követte a nyáját. Dühbe gurult a pásztor, és kányaként rávetette magát a bakra. A bakkecske elrohant, a pásztor pedig beledöfte a botját a lókoponya szemüregébe, amelyben mi üldögéltünk, meglendítette, és a bak után vágta a koponyát. Pontosan célzott. A koponya a rakoncátlan kecskebak szarvát találta, ami darabokra törött. Mindenki, aki csak benne volt, lovak, emberek, szerteszét gurultak. Mi más is történhetett volna velem? Megpillantott bennünket a pásztor, ránk vetette magát, megölte az apámat és mind a hat fivéremet. Csak nekem sikerült megmenekülnöm a kezei közül, ő pedig visszatért a kecskéihez. Amikor beledöfte a botját a koponya szemüregébe, kibökte a szememet, amely kifolyt. Látod most már, micsoda dolgok történnek a földön!

Attól az időtől kezdve senkivel sem szándékoztam összemérni az erőmet. Neked pedig, aki szeretsz engem, mint ahogyan én is tégedet, azt tanácsolom: sohase keress magadnál

erősebbet. Hazatérve pedig, napocskám, soha se mondd többé, hogy nincs a világon nálad erősebb ember.

Ekkor elbúcsúztak egymástól, a félkezű elment a falujába, a nart Szoszlan pedig hazatért az övéihez.

Szoszlan és a Gumba való ember

Szoszlán egyszer vadászni ment. Csak egyetlen nyulat sikerült neki elejteni. Lenyúzta a bőrét, a kibelezett nyulat darabokra vágta, feltűzte a nyársra sasliknak, ami pedig nem fért a nyársra, a bőrbe rakta, és félretette. Amikor pedig megsült a saslik, Szoszlan, mint mindig, amikor az evéshez fogott, a szokás szerint ezt mondta:

– Az Istennek legyen hála!

És amint csak kimondta ezt, a nyúlhús ismét összegyűlt a nyúlbőrben, a nyúl pedig feléledt. Szoszlan összecsapta a kezét a csodálkozástól:

– Mi a csoda! Senki sem hinné el nekem, hogy hasonló megtörténhet! Elejtettem a nyulat, lenyúztam a bőrét, darabokra vágtam húsát, saslikot készítettem a pecsenyéjéből – és a nyúl feléledt.

– Ez egyáltalán nem csoda, csodát a gumi hágónál láthatsz, – mondta a nyúl elfutván.

– «Miért kellene csodát látnom, még csodálatosabbat, mint ez, ami most történt», – gondolta Szoszlan, és hazatért.

Megparancsolta, hogy készítsenek neki olyan ételt az útra, amit könnyű magával vinni és ízletes, felült a lovára, és Gum országára felé vette az irányt.

Szoszlan hét hágón kelt át, amikor következett a nyolcadik – A Gumi-hágó. Egy szarvas nyomára bukkant a hágóban. Elindult a nyomon, és egy tisztáson megpillantotta az állatot. Olyan gyönyörű volt ez a szarvas, hogy Szoszlán sajnálta megölni.

Elkezdte becserkészni a szarvas, olyan szép volt, hogy még a szőrszájai is muzsikáltak..

Szoszlan halomtól halomig, fücsomótól fücsomóig lopakodott a szarvas felé. Már-már már egy nyíllövésnyire megközelítette, de nem tudta rálőni a saját nyilát, mert a levegőben egy másik vadász vesszeje süvített el. Megingott a szarvas, és legurult a meredélyen.

– Micsoda kutya, micsoda számár! Ki merészelt meglőni az én szarvasomat? Kiabált Szoszlan torkaszakadtából.

Senki sem felelt neki. Leeszkedett a szarvas véres nyomán a szakadékba, és látja – ott fekszik az elejtett szarvas, mellette pedig egy ember áll. Termetét tekintve nem kisebb egy toronynál.

– Hát az én szarvasomat ölted meg? – kérdezte tőle Szoszlan.

– Igen, hát megöltem őt, – felelte az ember.

– Ez a szarvas engem illet! – mondta Szoszlan elbizakodott hangon. – Hogy merted megölni?

– Ha ez a te szarvasod volt, miért nem lőtted le már előbb? – válaszolta az ember. – Szintén vadász vagyok, mint te, és a saját országomban, a Gumi-hágóban vagyok. Miért kiabálsz velem, és miért szidsz engem?

– De ki vagy te? – kérdezte Szoszlan.

– Gum országából való vagyok. És te ki vagy valójában, honnan jöttél?

– Szoszlán vagyok, a nart.

– Nart férfiú, – mondta a Gum országából való ember, – az Isten nekünk, kettőnknek együtt adta ezt a szarvast. Gyere, nyúzzuk le a bőrét.

Ezzel véget ért a vitájuk, és együttesen hozzákezdtek lefejtetni a bőrt a szarvasról. Amikor lehúzták az irháját, odanyújtotta a gumba való ember a saját kését Szoszlanak, és így szólt hozzá:

– Nart ember, oszd el a szarvast a ti szokásokatok szerint!

– Te ejtetted el a szarvast, – válaszolta Szoszlan, – a te feladatod elosztani azt.

– A gumi ember háromfelé osztotta a szarvast. «Az első rész az enyém lesz, a második az övé, – gondolta izgalomban Szoszlan. – A harmadik darabot, ő szintén, természetesen, magának szeretné. Ha neki nagyobb jut, mint nekem, az ilyen gyalázat még a halálnál is rosszabb».

A gumi férfi végzett a szétosztással, és azt mondta Szoszlanak:

– A te jogod, nart Szoszlan, elsőként kiválasztani a neked tetsző részt.

– Nem, napocskám, – mondta Szoszlan, – te ölted meg a szarvast, tiéd az első választás joga.

Akkor a gumi ember fogta az egyik részt, és ezt mondta:

– Ez a te részed lesz Szoszlan. Ekkor a második porcióra mutatott, és hozzátette: – Mert te távolról jöttél, ezért ezt a részt tőlem kapod, mint vendég. A harmadik rész azonban az enyém.

Saslikot sütöttek, pompásan ettek-ittak. Azután mindegyikük fogta a maga darabját, és készülődtek az útra. Ekkor a gumi ember így szólt Szoszlanhoz:

– Nart férfiú, válassz magadnak ajándékot! Mit szeretnél? Itt van a kardom, vagy a lovam, vagy az íjam. Vedd el magadnak azt, amelyik tetszik neked, és vidd magaddal, hogy jó érzéssel emlékezzél rólam a nartok országában.

Szoszlan megköszönte a gumi férfiúnak, de az ajándékot visszautasította. Búcsúzóul kezet adtak egymásnak, és lóra ültek.

A gumi ember Gum földje irányába tartott, Szoszlan pedig a Nartok országába. Még nem távolodtak el messzire egymástól, amikor azt gondolta Szoszlan:

«Hát nincs nekem mégis szerencsém! Ha ez az ember ajándékot adott nekem, akkor miért nem fogadtam el mégsem? Nem éltem a szerencsémrel... Hogyan számolok én be erről a Nartok országában? Forduljunk csak vissza!»

Szoszlan visszafordította a lovát, a gumi ember nyomába eredt, és azt kiáltotta neki:

– Hej, te Gumból való férfiú! Áll csak meg, szeretnék beszélni veled!

A gumi ember szintén megfordította a lovát. Ismét arra a helyre érkeztek, ahol a szarvason osztozkodtak.

– Mi lelt téged, nart Szoszlan? – kérdezte a Gumból való ember. – Talán elfeledkeztél valamiről? Szoszlan pedig ezt mondta:

– Mi, nartok már csak olyan nép vagyunk, hogy ha valaki ajándékot ajánl nekünk, akkor visszautasítjuk, később pedig megbánjuk, hogy miért nem fogadtuk el azt.

– Mi pedig olyan nép, – felelte a gumi ember, – hogy amikor tisztelettel felajánlunk egy ajándékot, és nem fogadják el, többé már nem ismétljük meg az ajánlatot.

Szó szót követett – összeveszett a két ember. Nyilazni kezdtek egymásra. Azután Szoszlan kardot ragadott, a gumi férfi is kirántotta a szablyáját, és elkezdtek csapásokat mérni egymásra. Már vagy tizenhét sebből vérzett mindegyik, nem maradt erejük a csatározáshoz, az egyik az ösvény egyik oldalára dőlt, a másik pedig a másikra. Estig kipihenték magukat, azután azt mondták egymásnak:

– Egyelőre induljunk haza, gyógyítsuk be a sebeinket, egy esztendő múlva ismét ugyanitt találkozzunk.

Nagy nehezen felkászálódtek a lovaikra, Szoszlan elindult a Nartok földjére, a Gumba való férfi pedig elszárguldott Gum országába.

Orvosokat fogadtak, egy év alatt begyógyították a sebeiket, és ismét találkoztak ugyanazon a helyen.

Szoszlan már távolról meglátta a Gumba való embert, és elkezdte nyilazni. A gumi ember közeledve hozzá, így szólt:

– Hát el kell pusztulnia mindkettőnknek, nart férfiú? Hiszen közöttünk nincs vérbosszú, miért kellene egymást megölnünk?

Akkor eldobálták a fegyvereiket, kezet adtak egymásnak, és erősen összeölelkeztek.

– Ettől kezdve barátok vagyunk, el kell látogatnod a házamba, – mondta a Gumba való ember.

Felültek a lovaikra, és elindultak a gumi földekre. A Gumból való ember jól megvendégelte Szoszlant. Egy egész hétig nem keltek fel az asztal mellől.

Amikor eltelt a hét, és Szoszlan hazafelé készülődött, a gumi ember neki ajándékozta az iját, és ráadásul pedig annak a szarvasnak a bőrét is, ami miatt a veszekedés keletkezett közöttük. Olyan volt ez a bőr, hogy minden piheszőre harangocskaként szólalt meg, és minden fedőszőre csengettyűként csilingelt. Csak meg kellett érinteni ezt a bőrt, azonnal csodálatos hangon kezdett énekelni.

Szoszlán is meghívta magához a Gumba való férfiút. Megérkeztek a Nartok földjére, és ott, a szülői házában, Szoszlan örömmel fogadta őt, és egy egész hétig vendégül látta. Amikor egy hét múlva a Gumból való ember vissza akart térni a saját hazájába, micsoda ajándékokat adott neki! Szoszlan a saját lovát is neki ajándékozta.

Így lettek fogadott fivérek Szoszlan és a Gumba való férfiú.

Szoszlán Gumnak a földjén

A nart Szoszlanak ismét a fejébe szállt a dicsőség, hogy senki nem akad a világon, aki erősebb nála. Elhatározta, hogy vadászatra indul. Sokáig barangolt, hosszú ideig bolyongott, de szerencsétlenségére azon a napon sem vadra, sem madárra nem akadt. Egy sötét erdőbe jutott. Az erdő közepén tisztás volt, azon pedig egy aranyszarvas legelészett. Szoszlán megkötötte a lovát egy fához, maga pedig a szarvashoz lopózott.

Megcélozta, és amikor már kilőtte volna a nyilát, éppen egy valamiféle ifjú ment a szarvashoz, selyemkötelet dobott az agancsára, és magával vezette. Bámulatba ejtette Szoszlant. Felült a lovára, és elindult az ismeretlen ifjú után. Az pedig valamiféle településre ment be.

Szoszlan utolérte őt, és így szólt hozzá:

– Jó estét, jóember! Nem tudnád megmondani, kinél szállhatnék meg?

Az ifjú hatilag nyelven felelt neki:

– Apámnál is megszállhatsz. De honnan érkeztél ide, s merre tart az utad? Ekkor Szoszlan ezt felelte:

– Nart vagyok, messziről jövök. Vadásztam és ide vetődtem.

– Az apám úgyis nagyon szereti a nartokat. Éjjel és nappal is képes keresni a velük való találkozást.

Szoszlan pedig elindult az ifjú nyomában. Egy házhoz érkeztek, az ifjú bekiáltott:

– Papa, nézd csak, egy nart érkezett hozzád!

Az öreg kijött a házból, megkérte Szoszlant, hogy szálljon le a lováról, kedvesen bánt vele, meghívta a házába és hatilag nyelven szólt hozzá:

- Ki vagy te? Melyik nart leszármazottja vagy?
- Az Ahszartagok nemzetségébe tartozom, Szoszlanak hívnak.

Az öregnek három fia volt, mondja is nekik:

– A vendégünk, aki most érkezett hozzánk, igen becses vendég. Itt az ideje, hogy levágjunk valamilyen állatot a tiszteletére. Hozzatok egy jószágot a csordából!

– Ekkor a legkisebb fiú, az, akivel Szoszlan találkozott az erdőben, azt felelte:

– Én találtam az erdei tisztáson egy gidát, amelyet ma ejtettem el. Megfelel-e ez nekünk vagy nem?

Szoszlan jól tudott hatiag nyelven, és így szólt:

– Maradjon ez!

– Nem engedte, hogy az öreg fiai kimenjenek a csordához. Elővezették akkor az aranyszarvast, az öreg szertartást végzett – imádkozott fölötte, a szarvas homlokához aprófát emelve, engedélyezte Szoszlanak az állat megölését. Azonban Szoszlan igen szerette volna, ha élve ajándékozzák neki az aranyszarvast. De nem merte megkérni őket erre, és levágta a szarvast.

Már elkészült a vacsora, megterítették a háromlábú asztalt, de Szoszlan még semmihez sem nyúlt. Ekkor a házigazda megkérdezte:

– Mi lelt téged, nart férfiú, miért nem eszel?

– Nálunk, nartoknál van egy szokás: még a vérbosszús ellenségeinkkel is készek vagyunk az asztalunkat megosztani, ha tudjuk, hogy kivel ültünk le. Ti nagy megtiszteltetésben részesítetek engem, kiszolgáltok engem, de azt sem tudom, hogy kik vagytok.

Az öreg így felelt neki:

– Én Gumba való ember vagyok. Három fiam van. Senkit sem bántottunk meg az életben. Mindenkiel békében és barátságban élünk. Aki felismeri a jó szándékunkat, annak még többet segítünk, és még jobban viszonyulunk hozzá, aki pedig valami gonoszat művel velünk, ugyanígy felelünk, sőt még annál is rosszabbal.

Szoszlan semmit sem válaszolt ezekre a szavakra, nekilátott enni. Ekkor összebarátkozott a gazdáékkal. Azután megágyaztak neki, ő pedig lenyugodott. Az aranyszarvasról lehúzott bőrt felakasztották mellé. Feltámadott a szél, és az aranyszarvas bőrén a szőrszálak úgy muzsikáltak, mintha csengettyúk volnának. Nagyon elcsodálkozott, elhagyta a szemét az álom.

«Ha nekem ajándékoznák ezt a szarvasbőrt, alvinném, mint csodát a nartok földjére...»

– így gondolta az éjjel.

Reggel, még csak alig pirkadt, az öreg gumi ember odament Szoszlan ágyához, és így szólt hozzá:

Szétküldtem a fiaimat: az egyiket a lovak ménéséhez, a másikat a szarvasmarhák gulyájához, a harmadikat a birkák nyájához. Jogod van magaddal vinni a ménest, a gulyát és a nyáját, a pásztorokkal és a juhászokkal együtt. Így kell lenni, hiszen én megmutatom a nartnak az igazi arcomat!

Szoszlan felkelt, az öreggel együtt kiment a sztyeppre megnézni, hogy mit ajándékozott neki a gazda. Látja ám, hogy micsoda pompás lovak, juhok és szarvasmarhák vannak ott, levette a sapkáját, és szívélyesen megköszönte a gazdának:

– Csak hadd maradjanak itt neked egészségben. Semmit sem viszek magammal ebből a vagyomból. Így is olyan jól fogadtatok engem.

Ekkor az öreg azt mondta hatiagul a legkisebb fiának:

– A határig kell kíséred a vendégünket. Fogj ki magadnak egy lovat.

Az ifjú utána vetette magát a ménesnek, de csak egy csikócskát sikerült neki kifogni, a többi ló szerteszét szaladt.

Amikor az öreg hazatért a fiaival és Szoszlanal, reggeli várta őket. Ettek, elbúcsúztak egymástól, és kimentek az udvarra. Szoszlan a lova mellett egy rühvel borított csikócskát látott, csóválta a fejét, és aggódott: «Vajon hasonlatos ez a csikócska a lovamhoz? Hogyan jutunk el evvel a határig?»

Mindketten lóra ültek. Szoszlan még egyszer elbúcsúzott a házigazdától, és eltávozott. Szoszlan haladt elől, sz ifjú pedig a nyomában tartott. Amikor egy zúgó erdő mélyén jártak, Szoszlan lova kezdett kidőlni, a csikócska pedig mind előbbre igyekezett. Akkor a fiú így szólt Szoszlánhoz:

– Természetesen nem illő az idősebb előtt járnom, de mégis engedj engem előre. Senki sem lát meg bennünket, az utat pedig én ismerem jobban. Te csak kövess engem.

Szoszlan beleegyezett, hogy elől haladjon. Az ifjú rühes lovacska igyekezett a legsűrűbb vadonban haladni, a szügyével döntve ki az évszázados fákat. Szoszlan a nyomában haladt, ami már bántani kezdte. Kis idő múlva megkérdezte az ifjút:

Miért nem arra kormányozod a lovad, amerre ritkább az erdő?

Az ifjú így válaszolt neki:

– Akkor túlon túl megelőzne téged, és a lovad igen lemaradna tőle.

– Elérték a határt. Az ifjú leugrott a lováról, és elkezdte fel-alá vezetni. Egy idő után Szoszlan is utolérte, és így fordult hozzá:

– Óh, óh, kifárasztottad a lovamat. De ne is gondold, hogy végeztél velem, most én megyek előre. Az ifjú így válaszolt Szoszlanak:

– Szerencsés utat, Szoszlan. Nekem tilos túlmennem a határon.

– Cseréljünk lovat, – kérte Szoszlan az ifjútól. Bántották az ifjút ezek a szavak, és ezt mondta:

– Mi lelt téged, Szoszlan! Hiszen az apám egy egész ménest kínált neked a csikósokkal együtt. Miért nem kellett neked? Ez a csikócska mind közül a leghitványabb, de én nem cserélem el őt. Ha úgy tennék, ahogyan kérsz, akkor otthon a gumföldi emberek ezt mondanák: «Hej, elvette a nart a lovadat!» Szégyellnem kellene magamat akkor.

Akkor Szoszlan a kardja markolatára tette a kezét, és fenyegetőzött:

– Gyorsan hagyd ott a lovadat, és ülj át az enyémre, máskülönben megöllek!

Feleletül ezekre a szavakra az ifjú is kardot rántott, és csapást csapásra mértek egymásra. Azonban az egyiknek sem sikerült legyőzni a másikat. Fél napon keresztül verekedtek, azután szétváltak pihenni.

– Most megismertem, milyen vagy, – mondta Szoszlan az ifjúnak. – Menj az utadra, egymás rangját pedig majd eldöntjük.

– Mindketten megsebesülve váltak széjjel. Az ifjú vérbe fagyva érkezett haza. Amikor az apja meglátta, megkérdezte:

– Mi történt veled, fiam?

– Na, jól elintézett engem a vendéged! Lovat akart velem cserélni, én pedig rám nézve szégyennek tartottam ezt. Ekkor összevagdaltuk egymást. Tizenkét sebet kapott ő is, meg tizenkettőt én is. Még egyszer találkozunk kell. Így is egyeztünk meg.

– Miért támadtál rá? A vendéget megütni nagy szégyen!

– A határ túlsó oldalán veszünk össze.

– Akkor semmi baj nincs, egyelőre gyógyulj meg, azután meglátjuk. Még lehetséges, hogy a harag helyett barátság születik köztetek.

Szoszlan sem a nartok, sem a csinták között nem mutatkozott, amíg teljesen fel nem épült. Meggyógyult, lóra ült, és elindult Gum föld határa felé. Szintén ezen a napon érkezett oda a gumi ifjú is. Szoszlan rámosolygott, és azt mondta:

– Béküljünk ki. Egymás erejét már megtapasztaltuk, ahelyett, hogy egymásban kárt tennénk, legyünk barátok.

– Nem hiszek neked többé, Szoszlan, – felelte a Gumba való ifjú. – Nem szabad neked hinni. És ne gyere a közelembe.

Akkor Szoszlan kihúzta a kardját és az íja mellé helyezte a nyeregbe. A pajzsát a földre dobta, a puzdráját pedig a nyereg mögé kötötte. Maga pedig fegyvertelenül az ifjúhoz ment, kézen fogta és így szólt:

– Nem fogjuk többé összemérni az erőnket egymással, tegyük próbára egymást az életben.

Ekkor az ifjú megbízott Szoszlánban és egyetlen szava ellen sem tett ellenvetést. Megesküdtek a földre, és elmentek az ifjú apjának a házába. Kibékülve érkeztek meg. A fiú leszállt a lováról, de Szoszlan a nyeregben maradt. Kisietett hozzá az ifjú apja:

– Kérlek, Szoszlan, szállj le a lovadról, – mondta ő. – Hiszen te a mi vendégünk vagy. Miért nem jössz be a házukba? Maradj nálunk.

Szoszlan így válaszolt neki:

– A fiaddal összemértük az erőnket, és egyikünk sem bizonyult erősebbnek a másiknál. Most pedig az életben kell próbára tenni egymást. Áruld el nekünk, hol van olyan föld, amelyre ember még nem tette a lábát, hogy ott mutassuk meg az erőnket.

Így szólt az öreg:

– Nincs olyan ismeretlen vidék, ahol ne jártak volna a nartok és a csinták, ahová ne portyáztak volna. Csak azt tudom, hogy az Ahoh hegyén őrzik az Isten által kedvelt három fivér csordáját, de senkinek sem sikerült még legyőznie a pásztort.

– Íme, valami ilyesfélét keresek, hogy ezen próbáljuk ki az erőnket.

Az öreg azt mondta:

– Rajta csak ésszel lehet erőt venni, semmiféle erőszak nem elegendő ellene. De gyertek csak be a házba, és adok nektek tanácsot:

Az ifjú és Szoszlan bementek a házba. Az öreg pedig mesébe fogott:

– A lányom nagyon gyönyörű. Öltözzön a legjobb selyemruhába, vigyen magával két húros fándirt; az egyiket játsszon a kezével, a másikon a lábával. Vigyék magatokkal a lányt Ahoh hegyére. Ott mindketten menjetek be annak a pásztornak a házába, akiről én beszéltem, amikor a bárányokkal a legelőn lesz. A pásztor házában van egy elefántcsont karosszék. Ültessétek bele a lányt, tegyék elé a fándirt és játsszon rajtuk. Magatok pedig rejtőzzetek el az ajtó mindkét oldalán. Este hazatér a pásztor a legelőről. Ritkán lát lányt, ezért, amikor belép a házba és megpillant ott egyet, önkívületbe esik. Legyetek készenlétben, kötözzétek a pásztort a ház közepén álló oszlophoz, azután hajtsátok el a nyáját!

Szoszlan és az ifjú mindent úgy tettek, ahogyan az öreg kioktatta őket.

A pásztor hazatérve, kinyitotta az ajtót, megpillantotta a lányt az elefántcsont karosszékben, meghallotta, milyen gyönyörűen muzsikál a fándirokon. A lány rámosolygott a pásztorra, és a szerelemnek olyan mámorító érzése ragadta magával, hogy önkívületbe zuhant.

Szoszlan és az ifjú ekkor hozzákötötték a pásztort a ház közepén álló oszlophoz. Levágtak egy bárányt, megfőzték, és ugyanitt megették az asztalon. Amikor a pásztor magához tért, megkínálták a legízletesebb falatokkal, de ő egyetlen darabkát sem fogadott el. Szoszlan végül egy ágyékdarabbal kínálta meg. A pásztor kitépett belőle egy darabot, a homlokára rakta, és akkora erővel lódította meg, hogy az Isten által kedvelt három fivér házába esett. Azok pedig ebben az időben a vacsoránál ültek, a húsdarab pedig melléjük esett a homorú oldalával felfelé.

Amikor a pásztor meglódította a húsdarabot, a gumi ifjú így szólt Szoszlanhoz:

– Csak ne lennél annyira kétbalkezes, Szoszlan! Ez a nyáj gazdáinak, a három együtt élő fivérnek riadójelül küldött húsdarab. Ne késlekedjünk hát, hajtsuk el mielőbb a nyájukat!

Terelték hát a birkákat, virradatra egy széles sztyeppére értek. Az öreg lányát magukkal vitték, utolérte őket az éjszaka.

Az Isten által kedvelt három fivér pedig a nyomukba vetette magát. Először betértek a pásztorhoz, kioldozták őt, négyesben üldözték Szoszlánt és a gumi ifjút.

A sztyeppén, amikor már majdnem beérték őket, Szoszlan imádkozni kezdett:

– Ó, az éjjeli portyázások védőszentje Uasztirdzsi! Segíts nekünk!

Uasztirdzsi meghallotta Szoszlan imáját, felugrott a háromlábú lovára, körözött a sztyeppé fölött, amelyen az elhajtott bárányokat terelték, ledobta a fésűjét, és Szoszlanék mögött egy pillanat alatt áthatolhatatlan, sötét erdő nőtt ki a földből. Amikorra az üldözők keresztül jutottak rajta, Szoszlan és az ifjú már messze járt a birkákkal.

Uasztirdzsi ismételen körözött fölöttük, fekete köveket dobott mögójük, amelyek sziklás hegyekké váltak. Amíg az üldözőik keresztülvergődtek a hegyeken, Szoszlánék messzire jutottak a nyájjal.

Uasztirdzsi leereszkedett a földre az üldözők és a nyáját hajtók közé, az Isten által kedvelt három fivérhez és a pásztorukhoz fordult:

– Álljatok meg itt, amíg megkérdezem az ellenségeitektől, miért hajtották el az állataitokat!

Az üldözők megálltak, Uasztirdzsi Szoszlánékhoz ment, és azt kérdezte:

– Kiknek a barmait hajtjátok? Azok így válaszoltak:

– Az Isten által kedvelt három fivér birkáit tereljük.

– Amint látjátok, már utolérték benneteket. Most mit fogtok tenni? Akarjátok-e, hogy kibékítselek benneteket?

– Mit is lehetne ennél jobbat tenni? Beleegyezünk!

– És kié ez a lány? valószínű, hogy elraboltátok őt? – kérdezte Uasztirdzsi.

– Nem, ő az én nővérem, – felelte a gumi ifjú. Uasztirdzsi visszatért a juhok tulajdonosaihoz, mosolygott, s azt mondta nekik:

– Ők azt a nyáját terelik, amelyet a menyasszonyért kaptak. Nem garázdák!

Uasztirdzsi mindent a helyére tett.

Ekkor a három fivér közül a legfiatalabbhoz férjhez adták a lányt (a másik kettő már nő volt), Szoszlan és a gumi ifjú pedig hazahajtották a nyáját.

Reggel, amikor az ifjú apjának a házánál osztozkodtak a juhokon, Szoszlan három részre osztotta azokat. Ekkor az ifjú ezt gondolta: «Vajon, miért osztotta Szoszlan az állatokat három részre? Lehetséges, két részt akar megszerezni magának? Ez ismét vitához vezet.»

Szoszlan azonban így szólt:

– Ifjú, miért lettél szomorú? Vajon igazságtalanul osztottam el a zsákmányt? Egy része a menyasszonyért járó váltságdíj, a második rész a tiéd, a harmadik pedig az enyém.

Az ifjú és a gumi öreg nagyon elégedettek voltak Szoszlanal, sőt még az ő részüket is neki adták. Neki adták még a szarvas bőrét is, és tiszteletük jeléül egészen Gum ország határáig kísérték őt.

Szoszlan behajtotta a juhokat a nartok falujába, és gazdag lakomát rendezett.

Szoszlan és Uarhag ismeretlen fia

A nart Szoszlan elhatározta, hogy mind a három nart nemzetséget lakomára hívja. Szólt Szirdonnak, és azt mondta neki:

– Szirdon, hírnöknek választalak. Egy hét alatt hívd össze mindhárom nart nemzetséget, mert egy hét múlva gazdag lakomát rendezek a számunkra.

Szirdon beleegyezett, hogy kikiáltó lesz, felment a nartok magas tornyába, amelyet faragott kövekből emeltek, kiállt a tetejére, és onnan kiáltozott:

– Mindhárom nart nemzetség! Egy hét múlva legyetek Szoszlannál lakomára!

Azon a napon, amelyik a lakomára volt kijelölve, elkezdtek gyülekezni a nartok Szoszlannál. Ő pedig négy sorban ültette le őket mézshabarccsal összefogott kőből épült, nagy nart házban.

Szoszlan szavára a nart ifjúság legjobbjai szolgáltak fel a toron, a legfiatalabbak pedig küldöncök voltak.

Urizmag ült a főhelyen, és köszöntőt köszöntő után mondott. Így töltötték a lakoma felét. Ekkor Szoszlan odament a rangidőshöz, magához intette a kiszolgálót, benyúlt a zsebébe, elővett onnan egy aranyserleget, és megparancsolta, hogy töltsék meg ronggal. Azután így szólt:

– Ó, mindhárom nart nemzetség! Hálás vagyok nektek azért, hogy eljöttetek a házamba. Ezzel a köszöntővel hosszú időre jó egészséget kívánok annak a háznak, amelyben a férfiak legerősebbike lakik. Legyen a serlegem azé, akinek a házában a legerősebb férfi él. Ebbe a serlegbe kitöltött rong szolgáljon az egészségére, a serlegem pedig legyen az ajándéka.

Lehorgasztották fejüket és lesütötték a szemüket mindhárom nart nemzetség férfiai. Csak az öreg nart, Uarhag, aki a lakmározók között a szakadt subáján üldögélt, tekintett körül. Látva, hogy senki sem emelkedik fel a nartok közül, és nem felel Szoszlan köszöntőjére, fiatalosan felszökkent, kivette Szoszlan kezéből az aranyserleget, és így szólt:

– Ó, nartok három nemzetsége! Mindenki, aki eljött ma Szoszlanhoz! Legyetek áldottak a jókívánságaival! Mivel a fiam távoli kietlen tájra ment el, nincs közöttetek, aki olyan erős lenne, mint ő.

Ekkor Uarhag az aranyserleget ajkaihoz emelte, kiitta a fenekéig, az üres serleget pedig a keblébe rejtette.

Múlik az idő, a nartok az asztalnál ülnek. Szoszlan másodszor is odament a rangidőshöz, még egy aranyserleget parancsolt megtölteni ronggal, és ezt mondta:

– Ó, három nart nemzetség! Ezt Szoszlan azoknak áldozza, akikma eljöttek megkóstolták kenyeremet és sómat. Azt a házat köszöntöm, ahol az asszonyok legjobbika lakik. Ha akárki megnevez valakit, aki méltó erre, vegye ki a kezemből a serleget, az ital szolgáljon az egészségére, a serleg meg legyen az ajándéka.

A nartok mindhárom nemzetsége ismét a földre sütötte a szemét, és lehorgasztotta a fejét. Az öreg Uarhag a rongyos subáján ismét a többiekre nézett, látván, hogy senki sem emelkedik fel, és nem válaszol Szoszlan köszöntőjére, ifjú módjára felugrott, kivette Szoszlan kezéből a második aranyserleget, s ezt mondta:

– Ó, nartok három nemzetsége! Hosszú életet kívánok nektek, és azoknak, akik örömmel ízlelték Szoszlan kenyerét és sóját. Mert a fiam távoli kietlen vidékre utazott, meglátogatta az églakó Audiugot és feleségül kérte az egyetlen nővérét. Ha sikerült ezzel a lánnyal összeházasodnia, akkor jobb asszonyt egyetlen házban sem láthattok!

Az öreg Uarhag fenéig kiitta a rongot, a serleget pedig a keblébe rejtette.

Ismét köszöntők következtek sorjában, fölösleges róluk beszélni. Szoszlan alaposan leitta magát, ismét odament a rangidőshöz, újra odaintette a kiszolgálót. Elővette zsebéből a harmadik aranyserleget, megparancsolta, hogy töltsék meg ronggal, és elkezdte:

– Ó, három nart nemzetség! Annak, aki megízlelte a kenyeremet, kívánom, hogy szerencsésen hazaérhessen. Azonban ezt a serleget annak a háznak az egészségére

emelem, amelyik legjobb lovat birtokolja. Az, aki ilyen lóról tud a maga házában, vegye el ezt a serleget a kezemből.

És ismét komoran lecsüggesztették fejeiket a három nart nemzetség tagjai. Izgalommal tekintett végig rajtuk az öreg Uarhag a rongyos subájáról, aki állandóan szemlélődött. De látta, hogy a nartok közül senki sem mozdul meg, felugrott, elvette Szoszlantól az arany poharat, majd így szólt:

– Ó, három nart nemzetség! Szerencsésen érkeztek mindnyájan haza! Azonban ha annak az Audiagnak a nővére a fiamhoz megy feleségül, az apósától olyan lovat fog kapni ajándékba, hogy sólyomként kiált, sasként süvölt, és úgy repül, mint a szél. Olyan lova, mint ez, senkinek sincsen!

Az öreg Uarhag ismét kiitta a rongot, a serleget pedig a kebelébe rejtette.

Ki tudja, ki emlékszik már, meddig maradtak még a nartok. Azután befejeződött a lakoma, a vendégek szétszéledtek hazafelé.

Elmúlt néhány hét a tor után, Szoszlan elgondolkodott, és ezt gondolta:

– Rágják le a jobb kezemet a nartok, ha akkor az öreg Uarhag mindhárom poharat el nem vitte! De ki tud arról, hogy olyan erős fia van, akinek az erejétől még én is megijednék? Miféle isten adott neki olyan menyet, aki a kedvem szerint jóllakatna, és az elmondottak szerint kiszolgálna engem? Honnan vett olyan lovat, amelyik még az olyan lovast is elbírná, mint én, és még az én lovamnál is jobb? Gyerünk csak, meglátogatom Uarhagot, és ha minden igaz, amiről beszélt, akkor első ajándékomul neki adom a páncélingemet, a másodikként a kardom, a harmadikként a pajzsomat, amelyet semmiféle nyílvesző sem tud átütni.

Esti szürkületkor Szoszlan ellovagolt Uarhag kapujáig, és bekiáltott neki az utcáról:

– Hé, Uarhag, nézz csak ki ide!

A harsány hangra Uarhag fiatalabb fia kifutott az utcára. Szoszlan azt kérdezte tőle:

– Hol van Uarhag, fiú?

– Már levetkőzött, és alszik, – felelte az.

– Menj, és mondd meg neki, hogy Szoszlan hívatja! A fiú visszament a házba, és azt mondta Uarhagnak:

– Papa, menj ki, Szoszlan hív.

– Micsoda fontos is jutott az eszébe! Hát nappal nem volt ideje beszélgetni?

Vállára kapta a rongyos subáját, kiment a háza lapos tetejére, és onnan mondta:

– Jó egészséget, Szozlán!

– Neked is, Uarhag!

– Mi újság van, Szoszlan?

– A jón kívül másról nem tudok neked beszámolni, Uarhag! Azonban, ha nem felejtetted még el azt a nagy lakomát, amelyet adtam nektek?

– Hogy is feledtem volna! Még most sem győzők hálálkodni neked.

– Hiszen erről a torról elvitted három aranyserlegemet is, Uarhag! Hát most mutasd meg nekem az erős fiadat, a nart menyedet, és a viharhoz hasonlítható lovadat! Ha megmutatod, kapsz tőlem ajándékba egy kardot, páncélt és egy páncélinget.

Uarhag lejött az utcára, megragadta Szoszlan lovának a kantárát, kivezette a nart föld határára. Itt pedig ezt mondta Szozlannak:

– Menj arra egyenesen, mindig csak egyenesen, amíg nem találkozol egy lovassal! Addig a találkozásig ne is gondold arra, hogy visszatérj a nartok falujába! Az első, akivel találkozni fogsz, az én fiam lesz. Kipróbálhatod az erejét, megláthatod a lovát, és az asszonyát.

Szoszlan az Uarhag által mutatott úton haladt tovább. Sok napig lovagolt, sok éjszakát maga mögött hagyott, kiért Hiz puszta sztyeppjére, de senkivel sem találkozott.

Elhatározta, hogy visszatér, és így beszélt magában: «Ó, hogy szakadna rád az ég, Uarhag, te vén szamár! Három serlegemet is kicsaltad, magamat pedig elküldted a pusztulásba!»

És amikor már visszatért volna, a sztyeppén a távolban észrevett egy lovas, amelyik csak akkorának látszott, mint egy fekete madár. Szozlán ekkor ismét előre fordította a lovát. Közeledtek egymáshoz, akkor a ló lehelete, amelyen a szembe jövő lovas ült, felemelte Szozlant a nyergéből. Hát ez volt Uarhag fia. Egy vonalba kerülve Szozlannal, Uarhag fia kirántotta a kardját, hogy megölje Szozlant, és ilyen szóval fordult hozzá:

– Kicsoda vagy te? Miféle kutya? Miféle szamár? Azon az úton, amelyen én járok, még a madár is fél végigrepülni, és még az egér is óvakodva surran keresztül. Hogy mertél ide jönni, hogy gondoltad a lovadat velem szembe fordítani?

Amikor pedig le akart sújtani rá a karddal, találkozott a tekintete Szozlanéval. Ekkor így szólt:

– Olyan szemed van, mint a nartoknak, másképp levágtam volna a fejed!

– Apád és anyád legyenek az oltalmazóim! – felelte neki Szozlan. Ne ölj meg engem, Szozlan vagyok, a nart.

Ekkor Uarhag fia leugrott a lováról, felültette rá Szozlant, annak a lovát pedig a kantárszáránál fogva vezette. Így jutottak el addig a házhoz, amelyben Uarhag fia lakott. Majd pedig így szólt Szozlanhoz:

– Térj csak be hozzánk, meglátod a menyecskénket is!

Szozlan leszállt a lóról, és betért az udvarra. Fürgén kisietett eléjük Audiua nővére, kantáiraiknál fogva bevezette a lovakat az istállóba, majd gyorsan visszatért. Betessékelte a házba a férjét és Szozlant, levette róluk a ruhájukat, szappant hozott, és gondosan megmosta őket. Hét váltás ruhát tett mindegyikük mellé, és tetőtől-talpig felöltöztette őket. Azután kihozott egy háromlábú varázsasztalt. Mindenféle ételt, ami csak elképzelhető a földön, meg lehetett rajta találni, Audiua pedig önmaga szolgált fel a férjének és a vendégüknek.

Uarhag fia házában hét nap és hét éjjel nem engedték Szozlant az asztal mellől felállni. A nyolcadik napon így szólt a nart menyecskéhez:

– Minden hódolatom a tiéd, mi új menyecskénk! Most pedig engedd meg, hogy elhagyjam a házatokat. Valószínű, hogy már mind a három nart nemzetség a keresésemre indult.

Az ajándékait pedig: a kardot, a vértet és a páncélinget búcsúzóul átadta Uarhag fiának¹³.

– Szavamat adtam az apádnak, Uarhagnak, hogy neki ajándékozom e tárgyakat. Őrizd meg őket annak az emlékére, hogy az általa mondottak igaznak bizonyultak.

Eltávozása előtt Szozlan három aranyserlegét megtöltötték ronggal. Az egyiket Szozlán fogta a kezébe, a másodikat Uarhag fia, a harmadikat a fiatal menyecske. Szozlan jó egészséget kívánt nekik, a fenéig kiitta a serleget, majd pedig visszaadta. Ekkor Uarhag fia így szólt hozzá:

– Ezt pedig mint a fiatalabb adom neked! – És odanyújtotta neki a saját serlegét. Szozlan ezt is kiitta. Audiua nővére szintén odanyújtotta neki a sajátját:

– Ez pedig a te serleged a menyecskétől!

Szozlan ezt a serleget is elfogadta, imádkozott, hogy boldog legyen az életük, majd pedig a menyecske egészségéért esdekelt, és fenekéig itta ezt a serleget is.

Azután a menyecske hét váltás fehérneműt hozott ki Szozlannak, meg ruhát az útra. Így kísérték ki Szozlant.

Szozlan pedig megérkezett a nartok falujába, – hogyan is történhetett volna másképpen? Elment a nart nihaszra. A nartok ifjúsága megkérdezte őt:

– Hogy sikerült az utad, Szozlan?

– Minden a rendjén ment. Azonban, ha az öreg Uarhag idejön hozzánk, mindenki vegye le előtte a kalapját, és hellyel kínálja, mert olyan erős fia van, hogyha az egyik oldalra áll Uarhag fia, a másikra meg mindhárom nart nemzetség, akkor lesznek az erők csak egyenlők.

Szoszlan és Tar fiai

Kegyetlen esztendő köszöntött a nartokra. Kora tavasszal rengeteg hó esett, betakarta a legelőt, a barmok meg éheztek. A nartok ledobálták a házuk tetejét fedő szalmát, és feletették a jószággal. Különösen a lovaikat féltették.

– Mihez kezdünk, amikor a lovaink is elpusztulnak! Olyan az ember ló nélkül, mint a madár a szárnya nélkül, – mondogatták.

Összegyülekeztek a legjobb nartok a nagy nihaszban, s elkezdtek gondolkodni, hogyan mentse meg a lovaikat és a barmaikat.

– Ismerek olyan országot, – mondta Urizmag. – Ez a Balg sztyeppe. Tar fiainak országában. A tenger partján fekszenek ezek a sztyeppék. Ott sűrű selymes fű hullámszik az egész esztendőben, sőt télen egyenesen térdig ér a fű. Jó lenne a mi jószágainkat ezeken a legelőkön legeltetnünk. Az odaterelés azonban veszélyes. Van Tarának két fia – Mukara és Bibic. Ha az egyikőtől meg is menekítjük a barmokat, akkor a másiktól nem tudjuk azokat megóvni.

– Mit tegyünk? Másképpen nem tudjuk legeltetni a jószágot, – mondták a legidősebb nartok. – El kell terelnünk a Balg sztyeppére. Azonban ki lesz közülünk olyan bátor és merész, hogy nem ijed meg Tar fiaitól?

Ámbár sokan tartották magukat nartoknak, de senki sem vállalkozott a ménesek és a csordák Tar országába való terelésére. Szoszlan látja, hogy senki sem vállalkozik a pásztorkodásra, és így szól:

– Adjatok nekem egy Szirdon által készített fandirt, amellyel a nartokat megajándékozta, hajtsátok ki az éhező barmaitokat az útra, én pedig elterelem őket, ha megbíztok bennem. Kipróbálom az erőmet.

Hogyne örvendeztek volna a nartok Szoszlan szavainak!

– Miért is utasítanánk vissza, hogy adjunk neked egy fandirt, ha elmész pásztorkodni? Tudjuk: hogy száz pásztor helyett, te egyedül is megőrzöd a jószágot, úgy, hogy egy rossz szó sem férhet hozzád.

Szoszlán ezt felelte nekik:

– Inkább magam pusztuljak el, mint a nartok! Ezekben az időkben, ha a nartok közül valaki is megszegi a szavát, akkor minden nemes acél ócskavassá válik.

Felkészülvén az útra, Szoszlan magára kanyarította a hosszúszőrű bundáját, pásztorbotot vett a kezébe, és azt kiáltotta:

– Hej, nartok! Hajtsátok az összes barmaitokat a Játékok terére! Ha valakinek egy-egy marhája elmaradna, levágjuk az ünnepre.

Minden udvaron sürgölődtek a nartok, terelték a ménes lovaikat, a gulyák marháit, és átadták őket Szoszlanak.

Szoszlan pedig felült a lovára, sólyom módjára rikoitozott, sas módjára vijjogott, terelte a barmokat Tar országába. Hogy mennyi idő telt el az úton, ki tudja már, végül mégis megérkeztek Balg örökzöld sztyeppjére. És valóban, a fű a derékig ért Balg sztyeppén.

Olyan ország volt ez, ahol a fák egy részén még virágok nyíltak, más részük virágai szirmát hullatta, egyeseken pedig már érett a gyümölcs.

Egy magas halmon verte fel Szoszlan a sátrát. A jószágok a legelőkön legelésztek, Szoszlan pedig elment vadászni. Zsákmánnyal tért vissza. Hozott néhány kibelezett szarvast, meg néhány göcsörtös faágat a tűzgyújtáshoz. A nart jószágállomány egy-kettőre úgy meghízott, hogy szuszogott, amikor a lábát emelte.

Értesítették erről Mukarát is.

Pusztuljak el a haragodtól, Tar fia, Mukara, ha nem a te földeden legelészik annyi ménes és gulya, hogy a patájukkal már egészen kitaposták a Balg sztyeppét!

Dühbe gurult Mukara, Tar fia:

– Miféle tökfilkó merészel kiabálni a házam mellett? Az ég sem mer dörögni a nevem hallatára. Miféle ember merészelt állatokat terelni a legelőimre?

Makara a kezénél fogva megragadta azt az embert, aki a rossz hírt hozta neki, meglendítette, és úgy elhajította, hogy szélmalom vitorlajaként a levegőben forogva a tenger közepébe hullott. Másnapra még egy ember érkezett, és Mukara háza mellett kiabálta:

Pusztuljak el a haragodtól, Mukara, Tar fia, de vedd észre, hogy idegen jószág piszkítja a te balgai sztyeppédet!

– Úgy látszik, soha nem hagynak nyugtot ezek az ostobák! Ki meri az én földemre terelni a marháját? Hát létezik a világon olyan ember, aki ne hallott volna Tar fiáról?

Tar fia megragadta a szerencsétlen hírhozót, úgy megcsóválta a levegőben, hogy pörgettyűként a hegyhez csapódott, és ripityára törött.

Ám a harmadik nap is érkezett még valaki a nyugtalanító hírrel:

– Pusztuljak el a haragodtól, Mukara, Tar fia, de a balgai sztyeppén már a tövéig lerágták a füvet!

Mukara ennek is elkapta a karját, és már éppen lódítani akarta, hogy jó messzire dobja, amikor a felesége hangját hallotta:

– A végedet akarod! Harmadnapja érkeznek hozzád az emberek a nyugtalanító hírekkel, te meg agyonvered őket. Ügyelj jobban a sztyeppéidre! Ölnöd a legkönnyebb.

Mukara hallgatott a feleségére, és nem ölte meg a harmadik hírhozót. Felöltötte a páncélját, magához vette a fegyvereit, felült a hollófekete lovára, és elindult a Balg sztyeppére.

Szoszlan a kalyibája előtt ül, énekelget, játszik a fandiron, rá-ránéz a jószágra, amelyik szabadon legelészget és heverészik a sűrű fűben.

Hirtelen egy felhőt pillant meg a távolban. Közeledik feléje, alatta a földön egy mély barázda húzódik, fölötte pedig varjak keringenek.

«Mi lehet ez?» – csodálkozik el.

A felhő pedig csak közeledett, és már látja, hogy nem is felhő, hanem egy lovas üget feléje. A lova akkora, mint egy hegy, a lovasa meg mintha egy szénakazal lenne rajta. A ló és lovas lélegzetétől szinte köd ereszkedik a sztyeppé fölé. A szablyája mély árkot húz utána a földben. A felhő fölött pedig nem a varjak keringenek, hanem a lova patái által a lovas feje fölé dobált rögök.

«Ez csak Mukara lehet, Tar fia! – gondolta Szoszlan. – Erővel le nem győzheted, ha valamit tehetsz ellene, csak ésszel viheted véghez».

Odavágtat Mukara, Tar fia, és hasonlóan a mennydörgéshez, elordítja magát:

– Még az ég sem mer dörögni, ahol vagyok, még a sólyom is fél átrepülni a földjeim fölött, még a hangyák sem merészelnék a földemet használni, te pedig – a gaz kutya, az ostoba szamár! Talán az erődben bízol olyan nagyon, hogy ide merted terelni a jószágaidat?

Minden ménes és csorda összébbr húzódott Mukara kiáltására. Szoszlan a tojánhéjba is kész lett volna belebújni. Hát, mit tegyen? Válaszolni kell Mukarának.

– Ki hajtott a földemre? – üvölti Mukara, és Szoszlanak hajtja a lovát. Szoszlan hét nyelvet ismert, és az egyiket így felelt:

– Szoszlan okozta a bajt! Ő küldött ide engem, hiszen én csak béres vagyok.

– Ki a gazdád? – kérdezte Mukara.

– A nartok pásztora vagyok. Vastag hótakaró fedte a legelőinket, jégpáncél borította be a földet. A jószág elpusztult az éhségtől, ezért küldtek el engem is erre a távoli legelőre.

Felcsillantak Mukara szemei, mihelyt meghallotta Szoszlan nevét.

– Elég sokat hallottam a nart Szoszlanról beszélni. Mondd meg nekem, miben rejlik az ő ereje?

– Mit is mondhatnék, hát Szoszlan eléggé erős, – felelte Szoszlan.

– Meséld el nekem, miféle nart játékokat láttál, – mondta Mukara. – Ha tehetném, hasonlóan a nartokhoz, részt vennék ezekben a játékokban, akkor elmennék a nart Szoszlanhoz.

– Honnan ismerhetném én az ő játékaikat? Nincs nekem erre időm, ritkán tartózkodom én a faluban. Csak egyszer láttam őket játszani. Ez olyan volt, hogy: a legerősebb nart ifjak egy fekete kövön köszörülik a kardjaikat, egészen addig, amíg a ráhelyezett hajszál két darabban le nem hull, ha ráfújnak. Szoszlan pedig a nyakát beszappanozva, elment a nart nihaszra, és egy tőkére tette a nyakát. Ekkor teljes erővel rásújtottak, azonban Szoszlanak ez meg sem kottyant, csak mosolygott, sőt még egy karcolás sem maradt a damaszkuszi acélból való nyakán, a nartok kardjának az éle meg mélyen kicsorbult.

Ekkor Mukara így szólt Szoszlanhoz:

– Mutasd csak a kardodat! Szoszlan elővette a kardját.

– Hát igen, – csodálkozott el Mukara, – pásztornak pástor vagy, de a kardod jó minőségű. Menj csak, élesítsd meg, és próbáld ki a nyakamon!

– Legyen meg az akaratod! – mondta Szoszlan, és mosolyogva elment.

Megélesíti a kardját, és vidáman énekel:

Élesedj csak, damaszkuszi acél,
Mert ma még nagy öröm ér.
Kardunkat emeljük,
Tar fiának, Mukarának a fejét leszeljük!

Addig élezte a kardját, amíg az élére helyezett hajszálat egy fuvallatra ketté nem szelte. Szoszlan repesett az örömtől, madarat lehetett volna fogatni vele: «Lecsapom ma Mukarának fejét, meghozom a nartok víg idejét!...»

Mukara egy tölgyfatőkére hajtotta a fejét, és azt mondta Szoszlanak:

– Ne sajnálj, sújts le minden erődből!

Vállából, minden erejét megfeszítve sújtott Szoszlan Mukara nyakára a karddal, szikrázott az acél, mégsem sérült meg egyetlen hajszál sem Mukara vörös és kővér tarkóján. Szoszlan kardja lepattant, elrepült egy darab az éléből.

– Nem, ez nem játék, – mondta Mukara. – Nincs valami másféle játék a Szoszlanak?

– Szoszlan a markolatával lefelé beledöfi a kardját a földbe, először az élén táncol, azután pedig a fején állva kezd az élén forogni.

Így tett Tar fia is. Mukara levetette a cipőjét, és elkezdett mind Szoszlan, mind a saját kardjának az élén táncolni. Még egy karcolás sem esett a talpán. Azután magasra ugrott, úgy forgott fejjel lefelé, hogy a homloka a kard élén támaszkodott.

– Semmiség ez a játék! – mondta Mukara. Mondj még valamit!

– Van még Szoszlanak egy szórakozása: összegyűjti egy hegy csúcsán a legerősebb nartokat, akik hatalmas szikladarabokat dobálnak Szoszlanra, ő pedig alájuk teszi a homlokát, a kövek pedig homok módjára porlanak szét, amikor hozzáütődnek.

– Mássz csak fel a hegyre, – mondta Mukara Szoszlanak, – dobáld le onnan a legnagyobb kődarabokat, olyanokat, amelyeket csak képes vagy felemelni, én pedig lenn fogok állni, s alátartom a homlokomat. Lássuk csak, mi jön ki ebből!

– Próbáljuk meg, majd lesz valahogyan, – felelte Szoszlan.

Szoszlan felmászik a hegy tetejére, és örvendezik: «Hej, köszönöm neked, Mennyei Atyám! Ha háttal nekifekszem az egyik kőnek, a damaszkuszi acélból való lábammal megrúgom a másikat, akkor a kőnek Mukarára, Tar fiára! Ha erről a meredek lejtőről ezek a hatalmas sziklák lerepülnek, lehetetlenség, hogy nem zúzzák szét őt?»

Szoszlan felmászik a magas hegyre, Mukara pedig bámul utána. Hirtelen felfigyelt rá, hogy a nart pásztorak görbék a lábai, és eszébe jutott, hogy az a hír járta, mintha a nart Szoszlanak szintén görbék lettek volna a lábai. Mukara előkapta az íját, nyílvesszőt helyezett az idegre, éppen célolni akart, – amikor hirtelen leeresztette az íjat.

«És ha ez az ember mégsem Szoszlan, hanem egy egyszerű pásztor? – gondolta. – Megölöm őt, a nartok meg azt mondják, hogy Mukara nem mert Szoszlanal megmérkőzni, megölte a pásztorát».

Szoszlan felmászott a hegytetőre, elkezdett onnan a köveket görgetni, egyik súlyosabb volt a másiknál. Mukara pedig lenn alátartotta a homlokát, a kövek pedig hozzácsapódva porrá váltak. Reggeltől késő estig tartott ez a foglalatosság.

Feldühödött Szoszlan, az egyik kőről a másikra kezdett ugrálni, és görgette Mukarára a hatalmasabbnál hatalmasabb sziklákat. De ezekből a sziklákból is por lett Mukara homlokának csapódván.

Ekkor Mukara, Tar fia kiáltott Szoszlanak:

– Hej, Szoszlan, te béres! Ne kínozd magad hiába! Ezek az ütések nem fájdalmasabbak a bolha csípésénél.

«Úgy látszik, hogy a házi tűzhelyem lerombolásra van ítélve, – gondolta Szoszlan. – Ha megtudja, ki vagyok, mindenképpen a fogacskájára kerülök!»

– Bizonyára ismered még Szoszlanak valamiféle kedvtelését? – kérdezte Mukara, amikor Szoszlan leereszkedett a hegyről.

– Meddig kell még hallgatnom a nyavalygásaid, Mukara! Se szeri, se száma a kedvteléseinek, – felelte Szoszlan.

– Nézzünk meg még valamilyen játékot, csak még nehezebbet!

– Szoszlan le szokott ereszkedni a tenger fenekére, s hét napig alszik ott. Ez alatt az idő alatt hét könyök vastagságúra hízik fölötte a jég. Miközben befagy a tenger, a halak is megfagynak benne. A nyolcadik napon Szoszlan felébred, nyújtózik egyet, felemeli az összes jeget, azután így beburkolva a sztyepp legközepére lépdel. Ott erősen megrázza magát, s minden hal a földre hull róla. Szoszlan pedig így kiáltozik:

«Hej, kinek kell hal? Akinek lova van és szekere, jöjjön csak halért! Akinek pedig nincsen lova, maga vigye!» Hát ilyen nart Szoszlan! Magas méltóságokat visel.

– Akkor én lemerülök a tenger fenekére, nézd csak meg! Mukara leereszkedett a tenger fenekére, és az Istenhez fordult:

– Ó Istenem! Fagyaszd be körülöttem hét könyök vastagságban a tengert, úgy, hogy a halak is belefagyjanak!

Így is történt: hét könyök vastagságban befagyott az egész tenger.

Kemény jégpáncél borította Mukarát. A nyolcadik napon azt kiáltotta neki Szoszlan:

– Most pedig emelkedj fel!

Mukara megfeszítette minden erejét, megpróbálta szétfeszíteni, de nem engedett a jég.

– Mi történt veled? – mondta Szoszlan. – Szoszlanak ez meg sem kottyant, te meg nem tudod felemelni a jeget?

Mukara, Tar fia még egyszer megfeszítette az erejét. Nagy nehezen kiemelte a fejét a jég alól, de a vállait már nem tudta kiszabadítani.

– Ó, nart pásztor, légy könyörületes hozzám! Szabadíts ki engem, magamtól nem tudok kivergődni, – könyörgött Mukara.

– Rögtön! Rögtön! – mondta neki Szoszlan, maga pedig kirántotta a kardját. – Tudod-e te, hogy a nart Szoszlan vagyok? Erőmet tekintve nem vagyok képes megmérkőzni veled, – hiszen akad-e valaki, aki náladnál erősebb ezen a földön? Az eszemmel azonban annyival erősebb vagyok nálad, hogy leküldtelek téged a jég alá.

– Ó, boszorkány fia, nem ismertelek fel téged! – bődült bele a válaszba Mukara.

– Pedig amikor a hegy tetejére mentél, a görbe lábaidról majdnem felismertelek, de a büszkeségem megakadályozta, hogy nyilat eresszek beléd, – akkor mégis egyszerű pásztornak tűntél. Mit tegyek most már? Legyőztél.

Szoszlan aprítani kezdte Tar fiát. Szórta a kard a szikrákat, azonban nem fogott rajta semmit: Mukara életben maradt.

– Légy hozzám könyörületes! – mondta ismét Mukara. – Vess véget a szenvedésemnek. Csak a borotvával tudod levágni a fejemet, akkor fogok meghalni. Menj el hozzám haza, hozd el azt, tedd a jégre, engedd el azon – önmagától fogja a fejemet leszelni.

Szoszlan felugrott a lovára, és elvágtatott Mukara házába. Azonban a ház küszöbéhez érve, ezt gondolta:

«Ez nem egy közönséges borotva, és nem ok nélkül küldött el engem érte – valami csalafintaság rejtőzik e mögött...»

Szoszlan kezébe fogta a nemezköpenyét, maga előtt tartva lépett a küszöbre. Ekkor a borotva, amely az ajtó keretén feküdt, lerepült, két darabra vágta a gerendát, maga pedig a földre hullott. Szoszlan felemelte, és elvitte oda, ahol Mukara üldögélt a veremben.

Amikor meglátta, hogy Szoszlan épségben maradt, így szólt:

– Micsoda szerencséd van, boszorkány fia, hogy meg tudtál menekülni a borotvám elől! Szoszlan odament hozzá, és ezt mondta neki:

– Ha annyi eszed lenne, mint erőd, senki sem tudna legyőzni téged.

– Te pedig, Szoszlan, okos vagy, de nincs elegendő erőd.. Amikor meghalok, húzd ki a velőmet a hátgerincemből, csavard a derekadra – és minden erőm beléd száll.

Szoszlan elengedte a borotvát a jégen, egy pillanat alatt levágta Tar fiának, Mukarának a fejét.

Azután kiválasztotta a legerősebb ökröket, befogta őket, odacsomózta a járomhoz Mukara velejének a felső végét, elindította a barmokat, és mint a súlyos láncot, kirántották Mukara gerincvelejét. Szoszlanak pedig, amikor körül akarta tekerni a derekán, akkor jutott csak az eszébe, hogy mi is történt a borotvával.

«Bizonyára ez a gerincvelő nem közönséges», – gondolta Szoszlan, elvonszolta az erdőbe, körültekerte egy hatalmas bükkfán, ami, mintha elfürészelték volna, úgy dőlt ki. Akkor egy másik fát csavart vele körül, és ez a fa is a földre huppant. Nyolc fát döntött ki sorjában Mukara gerincvelejével. Amikor Szoszlan a kilencedik fát is körülvette vele, kifogyott az erő belőle, már csak szorítani tudta a fát. Csak akkor övezte fel vele önmagát is.

Szoszlan a kalyibája előtt ül, legelteti a barmait. Több-kevesebb idő elteltével megpillantja, hogy a távolban egy hatalmas fekete árny tűnik fel.

«Ez nem jelent jót» – gondolta felizgatva a nart pásztor.

– A fekete árny mind nagyobbra és nagyobbra nő, és íme egy óriás lovas tekint rá Szoszlanra.

«Ez bizonyára Tar második fia – Bibic, – gondolta Szoszlan. Az egyiktől már sikerült megszabadulnom, de mit tegyek ezzel?»

A lovas egészen közel ugrot Szoszlanhoz, és mennydörgő hangon ráordít:

– Miféle kutyafajzat, miféle szamár merészkedett a mi birtokunkra? A mi földünkre, amelyen még a hangya sem merészkedik átszaladni, még a madár is fél átrepülni? Annyira bíztál az erődben, hogy ide merészelted terelni a csordáidat?

– Még mit nem gondolsz rólam, kedveském! Hogy mernék én ilyet cselekedni? Olyan erős ember lennék én? Csak egy szegény pásztor vagyok a nart Szoszlanak. Kegyetlen esztendő köszöntött a nartok országára, semmi sem maradt a jószágnak, ezért küldött engemet is ide, hogy itt legeltessem a barmokat. Hogy is mertem volna ellenszegülni? Hiszen megölt volna! Te is csak megölsz engem, – hát nem mindegy nekem?

«Nem, nekem nem szabad őt megölnöm, – gondolta Tar fia Bibic, – Szoszlan pedig azt tartja majd, hogy nem mertem vele megmérkőzni, ezért támadtam rá a pásztorára». Ekkor megkérdezte tőle:

– Nem láttad itt a fivéremet, Mukarát?

– Hogyne láttam volna.

– És hol van ő most?

– Sokáig szórakoztunk itt vele. Én megmutattam neki a nart Szoszlan kedvteléseit. Vidáman játszottunk vele együtt. Ekkor felemelt a fejével egy jégtömböt, és elvágott vele a Nartok országába.

– Az Istened nevében kérlek, – mondta Bibic, mesélj nekem Szoszlan kedvteléseiről! Sokat hallottunk a nartokról.

– El is tudom mesélni, meg is tudom mutatni, – felelte Szoszlan.

– Akkor kezdjük el.

– Van Szoszlan jószágai között két szürke bárány. Akár a bikák, olyan erősek ezek a bárányok. Egymással szemben állítja fel őket Szoszlan, közéjük rakja a fejét, a bárányok pedig az ő gyönyörűségére mindkét oldalról nekirontanak a szarvaikkal a halántékának. Amikor elfáradnak a bárányok, Szoszlan végigtekint az arcán, és ezt mondja: «Nem ismerem ennél kellemesebb időtöltést».

– Hol vannak ezek a szürke bárányok? – kérdezte Bibic.

– Meg tudom őket neked mutatni, – felelte Szoszlan. Ekkor rámutatott két szürke bárányra a nyájban. Akkorák voltak, mint a bikák.

– Bibic letérdelt, és odanyújtotta nekik a fejét. Szoszlan füttyentett, a bárányok mindkét oldalról nekirugaszkodtak, nekirontottak a szarvaikkal Bibic homlokának. Reggeltől estig tartott ez a móka. Estére a bárányok elfáradtak, Bibic pedig ezt mondta:

– Ez valóban kiváló játék. – Nyögdecselt egy kicsit, letörölte az arcát. – És milyen időtöltéssel szórakozik még Szoszlan?

– A hegy lábánál egy csomó lándzsát a hegyével felfelé dőf bele a földbe. Maga pedig felmegy a hegytetőre, s ott jókedvűen táncol. A tánc tetőfokán fejjel lefelé leveti magát, egyenesen a lándzsákba repül, a fejével beléjük ütközik, azután a talpára áll.

– Lássuk csak, hogy megy ez nekem, – mondta Bibic. A hegy lábánál acélkopjákat szurkáltak a földbe, ő pedig felment a hegyre, hosszú ideig táncolt ott, a tánc tetőfokán vidám kiáltással levetette magát a kiugró szikláról. Egyenesen a hegyes kopjákba zuhant alá, a fejével beléjük ütközve, vidáman énekelni kezdett, és az ének ütemére dobbantott a lábával.

– No, hogy ment ez nekem? – kérdezte Szoszlant. – Bizonyára Szoszlan sem tudta volna jobban csinálni?

– Ó, napocskám, nincs határa az ő erejének! – felelte Szoszlan. – A parancsára tizenkét ökröt fognak be a hatalmas görgeteg kövek elé, száz pár ökröt pedig fáért küldenek, tüzet raknak és felforrósítják a kődarabokat, száz fűjtatóból fűjtatva őket. Amikor pirosan

izzanak a sziklák, Szoszlan széttátja a száját, behajigálja a felforrósított köveket. Szoszlan lenyeldesi ezeket a kősziklákat, azután pedig anélkül, hogy baja lenne, visszaokádja.

– Próbáljuk mi is ki ezt a szórakozást, – mondta Bibic. Befogták a nart ökröket, tizenkét párral görgeteg köveket hoztak a tenger partjáról, százzal meg fát. Tüzet raktak a kövek alá, száz fújtatóval szították a lángját. Amikor pedig vörösre izzottak a kövek, Bibic bedobálta azokat a szájába, lenyeldeste, majd visszaokádta őket. Amikor végzett a szórakozással, sóhajtott egyet, és így szólt:

– Szórakozásnak megfelel, felmelegítettem legalább a bendőmet. Most pedig mutasd be nekem Szoszlan legnehezebb játékát, hadd próbáljam ki én is ezt a szórakozást!

Szoszlan akkor azt mondta Bibicnek:

– Van neki még egy kedvtelése: olyan mélyre ereszkedik a tengerbe, hogy csak a feje látszik ki a víz fölött, felülről rőzsét, gerendát, köveket dobálnak rá – mindenféle nehezéket, ami csak a kezük ügyébe kerül. Azután így imádkozik:

«Istenek Istene, én Istenem, küldj olyan fagyot, hogy annyi idő alatt, amíg a kisgyerek kiszalad az udvarra a szükségét végezni, a vízesés jégoszloppá váljék». Az Isten pedig teljesíti Szoszlan fohászát, a tenger befagy, Szoszlan pedig felemelkedik a ráfagyott tengerrel, és kihozza azt a vállán.

– Nem próbálhatnám ki én is ezt a játékot! Bizonyára lenne hozzá elegendő erőm? – monda Bibic, és bement a tengerbe, olyan mélyre, hogy csak a feje látszott ki.

Rőzsét, gerendát és köveket, mindent, amit csak talált rádobált Szoszlan. Azután fohászzkodott:

– Istenek Istene, én Istenem, küldj olyan fagyot, hogy annyi idő alatt, amíg az udvarra kiszaladó gyermek a szükségét végzi, a vízesés jégoszloppá változzon!

Mindig beteljesedett a nartok imádsága. Olyan fagy ereszkedett a földre, hogy a tenger fenekéig befagyott, kőkemény jéggé változott. Egy egész hétig üldögélt ebben a jégben Bibic, amikor Szoszlan azt mondta neki:

– No, most próbálj kijönni!

Felemelkedett Bibic, jéggel körülvéve, magán cipelve a jéggé vált tengert.

«Ja, jaj!... – gondolta Szoszlan. – Ettől, sajnos, olyan könnyen nem szabadulhatok meg. Úgy tűnik, eljött a vég számomra és a jószág számára!»

– Miben tűnik még ki Szoszlan? – kérdezte Bibic.

– Honnan tudnám én azt, a szegény pásztor? – felelte Szoszlan.

– Akkor elmegyek a Nartok országába, és elhozok tőlük mindent, amijük csak van.

Szoszlan kérlelte:

– Mit szeretnél a nartoktól?

– Elmegyek a nartokhoz, hogy próbára tegyem az erőmet, és hozok tőlük sarcként egy lányt és egy legényt.

Szoszlan elgondolkodott. «Eljött a megszegyenülésem ideje. Ha ez elmegy a szülőfalumba erőszakoskodni, akkor engem gyáva bábnak neveznek az emberek.»

– Most pedig mutasd meg nekem a Szoszlanhoz elvezető utakat! – mondta Bibic.

– Legyen úgy, ahogyan akarod. Ideje már a Nartok országába visszaterelni a jószágot. Gyere csak utánam, én megmutatom neked Szoszlan minden útját.

Bibic beleegyezett. Szoszlan összeszedte magát, és a Nartok országába terelte a barmokat.

Amikor a nartok meglátták, hogy mindegyik jószág ép és jól táplált, nagyon megörültek, s még jobban kezdték Szoszlant tisztelni, mindenki hozzá hajtotta a jószágát. Azonban nem tudták, mekkora az aggodalom Szoszlan szívében. Amikor hazament, olyan mérgesen huppant a karosszékebe, hogy megreccsent alatta.

Satana észrevette, hogy Szoszlan lelkét valami nyomja, megkérdezte:

– Miért vagy annyira dühös? Hiszen a nyáj hiánytalanul, és felhizlalva tért vissza, a nartok pedig magasztalnak érte.

– Mit érdekel most engem a jószág? – felelte Szoszlan. – Az eszem jó fegyver volt a Tar fiai elleni háborúban. Makarát sikerült megölni, ez az őv pedig, amit rajtam látsz, az ő gerincvelejéből készült. De bármint igyekszem, semmit sem tudok Bibicel kezdeni. Olyan ez az óriás, hogy senki sem tudja legyőzni. Most pedig a házukba tart a nyomomban van.

– Fölöslegesen tartasz tőle, – mondta Satana, – segítek neked megszabadulni tőle.

Még beszélgettek, amikor Bibic hangja hallatszott az udvarról. Satana kiszaladt elébe, s vendégként üdvözölte őt.

Hamarosan vissza is tért a házba, hogy kitakarítsa a szobát. Így szólt Szoszlanhoz:

– Egyelőre rejtőzz el, és hagyd meg nekem, hogy leszámoljak vele! A házukban az ajtó mögött egy pince volt építve. Satana meghagyta Szoszlanak, hogy ereszkedjen le a pincébe, és azt mondta neki:

– Űlj veszteg, és hallgass figyelemmel!

Ekkor az ajtóhoz sietett, bevezette Bibicet a házba, leültette a főhelyre, és megterítette előtte étellel az asztalt.

Szoszlant keresem. Nagyon fontos a számomra, – mondta Bibic. Itthon van, vagy nincs?

– Hamarosan itthon kell, hogy legyen. Egy távoli országból érkezik haza, ahol a nartok méneseit őrizte, az ifjúságunk pedig megünnepli a visszatérését. Te távolról jöttél, s bizonyára elfáradtál. Egyél csak, pihenj addig, amíg megérkezik.

Satana pedig a tisztelet serlegét hozta neki, s kérte, hogy imádkozzon az evés előtt. Bibic fogta a poharat, s éppen csak hozzáfogott az imához, amikor Satana így szólt hozzá:

– Jaj, te jóember, ne értünk imádkozz! Ha a nart ifjak megtudják, hogy itt vagy, nem úszod meg élve.

– Akkor fogd a serleget, és imádkozz magad, – mondta a vendég. Satana kivette a kezéből a serleget, és megkérdezte:

– Mondd, vendég, hol van a te lelked, a te erőd és a te reménységed?

– Miért fontos ez neked? – kérdezte Bibic.

– Másképpen hogyan imádkozzam éretted? – felelte Satana. – Ilyen a nartok imádkozási szokása.

Akkor Bibic elgondolkodott, és a mennyezetet tartó oszlopra mutatva azt mondta:

– Íme, ebben az oszlopban található az én erőm, az én reménységem, és az én lelkem.

Satana az oszlophoz futott, megölelte és megsókolta azt.

– Miért gondolod te, hogy az erőm, a reménységem és a lelkem ebben az oszlopban rejtőzik?

– Hát vajon hol is? – kérdezte Satana.

– A házi tűzhely kövében, – felelte Bibic. Satana lehajolt a tűzhely kövéhez, ölelgetni, csókolgatni, és simogatni kezdte.

– Mondd csak, te ravasz asszony, miért lenne az én lelkem, a reménységem és az erőm ebbe a tűzhelyköbe belebújva?

– Óh, kedves vendég, miért bánsz velem ilyen kegyetlenül? Én a lelkemből kérdezem tőled, hogy imádkozni tudjak érted, te pedig tréfát űzöl velem! – mondta szomorkodva Satana.

Babic ekkor eldöntötte, hogy megbízik Satanában.

– Figyelj rám – mondta, – elbeszélem neked az igazságot. A Sárga sziklán áll egy bevehetetlen vár. Ebben az erősségben őriznek egy damaszkuszi acélból való ládát. Három galamb van ebben a ládában elrejtve. Egyik az erőm, a másik a reményem, a harmadik pedig az én lelkem.

– Úgy látom, megbízhatóan vannak elrejtve, és senkinek sem sikerül hozzájuk férkőzni,
– mondta Satana.

– Csak a karomat kell kidugnom az ajtón, és máris egy fénycsík indul el tőle egészen a várig.

– Mekkora csoda! – álmélkodott Satana. Azután imádkozott a kehely fölött, és azt mondta: – Most pedig egyél valamit.

Bibic erősen megéhezett, és rádobta magát az ételre. Satana észrevétlenül álomitalt kevert bele egy pohár rongba. Amikor pedig kiitta, az álomital azonnal ledöntötte a lábáról. Satana belefektette az ágyba, és hamarosan hortyogni kezdett.

Ekkor Satana szólt Szoszlanak, hogy kimászhat a pincéből, fogta Bibic kardját, s éppen csak kiléptek Szoszlanal az ajtó elé, a napsugár ráesett a kardra, és a szivárványhoz hasonló hosszú fénycsík feszült ki annak a hegye és a Sárga-sziklán álló vár között. Szoszlan pedig ezen a szivárványos úton elküldte az idomított sólymát. Egy szempillantás alatt elrepült a sárga-sziklai várba, és elhozta az acélládikót.

Satana és Szoszlan visszamentek a házba. Bibic mélyen alszik, a horkolásától visszhangzik az egész ház. Szoszlan kinyitotta az acélládikót, kezébe vette a galambokat, és tele torkából elkiáltotta magát:

– Miféle kutya, miféle szamár nyújtózkodik itt, az én házamban?

Bibic összerezsent, felébredt, kiugrott az ágyból. Ekkor Szoszlan letépte annak a galambnak a fejét, amelyikben Bibic ereje rejtőzött. Bibic megingott, nehéz fejét erőtlenül a karjára hajtotta, és rádőlt az ágyra.

Szoszlan másodszorra is elkiáltotta magát:

– Távozzon a hívatlan vendég a házamból! Bibic megfeszítette az erejét, de Szoszlan ekkor letépte annak a galambnak a fejét is, amelyben Bibic reménye lakozott.

Bibic ekkor ismerte fel a nart pásztort, és megborzadt.

– Most ismertelek fel téged: Szoszlan vagy. Hát véghezvitted, az eszeddel legyőztél engem. Bizonyára a bátyámat is te küldted a halálba.

Szoszlan pedig harmadszor is kiáltott:

– Miféle kutya, miféle szamár merészel még a harmadik ráripakodásra is a házamban maradni?

Bibic még egyet moccant, amikor Szoszlan a harmadik galamb fejét is leszakította. Tar fia Bibic még hördült vagy hármát, azután meghalt.

Szoszlan pedig kiválasztotta a legderekabb nart ifjakat, elküldte őket Tar fiainak országába. Onnan minden csordát hazahajtottak, minden kincset összeszedtek, és igazságosan elosztották azt a három nart nemzetség között.

Hogyan vette Szoszlan Koszert feleségül

Egyszer egy este Szoszlan kijött a házából, és felfelé haladt a nart falu utcáján. Eljutott a sarokig, látja, hogy az ifjú nartok álldogálnak ott. Nem vették észre Szoszlant, maguk között beszélgettek:

– Nélkülünk Szoszlan nem lenne az, aki.

Szoszlan tovább folytatta az útját, eljutott a következő sarokig, – a sarkon más fiatal nartok álltak, Szoszlan pedig ugyanazokat a szavakat hallhatta:

– Ha mi nem lennénk, Szoszlan sem lenne. A következő utcába fordult be, – ahol szintén ifjak ácsorogtak, és ugyanarról folyt a szó.

– Hát, jól van! – mondta Szoszlan. – Majd kipróbállak benneteket a tettekben!

Több, kevesebb idő telt el már azután, egyszer csak Szoszlán összegyűjtötte a nart ifjúságot, s így szól hozzájuk:

Hej, ti, vitézek! Uarbi, az ellenségünk a Hizin hágó felé tart. Meg kell támadnunk, szét kell vernünk őket, és el kell vennünk tőlük a jószágait és a kincseiket. Holnap hajnalban mindnyájatoknak fegyverrel és élelemmel felszerelve kell jelentkeznie nálam.

A nart ifjak beleegyeztek. Reggelre elindultak a portyára. A nart csapatot Szoszlán vezette. Eljutottak a Hizin hágóig, megpillantották Uarbi harcosait, hallották a felszerelésük zörgését, amint átkelnek a hágón. Látván Uarbi seregét, halván a mozgó csapatok zaját, megrémültek a nart ifjak. Szoszlán szétekint, azt látja, hogy egyedül maradt, a nart ifjak mindnyájan elhagyták, és hazafutottak.

– Ej, a gyáva kutyák! – mondta Szoszlán. – Micsoda pökhendiek voltak azon az estén! Most kellene látni őket!

Szoszlán egyedül bocsátkozott harcba Uarbi katonáival, elűzte őket, hatalmába kerítette Uarbi jószágait és kincseit, és minden jóval megrakodva tért vissza a nartok falujába. Megy az utcán, s egyetlen emberrel sem találkozik szembe.

«Amikor elmentem, mindenki egészséges volt. Hová lettek most az emberek?» – gondolta aggodalommal Szoszlán.

Váratlanul megpillantja, hogy vízért siet egy fiatal nő.

– Hová tűntek az embereink? – kérdezte őt.

Az asszony azonban semmit sem válaszolt: mert nemrég ment csak férjhez, és nem volt még joga az idősebbekkel szóba elegyedni.

– Az Isten áldjon meg, – kérte őt Szoszlán, – ez alkalommal szegd meg a szokást, és mondd meg, miért üres a mi falunk!

– A szépséges Koszer bement a repülő tornyába. Felemelkedett vele az égbe. Akkor összegyűltek a nartok, hogy lássák a csodát, ő pedig ezekkel a szavakkal szól hozzájuk:

«Annak a felesége leszek, akinek a nyila elrepül hozzám».

Szoszlán aggódott. «Csak valahogyan meg ne előzzön valakinek a nyila!» – gondolta, s oda sietett, ahol az ég magasában Koszer tornya függött.

Szoszlán addig a helyig futott, ahol az égre bámulva a nartok gyülekeztek, a hátára feküdt a földön, fogta az íját és fellőtte a nyilát. A repülő torony ajtajának felső félfáját találta el a nyila. Fellőtte a második nyílvesszőt is. Ez is a repülő torony ajtajának a felső félfájába fúródott.

Kinyílt a torony ablaka, Koszer pedig mindkét nyilat kihúzta a fehér kezével, megnézte őket, és azt gondolta: «Mindkettő ugyanabból a tegezből való. Örökké a tündöklő napocskám lenne az az ember, aki fellőtte őket». Majd a szépséges Koszer leeresztette a tornyát a földre, az emberek közé.

– Az, akié ezek a nyílvesszők, jöjjön ide! – mondta Koszer. – Ő lesz az én vőlegényem.

Szoszlán megörült, kitépte a torony ajtaját, és berontott.

– Várj csak, te eszetlen, várj! – kiáltotta Koszer. – Nem tudod kormányozni a tornyomat!

Szoszlán azonban nem hallotta őt. Koszer megharagudott. A magasba küldte a tornyot, ő maga azonban leszökkent a földre. Szoszlán pedig nem vette észre, hogy Koszer kiugrott, bejárta az egész tornyot, de sehol sem találta őt.

«Úgy tűnik, becsapott ez az álnok!» – gondolta dühében Szoszlán.

S torony pedig mind magasabbra szállt Szoszlánnal.

Egészen az ég tetejéig repült, ott pedig megállott. Mit is tehetett itt Szoszlán? Feldühödött és a torony tetejéről kiugrott a földre. Kőként zuhant lefelé – egyre közelebb a földhöz, egyre gyorsabban. Elérte a földet, és a zuhanástól nyert erejével sebesen átütötte azt. Látja, hogy az ördögök közé került, a pokol hetedik bugyrába. Megörültek az

ördögök, a legjobb dolgokat vitték neki ajándékba, ami csak tőlük telhetett. Szoszlan azonban napról-napra szomorúbb lett.

– Kedves vendégünk, – mondja neki a főördög, – mindenből, amink csak van, a legjobbakat hoztuk el neked, de semmivel sem tudunk téged jobb kedvre deríteni.

– Hát már csak ilyen az ember, – felelte Szoszlan, – hogy vadászat és csata nélkül szomorú az élete.

Akkor éppen az a hír járta, hogy elhajtották az ördögök csordáját. Ekkor így parancsolta a főördög:

– Vezessétek elő a híres lovat, Dzindz-Alaszt, tegyünk próbát a vendégünkkel, olyan-e valóban, mint amilyennek lefesti magát? Hadd vágtaessen csak el egymaga a lovunkon, és szerezz vissza az ellenségtől a nyájunkat.

Az ördögök elővezették Dzindz-Alaszt, a híres paripájukat. Szoszlan felpattant rá, egy szempillantás alatt megfékezte, nyomukba eredt a rablóknak, akik elhajtották az ördögök csordáját, s nemcsak a nyáját hajtotta vissza, de a zsványokat is fogságba ejtette.

– Ne engedjétek el innen! – parancsolta a főördög. – Ilyen sátán még az ördögök között sem akad.

Ekkor a főördög Szoszlan elé vezette mindhárom lányát.

– Kedves vendégünk, – mondta neki, – mindhárom kedves lányomat feleségül adom hozzád. Ilyen szépségeket, természetesen, sehol sem találsz. Töltsd velük boldogan és vidáman az életed a körünkben.

Szoszlan sok országban megfordult, sok lányt látott már életében, de olyan torzalakokat, mint a sátán lányai, nem látott eddig. Azonban, hogy a házigazdát meg ne sértse, Szoszlan így szólt a főördöghöz:

– Jaj, hogy mennyire tetszenek nekem a lányaid, kedves aldar! Sajnos, a Nartok országában három feleségemet hagytam ott. Nem férnek egymástól, örökösen kiabálnak és civakodnak. Nem tudnának békében együtt élni a te lányaiddal, és nem szeretném boldogtalanná tenni ezeket a gyöngéd teremtéseket.

– Akkor kérj csak, amit akarsz, semmit sem tagadunk meg tőled, mondta Szoszlan a fősátán.

– Többet nem kérek tőled, csak azt, hogy visszatérhessek a nart népemhez, – felelte Szoszlan.

– A főördög szomorúan sóhajtott.

– Hát akkor, – mondta a szolgálónak, – hozzatok csak a vendégünknek két öreg papucsot!

Azok előkerítettek két öreg papucsot.

– Most pedig húzd fel a lábadra ezeket a papucsokat, és imádkozz az Istennek! – mondta a főördög. – Ezt mondd:

«Istenek Istene, add, hogy a saját házamban találjam magam!»

Szoszlan beledugta a lábát a papucsokba, imádkozott, s mi történik! – a háza kapuja előtt áll. Satana örvendezett, amikor megpillantotta.

– Hálás vagyok neked, Istenem, azért, hogy épségben visszahoztad a fiamat! – kiáltott fel.

Koszer pedig, amíg Szoszlan a pokolban járt, a földön tartózkodott.

Eljutott hozzá Szoszlan visszatérésének a híre, és azt gondolta:

«Ki ismeri őt? Lehetséges, hogy megharagudott rám?» Leparancsolta a tornyát az égről a földre, beszállt bele, és ismét felemelkedett a toronnyal az ég és föld közé.

Szoszlan ekkor látta meg a tornyot, és megkérdezte Satanát:

– Mit tegyek most? Ezért a boszorkányért egyszer már a pokol hetedik bugyrába estem. Nem kellene békében hagynom őt, és megnyugodnom?

– Segíték neked ebben az ügyben, – ígérte Satana. – Viharrá varázsozok, és utoléred őt.

Satana átváltoztatta viharrá; süvöltött, kavargott, a magasba emelkedett, egy szempillantás alatt elérte a tornyot, és az ablakon keresztül berontott a toronyba. Koszer megrémült a tomboló vihartól, de ekkor hirtelen lecsendesült a vihar, és azt látja, hogy Szoszlan áll előtte.

– Na most, te boszorkány, hová menekülsz előlem? – mondta neki.

– Miben vagyok én vétkes? Ezt mind te magad idézted elő, – felelte Koszer. – Ide is csak azért emelkedtem fel, hogy megtudjam, elhíhetők-e az irántam táplált érzéseid.

– Ekkor pedig ott a föld és az ég között kibékült a nart Szoszlan és a szépséges Koszer. A toronynak pedig megparancsolták, hogy forduljon vissza és ereszkedjen le a földre.

Hogy mennyi ideig éltek a nartok között, senki sem tudja, azonban a szépséges Koszer csak a föld és az ég között lebegő toronyban érezte jól magát, és semmiképpen sem tudott a nartoknál megszokni. Egyedül Szoszlan volt neki a fontos, más senki. Így szólt egyszer Szoszlanhoz:

– Férjescském, nem tudok a nartok között élni, és ha azt akarod, hogy veled maradjak, akkor fogjuk magunkat, lakjunk az én tornyomban, semmiben sem szenvedünk ott hiányt.

– Én pedig úgy nem vagyok képes élni! – felelte Szoszlan. A nartok nélkül nem érdemes élnem. A nartok nélkül mind az étel, mind az ital ízetlen nekem. Ha nem lehetek az örömeiknek és a bánataiknak a részese, nem élet az életem.

Ekkor Szoszlan és a szépséges Koszer elváltak egymástól. A szépséges Koszer beleült a tornyába, és felemelkedett vele az ég ölébe, Szoszlan pedig a nartok között maradt.

Hogyan ölte meg Szoszlan Telberd három fiát

A nart Urizmag útra készülődött, hogy felkeresse és megnézze a hegyeken túli Auar-Hant. Hamicot, Szoszlant és Szibalcot vitte magával. Azért döntött így, mert már öreg volt, és jól tudta, miben segíthetnek ezek hárman a távoli portyáján. Hamic könnyebben találta meg a szavakat, Szoszlan jártasabb volt a lovaglásban, az íjjal való bánásban, Szibalcot pedig azért vitték magukkal mint fiatalt, hogy felszolgáljon az asztalnál.

Végre tízenkét fekete ökörrel, amelyek Tutir napján születtek, útnak indultak. A szekerüket pedig sokféle étellel, és jó innivalóval rakták meg.

Hogy mennyit utazhattak már, nem tudni, egyszer csak olyan helységbe érkeztek, ahol sötét köd lepte be őket. Ekkor hirtelen rájuk kiáltott valaki, olyan szörnyű hangon, hogy egyszeriben megdermedtek az ijedtségtől.

– Nem fizettétek meg nekünk a hétéves adót, nartok! Telberd három fia vagyunk. Térjetez haza, pénteken veletek megyünk az adóért!

Uruzmag megszólalt:

– Úgy látszik, hogy megszakadt az utunk, jobb lesz visszatérnünk.

Szoszlan így szólt:

– Jaj, öregedő nartok, csak nem ijedtetek meg a pusztai kiáltástól?

Szoszlan rácsapott a lovára, előrevágatott, a többiek pedig követték őt.

Ki tudja, hogy mennyit haladhattak, amikor ugyanaz a hang szólalt meg teljes erővel a ködből:

– Hová tartotok? Telberd három fia vagyunk, ti pedig még nem fizettétek meg az adótokat nekünk.

A föld megdermedt ettől a kiáltástól, Urizmag pedig ismét megkérdezte a társait:

– Még mindig nem akarjátok, hogy visszaforduljunk?

– Apám nevére esküszöm, nem akarunk! – felelte Szoszlan. – Nem először találkozunk az ellenséggel.

Azután pedig Szibalchoz fordult, aki a szekeret irányította:

– Gyerünk, hajtsd azokat az ökröket! A nartok ismét elindultak. Ki tudja, mennyit haladhattak, amikor ismét hallották az elrémítő hangot:

– Hányszor kell még rátok kiáltanunk? Összegyűlt hét esztendei adótok, azonnal vissza kell fordulnotok!

Így kiáltozott a három fivér legifjabbika, és mint a fagytól, megdermedt a föld az átható hangjától.

Urizmag ismét megkérdezte:

– Hát akkor, most menjünk haza?

– Hát akkor, menjünk – mondta Szoszlan. Visszatértek a falujukba, és mindegyikük hazament. A törtéteknek híre ment a faluban, mindenki nyugtalanzkodott. Satana ezt mondta Szoszlanak:

– Telberd fiai lovainak szárnya van, az ég és a föld között repülnek. Ezek a fivérek az elődeiteknek nem hagytak nyugtot. Az utóbbi időkben tartottak tőlünk, most azonban felemelték a hangjukat. De legyőzhetők. A hegyek mögött van egy olyan forrás, amelyhez nem tud hozzájutni a jószág. Menj el ehhez a forráshoz, és váj ki magadnak egy vályút fából. Feküdj ebbe a vályúba és várj. Telberd fiai minden reggel a forráshoz vezetik fürödni a lovaikat. Elrepülnek a forráshoz, te pedig holtnak tettetted magadat, azonban tedd magad alá az íjat és a nyilvesszőket.

Szoszlan így is cselekedett. Elsőként Teberd legidősebb fia repült oda. Távolabb áll, fél közeledni.

– Nagyon hasonlítasz Szoszlanra, és holtnak tettetted magad!

Háromszor odament és elment. Amikor közelebb mert jönni, Szoszlan lenyilazta, fogta a lovát, a testét meg elrejtette.

Másodiknak a középső fivér érkezett. Szintén nem mert azonnal odamenni.

– Hiszen te Szoszlan vagy, s csak holtnak tettetted magad! Amikor pedig közeledett, Szoszlan őt is lelőtte, fogta a lovát, s a tetemét egy gödörbe temette.

Végül a legfiatalabb fivér is megjelent.

– Te vagy Szoszlan, és halottnak tettetted magad! – mondta, félt közelíteni hozzá. – Beléd lőném a nyilam, de megesküdtem, hogy halottra nem lövök.

Sokáig habozott, végül egy nyíllövésnyire közelített Szoszlanhoz, aki őt is megölte.

Miért kellett most az ő hulláját is elrejtetni? Szoszlan mindhárom lovat együvé terelte.

Amikor eljött péntek napja, a nartok összegyülekeztek adót fizetni Telberd fiainak. Azonban Szoszlan nem jelent meg velük együtt.

– Hol lehet Szoszlan? – kérdezték a nartok. Szirdon csúfondárosan felelt:

Hol van Szoszlan? Hol lehetne? Elrejtőzött valahová!

Ez alatt Szoszlan pedig összegyűjtötte a három fivér fegyvereit, a lovak farkához kötözte azokat, és hazalovagolt. A lovakat a nart nihasz közepére terelte, de nem mutatkozott. Csodálkoztak a nartok: ki ölhetette meg Telberd fiait?

Szoszlanon kívül minden nart a nihaszon tartózkodott, később pedig találgatták, ki ölhetette meg Telberd mindhárom fiát.

A nartok Szoszlanak köszönhették, hogy abbamaradt Telberd fiainak az adó fizetése.

Szoszlan portyája

Szoszlan elhatározta, hogy portyázni megy egy esztendeig. Felült a lovára és útnak indult. Hogy mennyi ideig utazott, rajta kívül senki sem tudná megmondani. Egy nagy síkságra érkezett. Körülnézett, sehol semmi nem volt látható, sem vad, sem lovas. Tovább ment, és egy erdőszélen szarvasnyomot vett észre. Megkérdezte magában: «Miféle szarvas lehet ez, amelyik a földön bokáig érő nyomot hagy?»

Elindult a nyomában, átkelt hét hágón, a nyolcadik hágónál utolérte a csodálatos szarvast. A szarvas a füvet tépegette a szorosban. A szél a szarvas felől fújt, minden szőrszála úgy csilingelt, mint a csengettyű. Szoszlan rálötte a nyilát a szarvasra, a megsebesült szarvas pedig elfutott. Szoszlan felmászott a hágón, ahol a szarvas legelt, és vércseppeket pillantott meg. Vigyázva összegyűjtötte őket, azután elindult a vérnyomon, amelyik egy szorosfélébe vezette őt. Ott egy házat pillantott meg, s így kiáltott be:

– Gazdák, egy vendég áll az ajtó előtt!

A kiáltásra két ifjú futott ki, behívták Szoszlant a házba. Vacsorát tettek elé, de Szoszlan nem evett, megkérdezte az ifjakat, akik igen szomorúak voltak:

– Mondjátok meg őszintén, miért vagytok szomorúak?

– Beteg az édesanyánk, azért vagyunk szomorúk.

– És ki a ti anyátok?

– Az édesanyánk a nartok nemzetségéből való. Egy aldarnál volt jósoldatni a Gumi-szorosban, aki erővel elvitte őt magához. Az anyánk azonban nem volt hajlandó, az aldar megharagudott rá, meglegyintette a varázskendőjével, és azt mondta: «Változz át aranyszarvassá, és senki kezétől nem gyógyulhass meg, kivéve azt, aki meg fog sebezni». A mi édesanyánk pedig aranyszarvassá változott. Elfutott az aldartól, és a saját tejével táplált bennünket. Azóta is arról álmodozik, hogy a nartokhoz visszatérhessen. «Bár láthatnék egyet is közülük!» Ezért gyakran elmegy a távoli szorosokba, hátha arra vadásznak a nartok. A napokban szintén elment oda. Valaki a nartok közül meglátta őt, belelőtte a nyilát, a vére cseppjei pedig ottmaradtak a szorosban. Nagy nehezen hazavánszorgott, most pedig haldoklik.

– Nem lehetne valahogyan megmentenünk?

– Ha a vére cseppjeit meleg vízben feloldjuk s megitatjuk vele, akkor meggyógyulhatna.

Szoszlan elővette az általa összegyűjtött vércseppeket, elkeverte őket a meleg vízben, odaadta a szarvasnak meginni. A szarvas pedig rendbejött. Látható volt, hogy megörült Szoszlanak, de emberi szavakkal nem tudott beszélni, Szoszlan ezért ismét megkérdezte a fiúkat:

– Hogyan lehet visszaváltoztatni az édesanyátokat olyanná, amilyen korábban volt?

– Ha a gumi aldar varázskendőjével meglegyintjük, akkor ismét visszaváltozik asszonnyá.

– Akkor elmegyek az aldarhoz a Gumi-szorosba. A fiúk azt mondták neki:

– Ma péntek van, a következő pénteken tor lesz nála a fia tiszteletére. Menj el hozzá, s tégy úgy, mintha semmit sem tudnál. A Gumi-szoros aldarja le fog ültetni a vendégei közé, a varázskendő a kezében lesz. Te a vendégek kiszolgálásával viszonzod. Ha az aldar semmit sem gyanít, akkor azt mondja neked: «Az ég küldte vendégem, ülj ide mellém!» Beleegyezel, szívélyes leszel, légy óvatos, és ne tekints rá a varázskendőre: gyanút fog, s te elpusztulsz. Amikor éjszakára elmegy aludni, akkor a varázskendőt az ágy fejébe teszi. Te ne érintsd meg a kendőt: az első éjszaka nem kerül a kezedbe. Reggel megkér téged: «Merre visz az utad, vendégem?» Feleld azt: «Szolgálatot keresek, ki fogad fel engem». Azt mondja neked: «Maradj itt nálam!» Egyezz bele!

Másnap, amikor a nép ismét lakmározni ül le, az aldar leissza magát, és amikor éjszaka ismét az ágy fejébe helyezi a varázskendőt, akkor te ügyeskedj, s szerezd meg.

Szoszlan elindult az aldarhoz a Gumi-szorosba. Az aldar a fiát ünnepelte, megvendégelte a népet. Este, mihelyt a nép szétszéledt a házaiba, Szoszlan megérkezett a Gumi-szoros aldarjához. Az aldar a kezében tartotta a varázskendőt, üdvözölte Szoszlant:

– Messziről jössz, bizonyára elfáradtál. Légy a vendégem! Szoszlan beleegyezett. Éjszaka az aldar a varázskendőt az ágy fejébe helyezte és elaludt. Reggel ismét összegyűlt a nép a lakomára, az asztalhoz ültek. A Gumi-szoros aldarja megkérdezi Szoszlantól:

– Hová tart az utad, vendégem?

– Szolgálatot megyek keresni, majd csak felfogadnak valahol.

– Nincs felnőtt fiam és segítőtársam, élj velem, segíteni fogsz majd nekem!

– Ha nem zavar a társaságom, elfogadom az ajánlatod, – felelte Szoszlan.

– Akkor foglalkozz a vendégekkel úgy, mintha a felnőtt fiam lennél! Senki se menjen el tőlünk elégedetlenül! Szolgálj ki őket megfelelően!

Szoszlan pedig mintegy a gazda fiaként szolgált ki a lakmározókat. A Gumi-szoros aldarja pedig észrevétlenül a többiekől figyelte Szoszlant, hálás volt neki a fáradozásáért, de hallgatott. Az aldar evett és ivott a vendégekkel, hogyan vált volna ittassá? Estig üldögélt a nép, azután az emberek szétszéledtek a házaikba. Ekkor az aldar visszavonulván azt mondta Szoszlanak:

– Hálás vagyok neked a mai szolgálatodért. Éjszakára maga közelébe fektette le aludni Szoszlant. Mihelyt az aldar álomba merült, Szoszlan észrevétlenül kihúzta a varázskendőt a feje alól, felpattant és elkiáltotta magát:

– Hej, te, sötét számár! Azt gondolod, hogy valóban a szolgád akarok lenni? Én a nart Szoszlan vagyok! Kínzod a népet, most pedig te is tapasztald meg a kínzást!

Meglegyintett a Gumi-szoros aldarját a varázskendővel, s az aldar számárrá változott. Szoszlan az aldar minden kincsét felpakolta rá, elhajtotta minden ménesét és gulyáját a pásztorokkal együtt, megérkezett abba a házba, ahol a fiaival együtt már várta őt az aranyszarvas. Szoszlan meglegyintette a szarvast a varázskendővel, a szarvas pedig nővé változott.

Szoszlánra tekintve nem győzött örvendezni. Mivel a nartok közül való volt, Szoszlan nővérenek tekintette őt, a gyermekeit pedig unokaöccseinek. A varázskendőt a tűzbe vetette, a tűz pedig abban a pillanatban fellángolt, s attól a pillanattól kezdve ég, nem alszik el. Azután Szoszlan nővére és unokaöccsei ajándékot készítettek Szoszlanak, aki a tömérdek javakkal visszatért a nartokhoz. Szoszlan soha nem látott tort rendezett a nartoknak, egy álló hétre látta őket vendégül.

A nart Szoszlan és Bizguana óriás

A nartok három évig tartó portyára gyülekeztek – mert hogyan is lehetne másképpen megtudni, ki a legerősebb közöttük?

Végimentek a sztyeppén, egy sűrű erdőbe jutottak, az erdő fölött sziklaszirt, a sziklán egy vár látszott a távolból. Szoszlán elhatározta, megtudja, kié ez a vár. Kivált a nartok közül, és csendben felment a sziklára. Látja: a vár ajtaja nyitva van, ör nem állt előtte. Belovagolt az udvarra, megkötötte a lovát, maga pedig kitekintett az ablakon. Látja:

Bizguan óriás alszik ott, és úgy horkol, olyan erővel fújja ki a levegőt az orrán, hogy az ütemére hol felemelkednek, hol leereszkednek a tető cserepei.

«Természetesen, ez egy erőszakoskodó, Bizguan óriás, – gondolta Szoszlan. – Ezért pedig el kell őt pusztítani!»

Szoszlan szegény vándornak tetteti magát és panaszosan megszólítja:

– Bizguan óriás! Az apád és anyád legyenek a védelmezőim! Ments meg engem a nart Szoszlantól, le akar engem kaszabolni!

Bizguan óriás felkelt az ágyából, kiugrott az udvarra, megpillantotta Szoszlant, aki a bokájáig ért. Ráordított:

– Ki vagy te? Hogy kerülsz ide? Szoszlan így válaszolt neki:

– Szegény ember vagyok, a nartok pásztora. A farkasok szétszaggatták a gulyámban Szoszlannek egy tehenét, ő pedig azzal fenyegetett meg, hogy megöl. Szoszlan minden rokona vadászik rám. Nem tudtam, hogy hová legyek, hozzád menekültem. A védelmedbe ajánlom magam, ne adj ki engem Szoszlannek, mert akkor élve megpirít.

– Régóra keresem ezt a kurafít! – ordított az óriás. – Azonban már látszik, hogy a szarvas maga jött a fejsze alá! Mondd, hol keresnek téged a nartok?

– Megmondom neked, hol vannak ők, de jómagam nem megyek veled, mert Szoszlan élve nyel le engem.

– Rendben, te maradj itt, és várd meg, amíg visszatérek! Én pedig meglesem, miféle ember ez a Szoszlan.

– Várj csak, óriás, ne menj a nartokhoz egyedül! Jobb, ha elhajtod a nart méneseket, és akkor a nartok maguk jönnek hozzád, – mondta Szoszlan.

Bizguan óriás elindult a nartok méneseinek elhajtására, Szoszlan pedig a várban maradt. Brizguan óriásnak volt egy bérese, akiben Szoszlan megbízott, megkérdezte tőle:

– Mutasd meg nekem, hol van a halála, hogy tudjam, hogyan lehet végezni vele!

A béres ezt felelte:

– Neki nincs ilyen. Csupán a vártorony legtetőjén van besúrtva három nyílveendő. Az egyik a lelke, a másik a bátorsága, a harmadik az ereje. Először fogd és vedesd ki a vár pincéjéből a fekete pányvás lovat, amelyik oda van megkötve. Ha mindjárt megengedi, hogy felülj rá, akkor rendben van, ha nem engedi, ragadd meg a hátsó lábánál fogva, és forgasd meg magad körül, ahányszor csak tudod, akkor elfogadja, hogy te vagy a lovasa. Azután ülj fel rá, ő pedig felszáguld veled az égbe. Az égből visszatérve elrepül a torony mellett, itt ragadd meg a három nyílveendőt, akkor a kezeden lesz az óriás.

Szoszlan kivezette a fekete pányvás lovat, de a ló nem engedte, hogy felüljön rá. Szoszlan akkor megragadta a hátsó lábánál, megforgatta maga körül. A ló meghunyászkodott. Szoszlan felpattant a hátára, a ló felvitte az égbe és vissza. Az égből visszatérve elrepültek a vár tornya mellett, Szoszlan megragadta a besúrt három nyílveendőt. Azután bement a várba, várta az óriás visszatértét.

Bizguan óriás elvitte a nartok vagyionát, elhajtotta a marháikat. Satana riadóra hívó futárt küldött a nartok után, a nartok pedig igyekeztek hazafelé. De amikor visszatértek a falujukba, Bizguan óriás már távol volt. Elmentek Szirdonhoz, és megkérdezték őt:

– Mondd meg nekünk, hol keressük Bizguan óriást! Te, bizonyára, mint mindig, ezt is kitalárod.

– Egyáltalán semmit sem tudok róla. Azonban ha valaki valamit tud erről, akkor csak Satana lehet az.

Megkérdezték Satanát, ő pedig így felelt:

– Ha megkéritek Szoszlant, nemcsak visszaveszi és visszahozza a jószágaitokat, hanem Bizguan óriás barmait is elhajtja. Azonban, ha van valaki közöttetek, aki erősebb Szoszlannál, akkor vegye vissza ő maga a jószágainkat!

– Ha akadna valaki közöttünk, aki ezt meg tudná tenni, mi nem kértünk volna tanácsot tőled. Szoszlannál bátrabb és erősebb egyelőre nemcsak a nartok között nem akad, hanem még a csintok¹⁴ között sincs.

– Akkor induljatok el a Gomdzih-erdőn keresztül, Szoszlanak azon az úton kell visszatérnie.

Ekkor a nartok a Gomdzih-erdőbe nyomultak, hogy találkozhassanak Szoszlanal. Bizguan óriás pedig visszatért a várába, s már távolról ordított:

– Megállj, Szoszlan, mindent elkövettél, csak hogy elrejtőzz előlem! Hová tűntél el most?

Bizguan óriás a vára felé közeledett. Szoszlan kilőtte az első nyílveszőt, az óriás megingott. Elröpítette a második vesszőt is, az óriás a földre dőlt, s ezt mondta Szoszlanak:

– Ne ölj meg engem, Szoszlan, inkább neked adom minden vagyonomat.

– Az ilyen gonosznak, mint te, jobb lesz meghalni, mint élve maradni!

– No, ha megölsz engem, tépd ki az ősz hajszálat a fejtetőmről, tekerd az ujjad köré, és legalább kétszer olyan erős leszel!

– Szoszlan a harmadik nyilát is belelőtte az óriásba, amikor Bizguan óriás meghalt. Kitépte az ősz hajszálat, amelyik az óriás feje búbján nőtt, de nem tett úgy, mint az óriás kérte a halála előtt. Először egy fa köré csavarta a hajszálat, a fa rögtön kettéfűrészlődött. Akkor egy másik fát tekert vele körül, amely szintén úgy járt, mint az első. Egymás után hét fát vágott ki ilyen módon. Azután a kisujjára tekerte a haját, az ereje megduplázódott. Majd összevegyítette Bizguan jószágait a nartok elhajtott ménesével, s elhajtotta azokat, az óriás várát pedig a béresének adta.

A nartok a Gomzih-erdőben találkoztak Szoszlanal, s már messziről üdvözölték. Ettől az időtől kezdve Szoszlan neve még fényesebben ragyogott a nartok között.

Miért vált Szirdon Szoszlan ellenségévé

Szoszlan hosszú úton volt. Szirdon azt mondta akkor a nartoknak:

– Mind a hét fiamat kiállítom nektek céltáblának, lőjete rájuk az íjaitokból, és ha megölitek őket, semmit sem kérek tőletek, azonban ha élve maradnak s nem sebesülnek meg, akkor adjatok nekem minden házból egy-egy ökröt.

– Jól van, – felelték a nart ifjak. Szirdon egy ökörbőrbe tekerte mind a hét fiát, és kirakta őket céltáblául a Borat nemzetség hétszintes tornyának a tetejére.

A nart ifjak pedig hozzáfogtak Szirdon fiainak a nyilázásához. Minden nap lőtték őket, de sem megsebesíteni sem megölni nem tudták egyiket sem.

Szirdon elmondta a fiainak, hogy csak Szoszlan nyila lehet számukra halálos. Amikor a nart ifjak már napok óta nem tudták eltalálni őket, Szirdon kigúnyolta azokat. Már készült az ökrök összeszedésére a házaktól.

Akkor azonban Szoszlan visszatért. Látja, hogy a nart ifjak lövöldöznek valahová. A falu határában találkozott egy jósnővel, akit megkérdezett:

– Ma nincs ünnepnap, miért versenyeznek a nart ifjak az íjászatban? A jósnő ezt válaszolta neki:

– Szirdon céltáblaként kiállította a fiait, őket nyilazzák a fiatalok, de senki sem képes őket eltalálni. Szirdon gúnyolódik velük, holnap pedig minden háztól kap majd egy-egy ökröt.

«Mindjárt megmutatom nekik!» – határozta el, és óvatosan, hogy Szirdon ne vegye észre, odament az íjászokhoz, nyilat lőtt a fiúkra, s egyetlen lövéssel megölte mind a hetet. A fiúk Borat udvarába zuhantak.

Szirdon a zúgásáról azonnal felismerte Szoszlan nyílvesszejét, mihelyt kilőtte. De már mit is tehetett volna? Csak kiáltani tudott:

– Az Isten ne bocsássa ezt meg neked, Szoszlan! Amire mindig is készülődtem, végre elérted azt!

– Bement az udvarba, kihozta a hét fiát, kiásott hét sírgödör, és elhantolta őket.

Így vált Szirdon Szoszlan ellenségévé.

Bedzenag fia, a kis Arahdzau

A felső nartok falujában élt egy Uacirat nevű szépséges leány. Sem arcának a szépségében, sem arányosságában nem akadt a világon senki, akit össze lehetett volna hasonlítani vele. A kezei is ügyesek voltak. A nart ifjak között nem akadt olyan, akinek a szíve ne sajnált volna Uaciratért.

Egyszer a nart nihaszon vita folyt az ifjak között Uacirat szépségéről. Az egyik azt mondja: «Ő engem kedvel», – a másik azt: «Engem». És így vitatkoztak hosszú ideig.

Szirdon, Gatagov fia, csendben hallgatta a vitájukat, azután felkelt s elment Uacirathoz. Benézett a háza ajtaján, meglátta, hogy Uacirat az egyik kezével szab, a másikkal meg varr. Szirdon átlépett a küszöbön, a botjára támaszkodott, s így szólt:

– Jó napot kívánok, szépséges Uacirat! Uacirat még rá sem pillantott. Szirdon másodszor is megszólította:

– Vajon, azt szeretnéd, hogy a nart ifjúság agyonverje egymást? Összegyűltek a nihaszon, és vitatkoznak. Van, aki azt mondja: engem szeret jobban, van, aki meg azt, hogy engemet. Válaszolj a nart ifjaknak, dönts el a vitájukat. A szépséges Uacirat nem vette komolyan Szirdon szavait. Megvetéssel nézett rá a vállán keresztül.

Szirdont bosszantotta, hogy Uacirat semmibe veszi a szavait, és azt mondta neki:

– Büszke Uacirat, hiszen mi egyedül vagyunk itt, senki sem lát bennünket, engedj magadhoz közelebb.

Uacirat haragjában felkapta az ollót és azt felelte neki:

– Hordd el magad innen, amíg az acéllómmal ki nem szúrom a szemed.

Szirdon felfortyant a sértésre, kisietett Uacirat házából, és így szült:

– Na, ha ez így van, rád sütöm még ezért a szégyen bélyegét! Ezután Szirdon elment, – hogyan is történhetett volna ez másképpen? Azonban rávette a nart ifjakat a szépséges Uaciratról egy ének összeállítására. Az ének pedig arról szólt, mintha a szépséges Uacirat az Acat nemzetségből való Teuveza béres szeretője lenne.

Eljutott ez az ének Uacirat apja füléhez is.

«Bárhogyan is legyen, nem véletlenül költötték ezt a nótát az én lányomról», – gondolta az apa, és bezárta Uaciratot a torony legfelső emeletére, maga pedig a feleségével együtt az alatta levő szintre költözött. Így éltek tovább.

Uacirat számára elsötétült a világ, nem látta a kék eget, ült a torony legfelső szintjében, és nem értete, miért büntetik. A szegény Teuvez nem hallott vajon Uacirat bánatáról? Szárnyakat készített magának, és egy holdnélküli éjszakán berepült a torony legfelső

emeletére Uacirathoz. Leült az ablakba, és lecsatolta a szárnyait. Uacirat felismerte, kinyitotta neki az ablakot, és együtt töltötték az éjszakát. Még nem virradt meg, amikor Teuvez magára öltötte a szárnyait, és hazarepült.

Ki tudja már, mennyi idő múlt el azután? Egyszer csak Uacirat úgy érzi, hogy terhes. Így szólt az apjához:

– Nem tudok többé ily módon élni: sem a fény, sem az ég kékje nem kedvesek a számomra. Nem szükségesek a díszes ruhák, varrass nekem egy kényelmes subát, és engedd, hogy a lakótornyunk alsó szintjén élhessek. Sehová nem fogok eljárni, nem fogok szépen öltözködni, és akkor senki sem akar rám nézni.

Megszívlelte Uacirat kérését az apa, és mindent úgy cselekedett, amint ő kérte.

Uacirat számlálta a napokat, s amikor eljött az ideje, egy aranyhajú kisfia született. Akkor találkozott Teuvezzel, és azt mondta neki:

Nagy szégyen lesz, ha erről a nartok is értesülnek. Alsó Nartban pedig szemérmetlen dalokat költenek, és a fandiokon fogják azokat játszani. Minél gyorsabban készíts egy faládát!

Teuvez ácsolt egy erős ládát, faragással ékítette. Uacirat a melléből megszoftatta az aranyhajú fiacskáját, azután behelyezték ebbe a ládába, azt alaposan bekenték viasszal, és a folyóba tették. Magától értetődően, elvitte azt a víz a síkságra.

Lenn a síkon pedig Bedzenag-aldar lakott. Hatalmas csordái voltak. Gyermeke nem volt. Bedzenag-aldarnál pedig halászok dolgoztak, akik egy távolabbi településen laktak a folyó mellett.

Ama bizonyos napon, azt látják a halászok, hogy a folyó egy ládát hoz, kihalászták, kivonszolták a partra: lám, úgymond, milyen szép láda!

Ők pedig elvitték ezt a ládát Bedzenag-aldarnak.

– Vegyétek csak le a fedelét, érdekel, hogy mi van a belsejében! – mondta az aldara a halászoknak.

Kinyitoták a ládát, és gyermeksírást hallottak. Bedzenag-aldar egy fiút pillantott meg. A haja színéről megállapította, hogy a fiúcska a nart nemzetségből származik, s nagyon megörült

– Ó, mekkora boldogság ért! Megkaptam azt, amiről egész életemben csak álmodozhattam. A feleségéhez sietett. A felesége is igen megörült, amikor meglátta a kisfiút, és így szólt:

– Mekkora a mi szerencsénk, és mekkora az Isten gondoskodása! Ruhaanyagot csavart övként maga köré, hogy teltebbnek tessenek, azután végigment az utcán. A nihasz mellett ment éppen, ahol a nart Szoszlan is tartózkodott abban az időpontban. Az emberek csodálkoztak: «Bedzenag felesége terhes!»

Amikor Bedzenag felesége visszatért, ismét elment a nihasz mellett, így szólt a férfiakhoz:

– Jó estét kívánok mindnyájatoknak! Szoszlán pedig azt kívánta neki:

– Azután fiad szülessen! Én magam adok neki majd nevet, én, a nart Szoszlan!

A feleség hazatért, és elmesélte a férjének Szoszlan szavait. Akkor Bedzenag -aldar ezt mondta neki:

Hamarosan ágyba kell menned, mintha szülnél.

A feleség ágyba feküdt, a fiúcskát pedig melléhelyezték.

– Bedzenag-aldar hívta a hírnököt:

– Az egész világ hadd tudja meg, hogy Bedzenagnak fia született. Aki kedvel bennünket, jöjjön el hozzánk a lakomára. de aki nem, az is megnézheti a gyermeket.

A hírnök elhíresztelte, hogy Bedzenagéknak gyermekük született. Álmélkodott a nép. Az egyik ember így beszélt: «Nemrég jártam náluk, és semmi ilyesmit nem tapasztaltam»,

– a másik pedig így szólt: – «Lehetséges, hogy téved a hírnök, hiszen a minap láttam Bedzenag feleségét, és olyan lapos volt, mint a deszka».

– Összegyűlt a nép Bedzenag-aldarnál.

Az aldar örömeiben fehér bikákat és fehér bárányokat vágatott. Egész héten keresztül lakmározott a nép Bedzenag-aldar házában. Rengeteg köszöntőt ittak az újszülött egészségére, számtalan dalt énekeltek el. Amikor vége lett a tornak, a vendégek hazamentek.

De honnan is lett volna Bedzenag feleségének teje. Szoptatós dajkát kezdtek keresni. Mindenki szerette volna, hogy Bedzenag gyermekének ő legyen a szoptató dajkája. Azonban az asszonyok közül egy sem tudta sem kézbe venni, sem a melléből megszoptatni: a gyermek úgy kiszívta a mellét, hogy az asszony szinte még a lelkét is majdnem kilehelte, és visszavitte őt Bedzenag-aldarnak.

– Akárhogy is volt, csak ment valahogyan ez a dolog. A fiú felnőtt, és ott szeretett tartózkodni, ahol gyülekeztek az emberek. Egyszer azonban odament Bedzenag-aldarhoz és megkérdezte:

– Papa, miért nem adsz nekem nevet?

– Nem adhatok nevet neked, amíg a barátom, a nart Szoszlan nem ad.

Mit is felelhetett volna erre a fiúcska?

Telt-múlt az idő. Bedzenag fia nőtt, növekedett. Egyszer elhatározta, hogy elmegy egy vadászatra, és azt mondta az anyjának:

– Vadászni megyek, készíts nekem elemózsiát. Az anyja kikészítette a szükséges ételt, amit magával kellett vinnie, az ifjú pedig elindult a vadászatra a Fekete-hegyek lábához. A vadászaton az Isten Szoszlanhoz hozta össze.

– Vadászhatunk együtt? – kérdezte az ifjú.

– Találjunk először magunknak helyet az éjszakai szállásra, azután ott meglátjuk, felelte neki Szoszlan.

Az ifjú gyorsan nekifogott, kunyhót épített, és ismét megkérdezte:

– No akkor, együtt fogunk vadászni vagy nem?

– Vadászunk együtt, de akkor minden, amit zsákmányolunk, közös lesz, – felelte Szoszlan.

Korán reggel szétváltak, és vadásztak estig. Amikor besötétedett, elsőnek az ifjú jött meg a szállásra. Tábortűzet rakott, saslikot tett fel a tűz fölé, száraz fűből megágyazott. Ekkor Szoszlan is hazatért. Megvacsoráztak. Akkor az ifjú megkérdezte Szoszlantól:

– Lenne egy kényelmetlen kérdésem, szeretném tudni: Zsákmányoltál-e a mai napon valamit? Szoszlan így válaszolt neki:

– A mai napnál rosszabb még nem volt az életemben. Még egy nyulat sem sikerült elejtenem. És neked hogy sikerült a vadászat?

– Rövid életemben még nem sokat vadásztam, de ezen kevés nap közül a mai volt a legkevésbé sikeres az életemben. Egy híján csak negyven szarvast ejtettem ma el.

Ekkor Szoszlan összehúzta a szemöldökét, bántani kezdte a dolog.

Együtt éjszakáztak, a reggeli után pedig ismét vadászni mentek.

Este ismét a fiú jött meg elsőként, Szoszlan érkezéséig tüzet gyújtott, saslikot tett fel a tábortűz fölé. Megvacsoráztak, az ifjú pedig megkérdezte Szoszlant:

– Hát ma hogy sikerült a vadászat?

– Sehol semmi, – felelte Szoszlan elkomorodva. – Nincs szerencsém ezen a két napon. És neked milyen szerencséd volt?

– Szintén rosszul ment. Egy híján csak hatvan szarvast ejtettem el, – felelte az ifjú.

Szoszlan pedig ismét haraggal feküdt le aludni.

Reggel, a reggeli után ismét szétmentek a különböző szurdokokba, este pedig az ifjú ismét elsőnek érkezett. Szoszlan megérkezéséig sikerült tüzet gyújtania, saslikot felraknia a tűzre. Megvacsoráztak, az ifjú pedig ismét kérdezi:

– Hát ma, idősebb barátom, sikerült-e zsákmányt ejtened?

– Semmi szerencsém nem volt ez alatt a három nap alatt. Hát neked hogy ment?

– Balul ütött ki a dolog. Sajnos, jobb lesz, ha befejezzük a vadászatot. Egész nap cserkésztem, s egy híján mindössze csak nyolcvan darab vadat sikerült elejtenem.

Lefeküdtek aludni, de Szoszlan az őt égető kudarc miatt nem tudott elaludni.

«Holnap szét fogja osztani a zsákmányt, és természetesen nekem adja a kisebb részt. Nem, ezt nem tudnám elviselni, inkább meghalok. Nem szeretnék megszegyenült arccal mutatkozni a nartok előtt».

Reggel lett, megreggeliztek, utána azt mondta a fiú Szoszlanak:

– Most pedig, idősebb barátom, elosztjuk azt, amit az Isten küldött nekünk.

Szoszlan azt látja, hogy a fiatal vadász három egyenlő részre osztja fel a zsákmányt. Bosszantotta, elfordult a zsákmánytól, felhúzta a szemöldökét, elsötétült a tekintete. Ekkor azt mondta a fiú Szoszlanak:

– Nézd csak, idősebb barátom, – ez a te részed, mert idősebb vagy nálam. Szoszlan csodálkozva emelte fel a tekintetét, és elvette a saját részét.

– Ezután vegyél el még egy részt, – ez a barátnak jár. Szoszlan ezt a részt is elvette.

– Az utolsó rész pedig nekem marad, – mondta a fiatal vadász, felkapta a hátára azokat a felbontott állatokat, amelyek neki jutottak, jó napot kívánt Szoszlanak, és továbbállt. Szoszlan elcsodálkozva, földbe gyökerezett lábbal bámult a nyomába:

«Jaj Istenem! Hiszen én az erős nartok között élek, de ilyen erős férfivel még sosem találkoztam össze. Vajon ki lehet ő? Még a nevét sem tudom».

Gyorsan a nyomába eredt. Az pedig, amikor visszanézett, meglátta, hogy Szoszlan követi őt. Megállt, és megkérdezte tőle:

– Úgy látszik, hogy elfeledkeztél valamiről, – idősebb barátom.

– Három napon keresztül vadásztunk veled, és még a nevedet sem ismerem. Ezért siettem utánad.

– Még nincs nevem, jóember. Amikor az apámat megkérdeztem, miért nem ad nekem nevet, ilyen választ kaptam: «Nem adhatok nevet, amíg nem kapsz a barátomtól, a nart Szoszlantól».

Ekkor igen megörült Szoszlan:

– Hiszen én vagyok Szoszlan, a te apád barátja. Mostantól kezdve hívjanak Bedzenag fiának, a kis Arahdzauanak.

Arahdzau pedig hazatérve elmesélte az apjának, hogyan találkozott a vadászaton egy emberrel és vadással, aki a nart Szoszlanak bizonyult, és hogyan kapta tőle a Bedzenag fia, a kis Arahdzau nevet. Ekkor pedig megkérte őt:

– Apa, az emberektől csak a nartokról lehet hallani. Szeretném meglátogatni őket.

– Osztozom a gondjaidban, ha akkorára nőttél, hogy egyedül is el tudsz menni vadászni, mi is lehetne örvedetesebb a számomra, minthogy elküldjelek a nartokhoz, – válaszolta Bedzenag. – Ha annyira el akarsz menni hozzájuk, akkor fogd ezt a kantárszárat, fogj ki egy lovat a ménesből, amelyiknek tetszik a viselkedése, és a megfelelő időben utazz el!

A bátor Arahdzau kifogott egy lovat, felnyergelte, és elindult a nartokhoz. A falu határában megpillantott egy jövendőmondó öregasszonyt.

– Legyen szerencsés az utad, Bedzenag fia, bátor Arahdzau.

– A szíved öröme szolgáljon, jóasszony.

– Hová indulsz, napocskám?

– A nartokat szeretném meglátogatni.

– Miféle ló van alattad? Hiszen az ilyen gebéken szállítják a pásztorok a cókókjukat a legelőn. És miféle kardod van? Hiszen a nart asszonyok az ilyen késekkel szeldesik a sajtot. És miféle kürtöt szorongatsz a kezekben? Ez azoknál a pásztorsípoknál is kisebb, amilyeneken a nart pásztorok játszani szoktak. Nem, te nem Bedzenag fia vagy. Valahol a burján között lelhetted rád. Ha te a született fia lennél, azt a lovat adta volna alád, amelyet magának kényeztet, amelyik csak ácsorog, és úgy szeretne már száguldani, hogy még az acélzabláját is régen elrágta. Nyolc lába és négy füle van. Sajnálta téled, úgy látszik, ezt a lovat. Legendássá vált a kardja, amelynél nincs jobb. Úgy szomjúhozza a harcot, hogy kék lánggal ég.

Arahdzau ekkor visszafordította a lovat.

– Miért jöttél vissza, Arahdzau fiam?

– Nem a te fiad vagyok.

– No, csak, csak!

– Ha a te fiad lennék, azt a lovat adtad volna, amelyik ácsorog, és úgy szomjúhozza az ügetést, hogy még az acélzabláját is rég szétrágta. Ha a te fiad lennék, azzal a karddal öveztél volna fel, amely kék lánggal ég, s a csatát óhajtja.

– Osztozom a gondjaidban, ha már úgy megfőrfiasodtál, hogy meg tudod ülni a lovamat, és hordozni tudod a fegyvereimet, mi is lehetne nagyobb öröm a számomra? De te még olyan kicsi vagy, hogy nem tudsz egy ilyen lóval bánni.

– Legyen ez az én dolgom! – felelte Arahdzau.

Akkor menj le a pincébe, egy akkora kőlapot látsz, amelyet egy pár ökör sem képes elmozdítani. A lovat és a fegyvereket is megleled alatta.

Bedzenag levezette a fiút a pincébe, és megmutatta neki, hol találja a lovat és a fegyvereket.

Arahdzau a cipője orrával meglökte a követ, amely egyszeriben átfordult. Kivezette a lovat a pincéből, elvezette a fekete Terekhez, fekete szappant fogott, és úgy megmosta, hogy olyan tiszta lett, mint az elefántcsontból készült gomb. Felnyergelte a lovat, kezébe vette a fegyvereket, és elindult a nartokhoz. Satana pedig így szólt Urizmaghoz:

– Hamarosan vagy egy egész hadsereg, vagy egyetlen ember, aki egy egész sereggel ér fel, érkezik hozzánk, nartokhoz.

A nartok Alagat házában az étellel teli nart kád körül gyűltek össze, Urizmag pedig ismertette velük Satana jóslatát.

Nem sok idő telt el ezután, Urizmag a tenyerét a szeme fölé helyezve szemlélte a sztyeppet, és így szólt:

– De hiszen valami nyugtalanítót látok a síkságunkon. Hold és nap tündököl az égen, de lentebb köd gomolyog. A madarak seregei sűrű fellegekként repülnek felénk, és egy mély barázda, mint az eke után, húzódik a mezőnkön.

Arra fordultak mindnyájan a nartok, ahová Urizmag mutatott, de senki nem volt képes felfogni, hogy ez a szerencsétlenség a nartok faluja felé közeleg.

Satana pedig ebben az időpontban a toronyban ült. A nartok küldöttséget menesztettek hozzá, hogy megkérjék:

– Satana, légy szíves, tekints bele az égi tükrödbe: miféle hívatlan vendég tűnt fel a mi földünkön! Satana belenézett az égi tükörbe:

– No, nartok, az jön hozzátok, akiről beszéltem, – félig sereg, félig egyetlen ember, aki egy hadsereggel ér fel. Még mindig győztetek a rátok támadók ellen, de most az jön ellenetek, aki erősebb nálatok. Amit ködnek láttok, a lova szájából kiomló pára. Amik madárcsapatoknak tűnnek, a nyolclábú lova patája alól a feje fölé földobált hantok, amelyek fekete varjakhoz hasonlatosak. Az, amit holdnak és napnak láttok, a fegyverei, amelyek úgy csillognak, hogy majd megvakul a szemetek a ragyogástól. A mély barázdát pedig a lovas kardja hagyja maga után, azért mert még kisfiú, a földön vonszolja maga

után, s szántja fel azt. Most nézzetek a folyóra: ha ez a lovas a sekély vizet keresi, akkor nem veszélyes ránk nézve, de ha nem keresi a gázlót, egyenesen kel át a folyón, tekintsetek el tőle, hogy ő még kicsi, veszélyt jelenthet ránk! Így beszélt Satana és fohászzkodott:

– Ó Istenem, ha ez a fiú a gázlót keres, legyen az ellenségünk! Ha azonban egyenesen átkel a folyón, nem keresi a sekély vizet, legyen a mi örök barátunk!

Bámulták a nartok, és látják: a folyóhoz lovagolt, nem válogatva, hogy hol sekély a víz, hol örvényes, nekiengedte a lovát a folyónak, olyan gyorsan és fürgén kelt át a féktelen folyáson, mintha hal szelné azt át.

Nyugtalanokdtek a nartok, és kérték Satanát:

– Légy kegyes hozzánk, Satana! Adj tanácsot, mit tegyünk, amíg ide nem ér!

– Menjetek minél gyorsabban Alagat nagy házába, üljetek hét sorba, és kezdjétek ünnepi lakomához! Szoszlan legyen a legfiatalabb, és szolgálja ki az idősebbeket!

A vendégünk, aki megjelenik a toron, kellemetlenül érzi magát a főhelyen az öregekkel együtt ülni, és a hetedik sor legvégére ül le. Akkor mind a hét sor sorban üdvözlő kelyheket küldözget neki. Mindezen serlegeket fenéig kell ürítenie, s ha ebbe nem pusztul bele, semmiképpen sem tudjuk őt legyőzni. Ha pedig valaki egyetlen sértő szót mond neki, akkor ő utcákat és utcácskákat vág közöttetek, és mindnyájan elpusztultok. Fölöttébb bízik a lovában. Vezessétek elő minél gyorsabban az öreg Urizmag tarka lovát, hintsétek be száraz csodaragasztóval, és hétszer hempergessétek meg a homokban. Amikor a vendég leszáll a lováról, kössétek a lovát Urizmag lovával közös lóálláshoz. Civakodnak a lovak, elkezdik harapdálni egymást, a vendégünk lova homokpáncél darabokat harap le Urizmag lovának a testéről, az pedig véres darabokat a vendégünk lovának a testéből, és súlyos sebeket ejt rajta. Amikor a település alá fog érkezni, kimegyek elébe, és mondom majd neki: «Térj be a házunkba. Hiszen fiatal vagy, és távolról érkezél, én pedig majd jó háziasszonyod leszek!» Ha sikerül becsalogatnom a házunkba, minden ravaszságom és álnokságom beleöntöm az ételébe, hogy megfosszam a hitétől és az erejétől. Ha mégsem sikerül becsalogatnom a házamba, az útján egy pillanat alatt almafát növesztek, amelynek az ágairól érett almák potyognak. Ha csak egyetlen egyet is megkóstol közülük, akkor elveszti az önbizalmát.

A nartok megfogadták Satana tanácsait. Hétszer szórták be ragasztóval Urizmag lovát, hempergették meg a homokban, és kikötötték Alagat nagy házában az ajtajához, ő maguk pedig hét sorba ültek ebben a házban. Szoszlan volt közöttük a legfiatalabb, és felszolgált nekik a lakomázó asztalnál.

Már Arahdzau is megérkezett a nart településre, Satana lekiált neki a toronyból:

– Légy egészséges nálunk, Bedzenag fia, Arahdzau! Gyere be a házunkba, jó gazdasszonyod leszek neked!

– Az én apám nem szokott a hozzád hasonló ármányos asszonyságoknál megállni!

– Ha elutasítod a mi vendéglátásunkat, akkor frissítsd fel magad az utcák szélén növény almafák terméseivel, töltsd meg velük a zsebeidet! – mondta neki Satana.

– Mire valók nekem a te almáid? Nézd csak: hová lesznek a te fáid! Háromszor suhintott az ostorával az almafa törzsére, recsegés hallatszott, és az almafa elrepült valahová.

– Nem a te vendéglátásodért jöttem én ide, hanem a nart Szoszlanhoz. Mutasd meg nekem, hol található most!

Alagat nagy házában van most egy toron, felszolgál az idősebbeknek, – felelte Satana.

– Akkor vezess el engem addig a házig!

Satana ekkor elküldte az unokaöccsét, Hamic fiát Batradzot, hogy kísérje el a távolról érkezett idegent Alagat házáig.

Arahdzau megérkezett a házhoz, ahol a nartok gyülekeztek. Mindannyian elébe siettek:

– Légy egészséges nálunk, Arahdzau, Bedzenag fia, messzi oprszágból érkezett vendégünk!

A lovát minél gyorsabban vezessétek el, fel van hevülve, de hamarosan majd lehül. Kössétek oda, ahová Urizmag tarkája is ki van pányvázva!

– Fogjátok a fegyvereit és akasszátok valami kényelmesebb helyre! Akkor a fiatalok elvették a fegyvereit, valamiféle fogásra akasztották, a fogas nem bírta megtartani azokat, leszakadt alattuk.

– Magam vagyok a fegyvereim fogasa! – mondta Arahdzau, és magára aggatta azokat. Páncélját egy ládára helyezték, amelyiknek hiányzott a fedele.

A nartok meginvitálták, üljön fel az öregek közé, a tisztelt vendéget megillető helyre, de nem fogadta el, kérte, engedjék meg neki, hogy a hetedik sor legvégén foglalhasson helyet.

– Engem ez a hely illet, – mondta.

Ekkor pedig mind a hét sor pohárköszöntőre állt fel, és mind a hét sorból érkeztek hozzá a serlegek. Mindet kiitta, annyit ivott, és annyit evett, hogy mindenkinél jobban megfelelt az asztali szokásoknak.

Szoszlan pedig ott szolgált fel, és egyetlen üres serleget sem vett el a vendégtől. Cselahszartag, Hiz fia, ült ott a tiszteletbeli vendéghelyen, és maga Szajzag-aldar volt a legidősebb ezen a toron.

Amikor Szoszlan teli serleget hozott a vendégnek, akkor az a kezében tartva, táncra kelt az asztal szélén, az egészset végigjárta, de egy morzsa le nem esett az asztról, sem egy csepp ital ki nem ömlött a serlegéből. Az asztal egyik széléről a másikra haladt át a tánc közben.

Ekkor Hiz fia azt mondta Szoszlanak:

– Hozz nekem egy tulokszarvat, amelyik a legerősebb italotokkal van megtöltve.

Szoszlan hozott neki egyet, ronggal tele. Hiz fia az egyik kezével felemelte a szarvat, a másik kezébe egy hatalmas marhacombot fogott, és azt mondta Szoszlanak:

– Hiszen közöttünk, mindenkinél alacsonyabban ül a vendégünk, Bedzenag fia, a bátor Arahdzau. Hívd csak ide, odanyújtom neki ezt a serleget!

Ekkor Szoszlan hívására Arahdzau gyorsan felugrott. A ráaggatott súlyos fegyverekkel felugrott az asztal szélére, Hiz fiához ment, arra az oldalra, ahol az idősebbek ültek. Mesteri táncal közelített hozzájuk. Az egész világ elámulhatott ezen a táncon. Hiz fia is megirigyelte, de elrejtette a féltékenységét, és amikor Arahdzau odament hozzá, azt mondta neki:

– Vendégünk, a tiszteletem jeléül, íme az ajándékom.

Arahdzau a fenekéig kiürítette a serleget, akár egy farkas, egészen a csontig lerágta a húst. Ezután köszönetet mondott Hiz fiának, és visszatért a helyére.

Cselahszartag, Hiz fia azt gondolta, hogy ezzel a serleggel leveszi a lábáról Arahdzaut, de ő mintha semmi sem történt volna, továbbra is a talpán maradt.

Hiz fia megsértődött, hogy nem valósult meg a szándéka, azt mondta Arahdzauak:

– Hát ki vagy te valójában, kutyának kölyke, honnan kerültél ide? Búzlík rólad a hal szaga.

– Valóban legyek a kutyának a kölyke, – felelte Arahdzau dühében, – ha egy hét múlva nem jövök ide, és nem fogom be az egész falut egy lócitrom elé.

Ezeket mondva, kisietett a házból. Amikor meglátta a lovát, még jobban haragra gerjedt. Urizmag tarkája erőt vett rajta, azonban még mindig erősen harapdálta Arahdzau lovát.

Amikor Arahdzau kisietett a házból, Hiz fia magán kívül volt, és aggódott.

– Megfosztott az Isten az eszemtől, amikor megsértettem ezt a gonosz embert. Aki el tudná őt téríteni a szándékától, bőségesen megajándékoznám őt, – mondogatta.

Szoszlan így szólt hozzá:

- Én visszahoznám őt, de te szószegő ember vagy, nem szabad hinnem neked.
- Az ég és a föld legyenek a tanúim, – mondta ekkor Hiz fia Cselahszartag. – Kérj tőlem, amit akarsz! Minden kívánságod teljesítem!

Hiz fiának volt egy lánya, a szépséges Veduha.

- Add hozzám a szépséges Veduhát, és visszahozom a torra a bátor Arahdzaut.
- Csak békíts ki Arahdzauval, és akkor legyen a tiéd, – mondta Cselahszartag.

Szoszlan kivezette ruganyos patájú kovát, felugrott a hátára, és Arahdzau nyomába eredt. Már majdnem utolérte, amikor aggódva gondolta:

«Még mit nem? Utolérni őt? Azt gondolná, hogy üldözöm. Megelőzzem, és szembe menjek vele? Azt gondolhatná, hogy lesben ültem és vártam rá. Lesz, ami lesz, óvatosan haladok».

Arahdzauval egy vonalba kerülve, Szoszlan már messziről kiáltozott:

- Hej, Bedzenag fia, kis Arahdzau, kérlek, ne menj el tőlünk megsértődve! A nartok nyugtalankodnak az eltávozásod miatt.
- Adja az Isten, hogy irtsátok ki egymást! – válaszolta Arahdzau.

«Még kisfiú. Hát ha valamiféle ajándékkal meg tudnám nyerni a szívét?» – gondolta Szoszlan, és így szólt:

- Ha visszajönnél, Arahdzau, olyan gazdag ajándékot kapnál tőlem!
- Ajándékot! Mondd csak nekem, mi a te ajándékom?
- Neked ajándékozom a lovamat.
- És mit tud a te lovad?
- Az ég és a föld legyenek a tanúim, egyetlen pillanat alatt átugrik napkeletről napnyugatra.
- A te bajod, Szoszlan, ha te ebben is csodát látsz! Mi ilyen lovakon járunk házról házra sört inni.
- A másik ajándék, amit adhatok, a damaszkuszi acélból való kardom.
- Mi miatt értékes a te kardod?
- Az ég és a föld legyenek a tanúim, engeddd le a kardom akár fára, akár kőre, mindenre, amit csak a szemeddel megpillanthatsz, mindent szétvág, és nem csorbul ki, hanem még élesebbé válik.
- Ej, ej, Szoszlan! Hiszen az asszonyaink a sajtot ilyen késsel szeldelik.
- Akad még egy ajándékom.
- Hát mid maradt még ajándékként?
- A kardmarkolatomnak a bojtja.
- Mit ér ez a bojt?
- Isten és a föld legyenek a tanúim, ha sötét éjszakán viharba kerülök a sztyeppen, ez a bojt megvilágítja az utat, és szerencsésen hazatérhetek.
- Hej, Szoszlan, ha ez is csodálatos neked, úgy látszik, nem a nartok közül vagy. Amikor a juhaink későn térnek haza, akkor az asszonyok ilyen bojtokat tépkednek ki a combjaikból, és ezek fényénél fejik meg őket.
- És még, amit el akartam mondani neked, Arahdzau: ha sikerül visszavinnem téged a torra, akkor hozzám adják feleségül a szépséges Vedugát.
- Ezzel is kezdhettek volna, Szoszlan, – mondta Arahdzau, és visszafordította a lovát. – Csak kérlek, ne sértődj meg, hogy visszautasítottam a kincseidet.

A nartok falujába vezető úton Uazov Dzeh fiával találkoztak, és elmesélték neki a történeteket.

- Apámra esküszöm, elhiszem, akkor veletek tartok, – mondta Dzeh, Uaz fia, és követte őket.

No, amikor meglátta őket visszatérőben, Hiz fia megszegte az esküjét, és Veduhát kézen fogva felment Ajnag várába, az erődjébe, amely egy magas meredek sziklára épült.

Arahdzau halála

Egyszer vadászás közben a nart Szoszlan egy hatalmas hegygerincről ereszkedett alá és egy aranyszarvast pillantott meg. Lopakodva követte, de a szarvas nem engedte nyíllövésnyi távolságra magához. Sokáig járt a szarvas nyomában, végül elfáradt, megharagudott, elhatározta, hogy megpihen, és lefeküdt egy fa alá. Ki tudná már megmondani, hogy mennyi ideig aludt ott. Ebben az időben érkezett oda Bedzenag fia, Arahdzau is. Meglátta az aranyszarvast, beleeresztette a nyilát. A szarvas lehemperegett a hegygerincről, arra a fára esett, amely alatt Szoszlan aludt, letördelve annak az ágait, homlokukon ütötte őt.

Szoszlan abban a pillanatban felébredt, talpra ugrott és látja, hogy Arahdzau közeledik feléje mosolyogva. Azonnal megismerték egymást, hogyan is lehetett volna másképpen? –

– Mitől rémültél meg Szoszlan? – kérdezte Arahdzau.

– Nem ijedtem meg, hanem csodálkoztam. Egész nap lopakodtam ez után a szarvas után, és te pedig elejtetted előttem, – mondta Szoszlan.

– Min csodálkozol? Vagy kevés itt az ilyen szarvas? Mindkét vadász örült a találkozásnak. Arahdzau, mint a fiatalabb, saslikot készített. Megkóstolták, és Arahdzau azt mondta Szoszlanak:

– Ne utasíts vissza bennünket, légy a vendégünk! Szoszlan beleegyezett, és Arahdzauval elindultak azoknak a háza felé. Ki tudja már mióta mehettek, amikor egyszerre Bedzenag-aldar földjén találták magukat? Szoszlan hirtelen megpillantotta, hogy elől, a távolban felhőhöz hasonló por emelkedett a levegőbe. Megkérdezte Arahdzaut:

– Miféle por az ott? Csak nem támadta meg valaki az országotokat?

– Nem, ez nem a támadók által keltett porfelhő, hanem ma van Bedzenag-aldar születésnapja. Az ő tiszteletére ezen a napon táncol az ifjúságunk.

Közelebb mennek, és Szoszlan az égzengéshez hasonlóan hallotta a repdeső nyilak zúgását.

– Hát ez micsoda? Talán az ellenség támadott meg benneteket?

– Ne félj, Szoszlan, Bedzenag-aldar születésnapja tiszteletére az ifjúságunk íjászversenyt rendez, csak a röpködő nyílvesszőik zizegnek.

– Továbbhaladtak, már a falu is látható volt a távolban. Szoszlan ismét mennydörgés hangjait hallotta, Arahdzau pedig ismét magyarázta neki:

– Az apám születésnapja tiszteletére a mi falunk lakossága taszigálja egymást a vállával, hogy a vállvetésben összemérjék az erejüket.

Így beszélgetve érkeztek a faluba. Szoszlan elment Bedzenag-aldarhoz, és üdvözölte őt. Arahdzau pedig átadta apjának a kibelezett elejtett szarvast, és ezt mondta:

– Ezt pedig a nart adja neked ajándékba!

Hogyne örült volna Bedzenag-aldar ilyen vendégnek! Estétől reggelig traktálták. A faluban pedig folytatták Bedzenag-aldar születése napjának az ünneplését. Együtt vigadtak az öregek a fiatalokkal. Egyesek homlokukat összekoppantva kosként

lökösödtek, mások íjászkoztak, a többiek pedig énekelve vidám körtáncot jártak. Nézte őket Szoszlan, bámulta a vidám embereket, és megkérte Bedzenag-aldard:

– Engedd meg, hogy részt vehessek a játékban.

Bedzenag megengedte neki, Szoszlan pedig odament azokhoz, akik az íjászatban versenyeztek. Kihúzott egy nyílvezzőt és célzott vele. Bedzenag-aldar falujának a lakói nem győztek álmélnodni, amikor Szoszlan mindannyiszor a célba talált. Elment a híre Bedzenag-aldarhoz is, olyan kardot ajándékozott neki, amely önmaga ugrott ki a hüvelyéből. Azután azokhoz ment, akik kosként a homlokukkal lökdösődtek, és versenyzett velük. Mindenki, akivel összekocantotta a homlokát, lerepült a lábáról.

Ez már kezdett sértővé válni Bedzenag-aldar számára. Ahány embere csak körbevette, egy sem akadt, aki le tudta volna dönteni Szoszlant a lábáról.

– A harmadik napon Arahdzau is beszállt a játékba. Az emberek pedig mondogatták:

– Szoszlan mindnyájunkat legyőzött, próbálja meg csak Arahdzauval összemérni az erejét.

Bedzenag-aldar nem volt ellene. Arahdzau így szólt Szoszlanhoz:

– Nálatok, a nartoknál szégyennek számít a vendég legyőzése, nálunk pedig dicsőségnek. Gyerünk hát, versenyezzünk egymással.

Szoszlan beleegyezett. Először az íjászatban versenyeztek. Az egész falu köréjük gyülekezett, az emberek minden mozdulatukat követték. De egyikük sem tudott felülkerekedni a másikon. Amikor fölöttük elrepült egy madár, megcélozták, és mind a ketten eltalálták. Azután a vállvetésben küzdöttek, de egyikük sem tudta kimozdítani a másikat a helyéről. Amikor rájöttek, hogy mindenben egyenlők, kezet nyújtottak egymásnak, és összebarátkoztak. Szoszlan pedig ezt mondta:

– Jól megvendégeltetek engem, Bedzenagék! Most pedig az én barátom látogasson el az én házamba!

Bedzenag nem ellenezte, megengedte a fiának, hogy együtt menjen Szoszlanal.

Másnap Szoszlan fogta Bedzenag ajándékait, visszatért a nartok falujába. Arahdzau vele tartott.

Szoszlan bőségesen megvendégelte Arahdzaut, szinte a tenyerében hordta. Elérkezett Arahdzau elutazásának az ideje. Szoszlan értékes ajándékokat hozott elő neki, a saját lovát is neki ajándékozta. Ilyen megtiszteltetéssel kísérte ki Arahdzaut.

Szirdon álnoknak született. Amikor Arahdzau hazaindult, öregasszony alakját öltve fel, megjelent előtte, és így szólt:

– Hej, te ifjú, szép ajándékokat viszel az apádnak! Azonban, amikor az ajándékokat választottad, miért nem kérted el a gazdájától a Cilán lovát, amelyik a forró napokon hűti, a hideg napokon melegíti a lovasát?

Arahdzau ekkor visszatért a nartok falujába, és kihívta Szoszlant. Ő pedig kiment hozzá, és megkérdezte:

– Mit felejtettél nálunk Arahdzau?

– Ha ajándékot akarsz adni, add nekem a Cilán lovadat., hogy a hideg napokon melegítsen engem, a hőségben pedig hűtsön a rekkenőtől!

– Csak bajod lenne belőle, ki tanácsolta neked, hogy ezt a lovat kérd? Olyan ló az, Arahdzau, hogy az egyhónapos utat egy álló nap alatt megteszi. Nem vagy szokva az ilyen utazáshoz, félek, hogy csak szerencsétlenséget hozna neked.

– Vajon, Szoszlan, megtagadnád tőlem, amit tőled kérek? Ha ez a ló megfelelő neked, azt jelenti, hogy nekem is jó lehet.

Szoszlan kivezette a hetedik pince alól a Cilán lovát. Arahdzau a folyóhoz vezette, s olyan gondosan lemosta, mint ahogyan egy asztalt szokás a tor előtt. Felnyergelte, elbúcsúzott Szoszlantól, és útnak indult.

Már elég távol járt a nartok falujától, amikor hirtelen Szirdon jött vele szemben öregember alakjában.

– Hej, fiatalember – mondta Arahdzau, – jók a te ajándékaid, de nem jutott az eszedbe, hogy fogadott testvéredtől elkérd a Cerek páncélját?

Arahdzau ismét visszatért és Szoszlan hívta. Kijött hozzá és megkérdezte:

– Mit szeretnél még tőlem, Arahdzau?

– Ha nekem adnád a Cerek páncélját, Szoszlan, igen hálás lennék érte.

– Törne ki a nyelve, aki azt tanácsolta, hogy ilyet kérj tőlem! – felelte Szoszlan.

Odaadta Arahdzau Cerek páncélját, – mit is tehetett volna mást? Azonban, amikor átadta az ajándékot, szólt:

– Szerencsés utat kívánok Arahdzau. Azonban ha most valaki azt tanácsolja neked, hogy térj vissza, csald közelebb magadhoz, markold meg és nézd meg, mi van az álla alatt.

Az úton Arahdzau ismét összetalálkozott Szirdonnal, aki ezúttal egy fiatalasszony alakját öltötte magára. Szégyenlősen nézett Arahdzaura. Ő pedig alaposan megszemlélte, azután azt mondta neki gyengéden:

– Ne szégyelld magad előttem, mutasd meg az arcodat. A fiatalasszony engedelmeskedett, kitakarta az arcát, és azt mondta neki:

– Bár sok értékes tárgyat viszel haza, azonban valami még hiányzik közülük.

– Mi az, ami még hiányzik? Mondd csak, gyere közelebb! – mondta Arahdzau.

Azonban amikor Szirdon a fiatalasszony alakját felöltve közelebb ment hozzá, az ravaszkodva megragadta őt és a ruhája kebléből kirántott egy donbettírek által kovácsolt kést. Akkor Arahdzau elkapta a kezénél fogva, megcsóválta őt, Szirdon pedig mint a szélmalom vitorlája, forogva, elrepült a szoros kijáratához. Azért még sikerült odakiáltani Arahdzau:

– Arahdzau, ha olyan erős vagy, akkor feleségül vetted volna Kuan-aldar szépséges lányát, aki a hétszintes tornyában varrogat.

Arahdzau ismét visszatért Szoszlanhoz, és ezt mondta neki:

– Egy donbettírek által kovácsolt kést hoztam neked.

Szozlán így szólt:

– Ej, Arahdzau, Arahdzau! Ez a kés fényes bizonyítéka annak, hogy az úton mindannyiszor Szirdon volt, aki megállított téged. Erről a késről ismertem fel. Mit mondott még neked?

«Ha te, – mondja, – igazi férfi vagy, vedd feleségül Kuan-aldar szépséges lányát.» És nekem, Szoszlan, nem szabad visszautasítanom őt.

– Tégy le erről a dologról! Szirdon nem nyeli le neked a sértést, és belekerülsz a ravaszul font hálójába. Jobb, ha visszatérsz az apádhoz, Bedzenaghoz és tanácsot kérsz tőle.

Arahdzau hazatért az ajándékokkal, és azt mondta az apjának:

– Elmegyek a Donbettírek országába megkérni Kuan-aldar lányának a kezét.

– Ó, fiacskám! – mondta Bedzenag-aldar. – Helytelen dolgot eszeltél ki. Megvénültem. Ki fog majd, amikor meghalok, egy marék földet dobni öreg csontjaimra?

– Ne nyugtalankodj miattam atyám! Tudom, hogy mit teszek! – felelte Arahdzau.

– Legalább választanál magadnak a nartok közül egy barátot társadul, mondta Bedzenag-aldar.

– Nincs kedvem visszamenni, apám! Ha baj érne, értesítsd Szoszlant, ő majd megtalál engem! – mondta Arahdzau, és elindult Kuan-aldar országába.

Kuan-aldar azonban az anyja révén rokona volt Szirdonnak. Amikor tudomást szerzett arról, hogy Arahdzau elindult Kuan-aldarhoz, hogy feleségül kérje a lányát, megelőzte őt, és azt mondta az aldarnak:

– Hozzád érkezik a megsértőm. A lányodat szeretné felségül venni. Kérlek, állj bosszút értem, öld meg! Én túlságosan gyenge vagyok hozzá.

Arahdzau estére megérkezett Kuan-aldarhoz, s amikor a házához érkezett, így szólt:

– Házigazdák, beengeditek-e a vendéget? Kuan-aldar fia kiszaladt a házból és beszólította Arahdzaut:

– Gyere be hozzánk, a vendégünk leszel! Arahdzau bement a házba. Asztalhoz ültették, vacsorát hoztak neki, leültek enni. Arahdzau azt mondta Kuan-aldarnak:

– Engedd meg, hogy reménykedjem, egy könnyen teljesíthetőt fogok kérni tőled!

– Mindennek megvan a maga ára. Mond csak vendégünk! Mit szeretnél kérni?

Ekkor Arahdzau elmondta a házigazdáknak, miért érkezett. Kuan-aldar azt felelte neki:

– Nálunk az a szokás, hogy három ízben kell a bátorságodat tanúsítanod, és tiéd a lány. Másképpen nem adhatjuk hozzád feleségül.

– Jól van, legyen a te akaratod szerint, – felelte Arahdzau.

– Akkor holnap reggel indulj el a Halas-szurdokhoz, fogj halat az esküvői vendéglátáshoz! Szirdon pedig máris ott termett. Fogta, megbabonázta a halastavat, szarvassá változtatta a halat. Amikor Arahdzau előtt megjelent a szarvassá változtatott hal, azon nyomban utána vetette magát. Elfutottak a Tejes-tóig. A tó közepén egy sziget volt, rétecskével. A szarvassá varázsolt hal oda sietett, járkált, legelészgetett. Arahdzau észrevette, belelőtte a nyilát. A szarvassá változtatott hal elzuhant. «Hogy hozom ki onnan?» – gondolta Arahdzau. Belegázolt a tóba, és ekkor a lábai bokáig megkövesedtek. Eljutott a tó közepéig, és egészen a térdéig kövesedtek el a lábai. Arahdzau ekkor hirtelen megpillantotta Szirdont.

– Na hát, Arahdzau! Legyőztél az erőddel, de én a ravaszságommal vettem erőt rajtad! – mondta.

– Arahdzau akkor felismerte, hogy becsapták. Elővette az álla alól apjának, Bedzenag-aldarnak a gombját, felerősítette egy nyilvessző végére, és kilőtte. Zizegve repült el a nyilvessző, és fűrődött a Bedzenag ház küszöbébe. Kirántotta a nyilat, és megértette, hogy Arahdzau bajba került. A szolgájáért kiáltott, és azt mondta neki:

– Siess a nartok országába, és mondd Szoszlanak: Arahdzau, a barátod bajba került, és a segítségedet várja!

Bedzenag szolgája még aznap megérkezett a nartok falujába, s máris átadta Szoszlanak Bedzenag-aldar parancsát. Szoszlan felült a szürkéjére, és Bedzenag-aldarhoz száguldott.

– Mondd gyorsan, hová utazott Arahdzau barátom? – mondta Szoszlan.

– Arahdzau Kuan-aldarhoz ment el, és onnan küldte nekem a véres hírt, – felelte Bedzenag-aldar.

– Akkor add nekem minél gyorsabban a Cerek páncélját és a Cilan lovat, amelyeket én ajándékoztam Arahdzaunak, hogy minél gyorsabban eljuthassak hozzá!

Bedzenag-aldar átadta neki Cerek páncélját, felpattant a Cilan lovára, megrántotta a gyeplőt, és az egyhónapos utat egyetlen nap alatt tette meg. De ez alatt az idő alatt Arahdzau már megölte magát a saját nyilával.

Amikor Szoszlan Kuan-aldar házához érkezett, így kiáltott:

– Nézz ki hozzám Kuan-aldar!

Kiáltásától még a ház falai is megremegtek.

Kuan-aldar kiment hozzá és behívta:

– Gyere be a házukba! Látható, hogy nem vagy közönséges vendég.

– Nincs miért bemenni hozzád! Mondd meg nekem minél gyorsabban, hol van az én barátom, Arahdzau!

– Fiammal együtt elmentek a Halas-szurdokhoz, és még semmit sem hallottam róluk idáig, – válaszolta neki Kuan-aldar.

Szoszlan a Halas-szurdok felé kormányozta a lovát, s egy pillanat alatt ott termett. A Tejes-tó közelében embereket pillantott meg, akik vidáman körtáncot jártak, és megkérdezte tőlük:

– Miért táncoltok? Minek örültök annyira?

– Hogyne táncolnánk? Nagy öröm ért bennünket. Bedzenag-aldar fia hozzánk érkezett, hogy megkérje az aldarunk lányát, mi pedig megöltük őt Szirdon segítségével.

– És hol van a holtteste? – kérdezte Szoszlan. Kuan-aldar emberei elvezették őt a Tejes-tóhoz.

Amint meglátta a halott Arahdzaut, rákiáltott Kuan-aldar embereire:

– Hej, ti szamarak! Erről szerettem volna én is megbizonyosodni! Szirdon egyszeriben felismerte Szoszlan hangját és azt mondta az embereknek:

– Vigyázzatok! Kőből született, és elpusztíthat benneteket. Ekkor azon nyomban madárrá változott és elrepült. Szoszlan pedig elkezdte Kuan-aldar embereit apítani. Az elsőket megölte, a hátsókat elsodorta a vérpatak. Így pusztította el őket egytől-egyig. Megragadta Kuan-aldar fiát, betaszigálta az aldar házába, és így szólt az apához:

– Hozd ide azon nyomban a barátom holttestét, máskülönben kettéhasítom a fiad fejét!

Kuan-aldar mit is tehetett volna! Mindjárt megparancsolta, hogy hozzák oda Arahdzau holttestét. Szoszlan felrakta a barátja tetemét az aldar és a fia hátára, és azt mondta nekik:

– Most pedig menjetek előttem Arahdzau apjához és adjátok át neki a fia holttestét!

Mi mást tehettek volna? Elvitték Arahdzau holttestét, megérkeztek Bedzenag-aldarhoz, Szoszlan pedig magával vezette Kuan-aldar lányát, és így szólt Bedzenag-aldarhoz:

– Íme, előtted áll a fiad gyilkosa, ez az, aki miatt Arahdzau elpusztult.

Bedzenag-aldar ezüstből készítettett sírboltot, és oda helyeztette a fiát. Szoszlan levágta Kuan-aldar és a fia fejét, felakasztotta őket a sírbolt bejárata fölé. A testüket pedig a szemétdombra dobta. Bedzenag-aldar megköszönte neki, hogy megbosszulta Arahdzau halálát. Szoszlan azután hazatért, Kuan-aldar lánya pedig Bedzenag-aldarnál maradt.

Hogyan vette Szoszlan Veduhát feleségül

Hét éven keresztül kérte Szoszlan Veduha, Cselahszartag gyönyörű lányának a kezét, és hét éven keresztül rendszeresen visszautasította őt a büszke Cselahszartag, Hiz fia.

Egyszer a nart nemzetséghez tartozó Alagata lakomát rendezett. Minden nart eljött erre a torra. Alagat tágas házában sorokban foglaltak helyet a nartok.

Urizmag ült az egyik sorban az asztalfőn, a másik sorban Hamic, a harmadik sorban a nart Szirdon.

Erre a torra Hiz fiát, Cselahszartagot is meghívták.

Ettek és ittak a nartok az Alagat nemzetség ünnepi lakomáján. Hullámokban hangzottak el a pohárköszöntők mind az idősebbek részéről a fiatalok, mind a fiatalok részéről az idősebbek egészségére.

Javában folyt a lakoma, amikor Cselahszartag, Hiz fia, arról kezdett Szoszlannal vitatkozni, hogy melyikük a kiválóbb közülük.

– Az apámra esküszöm, – mondta Cselahszartag, – mindenben kész vagyok versenyezni veled, s meg vagyok győződve arról, hogy mindenben megelőzlek tégedet. Gyerünk, keljünk versenyre a táncban.

– Hát táncoljunk, – felelte Szoszlan. – És mit ajánlsz fel zálogba?

– Ha te táncolsz nálam jobban, – mondta Hiz fia, – akkor én feleségül adom neked a lányomat, a szépséges Veduhát. Na, és mi a te ajánlatod?

– Bidasz sisakját ajánlom fel, – felelte Szoszlan. – A csata hírére ez a sisak maga repül rá a harcos fejére, befedi azt, és a katona sebezhetetlenné válik. Ráadásul pedig a saját kardomat, és a páncéloamat. Mint idősebbnek és a nartok vendégének, neked kell kezdened, Cselahszartag.

Hiz fia felugrott a helyéről, és táncolni kezdett. Kezdetben egy ideig a földön járta, azután az asztalra ugrott fel, és ott kezdett el táncolni, miközben megérintette és feldöntötte a sóslevet, meg lelökte a kenyeret is az asztalról.

Cselahszartag visszaült a helyére, és Szoszlan kezdett el táncolni.

Jól táncolt Hiz fia, de Szoszlan még jobban, miközben felugrott az asztalra, és asztalról asztalra szökkent. Búgócsigaként forgott az asztal legszélén, és egyetlen morzsányi kenyeret sem vert le, s egyetlen serleget meg nem lökött. Azután a torozók a kardjaikat és a kindzsáljaikat a hegyes végükkel felfelé tartották, Szoszlan pedig soha nem látott táncot ropott a hegyeiken. Olyan gyorsan forgott, mint a malom kereke a féktelen rohanású patakban.

– Olyan fürge, mint az ördög! – kiáltották azok, akik gyönyörködtek a táncában.

Szoszlan még sokáig táncolt.

Amikor visszaült a helyére, Alagaték torának házigazdája Uacamong színültig ronggal töltött tiszteletkelyhét vitték oda neki. Négy kéz tartotta ezt a kelyhet, s a lakmározókhoz fordulva így szóltak:

– Az, aki táncol, tegye a fejére Uacamong kelyhét, és úgy táncoljon, hogy nem fröccsenjen ki belőle egy cseppje se a rongnak, az lesz a legjobb táncos.

Hiz fia felpattant a helyéről, a feje tetejére helyezte Uacamong kelyhét, és táncba kezdett. Szó sincs róla, jól járta a táncát, de néha egy-egy csepp rong mégis lecsordult a kehely szélén. Amikor Cselahszartag befejezte a táncát, újra színültig töltötték Uacamong kelyhét, és odanyújtották Szoszlanak. Ő is a fejére helyezte a kelyhet s hozzáfogott a tánchoz. Még jobban táncolt, mint az előbbi, egy csepp rong sem került a kehely peremén túlra. Hát lehet-e csodálkozni ezen, ilyen tánc után?

Befejezte a táncát, s ekkor Hiz fia Cselahszartag így szólt a nartokhoz:

– Mindnyájan itt fogtok elpusztulni, ha nem mondjátok meg az igazán, hogy ki táncolt közülünk jobban.

– Hát halld meg az igazságot, – felelték a nartok. – Te, Hiz fia, valóban jól táncoltál, de Szoszlan jobb volt nálad: Ő nyerte a vitát.

– Cselahszartag semmit sem válaszolt, dühében felugrott az asztaltól, felpattant a lovára, és hazavágtatott Hiz várába.

Másnap Szoszlan összegyűjtötte a barátait, elindult a szépséges Veduháért, akit Cselahszartag neki ígért, Hiz várába.

A vár kapuját jó erősen bereteszelve találták, Szoszlan megérthette, hogy Cselahszartag megszegte a szavát, s nincs szándékában hozzáadni a szépséges Veduhát. Akkor elhatározta, hogy erővel foglalja el Hiz várát, és vezeti el a szépséges Veduhát.

Hazatért, hívatta a kikiáltót, és meghagyta neki:

– Menj el mindenhová és híreszteld szét jó hangosan a nartok között: «Ma péntek napja van, és a következő pénteken hadjáratra indulunk Hiz vára ellen! Amelyik ház pedig nem küld nekünk harcost, az örökké egy szolgát köteles küldeni nekem!»

Szoszlan szavait minden nartnak szétkürtölte a hírnök. Minden nart háznál elkezdték felszerelni a katonákat.

A nartok csikósának nem volt felnőtt fia, az egyetlen fiacskája pedig még a bölcsőben feküdt. A csikós hangosan zúgolódott:

Jómagam nem tudok elmenni a hadjáratra: Nem hagyhatom magára a ménest. Viszont, ha nem megyek el a hadjáratra, akkor örök szolgaságra készerülök odaadni az egyetlen fiamat Szoszlanak.

Egy egész héten keresztül állandóan kesergett a csikós, éjjel-nappal fennhangon gondolkodott a bajáról. Ekkor hirtelen meghallotta a bölcsőből a fia hangját:

– Ne emészd magad, apám, jobban teszed, ha engem küldesz Szoszlan hadjáratára.

Csodálkozott az apja, és megkérdezte a fiától:

– Vajon keseregnék-e, ha elküldhetnék a hadjáratra?

Akkor a fiú nyujtózott egyet a bölcsőjében, kiegyenesített a lábát, kinyújtotta a kezét, – recsegett a bölcső, és szétesett darabokra. Ekkor így szólt az anyjához:

– Nagyon megéheztem, mama.

Ekkor az anyja kenyere sütött neki. Olyan széles, és olyan hosszú volt ez a kenyér, mint a fiú maga. A fiú azonnal felfalta az egész kenyeret, és az apja meg az anyja szemeláltára kétszeresére nőtt.

– Most pedig elindulok a hadba, – mondta. – Ha Szoszlanak harc közben el kell hagynia a lovát, akkor én akár a kötőféket is kezemben tudnám tartani.

Szoszlan nagy sereget toborzott, és vezetett a hadjáratra. Az úton a fiú utolérte a hadat. Amikor Szoszlan megpillantotta, megkérdezte tőle:

– Hát te, hová igyekezel?

– Hadba indulok. A katonád leszek, – felelte a fiú Szoszlanak.

– Csecsszopók nélkül is elvégzem a dolgomat, – válaszolta Szoszlan. – Jobb lesz, ha visszafordulsz.

– Ne zavarj el engem, Szoszlan! – kérte a fiú tőle. – Még hasznomat veheted. Ha sietned kell a harcba, akár a lovad kötőfékjét is foghatom.

– Félénk az én lovam. Ha kitépi a kezedből a kötőféket, hogy tudod megfogni?

– Elkapom a homlokába lógó sörényét.

– És ha a sörénye kiszakad?

– Megragadom a nyakán lévő sörényét.

– És ha az is kiszakad, és a ló elszabadul?

– Megfogom a fülét.

– És ha a füle is kiszakad.

– Belekapaszkodom a farkába?

– És ha a farka a kezekben marad?

– Belecsimpaszkodom a hátulsó lábába.

– És ha otthagyja neked a lábát?

– No, ha te nem szégyellsz a nartok között háromlábú lovon, sörénytelen, fületlen, farkatlan lovon ügetni, akkor nekem semmiféle szégyen nem szörnyű.

– Nem közönséges fiúcska ez! – mondta Szoszlan, és befogadta őt a seregébe.

A nartok serege körülvette Hiz várát, megkezdődött az ostrom. Azonban a kapuja nagyon erősen el volt reteszelve. Szoszlan semmire sem ment vele, még egy kődarabot sem tudott kimozdítani az erősség falaiból. Leugrott a lováról, a lovat rábízta a fiúcskára, maga pedig a várát ostromló harcosok közé ment.

A fiúcska sokáig elnézegette, hogyan zajlik az ütközet, azután kiválasztotta az erdőben a legmagasabb fát, lehajlította a földre, Szoszlan lovát a négy lábánál fogva az ágaihoz kötözte, a fejét pedig a fa csúcsához. Elengedte a fát, az pedig felegyenesedett, és felemelte a lovat az erdő fölé.

A fiúcska Szoszlanhoz futott. Szoszlan amikor meglátta, megkérdezte tőle:

– Hát a ló hová lett?

– Nézd csak, milyen erősen ki van kötve, – felelte neki a fiú. – Ne félj, sehová sem tud elfutni! Engem pedig engedj a küzdők közé!

Amikor Szoszlan a fa tetején meglátta a lovat, azt gondolta: «Jó barátot találtam magamnak!» A fiú pedig tovább könyörgött neki.

Mit tehetett volna más, hát beleegyezett.

És ekkor így szólt a fiúcska Szoszlanhoz:

– Látod ott azt a meredek fekete sziklát Hiz vára fölött? Odakúszom, és széttöröm a sarkammal. A törmeléke Hiz várára fog lehullni, és romba dönti azt. Cselahszartagnak van egy, az égi Kurdalagon által készített féltve őrzött nyílvevesszője. Rámlövöd ezt a nyilat, eltalálja a sarkamat, lezuhanok a magas szikláról, de ti kapjatok el engem, ne engedjétek, hogy a földet érintsem. Hét patakon kell átvinnetek engem, s akkor teljesíteni fogja a kívánságotokat az Úristen. Feléledek, lerombolom Hiz várát, és elhozom neked a szépséges Veduhát. Azonban, ha a földre ejtetek, vagy nem sikerül hét patakon keresztülvinnetek, akkor elpusztulok, és sikertelen lesz a hadjáratotok.

A fiúcska felkúszott a Fekete-szikla tetejére, elkezdte a sarkával tördelni. Röpködött a törmelék Hiz várára, és már sok utcát elborított. Cselahszartag amikor megpillantotta a fiúcskát, megcélozta őt Kurdalagon nyilával. A nyílvevessző a fiú sarkába csapódott, ő pedig mint egy kéve, lehullt a meredek szikláról. Szoszlan azonban szétterítette a köpönyegét, és felfogta vele a fiúcskát, nem hagyta, hogy a földdel érintkezessen, a kezében tartva gyorsan elfutott, keresztülugrált a patakokon. A harmadik után egy öregemberrel találkozott. Az öreg vállán egy viseltes bőrszak volt, a szak alatt egy villa, kitörött ágakkal. Az ármányos Szirdon volt, öregember képében.

– Hová igyekszel, öregapám? – szólította meg őt Szoszlan.

– A nartok lerombolták Hiz várát, oda sietek én is: hátha jut nekem is valami a zsákmányból. Te pedig mintha a nart Szoszlanhoz lennél hasonló. Hogy-hogy halottakkal bíbelődsz itt? Hiszen így elrabolják a szépséges Veduhát, – mondta az öreg.

Szoszlan nem hallgatott az öregre, tovább futott. Amikor a fiúval a negyedik patakot is átugrotta, megmozdult a fiúcska. Amikor az ötödik patakon is átlendült, dobogni kezdett a szíve is. Amikor még a további két patak következik, és egészen feléled a fiú. Teljes erővel futott, igyekezett Szoszlan. Amikor a hatodik patakhhoz ért, látja: egy öreganyó jön vele szemben, rostával a kezében.

– Szoszlant látom magam előtt, nemde? Mit bajlódsz itt a halottal? A nartok bevették Hiz várát, és elrabolták a te szépséges Veduhádat. Láthatod, én szintén oda igyekszem a rostámmal: hátha valamit nekem is adnak a gazdag zsákmányból.

Beleremegett Szoszlan szíve: ha ez az asszony így beszél, akkor ez nem lehet hazugság. Nem tudhatta, hogy mindez csak Szirdon tréfája.

Leterített egy dombra a köpönyegét, ráhelyezte a fiúcskát, maga pedig a seregéhez sietett. Amikor odaérkezett, látja, hogy a nartok Szoszlanra várva a falnál üldögélnek. Rájött, hogy becsapták, visszasietett a fiúcskához, akit halottként hagyott ott. A haldoklót Szirdon földdel hintette be, a fiúcska pedig meghalt.

Mit tehetett Szoszlan? Hazaküldte a seregét, maga pedig odament ahhoz a forráshoz, ahonnan Hiz emberei a vizet vették, halottnak tekintette magát, még férgekkel is beszórta magát. Hiz várából odaérkeztek a vízfordók a forráshoz, meglátták a halottat. Visszatértek, és elmesélték Cselahszartagnak, hogy egy szép férfi fekszik ott, aki meghalt, és már a férgek is ellepték őt. Az elbeszélésük nyomán Cselahszartag Szoszlanra ismert, de nem hitte el annak a halálhírét.

– Biztosan nem halott, csak tetteti magát, – mondta Cselahszartag.

– Elmegyek oda, – mondta Veduha, – látni szeretném őt.

– Ne menj, – mondta az apja. – Elragad téged.

– Nem fog ő meg engem, – felelte Veduha. A tenyerébe rejtette az arcát, leereszkedett a forráshoz. Vizet merített belőle, és visszatért haza. Látva őt, Szoszlanak nehezebbre esett mozdulatlan maradni, de meg sem moccant.

– Szégyelld magad, apám! – hánytá Cselahszartag szemére Veduha. – Ebből a halottból a csontjain kívül semmi sem maradt, te pedig úgy félsz tőle, hogy közel sem mersz menni hozzá. Ha Szoszlan halottan is ekkora rémületet képes kiváltani, azt jelenti, hogy bátor és méltó hozzám. Jaj, miért is nem adtál engemet hozzá! Senki méltóbbat nem lelek nálánál!

– Ő még nem halott, – mondta Cselahszartag. Ekkor megparancsolta a szolgálainak, izzítsanak vörösre egy nyársat, és szúrják Szoszlan sarkába.

– Ha a nyárs végighatol a lábán, a térdénél pedig kijön, és ő meg sem moccan, akkor elhiszem, hogy halott.

A szolgák pedig úgy tettek, ahogyan Cselahszartag megparancsolta nekik: vörösre izzítottak egy nyársat, s a sarkától kezdve beleszúrták Szoszlan lábába. Szoszlan túrta a fájdalmat, még csak meg sem rezdült. Cselahszartag mndezek ellenére sem hitte el a halálát.

– Hozzátok ide hozzám a nyársat! – mondta nekik. Cselahszartag fogta a vasat és megszaglászta.

– Hát még mit nem hajtogatsz össze-vissza! – mondta neki Veduha. – Hogy valakinek izzó vasat szúrjanak a lábába, és még csak egyet se kiáltson. No, ha ez a nart, akinek a sarkába izzó nyársat döftek, él, sőt még csak nem is nyöszörög, és meg sem moccan, akkor ki lenne más vőlegény méltó hozzám?

Veduha kiment a várból, verte az arcát, jajveszékelnéni kezdett, mint a kedves halottak siratásakor szoktak. Odament ahhoz a helyhez, ahol Szoszlan feküdt, és így szólt:

– Ő te szerencsétlenek szerencsétlenje! Szörnyű kínok között haltál meg. Ha korábban tudtam volna meg, hogy halál fenyeget, inkább a sebesen rohanó folyóba vettem volna magamat, hogy megmenthessem az életedet. Micsoda kár, hogy dicsőség nélkül haltál meg!

Szoszlannak nehezére esett türtőztetnie magát, de tartotta, még csak meg sem rezdült.

Amikor Cselahszartag meglátta, hogy a lánya sértetlenül visszatért, nem várt tovább, kísétált a várból, hogy megnézze a halott ellenséget.

Mind közelebb ment Szoszlanhoz, már egészen ott volt mellette. Ekkor ő már nem türtőztette magát, hanem felugrott és Cselahszartagra vetette magát. Cselahszartag a várkapu felé rohant, itt érte utol Szoszlan, rásuhintott a kardjával, lecsapta a fejtetejének a felét. Azonban Cselahszartagnak sikerült elrejtőznie a várban, onnan kiáltotta Szoszlannak:

– Egy hét múlva folytatjuk a küzdelmet, addig pedig felmegyek Kurdalagonhoz, hogy begyógyítsa a fejemet!

– Hiz fia, Cselahszartag pedig felment az égbe, Kurdalagon egy új koponyatetőt kovácsolt neki rézből. Amikor felhelyezte Cselahszartag fejére, megkérdezte tőle:

– Kívülről szegekkel erősítem fel, azonban hogyan hajlítsam el azokat belülről?

– Ez ne okozzon neked gondot! – felelte Cselahszartag. – Mindannyiszor, amikor beütsz egy szeget, tüsszenteni fogok, s a szög úgy fog hajlani, ahogyan szükséges.

– Így szedte rendbe Kurdalagon Hiz fiának, Cselahszartagnak a fejét. Amikor eljött a párviadal napja, Szoszlan így fohászzkodott az Istenhez:

– Istenek Istene, én Istenem! Ha valamiért kellek neked, adj egy kis szerencsét, parancsold meg a napnak, olyan erővel süssön, hogy a kopasz feje megrepedjen, a réz fejtető pedig megolvadjon.

Hiz fia Cselahszartag kiment a várából, és várakozott Szoszlanra. Szoszlan azonban nem jött. Hiz fia várakozik, a nap egyre forróbban süt, s ekkor Cselahszartag koponyájának rézfedője megolvadt, elégett az agyveleje, Cselahszartag pedig ott helyben meghalt.

Szoszlan ezt látva bement a várba és így szólt Veduhához:

– Megöltem az apádat, most már az enyém vagy.

– Beleegyezem, hogy a feleséged legyek, – felelte Veduha. – Előbb azonban el kell temetnünk az apám porát.

Szoszlan ekkor megparancsolta, hogy építsenek egy nagy kriptát, helyezték bele a halott Cselahszartagot.

– Eltemettem az atyádat, – mondta Szoszlan Vedulának. – Milyen feltételed van még?

– A saját szememmel szeretném látni, hogyan van az apám eltemetve, – mondta Veduha, – és akkor, ha az Isten is az áldását adja, nem kell semmitől sem tartanunk.

– Hát akkor menjünk, és nézd meg magad is! – mondta Szoszlan. Nem látta, hogy Veduha egy damaszkuszi ollót rejtett el a ruhája ujjában. Amikor a halott atyjára pillantott, az ollóval átdöfte a szívet, holtan rogyott a tetemére. Szoszlan az apja mellé temettette el.

– Sok szerencsétlenséget átéltem már, de ilyen még nem történt velem, mondta Szoszlan.

Hogyne sajnálta volna a szép Veduhát, azt, akit annyi éven keresztül sem sikerült megszereznie? Elhatározta, hogy virrasztani fog a szeretett lány holtteste mellett. Három nap és három éjel üldögélt a fejénél, hirtelen meglátja, hogy a kripa sarkából kimászik egy kígyó, s Veduha testéhez mászik. Szoszlan fogta a kardját, két darabra szelte vele a kígyót. A kígyó farka ottmaradt, az a fele, amelyen a feje volt, sebesen visszamászott az üregébe. Szoszlan várakozott, mi fog történni. Ekkor azt látja, hogy a kígyó kimászott az üregéből és a szájában egy varázsgyöngyöt tart, az óhajok beteljesülésének a gyöngyét. Ezzel a gyönggyel arra a helyre csúszott, ahol Szoszlan szétvágta, mihelyt odaért, összenőtt mindkét fele, s továbbkúszott. Szoszlan most a fejére sújtott le a kardjával, megölte őt. Kihúzta a szájából az óhajok beteljesülésének gyöngyét, Veduha sebére helyezte. A lány felsóhajtott, nyújtózott egyet, és így szólt:

– Mennyi ideig aludtam?

– Sokáig, igen sokáig, – felelte neki Szoszlan. Kivezette őt a kriptából, hazavitte. Szoszlan és Veduha vidáman éltek együtt, s nagyon szerették egymást.

Hogyan mentette ki Szoszlan Satanát Ada-tavából

Szoszlan távoli portyára indult, abba az országba, ahol a nap kél. A föld fölött, egészen a felhők alatt száguldott vele a lova, a viharhoz hasonló erővel. A nart ifjak között akadtak, akik rossz szemmel nézték Szoszlant, amikor elindult a portyára, azon fondorlatoskodtak, miféle fájó sebet ejthetnének Szoszlan szíven, miféle bajt okozhatnának neki. Így beszéltek:

– Dobjuk az anyját, Satanát, az Ada-tavába, küldjük őt élve a Halottak országába.

– Elment Satanához az egyik ifjú, és így szólt hozzá:

– Ma péntek van, a következő pénteki napon meg kell halnod. Ezért igyekezz, imádkozz a bűneidért, – a jövő pénteken élve dobunk téged az Ada-tavába.

Elszorult Satana szíve, sírva fakadt, könnyeiből hatalmas gyöngyszemek peregtek a szeméből. Azon kezdett gondolkodni, hogyan értesítse a bajról a fiát, a kőből született Szoszlant. Találékony volt. Három mézes lepénykét sütött, a folyóhoz szaladt, és leült arra a kőre, amelyből Szoszlan született. Így imádkozott:

– Istenek Istene, én Istenem! Küldj nekem egy olyan madarat, amelyik eljuttatja Szoszlanhoz az én szavaimat!

Satana ül, és vár. Egyszer csak azt látja, hogy egy kánya repül el fölötte.

– Ej, te kánya! Gazdagon megajándékozlak, ha elrepülsz az aggasztó hírrel abba az országba, ahol a nap felkel, s elmondod Szoszlanak, hogy az ellenségei élve akarnak engem a Halottak országába elküldeni. Térj vissza mielőbb, Szoszlan!

– Még több bajt kívánok Szoszlanak! – kiabálta a magasban a kánya válaszként Satanának. – Minden szorost és szurdokot megtölt az elejtett állatok tetemeivel, s ez még mind kevés neki, mert amikor lerepülök lakmározni a tetemeikre, belémeresztí a nyilát.

Elrepült a kánya, s a nyomában Satana feje fölött egy nehéz röptű varjú jelent meg károgva. Hozzá is hasonló kéréssel fordult Satana:

– Varjú, fekete varjú! Kérlek téged vastag nyakú, repülj oda, ahol felkél a nap! Nem először kérlek téged, légy a hírnököm a szerencsétlenségemben. Károgd el Szoszlanak, hogy a nartok élve akarják az anyját Ada-tavába vetni. Tedd meg nekem, én pedig úgy meg foglak ajándékozni, hogy örökké emlékezni fogsz rá.

– Nem, Satana, nem repülök el a szerencsétlenségéd hírnökeként. Megtörtént, hogy a fiad, Szoszlan egy egész szurdokot megtöltött vadakkal, de soha egyetlen csontocskát sem hagyott nekem, – károgott a varjú. – Még nagyobb bajban szeretnék látni téged.

– Légy örökké hajléktalan a madarak között! – átkozta meg Satana.

A vastag nyakú varjú tovarepült. Satana sír a kétségbeesésében. A sírását meghallva, akkor egy vékony nyakú szarka repült oda. Elébe ült, és csörgött. Satana neki is elpanaszolta:

– A fiam elvágatott abba az országba, ahol a nap felkél. Elvinnél-e oda egy szomorú hírt, hogy a nartok élve akarnak engem az Ada-tavába belevetni? Micsoda értékes ajándékot kapnál tőlem!

– Majdnem egy szemmel bámulnám most Szoszlan ekkora bánatát! – csörögte a szarka.

– Vagy már nem emlékszel, hogyan vert a seprűvel, amikor tojást csentem a tyúkóladból? Csak nehezen tudtam megmenekülni előle akkor, s ezt sosem felejttem el az életben.

Satana eltakarta az arcát a kezével, és szomorúan sírt. Hirtelen fecskecsivitelés ütötte meg a fülét.

– Mi emészt téged, kedves Satana? Miért ömlenek a könnyeid? – kérdezte kedveskedve a fecske.

– Hogy is ne sírnék? – felelte Satana. – Az ellenségeink a pénteki napon élve akarnak az Ada-tavába beledobni. A fiam és védelmezőm, Szoszlan távoli portyán tartózkodik, és senki sem akar tenni valamit is értem.

– Én segíthetek neked? – kérdezte a fecske. – Sosem felejttem el az életben, hogyan mentetted meg a fiókáimat az alattomos macska szájából, megfűrösztötted őket meleg tejben, és visszahelyezted őket a fészekbe.

– Repülj oda fecskemadár, ahol felkél a nap, keresd meg Szoszlant, aki már egy éve, hogy elindult portyázni, közöld vele az aggasztó hírt! Mondd neki, hogy az ellenségei pénteken az Ada-tóba akarják vetni az anyját. Siessen, térjen vissza minél előbb!

– Miért is utasítanám vissza, hogy a te hírnököd legyek a bajban, dicsőséges Satana! Hogy is tudnám én elfeledni, a te jótettedet! – válaszolta neki a fecske. – Rögtön elrepülök hozzá. De, ha egyszeriben nem hisz nekem?

Satana rögtön lehúzta a gyűrűt az ujjáról és a fecske nyakába helyezte. Kiterjesztette a fecske a szárnyait, és elrepült abba az országba, ahol a nap fel szokott kelni.

Ahová hét hét és hét nap alatt ért el erős táltos lován a nart Szoszlan, a fecske egyetlen éjszaka alatt a fényes Bonvarnon hajnalcsillag feljövetelére odarepült. Szoszlan gondtalanul pihent egy árnyas bokor alatt, a zöld fűvön. A fecske a feje fölötti ágra ült, és énekelni kezdett, ezer hangon csendült fel:

– Hej, te híres nart, féktelen Szoszlan, békésen heverészel a zöld fűvön, a szeretett édesanyádat, a te Satanádat pedig az Ada-tavába akarják az ellenségeid beledobni. Gyöngyként peregnek a könnyei. Mint a napfényre, úgy vár te hazatérésedre.

– Fecskemadár, te mindig az emberek barátja voltál, értem a beszéded, de mivel tudod megerősíteni a szavaid igazát?

Ekkor a fecske ledobta a nyakáról Satana gyűrűjét. Hogy ne ismerte volna fel Szoszlan ezt a gyűrűt! Szoszlan egyetlen ugrással a vihangyorsaságú lován termett, és visszaszáguldott. Már hosszú utat megtett, amikor látja: hogy egy tehetetlen koldus fekszik az úton, és nem tud felkelni.

– Hej, nart Szoszlan, neked ajánlom az életem, – mondta Szoszlan, de annyi erőm sincs, hogy felemelhessem a fejem a földről.

Szoszlan ekkor leugrott a lováról, lehajolt hozzá, és megkérdezte a koldust:

– Mi lelt téged? Míd hiányzik? Mivel tudok neked segíteni?

– Haldoklom az éhségtől, s tőled várom a megmentést, – felelte neki a koldus.

Szoszlan az édesanyja megmentésére sietett, s nem hozott magával ennivalót. De az eszébe sem jutott volna, hogy éhen hagyja halni ezt az embert. Belovagolt az erdőbe, és egy szarvastetemmel tért vissza. Tüzet gyújtott, nyársra húzta a húst, és csak azután, amikor jó napot kívánt az éhezőnek, csapott a lovára, és vágatott tovább az útján. Már jókora utat száguldott be, amikor hirtelen azt látja, hogy egy sas egy gyermeket tart a karmai között. Előkapta az íját, egy nyílvesztőt röpitett a sasba. A sas a folyóba zuhant, nem engedve ki a karmai közül a gyermeket. Szoszlan a folyóhoz vágatott, leugrott a lováról, a folyóba vetette magát, és megmentette a gyermeket. Maga elé ültette a nyeregbe. A falu szélén szembetalálkozott egy asszonnyal, akit gyötört a fájdalom, mert a szeme láttára ragadta el egy sas a gyermekét. Szoszlan átadta neki a gyermekét, az asszony pedig megköszönte neki:

– Szegény özvegy vagyok, – mondta, – te pedig az egyetlen gyermekemet mentetted meg.

– Szoszlan sietve száguldott, űzte a lovát. Azonban hiába sietett, mégis elkésett, Satanát már bedobták élve az Ada-tavába. Szoszlan a tóhoz rohant, de már nem találta ott az édesanyját.

Akkor visszatért a nartok falujába, megbüntette az ellenségeit. Azután pedig elment a Holtak országába, magához Barasztirhoz. «Add nekem vissza az anyámat, ha lehet», – gondolta.

Elszáguldott a Halottak országa kapujáig, és kopogott rajta. Akkor pedig maga Barasztir, a Halottak országának uralkodója ment ki hozzá. Szoszlan tőle kezdte kérni, hogy engedjék ki az édesanyját. Barasztir így szólt hozzá:

– Nem kevés bűnös dolgot vittél már végbe, nart Szoszlan. Azonban azért, hogy igyekeztél az édesanyád segítségére, nem utasítottad vissza az éhező embert, és megmentetted a haláltól, és kiragadtad a szegény özvegy fiát a sas karmai közül, visszaadom az édesanyádat.

Barasztir elbocsátotta Satanát, hazatértek a nartok falujába, és folytatták az életüket közöttük.

Szoszlan és Totradz

Alimbegnek hat felnőtt fia és egyetlen lánya volt. Maga Alimbeg is, miként mind a hat felnőtt fia pedig Szoszlan kezétől nyerte halálát a vérbosszúban. Alimbeg gyermekei közül csak az egyetlen lánya maradt élve. Alimbeg felesége terhes volt, s a férje halála után hamarosan fia született. Ennek a fiúnak Szirdon adott nevet: Alimbeg fiának Totradznak nevezte őt. Totradz fiú pedig olyan volt, hogy naponta egy araszt nőtt, éjszakánként pedig egy negyedét. Elöl szintiszta acélból volt, de a hátán, mint bármelyik ember, sebezhető.

Természetesen, Szoszlan felfogta, ha Alimbeg fia Totradz férfivá érik, akkor bosszút fog állni az apjáért és a fivéreiért. Ezért Satanával együtt elhatározták, hogy tövöstől kiirtják Alimbeg nemzetségét.

– Menj – mondta Satana Szoszlanak, a következő péntekre gyűjtsd össze a népet a Játékok terére, és hagyd meg a hírnöknek, hogy kiáltsa ki: «Ma pénteki nap van, amelyik házból nem áll ki egy-egy férfi a következő pénteken a vetélkedőre, azt a hozzá közelálló emberen keresztül büntetik!» Alimbeg házából senki sem fog elmenni, te pedig rabszolgáságba vetheted a lányt, Totradz nővérét. A kis Totradzal azután majd csak elbánsz valahogy.

Szoszlan így is cselekedett.

Totradz anyja, amikor meghallotta a hírnök szavait, még le sem vetette a férje és a hat fia utáni gyászruhát, a fia bölcsője mellett ült, elsírta magát és ezt mondta:

– Ne bocsássa meg neked az Úristen, Szoszlan, azt, amit művelsz! Hiszen jól tudod, hogy Alimbeg elárvult háza nem tud férfit küldeni a vetélkedőre. Látom én, a megmaradt és egyetlen fiam életét akarod kioltani.

A fiú, aki aludt ezalatt, az édesanyja sírására felébredt.

– Mi történt veled, mama, miért sírsz?

– Nem sírok. Aludj nyugodtan, gyermekem! Ahány fiam volt előtted, sőt még a bátor apád is Szoszlan kezétől lelték a halálukat. Csak te és a nővéred maradtatok meg nekem. Most pedig úgy gondolja, hogy benneteket is elemészt. Kihirdette, hogy minden ház, amelyik péntekig nem állít ki egy-egy férfit a Játékok terére, szolgáságba kell, hogy adjon egy-egy lányt. Senkit sem tudunk a Játékok terére elküldeni, azt jelenti, hogy a te egyetlen nővéredet hurcolják el szolgának.

– Ne félj, anyám, elmegyek én a Játékok terére, versenyre kelek a legerősebb nartokkal, s nem hozok szégyent a mi házunkra, nem engedem szolgáságba az egyetlen nővéremet.

– Ha te, napom fénye, már akkora lennél, hogy el tudnál menni a nartok játékára, akkor nem lenne annyi szomorú napom, – felelte az anyja.

– Nem nevezhetném magamat az apám fiának, Alimbegnek, ha az egyetlen nővéremet szolgáságba adnám! Hiszen nemhiába adta nekem Gatagov fia, Szirdon, a Totradz nevet! – kiáltotta a fiú.

Fordult egyet a bölcsőjében, széttépte a pólyáját, és nekifeszült az oldalának. Szétesett a bölcső, négyfelé repültek a darabjai. Az egyik oldala a havas hegyoldalnak csapódott, – szét is nyílt tőle a hegy. A másik darab egy távoli sztyeppre pottyant, amitől halmok és vízmosások keletkeztek rajta. A harmadik oldala egy erdőben esett le, és tisztássá tarolta azt. A negyedik oldala a tengerbe hullott, sziget emelkedett ki annak a mélyéből.

A fiú akkora erővel pattant fel, hogy a fejét a mennyezetbe ütötte. Szilárdan, férfiasan állt talpra, és így szólt az anyjához:

– Amikor még az anyaméhben voltam, hallottam, hogy az apám, Alimbeg az egész életét a portyákon töltötte. Azt mondják, híres férfi volt, lehetetlen, hogy ne maradt volna meg a lova.

– Hogy is lett volna lehetséges, hogy ne lett volna lova? – felelte az anyja. – A halála előtt a pincébe engedte le a lovát, s a bejáratot elrekesztelte egy sziklával. Van ott elegendő élelme, és egy forrás is, amelyből ihat. Azonban nincs, aki gondozza, és már a füléig ér a trágya. Csak előlről nem szabad megközelíteni.

Totradz levette az apjának, Alimbegnek az ostorát a falról, s a pincéhez ment.

– Vigyázz, napom fénye! – mondta neki az anyja. – Nehéz kőlappal van elrekesztelve a pince szája. Tizenkét ökörrel húzták oda. Egyedül meg sem tudod mozdítani ezt a követ. Hívok embereket a segítségre.

Semmit sem válaszolt neki a fiú, a föld alatti istálló ajtajához ment, az ostor nyelével oldalra taszította a követ. A fülénél fogva megragadta a lovat, kirántotta a trágyából, és a folyóhoz vezette. Ott megcsutakolta, megfürösztötte a lovat, amely úgy ragyogott utána, mintha tojásfehérjével kenték volna be.

A fiú hazavezette a lovat, felnyergelte az apja ezüstnyergével.

– Lehetséges, hogy az apám után ne maradt volna fegyver, – mondta az anyjának.

– Menj a belső szobába, a falon függenek az apád fegyverei. A harci vágtyól kék lángban égnek. Ugyanott, egy fekete vasládában, amely rúgókra jár, találod a páncélját és a sisakját.

Totradz gyors léptekkel besietett a ház belső szobájába. hét ajtónál várakozott, és amikor a nyolcadikat is kinyitotta, bejutott a belső szobába, meglátta, hogy az apjának, Alimbegnek a fegyverei a falon szikráznak.

A fiú felnyitotta a rúgós fekete vasládát, elővette belőle az apja páncélját és sisakját, magára öltötte őket. Az apja fegyvereivel ily módon felövezve, kiment az anyjához.

– No, hát úgy lesz. A mi családunkból én megyek a Játékok terére a nart ifjúsággal versengeni, – mondta, s a lovához sietett.

Izgult az édesanyja, félt, hogy Szoszlan megöli Totradzt. De a fiú az egész felszerelésével együtt könnyen repült a lovával, a paripa pedig táncolt alatta.

– Nézd csak meg, mama, jól ülök-e a lovon? – kérdezte Totradz. – Ha nem festek jól a rajta, ki sem megyek az udvarról.

– Te ne festenél jól, kicsi napocskám! – válaszolta az anyja.

Ő pedig ki akarta próbálni, hogy szilárdan ül-e a fia a lován, és azt mondta neki:

– Rendszerint, amikor a te apád portyára indult, akkor mielőtt az udvart elhagyta volna, a lovára csapott az ostorával, megeresztette a gyeplőt, és átugratott a kerítésen, azután visszaugratott az udvarra, elbúcsúzott tőlem, majd útnak indult.

Ekkor Totradz rácsapott a lovára, egyetlen lendülettel keresztülugratott a kerítésen. Megfordította a lovat, még egyszer rávágott az ostorral, a ló pedig átrepült vissza az udvarra. Ekkor még egyszer meglegyintette, megengedte a gyeplőjét, hogy kiugrasson az udvarról.

Várj csak gyermekem, ne siess olyan nagyon! – mondta neki az anyja. – Azt szeretném, ha felismernéd azt, aki elemésztette a fivérideket és az apádat. Amikor megérkezel a Játékok terére, figyelmesen figyeld meg az embereket, és jegyezd meg azt, aki járás közben rézsútosan rakja a lábfejét, a szemei nem kisebbek a szitaabroncsnál, akinek az egyik szemében két szembogár is van, akinek a szakálla mindenfelé úgy meredezik, mint a sündisznó tuskéi. Óvakodj ettől az embertől, – mert ő emésztette el az apádat és a bátyádat.

Feszített a fiú a lovon, és kilovagolt az udvarból. Péntek volt – az a nap, amelyre meghirdették a nartok játékait. Az egész nart ifjúság összegyülekezett a Játékok terére, és csak Alagat Alimbeg házából nem jelent meg férfi a versenyre.

Megkezdődött a nart ifjúság játéka. A fiatal nartok csodálatosabbnál csodálatosabb dolgokat mutattak be, de a fekete lovas, Szoszlan mindenkit megelőzött. Hirtelen a falu felől fekete felleg jelent meg, fekete varjak röpködtek fölötte. Csodálkoztak a nartok, nem tudták kitalálni, hogy mi lehet ez.

Szirdon szigorú szemmel pillantott arra, és azt mondta:

– Az, ami fekete felhőnek mutatkozik, – nem fekete felhő: Alagat Alimbeg vágató szürke lova, az orrából ömlő párát tekintitek felhőnek. Amit fekete varjaknak láttok, – azok nem fekete varjak, hanem a föld göröngyei, amelyek a négy pata alól röpködnek a fejénél magasabbra.

– Valamiféle száguldó lovat látunk, de lovast nem, ez amin csodálkozunk, – felelték egyes nart ifjak. Ekkor pedig azt mondta nekik Szirdon:

Ül pedig rajta lovas, de micsoda lovas, azt mindjárt a saját szemetekkel is láthatjátok majd.

Még nagyobb lett a nart ifjak bámulata: miféle lovas merészelt ráülni Alimbeg híres lovára? Hiszen ez a lovas alig látszik ki a nyeregkápa mögül.

A lovas pedig már odavágtatott.

– Kísérje szerencse a játékokat, büszke nart ifjak! – kiáltotta hangosan a kis lovas.

– Töltsd jó egészségben az időt körünkben, Totradz, Alagat Alimbeg fia, – felelte Szirdon, az, akitől a nevét kapta.

Totradz a térre lovagolt, szemével végigmérte a nart ifjúságot, kereste azt, akivel meg kell küzdenie. Mihelyt megpillantotta Szoszlant, rögtön megismerte azokról a jegyeiről, amelyekről az anyja beszélt neki.

– No, Szoszlan, mérkőzzünk meg egymással, – mondta Totradz. – Úgy látom, sem neked, sem nekem nem akad párunk.

– Keress mást magadnak, ebkölyke! – válaszolta neki Szoszlan. – Még hogy veled versenyezzek, amikor még a szád sarkában ott az anyatej cseppje! Mit szólnak hozzá a nartok, ha meglátják, hogy veled mérkőzöm?

– Semmiképpen sem utasíthatod vissza a megmérettetést velem, – felelte Totradz.

– Mibe ártod bele magadat, Alimbeg fia? Hiszen a hússoddal a madarakat fogom etetni, a csontjaidat pedig a kutyaéknak dobom oda, – válaszolta Szoszlan.

De Totradz sem maradt el mögötte:

– Na, csak gyerünk, gyerünk! Hogy mi történik majd – meglátjuk.

– Na, akkor gyerünk, nézzük csak meg!

Ekkor Szoszlan felpattant a lovára.

Harcba elegyedtek a lovaik, Szoszlan lova pedig félrelökődött, s egyszeriben elesett a földön. Totradz kihasználta az alkalmat, felszedte Szoszlant a hegyes kopjájára, és magasra emelte őt. A nart ifjúság pedig, amikor meglátta, szertefutott. Magrémültek Totradztól, féltek attól, hogy végez Szoszlannal, rájuk veti magát, mindenki igyekezett menteni az irháját.

Totradz pedig egész nap, le sem szállva a lováról, hordozta Szoszlant a kopjáján, egyetlen egyszer sem engedve le a földre.

– Megölted az apámat és a fivéremeimet, – mondta Totradz. – Most nem szabadulsz a kezem közül. Megöllek! Beesteledett, Szoszlan könyörgött:

– Megölhetsz, de annyit engedj meg, hogy elbúcsúzzam a családomtól. Ma péntek van, a következő péntekre pedig tűzzünk ki párviadalt. Találkozzunk az Igazságszolgáltatás halmán, a Nartok faluja mögötti Huszdzagaton, ahol párviadalon eldöntik, kinek van igaza, és ki a bűnös. Csapjunk össze, egy az egy ellen!. Ha valaki nem jelenne meg a párbajon, azt örök életére Gop-Csehának¹⁵ nevezzék.

Becsületszavukat adták egymásnak, Totradz pedig leengedte a kopjáját, megengedte Szoszlannak, hogy a földre lépjen.

– A kijelölt időpontig meghagyom neked az életed, – mondta, ugratóra fogta a lovát, és hazaszáguldott.

Szoszlan meggörbülve, lelógó fejjel érkezett haza Satanához, haragosan ereszkedett a székébe – recsegett, ropogott a karosszéknek mind a négy lába.

– Mi történt veled fiacskám, akit nem én szültelek? Ki bántott téged? Nem vagy beteg? – kérdezte őt Satana.

– Mi is lehetne még rosszabb annál, ami velem megtörtént? Aki sok rosszat tett, azon sokat kérnek számon! Szégyenkezniem kellett. Alimbeg kiskorú fia ma egész nap élcelődött velem. Hegyes kopjáján lóbált, nem engedett le a földre, mint egy nemezdarab, himbálóztam a kopjáján. Azután pedig azt mondja: «No, nartunk, egyszer még megmutatom én neked!» Mit tegyek én evvel az ifjúval, ha már most is erősebb nálamnál? Amikor megnő, vajon élve hagy?

– Te pedig meg fogsz vele mérközni? – kérdezte tőle Satana.

– Szavamat adtam neki, hogy a jövő pénteken találkozunk a Nartok faluja mögötti Huszdzagaton. Ott, az Igazságszolgáltatás halmán van kitűzve a mi párviadalunk. A szavamat nem másítom meg, ő pedig, természetesen megöl engem.

– No, ezúttal még annyi időd maradt, légy nyugodt, segíteni fogok neked. Csak ne üldögélj lecsüggesztett fejjel. Sietnünk kell. Menj el vadászni, és szerezz annyi farkasbőrt, amennyiből egy bundát tudok varrni, s mielőbb hozd el ezeket az irhákat! Azután menj fel Kurdalagonhoz, s kérd meg, hogy készítsen neked száz harangocskát és száz csengettyűt. Ha mindezt sikerül megszerezned, akkor semmitől sem kell tartanod.

Szoszlan elment, és hamarosan hozott Satanának annyi éppen csak lenyúzott farkasbőrt, amennyi egy bunda megvarrásához elegendő. Satana erős cserzőoldatot készített, kicserizte a farkasok irháit, és bundát varrt belőlük.

Szoszlan pedig ezalatt felment Kurdalagonhoz, aki a kérésére száz harangocskát és száz csengettyűt készített neki, és mindegyik más-más hangon szólt. Szoszlan elvitte őket Satanának.

Beköszöntött a párviadal napja. Satana felkötözte őket Szoszlan lovának a sörényére, a farkasbundát szőrével fölfelé Szoszlanra adta fel, a prémre pedig még színes rongydarabokat varrt, a ló sörényébe pedig font, és azt mondta Szoszlanak:

– Bátran menj el a megbeszélthelyre. Igyekezz, hogy hamarébb érj oda, mint Alimbeg fia, és állítsd meg a lovadat, mielőtt a halomhoz érnél! Küldök neked segítségül, csak nekünk, asszonyoknak engedelmeskedő felhőncskét, aki a sötét takarójával elrejt téged, így eltűnhetsz az emberek szeme elől. Alimbeg fia felmegy a halomra, de a felhőcskén kívül senkit sem lát ott. Akkor pedig kiáltani fog: «Hé, Szoszlan, merre vagy? Mára egyezkedtünk meg. Gyere elő, csapjunk össze!»

Amíg arccal fordulva áll előtted, ne mutasd magad neki. Eltelik egy kevés idő, Totradz az oldalával fordul feléd, és másodszorra ezt kiáltja neked: «Hej, Hol vagy Szoszlan, te esküszegő? Hiszen mára beszéltük meg a párviadalt». Gyere párviadalra!» De te még ekkor sem mutatkozz előtte! Amíg oldalt fog állni neked, nem sikerül legyőznöd. Harmadszorra ezt kiáltja: «Szószegéssel vádollar téged, Szoszlan! Nem álltál ki párviadalra, megszegted az adott szavadat!» Akkor a falu felé fordítja a lovát. Akkor kell cselekedned, olyan gyorsan, ahogyan csak tudsz. Légy hozzá könyörtelen! Az ördögök szoptatták a hatalmas lovát, ezek azonban félnek a farkasoktól, az pedig meg fog rémülni a farkasbundától. Hogyne ijedne meg a ló, amikor hirtelen azt látja, hogy egy szörnyű lovas száguld vele szemben, színes rongydarabokkal felékesített, ezerféle hangon szóló harangocskákkal és csengőkkel! Totradz igyekszik majd visszafordítani a lovát, hogy szemtől szembe vívjon meg veled, de nem tud megbirkózni a lovával, s amikor az elragadja tőled, minden erőddel támadd hátba. Hiába harcolsz vele szemtől szembe, elől a teste szintiszta acélból van, a háta azonban sebezhető, mert olyan, mint minden emberé.

Szoszlan pedig kilovagolt a párviadal helyére. Elrejtőzött. Satana elküldte a felhőncskét, aki elrejtette őt. Akkor Totradz is megérkezett.

– Gyere elő. Szoszlan! Mérkőzzünk meg egymással! Mára tüztük ki a párviadal napját! – kiabált Totradz.

Arccal a felhőcske által takart Szoszlannal szemben állt meg, Szoszlan azonban nem jött elő neki.

Egy kis idő múlva megfordította a lovát, oldalt állt Szoszlannak, akit a felhőcske takart, és újból kiáltozott:

– Hej, Szoszlan, hová lettél? Vagy nem mában egyeztünk volna meg! Gyere elő, párbajozzunk!

Szoszlan sehol sem volt látható. Totradz még várakozott egy kis ideig. A falu felé fordította a lovát, és kiáltozott:

– Esküszegő lettél, Szoszlan! Ma lett volna a párviadalunk, s te nem tartottad meg az adott szavad. Egész életedben esküszegőként élsz majd a nartok körében! – mondta Totradz, és a falu irányába fordította a lovát.

Ekkor azonban, mint az erdő sűrűből kiröppenő kánya, ugratott ki Szoszlan az őt rejtő felhőcskéből, és kiáltotta Totradznak:

– Itt vagyok, és nem szegtem meg a szavamat! Várj csak! Váratlan volt a megjelenése, azonban Alimbeg fiának mégis sikerült szembefordítani a lovát vele. A ló pedig amikor megpillantotta a gubancos farkasbundát, a tarka rongyokat, és meghallotta a száz harangocska és száz csengettyű zenebonáját, – hogyne rémült volna meg. Elragadta a lovasát, hátat fordítva a falunak.

– Vigyenek el halotti áldozatnak! – kiáltott rá Totradz a lovára. – Hiszen elpusztulok miattad!

A vállá fölé hátrapillantva, Totradz a szeme sarkából meglátta az esküszegő Szoszlant. Azonban hogyan szállt volna szembe vele, amikor meg sem tudta állítani a lovát?. Teljes erővel úgy meghúzta a gyeplőt, hogy elszakadt. Úgy belekapaszkodott a ló sörényébe, hogy kitépte azt. Majd a füleinél ragadta meg a lovát, hogy azok a bőrrel együtt egészen a nyeregkápig lehasadtak. Totradznak semmiképpen sem sikerült a lovát Szoszlannal szembefordítania. Már hallja, hogy eléri őt az ujjongó Szoszlan.

– Ej! – kiáltott rá Totradz keserűen a lovára. – Maradtál volna szoptató dajka nélkül! Ha én nem ijedek meg az ellenfelemtől, akkor te kitől félsz?

Totradz lenyúlt a ló alsó állkapcsáig, annál fogva ragadta meg, de így sem sikerült megállítania a rakoncátlankodó jószágot, jöllehet ezzel egészen a szügyelőig széthasította a lovát. Akkor már egymás után röpködtek Szoszlan nyilai. Véres sebek és mély karmolások borították Totradz hátát.

Szoszlan utolérte Totradzot, és a kopjájával hatalmasat döfött a lapockái közé. Totradz hasmánt zuhant le a lováról, s azon nyomban kiröppent a lelke a testéből. Így ölte meg a nart Szoszlan Totradzt.

Szoszlan pedig poroszkálásra fogva a lovát, jókedvűen hazatért.

Ahogy lenni szokott, Totradz édesanyja aggódott a fia miatt. Két ifjút hívott magához, és azt mondta nekik:

– Ma a Nartok faluja mögötti Huszdzagaton, az Igazságszolgáltatás halmán kellett Totradznak, az én fiamnak a nart Szoszlannal találkoznia. Keressétek meg őt.

Elindult a két ifjú a Nartok faluja mögötti Huszdzagatra. Szoszlan már hazatérőben volt, már a távolból észrevette őket. A fejét a kámzsájával takarta el, hogy meg ne ismerjék. Az ifjak nem is ismertek rá.

Hová igyekeztek, fiatalemberek? – kérdezte őket.

– Alimbeg fia, Totradz ma ment el az Igazságszolgáltatás halmára, hogy megküzdjön Szoszlanal. Totradz anyja küldött bennünket, hogy megtudakoljuk, ki maradt élve közülük.

– Fölöslegesen aggódik, – felelte nekik Szoszlan. – Alimbeg fia jókedvűen száguldva a lován, már elindult a széles sztyeppén a párviadal színhelyéről, otthagya Szoszlan tetemét, aki most is ott fekszik, a farkasok prédájaként.

– Légy hosszú életű! Ha nem találkoztunk volna, hiába törtük volna magunkat.

Az ifjak visszatértek Totradz anyjához, és elmondták neki:

Az örömhírért ajándék jár nekünk. Totradz megölte Szoszlant.

A nénike kerek asztalt tett eléjük, kövér pecsenyével traktálta őket, a komlóval készült italokat pedig, mint a vizet, úgy öntötte eléjük.

Az ifjak vidáman elvendégeskedtek, de ez nem nyugtatta meg az anyai szívét. Velük együtt, kissé magasabban ült, mert ez az idősebbeket megilleti, és megkérdezte őket:

– A saját szemetekkel láttátok Totradzot? Vagy valaki más mesélt nektek erről?

Szégyen lenne hazudnunk, – válaszolták az ifjak, – magát Totradzot nem láttuk. Minderről az a lovas beszélt, akivel találkoztunk.

– És miféle lovas volt ez? Valamelyiketek csak emlékezik rá?

Figyelmesen megnéztem őt, – válaszolt az egyik ifjú, – és nagyon csodálkoztam: bár a feje el volt takarva a kámzsával, de két pupillát láttam az egyik szemében.

Ekkor Totradz anyja karmolászni kezdte az arcát, a tenyerével verdeste a térdét, sírva kiáltotta:

– Akkor Szoszlan volt, maga Szoszlan! Szoszlanon kívül senkinek sincs az Isten teremtményei közül az egyik szemében két pupillája. Menjetek, siessetek a párviadal színhelyére! Ha a fiam a mellén sebesült meg, akkor hozzátok ide hozzám, hogy méltó módon elsirathassam, és eltemethessük az ősei közé a temetőnkben. Azonban ha a hátán kapta a sebet, akkor dobjátok a szemétdombra, – mert nem méltó, hogy a temetőben tisztelettel elhantoljuk. Nincs ott helye a gyáváknak, akik menekülés közben haltak meg!

– Az ifjak megtalálták Totradz holttestét, azonban nem a szülői házba, hanem egyenesen a szemétdombra vitték. Útközben Szirdonnal találkoztak:

– Hová viszitek őt? – kérdezte tőlük?

– A szemétdombra, mert menekülés közben ölték meg, – válaszolták az ifjak.

– Meg kellene néznetek a lovát is: hátha a ló hibájából történt a halála? Én nem hiszem el, hogy megfutamodott volna. Nem olyan vérből származott.

Visszatértek a párviadal helyszínére, és figyelmesen megvizsgálták a ló hulláját. Azután elmentek az anyjához és elmesélték milyen volt a ló: a gyeplője szétszakadva, a sörénye kitépve, a fülei egészen a nyeregkapáig a bőrével együtt letépve, az állkapcsa és a szája egészen a sügyelőig széthasítva.

– Azt jelenti, hogy a ló rémült meg, a fiam pedig bátran halt meg, – mondta az anya.

Totradzot akkor elvitték a temetőbe, és a nemzetsége körébe temették el. A vigasztalan anya egy egész esztendeig gyászolta. Bőséges könnyei forrásként ömlöttek a sírjára, elmosták róla a földet, a napsugarak beragyogtak a kis Totradz, Alimbeg fia sírgödrének a mélyére.



Szoszlan félrevezette Totradzt. Csak így sikerült neki legyőzni őt. Ezért a másvilágon újra elkezdődik a párviadaluk. Újra találkoznak Alagat Alimbeg fia, Totradz, és az acélból

való Ahszartagat Szoszlan, s újra kezdik a harcot. A halottak csapatostul köréjük gyülekeznek, hogy láthassák ezt a páratlan küzdelmet. Midőn az élők íjászversenyt rendeznek a halott emlékére, egy magas oszlopra céltáblát helyeznek el, akkor az elhunyt erről a tábláról nézi a vetélkedésüket. Amikor az élők a halott emlékére síremléket állítanak, akkor a halott felmászik a síremlékre, s onnan szemléli a rendkívüli párviadalt.

Ha pedig valakinek az emlékére lovasversenyt rendeznek, akkor az ünnepelt lovon ülve fogja követni a küzdelmüket.

Szoszlan a Halottak országában

Egyszer egy este Szoszlan a nihaszban üldögélt. Egyszeriben a vadászatról visszatérő öreg Urizmagot pillantja meg, egészen meggörnyedten és a fejét lecsüggesztve.

– Mi bajod van Urizmag? – kérdezte tőle Szoszlan. Urizmag pedig ezt felelte neki:

Sok mindent láhattam hosszú életem során, de olyan csoda, amilyen ma, sosem történt velem. A nádasban vadászgattam. Hirtelen azt látom, hogy a nap felragyog a nád között, és a tisztáson egy dámszarvast pillantottam meg. A szőre szintiszta aranyból van. Egy nyíllövésnyire közeledtem hozzá, megcéloztam, már el akartam bocsátani a nyílvezzőt, amikor hirtelen szétszóródtak a nyilaim, s eltűntek valahová, – egyetlenegy sem maradt a tegezemben. Kirántottam a kardomat, de kihullott a kezemből, és egyedül csak az Isten tudja, hová tűnt el. A dámszarvas egy szempillantás alatt elszáguldott. Üldözőbe vettem, de mintha a föld nyelte volna el, eltűnt a szemem elől.

Szoszlan ezen az éjszakán sehogyan sem tudott elaludni. Abban a korai órában, amikor a nappal elválik az éjszakától, vállára terítette a köpönyegét, fogta az íját és tegezt, magára övezte a kardját, és elindult abba a nádasba, amelyben Urizmag az arany dámszarvassal találkozott. És alig kelt fel a nap, és ragyogtak át az első sugarai a nádon, a fényüknél Szoszlan látta, hogy füvet tépegetve ez a dámszarvas jön vele szemben. A nap sugarai az aranyszőréről visszapattanva vékony tűcskéknek tűntek, szinte szurkálták Szoszlan szemét: annyira fényesek voltak.

– Ha ezt az állatot elejthetném, nem akadna nálam híresebb a nartok között, – gondolta magában csendesen Szoszlan.

Fűszáltól fűszálig lopózva igyekezett a dámszarvas közelébe kúszni. Már egy nyíllövésnyire közelítette meg, nyílvezzőt rakott az íj húrjára. Amint útjára bocsátotta volna a nyilat, az hirtelen kicsúszott a kezéből. A tegeze után nyúlt, de abban sem maradt egyetlen nyílvezző sem. A szarvas pedig el sem mozdult a helyéről.

«Mégsem szégyenülhetek meg?» – gondolta Szoszlan, kirántotta a kardját, s egyetlen ugrással a dámszarvas mellett termett.

A szarvas azonban megelőzte őt, megugrott, s a Fekete-hegyek felé vette futását. «Nem, nem menekülhetsz előlem!» – gondolta Szoszlan, és utána vetette magát.

A dāmivad befutott a Fekete-hegyek közé, elrejtőzött egy barlangban.

Szoszlan nem tudhatta, hogy a dámszarvas képében Acirusz Nap lányát követte, akit hét óriás őrzött. A dāmivat üzve befutott a barlangba, s hirtelen egy hétszintes palotát látott maga előtt. Az alsó szint ajtaja éppen nyitva is volt. Szoszlan bement rajta, látta, hogy egy vendégszobába jutott. Leült egy padra. A feje fölött a falon egy nyírfából mesterien kifaragott sokhúros fandır függött. Leakasztotta a falról, és csodálatos dallamokat játszott rajta. Úgy játszott, hogy a fandır hangjaira a madarak odarepültek, a vadállatok pedig odafutottak. A palota magas falai ringani kezdtek, a hegyek pedig együtt

daloltak Szoszlanal. Hirtelen két fiúcska szaladt be a szobába. Szoszlan tovább folytatta a játékot a fandiron, s azt mondta nekik:

– A nart Szoszlan vagyok, aki nem tud lakomák és harc nélkül élni.

A fiúk elfutottak. Felmentek a legfelső, a hetedik szintre, ahol a hét óriás lakott. Ezt mondták az óriásoknak:

– Csodálatos vendég érkezett hozzánk. A vendégszobában van és a fandiron játszik. Amikor bementünk, azt mondta nekünk: «A nart Szoszlan vagyok, aki nem tud lakomák és harc nélkül élni.»

Ekkor azt mondták az óriások a fiúknak:

– Fussatok Szoszlanhoz, és mondjátok meg neki: «Ha neked lakoma kell, küldünk hozzád egy anyát, ha harcra van szükséged, küldünk hozzád egy apát».

A fiúk elfutottak Szoszlanhoz, és tolmácsolták neki az óriások szavait.

– Mire való nekem most a tor? – felelte ő. Ha pedig háború van, adjatok nekem harcot!

Akkor pedig a fiúk az óriásokhoz futottak, és elmondták nekik Szoszlan válaszát. Az óriások lejöttek a kastélyból, és elkezdték a Fekete-kövön a késeiket köszörülni, amelyek már akkor is a kezükben voltak, amikor az anyaméhől kijöttek.

Az udvaron állt az áldozati asztal, amelyen az állatáldozatokat szokták bemutatni. Az óriások ehhez az asztalhoz vonszolták Szoszlant, szétterítették rajta, és elkezdték a késeikkel vagdalni, miközben így kiáltottak:

– Megállj csak te kutya, ebfajzat, aki nem hagyja a mi szeretett dászszarvasunkat nyugodtan legelészni!

Közben pedig dühöngve vagdosták a késeikkel. Szoszlan acéltetésén azonban a kések még csak egy karcolást sem ejtettek. Az óriások azt látták, hogy csak a kések tompulnak, Szoszlanban nem tudnak kárt tenni, elengedték őt és azt mondták neki:

– Majd a védencünk, Aciruhsz Nap lánya megmondja nekünk, hogy mit tegyünk veled!

Az óriások a Nap lányához mentek, és így szóltak hozzá:

– Nem mindennapos vendég látogatott el hozzánk. Nart Szoszlanak nevezi magát. Fel akartuk áldozni, de a késeink nem fogták a testét.

Szoszlan nevét hallván, a Nap lánya ezt mondta:

– Ha ő Szoszlan, akkor ő nekem van rendelve.

– És hogyan bizonyosodjunk meg róla, hogy Szoszlan-e vagy nem?

– Szoszlan hátára a hold és a nap van rárajzolva. Az óriások elmentek a vendégszobába, levetkőztették Szoszlant, és meglátták a hátán a holdat és a napot. Amikor Aciruhsz értesült erről, azt mondta az őt nevelő óriásoknak:

– Menjetek el hozzá, legyetek kedvesek vele szemben, és egyeztetek meg a hozzám méltó váltságdíjról. A nartok bőkezű emberek. Törekedjetez minél több jószágot kérni tőlük!

Ismét megérkeztek az óriások Szoszlanhoz. Kedvesen arcon veregették őt, – te, úgymond a vejünk, – mindegyik mondott neki egy-egy jó szót. Azután elvitték Aciruhszhoz, és bemutatták neki a menyasszonyt. És csak ezután hívták be a vőlegényt a szobájukba, ültették le maguk mellé a padra, és folytattak vele beszélgetést a váltságdíjról.

– A menyasszonyért járó váltságdíjad a következő: – mondta az óriás Szoszlanak, – építesz nekünk fekete vasból egy kastélyt a tengerparton, és mind a négy sarkán hajtsanak az Az-fáról való levelek. Aztán még hajts hozzánk háromszáz vadat, hogy az első száz szarvas legyen, a második száz őstulok, a többi száz pedig egyéb vad!

Szoszlan nem tett ellenvetést, hallott hasonló váltságdíjról, de hogyan szomorkodott volna miatta? Felkelt a helyéről, elköszönt az óriásoktól, és a fejét mélyen lehorgasztva, és a vállait felemelve hazatért az otthonába. Amikor hazaért, így szólt Satanához:

A hét óriás védelme alatt nő a Nap Aciruhsz lánya. Beleegyezett, hogy hozzám jön feleségül, azonban súlyos váltságdíjat követeltek tőlem a menyasszonyért¹⁶.

– Azt kérték, hogy építsek a tenger partján kastélyt fekete vasból, mind a négy sarkán az Az-fáról való levelek hajtsanak, és hogy háromszáz vadat tereljek hozzájuk, az első százban szarvasok, a másodikban csak őstulkok, a harmadikban pedig mindenféle vadak lennének. Ekkora váltságdíjat nem tudok összeszedni. Azonban nem volt erőm a szép Aciruhszról lemondanom!

– Ül csak mellém, – mondta neki Satana, – és hallgasd meg, amit én mondok! Nagy váltságdíjat kérnek tőled, de ha úgy jársz el, ahogyan én mondom, össze tudod szedni. A fekete vasból készült kastélyt könnyű felépíteni. Amikor megkapod a varázsgyűrűmet, elmész vele a tenger partjára, csak egy széles kört rajzolsz vele, akkor egyszeriben felépül ebben a körben a fekete vasból készült kastély. A háromszáz vadat szintén könnyű összeterelned. Kérek neked Afszatitól egy tilinkót, ebben a kastélyban játszani kezdesz a tilinkón, és a vadak önmaguk mennek be a kastély udvarába. Az Az-fáról már nehezebb leveleket szerezned, mert nem ebben a világban nőnek. Ez a fa a Halottak országában található. És csak a Halottak országának uralkodója, Barasztir adhat neked. Ha az elhunyt feleséged, Veduha szólna az érdekedben Barasztirnak, akkor, bizonyára adna neked ilyen leveleket.

– Akkor Isten veled, anyám, – mondta Szoszlan, – elindulok a Halottak országába.

Satanának még egy szót sem sikerült szólnia, egyszeriben felugrott a rugonyos patájú lovára és elvágtatott.

«De hiszen ez a hóbortos, végül, valóban, elindult a Halottak országába!» – gondolta Satana.

Ekkor begyűjtött a házi tűzhelybe, és sok bőséges ételt készített a saját halottainak az emlékünnepe...

Szoszlan pedig lovagol, lovagol, – ki tudja már mióta! Végre elért a vaskapuig, amelyik a Halottak országába vezet.

– Aminon, nyisd ki a kaput! – kiáltotta a kapusnak.

– Amikor meghalsz, magától kinyílik előtted ez a kapu, – válaszolta neki Aminon. – Élőnek nem lehet a Halottak országába bejutni, és nincs hatalmam kinyitnom neked ezt a kaput.

– Semmiről sem akarok tudni! Nyisd ki gyorsan a kaput! – kiáltotta neki Szoszlan.

Szoszlan látja, hogy szépszerivel nem nyitja ki a portás a kaput. Minden erejével nekifeszült, és bejutott a Halottak országába. Alig hagyta el a kaput, az emberek tömege teljes fegyverzetben rohant vele szemközt.

– Elért a végzeted, Szoszlan! Mi már régen keresünk téged, most nem menekülhetsz előlünk! – kiáltoztak fenyegetően, ütésre emelték a fegyvereiket, vagy dobálták feléje azokat.

Azonban csodálatos: senki közülük nem tudta sem megütni, sem elérni, sem érinteni őt. Elcsodálkozott és elgondolkodott ezen, mit jelenthet ez, s továbbfolytatta az útját.

Hatalmas a Halottak országa. Sokáig haladt a hegyeken és a síkságokon keresztül, tavakon és folyókon kelt át, amikor egyszeriben egy széles síkra ért. Mindenütt oszlopokkal és fákkal van borítva, amelyeken – ki a lábánál, ki a kezénél, ki a nyelvénél, ki pedig a nyakánál fogva – emberek vannak felakasztva, és mindegyik alatt tüzek vannak – elolthatatlanul égő, izzó kövezet.

– Ó, Szoszlan, szabadíts ki bennünket! Ments meg bennünket a kínoktól, Szoszlan! – kezdtek kiabálni a felakasztottak, amikor megpillantották Szoszlant. Mintha nem is hallotta volna őket, folytatta tovább az útját. Alig ámuldozott ezen a csodán, amikor a következővel találta magát szemben: egy nagy tavat lát, amelyben kígyók, békák és egyéb csúszómászók nyüzsögnek, és mindezen rusnyaság között emberek úszkálnak a tóban, hol felbukkannak a felszínre, hol ismét alámerülnek a víz alá.

– Ej, Szoszlan, segíts rajtunk! Légy a védelmezőnk! Ments meg minket! – kezdtek kiabálni ezek a szerencsétlenek, mihelyt megpillantották őt.

Szoszlan elcsodálkozott és szánta őket, de semmit sem felelt.

Ismét egy széles síkság terül elébe. Gyönyörű búzatábla ring rajta. Szoszlan azonban sohasem látott olyat, hogy mellettük a többi fűfélék kalászba szökkentek volna. Itt pedig kövér csordák legelésznek a sűrű fűben, és ragadozó állatok futkároznak közöttük. De nem bántják a csordát, sőt, a szarvasmarhák sem félnek tőlük.

Hatalmas csendes folyó folyt azon a síkságon, a partján a lányok sokasága, a karjaikat összefűzve ünnepi körtáncot járt – nart táncot.

Laktató ételek sokasága volt szétrakva a zöld gyepen, de senki sem érintette őket.

A lányok meglátták Szoszlant, és megörültek neki.

– Szoszlan! Szoszlan! Földi vagy égi lelkek hoztak körünkbe? Bizonyára nem a véletlen játéka, hanem csak bátorságod vezetett téged hozzánk, másként hogyan kerülhettél volna a Halottak országába bunda nélkül, amelybe mindegyik elhunyt beleburkolózik? – vették körül Szoszlant, és beszéltek a lányok.

– Adhatnátok ennem. Megéheztem, – mondta nekik Szoszlan.

– Előbb táncolj velünk, és akkor megetetünk téged! – felelték a lányok.

Ez aztán, Szoszlan lecsúszott a lováról, kiválasztotta a legszebb lányt. És mert Szoszlan volt a leghesebb közülük, felforrott a vére, erősen megszorította a kezét ennek a lánynak, azonban semmiféle választ nem kapott. Még erősebben szorította a kezét, az pedig kitépte magát, váratlan erővel megragadta Szoszlant a kezénél fogva, úgy meglódította őt, hogy a széles folyó közepén találta magát. Szoszlanak nehezebbre esett a nehéz páncélban az úszás, a víz alá húzta őt, fuldokolt, lemerült a víz alá.

– Bocsássatok meg nekem, lányok! Hibáztam, már látom, hogy hibáztam! – kiabált.

– Meg kell bocsátani neki! – mondta az a lány, akit Szoszlan megbántott. Bement a vízbe, odanyújtotta neki a kezét, kiségitette a partra, s így szólt Szoszlanhoz:

– Ami szabad a földön, az emberek között, itt nincs megengedve.

– De hát, – mondta Szoszlan, – most etesetek meg, mert nagyon éhes vagyok.

– Maradj itt velünk, ne igyekezz többé az élők világába, és akkor mi csak az ételek látványával is jóllakatunk, az ételekre pillantva ugyanúgy jóllaksz, – mintha ennél, – mondta neki a lány.

– Nem akarok olyan országban lakni, ahol enni sem szükséges, – felelte Szoszlan a lányoknak, és tovább hajtott a lovával.

Továbblovagolt, és íme, ismét újabb csoda tárulkozott elébe. Egy eljegesedett szorosban jéggel borított öregemberek ültek mozdulatlanul. Jégborotvákkal maguk borotválták a szakállukat, tövestől tépték ki a szőrzetüket, azonban az állukon meghagyták azt. Elámult Szoszlan, és elhaladt mellettük.

Nem jutott messzire, amikor egy ezüsből kovácsolt gyönyörű kastély emelkedett előtte. A nagy nyitott ablakain keresztül látható volt, hogy arany padokon tiszteletre méltó öreg emberek ülnek ott, tápláló ételek és kelyhekben habzó italok vannak elénkük rakva. Gazdag ételek az asztalokon, az öregek mégsem nyúlnak semmihez.

Szoszlan továbbügetett, látja, hogy a magas hegyre egy öreg vánszorog. A hátán egy kosár, amelybe nehéz kövek vannak feltornyozva. A kosárnak azonban hiányzik a fenéke, kipotyognak belőle a kövek, az öreg pedig ismét visszapakolja őket a kosarába, és ennek az igyekezetének nincsen vége.

Elcsodálkozott Szoszlan, továbblovagolt, és egy zöld rétre jutott. Ökör legelészett ezen a réten. A rét füve övig ért, azonban az ökör nem ette ezt a fűvet, valamiféle öregember állat morzsolta mohón, az öreg pedig szenvedett.

«Hát ez csoda, de még mekkora csoda! – gondolta Szoszlan. – hogy az ökör, amikor ennyi friss fű van körülötte, a száraz, kemény állat rágcsálja?»

De ideje sem maradt elgondolkodni ezen a csodán, amikor újabb tárult eléje.

Egy folyó volt előtte, benne pedig egy sziget. A partról egy híd vezetett a szigetre, de nem volt szélesebb, mint a kés éle. A szigeten pedig csupasz öregember ült egy tojásbélyegben.

Szoszlan továbbhaladt a maga útján.

Az úton egy fagyos lótetem feküdt, amelynek mindkét oldalán egy férfi és egy nő ült hallgatagon.

«Hát ez meg micsoda?» – gondolta Szoszlan, azonban semmit sem kérdezett az üldögélőktől, hanem vágatott tovább.

Látja, hogy egymás mellett fekszik a férj és feleség, alattuk egy nagy ökörbőr, s ugyanilyen bőrrrel vannak betakarva, de semmiképpen sem tudnak elhelyezkedni alatta, húzzák, ráncigálják a bőrt egymásról.

Alig időzött el ennél a csodánál, amikor újabb jelent meg előtte.

Szintén férj és feleség fekszik előtte. Nyúlőr van alájuk terítve, nyúlőrrel vannak betakarva is, és látható, hogy elég meleg és tágas a számukra.

Ugyanitt, egészen közel, egy újabb csoda.

Szoszlan újra egy férjet és egy feleséget lát. Az asszony a tenyerét marokban tartotta, a férj pedig a száján keresztül tüzet okádott bele.

Szoszlan továbblovagolt, és csodálkozva kiáltott fel ekkor a meglepetéstől.

Egy hegy volt előtte, mély repedésekkel tele, és egy asszony mászkált ezen a hegyen. Vastag túvel varrogatta a hegy repedéseit; szegényke láthatóan elfáradt, úszik az izzadságban, de nem ismeri a nyugalmat. Szoszlan megsajnálta őt, és továbblovagolt.

Lát még egy asszonyt fáradozni, sajtot készít egy nagy fadézsában. A dézsa tejjel van teli. Már egy nagy kerek sajtnak kellene lenni, azonban amikor kihúzza az éppen elkészült sajtot a kádból, alig látszik a tenyerében, mert alig nagyobb egy kölesszemnél.

A közelben egy másik asszony is szintén sajtot készít: egy kanálka tejet merít csak, és majd akkora sajtot nyer belőle, mint a hegy.

Szoszlan elgondolkodott azon, amit látott, s továbbment. Előtte pedig még egy asszony. Elterült a földön, arccal felfelé, és dühödte erővel egy terheletlen malomkövet forgat a mellén.

«Még nem láttam ennél különösebbet», – mondta magában Szoszlan, amikor a közelben egy másik asszonyt pillantott meg. A mellén ugyanilyen malomkövet forgatott, és fekete kődarabkákat örölt vele porrá.

Szoszlan továbblovagolt, és újabb és újabb csodálatos dolgokat lát.

Lám egy asszony, aki gyíkokat szoptat a mellén.

«Hát ez meg miben vétekezhetett?» – gondolta.

Alig fogalmazódott meg a fejében a gondolat, és máris egy újabb asszony volt előtte.

Hatalmas posztó- és vörös szövetdarabok csüngtek az orrlyukaiból, a jobb keze pedig olthatatlan lánggal égett.

«Hát ez meg miféle csoda lehet? Miben vétekezhetett ez a szerencsétlen?» - gondolta.

Továbbment – lám egy sírbolt kerül elébe. Benne egy anyaszült meztelen fiúcska üldögél. Az orrlyukaiból véres genny szivárog, és a torkából pedig vér folydogál. Szoszlan megsajnálta a fiút, de miben is tudna neki segíteni? Folytatta az útját.

Egy mező terült elébe. Különböző korú gyerekek játszadoztak, hancúroztak ezen a mezőn, Szoszlan szomorúan állapította meg, hogy nagyon rosszul vannak öltözve. Egyesek mezítlábasok, a papucsuk az övük mögé van dugva, mások öv nélkül, az övük a nyakukban függ, a harmadik csoport sapka nélkül, a sapkájuk a ruhájuk keblébe van dugva. Megörültek, amikor meglátták Szoszlant, hozzá nyomultak, s volt, aki apjának, s volt, aki az anyjának nevezte őt. Megsajnálta őket, leszállt a lováról, mindegyiket

megcirógatta, és mindegyiknek megigazgatta a ruháját. Amikor pedig lóra szállt és útnak indult, a gyerekek utána kiáltották:

– Legyen egyenes az utad, Szoszlan! Mindenben kísérjen siker, és szerencsésen végződjön az ügyed, amiért idejöttél!

Szoszlan még sokáig hallotta, hogyan kiáltoztak a nyomában, és dicsérték őt.

Továbbüget, és egy kinyitott kaput lát maga előtt. Bemegy a kapun, amely mögött egy szuka fekszik, láthatóan hamarosan meg fog kölykezni. Mélyen alszik, a hasából pedig hirtelen ugatni kezdenek Szoszlanra a kutyakölykök.

Nem kevésbé ámuldozott ezen a csodán, amikor azt pillantja meg hirtelen, hogy a szakadék szélén egy halom köles van elszórva. Mellette a zsák és az átalvető vitatkozik egymással. Azt mondja a zsák: «Belém több fér, mint tebeléd». Az átalvető pedig ezt feleli: «Nem, belém fér a több». Akkor a zsák belemerít a kölesbe, megtelik vele színültig, azután átönti a kölest az átalvetőbe. Az pedig még félig sem lesz tele. Azután az átalvető fogja a kölesét és átönti azt a zsákba, a félig telt átalvető pedig egészen a pereméig megtölti a zsákot kölessel.

Szoszlan nem értette, mit jelentsen ez a vita, továbblovagolt.

A síkság közepén három fiatal fa nőtt, gondosan simára lehántott törzssel. Két papucs pedig – az egyik ökörbőrből, a másik szattyánbőrből – mászik a fára versenyezve egymással. Egyszer csak lecsúszik a szattyánbőrből készült papucs, és lenn maradt, az ökörbőrből való pedig feljut a fa tetejéig.

«Min kell még csodálkoznom? – gondolta. – Vajon miképpen fordulhat elő, hogy az ökörbőr papucs legyőzze a szattyánbőrből valót?»

Továbbhalad és látja: a síkságon keresztül egészen a hegyig egy kötél nyúlik keresztül, olyan vastag, hogy nem lehet sem felemelni, sem átugrani. Azonban egyszeriben megszűnik a kötél, és a távolban összezsavarodik. Amint Szoszlan továbbmegy, ismét ki van feszítve a hegytől a síkságon át a kötél, és hirtelen feltekeredik és begördül a hegybe.

Elcsodálkozott és továbblovagolt. Egyszeriben megpillantja, hogy a hegy lábánál források fakadnak. Egymás hegyén-hátán nyüzsögtek benne a halak, az egyikből a másikba ugráltak, és ott hancúroztak, de egyik sem zavarta a másikat. Szoszlannek ez is csodának tűnt.

Íme, egy magas kurgán van előtte, tábortüzek égnek rajta, három kád forr, bugyborékol, de a tűzön nem faágak, hanem szarvasok agancsai égnek. A két szélső kád húsdarabokat dobál egymásba – kövér combok és lábak teljes erővel forrnak és fortyognak, – a középső kádba pedig még egy cseppnyi leves sem jutott, szárazon sístereg és füstölög.

«Mit jelenthet ez? – gondolkodik Szoszlan. A szélső kádak egymásnak dobálják a húsokat, s a középső kádnak miért nem jut semmi?»

Alig folytatta tovább az útját, ismét egy csodával találja magát szemközt: Az út szélén engesztelhetetlen harcot kezdett egymással egy női kendő és egy férfi kucsma. Hol a kendő győzte le a kucsmat, hol a kucsma kerekedett a kendő fölé. Szoszlan sokáig várta, hogy ki kit győz le? Azután hirtelen egymás mellé álltak előtte az úton – a kendő és a kucsma.

«Hát ez mit jelentsen? Örömemet-e vagy bánatomat?» – tűnődött el Szoszlan, és továbbment.

Egy forrás került elébe. Már fáradt volt, és hogy pihenjen egy keveset, ledőlt a forrás mellé a zöld füre, és elaludt. Kis ideig aludt, felébredvén látja: hogy ő maga egy zöld gyepen alszik, a forrás másik oldalát pedig fehér hó fedi. Elcsodálkozott ezen Szoszlan, és folytatta az útját.

Egyszeriben azt látja, hogy három egyenes fűzfavessző nő ki a földből, ostornyélnak alkalmasak. Szoszlan alig választ ki egyet a vesszők közül, odaugrik, hogy lemetssze, a

másik kettő meghajlik, s mindegyik azt kéri tőle: «Ne őt, hanem engem vágj le, ne őt, hanem engem...»

Csodálkozott, amikor elhaladt mellettük.

Látja, hogy az úton egy általvető hanyódik.

«Ennek az általvetőnek hasznát veszem», – gondolta, készült, hogy megemelje az ostromnyelével, azonban az inkább eltörött, mintsem sikerült volna az általvetőt felemelnie.

«Mi történhetett velem? – gondolta Szoszlan. Rendszerint vágóban elkapom és felemelem a lovat, ezt az általvetőt pedig még a helyéről sem tudom elmozdítani!»

Leugrott a lováról, a kezével ragadta meg az általvetőt, de nem tudta felemelni. Mind a két kezével belekapaszkodott, megfeszítette az erejét, térdig belenyomódott a földbe, az általvetőt így sem sikerült felemelnie. Fennakadt a szeme a csodálkozástól. Szótlanul és mozdulatlanul állt ott, azután kiszabadította a lábát a földből, otthagya az általvetőt az úton, és továbbhaladt.

Azután egy tarka fonálgombolyag hevert az úton. «Jó lesz ez a fonál az utamon», – mondta magában, lecsúszott a lóról, megfogta a fonál végét, s elkezdte a kezére göngyölni. Rengeteget felgöngyöltett már, de a gombolyag mégsem fogyott. Eldobta hát, és tovább folytatta az útját.

Alig haladt valamicskét, ismét egy fonálgombolyag volt előtte. A gombolyag gombolyodik, a fonál letekeredik, majd ismét feltekeredik rá, és nem tud róla lefogyni a fonál.

«Mit jelentsen ez az újabb csoda?» – gondolta, miközben továbbhaladt.

Hirtelenében egy harmadik gombolyag, nyersszínű fonállal tekergett a ló lába alatt. Ügetésre fogta a lovat, a fonál utolérte, és hátratekintve azt látja, hogy a ló hátsó lábát verdesi. Meggyorsította az állat futását, a fonál pedig elmaradt mögötte. Nyugtalanodni kezdett. «Csak nem fenyeget valamiféle baj?» – gondolta. Amint gondolkodott, egyszeriben azt látja: a vendégeknek járó karosszékekben öregek ülnek, a nartok ősei. Előttük asztalok, megrakva ételekkel és italokkal, az asztalok szélén döglött macska és döglött kutya fekszik. Az öreg nartok csak nézegetik a sok étket, de nem nyúlnak hozzájuk. Mintha tudomást sem szereznének Szoszlanról? «Vajon ki lehetett, aki a mi öregeinket ilyen rosszul és jól megvendégelte?» – gondolta.

Ekkor pedig megérkezett ahhoz a helyhez, ahová a szeretett feleségével, Veduhával való találkozását kijelölték. Íme egy újabb csoda: előtte a szeretett Veduhája, de a vállai között nincsen ott a feje. Leugrott a lováról, s keservesen elsírta magát. A holtak pedig körülvették őt.

– Hol lehet a feleségem feje? – kérdezte tőlük keserves könnyeket hullatva. – Hiszen bejártam a Halottak országát, csak hogy viszontláthassam őt.

– Ne szomorkodj, – mondták neki a holtak, – hamarosan a feje is itt lesz majd.

S valóban nem sok idő múlva Veduha feje is megjelent a helyén, és összenőtt a testével.

– Mi történt veled, kedvesem? Miért ilyen vörösek a szemeid, miért sírtál? – fordult hozzá Veduha.

– Miért is ne sírtam volna? – felelte Szoszlan. – Amikor ideérkeztem és megláttam, hogy a testeden nincs fejed, nem tudtam viszatartani a könnyeim.

Örömteli volt a találkozásuk. Veduha pedig megkérdezte a férjét, Szoszlant:

– A Halottak országába az élők számára nem vezet út, akkor miféle lelkek, földiek-e vagy égiek hozták ide élve, teljes fegyverzetben? Szoszlan így felelt neki:

– A Nap Aciruhsznak a lánya, akit a hét óriás nevel, beleegyezett, hogy a feleségem legyen. Az óriások azonban súlyos váltságdíjat követeltek tőlem: háromszáz vadat kell hozzájuk terelnem, fekete vasból kell kastélyt építenem, hogy minden sarkán az Az-fáról származó levelek hajtsanak. A kastélyt fel tudom építeni, a vadakat oda tudom terelni a

magam erejéből is, de az Az-fa csak a Halottak országában nő. Ezért jöttem én hozzád, hogy kérjek ennek a leveleiből Barasztirtól, a Halottak országának uralkodójától.

– Én megteszem neked, amit kérsz, – felelte neki Veduha. te pedig mesélj nekem most a földi világ újdonságairól és csodáiról.

– Miféle csodák is lennének nálunk, Veduha! Minden csoda nálatok, a Halottak országában található.

– Hát miféle csodákat is láttál a Halottak országában? – kérdezte Szoszlan Veduha.

Szoszlan pedig először azt kezdte neki mesélni, hogy összeveszett Aminonnal, erővel tépte fel a kaput, hogyan tódultak utána a felfegyverzett emberek, fenyegetve őt, vetették rá magukat, csapásokat mértek rá, amelyeknek nem érezte az erejét.

– Nincs ebben semmi rendkívüli, – mondta Veduha. – Azokkal az ellenségeiddel találkoztál, akik a kezéd által lelték a halálukat. Amíg élő vagy, nem tudják rajtad a bosszújukat kitölteni. A haláloed után azonban nyugtalanítani fognak.

– Széles síkságot láttam, – mesélte Szoszlan Veduhanak, – ahol oszlopokon és fákon rengeteg ember volt felaggatva. Ki a kezénél, ki a lábánál, ki a nyelvénél, ki a nyakánál fogva. Mindegyik alatt máglya lángolt, s mindegyikben hatalmas kövek tüzesedtek. «Hej, Szoszlan, szabadíts meg a kínoktól!» – kérték őket. Mit is felelhettem volna nekik? Ki büntette őket ilyen kegyetlenül?

– Önmagukat ítélték el, – válaszolta Veduha. – Sok rosszat cselekedtek az élők országában, most pedig a Halottak országában kínokkal vezekelnek a rossz cselekedeteikért. Ki a lábánál van felakasztva, tétlenül csavargott; az, aki a kezénél fogva, nem tudta visszatartani magát, hogy el ne lopja mások javait; a nyelvüknél fogva pedig a rágalmazók, és akik nem tudták a foguk mögött tartani a nyelvüket.

– Továbbhaladtam – és egy békákkal, kígyókkal és mindenféle utálatos csúszómászókkal teli tavat láttam. Az emberek tömege úszkált benne a férgek között – hol a felszínre emelkedtek, hol alámerültek a vízben. Megkértek engem, hogy mentsem ki őket. Azt válaszolhattam nekik, hogy a Halottak országában tehetetlen vagyok. Vajon mit követhettek el a szerencsétlenek?

– Az Ad-tavát láttad. Mindazok, akik az életükben mások javait ellopták és elcsalták, most a Halottak országa törvénye szerint Ad-tóban bűnhődnek, – mondta Veduha.

Továbblovagoltam és egy széles síkságot láttam. Sűrű gabonával volt borítva, ahol még sokféle fű is kalászba szökkent. És még egy csoda: a vadállatok együtt járkálnak a szarvasmarhákkal, és nem bántják őket. Egy nagy folyó folyik végig ezen a síkságon. A lányok sokasága körtáncot jár, és mindenféle étel és ital áll a parton. Azt mondtam nekik, hogy éhes vagyok, de azt felelték nekem, ha nem igyekszem vissza a földi világba, akkor egyedül az ételek látásától is jóllakom. Azt mondtam nekik, hogy nincs a kedvemre az az ország, ahol akkor lakom jól, ha az étkeket bámulom. Miféle csoda volt ez?

– Te a Raj-síkságot látogattad meg, – felelte neki Veduha. Azok a lányok pedig még a férjhez menés előtt meghaltak. Az ételek pedig, amelyek a parton voltak, azok, amelyeket a rokonaik szenteltek nekik. A Halottak országának szokásai szerint, ők pedig az ajándékoknak a látványával is jóllaknak.

Továbbmentem, és újabb csoda volt előttem: Öregemberek üldögélnek, egészen eljegesedve, és jégborotvával borotválják a szakállukat, ami tövöstől tépi ki a szőrüket, csak egy kis csomó szőrzetet hagyva az arcukon.

– Ezek azok, akiket a nép bírának választott, igazságosnak tartotta őket. Azonban hamisan ítélték, mindig a gazdagok pártját fogták, baksisért vagy ismeretségből segítették őket. Most a Halottak országa törvénye szerint megfizetnek a bűneikért.

– Továbbhaladtam, – meséli Szoszlan, – egy ezüstkastélyt látok. Tiszteletre méltó idős emberek ülnek ott arany padokon, előttük sok tartalmas és ízletes étel van feltálalva, a kelyhekben italok gyöngyöznek, de senki sem nyúl hozzá semmihez közülük.

Veduha pedig ezt válaszolta Szoszlanak:

– Ezek az emberek a földi életükben senkit sem loptak meg, szerették a szegényeket és segítették őket. Barasztir ezért jutalmazta itt meg őket. Az ételekhez pedig azért nem nyúlnak, mert a Halottak országa törvényei szerint, egyedül az étel látványával is jóllaknak.

– Továbbmentem, és látom: egy öregember vánszorog a hegyre, és a púpján lévő feneketlen kosárban homokot és köveket cipel. A kövek és a homok kihullanak, ismét összegyűjti az egészet, és újra szétszóródik az összes. Miért ítélték vég nélküli munkára?

– Ez az ember a földi életben, ahol tehetett, kihalította magának a szomszédja felesleges parcelláját, és minden szegénytől igyekezett egy darabka földet ellopni, hogy növelje a maga gazdagságát. Most pedig így fizet meg emiatt.

– Amikor továbbhaladtam, új csodát láttam: Egy ökör áll a derékig érő fűben, de nem eszi a fűvet, hanem mohón ropogtatja egy vénember állát. Hogyne ámultam volna el azon, hogy egy ökör a zöld fű helyett száraz ős szőröket habzsol?

– Ezen nem kell elcsodálkoznod, – mondta Veduha. Ez a vénember a földi életében, amikor a föld megművelése során a más ökrét is járomba kellett fognia, a sajátját friss fűvel etette, a másét pedig szeméttel. Ezért az ökör miatt pedig most szenvednie kell.

– Továbblovagolok, és látom: egy híd vezet a partról a szigetre. Keskenysége a kés éléhez hasonló. A szigeten egy vénember ül egy tojáshejben.

– Egész életében emberhez méltatlanul élt ez az öreg a földön. Sem a hétköznapokon, sem az ünnepeken nem hívott meg vendégeket magához, emiatt kell a Halottak országában magányosan töltenie a hosszú napokat.

– Folytattam az utamat, – mondja Szoszlan, és látom: egy megfagyott lótetem hever az úton. Egy férfi és egy nő üldögél mellette.

– Ezek az emberek kereskedők voltak az életükben. Az, amit a munkájukkal kerestek, hiába jutott nekik, sőt minden jót sajnáltak maguktól. Ezért kell nekik a Halottak országában a fagyos lóhús látványától jóllakniuk.

– Továbbhaladok, és azt látom, hogy egy férfi és egy nő fekszenek egymás mellett. Egy jókora ökörbőr van alájuk terítve, és egy másik ilyen bőrrel takaróznak. Mindegyik a saját oldalára ráncigálja a bőrt, amely azonban nem elegendő mindkettőjükre. Miért van így? – kérdezte Szoszlan.

– Ennek az az oka, – felelte Veduha, – hogy ez a férj és feleség az életben nem szerette egymást, egész életükön keresztül szemrehányásokkal illették egymást, – és látod, a Halottak országában ugyanolyanok maradtak, amilyenek a földi életükben voltak.

– A közelükben pedig, – mesélte Szoszlan, – másik házaspárt láttam. Alattuk egy nyúl bőre volt, egy másikkal meg takaróztak, és úgy láttam, hogy mindkettőjüknek kényelmes és meleg.

– Miért kell ezen csodálkoznod? – kérdezte Veduha. – a földön forrón szerették egymást, és itt, a Halottak országában is ég bennük a földi szerelmük.

– Megyek tovább, s egyszeriben egy nőt és férfit pillantok meg. A férfi tüzes lángokat okádik a szájából a felesége tenyerébe.

– A bűneikért szenvednek ők, – mondta Veduha. Népes családban éltek, suttyomban pedig kiadós ételeket készítettek külön maguknak. Most pedig a szenvedésükkel fizetnek ezért a csalásért. Minden esztendőben három napig parancsolta meg a Halottak országának uralkodója, hogy efféle kínokat szenvedjenek.

– És egy nőt is láttam, – aki vastag tüvel varrogatta a hegy repedéseit. Látszott a szegénykén, hogy erejét múlja felül az ilyen munka, de egy pillanatra sem hagyta abba, hogy megpihenhessen.

– Életében ez a nő megcsalta a férjét. Más férfit szeretett, és a szerelmének varrt, nem lustálkodva, apró szemű és gyors öltésekkel. Azonban lustának bizonyult, amikor a saját

férjének varrt valamit – dörögve, akkora hatalmas öltésekkel tákolta az öltözékét, hogy mind szertefoszlott a szégénykén. A Halottak országának a törvényei szerint, most itt kell megfizetnie mindezért.

– Továbblovagoltam. Látom, hogy egy hatalmas fakád színültig van töltve tejjel, egy nő pedig készíti a sajtot. Kiszedte a sajtját, azonban nem volt nagyobb egy kölesmagnál. Ugyanitt pedig a mellette való gazdasszony, aki egy kanál tejből készített sajtot, szinte hegynyi nagyságút kapott. Hát nem csodálatos!

– Semmin sem kell csodálkoznod, – monda Veduha. Az, akit egy egész kád tejnél láttál, gazdag ember volt az életben: száz tehén volt a gazdaságában, mindig bőségében volt a tejtermékeknek. Azonban még az ünnepnapokon sem kérhetett tőle egy darabka sajtot sem a szomszédja. Mindig azt válaszolta, hogy nincs neki sajtja. A másoknak, aki itt, a Halottak országában egy kanál tejből hegynyi nagyságú sajtot készít, az életben csak egyetlen tehénkéje volt. Azonban legyen hétköznap vagy ünnep, ha valamit kért tőle egy nincstelen, nem volt olyan eset, amikor visszautasította volna. Láthatod, hogy mi történt velük a Halottak országában.

– Nem értem mesze, – mesélte Szoszlan, amikor azt látom hirtelen: a földön egy asszony fekszik, a mellén pedig hatalmas malomkövek forogtak üresen. Hosszasan elgondolkodtam ezen, de sehogyan sem tudtam rájönni az okára.

– Az életében idegen malmon örölt, nem kérve rá engedélyt, s látod, hogyan bűnhődik most!

– Nem messze tőle pedig egy másik asszony. A mellén szintén hatalmas malomkövek forogtak, és fekete kődarabokat öröltek.

– Ez az asszony a földön a más által örölt lisztet lopta. Látod, micsoda kínokkal fizet ezért a Halottak országában!

– Még egy szörnyű csodát láttam: egy asszonynak a mellét gyíkok szopták. Miért kellett szenvednie?

– Előfordult, hogy az életben, – felelte Veduha, – gyermeket hoztak hozzá, hogy szoptassa meg a melléből. Ő elvállalta, a gyermeket pedig kendőbe csavarta, de nem adta oda neki a mellét. Most pedig a Halottak országának a törvényei szerint fizetnie kell az általa elmulasztott kötelességért.

– Láttam még egy asszonyt. Az orrlyukaiból posztó- és szövetdarabok csúsztak ki, a jobb keze kékes lánggal égett. Még egy csoda?

– Az életében varrónő volt ez az asszony, és mindig levágott magának minden szövetdarabból, amelyet varrni adtak a kezébe. Most ezért kell fizetnie, – felelte neki Veduha.

– Egy sírbolt mellett lovagoltam. Egy anyaszült meztelen fiú ült ott. Véres genny csöpögött az orrlyukából, a száján keresztül pedig vér ömlött. Hogyne lett volna csodálni való a számomra?

– Ezen sem kell csodálkoznod, – monda Veduha. – Az életében ez a fiú nem hallgatott sem az apjára, sem az anyjára, kínozta őket – és a szülők átka sem egyszer, sem kétszer hullott a fejére. Most pedig szánja és bánja, meg olyan keserűen sír, hogy véres genny csepeg az orrából, és vér folyik a torkából.

– Továbbmentem, és egy széles mezőt láttam. Különböző korú gyerekek játszanak és csintalankodnak rajta. Azonban szomorú volt azt látnom rajtuk, hogy rosszul voltak öltözve. Egyesek mezítlábasok, a papucsuk az övük mögé van dugva, mások sapka nélkül, a sapkájuk a ruhájuk keblébe van dugva. Hozzám tódultak. Az egyik apjának nevez, más pedig anyjának. Hogyne esett volna meg rajtuk a szívem! Leszálltam a lóról, megcirógattam őket, mindegyiknek megigazítottam a ruházatát. Amikor meg továbbmentem, kiabáltak utánam: «Legyen egyenes az utad, Szoszlán! Mindenben legyél szerencsés, és szerencsésen végződjön az az ügy, amiért ideutaztál!»

– Ezek az árvaságukban meghalt gyermekek voltak, – mondta Veduha. Azért, mert megcirógattad őket, történt mindaz, amit neked kívántak.

– Még azt is láttam, hogy egy kitárt kapu előtt feküdt egy szuka, és látni lehetett rajta, hogy hamarosan lekölykezik. Mélyen aludt, de a hasából hirtelen ugatni kezdtek rám a kölykei. «Vajon mit jelentsen ez?» – gondoltam.

– Ez azt jelenti, hogy bekövetkezik olyan időszak, – mondta Veduha, – amikor az öregek kezdenek majd a fiatalok tanácsaira hallgatni, akik az idősebbeket fogják majd szégyenszemre tanítani.

– Láttam, hogy egy zsák vitatkozik egy általvetővel, melyikükbe fér el több köles. A zsák kölest merített, és színültig megtelt vele. Azután beleszórta ezt a kölest az általvetőbe, azonban az általvető a feléig sem telt meg, azután az általvető fogta a kölest, és visszatöltötte a zsákba – a zsák pedig egészen a pereméig ismét megtelt kölessel. Hát ez meg miféle csoda?

– Hiszen nart vagy, – mondta Veduha. Min is csodálkozol hát? Beköszönt majd olyan korszak, amikor mind a felnőttek és mind a kicsinek, az előkelőnek és az alacsony származásúnak nem fognak többet adni, mint az a kényelmes életéhez szükséges.

– Továbbhaladtam, – mondta Szoszlan, – és megláttam: három fa áll a síkság közepén, és simák, mintha megsztergályozták volna a törzsüket. És láttam két papucst, – az egyiket ökörbőrből, a másikat szattyánból; egymással versenyezve másztak a fára. Azonban a szattyánpapucs lecsúszott, és lenn maradt, az ökörbőrből való pedig feljutott a fa csúcsáig. Hogyne ámultam volna el azon, hogy az ökörbőr papucs felülkerekedett a szattyánból valón?

– Ökörbőr bocskort a szegény emberek hordanak, szattyánbőrből készült papucsban pedig az előkelőbbek járnak, – válaszolta Veduha. – Lesz olyan időszak, amikor az egyszerű emberek kerekednek az előkelőkön felül, és maguk mögött hagyják őket.

– Továbbmentem. Látom, hogy a síkságtól a hegyig egy kötel van kihúzva, olyan vastag, hogy nem lehet sem alatta áthaladni, sem keresztüllépni, sőt átugratni is lehetetlen. Hirtelen összezsavarodott a kötel és messzire oldalt gurult. Elámultam rajta, mert nem értettem, hogy ez mit jelenthet.

– Látom én, hogy tényleg semmit sem értettél meg az utad során, – mondta Veduha. – Ez pedig azt jelenti, hogy a vége felé az egész világ nyitott kapuvá válik az emberek számára.

– Továbbhaladtam, – mondja Szoszlan, – látom: ismét egy kötel van kifeszítve a hegytől a síkságig, és ismét feltekerőzik a hegy felé.

– Ez pedig azt jelenti, hogy azok az emberek, akik, leereszkedtek a síkságra, és jó életkörülményeket találtak maguknak, idővel ismét visszatérnek a hegyek közé, – mondta Veduha.

Szoszlan pedig tovább meséli:

– Látom, hogy a hegy lábánál források fakadnak és nyüzsög bennük a hal, egyik forrásból a másikba ugrálnak, játszanak a vízben, hancúroznak, azonban egyik a másikat nem zavarja.

– Ez pedig azt jelenti, hogy majd be fog köszönteni olyan korszak, amikor a különféle nemzetségekhez tartozó emberek barátságban fognak élni, mint az egy nemzetségbe tartozó fivérek.

Továbblovagoltam, látok egy magas kurgánt, tábortűz ég rajta, fölötte pedig három üst lóg. De nem faágak égnak a tűzön, hanem szarvasagancsok. A két szélső üstből egymást dobálják a húsdarabok – kövér combok és lábak. És fornak, fortyognak teljes erővel. A középső üstben egy csepp leves sem jutott, szárazon sistereg és füstöl. Mondd nekem, mi ez a csoda!

– Ez pedig azt jelenti, hogy eljön majd az idő, amikor a gazdag fivérek egymást fogják segíteni, és bőkezű ajándékot fognak vinni egymásnak, a szegény fivérnek pedig semmi sem fog jutni, és szegénységben fogja tölteni a napjait.

Alig mentem el, és ismét csodát látok: az út szélén kemény harcba lépett egymással egy női kendő és egy férfikucsa. Hol a kendő győzi le a kucsát, hol a kucsa kerekedik felül a kendőn. Így harcoltak ők, és hirtelenében barátságban, sorban elém álltak. Hosszasan találgattam, mit jelent ez, de nem tudtam megfejteni.

– Ez pedig, – mondta Veduha, – olyan időszakot jósol, amikor a férfi és a nő egészen egyenlők lesznek.

– Elfáradtam, lefeküdtem megpihenni a forrásnál, – mesélte Szoszlan. Amikor pedig felébredtem, látom, az én oldalamon zöld fű van, a másik parton pedig – fehér hó. Mi ez a csoda?

– Ez pedig azt jelenti, hogy beköszönt egy olyan korszak, amikor az embereknek egyforma lesz a tél és a nyár.

– Továbbhaladok, – mesélte Szoszlan. Látom, három egyenes fűzfavessző nő együtt. Hadd vágjam le az egyiket, gondoltam, hogy ostor nyelet készítek belőle. Mihelyt kiválasztottam az egyiket és odaugrottam, hogy levágjam, a másik kettő hozzám hajolt és suttogta: «Ne őt, hanem engem vágj le!»

– Ez pedig azt jelenti, hogy a jövőben a fiatalabb nővérnek nem kell megvárnia, amíg az idősebb férjhez megy, hanem mindegyik akkor mehet, amikor neki tetszik.

– Mentem, mendegéltem, látom, hogy egy általvető hever az úton. «De jó általvető ez, gondoltam, – hasznát vehetném». És le sem szállva a lóról, felemeltem az ostorommal. Tudod milyen erős vagyok. A nart játékokon előfordult, hogy vágtaiban, az ostorom nyelével a lovával együtt felemeltem a lovasát. Ekkor pedig nem így történt! Még meg sem tudtam mozdítani az általvetőt, még az ostorom nyele is beletörött. Feltüzelttem magamat. Leugrottam a lóról, megragadtam az általvetőt fél kézzel, és nem tudtam felemelni. Mindkét kezemmel megragadtam, megfeszítettem az erőmet, térdemnél magasabbra süppedtem a földbe, az általvető meg sem rezdült. Felfogtam, hogy ismét egy csoda van előttem, és otthagytam az úton heverő általvetőt. Magyarázd meg nekem, mi is volt ez?

Veduha ezt felelte neki:

– Hogy is tudtad volna felemelni ezt az általvetőt? Hiszen benne volt az emberek minden méltósága.

– Még továbbmentem, és látom, az úton egy tarka fonálgombolyag fekszik. Szerettem volna magammal vinni ezt a fonalat. Lehajoltam a nyeregből, megfogtam a fonál végét, a kezemre kezdtem tekergetni. Tekergettem, tekergettem, a gombolyag azonban nem fogyott. Látom, hogy ismét valamiféle csodával állok szemben. Eldobtam a fonalat és lovagoltam tovább.

– A világmindenség titkait jelenti ez a gombolyag, – felelte Veduha. – Ahányszor csak megpróbálsz megismerni, mindig csak annak egy részét vagy képes csak birtokodba venni.

– Továbbhaladtam, és ismét egy gombolyag fonál gördül elém. Gombolyodik, gombolyodik, letekerődik, azután a fonál visszacsavarodik rá. Mit is jelentsen ez? – kérdezte Szoszlan.

– Ez azt jelenti, – felelte neki Veduha, – hogy olyan időszak fog beköszönteni, amikor az emberek annyira megsokasodnak, hogy az egész földet betöltik.

– Alighogy továbbmentem, látom, hogy a lovam előtt tekereg egy harmadik gombolyag, nyersszínű fonálból. Nógattam a lovamat, elhagytam ezt a gombolyagot: a lovam hátsó lábát csapdosta a gombolyag. Elcsodálkoztam és aggódtam, nem ér-e valamiféle szerencsétlenség.

– Ne félj, – felelte neki Veduha, – semmi sem fenyeget téged. Azonban vannak ismerőseid, akik ehhez a gombolyaghoz hasonlóan: a szemedbe mosolyognak, a hátad mögött pedig készek a lovad lábán az inakat elvágni.

– Továbblovagolok, és látom, hogy öregemberek ülnek a kitüntető karosszékekben – a nartok ősei. Rengeteg étel és ital van feltárlva előttük, s ugyanott macskák és kutyák tetemei. Nézegetik a nart öregek a gazdag megvendéglést, de nem nyúlnak hozzá.

– Miért is nyúlnának az ételekhez, hogy ezzel ellenszegüljenek a Halottak országa törvényeinek? – mondta Veduha. Ez a Satana, amikor ideküldött téged, meghagyta a jó és rossz nart elődöknek, hogy ellenőrizzenek téged, igazat mondasz-e a visszatérésed után a Halottak országáról, és nem titkolsz-e el valami jót vagy rosszat.

– Köszönöm neked Veduha, – felelte Szoszlan. Most már mindent megértettem. Azonban egy valami mégis érthetetlen maradt: amikor hozzád érkeztem, miért nem volt rajta a fejed a testeden. Miféle rejtély ez is?

– Ez azért van, nart Szoszlan, – felelte Veduha, – mert mindig veled voltak a gondolataim. Hiszen minden időben segíték neked. Még csak elhatároztad, hogy ide utazol, én pedig már tisztítottam az utadat. Hallottál már olyat, hogy az élők közül valaki is bejutott a Halottak országába! A segítségem nélkül te sem tudtad volna végbevinni. Amikor egy távoli hadjáraton perzsel a forró nap téged, felhő alakjában takarlak be, és védelek a sugaraitól. Amikor pedig a csata idején pusztító záporosó hull az ellenségeidre – szintén az én kezem műve, így segíték a katonáidnak a győzelemben.

Ezeket mondván, Veduha Barasztirhoz, a Halottak országának uralkodójához ment, kért az Az-fa leveleiből, elvitte azokat Szoszlanhoz és kérte:

– Te erővel törtél be a Halottak országába, ahová az Isten akarata szerint élő ember nem teheti be a lábát. Azonban ahogyan élőként sem juthatsz be magad a halottakhoz, ugyanúgy nincs út a Halottak országából az élőkébe. Amikor bekerültél a Halottak országába, innen nincs út visszafelé. Azonban majdcsak eszembe jut valami, a lovad patkóit forgasd meg, hátulról előre! Száguldj el minden erőddel innen! Utánad fogják vetni magukat a holtak, hogy a nyomodat követve kijussanak a Halottak országából. A lovad patkójának a nyomát megpillantva, látják hogy azok visszafelé, Barasztir országába vezetnek. Akkor minden halott visszatér a helyére. Nyugtalan ember vagy te, Szoszlan, nem a békés életre születtél. Időnként nem hallgatsz a tanácsaimra, de most szigorúan intelk téged, bármiféle kincs akad az utadba a visszafelé való utadon, ne emeld fel, sőt rá se pillants, menj tovább, ne állj meg!

Veduha megfordította Szoszlan lovának a patkóit hátukkal előre. Szoszlan elbúcsúzott tőle, felült a lovára és végigvágatott a Halottak országán. A lova dobogását hallva, a halottak utána tódultak, de amikor meglátták, hogy a nyomai visszafelé vezetnek a Halottak országába, azt mondták:

– Valaki hozzánk érkezhett.

És mindegyikük visszament a helyére.

Szoszlan pedig a Halottak országa kapujához vágatott.

– Nyisd ki a kaput! – kiáltotta Amionnak.

– Mintha nem a Halottak országába kerültél volna, nart Szoszlan, ahonnan nincs visszatérés, – felelte neki Amion.

Látván, hogy szépszerivel nem nyitják ki neki a kaput, rásújtott az ostorával a rugonyos patájú lovára, minden súlyával és erejével nekirontva a kapunak, ismételten megforgatta, és az ereje segítségével kitépte magát a Halottak országából.

Hazafelé vágat a Nartok országába. Hirtelen azt látja, hogy az úton egy csomó arany van szétszórva. Azonban Veduha szigorú intésére emlékezve továbbment mellette, sőt rá sem pillantott az aranyra. Hogy mennyi ideje volt már úton, nem tudni, egyszeriben azt látja, hogy az úton egy dús farkú arany róka hever előtte. Elhaladt mellette, még csak rá

sem nézett. Továbbhalad, és hirtelen egy használt sapka kerül elébe az úton. Meglátta a sapkát, bosszankodva gondolta: «Hej, ki ad egy halott asszony szavára. Mekkora kincstől fosztanám meg magam miatta!»

Szoszlan nem tudott ellenállni, felemelte a sapkát. «Elviszem ezt a sapkát a menyecskéinknek, valamire majd csak jó lesz nekik, vele fogják lesöpörni a lisztet a malomkőről őrléskor».

A sapkát becsúsztotta a ruhája keblébe és továbblovagolt. Már a nartok falujának a közelében járt, amikor hirtelen azt kérdezte a lovától:

Mondd meg nekem lovacskám, milyen halált szántak neked? Semmit sem felelt a ló, Szoszlan pedig feldühödött. Egy mély horhosban leszállt a lováról, kikötötte egy fához, levágott egy ágat a borókafenyőről, és addig ütlegelte vele a lovát, amíg ki nem serkent a vér a bőre vékonya alól.

– Addig foglak csépelni téged, amíg el nem árulod nekem, hogy mitől kell meghalnod, – mondta a lovának. Semmit sem válaszolt neki a ló. Szoszlan pedig még jobban felmérgeződött. Tövestől kitépte a fát, és úgy fejbe vágta vele a lovát, hogy a fa forgácsokra törött. A szegény ló pedig mit is tehetett volna? Megszólt ekkor:

– A halálom a patáim okozzák. Ha alulról, a föld alól megsérti valaki a lábamat, akkor elpusztulok. Másképpen nem lehet a halálot okozni, rugonyos patájú vagyok. És mi okozza a te pusztulásod? – kérdezte a ló Szoszlant.

– Én teljesen damaszkuszi acélból vagyok, – felelte neki Szoszlan, – csak a térdeim nem edzették meg. És csak Balszag kereke képes megölni engem. Ha nekigördül a térdemnek, akkor meghalok. Másképpen lehetetlen megölni.

– Ne bocsássa meg neked az Isten ezt a meggondolatlan cselekedetedet! Elpusztítottál engem és magadat, – mondta neki a ló. Hiszen az öreg sapka, amelyet az úton felemeltél és a ruhád keblébe rejtettél, nézd csak, hová lett! Nem más, mint a fortélyos Szirdon, Gatagat fia.

Szoszlan benyúl a kezével a keblébe, a sapka pedig már nincs is ott. Szirdon kihallgatta Szoszlanak és a lovának a beszélgetését, megismerte a halált hozó titkokat, és kiugrott Szoszlan ruhájának a kebeléből. Most értette meg Szoszlan, miért nem engedte neki Veduha, hogy ami csak eléje kerül, bármit is felszedjen az útról.

Szirdon pedig, amikor kiugrott Szoszlan ruhája kebléből, azon nyomban az ördögök királyánál termelt katonáért.

A nart Szoszlan gyötri a nartokat, – mondta Szirdon. – Tudom, hogyan lehet elpusztítani: a lovában van minden reménye, a ló halálát a patái okozzák. Adj nekem minél gyorsabban jól lövő lövészeket a tieid közül, hogy alulról, a pokolból lőhessék ki a nyilaikat a ló patájába.

Az ördögök királya a legjobb szemű lövészeket adta neki, és a pokolból kezdték Szoszlan lovát nyilazni. Alulról felfelé repültek a nyilak, eltalálták Szoszlan lovának a patáját, eszméletlenül terült el a rugonyos patájú. Azonban haldokolva ezt mondta Szoszlanak:

– Mihelyt meghalok, gyorsan, de óvatosan, semmiféle sebet sem okozva, húzd le a bőrömet és tömd ki szalmával. Azután ülj fel a bábumra, és ki tudja, ha lehetséges, hazaviszlek téged.

Szoszlan gyorsan és óvatosan lenyúzta a ló bőrét, megtömte szalmával, rárakta a nyeret a bábu hátára, felült rá, és elvágatott a nartok falujába. Azonban Szirdon kihallgatta a ló halála előtti szavait, ismét az ördögök királyához futott és keményen követelte:

– Hej, ördögök, gyorsan tüzesítsétek meg a nyílhegyeiteket, és lőjétek Szoszlan lovába!

Az ördögök pedig vörösre izzították a nyílhegyeiket, és elkezdtek alulról felfelé lövöldözni Szoszlan lovát. Az áttüzesített nyílhegyek beletaláltak a ló hasának a szalmájába, lánggra gyulladt a szalma, és a tűz Szoszlan lovának a felső részére is átterjedt.

Gyalog, a nyereggel a vállán érkezett haza Szoszlan a szülői házába. Minden titkolózás nélkül mesélte el Satanának, hogy mit látott a Halottak országában. Ő pedig elhitte neki. Satana odaadta neki a varázsgyűrűjét. Szoszlan elment a tenger partjára, tágas kört rajzolt a gyűrűvel, és hatalmas fekete kastély – mindene vasból – emelkedett ki ebben a körben. Szoszlan mind a négy sarkára Az-fának a leveleit ültette. Satana elkérte Afszatitól a varázstilinkóját, és odaadta Szoszlannek. Szoszlan játszani kezdett rajta, s háromszáz vad futott be a kastély udvarába. Az első százban szarvasok, a másodikban őstulkok, a harmadikban pedig egyéb vadak voltak.

A hét óriás azt látva, hogy Szoszlan teljesen megfizette nekik a váltságdíját, feleségül adta hozzá a nevelt lányukat, Nap Aciruhsz lányát.

Szoszlan halála

Boldogságban és megelégedettségben élt Szoszlan a Nap lányával, a gyönyörű Aciruhsszal. Észrevétlenül múlt el nap nap után, év év után. Szoszlan gyakran járt vadászni a Zilahar mezejére, amelyet a nartok már régóta a vetélkedéseik és vadászkalandjaik színhelyéül szemeltek ki.

Így teltek a napjai.

Egyszer tizenkét társával vadászgatott ott.

A Zilahar mezején verték fel a sátrukat, reggeltől délig vadászgattak, a vadászat után pedig visszatértek a sátrukba pihenni. Éjszakára ismét kimentek vadászni. Egy ízben ebédelni tértek vissza, és lefeküdtek pihenni. Meleg volt, mindnyájan kimerültek, csak Szoszlanon nem vett erőt a fáradtság. Fogta az íját és a nyilait, egyedül indult el egy ösvényen, amely a tóhoz vezetett. Úgy gondolta: «Ekkora hőségben valamiféle vadnak mégis csak jönnie kell vizet inni».

Leült a tó partján és várni kezdett. Sokáig ült így, és éles szemmel figyelte a tópartot. Hirtelen azt látta, hogy egy szarvasünő jött ki az erdőből és a vízhez közelít. Gyönyörű állat volt, semmihez sem lehetet mérni az alakját és a mozgásának a könnyedségét. A hajnalcsillag ragyogása tündökölt a nyakán. Szoszlan nyilat helyezett az idegre, s éppen el akarta engedni az útjára, amikor a szarvasünő lánnyá változott, megszólította őt:

– Egészséges légy, Szoszlan!

– Sok örömet kívánok neked az életedben, kedves kislány! – válaszolta neki Szoszlan.

– Hányszor ereszkedtem le ide az égből, csak azért, hogy veled találkozhassak, Szoszlan! Hány évig vártalak téged, és íme találkoztunk végül! Végy el engem feleségül!

– Ha én minden földönfutó lányt feleségül vennék, akkor nem férnék el velük a nartok falujában.

– Meglátod még, Szoszlan, megbánod még ezeket a szavakat! – mondta a lány.

– Sokat vadászgattam és tudom, hogy mennyire szeretnek a disznók a mocsárban dagonyázni. Ha Szoszlan mindet feleségül venné, akkor a fényes acélteste fekete vassá változna.

A lány ezeket a kegyetlen szavakat hallván, egyszeriben kinyújtotta a karjait, ezek pedig szárnyá válnak. Szoszlan szerette volna ebben a pillanatban megragadni őt, de felröppent, elrepülve pedig azt mondta neki:

– Nart Szoszlan, én Balszag lánya vagyok. Mindjárt meglátod, mi történik veled!
A lány elrepült az apja, Balszag házába és elmesélte neki, miképpen bántotta meg őt Szoszlan. Balszag megsértődött, és parancsot adott a kerekének:

– Menj, öld meg Szoszlant!
Zúgva, dörögve gördült előre Balszag kereke. Balszag ordította Szoszlanra:

– Ügyelj most, nart fajzat!
– Miféle fegyvered van, miben reménykedsz, hogy megöl engem? – kiáltotta neki Szoszlan válaszul.

– Megindul ellened valami, várd a csapását!
– És mivel védjem a csapást? – kérdezte Szoszlan.
– Tedd elé a homlokod! – válaszolt Balszag. Szoszlan látja, hogy egy kerék repül feléje. Megállította az ornyergével. Beleütközött a kerék, és visszapattant, még egy karcólást sem hagyott hátra. Szoszlan el akarta kapni, de elgördült.

– Kapaszkodj meg! Ismét gördül ellened!
– Mivel fogjam fel az ütését? – kiáltotta Szoszlan.
– Tedd elé a melled, – felelte Balszag. Dörögve csapódott a kerék Szoszlan mellének. Azonban Szoszlan akkor elkapta, és megragadta acél kezeivel. Felemelte a kereket, és kitorpte két küllőjét.

Könyörgött akkor Balszag kereke:

– Ne szakítsd félbe az életemet, Szoszlan! Nem leszek többé Balszag kereke, Szoszlan kereke leszek mostantól.

Szoszlan elhitte neki, hiszen hogyan kételkedett volna ilyen esküben! Elengedte a kereket, az pedig hazafelé készülődött. Az úton azonban elébe akadt a keréknek a szemfüles nart Szirdon.

– Jó utat kívánok, Balszag kereke! – köszönt neki.
– Jaj, ne nevezz engem Balszag kerekének, mert az a Szoszlan megöl engemet! Mostantól kezdve Szoszlan kereke lettem.
– Hej, mi történt veled, te kerék! Hová szállt a korábbi erőd? Ki homályosította el a rettegett híredet? – kérdezte Szirdon.
– Hallgass el, Szirdon, megesküdtem Szoszlanak! – felelte a kerék.
– Eressz vért a kisujjadból, és felszabadulsz az esküd alól. Vagy nem tudod, hogy neked kell megoldnod Szoszlant? Próbáld meg még egyszer elgördülni ellene! – mondta Szirdon.
Veszélyes ember, – szolt a kerék. – Ha megpróbálok még egyszer ellene gördülni, akkor a fogaival fog szétrágni. Hogyan tudnék vele megívni?
– Siess el Kurdalagonhoz, készítsen neked acélküllőket! Akkor pedig, amikor Szoszlan aludni fog, gördülj a térdén keresztül, és meg fog halni!
A kerék pedig engedett Szirdon uszításának.
– És hol találhatom őt alva? – kérdezte.
– Most a Zilahar mezején vadászgat, – felelte Szirdon. Ebéd után a sátorban pihen a barátaival együtt. Gördülj végig rajtuk, velük együtt Szoszlant is megölheted!
Balszag kereke elsietett Kurdalagonhoz. Új, acélból készült küllőket rakott belé, és ismét elgördült a Szoszlanal vívott harcra.
Mint már annyiszor, Szoszlan ezen a napon sem pihent ebéd után, hanem elment egy ösvényen bolyongani.
Tizenkét társa lefeküdt a sátorban, hatan az egyik oldalra, hatan a másikra, egymás felé a lábukkal.
Alig aludtak el, amikor dörögve végiggördült rajtuk Balszag kereke.
– Jaj neked, Szoszlan! – dörögte, és mind a tizenkét társának levágta a lábát, akik mindnyájan meghaltak.

Nem sok idő telt el, amikor Szoszlan egy elejtett szarvassal a vállán visszatért a vadászatról.

– Hej, gyertek ki, nézzétek meg! – kiabálta a sátorhoz lépve.

Látja: holtan fekszik ott mind a tizenkét társa, mindnyájuknak le van vágva a lába. Minden elsötétült a szeme előtt.

– Istenem, mit tegyek? Csak Balszag kereke volt képes ekkora gonoszságra! – mondta Szoszlan, és kifutott a sátorból. Látja, hogy ott gördül Balszag kereke a tágas mezőn. Kérleli a széles síkot:

– Állítsd meg Balszag kerekét!

– A mező azonban nem tartotta vissza Balszag kerekét, Szoszlan elátkozta miatta:

– Csak hét esztendeig legyen rajtad termés, azután legyél pusztaság!

A hegyen robogott a kerék. Szoszlan így kiáltott:

– Tartsd vissza őt! A társaimnak a gyilkosa! A hegy szintén nem állította meg a kereket.

– Lavina lavina hátán, hegyomlás hegyomlás után borítson murvával téged! – átkozta meg a hegyet.

A kerék az égerfa erdőben gurult tovább.

– Égerfa, állítsd meg a barátaim ellenségét! – kiáltotta Szoszlan. Azonban az égerfák sem tartóztatták fel a kereket.

– Légy örökre a legsilányabb fa: készítsenek belőled festéket, hántsák le a kérged, hogy száradj ki!

Hársfák között gördült tovább a kerék, Szoszlan a hársfákat is kérlelte:

– Hársfa, hársfa, tartóztasd fel az ellenségem!

– Bár vastag vagyok, – válaszolta a hárs, – még sincs erőm megállítani az ellenséged: nagyon puha vagyok.

– Akkor légy te is átkozott! – kiáltotta Szoszlan. – Az emberek csak a kérgedért keressenek. Virágozz szépen, de ne hozz termést!

Gyertyánosba érkezett a kerék. Szoszlan ekkor így szólt:

– Hatalmas gyertyán, akár egy percre is, állítsd meg az ellenségem!

A gyertyán továbbengedte Balszag kerekét, Szoszlan pedig őt is megátkozta érte:

– Adja az Isten, hogy az emberek azért keressenek csak, hogy a tüzeiken égjél!

Most meg a bükkösben gördül tovább Balszag kereke.

– Itt fut az ellenségem! Fogjátok meg őt! – kérte Szoszlan.

– Ennél nagyobb bajod ne legyen! – felelte neki a bükk. – Egy egész falu elférne az árnyékomban, te pedig levagdaltad az ágaim, felszaggattad a gyökereim.

– Könnyen lehessen feldolgozni a fát! – kiáltotta Szoszlan a bükknek.

A tölgyerdőben robogott a kerék.

– Legalább te, tölgy, állítsd meg az ellenségemet! A tölgy azonban emlékeztette Szoszlant, hogy nem kímélte sem a tetejét, sem az ágait, sem a törzsét, aprította a tölgyet, hogy nyílve szőket készíthessen belőle.

– Akkor csak makk teremjen rajtad, amelytől viszolyognak az emberek! – harsogta Szoszlan.

Most pedig egy fehér nyíresben futott Balszag kereke, Szoszlan pedig ezt kiáltotta a nyírfának:

– Nyírfá, nyírfácska, csak egy pillanatra is, tartóztasd fel az ellenségemet!

– Aki a te ellenségeddé vált, az az én ellenségem is lesz, – válaszolta a nyírfá.

Hálóként bocsátva le a vékony tincseit a kerék elé, reteszelte el annak az útját. Balszag kereke azonban áttörve rajtuk, továbbrobogott.

– Örökre a legjobb faként emlegetnek téged, fehér nyírfá! Az ágaid pedig összegyűjtik az emberek, hogy nyársat készítsenek, és saslikot süszenek rajtuk, – köszönte meg Szoszlan a nyírfának.

A mogyoróbokrosban gördült be a kerék. Komlóval volt befuttatva a mogyorós.

– Fodros komló, – kérte Szoszlan, – tartóztasd fel a halálos ellenségemet, aki a tizenkét társamat megölte!

Erősek és hajlékonyak, mint a kötelek, a komló hajtásai. Rátekeredtek Balszag kerekére, és megállították. Egy nyíllövésnyi távolságra közelítette meg Szoszlan a kereket, belelőtt egy nyílveesszöt – és pozdorjára zúta a küllőjét. Elengedte a második nyilat – finom forgácsként repült szét a második küllő. Szoszlan a komlóval átszött mogyorósban utolérte a kereket s megragadta azt. Szoszlan hálálkodva mondta mind a mogyorósnak, mind a komlónak:

– Mától kezdve, mogyorós, az emberek messze földről idejönnek hozzád az ízletes termésedért. Téged pedig, komló, jókedvükben dicsérjenek az emberek a veled készített italokért!

Szoszlan kihúzta a kardját, suhintott egyet és apró darabokra kívánta vagdalni Balszag kerekét. Ekkor a kerék ismét könyörögni kezdett:

– Kezedben az életem, Szoszlan! Mindent megteszek, amit csak óhajtsz!

– Nem hiszek neked, – válaszolt Szoszlan. – Esküszegő vagy, és ismét becsapsz engem. De olyan szájalomra méltón kérlelte a kerék, és annyira lelkesen esküdözött, hogy Szoszlan ismét elhitte neki.

– Jól van, – mondta. – Megbocsátok neked. Azonban a tizenkét barátomért meg kell ölnöd a saját családoból tizenkét embert, és élve elengedlek.

Balszag kereke beleegyezett, s szomorúan hazagördült.

Szirdon megtudta, hogy Szoszlant mégsem sikerült megölni. Öregemberré változott, és a kerék útjába állt.

– Legyen egyenes utad, kerék! – mondta neki. – Mi történt veled, miért vagy annyira szomorú.

– Mitől lehetnék vidám! – válaszolta a kerék. – A nart Szoszlan legyőzött, és szavamat vette, hogy megölök tizenkét embert a családoból.

– Miért kellene őket megölnöd? Vágd le tizenkét embernek a családoból a lábán és a kezén a körmöt, és ezzel teljesíted az esküdet! – mondta a ravasz Szirdon.

Balszag kereke nem hallgatott rá, továbbgurult. Azonban ismét elébe került az úton Szirdon. Ezúttal öregasszonynak változva át.

– Legyen egyenes az utad, kerék! – mondta az öregasszony. – Mi történt veled, miért vagy annyira szomorú?

– Az ég szerelmére, mit tegyek? A családoból tizenkét embert kellene megölnöm, hogy teljesítsem a nart Szoszlanak adott eskümet.

– De miért kellene őket megölnöd? vágd le a családoból tizenkét embernek a lábán és a kezén a körmöt, s ezzel teljesíteni fogod az esküdet.

A kerék nem engedelmeskedett, hanem továbbgördült. Ismét elébe futott Szirdon fiatalemberré változva, akinek éppen most serked az arcán a szakálla, és a kerék mellé állt az úton.

– Legyen a te utad egyenes, te kerék! – mondta neki. – Miért vagy annyira szomorú?

– Szavamat adtam a nart Szoszlanak, hogy megölök a családoból tizenkét embert. Most pedig azért gördülök, hogy teljesítsem ezt az ígéretet.

– Azonban miért kellene neked megölnöd őket? Vágd le tizenkét embernek a családoból a lábán és a kezén a körmöt, – mondta neki az ifjú.

Semmi sem felelt a kerék, elgördült mellette. De amikor kissé továbbjutott, elgondolkodott:

«Íme, az öregember, az öregasszony meg az ifjú ugyanazokat a szavakat mondták nekem egyazon dologról. Hiszen nem vártak érte tőlem semmiféle jutalmat. Megszívlelem a jó tanácsaikat».

Ekkor hazagurult, és lenyírta a családjából tizenkét embernek a lábáról meg a kezéről a körmöt. Ezután békésen üldögélt otthon.

Napok napok után, hetek hetek után teltek. A ravasz Szirdon, Gatag fia időről időre felkereste Balszag kerekét.

– Meg kellene még próbálnod, híres kerék, hogy megbosszuld Szoszlanon a megalázást, – szólt neki Szirdon.

De ekkorra már elment a haragja Balszag kerekének, és így válaszolt Szirdonnak?

– Hej, te ravasz róka, hagyj már békét nekem! Hiszen miattad szakadt rám ez a szerencsétlenség.

Szirdon azonban a nartok szerencsétlenségére, nem tett le a meggyőződéséről, Szoszlan elpusztításáról. Feloldotta hazug nyelvét, és ismét kimondta Balszag kerekének, támadjon Szoszlanra, ölje meg őt.

Kurdalagon ismét új acélból való küllőket rakott a kerékbe. Egyszer, amikor Szoszlan Zilahar mezején volt és óvakodva kúszott hason fekve a vad irányába, honnan nem előgördült Balszag kereke, térdből levágta a lábát, odavetette neki a családjából való tizenkét ember kezéről és lábáról levágott körmöket, és hazatért az égre.

Szoszlan Zilahar mezején fekszik, folyik a vére, körbepillant: kit lehetne elküldeni a nartokhoz a szomorú hírrel.

Egy sas repül el a feje fölött, Szoszlan így szól hozzá:

– Sas, légy a bánatomnak hírnöke! Repülj az Ahszartaggatok háza fölé, s közöld a fivéreimmel, Urizmaggal és Hamiccal, hogy én, a nart Szoszlan haldoklom a Zilahar mezőn, senki sincs, aki a szememet lefogná.

– Szeretném azt látni, hogy még rosszabb állapotban vagy, mint most! – felelte neki a sas. Vajon sajnáltál engem, amikor fáradtan egy fára vagy kőre ereszkedtem? Nem, azon nyomban az íjad után kaptál, – hogy ne hozzon többé örömet a számodra!

Kis idő múlva egy kánya repült el a feje fölött.

– Téged kérlek, kánya, – könyörgött Szoszlan. Légy az én nyomorúságomnak a hírnöke! Repülj az Ahszartaggatok háza fölé, és mondd el, hogy Balszag kereke levágta Szoszlan lábát, siessenek hozzám a nemzetségem tagjai.

– Keresd csak te, keresd magad, amit akarsz! Számtalan tyúkja van Satanának, azonban hagytad-e valaha, hogy egyet is elvigyek? Te máris az íjad után nyúltál, – mondta a kánya és továbbrepült.

Fekszik Szoszlan. Vár...

Hirtelen egy fecske, repült föléje csicseregve. Megörült Szoszlan:

– Ó, te fecske! – mondta neki. Repülj gyorsan az Ahszartaggatok házához, és mondd el, hogy Balszag kereke levágta Szoszlan lábát. A Zilahar mezején haldoklik, s senki sincs, aki a szemét lefogná.

– Legyen meg az akaratod! – válaszolta a fecske. Túlságosan jó vagy hozzá, hogy itten egyedül haldokoljál, és senki nem akad, aki lefogná a szemedet. Én leszek a bánatomnak a hírnöke. Amikor eláztatott az eső, te felvettél engem, a ruhád keblébe rejtettél, és megmentetted az életemet. Te mindig nyitva hagytad nekem a hombárod ajtaját, én pedig jóllakhattam ott. Nem, sohasem feledkezhetem meg a te jótetteidről!

– Maradj örökre az emberek kedvence! – hálálkodott neki Szoszlan.

A fecskemadár elrepült a nartok falujába a szomorú hírrel.

Fekszik Szoszlan a mezőn, várja, mikor érkeznek hozzá a nartok, lefogni a szemét.

Fekete holló repült el Szoszlan fölött, s amikor meglátta, hogy Szoszlan haldoklik, sírva fakadt:

Elárvultam, Szoszlan. Hogyan éljek nélküled? Minden ösvényt és szakadékot teleraktál vaddal, és ezért mindig meg tudtam tölteni a begyemet. Ki fog ezután etetni?

Fölöslegesen keseregsz, válaszolta Szoszlan. Semmi sem segít a sírásodon. Repülj hozzám közelebb és lakjál jól a véremmel!

– Hogy beszélhetsz így, Szoszlan? Hiszen a lelkem szakad meg miattad! – felelte a holló.

Látva az őszinte bánatát, azt mondta neki Szoszlan:

– Ha valahol messze, ahol az ég a földet éri, egy dög fog feküdni, mindig lelj arra rá! Véres oszloppal lesz megjelölve a hely, ahol feküdni fog, éles szemeiddel keresd meg ezt az oszlopot, és mindig jól fogsz lakni. Az Isten adjon neked sok szerencsét!

Elrepült a holló. Ekkor pedig egy varjú körözött Szoszlan feje fölött, és siránkozott:

– Ó, ki fogja most minden nap gazdagon megteríteni az asztalomat? Ki fogja a szurdokot megtölteni vaddal? Hogy fogunk élni nélküled ezután?

– Repülj közelebb hozzám, – mondta neki Szoszlan. Itt vannak a levágott lábaim, a megalvadt vérem, mindegy, hogy haszontalan rothadnak-e el. Edd meg őket, lakj jól velük, és ne siránkozz feleslegesen.

A varjú közeledett hozzá, hogy csipegessen a húsból és a vérből, Szoszlan pedig megátkozta őt:

– Te gonosz madár, reggeltől estig átkozod az embereket, de nem fognak rajtuk az átkaid. Mostantól fogva estétől reggelig mozdulatlanul, állj a fa ágán. Ilyen legyen a sorsod!

A vadállatok is odajöttek Szoszlanhoz. Először a medve érkezett. Tépi a szőrt a mellén az első mancsával, és üvölti:

– Mi lesz velem nélküled, Szoszlan? Ki pótol téged? Mindig jóllakattál az ételleiddel, amikor pedig megszomjaztam, eloltottad a szomjamat.

– Ne szomorkodj medve! A kesergés nem segít. Jobb, ha jóllaksz a hússal, amelyet a Halottak országába viszek magammal, – mondta neki Szoszlan.

– Hogy mondhatasz nekem ilyet! – mondta fájdalmasan a medve, és még jobban elkezdett keseregni.

– Áldjon meg az Isten téged olyan szerencsével, hogy egyedül a nyomod látásától is elterüljenek az emberek félelmükben! A legnehezebb téli időszak öt hónapját élelem nélkül is ki tudd bírni a barlangodban.

Elment a medve. Múlt az idő, a farkas futott el mellette, Meglátta Szoszlant és hangosan felüvöltött:

– Hogy leszek meg nélküled? Mennyi vízmosást töltöttél meg nekem hússal! Ki pótolhat téged?

– Nem kell hiába szomorkodnod, – mondta Szoszlan. Ezzel most nem segítesz rajtam. Íme az én húsom, amelyet feleslegesen viszek el magammal a Halottak országába. Lakjál jól vele pukkadásig.

– Hogy mondhatasz ilyen szavakat a barátodnak! – válaszolta a farkas, és még szomorúbban vonított.

Szoszlan pedig, amikor látta, hogy a lelke mélyéből sajnálkozik a farkas, megköszönte neki:

– Amikor rátámadsz a nyájra, legyen a szívedben akkora bátorság, amilyen az én szívemben is volt. Azonban légy olyan félnék, gyöngéd legyen a szíved, mint azé a lányé, aki még nem ment férjhez, amikor el kell futnod az üldözőid elől. És szálljon át a kisujjam ereje a nyakadba!

Elment a farkas, és akkor hirtelen a rókát pillantotta meg Szoszlan maga mellett.

– A farkát csóválva, vékonyka hangon sírdogált a ravasz róka:

– Elárvulok nélküled, dicső Szoszlan!

– Ne sírj hiába, róka! – mondta neki Szoszlan. Gyere inkább közelebb, és lakj jól a hússal, amelyet a Halottak országába fogok elvinni!

– A róka elkezdte mohón lefetyelni Szoszlan vérét, de amikor a vérző térdeibe kapott bele, így kiáltott rá:

– Légy átkozott! A gyönyörű bundáért öljenek meg az emberek, de semmire se legyen használható a húsod!

Minél gyorsabban eliszkolt a róka, – mást mit is tehetett volna?

A fecske elrepült a nartok falujáig, berepült az Ahszartaggatok házába, ráült a mestergerendára és csivitelte:

– A ti Szoszlanotoknak Balszag kereke szétvágta a térdét. Egyedül fekszik Zilahar mezején, várja a halált, és senki nincs, aki a szemét lefogná.

Feljajdultak, jajveszékelésbe kezdtek ekkor mind az idősebb, mind a fiatalabb nartok. Kis csoportokban indult el minden nart a Zilahar mezőre, mindenki igyekezett, hogy ő lehessen az, aki elsőnek érkezik.

Azonban mindenkit megelőzve vágatott oda a lován a ravasz Szirdon. Elsőként érkezett Szoszlanhoz, és így szólt hozzá:

– Hej, Szoszlan, korábban kellett volna neked meghalnod! Az összes nart kis csoportokban igyekszik ide, és minden csoport vidám éneklésbe fogott, minden nart vidáman énekel.

Szoszlan szíve majdnem megszakadt a keserűségtől, amikor ezeket a szavakat hallotta. Azonban amikor megérkeztek a nartok hozzá, és meglátta, hogy a férfiak az arcukat karmolják fájdalomukban, a nők pedig a hajukat tépdésik, így szólt:

– Méltatlan hírt hozott neked rólatok Szirdon. Mutassátok meg őt! Hol van most?

Azonban ki tudott volna most Szirdonra rálelni? Elvágatott és elrejtőzött. A nart ifjak felemelték Szoszlant és elvitték a faluba. Ekkor pedig valahonnan előkerült Szirdon. Elvágatott Szoszlan mellett és azt kiáltotta:

– Ő, te szerencsétlen Szoszlan, még egy gyalázat vár téged a szülői házában. Kígyók bőréből készült a koporsód, a halotti ruhádat pedig békák bőréből varrták.

Alig vitték be Szoszlant a szülői házba, mindjárt így szólt a rokonokhoz:

– Amíg életben vagyok, mutassátok meg nekem a koporsóm és a halotti öltözetemet.

Miért szükséges neked, az élőnek azt megnézned, hogy mit szántak neked a halálad után? Nem lesz olyan sem a halotti ruhád, sem a koporsód, hogy szégyenkezned kellene miatta. Te hatalmassá és dicsővé tetted a nemzetségünket, nekünk áldoztad minden erődet, – vajon miért nem készítenénk neked olyan halotti ruhát, és vajon miért ne kísérenék el téged méltósággal a Halottak országába!

– Mit tegyek! – szólt Szoszlan. – Keserű szavakat mondott nekem Szirdon, nyugtalankodtam, hogy láthassam én is a koporsómat és a halotti öltözetemet.

Akkor a nartok kihozták a halotti öltözetet – értékes selyemszövetből valót. Megmutatták neki a koporsót. Színaranyból volt kovácsolva. Szoszlan pedig úgy akarta, hogy élve adják rá a halotti öltözetet, azt parancsolta, hogy élve tegyék bele a koporsóba.

– Akkor pedig így szólt:

Mától kezdve erőtlenség vagyok, azonban amíg Balszag kereke életben van, nem hagy nekem nyugalmat. Annak, aki megöli őt, a kardom legyen a jutalma.

Hallgatnak a nartok, senki sem reménykedik abban, hogy képes megmérkőzni Balszag kerekével. De akkor megérkezett Batradz, Hamic fia. Amikor közölték vele Szoszlan végrendeletét, hallgatott, egy szót sem szólt, odament, fogta Szoszlan kardját, felkötötte az övére, és elment, hogy megkeresse Balszag kerekét. Kereste az égen és az ég alatt, de sehol sem tudta megtalálni.

Egyszer a nartok pásztorja azt mondta Batradznak:

– A tenyészvikátok naponta odajár a kriptákhoz, féktelenül bóg ott, nem tudom, mi történt vele.

«Ez bizony különös!» – gondolta Batradz..

Levágta azt a bikát, a vállára öltötte a bőrét, odament a kriptához, és bögni kezdett, mint a bika. Hirtelen Balszag kerekének a hangját hallotta:

– Egyenek meg a halotti toron! Az égen és az ég alatt egyedül Batradztól félek, előle rejtőzöm, te pedig itt sem hagysz nekem nyugalmat.

– Tehát itt vagy! Én pedig az vagyok, aki elől bujkálsz. De most nem futhatsz el előlem, – mondta neki Batradz.

– Amíg Batradz lehúzta magáról a bikának a bőrét, Balszag kereke kiugrott és futásnak eredt. Batradz utána vetette magát.

Gácsérrá változott át Batradz kereke, és elrepült. Batradz akkor sólyommá alakult át, üldözőbe vette. Balszag kereke félelmében egy síkságra bukott le, amely magas sással volt borítva. Batradz ismét emberré változott át, egyet tapsolt a tenyerével, és akkora forróság áradt ki belőle, hogy a síkság körös-körül tüzet fogott és lángra lobbant a sás is.

Ekkor egy fácán repült fel az égő tisztás fölé, – Balszag megrémült kereke fácánná változott. Batradz ekkor sas lett, és a fácán után vetette magát. Tarthatatlan volt Balszag kerekének a helyzete, amikor a nartok faluja fölött repült, berepült a jósnő házába. Batradz a megszokott képét öltötte, és bement az asszonyhoz.

– Hol van az a fácán, aki elrejtőzött a házadban? Mondd meg gyorsan, hogy rád ne gyújtsam a gyermekeiddel együtt – parancsolta az ifjú.

Megrémült az öregasszony, és rámutatott a temetőre:

– Ott keresd. Az utoljára elhunyt sírjában rejtőzik ebben a temetőben.

Batradz kiásta a sírt, kihúzta onnan Batradz kerekét, kétfelé hasította, és elvitte Szoszlan sírjára. Mint fejfát, beleszúrta a földbe. Azután felállt a sírra és tele torokból kiáltotta:

Szoszlan! Íme elhoztam neked Balszag kerekét!

Ekkor Szoszlan a fivéreihez fordult:

– Hej, Urizmag és Hamic, építsetek nekem egy kriptát. Az egyik ablaka keletre tekintsen, hogy reggel betekinthessem hozzám a nap. A másik ablaka középre nézzen, hogy a nap délben is besüthessen, a harmadik pedig nyugatra, hogy este elbúcsúzhassak tőle. Az íjamat és a nyilaimat helyezték mellém.

A fivérek teljesítették Szoszlan kérését, megépítették a kriptát, és belefektették Szoszlant. az íját és a nyilait mellé fektették.

Azonban Szoszlanak nem kellett meghalnia. Bár láb nélkül feküdt a kriptájában, amikor elhangzott a riadó kiáltás, akkor felemelkedett, hogy honnan jön a riadó.

Egyszer egy fiú, egy nart pásztorgyerek elkiáltotta magát a kriptá mellett:

– Riadó!

Szoszlan felemelkedett a kriptájából és megkérdezte:

– Melyik oldalról fenyeget a vész?

A fiú pedig azt felelte:

– Ez csak tréfa volt. Sohasem láttalak, és szerettelek volna megnézni téged.

Szoszlan megsértődött, hogy még a gyermekek is elkezdenek gúnyolódni fölötte. Ettől az időtől kezdve pedig nem járt ki a kriptájából.

Ajszana

Ajszana

A nart Urizmagnak fia született, mennydörgésként jutott el a hír az égi Szafáig.

Aki lakomát rendez az újszülött¹⁷ tiszteletére, az viheti el őt nevelni! Szafa pedig tüstént egy ökröt vezetett selyemkötélen a nartok falujába. Odament Urizmag házához és azt kiáltotta:

– Hosszú életet kívánok az újszülöttnek! Nekem van jogom nevelnem!

Ő pedig azon nyomban levágta az ökröt, és egy lakomát tartott a nartoknak. A fiút Ajszanának nevezték el. A tor után Szava magával vitte az égi szállására. Ajszana növekedni kezdett. Szafa barátai gyönyörködni jártak benne. Együtt érkezett Uasztirdzsi és Afszati, együtt Tutir és Uacilla. Nogbon Eliával együtt érkezett. A fiú kiszaladt elébük, és koruk szerint segített a vendégeknek a lóról leszállni. Azután lenyergezte a lovat, elvette a burkát és a korbácsot, bevitte a házba, féltő gonddal rakta el a vendégek holmiját. Szafa a házi tűzhelyhez tessékelte a vendégeit, leültette őket a kettős padokra, asztalokat rakott a vendégek elé.

Ételekkel és italokkal voltak megrakva. Ajszana levette a sapkáját, felszolgált a vendégeknek. Azok jóllaktak, felálltak az asztalok mögül, és lenéztek: mi újság van a földön? Azt látják hirtelen, hogy az agurok serege betört a Nartok országába, a nartok lovai a szekereikkel együtt elárasztják a nartok faluját.

A nartok java távoli portyán tartózkodott abban az időben, a többiek pedig, akik nem mentek el portyázni, a Játékok terén tartózkodtak. Az agurok pedig avval szórakoztak, hogy a táncoló nartokat nyilazták.

A nartok közül akinek nyíl fúródott a lapockái közé, az még vidámabban kezdett el táncolni, az pedig, akit az agur harcos pikával a térde alatt talált el, még serényebben és még magasabban ugrált.

Elcsodálóztak az églakók, mondogatták egymásnak:

– A nyilak nem döfik át, a kard pedig nem fogja a nartokat, miből vannak megalkotva?

Az églakók hirtelen megpillantották: hogy az Ahszartagok öreg házából mosolyogva jött ki a nart Szoszlan felesége. A naphoz hasonlóan mosolyog, és mint a hajnalcsillag csillog, vizet ivott, látni lehetett a torkán csillámló víz, csordogál és csillámlik a víz, a csillámlása Szafa menyei szállásáig eljut. Csodálóztak az églakók rajta, amit láttak, ismét visszamentek az asztalokhoz és arról kezdtek mesélni házigazdájuknak, az églakó Szafának, mi történt a földön. Ekkor Ajszana elejtett egy ronggal teli korsót. Szafa feldühödött ezen, és pofon vágta.

– Te semmirevaló! Nem illik neked még a nőkről ábrándoznod! Másképpen miért potyog ki minden a kezedből?

– Nem azért esett ki a korsó a kezemből, – mondta Ajszana, – hogy a nők szépségéről hallgatóztam, hanem azért, hogy a nartok falujában élnek az én öregeim, az apám és az anyám, s lehetséges, hogy az agurok lovai már régen széttiporták őket, én pedig itt élek, semmitől sem zavartatva. Akiről pedig úgy beszéltetek, hogy a nap sugaraihoz és a hajnalcsillag ragyogásához hasonló, a mi menyecskénk, a nart Szoszlan felesége. Valószínű, hogy a híres nartok távoli portyára mentek el, – másképpen ki mert volna rájuk támadni? Másképpen a mi menyecskénk is otthon ült volna, és nem ment volna el a nartok táncára. Szafa ekkor így szólt:

– Ha harcra készültél, én és a vendégeim megajándékozunk téged.

Ajszana átvette a vállán Szafa ajándékát – íjat nyilvesszőkkel, az övére felkötötte a kardját, lóra pattant, az Uacilla ajándékaként kapott pattogó ostorral ösztökélte azt, teljes fegyverzetben érkezett meg a nartokhoz. Csodálkozott mindenki a nartok falujában, s igen megörültek neki. Satana ekkor a szüleinél tartózkodott, a rokonai üzentek neki. Csak Szoszlan felesége nem mozdult ki a helyéről, és nem üdvözölte őt. Akkor Ajszana ezt mondta:

– Talán ellustultál, jóasszony! Hiszen nem vagyok idegen, te pedig nem vagy képes felemelkedni a helyedről, hogy üdvözölj engem.

Szoszlan felesége pedig így felelt neki:

– Miért álljak keljék fel előtted, napocskám? Vajon olyasvalakit láthatok benned, aki ki tudja majd úzni az agurokat a nartok földjéről?

Ajszana amikor meghallotta ezt a gúnyolódást, szikrázott a dühtől, felugrott a lovára, és egy szempillantás alatt máris rátámadt az agurok seregére. Elkezdte pusztítani az ellenséget a számszerijával és Szafa kardjával, amely szomjúhozta a harcot, és annyi vért kiontott, hogy rohanó patakként zúdult azokra az agurokra, akik élve maradtak, és elmosta őket a nartok földjéről. Ajszana elpusztította az agurok seregét, megmentette a nartok faluját, és amikor a szülőházához lovagolt, az örvendő nartok olyan szorosan vették körül, hogy nem tudott a lováról leszállni. Szoszlan felesége azonban rá sem pillantott, és fel sem kelt a helyéről.

– No, így ellustultál, jóasszony! – mondta neki Ajszana. – Csak felkelhettél volna valahogy a köszöntésemre. Így felelt neki az asszony:

– Miért állnék fel előtted, napocskám? Hiszen nem hoztad el és ültetted el a kapumhoz azt a fát, amely napnyugtától éjfélig virágzik, éjfélől hajnalig pedig telerakódik gyümölcssel. Két hegy őrzi, bárányok módjára civakodnak érte, majd szétszaladnak ismét.

Ajszanát megbántották ezek a szavak, megfordította a lovát, elvágatott, hogy megszerezze azt a fát. Nem messzire ért, amikor hirtelen megkérdezte őt a lova:

– Mondd csak, hová készülödsz, ördögfajzat?

Ajszana pedig így felelt neki:

– Meg kell szereznem azt a fát, amelyet őrizve bárány módra két hegy küzd egymással. Ez a fa napnyugtától éjfélig virágzik, éjfélől pedig reggelig gyümölcsök érnek rajta.

A ló így válaszolt:

– Ne álmodozz erről! Sok ifjú, náladnál nem rosszabbak, elindult, hogy megszerezze ezt a fát, de egyik sem hozta vissza a fejét onnan.

– Én pedig nem mondhatok le erről a fáról, – mondta Ajszana. – Meg kell szereznem. Akkor ezt mondta neki a lova:

– Hát akkor, húzd feszesre a nyereghevederemet, és erős szoros csomóba kösd fel a farkamat, azonban három szőrszálát hagyj szabadon! Azután pedig, amikor a bárányok módjára civakodó hegyekhez érünk, úgy csapj rám a korbáccsal, hogy egy darabka bőr kiszakadjon a combomról, egy ostorhegy-csípésnyi pedig a tenyeredből! Akkor pedig nekiugrunk.

Eljutottak a két hegyig, amelyek báránymódra küzdenek egymással. Ajszana erősen meghúzta a nyereghevedert, feszes csomóba kötötte a ló farkát, nem feledkezett meg arról sem, hogy három szál szőrt szabadon hagyjon. Úgy rácsapott a lovára, hogy egy ostorvég-csípésnyi bőr leszakadt a tenyeréből egy falatnyi pedig a ló combjáról.

Nekirugaszkodott a ló, átvágatott a hegyek között, Ajszana tövestől kitepte a csodálatos fát, és azonnal visszafordította a lovát. Hatalmas dübörgéssel koccantak egymásnak a hegyek, azonban Ajszana lova átsurrant közöttük, csupán csak az a három szál szőr, amelyik nem volt csomóba kötve szakadt ki. A ló nagyot sóhajtott, s így szólt Ajszanához:

– Ha az anyám még három nappal tovább szoptatott volna a tejéből, akkor még ezt a három szál szőrömet sem hagytam volna ott.

Ajszana bevágatott a nartok falujába, elültette a fát az Ahszartaggatok háza kapuja mellé. Sűrű csoportban vették körül a nartok, csodálták a fát, és örömmel kiáltozták:

– Micsoda gyönyörű fát hozott nekünk! Szoszlan büszke felesége azonban meg sem mozdult a helyéről, sőt még a feje sem rezzent meg.

– Most miért nem köszöntesz engem? Mi kellene még neked?

Az asszony így válaszolt:

– Miért álljak fel előtted? Hiszen nem vetted még feleségül Szaumaron-Burdzabahot – az aranyorcájú és szőkefürtű szépséget a Fekete felhős róna országából.

Szaumaron-Burdzabah olyan magas toronyban lakott, hogy a szemmel sem lehetett felérni a tetejéig. Csak olyan emberhez volt hajlandó felségül menni, akinek a hangja felhallatszik a torony tetejéig.

Sok kérő hívta már őt, lenn állva a torony lábánál, de Szaumaron-Burdzabah nem hallotta meg a hangjukat, a kérői pedig mindörökre kővé változtak.

A torony lábánál állva Ajszana teljes erejéből kiáltott, azonban a kiáltása torony feléig sem hallatszott fel, ő maga pedig a térdéig azonnal kővé változott. Másodszorra minden erejét megfeszítette, úgy kiáltott, azonban a lány nem hallotta meg a hívását, Ajszana pedig derékig kövesedett meg. Amikor könnyezni kezdett, megszólalt a lova:

– Miért szomorkodsz, kedves gazdám?

– Minden erőmet megfeszítettem, – felelte Ajszana, – és semmit sem sikerült elérnem. Tudnál-e nekem segíteni?

A ló ekkor felnyerített. Akkorát nyerített, hogy a torony fedelének a sarka leomlott. A nyerítésének a hangja Szaumaron-Burdzabahhoz is elhallatszott, Ajszana testének a megkövesedett felébe pedig visszatért az élet. Szaumaron-Burdzabah megtudta, hogy Ajszana megérkezett hozzá, leereszkedett a toronyból.

– Hozzám érkeztél, Ajszana? – kérdezte a lány.

– Igen, érted jöttem, gyere ki minél gyorsabban, és megyünk. Szaumaron-Burdzabah kijött a toronyból, Ajszana pedig felültette maga mögé a ló farára. Útnak eredtek, s ekkor Ajszana megkérdezte őt:

– Miféle fehér kövek hevernek a tornyod körül?

– Nem kövek ezek, – felelte a lány. Ezek azok, akik feleségül szerettek volna venni. Azonban a hívásuk nem hallatszott fel hozzám a torony tetejére, emiatt kővé változtak.

– Ez egyszer nem kellene visszavarázsolnod őket, – mondta Ajszana.

– Ne kérd az életüket! – felelte a lány. Téged is csak a lovad mentett meg, közöttük azonban voltak olyanok is, akik túltettek rajtad. Ha életre kelnek, nem hagyják, hogy feleségül vegyél.

– Legyen, aminek lennie kell, – térjen beléjük élet! Szaumaron-Burdzabah legyintett egyet jobbra a selyemfátylával – megmozdultak, feléledtek a kövek, fegyveres férfiakká változtak vissza, és mindnyájan egyként támadtak rá Ajszanára. Amikor az egyikük ráemelte a kardját, Szaumaron-Burdzabah balra legyintett a fátylával – s mindannyian kővé változtak vissza.

Ajszana pedig bevezette Szaumaron-Burdzabahot a nartok falujába. Megörvendeztek a nartok, hogy ismét szerencsésen tért vissza Ajszana, és még fiatal menyecskét is hozott. Minden oldalról körülvették, ajándékokat hoztak neki, megvendégelték.

Ekkora Satana is visszatért a szülői házból. Megörült a vitéz fiának, rongot kovászolt.

Urizmag, Szoszlan és Hamic pedig visszatértek a portyáról, s amikor értesültek arról, hogyan verte szét Ajszana az agurok hadát, nem győztek az ifjú nartnak örvendezni.

Urizmag ezt mondta:

– Engem sújtson minden baj és betegség, amely a mi fiatal Ajszanára vár, aki az ellenség lovainak patái alól megmentette a nartok faluját! Sokáig éljen a mennyben Szafa barátom, aki ilyen merész ifjút nevelt a nartok számára.

Így szólt Urizmag, Szoszlan felesége pedig akaratlanul is felállt Ajszana előtt.

Ajszana pedig megkérte őt:

– Ha ennyire nehezedre esik a felállás, jóasszony, akkor jobb, ha ülve maradsz, mint korábban is.

– Mi örömem telne fűgén felállni előtted? – felelte. – Hiszen nem hoztad el nekem az Isten bundáját? Énekel a gallérja annak a subának, az ujjaival, mint a tenyerével tapsol, a szárnyai meg táncot járnak.

- Ha ezt a subát a saját kezeddal varrtad volna, elhoznám neked, bárhol is legyen. Azonban nincs erőm elhozni azt, amin nincs rajta a kezed nyoma.
- Erre már semmit sem tudott felelni Szoszlan felesége. Mit is tudott volna mondani?

Ajszana és Szajneg-aldar

Szajneg-aldar megbetegedett, és közölte a nartokkal:

- Ugy látszik, eljött a halálom ideje. Ha tud valaki közületek orvosságot, ami visszahozza az embert az életbe, ne sajnálja tőlem ezt a gyógyírt. Bőkezűen meg fogom jutalmazni.

A nartok azt válaszolták:

- Amikor elérkezik az ember halálának az ideje, miféle orvosság jöhet szóba?

Senki sem tudott Szajneg-aldarnak orvosságot ajánlani, amely megszabadítaná a haláltól.

- Szajneg-aldar akkor Ajszanát hívatta magához, és ezt mondta neki:

– A hét pince alatt, a nyolcadikban van elrejtve kötőféken a lovam, amelyben megbízom. Ha olyan orvosságot találsz nekem, amely visszahozza az életem, neked ajándékozom ezt a lovat.

Ajszana azt felelte:

- Nem ismerek én ilyen orvosságot, és nem is hallottam róla sohasem. Azonban, ha te ismersz ilyet, mondd meg, és én elmegyek érte.

– Tudom, hogy nem élek tovább, – mondta Szajneg-aldar. – Azonban a hetedik hágón túl él a két nővérem, értesítsd őket a betegségemről..

Ajszana értesítette Szajneg-aldar nővéreit, hogy a fivérüket halál fenyegeti. A nővérek megérkeztek a fivérükhöz. Sírva és jajveszékelve mentek be a házába.

– Jaj, nehogy meghalljal! Benned van minden reménységünk, fivérünk! Szajneg-aldar azt felelte nekik:

– A sírásotoktól nem gyógyulok meg. Azonban, ha hallottatok valamiféle orvosságról, amely visszaadja az ember életét, hozzátok el hozzám!

– Semmi ilyenről nem hallottunk. Azonban, ha létezik ilyen orvosság, arról csak a te cimborád, a Fekete óriás tudhat a Fekete-hegyekben.

– Szajneg-aldar elküldött egy futárt a Fekete óriáshoz a Fekete-hegyekbe. A cimborája megérkezett, s már Szajneg-aldar udvarából kiáltotta:

– Hogy vagy, cimborám, élsz-e még?

– Még életben vagyok, de eljött az utolsó órám. Ha ismersz olyan orvosságot, amely visszaadja az életet, mondd meg, más már úgysem segít rajtam.

– Ej, Szajneg-aldar, hol hallottad, hogy bármiféle orvosság képes a haldoklót visszahozni az életbe?

– Alaposabban gondolkodj erről, Fekete-hegyek Fekete óriása! Sokat láttál, sokat hallottál, kellene tudnod ilyen orvosságról, – mondta Szajneg-aldar.

– Tudni tudok olyan helyről, ahol ilyen orvosság lelhető, de ki tud oda eljutni? Arpan síkján nő egy almafa. Kígyó csavarodik a törzsére és őrzi a fát. Ez a kígyó a szájában tartja a farkát, és szüntelenül szopja azt. Arpan király minden reggel annyi ételmezt szállít a kígyónak, amennyit csak tizennyolc pár ökör oda képes húzni. Messze van az a hely, nehéz oda eljutni. Az, aki szakít az almából, s megeszi azt, meggyógyul. De ki tud oda eljutni? Hiszen az almafára őr vigyáz! Akkor pedig Szajneg-aldar így szólt:

– Kit küldjek el Arpan síkjára? Ki hozza el ezt az almát? Neki ajánlanám a táncoló lovamat, amelyet már hét éve a pincében őrzök.

Ajszana akkor ezt mondta Szajneg-aldarnak:

– Szajneg-aldar, én elmennék ezért az almáért. A nartoknak azonban nincsen olyan lova, amelyik képes volna elvinni addig az almafáig.

– Akkor vezesd ki a pincéből az én lovamat, vigyél el engem hozzá, én pedig elintézem, hogy engedelmeskedjen neked. Legyen ez a ló az ajándékom! – mondta Szajneg-aldar.

Kivezették a pincéből Szajneg-aldar lovát, hordszéken odavitték hozzá magát Szajneg-aldart is, ő pedig meghagyta a lónak, hogy Ajszanának engedelmeskedjen. Felnyergelték, Ajszana pedig felült rá. A ló pedig azon nyomban elragadta őt, és minden erejével a levegőbe hajította. Ajszana itt fecskévé változott, követte a lovat, és ismét beleült a nyergébe. A ló másodszor is feldobta Ajszanát. Ajszana ekkor szeggé változott, a nyereg és a nyeregpárna közé csúszott be, de ismét a nyeregben termett. A ló harmadszor is felhajította az ifjút. Ajszana lópokróccá változott, a nyereg és a ló közé csúszott, azonban hamarosan ismét a nyeregbe ült.

Akkor így szólt hozzá a ló:

– Alkalmas vagy a lovasomnak, Ajszana.

– Te is, amíg nem találok jobb lovat, megfelelsz nekem a sárban járásra, – felelte Ajszana. A ló pedig azt kérdezte:

– Most pedig elárulnád nekem, Ajszana, hová igyekszel?

– Szajneg-aldar halálosan beteg. Csak egyetlen gyógyír van, hogy megmentsem. Az az alma, ami az Arpan síkon nő. Ezt az almát kell megszerezniem.

– Ej, Ajszana, számtalan fenegyerek akadt, hozzád hasonlók, akik mindnyájan ezt az almát szerették volna megszerezni. Azonban a kígyó mindegyiküket lenyelte, egy sem maradt közülük életben.

– Más lehetőségem nincs. Meg kell szerezniem ezt az almát, – mondta Ajszana.

– Akkor adok neked egy tanácsot, hallgass rám! Ameddig utazunk, aludj a nyeregben! Amikor felrázlak, akkor majd megbeszéljük, – mondta neki a ló.

Ajszana gyorsan elaludt. A ló pedig olyan gyorsan haladt, hogy száznapos utat tett meg egyetlen nap alatt. Így érkeztek meg Arpan országába. A nagyobb biztonság kedvéért a ló egy sűrű nádasba ment be, s felrázta az ifjút. Ajszana felébredt, a ló pedig így szólt hozzá:

– Megérkeztünk. Szállj be, csomózd meg jó erősen a farkamat, csak három szál szőrt hagyjál szabadon!

– Ajszana feszesen megcsomózta a ló farkát, csak három szál szőrt hagyott ki belőle.

Ekkor ismét megszólalt a ló:

Edd meg most a kenyered, és nézd meg azt a fát, amely a mező közepén nő! Kilencszer tekeredett köréje ez a kígyó, a királytól pedig tizennyolc pár ökör hordja neki az enni- és innivalót.

Ajszana tizennyolc pár ökröt látott a mező közepén, amelyek az ételt és az italt rakták le a kígyó köré, maguk pedig már fordultak is vissza. A kígyó pedig rávetette magát az ételre és italra, és egyszeriben mindet elnyelte. Azután gyorsan felszedte az üres edényeket s a farkával eldobta őket. Az edények meg egyenesen Arpan király udvarába potyogtak. A kígyó utána a szájába vette a farkát, elkezdte szopogatni, és elaludt.

Akkor pedig Szajneg-aldar táncoló lova Ajszanához fordult:

– Most jött el az alma leszakításának az ideje. Ül fel rám, én elrepülök az almafa alatt, neked pedig, ha ügyeskedsz, és le tudsz szakítani egy almát, szerencséd van, – másképpen hiába jöttünk ide.

Nekiiramodott, nekifutott a ló. Ajszana az ugrás közben letépett egy nagy ágat, rajta három almával. Azután a zsebébe dugta az almákat, az ágat pedig a kígyóra dobta. A kígyó észrevette a lovast, utána vetette magát. Egy ízben már majdnem utolérte őket,

elkapta a ló farkának a felkötésekor szabadon maradt három szőrszálat, gyorsan a fogai köré tekerte őket, A ló pedig keresztülvonszolta a folyón. Azonban megérezve a veszélyt, hirtelen megfordult, a kígyó pedig belepottyant a vízbe. A ló ez alatt átugrott a folyón.

Ajszana megérkezett Szajneg-aldarhoz, és ezt mondta neki:

– Szajneg-aldar, meghoztam neked a gyógyító almát!

– Ilyen rövid idő alatt nem tudtál volna onnan visszajönni! Ó, te valami másféle almát szakítottál, és hoztad el nekem. Nézzük csak, adjuk oda ezt az almát egy másik betegnek: ha meggyógyul, hiszek neked.

Ajszana átadta kipróbálásra az almát a beteg nartok számára, azok meg mindnyájan talpra álltak tőle. Szajneg-aldar akkor már elhitte, hogy Ajszana valóban az Arpan sík gyógyító almáját hozta el neki. Ekkor ő is megvett egy almát – s megmenekült a haláltól.

Szajneg-aldar Ajszanának ajándékozta a táncos lovát, s köszönetet mondott neki, azután pedig több lakomát is tartott a tiszteletére.

Szirdon

Szirdon születése és házassága

Ez réges-régen történt, amikor még Donbetter lánya, a szépséges Dzerassza is élt. A két fia, Urizmag és Hamic éppen portyázni voltak. Az öreg Uarhagg inni szeretett volna, és így szólt a szépséges Dzerasszához:

– Menj le, napocskám, a patakra, és hozz hideg vizet, mert ez a meleg víz nem oltja a szomjamat!

Dzerassza fogott két favödröt, és lement a patakra. A víznél azonban meglátta Gatagot, a folyók uralkodóját. Rámosolygott, és odakacsintott neki:

– Ó, napocskám, szépséges Dzerassza, milyen fehér a bőröd! Szeress belém, másképpen nem adok neked vizet.

Dzerassza megrémült, és víz nélkül tért haza.

Másodszor a folyóhoz ment el. Gondolta, hogy Gatag megúnta már az örökdedést. Gatag azonban ismét várakozott rá a víznél, és ezúttal elérte a célját.

Dzerasszának ezután egy fia született. Szirdonnak, Gatag fiának nevezték el.

Gyermekkorát a donbettireknél töltötte. Amikor felnőtt, elhagyta a víz alatti országot, kimászott a híd alól, és elment a nartok nihászára. A nartok csodálkoztak rajta:

– A képe hasonlít ránk, de valami sátáni is van rajta. Honnan szedhette? Hol lakik? Azt kérdezték Szirdontól:

– Mondd meg nekünk, Szirdon, ki vagy valójában, és honnan kerültél elő! Szirdon elment Dzerasszához, és ezt mondja neki:

– A nartok azt kérdezik tőlem, honnan származom. Mit mondjak nekik?

– Mondd meg nekik, hogy úgyszintén nart vagy, mint ők is, – válaszolta neki Dzerassza.

– Csak azt ne áruld el nekik, hogy én szültelek téged, akkor én hozzád adom a nartok egyik unokahúgát! Látogatóban van nálam, gyakran nézz majd be hozzám.

Csak ennyi kellett Szirdonnak. Minden áldott nap elment a nihászra, és bosszantotta a nartokat: az egyiket megharagította, a másikkal civakodott. Ha valamelyik rátámadt, hogy elnászpángolja, Szirdon eltűnt a föld alá, a nartok pedig sehogyan sem tudtak rátalálni.

Egyszer a nihaszon üldögélt. A fiatal Szoszlan portyáról tért haza, egy kutyát hozott magával. A nartok dicsérték az ebet. Éjszakára megkötötte az udvaron. Amikor mindnyájan elaludtak, Szirdon belopakodott Szoszlan udvarába, ellopta a kutyáját. Varázsszert adott a kutyának, és a saját házába varázsolta át. Nappal szanaszét kószált, éjjelre pedig mindig hazatért Szirdon házába. Szoszlan vissza szeretne volna csalogatni a kutyát magához, de az a közelébe sem engedte őt. Szoszlan felfogta, hogy Szirdon ellopta a kutyáját, de nem tudta, hogy Szirdon hol lakik. Követte a kutyát, az pedig valahol a híd alatt tűnt el.

Dzerassa így oktatta Szirdont:

– Ma délben a nartok unokahúga visszatér haza, a lányok a Dzihi-don forrásáig kísérik el, ezután egyedül marad, te pedig ne szalaszd el az alkalmat!

Szirdon a Dzihi-don forrása mellett várta a nartok unokahúgát. Amikor az őt kísérő lányok visszatértek, Szirdon elragadta magával.

Hármas ikreket szült a nart Szirdonnak – három fiút egyszerre.

Amikor szülni kezdett, Szirdon leültette a házi tűzhely mellé, az első fiút pedig Konagnak nevezte el. A szülési fájdalmak nem szűntek, Szirdon a térdére ültette le őt. Amikor a második fiú is megszületett, Szirdon a Uarag nevet adta neki. A harmadik fiú csukott szájjal született, és alig tudott lélegzeni. Akkor Szirdon maga nyitotta ki neki a száját, és levegőt lehelt belé, ezzel megmentette őt az életnek. Fuagnak nevezte el, ami "leheletet" jelent.

Így született Szirdonnak egyetlen nap alatt három fia, három ikergyereke. Az anyjuk nem tudott felépülni a szülés után, hamarosan meghalt. Szirdon maga táplálta fel a fiait, mindig jóltartotta őket.

A nartok az ég álnokának és a föld ravaszának nevezték őt. Olyan ékesszóló volt, hogy az emberek azt beszélték róla, hogy a nyelvével még a gránitsziklát is le tudja dönteni. Szirdon nemcsak azt tudta, hogy mi volt azelőtt, hanem azt is meg tudta jósolni, ami majd lesz. Azt is tudta, hogy fiú vagy lány növekedik-e az anyja méhében. A homlokán volt egy titkos forradás – a szerencse jele. Azonban szegény volt.

Nem fért meg a nartokkal. Azok gyakran igyekeztek, hogy rászédjék Szirdont, mindenféle csejt szöttek ellene, ő pedig szintén nem kímélte a nartokat. «Aki Szirdon ellen intrikál, az intrikája saját maga ellen fordul!» – tartották róla a nartok. Azonban, ha a nartok haragudtak is Szirdonra, értékelték őt. Szirdon nélkül a portyáik sosem jártak teljes sikerrel, és amennyire az ártalmukra szolgált, legalább annyira hasznos is volt a számukra.

A nartok portyája

Távoli portyára gyűltek össze a híres nartok: Urizmag, Hamic, Szoszlan és Batradz. Sok fiatal nart kísérte őket. Alig értek ki a faluból, amikor hirtelen ez jutott az eszükbe: «Szirdont miért nem visszük magunkkal? Vele együtt vidámabb lenne a távoli portya».

Ekkor megszólalt valaki a fiatal nartok közül:

– Várjatok meg itt, ellovagolok érte!

– Hát akkor megvárunk, – felelték a nartok. – Csak igyekezz, és térj vissza mielőbb!

Az ifjú visszavágtatott a faluba, megérkezett Szirdon kapujához és hangosan hívta őt:

- Hé, Szirdon, itthon vagy-e? Nézz csak ki!
- Itt vagyok, válaszolta Szirdon, kijött és azt monda az ifúnak: – Hallgatlak, ha valami jót mondasz.
- Távoli portyára indulnak a nartok legvitézesebbjei, s azt szeretnék, hogy te is elkísérd őket, – mondta az ifjú.
- Szirdon elhallgatott, gond árnyékolta be az arcát, és így felelt:
- Hogyan induljak el? Hiszen tudhatod, hogy még csak lovam sincsen.
- Ne mondd, Szirdon, hogy lovad sincsen. Vajon a mi lovaink, nem lovak? Vajon nem vagyunk-e nálad fiatalabbak? Mi – lóháton, te – gyalogosan; te – gyalogosan, mi – lóháton, – így jutunk majd előbbre.
- Rendben van, – felelte Szirdon, mert nagyon szeretett volna portyázni.
- Az öve mögé dugta a kaftánja szárnyait, követte a nartot a megbeszélt helyre, elindultak portyázni.
- A nartok fenn ültek a ló hátán, Szirdon pedig gyalogolt a nyomukban. Ekkor a nartok egyike, aki korábban Szirdonnál járt, a fiatalokhoz fordult:
- Gyerünk csak egyenesen a nem rég kaszált réten, Szirdon hadd sebezze véresre a lábát.
- Ettől kezdve a nartok a folyó mentén, a lekaszált réteken folytatták tovább az útjukat. Szirdon véresre sebezte a mezítelen lábát a vékonyka lábbelijén keresztül. Már tartott egy ideje, amikor Szirdon a fiatalokhoz fordult:
- Hej, nart fiatalok, nem tartottátok be a szavakat! Azt ígértétek, hogy lovon visztek engem, és senki sem engedte át nekem a lovát. Elfáradtam, és nem tudok tovább gyalogolni. Mi legyen most?
- Ekkor Urizmag ezt mondta neki feleletként:
- Akinek ló kellett, otthonról kellett, hogy hozzon magával. Ki ígerte neked közülünk, hogy lovon fogunk hordozni téged?
- Az a fiatal, akit értem küldtetek, ígerte meg nekem ezt, – felelte Szirdon, kifejezve az elégedetlenségét.
- A nartok semmit sem feleltek Szirdonnak. Száguldoztak gyönyörű lovaikon a tavaszi zöld réten, és bosszantották Szirdont. Volt, aki vágatában kapta ki a botját a kezéből, volt aki leemelte fejéről a sapkáját, és akadt, aki hogy még jobban bosszantsa, lovas bravúrokat mutatott be körülötte.
- Szirdon hallgatott, és azt gondolta magában: «Már nem sokáig nevettek rajtam, eljön az én időm is, amikor én fogok rajtatok kacagni!»
- A nartok továbbhaladnak, Szirdon pedig ismét megszólal:
- Még sincs ez jól. Megszegtétek az ígéreteket, hagyjátok, hogy gyalogoljak.
- Akkor az ifjú, akit Szirdonért küldtek, megkérdezte őt:
- Hiszen te beszélsz valótlanúságot, Szirdon. Ki ígerte meg neked, hogy átengedi a lovát?
- Te voltál az, – felelte Szirdon.
- Hazudsz, Szirdon. Én ezt mondtam neked: «Te – gyalogolsz, mi – lovagolunk; mi – lovagolunk, te – gyalogolsz». Amit ígértem neked, úgy is van. Ott, ahol te gyalog jársz, mi lovagolunk, ahol lovagolunk, ott gyalog jársz. Ahogyan megbeszéltük, úgy is történt.
- Szirdon ekkor rájött, hogy az ifjú becsapta, lehajtotta a fejét és hallgatott.
- A nartok már messze jártak, amikor egy széles folyóhoz érkeztek. Szirdon nagyon nyugtalan volt: hogyan fog gyalogosként átkelni ezen a széles folyón.
- Urizmag azt mondta neki:

– Kapaszkodjál bele, Szirdon, a lovam farkába, én pedig segítek átkelni ezen a folyón!

Szirdon belekapaszkodott Urizmag lovának a farkába, és elkezdtek úszni. Már messze hagyták a partot, amikor Urizmag megkérdezi Szirdont:

– Mondd, Szirdon, mikor és hol kell levágni az embernek a körmöt a kezéről és a lábáról?

– Amikor az eszébe jut, akkor és ott vágja le, – felelte Szirdon.

Urizmag ekkor megállította a lovát, s elkezdte a körmeit vagdalni. Először a kezéről vágta le, azután levetette a csizmáját, és a lábáról metélte a körmöket. Amíg Urizmag kényelmesen elszórakozott ezzel a művelettel, Szirdon a ló farkát fogta, a hullámok az egyik oldalról a másikra dobálták őt, – hogyan is lehetett volna ez másképpen? Amikor Urizmag befejezte a dolgát, rácsapott a lovára, átkelt a didergő és agyonázott Szirdonnal a túlsó partra.

A nartok továbbhaladtak. Olyan sokáig mentek, hogy Szirdon lábellenje teljesen elhasználódott. Akkor felhágott egy magas kurgánra és azt mondta:

– Bocsássatok meg nart harcosok! Én itt maradok. Adja az Isten, hogy gazdag zsákmánnyal térjetelek meg a nartok országába, az Osztokodás terére. Amikor visszatértek, a nart lányok várni fognak majd benneteket a kurgánon állva, egy embert hiányolnak, s azt mondják: «A nartok biztosan eladták a bajtársukat, és most jönnek elosztani azt, amit a fejéért kaptak».

Urizmag ekkor így felelt:

Igaz, amit mondasz. Majd sorjában felveszünk téged a nyereg mögé a lóra.

– Szoszlan lova a földet maga után szórva száguld. Először Szoszlan nyerge mögé ülök, – mondta Szirdon, és felkapaszkodott mellé a lóra.

Ekkor észrevétlenül kilopta a kovakövet és a szikrát csiholó acélt Szoszlan zsebéből, s színlelt sóhajtással, maga mondta Szoszlanak:

– Bánt, hogy a lovadnak kettős terhet kell cipelnie. Átszállok egy másik lóra. Nézd csak, Urizmag lova, Arfan hogy rúgja a földet! Odaülök. – Szirdon pedig leszállt Szoszlan lováról.

Urizmag felültette Szirdont a nyerge mögé, és így haladtak tovább. Urizmagnak három kovaköve és három acélja volt, egy kova és egy acél az övéhez volt kötve, a másik követ és acélt a nyeregpárnája alatt őrizte, a harmadik kovakő és csiholó pedig a csípőzsinórjához volt erősítve. Szirdon mindhárom kováját és csiholóját ellopta, és így szólt hozzá:

Elfáradt a lovad, nehéz neki két férfit is cipelni. Átszállok valaki más lovára, – ugrott le mögüle.

Hamic ültette fel a nyerge mögé. Ekkor tőle is elcsente a tűzszerszámját.

Szirdon ilyen módon minden nartnak felült a nyerge mögé, és mindegyiknek ellopta a kováját és az acélját.

Akkor pedig egy hideg éjszaka köszöntött be. A nartok éjszakai pihenőre álltak meg. Urizmag így szólt a nart ifjakhoz:

– Menjetelek el vadászni, fiatalok! Lehetséges, hogy Afszati küld nekünk valamit, hogy elverjük vele az éhségünket.

Elfutottak a nart ifjak, hogy teljesítsék Urizmag óhaját, – s már vonszolják is a kibelezett szarvast. Gyorsan fát gyűjtöttek, már tüzet akartak csiholni, elő akarták venni hozzá a tűzszerszámot, de senkinek sem volt. Urizmag amikor meghallotta, hogyan keresik a nartok zavartságukban a tűzszerszámaikat, elmosolyodott, és így szólt:

– Látszik, hogy annyira mulatoztatok a fiatal feleségeitekkel, hogy még az eszeteket is otthon felejtettétek. Portyára készül valaki, s ne lenne nála legalább egy tűzszerszám

is? Vegyetek példát az öregekről. Egy tűzszerszámom az övemem függ... Az öve mögé nyúlt, de nem volt ott a tűzszerszám.

Zavarba jött az öreg Urizmag, a kaftánja alá kap, az alsó övén keresi a másik tűzszerszámát – ott sincs semmi.

– No, – mondta Urizmag, – semmi baj! Van még egy harmadik is tartalékban, a nyeregpárnám alatt. Szaladjatok el érte, fiatalok, hozzátok ide!

Elfutottak az ifjak, elhozták a párnát a nyerge alól. Mint egy kövér tűzok, olyan feszesen volt megtömve. Urizmag feltúrta, de a tűzszerszámot ott sem találta.

Szirdon pedig ez alatt leereszkedett a szurdokba, összegyűjtött egy csomó száraz nádat, azt a látszatot keltve, hogy tüzet szeretne rakni. Urizmag pedig így szólt hozzá:

Hej Szirdon, hoztál-e tüzet magaddal? Ha van tüzed, akkor rakjál nekünk tábortüzet! Szirdon pedig így felelt:

– Keressetek magatoknak, fennhéjázó nartok, még mit nem gondolnátok! Lovon jártok, és még én hozzak nektek a fél kaftánomban zsarátnokot? Nincs nálam semmi!

A nartok ekkor keseregni kezdtek.

– Mit tegyünk? – mondták egymásnak. Urizmag körülnézett, tüzet látott a távolban. Ismét Szirdonhoz fordult:

– Tudod mit, Szirdon! Látod ott azt a fényt? A három hegy között... Elmennél-e oda, hogy hozz nekünk tüzet?

Szirdon nem szólt egy szót sem, elment abba az irányba, ahol a fény volt látható. Azonban félútról visszatért, s azt mondta a nartoknak, hogy látott egy házat, kopogott, de a kopogtatásra nem nyitottak ajtót, és senki sem nézett ki, hogy behívja őt.

Akkor egy nart ifjú indult el, hogy megkeresse a házat. Sokáig ment a fény irányába, megérkezett egy házhoz. A kopogására hét óriás jött ki elébe. Nagyon megörültek, amikor megpillantották a nart ifjút.

– Aki tüzet kér tőlünk, nem küldhetjük el a küszöbről, – mondták neki, és betessékelték a házba.

Az ifjú betért a házba, alig ült le a padra, amely súlyos farönkből volt készítve, amelyet az óriások buramadz ragasztóval öntöttek le, és a nart ifjú erősen hozzáragadt, annyira, hogy még moccanni sem tudott.

A nartok sokáig várták, hogy visszatérjen az ifjú, amikor elunták a várakozást, az utána következő legfiatalabbat küldték el.

Az óriások ezt is leültették a másik mellé. Így mentek el egymás után az ifjak a tűzért, és nem tértek vissza. Azután az idősebbek is elmentek a fiatalok keresésére. Elsőnek Szoszlan indult útra, szintén ráült a padra. Ugyanerre a sorsra jutott Hamic is. Urizmag izgult, nem mozdult el a helyéről, nem győzte kivárni a társait. Végül ő is elindult a keresésükre. Eljutott az óriások lakóhelyéig, és bekiáltott:

– Hej, ennek a háznak a gazdáái! Nézzetek ki kívülre! Az óriások pedig rögtön kimentek hozzá, és azt mondták neki:

– Kiket keresel? Biztosan a fiatal társaidat? Ne aggódj értük, hamarosan kijönnek! Gyere el inkább hozzánk vendégségbe, szeretnénk egy meleg arakkal megvendégelni. Már régen áll a tűzön, mert a vendégeinket szeretnénk vele megkínálni. Ezért maradtak a fiataljaitok is. Ne zavartasd magad, gyere be hozzánk!

Urizmag pedig azt gondolta: «Nem is lehet rossz egy ivókürtnyi arak az ilyen fáradtságra».

Urizmag bement az óriások szállására, nézi a nartokat, úgy ülnek a padon, mintha lakodalomban lennének. Mérgesen bámulnak Urizmagra, senki sem kel fel, hogy üdvözlje őt, amint az illem megkívánja. Nem tetszett ez neki, haragosan ő is leereszkedett a padra, kissé feljebb a többiektől. Az óriások azonban itt is megkenték a padot a varázsragasztójukkal, és ő is odaragadt.

Így ültek sorjában, a dicső nartok, a kalandok kedvelői. Úgy ültek ott, mint akik kővé váltak: sápadt orcával, szomorúan pislogtak nagy szemekkel. Az óriások hatalmas üstjében pedig pezsegve forr a víz. Ebbe az üstbe dobálják be majd a nartokat. A hét óriás, egyik erősebb a másikinál, hegyikristályon élezi a késeit. Ezt látva és hallva vacogni kezdtek, úgy érezték, hogy a halál előtti hidegtől megdermed a szívük.

Szirdon pedig tüzet rakott a szálláson, megsütötte a szarvast, amelyet a nart ifjak ejtettek el, saslikot készített és jó étvággal falatozott. A veséket külön sütötte meg hájon, és felfüggesztette őket a bajuszára, – mindkét szárnyára egyet-egyed. Miután a vesék kihültek a bajuszán, elindult abban az irányban, amerre a nartok mentek. Eljutott az óriások szállásához, és elkiáltotta magát:

– Hová tűntetek, büszke nartok? Nyilván ismét a saját hasatokat tömitek, engem pedig otthagytatok a sötét erdőben? És ha széttéptek volna a medvék, vagy felfaltak volna a farkasok? Még csak az orrotokat sem akarjátok hozzám kidugni.

A nartok meghallották Szirdon hangját, és mintha a nap sugara járta volna át a szívüket.

A hangjára kijöttek az óriások, és azt mondták neki:

– Térj be a házunkba! A mi vendégünk leszel, egy sorban ülsz a többi nart vendégünkkel az asztalnál. Szirdon azonban ezt felelte nekik:

– Még mit nem mondotok! Vajon honnan legyen bátorságom velük egy sorba leülni? Ők az én parancsolóim, vajon megengedik-e majd ezt nekem? Nem, inkább hívjátok ide az én gazdáimat.

– Az óriások ellenezték a nartok kihívását, s akarva akaratlan, Szirdonnak be kellett térnie a szállásukra. Amikor meglátta a padon sorban ülő nartokat, Szirdon felfogta, hogy nem véletlenül ülnek így, szinte megkövülve. Akkor Szirdon az ajtó mellé állt, hogy a nartok láthassák őt, és a barátait bosszantva, elkezdte nyalogatni a bajusza végén lógó megsütött veséket.

Az óriások ismét elkezdték biztatni, hogy üljön csak le a társaival egy sorba.

– Már megmondtam nektek, hogy nem illik nekem velük egy sorban leülnöm. Azonban, ha hoztok nekem egy feneketlen kádat, és megtöltitek hamuval, ez lesz az egyedüli, amelyre szívesen leülök.

Az óriások teljesítették a kérését. Hoztak egy feneketlen kádat, hamut töltöttek bele, és bekenték buramadz ragasztóval. Szirdon, amikor leült, észrevétlenül féloldalra döntötte a kádat, s mivel nem volt fenéke, akkor a hamu kiszóródott belőle, és vele együtt kifolyt a ragasztó nagyobbik része is. Ezután kényelmesen rátelepedett a kádra. Ekkor az óriások beszélgetésbe kezdtek vele:

– Mondd csak, hogyan választják ki nálatok a legkövérebb marhát az áldozathoz! Szirdon így válaszolt:

– A mi vidékünkön, amikor a legkövérebb marhát akarják kiválasztani, végighúzzák a kezüket a marján. Ha a marja puha, azt mutatja, hogy ez a marha kövér és megfelel az áldozatra.

Az óriások ezt hallván elkezdték sorjában minden nart nyakát tapogatni. A legvastagabb nyaka Szoszlannak volt, az óriások pedig úgy döntöttek, hogy ő a legkövérebb a nartok közül. Letépték a helyéről, ráfektették az asztalra, mint a marhát szokás az áldozat bemutatásakor. Szirdon pedig így gondolkodott: «Ha az óriások levágják, szégyenkezniem kell». Mihelyt az óriások Szoszlamba döfték volna a kést, Szirdon felugrott és elkiáltotta magát:

– Hej, ti, akiket az egész világ a nagybelűségeitekről ismer! Mit cselekedtek? Tényleg igaz, hogy csak a hasatokkal törődtök!

Megleپödtek az óriások, hogy Szirdon nem ragadt le, és olyan gyorsan felugrott a helyéről. Egymásra néztek, zavarba jöttek, és ezt mondták:

– No, természetesen, gondoskodunk a hasunkról. Mivel kellene még foglalkoznunk?
– Hát igen, mindig csak enni! Sőt még azt sem tudjátok, miért jöttetek hozzátok ezek az emberek, és rögtön le akarjátok őket ereszteni a bendőtökbe!

– Légy olyan kedves, mondd el nekünk, miért jöttetek hozzánk, mi pedig hallgatni fogunk téged, – kérték az óriások.

– Akkor hallgassátok! – mondta Szirdon. A nartok vitába keveredtek egymással: melyik kovácsszerszám a fontosabb. Azért küldték el a nartok hozzátok a köztisztelőben álló embereiket, hogy döntsétek el a vitájukat.

A legöregebb óriás nem tudta türtőztetni magát, és szilárd meggyőződéssel mondta:

– Megmondom az igazságot: a kovácsműhelyben az üllő a legfontosabb!

– Nem, a fűjtató a fontosabb! – szegült szembe vele a másik. – Ha nem lenne fűjtató, akkor hogyan, a száddal fűjtátnál? – mondta fennhéjázva az idősebbnek.

– És a fogók? – szakította félbe a harmadik. – A mezítelen kezekben csak nem tarthatod a tüzes vasat?

– És ha nem lenne kalapács? – kiáltotta dühösen a harmadik. – Akkor ököllel üthetnéd az izzó vasat? A kalapács, a kalapács mindegyiknél fontosabb! – üvöltötte, igyekezett túlordítani a többieket.

Szirdon pedig támogatta őt:

– Íme, barátom, mindenkinél jobban szóltál. No csak, hadd tapasztalják magukon, hogy mi a legfontosabb a kovácsműhelyben, – mondta, amikor meglátta a kalapácsot ennek az óriásnak a kezében.

A lelkéből szólt ennek az óriásnak Szirdon. Az a kalapácsával úgy fejbe kólintotta az egyik fivérét, hogy holtan esett össze. Ekkor az óriások egymásnak rontottak, – ahogyan az ellenségeidnek kívánnád, súlyos sebeket ejtve egymáson, felkapva minden kezük ügyébe eső eszközt. Amikor pedig kiesett a kezükből egy-egy fegyver, Szirdon odanyújtotta nekik, és együttérzőn biztatta őket:

– Micsoda kegyetlen csapást mért rád a szívtelen fivéred!

Ilyen szavak után pedig újult erővel lángolt fel a küzdelem.

Látván, hogy az óriások egymás után lehelik ki a lelküket, szabadon sóhajtottak fel a nartok, az élet fénye villant meg a szemeikben.

Az óriások pedig kiirtották egymást.

Amikor Szirdon erről meggyőződött, így szólt:

– Jaj, kedves barátaim, az Isten veletek, nekem haza kell indulnom. Mit meséljek rólatok a nartok falujában? A nartok pedig elkezdtek könnyörögni.

– Az édesanyád szerelmére, az édesapád emlékére, Szirdon, ments meg minket! Hiszen te nemcsak gonosz vagy hozzánk, hanem a jó is! Tetőzd be a jócselekedeted, szabadíts meg bennünket ettől a padtól!

– Mivel segíthetnék én rajtatok? – felelte Szirdon. – Menjek el egy nagy fűrészért, és úgy fűrészelnem szét ezt a padot, hogy mindegyiteknek csak egy hozzáragadt darab maradjon a fenekén?

– Csak azt ne! – háborodtak fel a nartok. – Hiszen mindnyájan tiszteletre méltó férfiak vagyunk, s ha a nartok előtt olyan formában kellene megjelennünk, még a halálnál is rosszabb lenne a számunkra. Nem, kérünk téged, intézd el, hogy a nartok ne tudják a szégyenünket, gondolj ki valamit.

– No, akkor, – mondta nekik Szirdon, – más módot tudok ajánlani: elmegyek és hozok nyolc bivalyt, hámot erősítünk a padhoz, amelyen üldögéltek, és bevontatlak benneteket padostól a Nartok terére.

Sírva fakadtak a nartok, jégesőként hulltak a könnyeik, majd végigfolytak a szakállukon.

– Ha ilyen állapotban vontatsz el bennünket a nagy nart nihaszra, ránk pillantanak a nartok, és azt mondják: «Íme, hogy vonszolta ide ez a Szirdon a neves férjeinket! Hiszen olyanok, mint a fatuskók». Nem, akkor inkább a farkasok tépjenek szét bennünket!

Úgy gúnyolódhatott a nartokon, ahogyan csak neki tetszett. Szirdon így szólt:

– Még egyszer megmentenélek benneteket, azonban elfeledkeztek arról a jóról, amit veletek cselekszem.

– Csak ments meg bennünket, s amit csak kérsz tőlünk, minden kérésedet teljesítjük! – mondták neki a nartok.

– Nem, mert nem tartjátok meg a szavakat! Ha együtt élünk ismét, csak a kutyának járó részt adjátok a győztest illető zsákmányból. Amikor pedig szét fogjátok osztani a déli lejtő földjeit, akkor az enyémet a bosszantásomra az északi oldalon adjátok ki. Ha az ökrökön osztoztok, akkor nekem azok jutnak, amelyeket először fognak járomba. Ha teheneken osztoztok, azokat adjátok nekem, amelyek vének. Amikor pedig meghalok, a nartok nihaszára temettek el, hogy örökösen a ti gúnyolódásokat hallgathassam.

Esküdöztek a nartok, hogy nem cselekednek többé semmit sem Szirdon bosszantására.

– De úgy legyen ám! – mondta Szirdon. Forró vizet kezdett merni az óriások üstjéből, ráöntötte a padra, ahol a nartok ültek, hogy a ragasztó megpuhuljon, azok pedig leváljanak a padról.

Nagy nehezen sikerült neki. Egész darab húszakat hagyták a padon. Emiatt senki sem tudott egyenesen ülni a lován – mindenki hol jobbra, hol balra dülöngélt és görnyedezett.

Visszaértek arra a helyre, ahol előzőleg éjszakázni letanyáztak. Meglátják, hogy Szirdon saslikjai még mindig a nyárson pirulnak. Nem volt nehéz rájönniük, hogy Szirdonnál kova és acél is volt, és szándékosan küldte el őket az óriásokhoz. Ismét igen megharagudtak rá a nartok. «Hagyjuk Szirdont ismét gyalogolni!» – határozták el. Felültek a lovaikra és így szóltak hozzá:

– Hej, Szirdon, kövess minket! Útnak indultak. Szirdon semmit sem felet, s amikor a nartok elmentek, fogta magát, elkötött egyet az óriások lovai közül, és hamarosan utolérte a társait. Egyenesen ült a nyeregben, hetykén, a nartok pedig nem voltak képesek egyenesen megülni a lovat. Szirdon elvágatott mellettük, s azt mondta:

– Hó-ha-hó, büszke nartok, a mértéktelen pökhendiségetekben még a lovatokon sem tudtok egyenesen megülni!

A nartok lehorgasztott fővel mentek hazafelé. Az egyik helyen megálltak éjszakázni, s megállapodtak egymás között:

– Amikor a nartok gonosza, ez a szemtelen Szirdon hazaér, dicsekedni fog, hogyan mentett ki bennünket a bajból. Csináljunk valamit, hogy nevetségessé váljon a nartok előtt!

Éjszaka felkeltek, és levágták Szirdon lovának a szája szélét, hogy szinte kilátszottak a fogai. Szirdon amikor meglátta, hogy mit műveltek a nartok a lovával, az éj leple alatt bemetélte a nartok lovainak a farkát, de olyan óvatosan, hogy ne lehessen azt észre venni.

Reggel a nartok útnak indultak. Szirdon a nyomukban lovagolt. Szoszlan megfordult és így szólt:

– Mekkora csoda történt, Szirdon lova kacag!

– Az én lovam pedig nem hülye, nem nevet magában. Csak akkor, ha valami nevetségeset lát maga előtt, – felelte Szirdon. Akkor Szoszlan azt mondta a társainak:

– Szirdon biztosan valami tréfát eszelt ki ellenünk.

A nartok megálltak, leszálltak a lovaikról, elkezdtek őket ápolni – de alig értek a farkaikhoz, a földre hullottak azonnal, mint a söprű.

Nyugtalanzkodtak a nartok:

– Hogyan mutatkozzunk a nartok falujában ilyen kurta farkú lovakon? Mindennek Szirdon az oka!

Megragadták, lehúztak a földre egy magas fát, és a bajuszánál fogva a csúcsúhoz kötözték, azután elengedték a fát. Szirdon a fa tetején lóg, és így beszél magában: «No, úgy látszik, most megjártam!»

Hirtelen meglátja, hogy a balgáji aldár juhásza füttyörészve tereli a nyáját. Jön, füttyörészik, de amikor megpillantja Szirdont a fán, még a füttyörészést is abbahagyja.

– Az Isten szerelmére, mondd, ember, mit művelsz te ott? – kiált fel neki letről, csóválva a fejét.

– Törődj csak inkább a magad dolgával, mert ha elárulnám neked, amit én itt csinálok, akkor a helyemre kéreznél!

– Esküszöm, nem fogok a helyedre kíváncsogni. Csak légy szíves, áruld el nekem mivel foglalkozol odafönn!

– No, látom, téled nem kell tartanom. Erről a fáról azt lehet látni, hogyan öröli az Isten az égben a búzát. Ez olyan érdekes, hogy amióta megpillantottam, még inni is elfeledkeztem.

– Legyél olyan kedves, jóember, – mondta a pásztor, – még nem láthattam az Istent. Engedd meg, hogy csak egyetlen egyszer is megpillanthassam őt!

– Hiszen megjósoltam előre, hogy a helyembe fogsz kéreznédni, – mondta Szirdon.

Ekkor a pásztor esküdni kezdett, hogy csak a szeme sarkából láthassa az Istent, és ismét visszaadja Szirdonnak a helyét.

Akkor pedig Szirdon azt mondta neki kelletlenül:

– Rendben van, hajlítsd le a fát, hogy eloldozhass. A pásztor lehajlította a fát és eloldozta őt.

– Most pedig én foglak téged odakötözni a fa tetejéhez, – mondta Szirdon neki. – Jól meg kell, kötözzelek, mert máskülönben, ha rosszul vagy odaerősítve, amikor meglátod az Istent, leszakadhatsz a fáról.

Maga helyett odakötözte a kíváncsi pásztort, elengedte a fát. A fa visszaegyenyedett, a pásztor pedig a fa tetején csüngött. Nézi az eget, de az Istent, természetesen, sehol sem látja. Kiabál Szirdonnak:

– Sehol sem látom az Istent, a szememmel pedig rosszabbul látok, mint ezelőtt.

Szirdon pedig így válaszolt neki:

– Ó, az ég szerelmére! Mert nem igyekeztél eléggé? Egy kicsit még a fa tetején maradsz, a szemeddel pedig semmit sem fogsz látni.

A fa tetején hagyta függni a pásztort, jómaga pedig elhajtotta a nartok falujába a balgáji aldar nyáját.

A nagy nihasz mellett tereli a nyáját az ott összegyűlt nartok csodálkozására.

– Nézzétek csak, a mi vitéz Szirdonunk ismét egy egész nyáját zsákmányolt! Mi pedig már úgy gondoltuk, hogy meg is halt. Szirdon pedig így felelt nekik:

– Titeket, akik egy magas fa hegyébe kötöztetek engem, megbüntet érte az Isten. Ezt a nyáját azért adta nekem, mert nálam közelebb nem volt még ember hozzá.

– Íme, itt van a zsákmány, osszátok szét! Hányszor neveztetek engem semmirekellőnek, bebizonyosodott, hogy ti vagytok a semmirekellők. Hány csorda legelészik a balgáj sztyeppén pásztorok nélkül, bizony, semmirekellőnek azt lehet nevezni, aki még csak egyetlen jószágot sem hajt el onnan.

A nartok pedig, mintegy riadóra, a lovaikra pattantak, és rárontottak a balgáj sztyeppére. Itt pedig az aldár csapatával akadtak össze, amelyik elindult a pásztort

keresni. Ezúttal ismét igen megharagudtak a nartok Szirdonra. Eldöntötték, hogy elpusztítják őt. De kinek lett volna hatalma elpusztítani Szirdont? Hiába dobták őt a feneketlen tengerbe, onnan is szárazon mászott ki. A nartok pedig a magukénak tekintették a szemfüles Szirdont, Gatag fiát.

Így tréfálta meg a nartokat Szirdon, Gatag fia.

Hogyan készült a fandir

– A nartok egész esztendeig egy nagy házat építettek a közös gyűlések és ünnepek számára. Olyan házat akartak építeni, hogy még Szirdon is megdicsérje. Amikor a ház felépült, Szoszlan elment Szirdonért, és azt mondta neki:

– Összegyűltek a nartok, és kérnek, gyere el, tekintsd meg az új házunkat.

– Hát akkor elmegyek, és megnézem, – válaszolta Szirdon. Együtt érkeztek meg a nagy nart házba. A nartok mindnyájan együtt voltak, megkérdezték Szirdontól:

– Mondd, szíved szerint való-e az új házunk! Nem találsz benne semmiféle hibát?

– Szirdon körbenézett az egész házban, minden sarokba betekintett, és ezt mondta:

– Szép, csinos. De ha... – Azonban nem fejezte be a mondatot, kiment a házból.

– Szoszlan utána ment és megkérdezi tőle:

– Hová sietsz, Szirdon? Hiszen semmit sem mondtál nekünk!

– Mit mondhatnék nektek?

– Miért mondtad azt, hogy «ha»?

– Azért szóltam így, mert bár a ház szép, azonban belülről üres. És semmi mást nem téve hozzá, elsietett. Szoszlan visszatért, s így szólt a nartokhoz:

– Szirdon ócsárolta a házunkat, azt mondta, hogy üres a belseje.

A nartok pedig találgatták, hogy mit is jelenthetnek Szirdonnak ezek a szavai. Legelőször Szoszlan találta ki valamit.

– Hiszen a mi házunkban még lánc sem függ a tűzhely fölött, ami azt jelenti, hogy a házunk közepűtt még valóban üres, – mondta.

Akkor a nartok kovácsoltak egy súlyos tűzhely fölötti láncot¹⁸, és amikor készen volt, felerősítették, ahogyan szükséges, a ház közepén a tűzhely fölé, és ismét elküldték Szoszlant Szirdonért.

Amikor Szirdon megérkezett, ismét elkezdtek kérdezgetni:

– Nézd csak mos: Mi hibázik még a házunkban? Szirdon ismét körbenézett a házban, s ezt mondta:

– Szép, szépecske, de ha... És ismét elsietett. Most Hamic igyekezett utána, s amikor beérte őt, megkérdezte:

– Szirdon, ámbár szépnek nevezted a házunkat, a szavaid alapján azonban úgy gondoljuk, hogy valamivel mégsem vagy elégedett.

– A ház valóban jó, felelte Szirdon, de az északi oldala még mindig üres.

Hosszasan tűnődtek a nartok Szirdon szavai fölött, és találgatták, az új ház északi sarkában nincs háziasszony, az északi sarok pedig üres marad gazdasszony nélkül. Akkor pedig a nartok meghívtak egy nőt, felöltöztették fiatal menyecskének, az északi sarokba állították és eldöntötték:

– Menjünk el még utoljára Szirdonért! De senki sem akart a nartok közül Szirdonért elmenni. Hamic pedig azt mondta:

– Akkor magam megyek el érte. Ha nem akar eljönni, idehozom erővel.
Hamic elment Szirdon udvarához és hívta őt:
– Szirdon, gyere csak ki!
Szirdon sokáig nem válaszolt a hívásra, végül mégis csak kijött és azt kérdezte:
– Mit akarsz tőlem, Hamic?
– Összesereglettek a nartok, és hívnak téged, tekintsd meg az új házukat.
Amikor enni-inni telepedtek le az asztal mögé, miért nem hívtok engemet? – mondta Szirdon. Nem akarok többé hozzátok elmenni! – fordult meg, és vissza akart térni az otthonába.
– Rossz vége lesz, ha nem jössz el!
Szirdon engedelmeskedett, elindult Hamic nyomában. Azonban haraggal lépte át a nagy nart ház küszöbét. Ismét sokáig vizsgálódott a házban, s azután így szólt:
– Korábban ezt az épületet nem lehetett háznak nevezni, de most már igazi ház.
A nartok igen megörültek, amikor hallották Szirdon dicséretét.
Azonban Szirdon feldühödött, megjegyezte Hamic sértését, elrejtette a szívében azt a vágyat, hogy bosszút álljon érte.
Hamicnak volt egy tehene. Hét évig nem borjazott le, ezért olyan kövér volt, hogy nemcsak a nart faluból, de még távoli helyekről is eljöttek az emberek, hogy láthassák. Mindenki csodálta. Hamic igen büszke volt a tehenére.
Szirdon pedig elhatározta, hogy ellopja. Egyszer éjszaka odalopózott az istállóhoz, ahol a tehén meg volt kötve. Azonban bárhogyan is iparkodott, nem tudta kinyitni az istálló erős ajtaját. Minden teketória nélkül visszatért, és sokáig töprengett azon, miképpen tudna a tehenhez jutni, és elvezetni. Kigondolt valamit. Egyszer, amikor esteledett, és a teheneket be kellett terelni a legelőről, bejutott Hamic istállójába, és elrejtőzött. Este megjött a csorda a legelőről. Hamic behajtotta a tehenét, és jól bezárta az ajtót. Szirdon csendesen üldögélt az istállóban, várakozott, s amikor már mindenki mély álomba merült, óvatosan kinyitotta az istálló ajtajának a zárját. Ez könnyen és zaj nélkül sikerült neki.
Szirdon kivezette Hamic tehenét, és elhajtotta, de nem abba a házába, amelyről mindenkinek tudomása volt, hanem egy másik titkosba, amelyet senki sem ismert. Szirdon titkos háza a híd alatt volt, s az egész családja benne élt. Maga Szirdon a falu szélén levő házában lakott. Hamic tehenét a titkos házába vezette, levágta, s minden nap lakmározott belőle a családjával együtt.
Hamic keresni kezdte – de a tehén nem volt sehol. A nartok falujában és a környező településeken is elkezdte keresni, de sehol sem találta. Majd szétpattant a dühtől.
Később eljutott hozzá a hír, hogy a tehenét Szirdon, a nartok szerencsétlensége hajtotta el az udvarról.
«Mit is kellene tennem? – tűnődött Hamic. Elmegyek hát a jósnőhöz».
Elment hozzá, és kikérdezgette sorjában.
– Eljöttem hozzád, hogy adj nekem tanácsot, – mondta neki.
A jósnő pedig azt felelte neki:
– Mielőtt eljöttél volna hozzám, tudtam a te tehenedről. Szirdonnál van valahol a titkos házában, a föld alatti lakásban. Hogy hol is van ez, senki sem tudja. Szirdonnak ebben a titkos lakásában él a családja is.
– És hogyan lehet abba a titkos lakásba eljutni? – kérdezte Hamic.
– Ki ne ismerné Szirdon szukáját? – mondta a jósnő. Az éjszakákat Szirdon titkos lakásán tölti el, és minden reggel virradatkor jön ki csak onnan. Ki kell lesned, és meg kell fognod a kutyáját. Amikor a kezekben lesz, szorosan kötözz a lábára egy gyapjúfonalat, és engedd szabadon! Ha követed, gondolom én, akkor elvezethet Szirdon titkos lakására.

Hamic reggelenként figyelni kezdte Szirdon kutyáját. Egyszer korán reggel sikerült elkapnia. A lábához jól szorosan gyapjúfonalat kötözött, és elengedte az állatot. A kutya azonban nem futott egyenesen Szirdon házához, hanem hol ide, hol oda vetődött, ahol nem árulhatja el a gazdáját. Hamic ekkor elkezdte ütlelni a kutyát, – mit is tehetett volna mást? Már félholtra csépelte, amikor elfutott, a fonál pedig a nyomában húzódott, és elvezette Hamicot.

Szirdon nem volt otthon, a családja pedig megrémült, amikor megpillantotta Hamicot. «Hogyan is találhatott ez ránk!» – gondolták.

Az üst fortyogott, s tele volt hússal. Hamic kihúzott egy darab húst, rádöbrent, hogy az ő tehene fő itt, nem tudta a haragját visszatartani, egymás után kapkodta el Szirdon gyermekeit, és bedobálta őket az üstbe.

Erős tüzet gerjesztett a tűzhelyen, a vállára vetette a tehenének a maradványát, és hazament. Azután elment a nartok nihaszára. Szirdon szintén ott tartózkodott, Hamic azonban hallgatott, egy szót sem szólt. Amikor Szirdon megpillantotta Hamicot, nevetve mondta:

– Bánatos most Hamic, hiszen valaki éppen a tehenét eszi, ő meg itt ül éhesen!

– Lehetséges, hogy valakinél az én tehenem húsa fő az üstben, de ugyanott fortyog most az ő gyermekeinek a húsa is, – felelte Hamic.

Szirdon megérezte a szívével, hogy valami rossz érthette őt, semmit sem válaszolt Hamicnak, sietve hazaindult. Berontott a házába, de senkit sem látott. «Már ebédelni kellene, hová tűnhettek?» – gondolta izgatottan. Fogta a nagyvillát, amely arra szolgált, hogy az üstből kiszedjék vele a húst, belenyomta az üstbe, megforgatta, és azt látta, hogy a villa fogai beleakadtak a gyermekei csontjába – íme egy koponya, most meg egy kéz, láb... Kezdetben kővé meredt, kiesett a villa a kezéből, azután a zokogás vett rajta erőt.

– Hamicon kívül senki sem tudott volna ekkora gaztettet véghezvinni, – mondta zokogva.

Azután kiszedte az üstből a gyermekei csontjait, a legidősebb fia kézcsontjait egymás mellé rakta, és egy fándír kereteit állította össze belőlük, a második fia szívéhez vezető ereket ráfeszítette a fándírra, úgy hogy tizenkét húrt kapott, lerakta a többi gyermeke maradványai mellé, megpengette a húrokat, és sírva énekelt:

– Szerencsétlen vagyok, fiaim, és nem tudom összerakni az emléketeket. Azonban amikor az emberek áldozatot fognak bemutatni a tűzhelynél a halottaikért, akkor fényes mennyországgként fog ragyognia a te neved, legidősebb fiam, – hiszen a szülői ház tűzhelyéről kaptad a nevedet – a Konag-ot.

És most még hangosabban játszott és énekelt:

– Második fiam, az Urag nevet kaptad a születésedkor, ami «térd»-et jelent, amikor a halottakra való emlékezéskor az emberek térdet hajtanak, legyen a te emlékedre is. Harmadik fiam, Fuag, «lehelet», így neveztelek volna, s amikor az emlékezéskor az emberek még forróbban lélegeznek, ez emlékeztessen terád.

Egymás után emlékezett meg minden fiáról.

Mély árok húzódott a szállása ajtajától, ebbe temette bele a gyermekei maradványait. Azután kezébe vette a fándírt, és elment a nartok nihaszára.

Ezt mondta a nartoknak:

– Azok is, akiknek a szíve nem szenvedett a keserűségben és a bánatban, hadd hallják a fándír játékát.

Úgy játszott a hangszeren, hogy az egész település hallgatta a játékát. A kék égbolt felsóhajtott és könnyezni kezdett. Az erdei vadak abbahagyták a vadászatot, és csendben lehajtották a fejeiket a földre. A madarak csapatokban repültek köréje, és együtt sírtak vele. Az emberek pedig, akik a nihaszon üldögéltek, lehunyták a

szemüket, lecsüggesztették a fejüket, nyögtek a fájdalomtól, és jégesőként potyogtak a könnyeik.

Szirdon pedig tovább játszott a hangszerén, megpendítve a húrokat, így szólt a nartokhoz:

– Nartok, ez az én ajándékom. Engedjétek meg, hogy közöttetek élhessek!

A nartok pedig hallgatván az énekét, így szóltak:

– Vajon el tudnánk taszítani magunktól egy olyan embert, aki ekkora kincssel ajándékozott meg bennünket!

Urizmag pedig így szólt Szirdonhoz:

– Egy vérből való vagyunk veled Szirdon. Mindannyiunk fivére vagy. Ha nem sajnáltál tőlünk ekkora kincset, gyere, és lakj velünk! Mint a fivérünk előtt, nyitva áll előtted a házaink ajtaja. Nincs titkunk előtted.

A nartok a kezükbe vették Szirdon fándíját, és így szóltak egymáshoz:

– Ha nekünk mindnyájunknak el kell egyszer pusztulnunk, a fándír maradjon meg örökre! Meséljen rólunk, és aki rajta játszik, emlékezzen ránk, és szóljon rólunk mindörökké!

Szirdon ismét rászedte a nartokat

A nartok egyszer portyára indultak, Szirdont is elvitték magukkal. A vállalkozásuk nem járt sikerrel, amikor pedig hazatértek, elhatározták, hogy Szirdonon töltik ki a haragjukat.

A nartok tudták, hogy egy sötét erdő közepén egy feneketlen tó van, amelyről Szirdonnak sejtelve sem volt. Ezt a tavat rőzsével fedték be, odacsalták Szirdont, egyenesen ennek a veszedelmes helynek irányították. Szirdon nem tudott erről a csapdáról és beletévedt. Estében azonban sikerült egy part menti fa gyökerében megkapaszkodnia. Jóllehet erőlködni kellett, sikerült mégis kikászálódnia a partra. Száraz rőzsét gyűjtött, tüzet rakott belőle, megszáritotta a ruháját, és hamarosan a nartok útjába került.

Azok pedig úgy vélték, hogy Szirdon már hallott, amikor hirtelen a kiáltását hallják:

– Hej, nartok, a portyák kedvelői! Álljatok meg, hallgassátok meg a csodát, amelyet nektek mesélek!

A nartok megállították a lovaikat, Szirdon pedig odament hozzájuk, és mesélte:

– Egész életemben sem láttam ekkora csodát. A nartok pedig kíváncsian hallgatták.

– Miféle csodát láttál te, Gatag fia? Nem csapsz ám be még egyszer bennünket!

Szirdon pedig ezt mondta nekik:

– Az erdőben még a kis tó előtt sosem látott vadakkal találkoztam, – bevették magukat az erdő mélyébe, a tüskés csalitba. A félelmemben alig maradt eröm, hogy ide futhassak.

Látták a nartok, hogy Szirdon ruházata száraz, elhitték neki, amit mondott.

Szirdon pedig tovább folytatta a meséjét:

– Már igen kevés időnk maradt a vadászatokra! Gyerünk, siessünk! Én, természetesen nem merek a közelébe menni a vadállatoknak, de elvezetlek benneteket a csalitig, amelybe behúzódtak.

A nartok elindultak Szirdon nyomában, ő pedig a legsűrűbb tövises bozótosba vezette őket.

Beköszöntött az éjszaka, a nartok bolyonghattak a tövises bokrosban, és sem vadra, sem kijáratra nem leltek a csalitból. A tüskék úgy megtépázták őket, hogy mind magukat, mind a lovaikat beborította a vér. Csak hajnalhasadtával sikerült kijutniuk a sűrűből. Így találta őket Szirdon.

– Hát ez mi volt? Ismét rászédte bennünket? – kérdezték a nartok.

– Jaj nartok, ismerjétek már be! Nem mertetek a vadak közelébe menni, és elrejtőztetek a túskebokrokban. Most az egész világnak el fogom híresztelni. Most pedig szégyelljétek magatokat! – felelte nekik.

A nartok pedig megrémültek attól, hogy az egész világ előtt nevetségessé válnak, és csendben túrték, hogy mulasson rajtuk

Így bosszulta meg Szirdon, Gatag fia a nartokat, akik megbántották őt.

Hogyan csapta be Szirdon az óriásokat

Egyszer, amikor Szirdon kiment az utcára, a nartok közül senkit sem talál ott, csak a gyerekek játszanak. Azt kérdezte a gyerekektől:

– Hová tűntek a nartok?

Odament hozzá egy kisfiú, és azt mondta:

– Csak be ne árulj engem! A nartok eltitkolták előttem, és portyázni indultak.

Szirdon akkor hazament a saját házába, összepakolt egy távoli útra, és elindult a nartok nyomában. Három napja haladt már egy sűrű sötét erdőben, és éppen a pihenéshez készült, amikor megpillantotta, hogy a tisztáson három óriás verekedett egymással. Szirdon úgy tett, mintha tovább akarna menni, és mellettük elhaladva azt mondta nekik:

– Jó egészséget kívánok nektek, vasgyúró óriások! Mivel vagytok elfoglalva? Miért püfölitek egymást? Nem szép, hogy civakodtok, szégyenletes dolog!

Az óriások így feleltek neki:

– Nem szívesen verekedünk, de semmiképpen sem tudunk megosztzkodni.

– Hát miért így csináljátok? Talán össze tudnák békíteni titeket? – mondta Szirdon, miközben megállt mellettük.

– Van három értékes holmink, – mondták neki az óriások. – Egy állatbőr, egy kerek asztal és egy kötél. Nem közönséges ám ez az állatbőr! Ha ráülsz, odavisz, ahová szeretnéd. Az asztal sem mindennapi. Ha rácsapsz egy varázsostorral – étellel és itallal lesz megrakva. A kötél pedig olyan, ahány kincset csak hozzákötözöl, mind elveszíti a súlyát.

– Figyeljetek rám, én kibékítelek benneteket. Adjatok nekem egy-egy nyílvezzőt, én pedig különféle irányban lövöm ki azokat. Aki elsőnek fut vissza a saját nyilával, az választhat először a holmiból. Aki másodszorra érkezik, az választ másodszorra, az utolsó lesz az, ami megmarad.

Az óriások azonnal beleegyeztek. Szirdon három irányban lőtte ki a nyilakat, és elkiáltotta magát:

– Fussatok gyorsan!

Az óriások utána vetették magukat a nyílvezzőknek, egymást lökdösve, ámbar a nyilak különböző irányokban repültek.

Szirdon pedig fogta a kötelet, rárakta az állatbőrre az asztalt, ő maga is rátelepedett a bőrre, és így szólt:

– Vigyél el engem a házam tetejére!

Alig mondta ki, máris a háza tetején találta magát.

Lakomát rendezett. Kitétte a bűvös asztalt, rácsapott a varázsostorral, és egy egész héten keresztül traktálta a nartokat. A nartok pedig látták, hogy Szirdonnak milyen szerencséje van, s ettől kezdve mindig elvitték őt a portyáikra.

Hogyan rendezett tort Szirdon a halottainak

Szirdonnal találkozáskor, hol az egyik, hol a másik nart is kifogásolta:

– Ideje lenne már neked is, Szirdon, tort rendezned a halottaidnak, hogy a Halottak országában ne irigykedjenek a többiekre. Hiszen bünt követsz el, ha nem követed a szokást.

Mások meg egyszerűen bosszantották őt:

– A nartok között nem találni olyat, aki hozzád hasonlóan, megtagadja a tiszteletet a halottaitól!

Szirdon pedig jól felfogta, hogy miért nyugtalankodnak a nartok a halottai miatt.

Szegény Szirdonnak volt egy tehénkéje, s azt szerették volna már felfalni. Nem Szirdon halottai miatt aggódtak.

– Hadd maradjanak csak élelem nélkül a halottai, hadd üldögéljenek csak a többi halott között az éhségüket titkolva! – mondogatták egymás között a nartok.

Szirdon sokáig hallgatta. Végül így szólt a nartokhoz:

– Hiszen jól tudjátok, hogy semmim sincsen, miből rendezek halotti tort?

– Kérj a rokonaidtól és a barátaidtól, ők segítsenek neked, mégse hagyd a halottaidat tor nélkül! – mondták a nartok Szirdonnak.

Kellő mennyiségben összegyűjtött mindent, ami csak egy torhoz szükséges: italokat és ételeket is. Tűzifát hozott, a tűzhelyre felállította a kétfülű nagy üstöt, és sört főzött. A sörfőzést azonban a legostobább emberre bízta. Ismeretes, hogy a sörfőzéshez egy kétfülű üstbe húsz mérő komlót tesznek, Szirdon pedig mindössze egyetlen mérőnyit szórt bele.

Főtt, főtt a sör, már eltelt néhány nap is, mégsem készült el. Az emberek pedig úgy gondolták, hogy rengeteg sör főtt, de Szirdon tudta mit cselekszik. Levágta az egyetlen, még szarvatlan birkáját, és beledobta a másik kétfülű üstbe. «a halottaimnak már régóta semmiféle élelem nem szükséges, nektek pedig, bélpoklosoknak, az egyetlen birka és a sör egyetlen napra sem elegendő! Ha azt hiszitek, hogy egy ostoba Szirdonra letek a házamban, tévedtek.» – így beszélt magában.

Elterjedt a nartok között, hogy Szirdon halotti tort rendez. A lakoma napján Szirdon maga köré gyűjtötte a sörfőzőt, a kenyérsütőket és még két együgyű ifjút, akiket felszolgálni hívott meg az asztalhoz, s azt mondta nekik:

– Igyekeznetek kell a toron, ezért erőre van szükségetek, másképpen éhesek maradtok.

Levágatott két-három tyúkot, és jóltartotta velük a szolgálait, megitta őket arakkal, azután pedig megparancsolta, hogy öntsék át a sört kis hordócskákba.

Elküldött, hogy hívják meg az embereket a torra, maga pedig beszélgetést kezdeményezett a szolgálai között arról, hogy melyik volt előbb, a tyúk-e vagy a tojás. Azok pedig már kótyagos fejjel kezdtek el vitatkozni. Az egyik azt mondta: «Természetesen a tyúk volt előbb a tojásnál!» A másik így vélekedett: «Nem, a tojás volt a tyúknál korábbi!» Vita kezdődött, majd veszekedésé fajult, elkezdték lökdösni egymást. Szirdon beleártotta magát, úgy tett, mintha szétválasztaná őket, mintha

véletlenül borítaná fel a sörrrel teli hordócskákat. Szirdon búnak eresztette a fejét, és korholni kezdte a szolgálait:

Tönkretettetek! Alig küldtem ki az embereket, hogy összehívják a nartokat a lakomára, ti pedig kilocsoltátok a sörömet! Milyen arccal álljak elébe így a nartoknak?

Miközben a szolgálait szidalmazta, az udvarába megérkeztek a nartok legidősebbjei. Szirdon kirohant hozzájuk, és sajnálkozva mesélte:

– A szolgálaim – mint akiknek jobb dolga nem akadt volna! – vitatkozni kezdtek. Az egyik azt kiabálta: «A tojás volt előbb!», a többiek tűzbe jöttek: «Nem, a tyúk korábban volt!» Ezen úgy összeakaszkodtak, hogy feldöntötték a sörömet, amelyet a torra készítettem elő!

Egymásra néztek az idős nartok, és elindultak hazafelé. Amikor értesültek a Szirdon udvarában történekről, még azok is otthon maradtak, akik pedig készülődtek, hogy eljönnek. Amit pedig Szirdon a torra gyűjtött össze, mind megmaradt magának.

Miért nevezték Szirdont csalónak

Egyszer a nihaszon gyülekeztek a nartok, és nevetséges históriákról kezdtek el beszélni. Szirdon sokáig hallgatta őket, és megvetéssel fintorította el az arcát. Akkor Hamic megkérdezte őt:

– Miért fintorogsz, Szirdon? Vagy az annyi érdekes történet közül egyetlen egy sincs a szíved szerint?

– Miért ne fintorognék? Egyikötök a másik után azon fáradozik, hogy hazug történeteket koholjon, amin még nevettek is. Szeretném tudni, mikor hallhatok már töletek egyetlen igaz szót is.

Szoszlan ezt már nem tűrhette tovább, és rákiáltott Szirdonra:

Szamár vagy, Gatag fia! Ha valamit jobban tudsz nálunk, miért nem meséled el nekünk? Örömmel hallgatnánk téged!

– Olyan történeteim pedig, amelyek méltók arra, hogy meghallgassátok őket, mindig akadnak.

Ekkor a nart ifjak elkezdtek kérlelni Szirdont, hogy meséljen el nekik valamilyen megtörtént esetet. Addig ostromolták, hogy végül elkezdte:

– Ez az előtt a szombat előtti pénteken történt, amikor tort szándékoztam rendezni a halottaim tiszteletére. Szükségem volt egy áldozati állatra, hogy levághassam, ezért elhatároztam, hogy elmegyek vadászni.

– Süllyedj le a hetedik pokolba, Szirdon! – szakította félbe Szoszlan. – Hát miféle vadász vagy te!

– Ne szakítsd félbe, Szoszlan, hadd vigye végig a történetét! – állította le Szoszlant Urizmag. Szirdon pedig folytatta:

– Mentem az erdőben, és egy férfivel találkoztam. Köszöntöttük egymást, és amikor megtudta, hogy nart vagyok, s vadászni jöttem, azt ajánlotta, hogy vadászunk együtt:

– Gyere, menjünk el a Szaufurd partjára, ott legel a hatalmas vaddisznó, és elejtünk egyet a malacai közül.

Elmentünk együtt a Szaufurd partjára. És annyi ember haljon meg a családomból, amennyi valótlanság van a történetemben! Látom, hogy egy hatalmas vaddisznó szoptatja tizenkét malacát. Azonban a malacok közül csak egyetlen szopja az anyja

tőgyét, – a második malac az első farkát szopja, a harmadik a másodikét, és ily módon mind a tizenkét malac egyetlen vonalban helyezkedik el, és az utolsó malacnak a farkából sugárban ömlik a tej...

Ekkor mindegyik nart ifjú hahotára fakadt, Szirdon pedig megszakította az elbeszélését.

– Valóban, Szirdon, annyi ember haljon meg a családoból, amennyit most összehazudoztál! – mondta az ifjak közül az egyik.

– Szoszlan pedig nem tudta türtőztetni magát, rákiáltott Szirdonra:

– Tűnj el a szemünk elől, Szirdon, nem vagy rá méltó, hogy közöttünk légy a nihaszon, mert gúnyt űzöl ebből a szent helyből!

A nartok jól kimulatták magukat Szirdonon, azután pedig Urizmag megkérdezte tőle:

– Na, végül is hogyan ejtetted el azt az állatot, amelyet a torra szándékoztál levágni?

– Az egerek szétrágták az áldozatát, – mondta mérgesen Szoszlan. – Jó lenne, ha az ő fejét is lerágnák!

Szirdon megvárta, amíg csend nem lett, azután kioktató hangon azt mondta:

– Ezt csak azért mondtam nektek, arra méltatlan nartok, ha le kell vágnotok egy állatot az egészségemre, ebben a történetben árultam el nektek azt a helyet, ahová el kell menetek érte portyára.

– Ez hihető lenne, Szirdon, ha nem hazudoztál volna itt össze annyit, amennyiből egy égig erő lépcsőt lehetne építeni – mondta Hamic.

– Ismeretes, hogy ti, nartok, az Istenhez vezető utat keresitek, – menjetek fel hozzá azon a lépcsőn, amelyet építettem nektek! De jól vigyázzatok, hogy közületek senki se pottyanjon le erről a lépcsőről, mert kitörhetitek a nyakatokat vagy a lábatokat, sőt megeshet, hogy még a fejetekeket is betörhetitek! – felelte Szirdon.

Ettől az esettől kezdve Szirdont csalóként emlegették.

A posztód a kezekben van

Szegény volt a nart Szirdon. Egyszer egy embertől egy darab gyapjuszövetet hozott hitelbe, és semmiképpen sem tudta megadni az árát. Az pedig folyton Szirdon nyakára járt, és kérte vissza a posztóját. Mindannyiszor üres kezekkel kellett távoznia. És mit nem gondolt ki Szirdon, hogy véget vessen az adósságának!

Egyszer a megbeszélte időben a hitelező ismét megjelent Szirdonnál, hogy visszakapja tőle a hitelt. Megérkezett Szirdon házához, és bekiabált neki.

– Hé, Szirdon, itthon vagy-e?

– Nincs itthon, válaszolták neki.

– Hát hol van?

– A határban van, csatornát ás a víznek. A hitelező elment oda, ahová mondták neki.

– Sok boldogságot kívánok neked, Szirdon!

– Legyen sikeres a te utad is!

– Szirdon, ideje, hogy visszaadd a posztómat. Hogy gondolod te, hogy nem adod meg a tartozásodat? Szégyelld magad! Nincs neked lelkiismereted?

– Még hogy nem akarnám megadni? Légy olyan szíves, ne beszélj nekem többé erről! Hát mit gondolsz, mivel vagyok itt elfoglalva? A te posztód dolga hozott ide is.

– Mit nem beszélsz itt össze-vissza! Hol van itt szó az én posztómról? Ha a szemem nem csal: te itt most vizes árkot ásol.

– Hej, nem érted ezt te barátocskám! Én most kiásom ezt az árkot, vizet engedek bele, a két partjára pedig túskebokokat ültetek. Ahányszor csak a juhok és a kecskék a legelőre fognak menni, és hazatérnek onnan, ide kell jönniük az árokhoz, hogy ihassanak. Amikor keresztül törik magukat a tuskésen, kiváló minőségű gyapjút fognak hagyni azon. Az összes gyapjút összegyűjtöm, posztóvá szövöm, és mindent visszafizetek neked.

No, ha mégannyira dühös is volt az emberünk Szirdonra, elmúlt minden haragja, és elnevette magát:

– Mi ebben a nevetséges? – sértődött meg Szirdon. – Azt mondhatod, hogy a kezekben van a posztód.

Ekkor a szomszéd legyintett egyet, és hazament: mit is tehetett volna másként?

Szirdon pedig, talán még most is ülteti azokat a túskebokokat.

Ki kit csapott be

Szirdonnak volt egy jó erőben lévő birkája. Úgy gondolták a nartok, hogy milyen jó lenne ezt felfalni. Egyszer a nihaszon gyülekeztek a legidősebb nartok. Szirdon szintén itt volt, azonban, mint ahogyan illet neki, kissé odébb ült az öregektől. Hamic pedig így szólt Szirdonhoz:

– Gyere közelebb, Gatag fia! Az pedig odasietett:

– Mit szeretnének az öregjeink? Hamic pedig ezt mondta neki:

– Tudod, Szirdon, valószínűleg hamarosan vízözön lesz. Minden odavész, a te kövér bárányod is úgyszintén. Jobb lesz, ha kimegyünk a folyó partjára, levágjuk, saslikot készítünk belőle, jól belakunk, hadd gyönyörködjön az Isten bennünk.

Szirdonnak a földbe gyökerezett a lába, hallgatott, és így válaszolt:

– Jaj, egyem a lelketeket! Ha már vízözön lesz, akkor inkább miattatok fosszuk meg a kövér ürümet az életétől. A folyó partján egy fa alatt megfelelő helyet kerestek, levágták a bárányt és szétszították egymás között.

Amíg a saslik sült, a nartok mesékkel és történetekkel szórakoztatták egymást. Kezdték elálmosodni, amikor így szólt közülük valaki:

– Ideje, hogy felfrissüljünk kissé!

Levetköztek és bementek a vízbe.

Mialatt a nartok fürödtek, a fürge Szirdon összegyűjtötte a ruháikat, és bedobálta a tűzbe.

Felfrissültek a nartok, kimásznak a partra. «Már, – gondolják, – bizonyára megpirult saslikunk, amely abból a birkából készült, amelyet Szirdon hizlalt meg!»

Szeretnének felöltözni, keresik, de sehol sem látják a ruháikat.

– Hová az ördögbe lettek a ruháink? – kérdezték Szirdontól.

– Én dobtam be őket a tűzbe, – felelte nekik.

– Hogyhogy?

– Hát minek is kell nektek a ruhátok? Hiszen úgymint hamarosan vége lesz a világnak. Ezt már meztelenül is megvárhatjátok.

Egymásra tekintettek a nartok: ha valaki fondorlatot eszel ki ez ellen az ember ellen, maga ellen fondorkodik.

Hamic és Batradz

Arkiz foga

Tudjuk, hogy Dzerassza fiai, Urizmag és Hamic ikrek voltak. Azonban azt, hogy ki az idősebb és ki a fiatalabb közülük, senki sem tudta megmondani, sőt még önmaguk sem tudták. Épp ezért, bár életük virágkorában voltak mindketten, egyikőjük sem alapított családot, mert az egyik fivér sem akart a másik megkerülésével megnősülni, attól tartva, hogy a másik, ha ő bizonyul idősebbnek¹⁹, megsérül a lelkében. És amíg az elsőszülött jogát nem tisztázták egymás között, mindegyik idősebbnek tartotta magát a másikkal.

Urizmag és Hamic azt kérdezték a nartoktól, hogy melyikünk az idősebb? De a nartok közül senki sem tudott erre válaszolni.

Akkor Urizmag és Hamic elhatározta, hogy elmennek az apjuk nővéréhez Faszartba, és megkérlik őt – hiszen neki tudnia kell –, hogy ki közülük az idősebb, s ki a fiatalabb.

Hosszú volt az út Faszartba. Urizmag, mint az eszesebb, azt mondta:

– Hosszú út áll előttünk, Hamic, s fel kell készülnünk az útra. Hozz az általvetőben mindent, ami csak szükséges az útra – mind innivalót, mind különféle ennivalót is!

– Hamic így is cselekedett. Beszerezte az ételt és az italt is az útra, mindent, ami csak szükséges, az általvetőt pedig a nyergéhez tette, és elindult az ikerpár Faszartba, Kizmida nénjükhöz.

Az úton előfordult, hogy Urizmag hol a jobb, hol meg a bal oldalán lovagolt Hamicnak. Amikor Faszart közelébe értek, Urizmag Hamicnak a jobb oldalára lovagolt, és ilyen sorrendben érkeztek Kizmida nénjükhöz.

Kizmida kiment eléjük – és hogy megörült nekik! Amikor már kellőképpen kiörvendezték magukat a találkozás alkalmából, Urizmag megkérdezte Kizmidát:

– Mi azért jöttünk hozzád, hogy megtudjuk tőled, légy olyan kedves, felelj nekünk, tisztelt nénikénk, melyikünk az idősebb!

– Gyerekek, miért kérdeztek ilyesmit tőlem? Hiszen magatok is ismeritek a szokást: az idősebb a jobb oldalon lovagol az úton, az általvetőtől balra pedig a fiatalabb testvér halad! Hiszen világos, hogy Urizmag az idősebb, Hamic pedig a fiatalabb.

Megharagudott a nart Hamic, és szidta a nénikéjét:

– Hogy változnál át szürke számrára! A nartok átka pedig mindig beteljesedik, – hogyne tudott volna erről Kizmida! És egy kéréssel fordult Hamichoz:

Óh, óh!... Gyermekem, ne átkozz meg engem, hiszen az én gyalázatomból a nartokat is éri. Inkább neked ajándékozom Arkiz fogát, csak kímélj meg engem.

– És micsoda fog ez? – kérdezte Hamic az öregasszonytól.

– Ez olyan fog, ha a szádba erősíted, és bármelyik nő meglátja, ész nélkül azonnal beléd szeret. Ezeket a szavakat hallván Hamic igen megörült, és rögtön azt mondta:

Akkor ne fogjon rajtad az átkom. Kizmida pedig megszabadulva a szörnyű szégyentől, amely rá várt, kihozta Hamicnak Arkiz fogát, és azt mondta neki:

– Fogd az ajándékomat, gyermekem! Megmentettél engem a szégyentől, én pedig neked ajándékozom ezt a fogat. Hajdani őseinkről marad ránk valamiképpen ez a fog. Valamikor a nők szájában volt, később a férfiakhoz került, sohasem csapott be senkit sem, becsülettel teljesítette mindenkinek a kívánságát. Nem lehet ezt a fogat elhagyni.

Bárhová dobnád ki, sosem veszne el, mindig megkerülne. Így kerül kézből-kézbe, az egyik nemzedéktől a másikhoz, évszázadról évszázadra, emberöltőkön keresztül.

Az öreg Kizmida Hamic szájába helyezte a fogat, és így oktatta ki:

– Amelyik szépség csak megtetszik neked, csak mutasd meg neki ezt a fogat, és rögtön repülni fog hozzád.

Hamicnak mindjárt Faszartban is szerencséje volt máris egy szépséggel találkozni, akinek a láttára sebesebben vert a szíve. Azauhan volt, a fasznarti aga leánya. Hamicnak kedve szottyant, hogy kipróbálja rajta Arkiz fogának az erejét. Amikor Urizmag és Hamic hazafelé tartottak Faszartból, az úton összetalálkoztak a szépséges Azauhannal, aki Hamicra nézett, ő pedig megmutatta neki ezt a nagyon csodálatos fogat. Azonnal a nyomába szegődött. Hamic lelassította a lova járását. A fasznarti aldar gyenge lánya hamarosan utolérte Hamicot, és megkérdezte:

– Honnan jöttél, és ki vagy te, vendég? Magaddal viszed a szívemet. Amint rád tekintettem, a fejem forogni kezdett, magam sem tudom, mi lett velem!

– Nart vagyok, felelte Hamic.

Egymással beszélgetve a Nartok országa felé vette az útját Urizmag és Hamiz. A fasznarti aldar lánya pedig követte őket, nem tudta hová.

Amikor már jó ideje mendegéltek, megkérdezi a lány Hamictól:

– Nart, könyörülj rajtam, fordítsd felém az orcádat! Hamic megállította a lovát – mit is tehetett volna! Amint leszállt a lóról, és leheveredett a zöld fűre, a leány a karjaiba vetette magát. Amikor magához tért, azt kérdezte önmagától: «Hol vagyok most, s hogyan kerültem ide?» Ezután visszatért Faszartba, Hamic pedig Urizmaggal együtt hazatért Nartba.

Ettől kezdve Hamic felbátorodott, s az idejének a nagyobb részét a nőekkel töltötte. Szoknyavadásznak nevezték, s a nartok még az utcára sem engedték kinézni a lányaikat, hogy véletlenül se kerülhessenek Hamic szeme elé.

Már annyira a terhére volt a nartoknak, hogy a Borat nemzetségből való Burafarnig biztatására rábőszítették a szaunagi Aldart, akinek egy csodálatosan szép lánya volt, Miszirhan. A legmesszibb országokba is eljutott a szépségének és karcsúságának a híre. Hamic szintén hallott már róla, de sehogyan sem sikerült megpillantania, annak ellenére, hogy éjjel-nappal kajtatott utána.

A szauajnai aldar óvta a lányát, nehogy meglássa Hamic fogát, egy jól elzárt kastélyt építtetett a számára, s ott őrizte őt. A nartok uszítására a szauajnai aldar követni kezdte Hamicot, kereste az alkalmat, hogy megölhesse őt, de nem tudta leleplezni.

Egyszer útra készülődött, hogy megkeresse Hamicot. Nem tudott arról, hogy Hamic a közelben várja az elmenetelét. Amint a szauajnai aldar kimozdult otthonról, Miszirhan, a lánya kinézett utána a kastély tetejéről. Hamic pedig ezt a pillanatot várta, hogy megmutathassa a fogát.

A szauajnai aldar elment hazulról, a lánya pedig, mihelyt megpillantotta Hamic fogát, többé nem lelte a helyét: csak bolyongott a kastélyában, állandóan magához csábította Hamic foga.

Megtörtént, aminek meg kellett történnie – a szépséges Miszirhan Hamic mellett találta magát, akinek a karjával átölelte a nyakát. Hamic pedig úgy viselte magát, mint az ökör, amelyik csúszós jégre került: színlelte, mintha közömbös lenne neki.

A lány mind erősebben ölelte Hamicot, és kérlelte:

– Óh, nart, ne kínozz engem, könyörülj rajtam, fordítsd felém az orcádat! Hamic mintha csak erre várt volna. Így állt bosszút a szauajnai aldaron.

A nép pedig sokáig emlékezett még a nart Hamic fogára.

Hogyan nősült meg Hamic

Ínséges idők köszöntöttek a nartokra. Az otthonaikban nem marad élelem. A nartok a hegyekben és az erdőkben kóboroltak, és azzal táplálkoztak, amit a vadászattal szereztek.

Ebben a nehéz időben a nart Hamic a síkságról – a nartok Sárga Csenkesznek nevezték el – elkezdte a nart embereknek a sárga őzeket hordani. Hamic azonban nem elégedett meg ezzel, – Huszkadagban fiatal szarvasokat lőtt, s ezeket is elvitte a nartoknak. Még ezekkel sem telt be, – hanem feketetollas hegyi pulykákat hozott a Fekete-hegyek tetejéről.

Egy ízben egész nap hiába fáradozott; egyetlen madár sem engedte magához egy nyíllövésnyi közelségre. Egész nap, egészen estig, egyetlen vad sem került a szeme elé. Már szürkülni kezdett, amikor az erdő közepén levő tisztáson meglátta, hogy a zöld fűvön egy nagy csapat szarvas legelészik, és egyszeriben egy fehér szarvason akadt meg a szeme.

«Az istenek küldték nekem ezt a vadat», – gondolta Hamic. Célba vette, de még a nyilát sem sikerült kilőnie, amikor megdördült az ég a hegyszorosban, a vadak mindenfelé szétfutottak, csak a fehér szarvas rogyott le holtan.

– Nem, ez nem lehetett égzengés, – hiszen egyetlen felhőcske sem látható az égen. Biztosan nem én, hanem valaki más ölhetette meg őt, azonban sehol senkit sem látok.

Alighogy ez megfordult a fejében, amikor az erdő sűrűjéből egy fiú jött ki a tisztásra, alig látszott ki a földből. Odament az elejtett szarvashoz, beledöfte a kését, és elkezdte róla lenyúzni az irháját. Éppen az egyik oldaláról nyúzta a bőrét, amikor Hamic így morgott magában:

– Érje szerencsétlenség a tűzhelyedet, fiúcska! Ki fordítja meg neked a szarvast a másik oldalára? Bízom benne, hogy az Isten akaratából, ez a szarvas mégis csak nekem fog jutni.

Hamic pedig csodát lát: a fiú kapta a szarvast, és könnyedén a másik oldalára fordította, mintha nem is egy nagy fehér szarvas, hanem egy fehér lepke került volna a kezei közé. «Talpraesett fiúcska!» – gondolta Hamic. Száraz ágacskákat gyűjtött, tábortűzhöz valókat, és odament, ahol a szarvas bőrét lehúzza, fűgén dolgozott a késével a kis vadász. Hamic rádobta a száraz ágakat a szarvas tetemére²⁰, – ilyen az ősi vadászszokás, – és azt mondta a fiúnak:

– Még nagyobbat küldjenek eléd az Istenek.

Amit küldenek, kettőnknek küldik, – felelte nyájasan a kis vadász, gyorsan levetette a köpenyét, a földre terítette, és felajánlotta Hamicnak: – Ül le ide, kedves vendégem! Hamic azonban így felelt:

– Nem, jobb ha segítek neked, nehogy elfáradjál.

– Ha isten segít, magam is elkészülök vele... – válaszolta a vadász fiúcska, fűgén lehúzza a bőrt a szarvasról, megszabadította tőle, kihúzta a zsigereit és egy fára dobta azokat. Hadd egyenek belőlük azok is, akik várják a részüket, hadd kapják meg ők is!

Azután a szarvas testét felakasztotta egy fára. Ekkor Hamic elcsüggedt, és lógatta a fejét:

«Biztosan nem ad nekem semmit sem! Milyen képpel mutakozzam a nartok előtt?»

A fiú egy szempillantás alatt tüzet gerjesztett, hozzáértéssel kiválasztotta a szarvas húsának a legjavát, szétvagdalta és a darabokat négy nyársra tűzdelte.

«Bizonyára a társait várja, nekik készített annyi saslikot», – gondolta Hamic.

Azonban amikor megsült a hús, a kis vadász két saslikot Hamic elé rakott, kettőt pedig maga lé. Hamic még csak az első saslikot ette meg, amikor a kis vadász már megbirkózott az övével, és így szólt Hamichoz:

– Miért nem eszel? Ennyi kevés elegendő neked, hogy jóllakhass!

És ekkor maga elé húzta azt a nyársat is, amelyik Hamic előtt hevert, megette a harmadik saslikot is.

«Hogy ennyi sokat és ilyen gyorsan egyen ez a rendkívüli fiú! – gondolta Hamic. – Nem akármilyen emberektől származhat».

A vacsora után a fiatal vadász egy száraz barlangba vezette el Hamicot, kényelmes ágyat készített a számára, lefektette aludni, és betakarta a köpönyegével. Hamic azon nyomban álomba szenderült, a kis vadász pedig fogta az elejtett szarvas bőrét, és olyan gyorsan és fürgén, ahogyan mindent csinált, kikészítette, keskeny csikocskákra hasogatta, s elkezdett belőlük kantárszarat, lónak való béklyót és ostort fonogatni.

Már éjfél körül járhatott, amikor Hamic felébredt, és meglátta, hogy mit dolgozik a fiú.

Miért nem fekszel le aludni? – kérdez

– Nekem sohasem kell aludnom, – válaszolta a fiú. Amikor visszatérsz a faludba, és az emberek kérdezik tőled, kivel voltál vadászni, fel kell mutatnod valamit, másképpen nem hiszik el a mesédet.

Reggel lett, s a fiú így szólt Hamichoz:

– Nem válhatunk el úgy egymástól, hogy próbára sem tesszük egymást.

– Mivel tehetnénk egymást próbára? – kérdezte Hamic.

– Vadásszunk egyet! – felelte a fiú.

– Vadásszunk hát! – egyezett bele Hamic. Találtak egy csendes szurdokot, amelyben sok vadat gyanítottak. A fiú pedig azt kérdezte Hamictól:

– Te mész-e az erdőbe a vadakat hajtani vagy lesben maradsz?

– Öreg vagyok már az erőben járni, – válaszolta Hamic. – Jobb lesz, ha itt maradok, és azokra a vadakra lövök, amelyek kijönnek a szurdokból.

A fiú beleegyezett. Végigfutott az egyik hegygerincen – sólyom módjára vijjogott, átfutott a másik hegygerincre – s úgy kiáltozott, mint egy sas. Felriadtak a vadak, összeverődtek, kitortek a szurdokból, és egyenesen Hamicnak futottak. Hamic nem számított ekkora bőségre, elvesztette a fejét, megzavarodott és elszalasztotta a vadakat. A kis vadász amikor visszatért Hamichoz, megkérdezte:

– Hát hol vannak azok a vadak, amelyeket kikergettem a szorosból?

– Nem volt itt egyetlen vad sem, – felelte Hamic. Ki nem sértődött volna meg ilyen feleleten? A fiatal vadász azonban semmit sem válaszolt az őt ért sértésre.

– No, ha így van, üldögélj itt csendben, én pedig egyedül is elvadászgatok, – felelte, és elment.

Nem kiabált most sem sas módjára, sem sólyomként nem vijjogott, – hallgatagon járt a vadak nyomában, felverte és elejtette őket. Százszor száz, sőt még egyszer annyi vadat ejtett el ezen a napon. A zsákmányt odavonszolta ahhoz a helyhez, ahol Hamic ült, és fürgén három kupacba kezdte el szétrakni.

«Hát ez meg micsoda? – gondolta Hamic izgatottan. Mi itt csak ketten vagyunk, hát akkor miért osztja a zsákmányt három részre? Vagy a három részből kettőt akar megtartani magának? Hogyan viselhetek el ekkora sértést? Hány esztendeje vagyok már a világon, mennyi országot bejártam, és senki sem sértett még meg ennyire!»

A kis vadász az egész zsákmányt három kupacba rakta, és így szólt Hamichoz:

– Gyere közelebb, Hamic, és vedd el a részedet, amelyik a szokás szerint, mint az idősebbnek jár neked!

Hamic elvette az idősebbnek járó részt. Akkor így szólt hozzá a kis vadász:

– Most pedig fogd azt a részt, amelyik a szokás szerint neked jár, mint vadászó társnak!

Hamic elvette a társnak járó részt is. Ekkor a fiú, a vállára rakta az egész hatalmas kupacot, amelyik a vadakból neki jutott, mint egy köteg száraz komlószárat, elbúcsúzott Hamictól, és útnak indult.

Hamic megőrült a gazdag zsákmánynak, vonszolni kezdte a nartokhoz, de amikor megtett egy kevés utat, azt gondolta: «És ha a nartok megkérdeik: hogy hívnak téged, akivel együtt vadásztam?»

Visszafordult, és gyorsan az ifjú vadász nyomába eredt. Az pedig amikor meglátta, hogy Hamic követi, megállt, levette a válláról a terhet, és a földre rakta. Amikor pedig Hamic odament hozzá, megkérdezte tőle:

– Mi történt veled? Elfelejtettél valamit? Hamic pedig így válaszolt:

– Bocsáss meg érte, hogy meg sem kérdeztem tőled kicsoda vagy, és miféle nemzetséghez tartozol.

– Mi a donbettirekből valók vagyunk, – mondta a kis vadász. – Én a Bicent nemzetséghez tartozom, és állandóan a föld alatt élünk.

– Lenne még hozzád egy szavam, – mondta Hamic. – Kedvem lenne a te nemzetségedből venni feleséget magamnak. Az apró termetű, de bátor emberek nemzetségéből.

– Jól van, – mondta a kis vadász. – Mi is szívesen kerülnénk rokonságba a nartokkal.

De tudnod kell: mi hirtelen haragúak vagyunk, türelmetlenek, és könyörtelenül bosszút állunk a bennünket ért sérelemért. Bár csak két arasz vagy annál is kisebb a magasságunk, de erő, bátorság és más érték tekintetében nem szűkölködünk. Van egy nővérem, és feleségül adjuk hozzád, azonban ti, nartok szerettek mindenen nevetni, mi pedig belebetegszünk ha kinevetnek bennünket, s belehalunk a szégyenünkbe. Félek, hogy nem tudod megvédeni a nővéremet.

– Adjátok csak hozzám feleségül, én pedig megvédem őt, ez már az én dolgom lesz, – mondta Hamic.

– Hát akkor legyen a te kívánságod szerint, – hagyta jóvá a kis vadász, és kijelölte Hamicnak az időpontot, mikor menjen a menyasszonyért.

– És hol van a házatok? – kérdezte Hamic.

– Utat vágok neked, – te pedig eljössz rajta a házunkig, – felelte a kis vadász. Kihúszom a kardomat, kinyújtom magam előtt a ház irányába, olyan egyenes és széles utat fogok vágni a sötét erdőn keresztül, mint egy utca. Keresztülhalad az erdőn és kiér a síkságra. Ezen a síkságon egy barázdát fogok húzni a lábammal egy hangyabolyig – ugyanott található a mi házunk is. Ezen az úton te is eljuthatsz hozzánk.

Jó napot kívánva egymásnak, elbúcsúztak egymástól. Bicent fia vállára vette a terhet, az egyik kezével megtámasztotta, a másik kezével utat vágott a házukhoz, amint ezt Hamicnak megígérte. Hamic pedig visszatért a nartok falujába, elmesélte a találkozásukat. Amikor beköszöntött a kijelölt időpont, Hamic maga köré gyűjtötte a nartok legjavát, és velük együtt útra kelt Bicenthez a menyasszonyáért. Eljutottak addig a helyig, ahol Bicent fia elbúcsúzott Hamictól. Amint a fiú megígérte, egyenes és széles utat vágott az őserdőben. Az erdőn túl, a rónán egy mély barázdát pillantottak meg. Sokáig haladtak a barázda mellett, amíg el nem érték a hangyabolyt. A nartok itt leszálltak a lovaikról, és hamarosan a Bicent nemzetség halma alatt termettek. Alacsony növésűek és fürgék voltak, átvették a nartoktól a vértetüket, a fegyvereiket, a köpönyegeiket, levítették a föld alá, azután egy széles ajtót nyitottak, amely a föld alá nyílt, és levezették oda a nartok lovait. Bicent jól felkészült a nartok fogadására. Vendégszeretően fogadták a nartokat, és gazdagon megvendégelték őket.

Szoszlan volt a vőlegény násznagya, s hamarosan eljött az idő, amikor megkérhette, mutassák meg neki az új nővérét, Hamic menyasszonyát. Ekkor onnan, ahol a tor volt, bevezették őt a szomszéd szobába. Ott már sorban álltak a lányok, egyik szebb mint a másik. Szoszlan köszöntötte őket, és megkérdezte:

– Mondjátok, ki van közületek kijelölve, hogy a nővérem legyen?

– Nincs közöttünk a te nővéred, – válaszolták a lányok Szoszlának. – ott az ágyban fekszik a te nővéred.

– Tréfálkoztok velem, én pedig tréfa nélkül szeretném megtudni, melyikötök, szépségek, aki a menyasszonyunk lesz, – mondta ismét Szoszlan.

– Akkor odavezették Szoszlant az ágyhoz, felemelték a matracot, és rámutattak egy békára, amelyik a matrac alatt üldögélt.

– Íme a menyasszonyotok, – mondták neki.

Szoszlán nem hitte el. Először azt gondolta, hogy tréfát űznek vele. De amikor Bicent elmesélte neki, hogy a béka bőre alatt az ő lánya van elrejtve, akit Hamic menyasszonyának szántak. Szoszlan megharagudott. Kirohant a menyasszony szobájából és azt kiáltotta a nartoknak:

– Íme, amiért a mi Hamicunk a saját kora iránti tiszteletből eddig nem akart megnősülni! Mindig nevettek rajta az emberek, és folytathatják a nevetgélést. Mindnyájunkra szégyent hozott a leánykérésével. Ne kérdezősködjetek a menyasszonyról, mert semmit sem mondok nektek. Ülünk fel gyorsan a lovainkra, és térjünk haza.

Szoszlán szavára a nart csoport felugrott a lovára és továbbment.

Hamic az utolsónak hagyta el Vicent házát. A békabőrbe bújít menyasszonyát felültették Hamic nyergének a magas nyeregkapájára. Hamic szomorúan tért haza. Bevezette a lovát az istállóba, leszedte róla a nyeret és a szerszámot, mélyen lelógatta a fejét a szégyentől a felemelt vállai között. Bement a házba, a sarokba dobta a nyeret és bánatában rávetette magát az ágyra.

Amikor erőt vett rajta az álom, kiugrott a nyereg alól az ő béka-menyasszonya, és azon nyomban lányvá változott. Hamic felébredt, s azt látta, hogy egy lány áll előtte, az ég fénye és a föld szépsége találkozott az arcán. Mint a mosolygó nap, fénybe borította a szobát – a sarkáig érő szőke haja szétterült a vállán, és mint a nap, úgy ragyogott.

– Égi vagy földi lény vagy-e te? – kérdezte tőle Hamic.

– Nem vagyok sem égi sem földi szellem. A Bicent nemzetségből való lány vagyok. Én vagyok az, akit feleségül vettél. A sorsom azonban olyan, hogy nappal egy béka bőrében rejtőzködöm, és csak éjjelente lépek ki belőle.

– Ha ez így van, akkor ez az ágy a tiéd.

– Mint sohasem, ma sem fekszem le, – felelte a lány. Inkább mutasd meg nekem azokat a kelméket, ruhákat és lábbeliket, amelyek az ifjúkorodból megmaradtak.

Hamic ekkor kiugrott az ágyából, felnyitotta a ruhás ládáját. Rengeteg selyem, posztó és más értékes kelme volt benne, amelyeket a házassága napjáig gyűjtött össze Hamic. A Bicent nemzetségből származó lány fogta az ollót és elkezdett varrni.

Ügyesen, gyorsan szabott és varrt. Annyi ruhát szabott ki, és varrt meg egyetlen éjszaka alatt, hogy száz férfit tetőtől talpig fel lehetett volna öltöztetni belőlük.

Eljött a második éjszaka is, Hamic fiatal felesége ugyanazzal foglalkozott. Amikor már annyi ruhát és lábbelit készített, hogy kétszáz férfit fel lehetett öltöztetni, így szólt Hamichoz.

Most pedig a következőt tedd: fogd ezeket a ruhákat és oszd szét a nartok között! Aki szegényebb, annak bővebben adjál! Ne félj, hogy elszegényedünk emiatt! Sohasem apad ki és nem megy tönkre az, amihez hozzáérek.

Hamic pedig úgy cselekedett, ahogyan a felesége meghagyta neki, és sokáig csodálkoztak a nartok, honnan volt neki annyi ruhája és lábbelije.

Batradz születése

Annak ellenére, hogy Hamic fiatal felesége napkeltétől naplementéig békává változott át, Hamic mégis nagyon szerette őt, és egy pillanatra sem tudott tőle elválni. Ahová csak ment, mindenüvé magával vitte.

Egyszer a Nagy nart nihaszra kellett elmennie, és azt mondta a feleségének:

– Ó, Bicenon, ma a Nagy nart nihaszra kell mennem, téged is magammal viszlek.

– Ne tégy ilyet! – mondta neki a felesége. – Hagyj idehaza! Ha magaddal viszel, el fogsz veszíteni.

Azonban hiába kérte őt, Hamic nem hallgatott rá, és betette a zsebébe.

Amint a szemfüles Szirdon meglátta Hamicot, rájött, hogy Hamic magával hozta a kis Bicenonját, és meg akarta tréfálni. Felheccelte a nart ifjúságot, azok pedig rátámadtak Szirdonra, és ütlegetni kezdtek. Ekkor így kiabált rájuk:

– Ó nartok, haljon meg az, aki a legjobb közöttetek! Nézzétek csak, mi történik nálunk! A fiatalok ütlegetik az idősebbeket, mert az idősebbek magukkal hordják a feleségeiket. Mondjátok csak, nart öregek, miféle nihaszon is üldögélünk? A férfiak tanácsa-e ez, vagy az asszonyok gyülekezete? Elveszítettük a szégyenünket, és nincs nálunk rend. Nézzétek csak Hamicot! Hiszen magával hozta Bicenonját a nartok híres nihaszára.

Ekkor Hamic feldühödött, felugrott, az öklével úgy odacsapott Szirdonnak, hogy felbukfencezett, és elterült a földön. Köhögni kezdett, vércseppek mutatkoztak az ajkain, és elveszítette az eszméletét.

A feldühödött Hamic pedig hazament. Ekkor így szólt hozzá Bicenon:

– Megmondtam neked, hogy nem kell magaddal vinned oda, ahol összegyűlnek az emberek. Te azonban nem hallgattál rám, és mindkettőnket tönkretettél. Ilyen nagy szégyen után nem élhetek veled, vissza kell engedned oda, ahonnan elhoztál engem.

Hamic pedig nem tehetett egyebet, elengedte Bicenonját oda, ahonnan elhozta őt. Megérkeztek Bicenon házához, és így szólt Hamichoz az asszony:

– Három nagyszerű dolgot terveztem veled, de csak egyet sikerült megvalósítanom. A bennünket ért bajért pedig bűnhődjön meg az, aki kitervelte a gonoszságot. Most pedig figyelj arra, amit mondom neked: egy fiút kell neked szülnöm, s ha az én tejemmel táplálhatnám, akkor az egész földkerekségen nem akadna párja. Nem fogná a kard, és a nyílvessző sem járná át a testét. Azonban mit tehetünk? Másképpen ítéltetett. Tartsd ide a hátadat, én pedig a lélegzetemmel átadom neked a mi jövődjő fiúcskánkat. Hamic azonban sokáig nem engedelmeskedett, s szomorúan mondta:

– Minek nekem a kicsi, ha téged elveszítelek?

– Nem szabad magammal vinnem őt, – felelte neki az asszony. Akkor pedig Hamic odatartotta a hátát. Bicenon belelehelte, és Hamic lapockái között egy kis duzzadás jelent meg.

Bicenon elbúcsúzott Hamictól, és örökre visszament a föld alá, a szülői házba.

Hamic pedig lecsüggesztett fejjel tért haza, és a történekről beszámolt a bölcs Satanának.

Satana elkezdte számolni a napokat és a hónapokat. Amikor eljött az ideje, óvatosan felvágta Hamic hátán a duzzadást – ahonnan egy tüzes fiúcska ugrott ki. Övtől felfelé

acélból, övön alul pedig damaszkuszi acélból volt ez a fiú, és egyenesen a tengerbe ugrott. Felforrósodott a kék tenger vize, felhővé változott, felszállt az égre, és az utolsó cseppjéig kiszáradt a tenger. Azonban a felhő is kihűlt, és záporosóként lehullott a földre, a tenger pedig ismét megtelt vízzel, sőt még ki is csapott a partján.

Hogyan csalogatták ki Batradzt a tengerből

A tenger fenekén a donbettirek között nőtt fel és nevelkedett Hamic fia. Egyetlen hónap alatt annyit növekedett, mint más gyerekek három év alatt növekednek. Ott adták neki a Hamic fia, Batradz nevet.

Télen befagyott a tenger, a nart gyermekek pedig kijöttek alcsikot játszani a sima jégre²¹. Játékuk vidám lárájára Batradz is izgalomba jött. Alulról feltörte a jeget, belépett a játékba és mindig legyőzte a nart fiúkat. Egyszer úgy megverte őket a játékban, hogy minden alcsikot begyűjtött tőlük. A nartok gyermekei visszaérkeztek a nihaszra, és szomorú arccal üldögéltek a felnőttek mellett.

– Mi történt veletek? – kérdezték tőlük a nartok. – Miért vagytok annyira szomorúak?

– Miért lennének vidámak? – feleltek a nart gyermekek. – A tenger jege alól kijön hozzánk egy fiú. Olyan idős, mint mi vagyunk, mindenben hasonlít ránk. Együtt játszik velünk, mindig legyőz bennünket, és elviszi az alcsikjainkat.

Amint Satana meghallotta, amiről a gyermekek beszéltek, azonnal kitalálta, hogy Hamic fiáról van szó. Elkezdtek a nartok azon töprengeni, hogyan tudnák kicsalogatni Hamic fiát a tenger mélyéről, azonban semmi sem jutott az eszükbe. A fiú sem mutatkozott a jégen. Akkor a nartok megkérdezték a bölcs Satanától:

– Hogyan tudnánk idecsalogatni a tengerből ezt a fiút?

Satana pedig kioktatta őket.

– Ezt tegyétek! – mondta nekik. A mi öregünk menjen ki a tenger partjára, mossátok meg a fejét, és borotváljátok meg őt. A fiú még sohasem látta, hogyan borotválják a fejeket. Meglátjátok – kijön majd a partra, csodálkozni és kérdezősködni fog, ti pedig mondjátok majd neki: «Szeretné-e, hogy a te fejedet is megborotváljuk?» Ő pedig, természetesen, szeretné. Akkor borotváljátok meg a fejét, a haját dobjátok a tengerbe, a fiú pedig akkor nem tér vissza oda többé.

A nartok úgy tettek, ahogyan Satana kioktatta őket. Kivezették Urizmagot a tenger partjára, leültették, megmosták a fejét, és elkezdték borotválni. A fiú pedig valóban kijött a tenger partjára. Mindkét kezében egy-egy bikát tartott, és mint a labdával, úgy játszott velük, feldobta őket, majd ismét elkapta. Látszott, hogy kíváncsian nézi, amint a nartok a fejet borotválják, és meglepetés volt a számára ez a szokatlan dolog. Megirigyelte, és megkérte, hogy az ő fejét is borotválják meg. Megborotválták, a haját pedig, mint ahogyan Satana is meghagyta nekik, beledobták a tengerbe. Ezután a nartok hazatértek a falujukba, Batradz pedig a nyomukban tartott. Megérkezett a nartok falujába, és beköltözött az apja, Hamic házába.

Hamic igen megörvendett a fia visszajöttének. Akkora tort tartott, hogy a nartok egy egész hétig nem keltek fel az asztalok mellől.

A kis Batradz játéka

A bölcs Satana Batradz rossz szokásait látván, féltette, hogy ne érje semmiféle baj ezt a nem megszokott módon született gyermeket, nem engedte ki a házból, amikor pedig valahová el kellett mennie, bezárta egy sötét kamrába. Ott üldögélt a kis Batradz, – mi is tehetett volna mást? Egyszer azonban a nap fénye átderengett a gerendák résein. «Miért is üldögélek itt a sötétben?» – gondolta Batradz. Megtalálta az ajtót, nekifeszült a vállával, és kiugrott az utcára. Látja, hogy az utcán vidáman játszanak a nart gyermekek. Batradz nem tudott uralkodni magán, elfeledkezett Satana szigorú parancsairól, bekapcsolódott a játékukba.

Játék közben, amikor Batradz megfedkezve, valamelyik gyermeket a kezénél fogva megragadta, egyszeriben kitépte a helyéből annak a karját – a lökésétől pedig meginogtak a gyerekek lábai. Kétségbeesett kiáltozás és jajgatás támadt az utcán. Satana mindezt hallva megértette mi történt. Egy vékony fűzfavesszőt kapott a kezébe, kiszaladt az utcára, kegyetlenül megcsapkodta Batradzt, és visszakergette a házba. Azonban most már Batradz ismerte a házból kivezető utat. Hamarosan ismét kiszabadult az utcára, és a Felső-Nartból, ahol az Ahszartaggatok laktak, elindult Alsó-Nartba. Ott lakott a nart Burafarnig, akinek hét fia volt. Burafarnig szerette a fiait, senki sem öltöztette jobban a gyermekeit. Értékes prémből volt mindegyiknek a sapkája, mindegyiknek egyetlen világosszürke posztódarabból a rövid kaftánja, egyetlen darab értékes szattyánbőrből a lábszárvédőjük és a cipőjük. Nem akadt a nart ifjak közül senki sem, akik ügyesebben bántak volna az íjjal, mint Burafarnig fiai. Büszkék voltak a Burafarnig névre, és bíztak benne, mint saját támaszukban öreg napjaikra. A nart ifjúság krémjének tartották magukat, és ezért magasról tekintettek a velük egykorúakra.

Ugyanazon a napon, amikor Batradznak sikerült kiszabadulnia, és eljutni Alsó-Nart településre, Burafarnig fiai az íjászatban versenyeztek. Batradz hamutól maszatosan lassan odaért hozzájuk. Kedve szottyant részt venni a versengésükben. Így szólt Burafarnig fiaihoz:

– Egészen estig megkeresem a szétlőtt nyílvesszőiteket, és visszahozom hozzátok, csak egyetlen egyet lőhessek.

– Vajon megengedhetjük-e neked, a hamuban ücsörgőnek, hogy hozzáérj a nyilainkhoz? – felelték nekik az ifjak.

– Minden egyes nyílvesszőtökért futva fogok rohanni, és nem hagyom, hogy földet érjenek. Ha a világ végére is külditek a nyilaitokat, mindenütt megkeresem őket, és visszahozni nektek. Csak engedjétek meg, hogy estig egyetlen nyílvesszőt kilőhessek az íjjal, – kérte Batradz.

Burafarnig fiai beleegyeztek. Mindenfelé röpködtek a nyilaik, azonban a nyilaknál Batradz gyorsabbnak bizonyult, röptükben elkapta őket, és visszavitte azokat. Így telt el egy félnapnyi idő, akkor így szólt a legfiatalabb fivér:

Nem szép dolog így szaladgáltatnunk ezt a füstöst, hagyjuk szórakozni, hadd lőjön egyet, megdolgozott már érte. Azután pedig hadd menjen innen jószántából.

Meghallgatták a fivérek az öccsüket, Adtak Batradznak egy kilövendő nyílvesszőt. Batradz figyelmesen megvizsgálta a nyilat és az íjat, azután így szólt Burafarnig fiaihoz:

– Feleslegesen nem lövöm el ezt a nyílvesszőt. Céltáblára is szükségem van. Rakjátok egymás tetejére a sapkáitokat, és helyezétek el olyan messzire, amilyenre csak akarjátok. Ha eltalálom őket, akkor engedjétek nekem még egy lövést.

Burafarnig fennhéjázó fiai ránéztek a hamutól szutykos Batradzra, egymásra pillantottak, mosolyogtak, levették a sapkáikat, egymásra rakták őket, ahogyan Batradz javasolta nekik, és jó messzire lerakták tőle.

Batradz célzott, elengedte a nyilat, és az alacsony csomóból szétrepültek a prémsapkák. Nem igen tetszett ez a játék a hét fivérnek, azonban szilárdan tartották magukat az adott szavukhoz, és megengedték Batradznak, hogy kilőhessen még egy nyílveszőt.

– Készítsetek céltáblát a rövid kaftánjaitokból, és ha eltalálom ezt a céltáblát is, akkor megígérem, hogy egész életemen keresztül én fogom keresgélni és visszahordani a nyílveszőiteket, – mondta Batradz.

«Hát ha meg akarja próbálni?» – gondolták Burafarnig fiai, és úgy tettek, ahogyan Batradz kérte őket.

Batradz ismét célzott, elengedte a nyilat, és az ellenségedet érje ilyen sors! – a pillangókhöz hasonlóan röpködtek a levegőben a kaftánok foszlányai.

Elöntötte a harag Burafarnig gőgös fiait, de mit tehettek volna mást! Visszavették Batradztól az íjukat, a fejüket pedig mélyen lecsüggesztve hazamentek. A mezítlábas Batradz pedig fedetlen fővel, mintha mi sem történt volna, fütyörészve és titokban osont vissza az Ahszartaggat házba, hogy Satana meg ne lássa, belopózott a sötét kamrájába.



Sok vagy kevés idő telt-e el – ki tudná megmondani? – de eljött a nap, amikor a nart Burafarnig egy hosszú portyáról tért vissza. Egy hatalmas lakomát rendezett. Gulyányi ökröt és egy nyáj birkát tereltek oda egy szurdokból, és vágtak le, hogy kiadósan megvendéghessék a nartokat. Burafarnignál az Alsó-Nartból minden nart összegyűlt és az asztalhoz ült a nartoknak ezen a pompás lakomáján.

Amikor már eleget ettek és ittak, Szirdon, aki szintén részt vett a lakomán, az ifjúsághoz fordult, s ezt mondta:

– Jó lenne, ha az ifjak versenyre kelnének az íjászatban.

Alsó-Nart minden fiatalja elment erre a versenyre. A verseny tetőfokán megérkezett Felső-Nartból a hamvas és kormos kis Batradz is. Amikor meglátta őt Alsó-Nart jóllakott és jól öltözött ifjúsága, nevetgélni kezdett rajta:

– Hej, fiú, el tudod-e löni a nyílveszőt? – kiabálták neki.

Batradz elengedte a nyílveszőt, azonban még a célig sem repült el. Még jobban kezdtek nevetni a nart ifjak, Batradz pedig így szólt hozzájuk:

– Céltábla-e ez? Nincs kedvem hasonlókra célozgatnom. Ha annyira szeretnétek, hogy kilőjem a nyilam, akkor szedjétek össze a nyílveszőiteket, rakjátok le együvé – ez legyen a céltáblám.

A nart ifjak így cselekedte, egymásra rakták a nyílveszőiket. Ekkor Batradz célzott, elengedte a nyílveszőt, s akkora erővel csapódott be, hogy az ifjak nyilai apró forgácsokká váltak, magasba röppentek, azután pedig mint a hópelyhek, lassan lehulltak a földre.

Lehorgasztották fejeiket a büszke alsó-narti ifjak. Batradz pedig leült a földre, tőlük elfordulva, az állát a tenyerébe támasztotta, és csúfondárosan elkezdett fütyörészni.

A versenyen részt vevő ifjak egyike elfutott a torra, és közölte a lakomázó nartokkal:

– Egy fiú az Ahszartaggat nemzetségből, a hamutól teljesen szurtosan, részt vett a versengésünkön, és egyetlen nyíllal egészen kicsiny forgácsokká lőtte szét az egész fiatalságunk nyílveszőit.

Összerezzentek az emberek. Szirdon ismét megelőzve mindenkit, ezt kiáltotta a fiataloknak:

– Vezessétek csak ide ezt a fiút! Megtudjuk, ki is ő valójában.

Akiket elküldtek, odamentek Batradzhoz, megszólították, ő azonban meg sem fordult, ült tovább a földön, és füttyülte a nótáját. Azok meg fel akarták volna emelni a földről, de nem tudták felemelni. Akárhogyan is próbálkoztak, akik összegyülekeztek körülötte, még csak megmozdítani sem voltak képesek.

Visszamentek a torozókhoz, mindent elmeséltek nekik. Ismét Szirdoné volt az első szó:

– Mondjátok neki: «Csak azért szükséges velünk jönnöd, hogy megihass egy pohár rongot. Gyere velünk a torra, és ihatsz eleget.»

Ravaszul kigondolta ezt Szirdon. Batradz megsértődött, amikor így szóltak hozzá, de semmivel sem mutatta ki a sértődöttségét, hanem hallgatagon elment a torra. Amikor bejött, Szirdon azt mondta neki:

– Hát miféle emberek azok az Ahszartaggatok? Amikor szépen hívunk benneteket, nem jöttök. Ha nem hívunk benneteket, akkor fejjel rohantok az ajtónak.

Így beszélt Szirdon, és mint valamiféle Alsó-Nartban élő gazdag ember, egy-két nevenséges szót morgott még Batradznak.

Batradz nem tűrte a sértéseket, legyintett egyet a kezével – és mindenki eldőlt, aki vele egy sorban ült az asztalnál: kinek a keze ficamodott ki, kinek a csigolyája törött el.

Ekkor a házigazda, Burafarnig azt mondta Batradznak:

– Ha te olyan jó lövő vagy, akkor gyere ki a tenger partjára, ahol a mi ifjaink legjobbjai közül heten egy tojást raktak ki céltáblának, arra lövöldöznek. Velük mérkőzz meg!

Batradz egy szót sem szólt, kiment a tenger partjára. Megpillantotta a hét ifjút, köszönt nekik, és így szólt:

– Hallottam, hogy egy tojást raktatok ki céltáblának, hogy arra löjtek a tenger egyik partjáról a másik partjára. Azért jöttem, hogy én is részt vegyek ebben a versenyben.

Az egyik ifjú íjat és nyílvesztőt adott Batradznak. Batradz lőtt egyet, a nyila azonban a tenger közepén pottyant le. Természetesen mind a hét ifjú hahotára fakadt.

– Nem szeretek hiába lövöldözni, – felelte nekik Batradz. – Rajta, tegyünk úgy: nyomjatok bele egy tút abba a tojásba, aki pedig eltalálja ezt a tút, férfinak tekintheti magát.

Belenyomták a tút a tojásba, kirakták a tojást a tenger egyik partjára, a legjobb ifjak, Alsó-Nart ékességei és büszkeségei elkezdtek egymás után lövöldözni erre a tojásra a túlsó partról. Azonban egyik lövésük sem talált célba. Batradz is kilőtte a nyílát, és pontosan a tű fokába talált. Ekkor Batradz, nem sokat töprengve, mind a hét ifjút egy kötegbe kötötte, elvitte Alsó-Nart nihászára, ott a földre dobta őket, maga pedig megfordult, hátra tette a kezét, és füttyörészve elindult haza.

Batradz, Hamic fia, és Arahdzau, Bedzenag fia

A nartok falujában, az Ahszartaggatok régi házában, ahol az öreg Urizmag a gazda, a tűzhely mellett Satana a nart háziasszony, a tűzhely mellett egy fiú ül és játszik a hamuban. Attól, hogy az idő nagy részét a tűzhely mellett tölti, rücskösek a fiúnak a térdei.

Satana hirtelen hangokra lett figyelmes. Egy ismeretlen ember állt meg a kapuban, és azt kéri, hogy valaki menjen ki hozzá a házból.

Satana kisietett:

– Isten hozott hozzánk, vendégünk! – mondta neki.

– Legyen meg a szívednek az öröme! – felelte neki az ismeretlen ember. – Hol vannak a férfiak a házból?

– A mi férfaink nincsenek idehaza, – válaszolta Satana. – De élnek a házukban férfiak. Kérünk, kegyeskedj bejönni hozzánk. Meg tudunk vendégelni valamivel. Ha akarod, füstöl való ételt – forró eledelt adunk neked, azonban ha úgy óhajtod füst nélküli – hideg eseléggel is tudunk neked szolgálni.

– Köszönöm, jóasszony, csak hálával lehetek irántad. Nekem a nart Szoszlanal kell találkoznom.

– A férfaink mindnyájan elmentek Acat házába az ünnepi torra, egy távoli településre, a Narton túli Hadzagatba.

– Köszönöm a jó szót, de még hálásabb leszek neked, ha adsz mellém egy kísért Hadzagat falváig.

– Két is tudnék melléd adni kísértnek? Rajtam kívül az egész házban csak egy nehéz felfogású fiúcska maradt, aki a lábait melengeti a tűznél. Ha el akarod vinni kísértnek, rögtön kiküldöm hozzád.

A vendéget a kapuban hagyva, Satana bement a házba.

– Hogy vinne el az ördög, te félnótás! – mondta neki gyengéden. A kapunkban áll egy vendég, el kell Hadzagatba kísérted, ahol Acat házában lakomáznak a férfaink.

A fiú nem szívesen szokott felkelni. Szeretett otthon üldögegni a tűzhely melletti kövön. Azonban a vendég hallatára felugrott, nyújtózott egyet, és kisietett a vendéghez. A vendég a lován lovagolt, a hamutól egészen maszatos fiú meg gyalogolt.

Ott, ahol az ösvény meredeken haladt fölfelé, a vendég így szólt a fiúnak:

– Gyere csak, felveszlek a lovamra. A fiú ránézett a lovasra, azután figyelmesen szemügyre vette a lovat, és azt felelte:

– Bocsáss meg vendég, de nem annyira erős a te lovad, hogy mindkettőnket elbírjon.

– Hej, te ebfajzat! Mindjárt felülsz a lóra, vagy az ostrommal megtanítlak arra, hogyan kell érteni a lovakhoz!

A fiú könnyedén felugrott a lóra

Nem jutottak messzire. A fiú hirtelen megszorította a lovat a térdeivel, a ló megingott, köhögni kezdett, estében vér jelent meg a száján.

Nem megmondtam neked, vendég, hogy nem bírja el a lovad kettőnket.

– Hát te vagy Batradz, Hamic fia? – találta ki a vendég.

– Igen, Arahdzau, Bedzenag fia, én vagyok előtted. A fiú pedig leugrott a lóról, ismét előre ment, mutatva az ösvényt.

Hosszú az út. Meg kell pihenni. Arahdzau megállította a lovat az ösvény egyik fordulójánál egy megfelelő helyen, leszállt a lóról, és azt mondta Batradznak:

– Nem próbáljuk ki a nyilainkat, Batradz? Gyerünk csak, lőj te elsőnek.

– Sosem húzom ki a nyilamat a tegezből a vendégnél korábban, – mondta Batradz.

Akkor Arahdzau elővett egy nyilat a tegezből, kezébe vette az íjat, kipróbálta az ujjával, jól van-e ráakva a húr, azután kihúzta, nyílvezzőt helyezett rá, majd elengedte. Messze előre, az útra esett le a nyila.

Batradz is lőtt egyet. Az erdőn és a hegyen túl repült a nyílvezző, Acat ajtajának a félfájában fűrődött a célba. Acat régi háza pedig, amelyben folyt a tor, megingott, az ételek lepotyogtak az asztalokról.

– Ne nyugtalankodjatok, jó emberek! – mondta mosolyogva a nart Szoszlan.

– Ez a mi csintalan gyermekünknek, a nyila, ez a hebehurgya most idejön.

És valóban, kis idő elteltével Acat házához érkezett Bedzenag fia, Arahdzau és Hamic fia Batradz.

Szoszlan sürgősen felállt az asztaltól, és kisietett a házból. Üdvözölte a vendéget, azután pedig Batradzhoz fordult, és súlyos tenyerével teljes lendületből pofon vágta.

– Eb kölyke! – mondta neki. – Ezt a nyilazásért kaptad. Batradz semmit sem válaszolt, mintha Szoszlan hozzá sem ért volna a képéhez, odatartotta a másik orcáját is, mert mindenben alárendelte magát az idősebbnek. Nem sokat várva, észrevétlenül kiment a házból, akkor pedig egyszeriben egyetlen ugrással átvette magát hét hegygerincen, és a saját házuk előtt termett.

Minden folytatódott tovább, mint azelőtt: a tűzhely mellett üldögél a fiúcska, sűrőforog, játszik a meleg hamuban.

Batradz és a tarka szakállú óriás

Egy tarka szakállú óriás jelent meg a nart hegyekben. Nem engedte kihajtani a legelőkre a méneseket, gulyákat és a nyájakat. Pusztulni kezdtek a nartok marhái. Akkor pedig az idősebb nartok elhatározták, hogy egy tort rendeznek, erre a lakomára összehívják az egész népet, és pásztort választanak, aki meg tudja majd őrizni a jószágot a tarka szakállú óriástól.

Urizmag hírnököket küldött mind a három nart nemzetséghez, hogy hirdessék ki ezt a tort a nartok között. Hamic házából maga Hamic jött el. A nép Urizmaghoz készülődött, aki imádkozott egyet, egy köszöntő serleget – szent áldozatként – három süteményt sajtos töltelékkel, és egy ökör bokacsontot emelt fel, s azt mondta:

– Annak, aki eléggé bátor a pásztorunkká lenni, és a csordáinkat megmenteni a tarka szakállú óriástól, van szánva mindez. Azonban senkinek sem volt bátorsága elvenni a serleget. Urizmag ismét kikiáltókat küldött szét.

– Rosszul hívogattatok elsőnek. Menjete el a nartok otthonaiba, a férfiak közül egyetlen lélek sem maradhat otthon, mindenki jöjjön el a torra!

Most már több nép gyűlt össze, Urizmag még egyszer imádkozott egyet, majd mondott egy rövid beszédet – és ismét nem akadt olyan vakmerő, aki kivette volna Urizmag kezéből a serleget.

Ekkor pedig Urizmag megkérdezte a hírnöktől:

– Maradt-e még otthon valaki a nartok közül. A hírnökök vezetője pedig így válaszolt neki:

– Csak Hamic házából nem jött el egy kisfiú a torra, egy mezítlábas csöppség. A hamuban ül a tűzhely mellett.

– Gyorsan, sebesen vezessétek őt ide! – mondta Urizmag. A fő-fő hírnök maga ment el a fiúért, és meghívta őt a torra. Urizmag pedig Batradzt meglátva, még egyszer mondta:

– Annak, akinek van bátorsága elvállalni a pásztorságot, és megmenteni a csordát a tarka szakállú óriástól, ez a kehely lesz a jutalma.

De Batradz nem figyelt Urizmagra. Az előbbinél hangosabban ismételte meg Urizmag a beszédét, azonban Batradz a toron a vele egykorúakkal, ugyanolyan fiúkkal, mint ő, valami játékfélével volt elfoglalva, és ismét nem hallotta Urizmag szavait.

Akkor Urizmag minden jelen levőnek megparancsolta, hogy forduljon feléje.

– Aki a nart nép szolgálatába szegődik, kihajtja a csordáinkat a legelőkre, és megvédi őket a tarka szakállú óriástól, az vegye el tőlem ezt a kelyhet! – mondta újra Urizmag hangosan.

Ekkor végre Batradz is meghallotta a szavait, és felfogta azokat. Felugrott a helyéről, odament az öreg Urizmaghoz. Elvette Urizmag kezéből a bokacsontot, a három nagy süteményt a sajtos töltelékkel, szélesre tartotta a száját és azon nyomban felfalta az egészet.

A következő napon korán reggel kihajtották a nartok a marháikat, és mindegyikük ajándékot hozott a pásztornak – ki papucsot, ki táskát, ki sapkát.

Batraz pedig kihajtotta a nartok csordáit a magashegyi legelőre, a tápláló fűre. Még nem volt ott a tarka szakállú óriás. Batradz elejtett egy őzet, lenyúzta a bőrét, és sátozt csinált belőle. A húsból pedig saslikot kezdett el készíteni magának.

Ebben az időben a tarka szakállú óriás portyán járt. Annak a híre azonban, hogy a nartok jószágait kihajtották a legelőre, amelyet ő lefoglalt magának, eljutott hozzá. Ekkor pedig a haragtól szikrázva, odament Batradzhoz?

– Miféle szamár? Miféle kutya? Ki meri ezt tenni az én földemen?

– A kutya pedig te magad vagy! A szamár is te vagy! – felelte neki Batradz. – Miért jöttél ide fröcskölődni a nyáladdal?

– Ezt a kemény feleletet hallván, az óriás rájött, hogy Batradz, Hamic fia áll előtte, azonnal abbahagyta a fenyegetőzést, békésen közelített hozzá, és azt kérdezte:

– Nem ismered véletlenül, ifjú, a nart Batradzot?

– Hogyne ismerném őt!

– Tudod-e, miféle játékokat szokott játszani?

– Megmutatom neked a kedvenc játékát, – válaszolta Batradz.

Az erejével fellökte az óriást, az pedig, nem tudta megtartani magát, végigdőlt a földön. Batradz levágta a fejét, feltűzte egy karóra, és magasra emelve bevitte a nartok falujába.

Estére kijöttek az emberek, várták Batradzt, s amikor a távolban megpillantották a tarka szakállú óriást, azt gondolták, hogy ő maga jön hozzájuk, megrémültek. Azonban amikor Batradz közelebb ért, láthatták, hogy ő hozza az óriás fejét, a rémületük örömmé változott. Az egész nart település éltette őt.

Ettől az időtől kezdve a nartok szabadon legeltethettek a tágas legelőkön.

Batradz hogyan edzette meg magát

Teltek az évek, Batradz pedig így kezdett gondolkodni:

«Nem szabad ilyennek maradnom, mint vagyok. Ha nem edződöm meg, akkor valaki az ellenségeim közül mindenképpen elbánik velem.

Legjobb lesz, ha elmegyek az égi kovácshoz, Kurdalagonhoz, hadd eddzen meg engem».

Batradz felemelkedett a földről az égbe, Kurdalagon elé állt, és így szólt hozzá:

– Eddz meg engem, Kurdalagon!

– Ne kérd ezt tőlem, napocskám! Erős vagy te így is, nem szeretném, ha elégetnélek.

– Ne ijesztgess engem ilyen szavakkal! – felelte Batradz, és maga mászott be a kovácstűzhelybe. Kurdalagon betakarta szénnel, és fűjtatni kezdte, hátha eláll szándékától.

Batradzt azonban a tűz nem rettentette vissza, hanem ismét megkérte Kurdalagont, hogy ne vitatkozzon vele, hanem eddze meg őt.

Ekkor Kurdalagon beleegyezett Batradz megedzésébe, és azt mondta neki:

– Egy hónapig égesd a szenet, a következő hónapban pedig hordj fehér kovakövet a folyóról!

Batradz így is cselekedett. Egy hónapon keresztül rengeteg faszenet égetett, a másik hónapban pedig sok fehér kovakövet hozott a folyóról.

Akkor pedig Kurdalagon bedobta Batradzt a hatalmas kohójába, s egész hegyet tornyozott fel rá a fehér kovaköböl. Tizenkét oldalról tizenkét kovácsfújtatót állított fel a kohó körül, és egy hónapon keresztül minden oldalról fújta a levegőt Batradzra. Eltelt egy hónap, Kurdalagon pedig azt gondolta: «Bizonyára már elégett Hamic szegény fia. Ki kellene kotorni a csontjait a kohóból». Odament a kovácstűzhelyhez egy hatalmas fogóval, amikor az izzó kohóból rákiáltott Batradz:

– Miért űzöl tréfát velem? Hiszen még át sem járt a tüzed melege. Unatkozom nálad a kohóban. Ha hoznál egy fandírt, hogy felvidítsam magam a hangjánál!

Kurdalagon hozott egy fandírt, átnyújtotta Batradznak. Ismét fekete faszenet és fehér követ halmozott Batradzra, s még egy egész hétig mind a tizenkét oldalról fújatta a tüzet. Batradz pedig állandóan panaszkodott, hogy nem járja át a tűz. Ekkor azt mondta neki Kurdalagon:

– Úgy látszik, pusztán szénnel nem tudlak felhevíteni. Keress egy sárkányfészket, ölj meg minél több sárkánykígyót! Ha a sárkánykígyóból égetünk szenet, akkor ennek a szénnek már fel kell hevíteni téged.

Batradz talált egy sárkányfészket, sok sárkánykígyót elpusztított, elvitte őket Kurdalagonnak, szenet égettek a testükből. Azután Batradz ismét bemászott a kohóba, és egy álló hétig mind a tizenkét oldalról fújatta rá a tüzet Kurdalagon. Egy hét múlva odament a kohóhoz, ahonnan Batradz kikiabált neki:

– Úgy tűnik, hogy már megfelelően felhevültem! Ne tarts tovább itt a magasban, a szélben, hanem dobj bele a tengerbe!

Kurdalagon megragadta a fogójával az izzó nart Batradzt, és minden erejét megfeszítve, a tengerbe hajította. Felforrott, fortyogni kezdett a tenger, a vize pedig felhőként tornyosult az égre. A halak pedig mindnyájan – a kicsik és nagyok egyaránt – a száraz fenekén maradtak, vergődtek a forró homokon, a puszta köveken. Batradz pedig kéklő acéllá változott. Egyedül csak a belsejét nem sikerült megedzeni, azért mert a tenger vize már elpárolgott. Batradz kijött a tengerből, a víz ismét visszahullott oda, ismét játszadozni kezdtek a hullámai. Ismét életre kaptak mind a kis, mind a nagy halak, ismét szabadon kezdetek úszkálni a tenger mélyén. Batradz pedig felment Kurdalagonhoz és ezt mondta neki:

– Ha nem edzettél volna meg, a házad tűzhelyének lett volna a baja! Letéptem volna a fejedet! Batradz rárakta a lábát Kurdalagon üllőjére, rácsapott a kalapáccsal: az acélos hangzásról meggyőződhetett arról, hogy jól megedződött, és azt mondta: Most már semmitől sem ijedek meg!

Hogyan mentette meg Batradz Urizmagot

Távoli portyára mentek el az Ahszartaggatok derék férfiai. Csak az idős Urizmag maradt otthon. Sokáig nem tértek haza az Ahszartaggatok nartjai, és a nép már elkezdte azt beszélni:

– Erősek az Ahszartaggatok, azonban úgy látszik, férfiakkal találkoztak, akik erősebbek náluknál. Az Ahszartaggatok valószínű, hogy már el is pusztultak.

A Borat és az Ahszartaggat nemzetség már régóta nem tudott kijönni egymással – ellenségeskedtek. Az Ahszartaggat nemzetség nem volt népes, de erősek és bátrak voltak a férfiai. A Borátok pedig nagyszámúak és gazdagok voltak, de nem volt bennük erő és bátorság.

Amikor Borat meghallotta, hogy az Ahszartaggat ház nart férfiai nem tértek vissza a portyáról, azt mondta:

«Nem maradt az Ahszartaggatok közül senki sem élve, a vagyonuk arra vár, hogy valaki elvegye. Megmaradt, igaz egy öreg, menjünk és öljük meg őt, és szerezzük meg minden vagyonukat!»

A Boratok összegyűltek, tanácskoztak, és elhatározták:

– Tort rendezünk, meghívjuk rá az öreg Urizmagot, leitatjuk és megöljük.

– A Boratok pedig lakomát rendeztek a közös nagy házukban.

– Kit küldjünk el, hogy Urizmagot meghívja? – tanácskoztak maguk között.

Ekkor Szirdon, aki éppen ott tartózkodott, ezt javasolta:

– Elmegyek hozzá, és idehozom őt. Szirdon elment Urizmaghoz, guggolásba ült vele és azt mondta:

A Boratok tort rendeznek a híres fogadalmi nagy házukban, és meghívják erre a lakomára téged is. Ha akarsz, eljössz, – ha nem akarsz, maradsz.

– Hogy beszélhetsz így? – mondta Urizmag. Így szokás a vendéget meghívni?

– Lehet, hogy így is hívják, – felelte Szirdon.

– No, akkor menj csak, köszönd meg nekik, mondd, hogy az öreg Urizmag beteg, nem tud elmenni a torra és végig ott lenni.

Szirdon elment, Urizmag pedig azt mondta Satanának:

– Hej, egészen megöregedtem már, gazdasszony, és a nartok nem adják már meg a kellő tiszteletet. Vajon a becsületben álló embereket így szokták hívogatni: «Ha akarsz, eljössz, – ha nem akarsz, maradsz»?

– Valóban, megöregedtél, férjuram, ha nem tudod felfogni, amiről beszélnek neked. Gonosz dolgot eszeltek ki ellened a Boratok, Szirdon pedig ezt adta a tudodra.

Amikor Szirdon átadta a Borat nemzetség férfiainak, hogy Urizmag nem jön el, tanakodni kezdtek egymással, mit tegyenek, és úgy határoztak, hogy egy fiatal menyecskét küldenek el Urizmaghoz. A szokás szerint a menyecske meghívását nem volt szabad visszautasítani, éppen ezért – ha Urizmag testében őrzi még a lelket, okvetlenül elmegy a torra.

A fiatalasszony elment az Ahszartaggatok házához, és bekopogtatott az ajtón. Satana ment ki hozzá.

– A nartok lakomát rendeznek a híres fogadalmi nagy házukban, és elküldtek, hogy meghívjam az öregedet.

Satana visszament a házba, és átadta Urizmagnak a fiatalasszony meghívását. Urizmag nyugtalankodni kezdett. «Bocsássá meg az Isten, hogy visszautasítottam!» – gondolta, és azt mondta Satanának:

– Menj ki hozzá, napocskám, és mondd meg neki: «Természetesen nem szép dolog megszegni a nartok szokásait, és tisztelni kellene egy fiatal menyecske torra hívó szavait, azonban a mi öregünk gyengélkedik, mondta, és nem tud elmenni. Nagyon kéri, bocsáss meg neki érte!»

Satana kiment és átadta a menyecskének az örege üzenetét. A menyecske meg mit tehetett? Kedvező válasz nélkül térhetett vissza.

Akkor a Boratok egy olyan asszonyt indítottak útnak Urizmagért, aki gyászruhát viselt. Odament Urizmag kapujához, és hívta: «Kisz! Kisz!» Nem volt neki

megengedve, hogy a férfiak jelenlétében Satanát a nevéen szólítsa²². Szintén Satana ment ki hozzá:

– Ó Satana! A rátarti Boratok nem hagyták, hogy levessem a gyászruhát, hanem elküldtek Urizmaghoz, hogy hívjam meg a torra. Kérlek, mond meg neki – ne utasítson vissza!

Satana elment Urizmaghoz, és előadta neki, mit mondott az asszony.

Urizmag a fejét csóválta, és az előbbinél erősebben nyugtalankodott. Azonban mit tehetett volna? Nem mondhatott «nem»-et egy gyászoló asszonynak.

– Hamarosan magam maradok! – ilyen választ adott Satana a gyászruhát viselő asszonynak.

Satana visszament és azt mondta Urizmagnak...

– Ne nyugtalankodj, én öregem! Itt van egy selyemkendő, s amikor nehéz helyzetbe kerülsz, dobd le a földre, és segítség érkezik a számodra. Vidd magaddal ezt a hosszú csövet, és rejtsd a subád alá! Ül rá a nemez ülőkére, és amikor itatni akarnak, öntsd be a komló levét a csőbe, és azon keresztül le fog majd folyni a nemezbe.

Urizmag magával vitte a kendőt meg a csövet, az öve mögé dugta őket, a vállára coboly subát terített, az övére függesztette a kardját, s szintén a suba alá takarta. Elindult a Boratok torára.

Amikor a Boratok Urizmagot meglátták, mindnyájan – fiatalok és öregek – felálltak előtte.

– Béke legyen a házatokban, és az Istennek tetsző a torotok, Boratok! – mondta Urizmag.

– Az Isten hozott Urizmag! – felelték azok, és úgy tettek, mint akik igen megörültek neki.

Bevezették a házba, s a legfőbb helyre ültették. Elkezdődött a lakoma. Hét poharat helyeztek elébe minden pohárköszöntőkor. Azonban csak annyit ivott, mint amennyit a lelke megkívánt. A többit észrevétlen a csőbe öntötte, és a fölösleges ital a nemezbe ment.

Azonban nem véletlenül nevezték Szirdont a föld ravaszának és az ég gonoszának. Felfedezte, hogy Urizmag csal, és suttyomban a Boratokat is tájékoztatta erről.

– Most pedig emeljük a poharunkat az útnak induló lovasra, – mondták az idősebb Boratok, és felálltak.

Urizmagnak is fel kellett emelkednie. Szomorúan ingatta a fejét, azonban úgy vélte, hogy nem illik neki visszautasítania ezt a poharat. Nem tudta kiönteni a csőbe a gabonapálinka feleslegét, kiitta mind a hét poharat, és elkezdett ingadozni. Ekkor a következő szavakat hallotta:

– Eljött az ideje, hogy az öreg bikánkat levágjuk. Ezt Borat Burafarnig mondta a fiatalabb Boratok felé fordulva. Ekkor az öreg Urizmag megértette, kiről is van szó, kitalálta, hogy érkezett a vége az életének, ledobta a földre Satana selyemkendőjét. A kendő azon nyomban Satanánál termett. Ő pedig egy percig sem késlekedett. Gyorsan három mézes pirogot készített, fogta azokat, elszaladt velük a szent hegyre, ahol a nartok imádkozni szoktak, odahelyezte azokat egy korsó ronggal együtt, és fohászolni kezdett:

– Ó Istenek Istene, az én Istenem! Ha még szükséged van rám, akkor küldd el hozzám Batradz fiút! A donbettireknél vendégeskedik éppen.

Alig fejezte be az imát, Batradz máris kiugrott a tengerből, és Satana előtt termett.

– Mi történt anyám, felnevelő dajkám? – kérdezte őt.

– Dicstelen halál fenyegeti a te öreg bátyádat. A Boratok összegyűltek, és meg akarják gyilkolni őt.

– Hol jöttek össze? – kérdezte Batradz.

– A nagy fogadalmi házukban.

Batradz odafutott. Elérte a Boratok házát, elkiáltotta magát a küszöbről. Ettől a kiáltástól megremegtek a mennyezet gerendái, sokesztendős korom hullott le róluk a torozókra. Azok közül pedig sokan, akik az asztalnál ültek, önkívületbe estek.

– Hej, öregem, – kiáltotta: Élsz-e vagy halsz? – hívta Urizmagot Batradz.

Urizmag pedig Batradz hangjának a hallatára azt érezte, hogy erővel telik meg a szíve. Örömeiben elment a hangja, s alig hallhatón válaszolta:

– Még nem haltam meg, de alig van bennem élet.

– Ezen a vadászon lesben fogsz-e ülni, vagy elmész vadat üzni a ligetbe? – kérdezte tőle Batradz.

– Vadat üzni a ligetből már nincs eröm, de a lesben még elüldögélek, – felelte neki Urizmag, s a ház küszöbéhez menvén kihúzta az övéből a kardját, és mint a hidat átfektette az egyik ajtófélfától a másikig.

Szirdon elsőnek jött rá, hogy mire megy ez a dolog. A félelme erőt adott neki, felugrott, és a füstnyíláson keresztül elinalt a szabadba.

Batradz pedig kiragadta a házat tartó oszlopok egyikét, meglóbálta, – s minden ellenségedet hasonló érje! – minden Boratot kiűzött, eldöngetve őket az oszloppal. Akit eltalált vele, az a földre dőlt, lepényként kinyúlva; akik a futásban akartak menedéket keresni, Urizmag kardjába botlottak bele, a törzsük a szabadba dőlt, a fejük pedig a házba hullt vissza.

Batradz azután kiemelte a házat tartó legfőbb oszlopot, amely az egész tetőt tartotta, a tető és az így keletkezett résen át bedobálta mindazokat a Boratokat, akik még életben maradtak. Ekkor Batradz ismét visszaengedte a tetőt, s ezzel az utolsó Boratokat is elpusztította.

Így pusztultak el a Boratok, a Szuhok csatájától kezdve pedig nem volt ekkora csetepaté²³.

Kiirtva mindenkit, aki csak megpróbált az öreg Urizmag életére törni, Batradz kézen fogta az öregét, hazavezette Satanához.

Hogyan találta meg a nart Batradz Burazagot

A fekete Dollau ellensége volt a nartoknak. A nartok sokáig keresték, hogy hol lakik, de sehogyan sem tudták ezt a helyet megtalálni. Akkor született a Boratok nemzetségének a lakóhelyén egy fiú, akit Buradzagnak neveztek el.

Egyszer Buradzag anyja kinn hagyta a gyermeket az udvaron, s bement a házba egy pillanatra. Alig tért be a házba, amikor a fekete Dollau azon nyomban ellopta a gyermeket. Az anya, amikor visszament az udvarra, már nem találta ott a fiát, és szölongatta. A nartok odagyültek hozzá a gyermek keresésére, de sehol sem lelték őt. Akkora volt Buradzag apjának és anyjának a fájdalma, hogy egyazon a napon meghaltak.

Buradzag pedig a fekete Dollaunál nevelkedett, egy hónap alatt annyit nőtt, mint egyetlen esztendő alatt. Már annyira megfőrfiasodott, hogy egyedül kezdett vadászni járni. A fekete Dollau gyermektelen volt, a fiává fogadta Buradzagot. Gazdag volt, Buradzag semmiben sem szűkölködött. Egyszer Buradzag vadászni készült, a fekete Dollau pedig így búcsúztatta:

– Vad mindenütt terem bőségesen, mindenütt találhatsz, de ne menj az Uarpp hegyre vadászni!

Buradzag ezúttal nem hallgatott a fekete Dollau tanácsára, és titokban az Uarpp hegyére ment vadászni. Ugyanabban az időben ott vadászatott a nart Batradz is. Batradzag a hegy egyik lejtőjén haladt felfelé, Buradzag pedig a másikon. Hol az egyik lövi ki a nyilát, hol a másik, de nem látják egymást.

Batradzag elcsodálkozik:

– Miféle csoda ez? – gondolja magában. – Hiszen a nartok mind otthon vannak, ilyen hangot pedig csak a nartok nyilai szoktak hallatni repülés közben.

Hirtelen a hegy tetején egy fehér szarvas mutatkozott. Mindkét vadász egyidejűleg lőtt rá, a szarvas meg legördült a szakadékba. Batradz és Buradzag leereszkedtek érte, s amikor megpillantották egymást, először meglepődtek, azután csendben odamentek a szarvashoz. Látják, hogy holtan fekszik, az egyik oldalából Batradz nyila, a másiktól pedig Buradzagé áll ki. Batradz így szól Buradzaghoz:

– Ismeretlen barátom, legyen tiéd a szarvas, csak mondd meg, ki vagy te!

– Nem, legyen inkább a tiéd a szarvas! – mondta neki Buradzag. – Te a nartokra hasonlítasz, én pedig igen szeretem a nartokat. Buradzag vagyok, a fekete Dollau fia.

– Én pedig a nart Hamic fia, Batradz vagyok, – felelte Batradz.

Az egymás lelkébe láttak, és az első pillanattól kezdve lélekben egymásra találtak. Buradzag azt mondta:

– Akkor légy a vendégem!

Batradzag beleegyezett. Lóra ültek, és elmentek a fekete Dollauhoz. Fekete Dollau pedig egy nagy barlangban lakott. Ennek a barlangnak a falai halcsontokból voltak. Tele volt mindenféle gazdagsággal. A fekete Dollau megkérdezte Batradztól:

– Honnan jössz, és ki vagy te?

– Hamic fia Batradz vagyok. A vadászaton ismerkedtem meg a fiaddal. Nagyon közel került a szívemhez, és a barátomnak neveztem. Meghívott magához vendégségbe, azért vagyok itt.

A fekete Dollau amint ezt meghallotta a nartokról, szikrák röpködtek a szemeiből, felpattant a dühtől, és nyugtalankodni kezdett:

«Ha a vendég megtudná, hogy Buradzag a nartok közül való, és a nartok ellenségénél él! Rosszul állna akkor a dolgunk!» A fekete Dollau azonban nem adta semmiben sem a jelét a nyugtalanságának, vendégszeretően fogadta Batradzt.

Amikor hajnalban Batradz hazafelé készülődött, a fekete Dollau azt mondta neki:

– Ha a fiammal barátoknak nevezitek egymást, akkor fogadd el az ő nevében adott ajándékaim! Adok neked egy medvenyáját pásztorokkal. És ami megtetszik a kincseim közül, a tiéd.

– Elfogadom az ajándékaidat, azonban kérlek téged, engedd velem a barátomat, én szintén szeretném őt megajándékozni, és megmutatni neki a szülőházamat.

A fekete Dollau így válaszolt:

– Majd valamikor később elengedem őt, de most nem.

– No, ha ez így van, nem fogadom el az ajándékaidat! – felelte Batradz, és egyedül tért haza.

Rögtön Satanához ment, és elmesélte neki:

– Az Uarpp magaslaton egy ifjúval találkoztam össze, akinek nart kinézete volt. Buradzag volt a neve. Fivéreknek tekintettük egymást. Magammal hoztam volna, hogy megajándékozzam, és megmutassam neki a mi országunkat, de az apja, akit fekete Dollaunak hívnak, nem engedte velem. «Később elengedem, – mondta – de most nem».

– Batradz, ha neked lennék, nem halnék meg sohasem! Hiszen ez a Borat nemzetség eltűnt fia, – mondta Satana. – Fogd Szirdont, ő felismeri, és magával hozza. Fekete Dollau – régi ellensége a nartoknak. A nartok már régóta keresik a szállását, de nem képesek megtalálni.

Batradz elment Szirdonhoz, és így szólt hozzá:

– Szirdon, szükségem van a segítségedre, gyere velem! Szirdon beleegyezett. Elmentek a fekete Dollauhoz. Mint a kedves vendégeket fogadta őket. Bárányt vágott a számukra. Batradz azonban elégedetlen képpel mondta neki:

– Vajon elegendő lesz nekünk a bárány! Hiszen egyszerre eltűnik a nyelvünk alatt!

– Ne haragudj, kedves vendégem, ha akarod, egy egész nyáját is levághatsz! – felelte neki a fekete Dollau.

– Nem azért jöttem ide, hogy bárányokat vagdossak! A vendég nem vág bárányokat, – mondta Batradz.

A fekete Dollaut sértették Batradz szavai, és így szólt:

– Az ajkaidról még nem száradt fel az anyatej, azért bocsátom meg neked a durva szavakat, másképpen a tarkódig széthasítanám a szádat.

Batradz ekkor így szólt Szirdonnak:

– Búcsúzz el Szirdon Buradzagtól, és indulunk haza! Szirdon Buradzaghoz fordult, és így szólt hozzá:

– Sok szerencsét kívánok neked, nart ifjú. Nart ember fia vagy, és az ételmaradékok helyett, amit a te ellenséged hagy meg a számodra, jobb lesz, ha rátalálsz az apád házára.

– Tehát a fivérem vagy? – mondta Buradzag Batradznak. – Miért nem mondtad ezt meg nekem rögtön?

Batradz és Buradzag a kezeinél fogva együttesen megragadták a fekete Dollaut, és letépték azokat a testéről. Azután egy szikláról fekete Dollaut bedobták a Fekete-tengerbe. Magukhoz vették az összes vagyonát és visszatértek a Nartok országába. A nartok pedig hatalmas tort rendeztek, hiszen visszatért a fiuk!

Batradz és Tihifirt Mukara

Batradz megfőrfiasodott, olyan vitéz férfiú lett belőle, hogy az égben tartózkodott, sokáig nem mutatkozott a nartok falujában. Azokban az időkben a nartok gyakran jártak hosszan tartó portyákra, és két-három esztendeig nem tértek haza.

Egyszer minden vitéz nart ifjú portyázni ment, a bölcs nart öregek pedig irányították őket. Eltelt egy esztendő, s a nartok közül még senki sem tért haza. Akkor a kegyetlen Tihifirt Mukara elküldte a megbízottját nartok földjére. Mukara ezekkel a szavakkal üzent a követe által:

– Az elődeitek az őseimnek lányadót fizettek. Sok esztendeje nem követeltem meg tőletek ezt az adót, de most ismét elhatároztam, hogy behajtom rajtatok. Ha nem fizettek, elveszem erővel.

Nyugtalankodni kezdett az a kevés nart – tehetetlen öreg és beteg, – aki a nartok falujában maradt. Mit is tegyenek most?

– Erről az adóról soha nem hallottunk, – mondták. – Ha ezt az adót kifizetjük, akkor a bölcs öregjeink, akik visszatérnek a portyáról, a szemünkre vetik. Ha meg nem fizetsz

neki adót, akkor haddal ront ránk. Ki tudná az útját állni, amikor a tetterős ifjúságunk portyázni ment el?

Szirdon a beszélgetésüket hallván így szólt:

– Ne törjétek a fejetekeket. Jobb lesz, ha megkérdezitek Satanától, mit kell tenni.

Amíg arról tárgyaltak, hogy mi tévők legyenek, Tihifirt Mukara személyesen jelent meg a nartok földjén, senki sem állta az útját.

A legszebb nart lányokat és asszonyokat válogatta ki, és maga előtt terelte ki őket a településről.

Satana látta, mit tesz Mukara, fogta a sólymát és meghagyta neki:

– Repülj sebesen Batradhoz, és mondd meg neki: «Ha állsz – akkor ne ülj le, ha pedig ülsz – állj fel azon nyomban, és gyere a faludba, mert pusztulás tört rá a nartokra!» Ha gyorsan eljuttatod ezt a hírt Batradznak, akkor szabadon választhatsz bármit a baromfiudvaromból, ha nem akkor gyökerestől kiirtom az egész sólyomnemzetséget!

Felröppent a sólyom az égbe, és hamarosan eljutott Batradzhoz. Batradz pedig azonnal úgy leugrott az égből az anyaföldre, hogy egészen a combjáig a földre süppedt. Kiszabadította a lábát, minél előbb Satanához futott, és kérdezte tőle:

– Miféle baj történt veled, anyám? Satana pedig ezt felelte neki:

– Ekkora szégyen még sohasem érte a nartok nemzetségét. Most minden erődöt a nartoknak kell szentelned. Mukara, Tih fia elhajtotta a hattyúnyakú lányainkat és fiatal menyecskéinket.

Ezután Satana mindent elmesélt Batradznak, aki csak egyetlen dolgot kérdezett meg tőle:

– Milyen irányba hajtotta el a lányokat? Satana így felelt neki:

– Siess hamar a tenger partjára, ahol a mi rokonaink, a donbettirek²⁴, élnek. Amikor a partra érsz, kiáltd el magad: «Kis Cseh, gyere hozzám, segítened kell nekem: nem vagyok idegen, a rokonotok vagyok! Mutasd meg nekem gyorsan, hol lakik Tihifirt Mukara!» A kis Cseh minden titkot ismer, ami csak az égben és a földön létezik. El fogja neked árulni, hol lakik Tihifirt.

Batradz be sem ment a szülőházába. Egy szempillantás alatt máris a tenger partján termett. Egy meredélyre felállva kiabálni kezdett:

– Kis Cseh nektek, donbettireknek én nem vagyok idegen, a rokonotok vagyok!... Gyere hozzám sürgősen!

Fürge volt a kis Cseh, gyorsan kiemelkedett a felszínre. Batradz hívásának a visszhangját még vissza sem verték az erdők és a hegyek, a kis Cseh máris előtte termett. Batradzt megpillantva, elcsodálkozva kérdezte:

– Kicsoda vagy te? Nem te kiáltottál: «Én nem vagyok idegen, én a rokonotok vagyok»? Valóban így van ez? Még soha sem láttalak téged. Jó lenne, ha elmondanád nekem, ki is vagy voltaképpen. Batradz így válaszolt:

– Most nincs idő erről beszélnem. Inkább mondd meg nekem gyorsan, hol találom Mukarát, Tih fiát!

Férfias beszéded alapján meggyőződtem, hogy hozzánk tartozol. Hogy hol lakik ő, megmutatom neked, azonban nehéz út vezet Tih fia Mukarához.

Batradz elgondolkodott, és így szólt:

– Akkor megkérlek, légy a követem. Mondd el neki az üzenetemet: «Ne kényszeríts engem Mukara, hogy a házába menjek! Tudd meg, én vagyok az a nart Batradz, akivel még a nartok között nem találkoztál. Ne reménykedj abban, hogy a tenger mélysége elrejthet. Küzdeni jöttem hozzád, állj ki velem párviadalra!»

A könnyű lábú Cseh három pillanat alatt három napos utat tett meg repülve. Mukaránál termett, és átadta neki:

– Egy tejfelesszájú ifjú készülődik ellened a Nartok országából. Mint a szérú, amelyre tizenkét ökröt hajtanak csépelni, akkora nagy mindkét szeme. Megkért, hogy adjam át neked az üzenetét: «Ne kényszeríts engem, Mukara, hogy a házádba menjek! Tudd meg, én vagyok az a nart Batradz, akivel a nartok között még nem találkoztál! Ne reménykedj abban, hogy megrettenek a tengertől, hiszen én magam is a tengerből származom! Küzdeni jöttem hozzád, állj ki velem párviadalra!»

Mukara gondolkodott egy kicsit, és ezt a választ adta a kis Csehnek:

– Szégyen lenne nekem elzárkóznom attól, aki egyedül jön megmérkőzni velem. Ha ő nart, mondd meg neki, hogy a nartoknál a párviadalok napja – a pénteki nap, és kész vagyok ezen a napon megmérkőzni. A párviadalunk helye hadd legyen a tenger partján.

A kis Cseh visszatért Batradzhoz, és közvetítette neki Mukara szavait. Mit is mondhatott volna Batradz? Sietve visszatért a nartok településére, kiállt a nihaszra, és elkiáltotta magát teljes torkából:

– El akarok pusztulni, nartok! Igaz, jobb lenne nekem az egész nart nemzetség pusztulását látnom, mint egy fekete szamár által okozott sötét pusztulásokról értesülnöm! Péntekre tűzte ki a harcunkat. Ti nem vagytok képesek megküzdeni velem, azonban távolról nézzétek ti is végig, hogy fogok én velem harcolni.

Batradz olyan régen nem járt, nem mutatkozott a nartok falujában, hogy a nartok már meg sem ismerték őt, s nem tudták kitalálni, miképpen vannak egymással rokonságban. Összezarodtak, s azt kérdezték egymástól:

– Mit feleljünk neki? Külsejét tekintve a mi fajtánk, de hol volt idáig, és honnan került elő? Batradz kitalálta, miért bizonytalanok, így szólt hozzájuk:

– Azt szeretnétek tudni, ki vagyok? Ismerjétek meg: én ugyanolyan nart vagyok, mint ti is. Az anyám – Bicenon, az apám – Hamic. Amíg fiatal voltam, és nem volt elég erőm, nem mutatkoztam közöttetek. Most pedig meg kell vívnom Mukarával, Tih fiával. A megállapodásunk értelmében a párviadal a Hiz mezejére van kitűzve, és pénteken fog lezajlani. Menjétek az Uaz hegy tetejére, és nézzétek meg, hogyan fogunk megvívni egymással!

Pénteken reggel Batradz felszerelkezett, kivezette a varjúsörű lovát, és ezt mondta neki:

– Mukara bízik az erejében, nem hiába volt bátorsága elfogadni a kihívásomat. Hallgassd meg, lovacskám, amit most neked mondom! Gyalog fogok harcolni, te pedig felnyergeltem legelészel a közelemben. Amikor felizzom a harcban, akkor kiáltani fogok neked: «Hej, gyere ide, lovacskám!» Szedd össze akkor minden erődöt, vágtsd hozzád, a sügyeddel lökj rajtam akkorát, hogy egy pillanat alatt a tenger közepén találjam magam!

Ezután pedig Batradz a tenger partjára sietett.

– Itt vagyok, nem bújtam el! – kiáltotta.

– Mukara azonnal kiugrott a feneketlen mélységből, és egymásnak rontottak, a nart Batradz és Tih fia. Hegyen-völgyön keresztül haladva küzdöttek egymással, s egyikük sem tudta legyőzni a másikat. Egy erdő került az útjukba, tövestől kitépték az évszázados fákat, azokkal csépeltek egymást. A harc közben visszajutottak a tenger partjára. Batradz izzásba jött, és kiáltott a lovának:

– Hej, gyere ide, lovacskám!

A ló odavágtatott a gazdája hívására, akkorát taszított rajta a sügyével, hogy Batradz a tenger legközepebe csobbant bele. Lehült a tenger mélyében, kiment a partra, és teljes erejéből kiáltotta:

– Na, most gyere, te, fekete szamár, majd ellátom a bajodat! Mukara összerezzen a kiáltásától, belesiklott a tenger feneketlen mélységébe, ahol a kádzok éltek –

ugyanolyan sötét lelkek, mint Mukara is volt. Náluk volt Mukarának is a lakóhelye. Amikor közéjük ért, így szólt hozzájuk:

– Egy akkora vitéz van a nyomomban, akit csak fondorlattal lehet legyőzni. Erővel senki sem bánhat el vele sohasem.

Akkor minden Kadz odasereglett, ahová Batradznak kellett megérkeznie, Mukara pedig követte őket. Egy pillanat alatt akkora vermet ástak, olyan mélyet, hogy a kiáltás nem hallatszott fel a mélyéről. Felül szőnyegekkel takarták le a vermet. Amikor Batradz közelebb ért, a kadzok ezt mondták egymásnak:

– Menjünk csak elébe, fogadjuk őt jó szívvvel, ez idő alatt pedig a többiek közülünk hordjanak össze annyi kőtömböt és nehéz fatuskót, hogy be lehessen temetni vele ezt a mély gödröt.

Ahogy megbeszélték, úgy is cselekedtek. Batradz elé siettek, és így szóltak hozzá:

– Látod, fegyvertelenek vagyunk, jó szándékkal meghódolunk neked. Az utadat beszőnyegeztük. Vendégnek érezd magad a mi falunkban.

Batradz bátran haladt a kadzok felé. Amikor a szőnyegre lépett, belepottyant a verem fenekére. A fondorlatos kadzok ujjongani kezdtek.

– Jaj neked! – kiáltozták. – Most csávéba kerültél!

Ekkor mindenfélét elkezdtek hajigálni a verembe, amit összehordtak: köveket is, tuskókat is, mindent, ami csak a kezük ügyébe került. Batradznak pedig a verem fenekén csak az egyetlen szál kardja volt. Felemelte a feje fölé, és minden, amit csak a kadzok bedobáltak, kövek is, fatönkék is, fatörzsek is, – minden, ami csak az éles kardba ütközött, darabokban hullott alá. Ezek a darabok pedig Batradz lábaihoz estek le. Már egész halom emelkedett a verem fenekén. Batradz mind feljebb emelkedett rajta, a kadzok pedig a mérgükben mind több és több kezük ügyébe kerülő dolgot dobáltak be a verembe.

Amikor Batradz feje már kiemelkedett a gödörből, így kiáltott rájuk az acélos mellű nart:

– No, most lesz nektek nemulass, ostoba fajankók! Mindjárt megkapjátok a magatokét! Harsogó hangjától a kadzok kőbálvánnyá változtak, a nart Batradz pedig kiugrott a veremből, megpillantván a tornyot, amelybe Mukara elrejtőzött, berohant oda, megölte őt, és lekaszabolta az összes kadzot. Kivezette a toronyból a nart lányokat és asszonyokat, visszavitte őket a nartok falujába, maga pedig ismét eltűnt az égből a lakóhelyén.

Batradz és Afszaron óriás pökhendi fia

Fergeteges táncot roptak a nartok Zilahar mezején. Úgy táncoltak, hogy csak úgy rengett a föld a nartok lába alatt. A híresebb nartok közül senki sem volt ezen a táncon – sem Urizmag, sem Szoszlan, sem Batradz.

A fennhéjázó Alaf, a félszemű Afszaron óriás fia, egy magas hegyen üldögélt és irigykedve nézte a nartok táncát.

– Lemegyek a nartokhoz, – mondta. Megnézem a táncukat, és én is táncolok a magam módján, és gyönyörködöm a nart ifjúságban – levetkőztetem őket, és elviszem minden ruhájukat.

Ezekre a szavaira, az apja a következő ellenvetést tette:

– Nem szabad hozzájuk járnod. Mert ha a jelesebb nartok valamelyikének a keze közé kerülsz, miszlikre vágnak. Vajon, nem tudod, hogy nem minden madárnak engedik meg, hogy elrepüljön fölöttük? Fiatalon én is olyan fennhéjázó voltam, mint te, kihívtam őket verekedni – és láthatod, egész életemre félszemű maradtam.

A fennhéjázó Alaf nem hallgatott az apjára, belerakott a ruhája öblébe tizenkét kenyeret, és elindult a Zilahar mezőre.

– No hát, – mondta az apja. – Magad is megtapasztalhatod, mi történik.

A gőgös Alaf ment csak ment a legelőkön vételen-végig. Egy jókora gulyát látott, és elkezdte fejni a teheneket, egyiket a másik után. Tizenkét tehenet megfejt, akkor nekiült és megreggelizett. Újból erőre kapott, folytatta az útját. Útközben tövestől kitépett egy hatalmas tölgyfát, a vállára vette, s ily módon jelent meg a nartok közös táncán. Akkora erővel döngette meg a tölgyfával az anyaföldet, hogy a lökésétől az ifjú nartok felpattantak a földről, azután pedig mindegyik oda huppant le ülve, ahol eddig állt.

A tánc félbe szakadt, a félszemű óriás fia pedig magával elégedetten hahotázott, és így szólt:

– Eljöttem, nart kutyák, hogy megtáncoltassalak benneteket! Nosza, próbáljuk ki az erőnket!

– A megrémült ifjúság mit is tehetett volna! Nehéz szívvel összekapaszkodtak, és ismét elkezdődött a közös tánc. A pökhendi Alaf beterpeszkedett a kör közepébe. Gúnyolódva nézte a táncolókat. Aki megtetszett neki, kiráncigálta a körből, és táncolt vele. A rátarti Alaf a nart ifjakkal táncol. Úgy ropja a táncot, hogy kinek a kezét töri el, kinek a vállát ficamítja ki, kit elver. Szenvedett tőle a nart ifjúság. Azonban senki sem tudott szembeszállni a félszemű óriás fiával.

Közeledett az éjszaka. A nart fiatalok haza szerettek volna menni, az óriás fia azonban leszedte az ifjak és a lányok ruháit, és hazament.

Alaf nővére kiment a hegyre, hogy találkozzon vele. Távolról észrevette őt, amint közeledett a szurdokban. Hazaszaladt, és így szólt az anyjához és az apjához:

– Ott lent közeledik a fivérem, és egy csomó ruhát cipel nekem a nart lányoktól.

Az öreg óriás nem akarta elhinni ezt a hírt, és azt mondta a lányának:

– Fuss el, nézd csak meg jól még egyszer: gyorsan jön-e a hegyoldalban, vagy a horpadásokban rejtőzködve?

– Alaf nővére ismét elfutott, és azt látja: széles léptekkel jön a fivére a hegyoldalban, vidám az arca. Elmondja ezt az apjának, a félszemű óriás még mindig nem akarja elhinni. Ekkor kitárult az ajtajuk, és magasra emelt fővel besétált rajta Alaf, és így szólt az apjának:

Nem akartál elengedni apám. Most pedig láthatod, vidáman táncoltam egy jót, és erőnek erejével levetkőztettem az egész nart ifjúságot. Az összes ruhájukat magammal hoztam haza.

Akkor ezt kérdezte az öreg Afszaron:

– Ez azt jelenti, hogy nem voltak közöttük barna fiatal emberek domború homlokkal?

– Voltak ott feketék is, fehérek is, magas homlokúak és alacsony homlokúak is, domború homlokúak és homorú homlokúak is. Az egész nart ifjúság részt vett ezen a körtáncon, de egyetlen egy sem merészt szembeszállni velem, – felelte a fiú.

– Biztosan így van, azonban jobb lesz, fiam, ha többé nem bosszantod őket. Ha barna és domború homlokú ifjak nem voltak közöttük, örülj neki.

Alaf lenézően intett egyet a kezével, hencegően felemelte a fejét, és hátat fordított az apjának.

Másnap ismét korán kelt Alaf, megint berakott tizenkét kenyeret a ruhája keblébe, majd elindult Zilahar mezejére. Mint tegnap is, útjába ejtette a gulyát, megfejt tizenkét tehenet, megette mind a kenyerét és tejet ivott rá, ismét kitépett egy tölgyfát

gyökerestől. Ismét megjelent a mezőn, ahol a nartok táncoltak, és újból gúnyolódni kezdett a nart ifjak fölött.

Most azonban ezen a reggelen Hamic fia Batradz magasan a hegyekben üldögélt a gleccsernél. Áttüzesedett az utolsó ütközetben és most az acélból való testét hűtögette. A magasból mindent látott, ami Zilahar mezején történt. Második napja gúnyolódik a nart ifjúság fölött a félszemű óriás pökhendi fia, és senki sem akad, aki szembeszegüljön vele. «Nincs más, nekem kell odamennem, és megmérkőznöm vele» – gondolta Batradz.

Szétördelte a gleccser felét, rárakta a fejére, hogy lehüljön, és a hegyi sashoz hasonlóan leereszkedett Zilahar mezejére. A jég megolvadt a homlokán, féktelen patakok csorogtak végig Batradz arcán és hulltak alá a földre.

Ekkor Batradzt látva, azt gondolta a fennhéjázó Alaf: «Íme ő, az a napbarnított ifjú, magas homlokkal, akitől óvott az apám.» A szíve megdermedt a rémülettől.

Gyemekkorában jól nevelték Hamic fiát.

– Jó napot kívánok, – szólította meg az óriás fiát, odanyújtotta a kezét, és Alaf is a kezét adott.

Az ellenségedet érje az, ami Alafot érte! Véres kásává gyűrődött össze a pökhendi Alaf keze Batraz markának a szorításában. Batraz pedig azt mondta neki:

– No csak, vendégünk, kellemes-e neked velem táncolnod? Ha mindenki vel táncoltál már, ne utasíts el engem sem.

Lázroham tört ki a fiatal óriáson, de mit is tehetett volna? Bele kellett egyeznie. Kézen fogták egymást, és elkezdődött a szimd.

Táncoltak néhány kört, akkor pedig Batradz rálépett Alaf lábára, és felfelé tolt annak a kezét. Alaf lába véres lepénnyé lapult, a keze pedig kificamodott a helyéről. Mind gyorsabban és gyorsabban forgott a szimd körtánca, Batradz pedig úgy oldalba vágta a pökhendi Alafot, hogy azonnal eltörött néhány oldalbordája. Ekkor Afszaron fia könyörögni kezdett:

– Jaj, könyörgöm, bocsáss el engem élve!

Batradz azonban nevetett rajta, úgy folytatta a móresre nevelését, mintha a karjaiban lánc feszült volna. Csak akkor engedte el őt, amikor a szimd véget ért. Akkor pedig, amikor már érezte, hogy megszabadult az acélos markoktól, Alaf összegyűjtötte a maradék erejét, és maga után húzva az összetört lábát, dülöngélve hazabicegett.

A nővére ismét a hegyen várta őt. Már távolról észrevette, és gyorsan elfutott a szüleihez:

– Íme, hazafelé tart a bátyám! Nehezen cipeli a hátán a nart lányok piros selyemruháit!

– Várj még az örömmel, – felelte az apja. – Majd ha megjön, megláthatod, hogy miféle selyemruhákat hozott neked. Kezdetben a Batradztól való félelem üzte előre Alafot, mint a megsebzett nyúl, úgy sántikált hazafelé. Amikor azonban észrevette, hogy Batradznak esze ágában sincs őt kergetni, a pökhendi Alafot elhagyta minden ereje, leheveredett a földre. Sokáig vártak odahaza a jövetelére, azután azt mondta Afszaron a lányának:

– Menj csak, nézd meg, siet-e a hegyoldalban, vagy csendesen lopózik a hajlatokban?

Nézte a lány, és azt látta, hogy a fivére mozdulatlanul fekszik egy horpaszban. Akkor beszámolt erről az apjának, az öreg óriás pedig egyszeriben megértette, hogy mi történt a fiával. Elküldött érte egy pár ökröt, és félig élve, félig halva hazaszállította.

– Hiába győzködtél én téged, fiam, hogy nincsen olyan vasgyúró, aki le tudná győzni a nartok erejét! – mondta az apja.

Eltelt néhány nap, Alaf magához tért, és megkérdezte az apjától:

– Mondd meg nekem: miben rejtőzik Batradz ereje?
 – Attól kapta az erejét, hogy megedzették az églakó Kurdalagon kovácskohójában.
 – Hej, te, félszemű számár! – kiáltott Alaf az apjára. – Neked miért nem jutott az eszedbe, hogy megeddz Kurdalagonnál?
 Felkelt az ágyából, és elindult Kurdalagonhoz. Belépett a kovácsműhelyébe, és így szólította meg:
 – Eddz meg engem, Kurdalagon, ugyanúgy, ahogyan a nart Batradzt megedzted! Gazdagon megfizetek ezért. Elkezdte szórni az aranyát Kurdalagonnak.
 – Batradz teljesen acélból volt, – felelte neki Kurdalagon, – te pedig rögtön el fogsz égni.
 – Eddz meg engem, nincs más választásom, – folytatta a követelődést Alaf.
 Kurdalagon nem szerette a szavakat vesztegetni, berakta Alafot a kohójába, tüzet gyújtott, és elkezdte fűjtatni. Amikor a tűz elérte Alafot, teli torokból ordítani kezdett:
 – Jaj, bajban vagyok, mindjárt elégek! Húzz ki innen mielőbb! Letettem az megedzetésről!
 Kurdalagon hatalmas fogókat ragadott a kezébe, rakott a kohóba, hogy kirántsa velük a lángok közül a fennhéjázó Alafot. De az már egészen elégett, s csak hamu maradt belőle. Kurdalagon kisperte a kohóból, s egy szót sem szólva, kidobta azt a szemétre.

Afszaron a félszemű óriás bosszút áll a nartokon

A fia pusztulása után dühbe gurult a félszemű óriás Afszaron. Úgy megharagudott, hogy kék lángokat sugárzott az oldala. Batraddzal azonban nem volt bátorsága szembeszállni, elhatározta, hogy a legközelebbi rokonait pusztítja el, a nartok öregjeit, Urizmagot és Hamicot.

Meghívta őket vendégségbe magához, a fiainak pedig ilyen parancsot adott:

– Szedjétek össze a fegyvereiteket, és rejtőzzetek el a ház mögé. Amikor a nart öregek becsípnek, akkor énekelni kezdtek – ti pedig tegyétek, amit tenni kell.

Ahszaron nem sajnálta a kenyeret és a sót a vendégektől. A vadak húsából készített ételek súlya alatt a földig hajlottak az asztalok. Ahszaron maga szolgált fel a vendégeinek. Hol az idősebbre, hol az ifjabbra mondott köszöntőt. A nart öregek pedig nem gondolván semmi rosszra, vidám lélekkel fogadták a köszöntőket. Miért ne itták volna ki a tüzes rongot? Becsíptek. Afszaron fiai pedig, hallván a vidám kiáltásaikat, egészen a házig mentek. Ekkor az öreg óriás éppen egy nagy kehely rongot emelt fel, és mosolyogva fordult Urizmaghoz:

– Légy szíves, Urizmag. Mondd meg, mit énekeljek neked: az apáink dalait, vagy az új nótáinkat?

– Tudom, házigazdánk, hogy nagyon szépen énekelsz, – felelte Urizmag. – Ha meg szeretnéd mutatni nekem a hangod hajlékonyságát, akkor énekelj nekünk valami újabb éneket. A régi dalokat már valószínű, hogy hallottuk.

Ekkor a félszemű óriás teli torokból énekelni kezdett:

– Egy ködös őszi napon a sűrű bozótosból a kutyák két vadkant üztek ki. Bárhová rejtőzzenek, mindenütt megtalálják őket, vicsorgó szemfogukkal a bösz ebek. Nem, nem szabad elmenni ennek a két vadkannak, nem szabad elmenni... Darabokra tépik őket az ebek szemfogai, darabokra...

Rögtön felfogta Urizmag és Hamic ennek a nótának a gonoszságát. Elillant a fejükből a mámor, készek lettek volna dicstelenül is elfutni. Azonban elállták a kijáratot a bős kutyák – Afszaron fiai.

Azonban a félszemű óriás hangos diadaléneke Batradz füléig is elszállt, aki egészen közel tartózkodott egy hegy tetején. Rögtön megértette, hogy miről szól, egyetlen ugrással az óriás házának udvarán termett, és amikor az acélteste az udvar kövezetéhez csapódott, mindenütt lehetett hallani a hangját.

Ebből az acélos hangból értesültek az öreg nartok, hogy Batradz megérkezett a segítségükre. Hogyne örültek volna meg ennek? Urizmag pedig hangosan énekelni kezdett, a gazdának válaszolván:

– Hej, hosszabodjanak meg az életed napjai, bőkezű házigazdánk! Pompásan megvendégeltél az erdei vadak húsával, és nem sajnáltad az aranyos hangodat sem, hogy felvidíts bennünket. De nem énekelted végig a nótádat, napocskánk, bőkezű házigazdánk. Hallgattam ezt a nótát, és tudom, hogyan kell dalolni tovább. Megérkezett a segítség az öreg vadkanoknak. A hegyek magasából lefutott egy szikraszemű oroszlánkölyök. Bizonyára egyetlen agyaras kutya sem menekülhet előle. Széthasogatja a bundájukat a karmaival.

Alighogy Urizmag elénekelt ezt a dalt, abban a pillanatban berobbant Batradz az óriás házába, kitépve az ajtófélfát, – s csak az ellenséged járjon úgy, mint az öreg óriás és a fiai! – Batradz széttépte őket, az öreg nartokat pedig tisztelettel a házukig kísértte.

Hogyan mentette meg Batradz a neves nartokat

A híres nartok, Urizmag, Hamic és Szoszlan egyszer vadászni mentek. Hét nap és hét éjjel bolyongtak a szakadékokban, de egyetlen vad sem került az útjukba. Minden készletüket fölérték, elrongyolódott a ruhájuk, elhatározták, hogy hazatérnek. Alig fordultak vissza, amikor egy sötét erdő szélén egy fehér szarvas futott el előttük. Előkapták a felajzott íjait, üzőbe vették a szarvast. A szarvas ingerelte őket: hol futásnak ered – hol megáll, bevár egy nyíllövésnyire – majd ismét futásnak ered. A nartok pedig, természetesen a nyomában vágatnak. Hét hegyen keresztül csalogatta őket a szarvas, azután hirtelen eltűnt, szinte léggé vált. Leáldozott a nap, sötét éjjel terítette szárnyait a világra, a nartokat pedig az éhség nyugtalanította. Tanácstalanok maradtak. Hazatérjenek-e? Már későn van. Ott éjszakázzanak-e, ahol a sötétség érte őket? Nem akartak éhesen aludni tért.

Hirtelen világosságot pillantottak meg a távolban. A lovaikat elindították a fény irányába. Az éjszaka sötétjében egy torony magaslott fel előttük, amely hatalmas görgelékkövekből volt összerakva. Az előkelő nartok elkezdtek a házigazdákat hívogatni.

A toronyban hét óriás lakott. A nartok hívogatását hallván kiszaladtak és örvendezni kezdtek: a hegyi apróságok, ahogyan az embereket nevezték, önmaguk jöttek el hozzájuk. Behívták a nartokat a lakásukba, leültették őket sorjában a tűzhely mellé, egymásra pillantgattak, hárman nyársakat kezdtek el faragni, négyen pedig a tüzet élesztgették.

A nartok úgy gondolták, hogy az óriások a megvendégelésükről gondoskodnak, saslikkal készülnek őket jóllakatni, vidáman kacsintgattak egymásra: itt, úgymond, lakjunk jól gazdagon, azután menjünk tovább az utunkra.

Azonban kihallgatták, miről beszélnek az óriások. Az egyikük azt mondta:

– Nem telik a vendégeinkből többre, mint három saslikra. Jó lenne, ha mindegyik öregünknek jutna egy-egy saslik. Tehát a három legöregebbnek készítsünk egy-egy saslikot belőlük, a fiatalabbak pedig megvárhatják, hogy a hegyi emberkék ide vetődjenek valamikor.

A másik óriás pedig így válaszolt neki:

– Nem, rosszul ítélted meg a dolgot. A mi öregeink korábban már eleget lakmározhattak a hegyi emberkék húsából, de nekünk, fiataloknak, akik még keveset értek meg, eddig sohasem nyílt alkalmunk, hogy megkóstoljuk ezt az édes húst.

Akkor a harmadik óriás, a fivérek közül a középső, nem tudott uralkodni magán, s azt mondta:

– Zagyvaságokat beszéltek itt mind a ketten Amikor az ízletes falatokról papoltok nekünk, azokat kisajátítjátok magatoknak, mind az idősebbek, mind a fiatalabbak. Azonban most mind nekem jussanak a középsőnek!

Természetesen megrémültek a híres nartok, amikor látták, hogy érkezett a végső órájuk. Ekkor Hamic azt mondta az óriásoknak:

– Látjuk, hogy érkezett az utolsó óránk. Azonban a halálunk előtt még szeretnénk egyet dalolni. Nálunk az a szokás, hogy énekelnünk kell a halálunk előtt.

Nevetésben törtek ki az óriások, és a halálmadárhoz hasonlóan, összecücsörítettek a vastag alsó ajkaikat.

– Daloljatok, daloljatok, hegyi gyermekek, apró emberkék!... Mindegy, hogyan falunk fel benneteket! – mondogatták a nartoknak.

A nartok teljes torokból fújták a nótájukat, az évig emelkedett a hangja, még az acélból kovácsolt nart Batradz is meghallotta odafenn. Leugrott az égből, hozzácsapódott a hegy kövéhez, az acél pengése pedig szakadékokon, erdőkön és síkokon keresztül égzengésként visszhangzott. Ekkor a nartok megtudhatták, hogy Batradz siet a segítségükre, és mosolyra fakadtak.

– Mosolyogjatok csak, mosolyogjatok, hegyi apróságok! – mondogatták az óriások.

Azonban amikor a nyársra készültek tűzni a nartokat, megingott a torony, kövek potyogtak az óriások lakószobájába. A fal résén Hamic fia, az acélos Batradz ugrott be hozzájuk. Vasöklével elkezdte az óriásokat csépelni. Akit eltalált a csapása – az sem a kezét, sem a lábát nem mozdította többé, a lelke pedig azonnal elszállt a testéből.

Így verte agyon Batradz az óriásokat. A híres nartokat pedig kivezette a toronyból, majd kellő tisztelettel hazakísérte őket a nartok falujába. Maga pedig visszatért az égbe.

A nart Uradz és Ahszuali óriás

A nart Uradz Uarpp hegyei között vadászott. Megpillantott egy vadat, amelyről azt szokták mondani, hogy ravaszabb a ravasznál. A nyomába szegődött, de egy nyíllövésnél közelebb nem engedte magához. «Nem is érdemes ennyit mennem utána, – mondta magában Uradz, – folytonosan ezt a vadat üldözöm».

Esteledni kezdett, amikor – a vad elöl, Uradz a nyomában – egy tágas tisztásig jutottak. Mögötte egy erdősáv húzódott, a fák mögött meg egy barlang látszott. Ide vette be magát jobbra-balra kacsázva a vad, amelyet követett. Uradz megörült neki, és azt mondta magában: «Innen már hová mehetsz?»

Uradz már ki is készítette a nyílvesztőt, készülődött a barlang bejáratához lopózkodni. A barlang belsejében kinyílt valami ajtóféle, és fény ömlött rajta keresztül. Azt gondolta: «Mindegy, már beesteledt. Hátha itt meghálhatnék?»

Bement a barlangba és bámulatba esett. A falak smaragdszínű halpikkelyekkel voltak beburkolva, a padló átlátszó kristályból, selyemszőnyegekkal borítva, csillag ragyogott a mennyezetről. A barlang mélyéről pedig valaki a nevéen szólítottá Uradzt:

– Ó, Uradz, ülj le pihenni!

Uradz beleereszkedett egy karosszékre, amely a falnál állt, olyan puha volt, hogy egészen belesüppedt. Maga előtt a félhomályban egy finom arcot és rózsaszínű ujjbegyeket látott. Eltelt még egy kevés idő, hirtelen egy lányt pillantott meg maga mellett – a szépsége az égé, a bája pedig földé. Ugyanakkor maguktól elkezdtek forogni a tűzhely fölött a nyársak, amelyeken saslik sült, Uradz pedig úgy megéhezett, hogy a nyála majd kicsordult az illatától.

A lány megkérdezte tőle:

– Honnan és hová igyekszel?

– A nartok falujából jövök. Vadászni indultam, és nálad találtam magam.

A lányt láthatóan örömmel töltötte el az érkezése, a vacsora után azt mondta:

– Uradz, úgy ágyazz meg, hogy ketten is el tudjunk benne feküdni. Uradz elkészítette a fekhelyet – s amikor elaludtak, úgy éjfél körül betoppant a barlangba Ahszuali óriás. Magával hurcolta az alvó ég szépét és a föld ékét. Uradzt pedig, akinek felébredni sem volt ideje, megölte.

Ahszuali óriás elszárguldott Szeh országába, ahol a vára volt. Ott bezárta a leányt egy nagy toronyba, és azt követelte tőle, hogy felejtse el Uradzt, szeresse őt, Ahszuali óriást. A lány beleegyezett, azzal a feltétellel, hogy egy egész esztendőig az óriás még csak a közelébe sem megy neki. Ahszuali elfogadta a feltételt.

Amikor Uradz nem tért vissza a falujába, a nartok elkezdtek keresni. Sokáig kutatták, de sehhol sem tudták fellelni. A Nap lánya jó barátságban volt Batradzsal, fivérnek és nővérnek tekintették egymást. Amikor Batradz megjött a fogadott nővérehez, így szólt hozzá:

– Nővérekém, eltűnt a mi Uradzunk, segíts nekünk, hogy megtalálhassuk őt!

A Nap lánya fogta az apja égi tükrét, beletekintett, és azt mondta:

– Uradzt Ahszuali óriás ölte meg, a teste Berd barlangjában fekszik. Ott találkozott azzal a lánnyal, akinek szépsége az égé, bája pedig a földé. Éjfélkor támadt rájuk az óriás, Uradzt megölte, nem hagyta, hogy felébredjen, a lányt pedig elvitte magával a saját országában, a szehi sztyeppére.

Batradzt előntötte a harag, összeszedte minden erejét, és levetette magát Berd barlangjába. Betörte az ajtót, és látja: Uradz levágott fejjel fekszik ott.

Elvitte őt a nartokhoz, akik a saját kriptájába eltemették Uradz holttestét. Azután elment Satanához, és azt mondta neki:

Készíts fel az útra, minél előbb! Bosszút kell állnom Ahszuali óriáson.

Satana felszerelte Batradzt az útra, aki elindult a Szeh sztyeppére.

Ki tudja már, hogy mennyi időn keresztül lovagolt már, végül elért az óriás várához. Szemügyre vette a várat, azonban sehhol sem talált bejáratot rajta. Akkor elrejtőzött és várakozni kezdett.

Este Ahszuali óriás visszatért a vadászatról, a hátán az elejtett őzeket és egy hatalmas gallyas fát cipelt. Batradz meghallván a zajt és a ropogást, amelyet keltett, kiment elébe, és így szólt hozzá:

– Ahszuali óriás! Ma éjjel a te vendéged leszek.

– Ki vagy te, és honnan jöttél?

– Utazó ember vagyok, s a dolgaim után járok. A hazám messze van innen, a kötelességed, hogy befogadj. Ahszuali óriás egy szót sem szólt erre, magával vitte a vendéget. Gyorsan lenyúzta az elejtett őz bőrét, a törzsét feldarabolta, egy üstöt akasztott a tűzhely fölé, darabokra törte a gallyas fát, tüzet gyújtott az üst alá.

Amikor készen volt a vacsora, a házigazda és a vendége megvacsoráztak, és lefeküdtek aludni. Éjfélkor az óriás felébredt, elment és felébresztette a menyasszonyát – az ég szépét, a föld ékét.

– Tekints csak rá erre az ifjúra! Nekem ismeretlen ember. Lehet, hogy te ismered őt?

Az ég szépe, föld bája letekintett a torony tetejétől, a fényben, amely az arcáról és melléről áradt megvilágította Batradzt, azonnal felismerte őt. Azonban azt színlelte, hogy először látja őt, ezt mondta:

– Nem, sosem láttam az életben őt. Akkor az óriás így szólt:

– Holnap reggel elmegyek vadászni. Te pedig mondd meg, hogy a béreseim kísérlék figyelemmel a vendéget, s amíg haza nem térek, ki se engedjék a várból.

Ahszuali óriás elment vadászni, az ég szépe, a föld éke lejött a torony tetejéről a lábához, ahol Batradz aludt. Az arca és a melle olyan fényesen beragyogták a házat, hogy Batradz felnyitotta a szemét, és azonnal össze is húzta.

– Ne ijedj meg, nart! – mondta a lány. «Milyen csodálatos! Honnan tudja ez a lány, hogy nart vagyok?» – gondolta Batradz, és megkérdezte a lánytól:

– Ki vagy te, és mit akarsz tőlem?

– Tudom, hogy Uradzot jöttél megbosszulni. Azonban a saját erőddel nem tudsz elbánni Ahszuali óriással. Elmondom neked, hogyan lehet őt megölni. Addig azonban jól rejtőzz el. Reggel, amikor az óriás elmegy vadászni, akkorra meg kell keresned a Tiran-szorosban az óriás tegezét, amelyben a nyilait tartja. Húzz ki belőle három nyílveszőt, vedd őket magadhoz, menj el Kurdalagonhoz, hogy óriás ellen eddze meg azokat. Este, amikor az óriás hazatér a vadásatról, várd meg őt valahol lesben. Az első nyílveszőt küldd neki a hátába, és akkor el fogja veszíteni az erejét. A másodikat üldesd a lapockái közé, s akkor eláll a szava. A harmadik nyíladd fúródjon a nyakába, és akkor kiszived! Azonban ügyelj, nehogy elhibázd.

Batradz megköszönte az ég szépének, és a föld bájának, majd elment. Este Ahszuali óriás visszatért a vadásatról. Az ég szépe, föld bája azt mondta:

– Uram és parancsolóm, hallgasd meg, amit neked mondok.

– Mond csak, életem, mit szeretnél?

– Soha el nem hagyalak téged. Nem várjuk meg az év végét. Készíts nagyon ízletes estebédet, együtt vacsorázunk és fekszünk.

Az óriás szinte felugrott örömeiben, és egészen elfeledkezett Batradzról. Együtt vacsorázott az ég szépével, föld bájával, egy ágyba feküdtek, de olyan feltétellel, hogy ezen az éjszakán még nem nyúl hozzá. Éjszaka az óriás ki akart menni, azonban a lány nem engedte ki őt.

– Még meghülhetsz, – mondta, és odavitte neki a tálat.

– Amikor az óriás elszunnyadt, jelt adott Batradz. Batradz a Tiran-szorosban az óriás tegezből kihúzott három nyílveszőt, felment Kurdalagonhoz, megkérte, jól élesítse meg, azután pedig eddze meg az óriás számára. Amikor mindezzel elkészült, visszasietett az óriás várába.

Az óriás már elment vadászni, Batradz pedig elrejtőzött a várban, és várni kezdte őt.

Este az óriás, mint mindig, visszatért a várába az elejtett őzzel és egy hatalmas gallyas fával a vállán. Amint átlépte a vár küszöbét, Batradz ellötte az első nyílát, amely belecsapódott a hátába, az óriás megingott. A második nyílvesző az óriás lapockái közé vágódott, Batradz pedig odaállt az óriás elé, és így szólt hozzá:

– Hogy merészeltél egy nartot megölni? Vagy úgy gondoltad, hogy Uradzért nem áll senki bosszút?

Ezen szavak után Batradz elküldte a harmadik nyilat is az óriás nyakába, aki végül lerogyott a földre. Azután Batradz átadta a lángoknak Ahszauli óriás várát, mindent teljesen felégetett. Az ég szépét és a föld ékét Batradz magával vitte, a nartok pedig feleségül adták őt egy rangidős narthoz – Dzeghez.

Batradz és az aldar

Ismét nehéz esztendő járt a nartokra. Az embereket az éhség kínozza, Batradz pedig akkor azt mondta az öregeknek:

– Menjünk el valahová távolabbra, és adjatok ott el engem. Lehetséges, hogy ezzel megmenthetjük az életeteket.

– Még mit nem beszélsz? Hogy rabszolgának adjunk el téged! Hiszen ez hallatlan dolog!

Így beszéltek az öregek kezdetben. Azonban az ínség nagy úr. Végül beleegyeztek. Elmentek egy távoli országba, ahol Batradzot megvásárolta egy gazdag aldar. Batradz úgy viselkedett az aldarnál, mint az egyszerű emberek. Azonban igen keményen dolgozott. Reggel kihajtott az erdőbe száz pár ökröt, tövöstől tépte ki a fákat, levagdalta az ágait, s a többi favágó még ki sem ért az erdőbe, amikor Batradz száz ökre már húzta a letisztított törzseket az aldar udvarába. Hogyne örült volna az aldar? «Jó cselédet vettem magamnak!» – gondolta.

Így telt nap nap után. Egyszer azután az istenek elküldtek egy idősebb óriást az aldar falujába. Amikor ment az utcán, mindenki rémülettel futott el előle.

– Hát ez meg micsoda? – kérdezte Batradz a gazdáját. Az aldar ezt mondta neki:

– Ez egy hatalmaskodó óriás. Lehetséges, hogy válságdíjat kell fizetnünk neki, egyébként minden gonoszságot elkövet velünk.

Batradz ekkor kiugrott az utcára, és az óriás nyomába eredt. Az aldar kiabált utána, óvta őt, Batradznak azonban esze ágában sem volt engedelmeskedni neki. «Fölöslegesen öli meg őt az óriás. Sajnáltnám az ilyen erős és hűséges cselédem elvesztését», – gondolta magában az aldar.

Batradz pedig utolérte az óriást, elkapta a kezét, magasra felemelte a föld fölé, és teljes lendülettel odacsapta az anyaföldhöz. Az óriásnak még kiáltani sem volt ideje, máris holtan terült el Batradz lábai előtt. Megörült ekkor a nép, körülvették Batradzt, csodálták az erejét. Az aldar szintén odafutott hozzá.

– No, derék gyerek vagy, általam vásárolt holmi! Derék béreslegény!

– Csakugyan, tudnál-e engem a nevemen szólítani? Ha a nevemen szólítottál volna, meghalt volna valaki a családobból? – kérdezte mogorván Batradz, és elsietett.

Reggel Batradz befogott száz pár ökröt a szekérbe, és azt mondta az aldarnak:

– A te vásárolt holmid most elmegy. Ha nem emlékeztettél volna arra, hogy a vásárolt holmid vagyok, továbbra is nálad dolgoznék. A saját szavaiddal felszabadítottál engem, most pedig hazamegyek.

Hamic acélos fia pedig megrakott száz szekeret az aldar vagyonából avval, ami csak neki tetszett, rákiáltott az ökrökre, és elindult visszafelé a nartokhoz. Az aldar pedig ottmaradt tátott szájjal.

Hogyan foglalta el Batradz Hiz várát

Hiz aldarjának megtetszett Szoszlan felesége – a Nap szépséges lánya, Aciruhsz. Elhatározta, hogy el fogja rabolni őt. Hét éven keresztül rendszeresen körsétát tett a lován, melyet pirított árpával abrakolt.

Egyszer, amikor Szoszlan távoli portyán járt, a felesége gabonát szárított a napon. Kiszimatolta ezt a hizi aldar, lóra pattant, egyenesen Szoszlan házához vágatott. Megragadta a Nap lányát, és elrabolta őt.

Szoszlan hamarosan visszatért a portyáról, nem találta otthon a feleségét. Elment az anyjához, Satanához, és megkérdezte tőle, tudja-e, hová tűnt a felesége. Satana mindent elmesélt neki. A nartok akkor összegyűltek, és háborúba indultak Hiz vára ellen.

Hosszú ideig ostromolták a várat, azonban nem tudták elfoglalni, mert Hiz aldarja minden földi és égi gonosz szellemet összegyűjtött a vár védelmére. A nartok kénytelenek voltak hazatérni. Elszomorodtak. Sem nevetés, sem tréfa nem volt hallható a nartok falujának utcáin. Ekkor a bölcs Satana gyorsan három mézes süteményt sütött, könnyű léptekkel felment arra a hegyre, ahová az áldozatokat hordják, és könnyörögni kezdett:

– Ó, Istenek Istene, én Istenem! Ha még szükséged van rám valamiért, tégy úgy, hogy a nem általam szült fiam, aki most az églakók tanácsában ül most, jöjjön le hozzánk, mert erőszak érte a nartokat.

Batradz pedig hallván ezeket a szavakat, úgy felbőszült, hogy vörösre izzott az acélból való teste. Az égből egyenesen Urizmag és Satana hétszintes lakótornyára ugrott. Mind a hét mennyezet, egyik a másik után, keresztülégett a felhevült testétől. A torony legalján egy hatalmas vizeskád állt, amelybe az izzó Batradz belepottyant. A vízben lehülve, kijött a kádból, és megkérdezte Satanától:

– Mi történt veletek?

– Semmi rosszabbat nem várhattunk volna! – felelte Satana. – Hiz aldarja elrabolta Szoszlan feleségét, és elvitte a várába magával.

Batradz összegyűjtötte a nartokat, és újra elvezette őket Hiz ellen. Amikor előtűnt Hiz vára, így szólt a nartokhoz:

– Kötözzetek engem igen szorosan ehhez a nyílveszőhöz.

A nartok csodálkoztak, azonban végrehajtották, amit Batradz követelt tőlük. Erősen hozzákötözték őt egy hatalmas nyílveszőhöz.

– Most tegyetek rá az íjamra – mondta Batradz. Húzzátok ki az idegét, amennyire az erőtökből telik, és lőjétek ki a nyilat Hiz várába.

A nartok úgy tettek, mint ahogyan azt Batradz meghagyta nekik. Batradz a kezét és a lábát szétterpesztve elrepült, nekiütközött a vár falának, áttörte azt, és továbbhaladt az egész váron, hogy a túlsó falaknál hullottak le a kövei.

– Hol vagy, te, kutya, te, ebfajzat! Vagy valóban azt képzeled, hogy a nartok közül senki sem maradt életben, s te elrabolhatod az asszonyaikat?

Batradz ekkor megragadta Hiz aldarját, először kitépte az egyik kezét, utána a másikat, majd egyetlen csapással szétzúzta a fejét.

Akkor a nartok is betódultak Hiz várába. Összeszedték a hizi aldar minden vagyonát és kincsét, a feleségét és három lányát pedig fogolyként elvitték magukkal.

Szoszlán felesége, a Nap lánya pedig visszatérhetett a férjéhez, Szoszlanhoz.

Batradz és a nartok Uacamong kelyhe

Sok kincse volt a nartoknak, mégis az Uacamong kelyhüket tartották a legértékesebbnek. Ennek a kehelynek a csodálatos tulajdonsága abban rejlett: ha valaki a torozók közül igaz történetet mesélt a hőstetteiről vagy a vitézségéről, akkor felemelkedett ennek az embernek az ajkához. Ha pedig valaki érdem nélkül hengegett, akkor nem mozdult el a helyéről.

Egy szép napon, amikor a nartok tort tartottak, a csordulásig sörrel töltött Uacamong kelyhe éppen előttük állt. A nartok egymás után kezdtek el dicsekedni a hőstetteikről és a vitézségükről. Azonban ahányszor valótlanságot beszéltek, Uacamong kelyhe nem mozdult el a helyéről.

Egyedül csak Batradz ült csendesen ezen a toron, és nyugalommal hallgatta a nartok fecsegését. Amikor mindenki elhallgatott, Batradz könnyedén felállt a helyéről, az ostora nyelével megkocogtatta a kehely peremét, és azt mondta:

– Tegnap este vadászni voltam, a hegy oldalán haladtam felfelé, amikor rám támadt hét éjszakai démon. Kemény küzdelemben mind a hetet megöltem. Igazat mondtam, Uacamong kelyhe, ha ez valóban így van, emelkedj fel, és állj meg az apám, Hamic térdénél.

A kehely könnyedén emelkedett a földről, és Hamic térdénél megállapodott.

Batradz újból kopogott az ostornyéllel a kehely szélén, és mesélni kezdett:

– Hajnalban, hazafelé, egy másik lejtőn ereszkedtem lefelé, és hét hajnali démont pusztítottam el. Igazat mondtam, ha nem hazudtam, becsületkehely, emelkedj meg az apám, Hamic övéig.

Hamic övéig emelkedett a serleg. Amikor pedig Batradz tovább szándékozott beszélni, Hamic így szólt:

Csak arról beszélj, amiről beszélni kell, és hallgass arról, amiről nem illik beszélni.

Hamic azért mondta ezeket a figyelmeztető szavakat, mert a gabonából készült italban, amellyel Uacamong kelyhe színültig volt töltve, úszott egy apró zsírgyöngy, amelyben Hor-aldar, a gabona védőszelleme volt elrejtőzve. Azért rejtőzött el így, hogy kihallgassa a nartok kérdésését, szerette volna megtudni, ki ölte meg a fiát. Hamic félt, ha Batradz tovább beszélne, a nartokra vonná Hor-aldar bosszúját.

Batradz azonban harmadszor is kopogott a kehely peremén, még határozottabban mondta a magáét:

– Ismét felfelé mentem a hegyoldalban, ott megküzdöttem Uacillának, a villám istenének hét fiával, és a bőség hét szellemével. Közöttük volt magának Hor-aldarnak, a gabona védőszentjének a fia, Bur-hor-ali is. Mindegyiket megöltem. Ha igazat mondok, akkor emelkedjen hát fel a kehely az apám, Hamic ajkáig.

Uacamong kelyhe Hamic ajkáig emelkedett, és abban a pillanatban kiugrott belőle Hor-aldar, tartva attól, hogy az itallal együtt őt is kiissza Hamic. Hor-aldar elrepült, és dühösen esett neki az árpa szárának. Hat kalászt hozott ebben az időben a szárán az árpa. A markába szorította mind a hatot. A fia halála miatti dühében mind a hatot el szándékozott pusztítani, hogy bosszút álljon a nartokon. Ekkor azonban megkérte őt Uasztirdsi:

– Ej, hagyj már meg egyetlen kalászt legalább a lovainknak! Így hagyott Hor-aldar az árpán csak egyetlen kalászt, ötöt pedig összemorzsolta.

Hamic amikor fel akarta hörpinteni a kelyhet, gyíkok, kígyók, békák és más férgek jelentek meg benne. Nyüzsögtek, úszkáltak a serlegben, és mindnyájan Hamic szájába igyekeztek. Mintha acélból volna, olyan kemény volt Hamic bajusza, felaprította,

szétzúzta vele a férgeket, amelyek ismét elrejtöztek a kehely alján. Az acélbajszú Hamic pedig felhajtotta róluk Uacamong kelyhének a tartalmát.

A nartok tánca

Magasan a hegyekben élt hajdanán hét fivér. Volt nekik egy gyönyörű nővérük - Akola. Olyan szép volt, mint a tündöklő ég, vagy a virágzó föld.

Megkérte a fivéreit, hogy a hét út kereszteződésénél a két tenger között emeljenek neki egy vasból való tornyot. Beköltözött ebbe a toronyba, és ott élt, senkinek sem mutatta meg a gyönyörű arcát. Egyetlen férfi sem látta őt a fivérein kívül. A legvitézbb nartok is nem egyszer keresték a hozzá vezető utat, de senkinek sem sikerült odatalálni.

Egyszer, amikor Urizmag visszatért a vadászatról, azt látja, hogy a vitéz nartok mindannyian a Fekete-hegy tetejére igyekeznek, és szimdet járnak, olyan fergetegesen táncoltak, hogy zengtek a hegyek, az őserdők évszázados fái megrázkódtak, és recsegve repedezett szét a derekuk. Rengett a föld a táncoló nartok lába alatt.

– Mi történt veletek, híres-neves nartok? – kérdezte Urizmag. – A dobogásokkal halálra rémítetek az egész népet. Minek az öröme táncoltok annyira?

– Hát akkor elmeséljük neked, miért táncolunk ennyire. A vastoronyban, ami a hét út kereszteződésénél áll, él a gyönyörű Akola – az ég kéksége, a föld szépsége. Azonban senkinek sem mutatja meg az arcát, és egyetlen férfinak sem sikerült magára vonni a tekintetét. Tudjuk, hogy minden nap leereszkedik Kandzargasz sasszárnyain, és három kört tesz az égen. Azért járunk most itt szimdet, hogy reménykedünk, hátha az egyik kirepülésekor meglátja a táncunkat, és valakinek közülünk szerencséje lesz magára vonni a tekintetét. Ha nem érne is bennünket ekkora szerencse, akkor talán mégis sikerülhetne meglátnunk őt.

– Sajnálak benneteket! – kiáltott fel az öreg Urizmag. – Hát akkor mit adtok nekem, ha megmutatom nektek a szépséges Akolát?

– A gyors lábú lovamat sem sajnálnám!

– Az éles szablyámat is odaadnám érte!

– Az íjamat és a nyilamat, ami a hegyet is átüti, odaadnám érte! Így vágtak egymás szavaiba, egymást túlkiabálva a híres-neves nartok, azonban mégsem hagyták abba a dübörgő hangú szimdet.

– Ó, öreg Urizmagunk, ha ide csalogatnád hozzánk a szépséges Akolát, a saját íjamat adnám neked, amelyik soha nem téveszt célt! – mondta a többiek után Hamic fia Batradz.

Urizmag akkor megfordította a tarka Arfan lovát, megugratta, s azt mondta neki:

– Amikor elvágatsz az Akola tornyáig, színlelj sántaságot, és bármennyire korbácsolnálak is, vonszold magad, mintha kimúlnál.

– Elértek Akola vastornyához, a húséges ló pedig mindent úgy tett, ahogyan a gazdája megparancsolta neki. A mennydörgéshez hasonlóan hangzott fel a toronyba az ostor pattogása, azonban Arfan meg sem mozdult a helyéről.

– Micsoda ez a lárma? Nem a menny dörög talán? – kérdezte a szépséges Akola a szolgálólánytól.

– Nem az ég dörgése ez, – felelte a szolgáló, valami öregember szeretne elhaladni mellettünk, azonban a lova nem akarja a menést. Most a lovát korbácsolja, és az ostorának a pattogása hallatszik.

– Ha valóban egy idős emberről van szó, akkor menj ki hozzá, és hívd be őt hozzánk. Legyen a vendégünk. Vagy nagyon haragra gerjedt vagy részeg vagy ostoba. De valószínűbb, hogy a felesége viselkedése miatt bánkódhat a lelke, – mondta Akola a lánynak.

A szolgáló kiment a várból.

– Légy a vendégünk, tisztelt férfiú, – mondta Urizmagnak, – hagyd a lovad pihenni, és magad is pihend ki magad nálunk!

– Úgy látom, könnyelmű leányzó vagy, és óvakodnom kell tőled: mint az özönvíz, úgy rontasz rám. Ha lenne időm utamon a vendégeskedésre, akkor már régen kereshettem volna egy hodályt, ami nem rosszabb a tieteknél. Nem vendégeskedni keltem útra: az agurok hada a tengerpartunk felé közeledik, és ott él az egyetlen nővérem. Őhöz igyekszem. Ha megmentenem már nem is sikerül, legalább láthassuk még egymást a halálunk előtt.

A lány visszatért a várba, és elmesélte Akolának mindazt, amit Urizmagtól megtudott. A szépséges Akola egyedül éldegélt a toronyban, hogyne rémült volna meg! A torony tetejéről lejött Urizmaghoz, s azt mondta neki:

Szállj meg éjszakára nálunk, jó öreg, a lovad is új erőre kap, meg te is kipihenheted magad. Holnap pedig úgy történik minden, amint az Úr elrendelte.

Hiszen Urizmag is azt kérte az Istentől, amit most ajánlottak neki. Ezért természetesen beleegyezett, elfogadta az ajánlatot.

Jól megvendégelték.

Hajnalban kelt, felült a lovára, vágára fogta, a ló pedig egy pillanat alatt elrepítette a gazdáját az ég peremére. Amikor már annyira eltávolodtak, hogy Akola a torony tetejére kiállva sem látta őket tovább, Urizmag megállította a lovát, leszállt a nyeregből, üldögélt egy kicsit, azután ismét lóra pattant, visszafelé vágatott, s amikor a távolból meglátta a tornyot, teli torokból elkezdett kiabálni:

– Jaj, meneküljetek, meneküljetek!

Akola szolgálólányai pedig azt mondták neki a torony tetejéről:

– Állj csak meg egy szóra! Urizmag megfékezte a lovát, a szolgálok odafutottak hozzá, és azt kérték tőle:

– Légy szíves, meséld el nekünk, mi újság van? Mesélj...

– Nem sikerült a nővéremet meglátnom. Az agurok hada elfoglalta a tengerpartot, és most siethetek, hogy a saját családomat megmentsem.

– Vigyél engem magaddal, jó öreg, az Úr megjutalmaz érte. Ne hagyj itt engem a szerencsétlenségben! – kérlelte Akola Urizmagot.

– Elég lesz nekem a saját családom megmentése is, – felelte Urizmag. – Hogy vállaljam magamra a rólad való gondoskodást is?

– Az Isten szerelmére, ne hagyj itt engem! – könyörgött a szépséges Akola.

– Furdalna a lelkiismeretem, ha a bajban hagynálak. Nincs mit tennem... Gyorsan szedelőzködj össze!

Beleegyezett Urizmag a dologba, hogyne egyezett volna bele? Hiszen minden úgy történt, ahogyan az Istentől kérte.

Akkor megparancsolt a szépséges Akola, hogy fogjanak be hat lovat a fedeles hintójába, összeszedte a kincsit, és az öreg Urizmag védelme alatt útnak indultak. Még nem messzire jutottak, amikor Akola azt mondta Urizmagnak:

– Jó öreg, ha a te lovad bírja az iramot az enyéimmal, akkor fogd be melljük, magad pedig ülj mellém a hintóba.

Urizmag befogta a maga tarka Arfanját Akola lovai mellé, maga pedig Akolához ült a puha ülésre, és mutatta a kocsisnak az utat. Már is a Fekete-hegyekhez értek. Sötét

felhő telepedett a Fekete-hegyek tetejére a híres-neves nartok egyre gyorsuló tánca nyomán felvert porból, és elfedte a hegyek csúcsát.

– Micsoda fekete felleg ez?

– Úgy gondolom, ez azért van, mert a nartok értesültek arról, hogy fenyegeti őket az agurok hadserege, és most összegyűltek ellenük. Akarod, hogy felmenjünk a hegyre?

Akola elgondolkodott, majd azt mondta:

– Az agurok elől menekülünk. Ki védene meg bennünket jobban, mint azok, akik ellenük gyűltek össze? Menjünk hozzájuk, ott menedékre lelünk magunknak.

Urizmag, érthetően, beleegyezett, felmentek a Fekete-hegyek csúcsára. A nartok pedig egyre sebesebben ropták a táncot. Akola kinézett a hintaja ablakán, s a szikraszemű Szoszlanon akadt meg a szeme először. Az megrázta magát, megállt előtte és azt mondta neki:

– Hány napja járjuk már itt a kedvedért a vidám szimdünet! Kérlek téged, táncolj velem.

– Jó ember vagy te, Szoszlan, táncolnék is veled, azonban a hegyekből származol, s ha nem sikerülne puha faszal-füvet gyűjtenem a bocskorodba, még meg is vernél érte.

– Meghozhatnád pedig ezt az áldozatot²⁵ a magam fajta bocskorosok kedvéért, – felelte neki Szoszlan, és lógó fejjel kiment a táncolók köréből.

– Táncolj egyet velem, szépséges Akola, – mondta az aprótermetű Kandza fia, Szauuaj.

– Táncolnék én veled is, azonban ha valaki az erős nartok közül az én kezem helyett a tiedet szorítja meg, akkor a te kezéd szétzúzódik.

– Akkor velem táncolj, szépségem, – mondta neki Hamic.

– Táncolnék én veled is, azonban a szakálladban a tavaszi fűszálak közé már ősziék is jócskán keveredtek.

– Én kitépem őket az enyémből, és meghívlak egy táncra, ha nem utasítod vissza, – ajánlotta Urizmag a szépséges Akolának.

– Szívesen táncolnék veled, Urizmag, aki a legidősebb vagy a nartok közül, azonban szigorú a gazdasszonyod, Satana, és rosszul járnék, ha nem járnék a kedvében.

– Nem esne le a gyűrű a kezdről, ha te is mint Satana, gondos háziasszonyként tiszteletpohárral és terített asztallal várnád a vendégeket! – mondta Urizmag dühösen, és elment.

A nartok sorjában kérték fel táncra a szépséges Akolát, de ő mindenkit kikosarozott. Akkor pedig utolsóként Hamic fia, az acélos Batradz ment oda hozzá.

– Táncolj velem, Akola, – fordult hozzá.

– Veled táncolnék, acélos Batradz, – hiszen egyedül csak neked nincs a nartok közül semmiféle hibád. Azonban a te becsületeden is van egy folt. Sok évvel azelőtt a hétfejű szárnyas óriás Kandragrasz a távoli hegyek mögé vitte el az Uon nevű ősdet pásztorának. Egyetlen hitvány bekecsben őrizi most ennek az óriásnak a csordáját, a bekecse tele van tetvekkkel, az esőben kinyúlik, a napon pedig meghullámosodik. Nem él, hanem szenved az öreg Uon. Amikor elhozod őt Kandzargasz minden kincsével együtt, akkor leszel méltó arra, hogy táncoljak veled.

Mintha valaki szájon vágta volna Batradzt, úgy tért vissza a nartok közé, és ezt mondta nekik:

Messzi útra indulok, nartok, és kérlek benneteket: amíg vissza nem térek, folytassátok a táncotokat, és közületek senki se bántsa meg a szépséges Akolát, és ne szóljon neki egy rossz szót sem.

Miután ezeket mondta, Batradz felugrott a lovára, gyorsan hazavágtatott, és hamarosan Satanánál termett:

Mama, mondd meg nekem, maradt-e őseink, a messze földet bejárt nartok kincsei között, egy régi kard vagy kipróbált páncél? Ki tudná rajtad kívül nekem megmutatni, hogy hol találhatóak ezek?

– A te mamád mindig kész áldozatot hozni érted! A kincsházunkban áll egy vasláda, amely telis-tele van rakva az őseid páncéljaival és fegyvereivel. Ismered a hatiag nyelvet. Menj oda a ládához, kérleled hatiagul – magától felemelkedik előtted a vasajtaja, és mindent megtalálsz a ládában, amire csak szükséged van.

Batradz elment az Ahszartaggatok kincsházába, hatiagul szólította meg a vasládát. A teteje csengve felnyílt, a rengeteg páncél és fegyver közül Batradz kiválasztotta azt a páncélt és fegyvert, amelyek megtetszettek neki, beöltözött, és bement Satanához:

– Mama, mondd illik-e rám az őseim páncélja?

– Kisérjen téged mindig a szerencse az utadon! Mint a hegyeinkre ragyogó nap sugarai, olyan szép rajtad ez a páncél! A tavaszi harmat csillog csak úgy a zsenge fűvön, mint a kard a te kezében.

– Ha ez így van, mama, készíts nekem az útra ízletes ételeket, olyanokat, amelyeket könnyű magammal vinnem. És még azt kérdelem tőled: volt egy elődünk, akit Uonnak hívtak, maradt-e utána egy öreg ló, vagy akár kantár? Ha maradtak, mutasd meg, hol találom őket.

Satana ételeket készített Batradznak, s azután azt mondta neki:

– Az öreg házunkban a fogason függ Uon nyerge és kantárja. Vedd őket magadhoz, és menj el az erdőbe. Egy fehér ló maradt Uon után. Nappal a hegyszorosban rejtőzik, éjjel pedig kimegy legelni az erdei tisztásra. Éveken keresztül legelészik ott, már ösvényt taposott a hegy és a tisztás között. Ha eléggé merész vagy, akkor a kezébe kerül. De, ha nem, tegyél le róla.

Batradz fogta Uon nyergét és kantárját, elment a sűrű erdőbe, megtalálta a szűk ösvényt a hegy és a tisztás között. Terebélyes fák szegélyezték ezt az ösvényt. Batradz felmászott az ösvény fölé hajló egyik ágra, s amikor éjjel a fehér ló kijött a hegyi ösvényről, felülről ráugrott a hátára. A ló elvitte őt a tisztásra, Batradz azonban megragadta a torkánál, szorította, s kénytelen volt kinyitni a száját. Batradz belerántotta a szájába a zablát, rárakta a kantárt, és fűgén ráhelyezte a hátára a nyeret. Ágaskodva nyert a szilaj ló, s a fáknál magasabbra dobálta magát, egészen a fellegekig. Batradz azonban akkorákat csapott rá háromszor, hogy akkora véres bőrcafatok szakadtak ki az oldalából, hogy három pár bocskor is kitellett volna belőlük. Azután pedig ha meghúzta a gyeplőt, oda irányíthatta a lovat, ahová akarta. Vágtatásba fogott, és megrövidült a távolság a patái alatt. Már jó ideje vágtathattak, amikor hirtelen a ló Batradzhoz fordult:

– Szeretném tudni, hogy hová tartunk most? Batradz pedig így felelt neki:

– A hétfejű Kandzargasz óriás elrabolta a hegyek mögé az egyik ösömet. Most elmegyek megkeresni őt.

– Nem sikerül ez neked, – mondta a ló. – A te apád többször is megpróbálta, hogy eljut ehhez a szörnyhöz, azonban semmire sem jutott. Hogyan is lehetne hozzá eljutni, amikor két hegy keresztezi az utat. Dühösen rontanak egymásnak, mint két egymással küzdő kos, egymáshoz csapódnak, azután ismét szétválnak. Azonban van egy rövid pillanat, amikor szétválnak, csapj rám háromszor, legalább akkorákat, mint amikor megbaboláztál, a tenyeredről pedig egy bocskorra való bőr szakadjon le tőle, akkor vagy átugrunk közöttük vagy belepusztulunk. A te apád nem tudott elég keményen rám csapni, és a hegyek becsípték a farkamat. Így nem tudtunk átjutni a hegyek másik oldalára. Ettől az időtől kezdve járok kurta farkokkal.

Így társalogva jutottak el azokig a hegyekig, amelyek kosok módjára üzekedtek egymással, hol egymásnak rontottak, hol szétváltak egymástól. Batradz abban a pillanatban rántotta meg a gyeplőt, amikor megkezdték a szétválást, akkorákat csapott

háromszor a lóra, hogy a ló oldaláról lerepülő bőr darabjaiból egy pár bocskort is lehetett volna varrni, Batradz tenyeréről pedig akkora darab bőr vált le, hogy belőle meg lehetett volna a bocskorokat sarkallni. Az ostora úgy pattogott, mint a mennydörgés, a hangját visszhangozták a hegyek, s a dörgéstől a két hegy megsiketülve egy pillanatra megtorpant. A ló pedig ebben a pillanatban nekilendült és átvitte Batradzt a másik oldalra.

Itt lankás volt a hegyoldal, buja fűvel benőve, végtelen legelők terpeszkedtek rajta. Ha az egyik oldalra tekintesz – komótosan, kimérten együtt haladva legelésztek a ménesek és a gulyák, ha a másik oldalra nézel – a legelő feketéllik a fekete juhoktól. És csak egyetlen öreg őrzi ezeket, a jószágokat.

Batradz odalovagolt hozzá és így szólt hozzá:

– Adjon az Isten szerencsét, apácskám!

– Te is boldogan élj, napocskám, – felelte az öreg. Hová való vagy? Amióta csak itt vagyok, sem gyalogost, sem lovast, még az égen repülő madarat sem láttam errefelé. Senkit sem enged be az országába a hétfejű óriás, a gazdám. Mi szél hozott erre? Miért jöttél? Mit akarsz itt? Így kérdezgette az öreg Batradzt, körbejárta a lovát, a könnyei pedig zuhatagként csordultak le a ráncos orcáján, és hullottak a földre.

Miért sírsz, apácskám? – kérdezte tőle Batradz. Hát olyan szomorú dolog engem látnod?

– Nem a látásod szomorít el engem. Amikor az Isten eme elátkozott szörnyetegének a keze közé kerültem, el kellett válnom a lovamtól, amelyik igen hasonlított a tiédhez. Hogyan emlékezzem rá? Bizonyára már régen felfalták a farkasok. Amikor rá gondolok, ezért ömlik a könnyem.

Ezért ne folyjon a könnyed, apám, – mert a saját lovadat látod magad előtt. Én pedig a nart Hamic fia Batradz vagyok, – és ne félj többé semmitől!

– Szállj csak le a lovadról! – mondta az öreg. Hadd tapogassam meg a csontjaidat a saját ujjaimmal, csak akkor hiszem el, hogy a nart Hamic fia vagy.

– Batradz leszállt a lóról, odament az öreghez. Az öreg többször is végigfuttatta az ujjait Batradz testén, és azt mondta:

– Közülünk való vagy bizonyára. A testfelépítésed a mi fajtánké. De miért jöttél ide? Nem elegendő az, hogy én itt senyvedek? Miért kell neked is elpusztulnod?

Ne szomorkodj öreg? Még soha semmi sem oldódott meg a bánattól. Inkább azt mutasd meg, hol lakik az óriás!

– Szívesen megmutatnám neked azt a helyet, ahol lakik. De mit tudnál vele kezdeni? Nincs olyan erő, amely hatalmasabb lenne az övénél. A madarak is félnek átrepülni az országa fölött, az egész világ reszket tőle.

Így beszélt Uon, Batradz pedig állhatatosan kérte, hogy mutassa meg neki Kandzargasz lakóhelyét. Végül mégis engedett a kérésnek.

– Látod ott a hegy csúcsán azt a fekete barlangot? – mutatta Uon. A bejárata egy sziklával van elrekesztve, és nincs olyan ember, aki elegendő erővel rendelkezne a szikla elhengergetéséhez.

Batradz egy pillanat alatt a hegyen termett, taszított egyet a vállával a fekete barlang bejáratát takaró sziklán, elmozdította onnan. Bement a barlangba, meglátta, hogy az óriás alszik, a horkolását visszhangozzák a barlang boltozatai. Mind a hét torkán parazsat okádik, amely a barlang magas mennyezetéről fekete hamuként szóródik alá. Az óriás hét alvó pofájánál ül egy szomorú lány, Nap lánya, Horcseszka, a nap fénye ragyog a mellén, az óriás lábánál pedig a Hold lánya, Miszirhan ül, akinek a mellére meg a hold fénye ömlik rá. Hatalmas bojtorjánlevelekkel legyezgetik, hogy a legyek meg ne zavarják az óriás álmát. Mindegyik lány előtt egy háromlábú kerek asztal van, roskadásig megrakva tápláló ételekkel. A lányok azonban rá sem néznek ezekre az

étkekre. Szüntelenül csak sírnak, a kristálytisza könnycseppjeik lehullnak a földre, gyémántokként gurulnak szét a barlangban.

– Jó napot kívánok, lányok! – köszöntötte őket Hamic fia Batradz. Miért sírdogáltok? A lányok felálltak előtte, és úgy felelték neki:

– Járj szerencsével, Hamic fia, acélos Batradz. Csak egyedül pusztulnánk el itt, – miért is hozott ide a lábad a pusztulásodra? Azért is sírunk, ha felébred az urunk, mindnyájunk vérének ki fogja szívni. Öt hónapja etet bennünket ezekkel a tápláló étkekkel, amelyeket az asztalainkon látsz. Minden ötödik hónap végén egy hegyes árral beledőf a sarkunkba, és kiszívja a vérünket. Azért sírunk, mert hamarosan felébred.

Batradz ekkor már nem tudta magát többé türtőztetni, kirántotta a kardját, és úgy gondolta: «Most végzek ezzel a szörnyel», amikor a lányok azt mondták neki:

– Várj, ne siesd el a dolgot, mert idegen kard nem árthat neki. Te csak felébredsz, és lenyelne téged.

– Mi okozza a végét? kérdezte Batradz.

– Menj át ezen az ajtón, egy hatalmas ládát látsz majd ott. Egy csodálatos kard található benne. Csak ettől halhat meg az óriás. Más kardja és nyila nem tehet kárt benne. Azonban ennek a ládának nem tudod egyedül felnyitni a fedelét, száz pár ökör szükséges hozzá, hogy kinyíljon.

Akkor azonban Batradz odament a ládához, szólt hozzá néhány szót hatia nyelven, és a tető magától felemelkedett. Kihúzta onnan az óriás kardját, megsuhogtatta vállból, és egymás után levagdalta vele a szörnynek hat fejét, vérrel öntözve a barlang falait. A hetedik fejét azonban nem csapta le Batradz. A fej felemelkedett, megfordult és azt mondta:

– Hamic fia, nart Batradz, nem méltó hozzád az alvóra rátámadni.

– Ez igaz, – felelte Batradz, – de nem túlságosan sok volt már mindaz a kár, amit nekünk, nartoknak okoztál: a düh fojtogatta a torkomat, nem tudtam tartóztatni magamat. Ezért hallgass: a te szemrehányásod nélkül is tudom, hogy nem illik az alvóra támadnom.

– Ezért kérlek téged, ne hosszabítsd meg a szenvedésem, végezz velem gyorsan, vágj hozzám másodszer is.

– Nem illik hozzám még egyszer hozzád vágnom! Ahszartaggat nartjai, mint a villámok urai, már elsőként is úgy sujtnak le, mint a villám csapása, – felelte neki Batradz.

Az óriás ekkor ismét megemelte a fejét, megpróbálta megmozdítani a hatalmas testét, azonban hiába. Hanyatt fordult, görcsbe rándult, és élettelenül elterült.

– Hogyne örvendeztek volna a lányok! Rögtön felszáradtak a bánatkönnyek, és örömkönnyeket hullattak, amelyek gyöngyszemekként peregtek le az arcukon.

– Ettől a perctől kezdve te légy a védelmezőnk! – mondták Batradznak, és meghajtották előtte a fejüket.

– Legyetek nyugodtak, nem hagylak el benneteket, – felelte nekik.

Ekkor a lányok így szóltak Batradzhoz:

– Kandzargasz barlangjában van egy hatalmas darab bőr. Ráfér a világ összes kincse. Van itt egy jókora darab kötél is, amit körül veszel vele, elveszti a súlyát és könnyűvé válik, mint a pille. Kandzargasznak van még itt két rugalmas szárnya. Amit csak rá raksz, hegyen-völgyön keresztül odaröpíti, ahová csak akarod. Ott pedig azok a ráncos hegyek egy tejjel tele tavat rejtenek. Ha egy öregember megfürdik benne, olyan ifjúvá változik, akinek még csak most serken a bajusza.

Batradz akkor mindennél előbb fogta Uont, és elvitte a tejjel tele tóhoz, megfüröszttette, Uon pedig rögvést ifjúvá változott. Majd megtöltött egy bőrtömlőt az ifjító tejjel. Azután összegyűjtötte az óriás minden kincsét, rá rakta a jókora bőrre,

körülvette a kötéllel, erősen megkötötte, rárakta a rugalmas szárnyakra, tetejükbe ültette Uont, Horcseszkat és Miszirhant, ráállította a fehér lovát, felült rá – és a rugalmas szárnyak magasnál magasabbra repültek velük... A magasból két báránként látta az egymással folytonosan küszködő, össze-, majd szétrohanó hegyeket.

A Nartok országába visszatérve Batradz megoldotta a kötelet, – és gulyák meg ménesek lépdeltek le a csodálatos bőrről, szinte befedték körben a földet. Batradz maga elé terelte őket, és Uonnal meg a két lánnyal együtt felment a Fekete-hegyre, ahol a neves nartok még mindig ropták a fergeteges táncukat.

A szépséges Akola pedig még mindig nyitva tartotta a hintaja ablakát. Batradz visszatértéig ki sem szállta a hintóból, egy gyönyörű ruhát varrt neki.

Azzal a fiatalító tejjel, amit magával hozott a börtömlőben, megmosdatta az apját, Hamicot, aki nyomban megfiatalodott. Odament a Hold lányához, Miszirhanhoz, és így szólt hozzá:

– Mától fogva Uon felesége leszel.

A Nap lányának Horcseszkanak pedig azt mondta:

– Mától fogva az apám, Hamic házában te leszel a gazdasszony.

Maga pedig feleségül vette a szépséges Akolát. A nartok faluja pedig hangos volt a vidám esküvők lármájától, amelyeken mindenki részt vett, aki csak járni tudott. Egy álló hétig ettek és ittak a vidám nartok.

Hogyan náspángolta el Batradz a nartok szentjét

A dzuar, az a szellem, amely a nart asszonyok számára termékenységet hozott, mindig láthatatlan volt, most azonban egyszeriben megjelent a nartok között, és mindenki láthatta őt. A nők egymás után mentek hozzá és kérték tőle:

– Add, hogy a sorsunk jobb legyen!

Amint Batradz felesége tudomást szerzett erről, azt gondolta: «Nekem is el kell mennem a szenthez».

El is ment hozzá, és azt mondta neki:

– Dicsőség neked szent ember! Fogadd kegyesen az ajándékaimat, és hozz nekem szerencsét.

– Pusztulj innen! – mondta neki a dzuar! Nem nyújtok malasztot az olyan bujáknak, mint te vagy.

Mit is felelhetett volna az asszony az ilyen szavakra? Szomorúan tért haza.

Batradz ebben az időben egy távoli portyán járt valahol. A felesége otthon ül és szomorkodik. Hirtelen azt látja, hogy egy fecske repült a házba, és leült a füstjárt szélére. Batradz felesége megkéri a fecskét:

Repülj hamar Batradzhoz! Ha ül, álljon fel, ha áll, ne üljön le többé, hanem siessen haza.

A fecske elrepült Batradzhoz, tolmácsolta neki a felesége szavait. Batradz felugrott a paripájára, és egy pillanat alatt otthon termett.

A felesége pedig elmesélte neki:

– Az a dzuar, amely a termékenységet hozza nekünk, valóságban is megjelent a nartok között. Minden asszony elmegy hozzá a kegyelmét kérni. Én szintén elmentem, azonban csak egyedül engem illetett gyalázatos szóval, és kergetett el magától.

Batradz elment az erdőbe, ágakat metszett egy tölgyfáról, botokat faragott belőlük, a hóna alá csapta őket, elment a nartok szentjének a házába, rákiáltott:

– Nartok szentje, mutasd meg nekem a képedet!

A dzuar úgy gondolta, hogy kéréssel érkeztek hozzá, kinézett a házából. Batradz pedig kihúzott egy botot a hóna alól, és jól elpáholta a szentet. Maga előtt kergette, miközben javában döngette őt. Amikor az egyik botja már széttöredezett, – előkapta a másikat, és folytatta a szent náspángolását. A szentnek már besokallt a verésből, alig tudott bemenekülni az Uacillatok házába, ott pedig elrejtőzni, amikor máris a ház előtt termett Batradz, és kiabálta:

– Az elkóborolt tehenem betévedt hozzátok! Hajtsátok ki hozzám az udvarotokból, vagy én magam megyek be érte, de akkor örökké megemlegetitek a mai nehéz napot!

Megrémültek az Uacillatok, és kizavarták a szent embert. Az pedig tovább futott, kereste, hol tudna elrejtőzni, Batradz azonban nem maradt el mögüle, és továbbra is döngette őt: az egyik füttykőst a mási után csépeli szét rajta. Így jutottak el Szafa házáig.

A dzuarnak sikerült beugrani az ajtaján. Szafa kijött Batradz elé, és kérlelte őt:

– Bocsáss meg neki, Batradz, a kedvemért! Nem éli túl szegény.

– Miért bocsátanék meg egy ilyen szamar kedvéért, mint te vagy? Zavard ki rögtön, vagy vérözönt borítok rád! – kiabált Batradz.

Szafa pedig kénytelen volt kikergetni a szent embert a házából, mást nem is tehetett volna. A dzuar pedig tovább fut, rohan, az üldöző Batradz pedig nem marad le mögüle, követi őt, a hatalmas tölgyfabot pedig táncot jár a dzuar hátán.

Így jutott el a szent ember, lógó nyelvvel, Tutir-védőszentnek – a farkasok oltalmazójának és uralkodójának lakásáig. Maga Tutir ment ki Batradz elé, és kérlelte őt:

Hej, nart Batradz, tiszteld meg vele a közbenjárót, és kegyelmezz meg a bűnösnek!

– Sosem bocsátanék meg neki, azonban most magam érzem: az ember lelkiismerete mindennél előbbre való. Hát vissza tudnék utasítani egy olyan közbenjárót, mint te? Rád való tekintettel megbocsátok neki, Tutir, – felelte Batradz, és hazatért.

A termékenység-szentjének egy évnél is tovább gyógyultak meg a véraláfutásai és a sebei, amikor pedig teljesen felépült, úgy félt a nartoktól, hogy elköltözött a falujukból.

A nartok gyűlése, avagy, ki a legkiválóbb közöttük

A neves nartok a faragott karosszékeikben ültek és gyűléseztek. A nartok népének a sorsáról tanácskoztak. Az egyik öreg így szólt közülük:

– A nartok csak addig az időig viselkedtek igazi nartok módjára, amíg az ég félt megdördülni a fejük fölött, amikor képesek voltak meghalni a népükért, amikor mindegyikük ura tudott maradni a szenvedélyeinek. Akkor voltak igazán nartok, amikor a nart ember száját nem hagyta el csak tiszta igazság. A mi népünk csak akkor tekinthető igazi népnek, ha büszkén hordja a fejét, és senki előtt sem hajlong. Magas ajtókat készítettek a házainkra, hogy emelt fővel járassunk be azokon. Nem szeretnénk, ha azt gondolná az Isten, hogy előtte hajlongunk!

Ekkor egy másik öreg ragadta magához a szót:

– A szomszéd népek csak addig irigyelték a nartokat, dicsőségük csak addig terjedt a világban, amíg mértéket tudtak tartani az evésben, és ismerték a mértéket a rong ivásában. Nem adták át magukat a falánkságnak és a dőzsölésnek, mint manapság, és a mértéktelen részegség miatt nem kellett szégyenkezniük, nem vesztették el a bátorságukat és a józan eszüket.

– Csak addig az ideig lehet a népünket nart nemzetnek nevezni, ameddig a fiatalok becsülni fogják az időseket, és megadják nekik a tiszteletet, ameddig odafigyelünk egymás szavára, és ameddig a nartok közül senki sem fogja a nők miatt elveszíteni a méltóságát és a jó hírét, – mondta egy harmadik öreg.

– Akkor a nart nemzetségfők közé kihoztak három vég posztót – valódi kincseket –, amelyek az őseiktől maradtak rájuk. Urizmag a kezébe fogta az egyiket és így szólt:

– A nartok öregjei ezzel a kincsel azt az ifjú nartot jutalmazták, aki bölcsességével, vitézségével és nemes lelkűségével kiválik a többiek közül. Ki meri közülünk ezt a kincset elvenni?

Ekkor Hamic jött előre, és azt mondta:

– Én fogom magammal vinni ezt a darab posztót. A nartok zúgolódní kezdtek.

– Hogyhogý? Hiszen még a saját árnyékodtól is mindig rettegtél, öreg korodig egyszer sem mertél egy férfiemberrel szembenézni, – mondták neki.

Hamic pedig így válaszolt akkor:

– Nem fogok veletek vitatkozni, Nem vagyok én olyan vitéz, hogy dicsekedhetnék vele, nartok nemzetségfői, ezért bocsássatok meg a szerénytelenségemért. Van egy fiam, Batradz. Ki hasonlítható hozzá bátorság és vitézség dolgában? Egyetlen folt sincs a becsületén, és semmiféle hitványságot sem követne el, és nem túrne el.

Senki sem tett ellenvetést Hamic szavaival szemben. Akkor Urizmag fogta a másik darab posztót és így szólt:

– A nart nemzetségfők ezzel a posztóval azt fogják megtisztelni, aki a legönmegtartóztatóbb az evésben és az ivásban, aki a születésétől az élete végéig, bárhogyan forduljon is a sorsa, dicsőséggel és becsülettel viseli az emberi méltóságot.

– Ez az ajándék is engem illet, – mondta ismét Hamic. A nartok pedig ismét zúgolódní kezdtek:

– Nem tetszenek nekünk a szavaid! Nem a szívünk szerint valók! A nartok közül ki ne hallott volna a te falánkságodról, Hamic! Egész életedben csak lakmározta, hányzor zabáltad tele magadat? A lakodalmi asztalnál ülve egyetlen egyszer sem emelted a poharadat hálaadásra a bőséért, és egyetlen egyszer sem keltél fel elsőként az asztaltól.

– Nem a magam, hanem a fiam, Batradz nevében kérem ezt a kincset. Ki van olyan, rajta kívül, aki mértéktudóbb lenne az evésben és ivásban? Ellenvetés most sem volt Hamiccal szemben, és ismét mindnyájan elhallgattak. Urizmag pedig ismét szólt, kezébe véve a harmadik darab posztót:

A nart nemzetségfők ezt a harmadik kincset annak ítélik oda, aki a legtiszteletteljesebben közeledik az asszonyokhoz, és legmegértőbb az övével szemben.

– Ezt a kincset sem engedem át senkinek, – mondta Hamic.

– Még mit nem merészelsz! – morogtak a nartok. – Ki ne tudna a csodatevő Arkizfogadról, amivel rámosolyogsz az asszonyokra, és mutogatod nekik, hogy az áldozataiddá váljanak! Még a falon is átbújnál az idegen nőhöz! A sajátodat, Bicent lányát pedig mindenüvé a zsebedben horkásztad. Honnan vetted ezt az arcátlanságot? – mondták a nartok Hamicnak.

– Jogosak a szemrehányásaitok, – válaszolta Hamic. – Azonban ki tudna az én fiamnál, Batradznál az asszonyok dolgában nálánál tiszteletteljesebbet és becsületesebbet mutatni?

Akkor a nartok öregjei úgy határoztak, hogy próbára teszik Hamic fiának a nart Batradznak az erényeit.

Hazatért a portyáról, száz lovas küldtek ellene, hogy lesből támadjanak rá. Azonban amikor rávetették magukat Batradzra, az megfordította a lovát és visszanyargalt, mintha menekülne. A lovasok üldözöbe vették. Azonban, mert nem egyformák voltak a lovaik,

egymástól lemaradva hosszú fonálként húzódtak végig az úton. Batradz pedig váratlanul megfordította a lovát, és – az Isten mentsen meg bennünket az olyan támadástól! – egymás után mindet legyőzte, vérbe fagyva, sebesülten menekültek az otthonaikba.

A nartok egy álló héten keresztül lakomáztak. Batradzt olyan helyre ültették, hogy egyetlen falatot sem tudott elérni. Egész héten keresztül ült a toron, és egy falatka étel sem egy korty rong nem került a szájába, azonban vidámabban énekelt és szilajabban táncolt mindenkinél. Így állta ki a második próbát.



Mielőtt Batradz visszatért volna a portyáról, a nartok rábeszéltek a feleségét, hogy színlelje azt, mintha a fiatal pásztorukkal megcsálná Batradzt. Amikor hazatért, azt látta, hogy a felesége feje a pásztor kezén fekszik. Óvatosan kihúzta a pásztor kezét a felesége feje alól, és a felesége kezét rakta rá a pásztor fejére, maga pedig kiment az udvarra, maga alá terítette a köpönyegét, a nyergét a feje alá helyezte, lefeküdt, és napkeltéig meg sem mozdult.

A nart nemzetségfők így nyertek bizonyosságot Batradz erényeiről, és méltónak ítélték arra, hogy ő kapja meg az ősök kincseit.

A nart nemzetségfők azonban nem mentek haza ezután. A Batradzról való beszélgetést sem hagyták abba.

– Igaz az, hogy Batradz a legerényesebb a fiatal nartok között, mondták. Azonban nem jártunk a végére, nem tudtuk meg, hogyan tett szert ezen erényekre.

Meghívták hát Batradzt a nemzetségfők gyűlésére, és arról faggatták, hogyan szerezte az erényeit.

Batradz így válaszolt nekik:

– Ó, nartok legkiválóbbjai! Ne csodálkozzatok el azon, amit most mondani fogok, a vitézségemet és a harcban való helytállásomat a vadászkutyámtól tanultam.

– Hogyhogy? – kezdték kérdezgetni a nartok.

– Egyszer a vadászatról hazafelé, átmentem egy idegen falun. A kutyám velem volt, és az idegen kutyák dühös falkája vette körül. «Biztosan széttépik», – gondoltam. Azonban látom – a kutyám nem vesztegetve az időt, teljes erővel futásnak eredt, a többi kutya meg utána. Azonban a követése közben, végignyúlva a mezőn, elmaradoztak egymástól, és ekkor a kutyám hirtelen szembefordult velük, egyenként leszámolt velük. Egész életemre megjegyeztem, ha le akarod győzni az ellenségeidet, különítsd el őket egymástól, akadályozd meg, hogy segíthessék egymást, aprózd fel az erejüket – és legyőzheted őket.

– És hogyan tettél szert a mértékletességre az evésben és az ivásban? – kérdezték Batradzt.

Régen történt, még ifjúkoromban, – felelte. – Egyszer pihenőt tartottunk, s az idősebbek elküldtek bennünket, fiatalokat, vízért. Útközben egyikünk belebotlott egy kis göngyölegbe, amely egy összeszáradt bőrtarisznyához hasonlított. Magunkkal vittük, hogy tartalékvíz hozunk benne, odamentünk a forráshoz, amely a sziklából fakadt, megtöltöttük a korsóinkat, és odatartottuk a tarisznyánkat is. Ömlött a víz a tarisznyába, minél több víz folyt bele, annál tovább tágult, azonban sehogyan sem sikerült megtöltenünk. Meghoztuk a vizet, a vadászok eloltották a szomjukat, akkor megkérdeztük az öregektől: «Mi lehet az a csodálatos tarisznya, amely szüntelenül képes tágulni?» A tapasztalt emberek hosszasan tanakodtak, nézegették ezt a tarisznyát. Úgy döntöttek, hogy ez csakis az ember gyomra lehet. Egész életemre emlékezetes maradt az eset. «A mértéktelen evés – dühöngő pestis!» – mondtam magamnak, és ettől

az időtől kezdve mértékletességre szoktattam a gyomromat. Négyfelé törtem a kenyereket, s a kezdetben csak három részt ettem meg belőle. Az erőm nem fogyatkozott, és ugyanannyit tudtam dolgozni, mint előbb. Azután még egy részt kezdtem tartalékolni, és a fele kenyér ugyanúgy lecsillapította az éhségemet, mint az egész.

– És az asszonyokkal szembeni viselkedésedet hogyan magyarázod?

Batradz ismét mesélni kezdett:

– Portyán jártunk, mi, nart ifjak, és egy végtelen sztyeppre jutottunk, ahol sem fa nem volt, sem vizet nem találtunk, és egyetlen vadat sem látunk. Az emberek és a lovak is víz nélkül voltak, ráadásul pedig akkora volt a hőség, hogy egészen elerőtlenedtünk. Esteledett. A távolban világosságot pillantunk meg. Elindultunk a fény irányába. Egy falu volt ott. Az egyik házból egy éltesebb asszony és egy lány jött ki. Férfi nem volt a háznál.

– Térjete be hozzánk, háljatok meg nálunk: a vendéget az Isten küldi! – mondta az anya és a lánya.

– Összenéztünk, hogyan térjünk be egy olyan házba, ahol nincsen férfi? Az ágyakat elkészítve, hatiagul beszélgettek, gondolván, hogy senki sem érti meg őket. Én pedig tudok hatiagul. A beszélgetésüket hallgatva megértettem, milyen szerencsétlen lehet egy nő, és mennyire hiányozhat neki időnként a gyengédség. Akkor a szavamat adtam, hogy soha sem csalom meg azt az asszonyt, aki az oldalamon belép az apám házába, s nem teszek neki szemrehányást, ha hibázik.

Az idős nartok megdicsérték Hamicot a fia miatt, köszönetet mondtak magának Batradznak is. Felkeltek a székeikből és feloszlatták a gyűlésüket.

Bizonyos idő elteltével ismét arról folyt a szó a nartok Nagy Tanácsterén, hogy ki a legkiválóbb nart. Ismét sokat beszéltek, szüntelenül vitakoztak. Szirdon ekkor még nem tartózkodott a nihaszon.

Kérdezzük meg csak Szirdont! – döntötték el a nartok. Majd ő megmondja nekünk, ki legdicsőbb a nartok közül.

Ekkor megjött Szirdon is a nihaszra. A nartok megkérdezték tőle, ő pedig így válaszolt:

– Én azt tartanám a legjobbnak, aki meghúzná a lova nyereghevederét, amint ez a lovas mutatónyok előtt szokás, és ellovagolna a nartok Nagy Házába, ott lovas mutatónyokat végezne, úgy nekilendítené a lovát, hogy egy ugrással, a fecskéhez hasonlóan kirepülne a tetőn levő füstablakon. Azt tartanám a legjobbnak, akinek a lova ekével szántott barázdához hasonló nyomot hagy a nartok nagy völgyének napos oldalában. Azt, akinek lenne bátorsága behatolni az Isten tisztására, és elhozná magának feleségül az Isten lányát.

A nartok közül egy sem ajánlkozott akár egyetlen feladatot is teljesíteni ezek közül a hőstettek közül.

Az öreg Hamic fia, az acélmellű Batradz tudomást szerzett Szirdon szavairól. Nagyon bátor ember hírében állt, elhatározta, hogy megpróbálkozik annak a véghez vitelével, amiről Szirdon beszélt. Meghúzta a lova haslóját, amint a lovas bravúrok előtt szokás, ezután elvágtatott a nartok Nagy Házába, ott lovas mutatónyokat hajtott végre. Rácsapott az ostorral a lóra, s mint a fecske röppent ki a ló a füstablakon. Ellovagolt az Isten tisztásának a megkeresésére. Végigszáguldott a nartok völgyének napsütéses oldalán, és mint az eke szántotta barázda, akkora nyom maradt a lova után. Hogy meddig lovagolt már, ki tudná megmondani, amikor egy nagy barlanghoz érkezett. Ebben lakott a félszemű óriás.

– Isten hozott, nart ember! – köszöntötte őt a félszemű óriás. Mi szél hozott ide?

Hamic fia Batradz elmesélte neki a dolgát.

– Sajnálak téged ifjú, – mondta neki az óriás. – Miért jutott eszedbe ilyesmi? Kilenc fivérem volt, egyik erősebb, mint a másik, az egyik hatalmasabb a másikinál, és mind ugyanazért pusztultak el. A kilenc közül csak én maradtam meg egyedül, azonban amint látod, elvesztettem a fél szememet. Kérlek téged, térj vissza az apád házába. Még fiatal vagy, kár lenne, ha elpusztulnál.

– Nem lehet, – mondta Batradz. – Próbára kell tenni a szerencsémeket. Kérlek, mutasd meg nekem az utat, azután történjék úgy, ahogyan az Isten elrendelte.

– Akkor figyelj rám, napocskám! – mondta az óriás. Haladj tovább ezen az úton, sokáig fogsz menni, amikor eljutsz egy terméketlen sztyeppéhez. Bajba kerülsz. Te is, a lovad is majd elpusztultok a szomjúságtól. Sokat szenvedsz, azonban ha keresztüljutsz a pusztán és élve maradsz, akkor egy olyan országba érsz, ahol a nap a kerékhez hasonlóan a földön jár, mindent feléget, és az egész földet mély ráncok borítják. Ebben az országban vagy elégsz a lovaddal együtt, vagy belepottyansz egy repedésbe, és ott leled a halálot. Ha innen is megmenekülsz, elérsz egy parttalan tengerhez. Sok ember belepusztult már ebbe a tengerbe. Még a sas sem képes átrepülni rajta. Ha mégis átkelsz ezen a tengeren, akkor egy akkora madarat láthatsz, amelynek a szárnyai elzárják előled az ég fényét. Élve nem menekülsz előle. De minden megeshet! Lehetséges, hogy megúszod. Akkor eljutsz oda, ahol két hegy úgy tülekedik egymással, mint két öklelődő bárány. Csak közöttük juthatsz tovább. Nem egy vakmerő ember halálát okozták már ezek a hegyek. Azonban ha szerencsésen átjutsz közöttük, akkor az Isten égi síkságán találod magad.

Batradz megköszönte az óriásnak, és elindult azon az úton, amelyre mutatott neki. Először egy száraz pusztaságra ért el, s a lovával együtt majd elpusztultak a szomjúságtól. Egymást biztatgatva haladt tovább a ló és utasa ezen a víz nélküli pusztaságon, és elérték az országot, ahol a nap a földön jár, mindent eléget. A hőségtől a föld megrepedezett. Olyan meleg volt, hogy Batradz és a lova lélegzeni sem tudott. Amikor pedig Batradz már képtelen volt elviselni a forróságot, megkérdezte a lovától:

Mit tegyünk? Hová legyünk?

– Miattam ne izgulj, – válaszolta a ló a lovasának. – Összeszedem magam. Az ember és a ló eléggé szívósak. Azonban csak az képes kitartani, akinek eléggé erős az akarata.

Átvergődtek ezen az országon is, eljutottak a végtelen tenger partjára. A tengert látva megörvendezett a ló, és így szólt Batradzhoz:

– Ha már egyszer eljöttünk onnan, ahol a föld szétrepedezik a hőségtől, és eljutottunk a mély tengerhez, most már kibírjuk!

A ló belerohant a tengerbe, oldalazva úszni kezdett, mint a legfürgébb hal.

Átkeltek a tengeren, és egy újabb csoda volt előttük: délben olyan sötét lett, mint éjszaka szokott lenni. Nem látszott az ég kékje, egyetlen fénysugár sem tudott sehonnan oda behatolni. Csak az volt hallható, hogy egy hatalmas fekete madár szárnyai suhognak körben, amelyek mindent eltakarnak. Amikor Batradz meglátta, kihúzott a tegezéből egy acélhegyű nyilvesszót, ráillesztette az íjra, megfeszítette az idegét, s belőtte a nyilát a madárba. Az pedig még szaporábban verdesett a szárnyaival, azután lehullott a földre, összetörte magát.

Batradz folytatta az útját, elért a bárányok módjára tülekedő hegyekig.

– «Hogy tudnék átugratni közöttük?» – gondolta. A lova pedig ezt mondta neki:

– Csapj rám teljes erővel, úgy suhints, hogy a tenyeredről leszakadjon a bőr, a combomról pedig akkora darab váljon le, hogy kitelljék belőle egy cipőtalp!

Mihelyt szétvált a két hegy, Batradz rácsapott a lovára, a ló pedig nyilként repült át a két hegy között. Előttük az Isten síksága terült el. A síkság közepén egy kastély emelkedett. Batradz körbelovagolt rajta, azonban sehol sem talált rajta ajtót. Megállt a kastély mellett éjszakázni, levette a lováról a nyeret, és elengedte legelni.

Reggel a lány, aki a kastélyban élt, fogta az égi tükrét, és belepillantott, hogy megnézze, mi történik az egyes országokban. A nartok országára fordította a tükröt, meglátta a nartok mezején Batradz lovának a nyomát, amely olyan volt, mint az eke barázdája. Keresi, hogy hová vezet ez a nyom, látja, hogy egészen a palota lábáig. Itt magát Batradzt is megpillantja. Kiment hozzá, megölelte őt, és nem volt vége az örömüknek.

Férj és feleségként eltöltötték a palotában néhány napot, semmiben sem szenvedtek hiányt. Azután pedig, bár az Isten lánya nem akarta elhagyni a saját palotáját, Batradz elhatározta, hogy visszatér a nartokhoz. Az Isten lánya beleegyezett, hogy Batraddzal megy. Felkészültek az útra, megérkeztek a nartok országába.

Ezen hőstettei alapján ismerték el a nartok Batradzt a legkíválóbbnak maguk között.

Hamic halála

A nartok tisztelték az öreg Hamicot. Sok portyán vett részt, és sok narttal tett jót, soknak pedig ártott. A nart Borat Burafarnig régóta gyűlölte őt. Ez azért volt, mert neki elég volt rámosolyogni egy asszonyra, az illető nőnek pedig elegendő volt Arkiz fogát meglátni, többé nem tudott ellenállni Hamic csábításának. Emiatt sokan haragudtak rá.

Bicenon távozása után Hamic hamarosan találkozott Burafarnig feleségével és rámosolygott. Burafarnig felesége, amikor Hamic szájában megpillantotta Arkiz fogát, többé nem tudott ellenállni neki. Burafarnig sokáig megőrizte a szívében ezt a sérelmet, azonban tartott Hamictól, és nem tudta kitalálni, hogyan álljon rajta bosszút.

Szajnag-aldarnak, aki Borat nemzetséghez tartozott, a Borat nartok így panaszkodtak:

– Sok borsot tört már az orrunk alá ez a nart Hamic. Ha bosszút állnál rajta a nevünkben, örök hála köteleznél bennünket.

– Legyen úgy, – válaszolta nekik Szajnag-aldar. – Csupán csak az szükséges még, hogy az Ahszartaggatok is benne legyenek a dologban.

Természetesen, a Boratok nem merészelnek szembeszállni az Ahszartaggatok leghíresebb nartjaival egy ilyen ármányos ügyben. Szirdont azonban nem hiába nevezték az ég csalárdjának és a föld ravaszának. Összegyűjtött az Ahszartaggatok legalját, és kiabálni kezdett nekik:

– Ó, Ahszartaggatok, hallgassátok, amit megjövendelek nektek: Hamic okozza a pusztulásotokat, ezért meg kell őt ölnötök.

– Egy hatalmas kővel kell agyonvernünk, – mondta egy tökfilkó az Ahszartaggatok nemzetségéből.

– Ha még Batradzhoz hasonló gyermekei születnének neki, úgy hajszolnának bennünket, mint a szarvasmarhákat az itatóhoz, sőt még elegendő ivóvizet sem adnának nekünk.

Sok izgalmat okozott ez az ordítózás. Szajnag-aldar felfigyelt a kiáltásra, és megkérdezte:

– Mikor szokott Hamic portyára indulni, és melyik utat választja?

Burafarnig válaszolt:

– Szombaton halad át a Nartok hídján, s ha akkor elbánsz velem, az nemcsak a te szerencséd lesz, hanem a mienk is, ha kudarcot vallasz, akkor te is, mi is elpusztulunk.

Ettől az időtől kezdve Szajnag-aldar lesben helyezkedett el a Nartok hídján mellett, Hamicra várt. Reggel korán, amikor a kakasok először szóltak, Hamic felpattant a

lovára, portyára indult, sejtelve sem volt arról a veszélyről, amely leselkedett rá. A Nartok hídjára előtt a lova megtorpant. Hamic rácsapott az ostorral és így szólt:

– Mutassanak be áldozatként a megboldogultnak²⁶, mitől horkantál meg? A Boratok között nincs egy sem, akinek ne törtem volna már borsot az orra alá, de ki mer nekem csapdát állítani közülük? Szajzag-aga, az unokaöccsük pedig gyáva, kitől félsz akkor?

Ezeket a szavakat hallgatva Szajzag-aldar felugrott és így szólt Hamichoz:

– Előtted állok, esküszöm az apámra és anyámra! Kivárlak téged, és nem menekülsz előlem!

Hamic leugrott a lováról, s elkezdtek küzdeni. Sokáig küzdöttek, Hamic kezdett fáradni. Szajzag-aldar csapást mért rá az ívelt szablyájával. A csapás Arkiz fogát érte, az ívelt szablya éléből lepattant egy darab, holdként akadt fenn az égen a föld fölött.

Szajzag-aldar még néhány csapást mért Hamicra, végül megölte.

Az Ahszartaggatok hamarosan megtudták, hogy a rossz-szándékú Boratok unokaöccsének, Szajzag-aldarnak a kegyetlen karja okozta nekik ezt a gonosz sebet. A nart Ahszartaggatok hazaszállították Hamic testét. Aki a haragosa volt, örvendezett a halálán, aki pedig szerette, megsiratta őt.

Hogyan bosszulta meg Batradz az apja halálát

Batradz távoli portyán járt, és semmit nem tudott az apja haláláról. Az Ahszartaggatok eltemetvén Hamicot, úgy döntöttek, hogy értesítik Batradzt, hogy az apját valaki megölte.

– Ó, Borat kutyák, akik megölték Hamicot! Azonban a bosszúálló kard a fejetek fölött függ, – mondta Urizmag. Tudta, hogy Batradz nem hagyja az apja halálát megbosszulatlan.

Akkor az Ahszartaggatok az esti szellőhöz fordultak, megkérték őt, adja át üzenetüket a hajnali szélnek, hordja szerte földön és égen, keresse meg Batradzt, Hamic fiát, mondja meg neki, megölték az apját, a gyilkosa pedig ismeretlen. Ha ülve találja a hír, álljon fel rögtön, ha pedig állva éri őt a szomorú értesítés, akkor ne üljön le, hanem igyekezzen haza.

Az esti szellő átadta a szomorú hírt a hajnali szélnek. A reggeli szél bejárta az eget és a földet, rálelt Batradzra és a nartok szokása szerint először a részvétét fejezte ki neki:

– Szomorú hírnökként küldtek hozzád hajnalban a neves nartok. Az acélbajszú Hamicot, apádat egy gonosz kéz megölte, elment a Halottak országába.

A szomorú hírt hallván a sírva fakadt és a kopjájára támaszkodott Hamic acélos fia.

– Örökre összeomlott a házi tűzhelyem, váratlanul aludt ki a tüze!

– Súlyos ólomkönyvek potyogtak Batradz szeméből. Miután a sírással enyhült a szívét szorongató fájdalom, hazalovagolt.

Minél előbb igyekezett hazaérni – hogyan is történhetett volna másképpen! Meggörnyedten, fejét lecsüggesztve ment be a házba, és kérdezte Satanától:

– Mondd anyám, ki ölte meg az apámat?

– Azt hallottam, hogy az apád természetes halállal halt meg, gyermekem. Eljött az életének vége, megfizette az Istennek a tartozását. Örvendek, hogy épségben, baj nélkül tértél haza

Satana tudta, hogy Batradz bosszúja szörnyű lesz, féltette őt, ezért nem akarta megnevezni neki apja gyilkosát.

Batradz azonban rögtön rájött a ravaszságára. Gyöngéden megkérte:

– Anya, gabonát szeretnék enni, amelyeket olyan ízletesre pirítasz a tűzhelyen:

– Máris, gyermekem! – mondta Satana örvendő.

Gyorsan a tűzhelyre tett egy serpenyőt, és megpirította a gabonát. Egy facsészét megtöltött a forró magvakkal, és megkínálta vele Batradzot.

– Vajon fakézzel neveltél engem, anyám? – kérte szemrehányón Satanától, rámutatva a facsészére.

Satana akkor meztelen tenyérrel kivett egy maréknyit a forró gabonából, odanyújtotta Batradznak. Ő pedig megszorította a forró magvakkal teli markát, s még egyszer megkérdezte tőle:

– Mondd meg gyorsan, ki ölte meg az apámat? A forró magvak égették Satana tenyerét, nem tudta tovább elviselni, és kimondta.

Összeesküdtek az apád ellen. Szajneg-aldar ölte meg, a gyilkosságban pedig Burafarnig Borat segített neki. Elosztották egymás között a holmiját: Szajneg-aldar kapta a kardját, Hamic cobolyprémes bundáját pedig Burafarnig Borat vette magához. Gyorsjárású lovával pedig Szoszlan vágatott el.

– Elmegyek megbosszulni az apám halálát, visszaszerzem minden vagyonát, – mondta Batradz.

Felnyergelte Hamic lovát, Dur-Durt, felpattant rá, és elindult az útjára.

– Várj csak, – mondta Satana. Batradz megfordult.

Hová indulsz most? – kérdezte Satana.

– Szajneg-aldarral kezdem, – felelte neki Batradz.

– Jaj, napocsám, szeretett kisfiam! Nem olyan könnyű ám elbánnod Szajneg-aldarral. Csak a saját kardjával lehet őt megölni. Ha már elszántad magad, hogy megöldöd őt, akkor jól figyelj arra, amit neked mondok. Minden reggel, virradatkor kihajtja a gyorsjárású lovát a forráshoz megitatni. Ekkor kell odamenned hozzá. Amikor meglátod őt, mondd neki: «Jó reggelt, tiszteletreméltó férfiú!» Köszöntitek egymást, és megkérdezi majd: «Honnan kerültél ide ilyen korán? Ide még a vadak sem tévednek, és a madarak is elkerülik ezt a helyet. Hogyan tévedtél erre?» Ezt feleld neki:

«Nem tudok mit kezdeni a fiatal és buzgó szívemmel. Kardot szeretnék kovácsoltatni Kurdalagonnal, az égi kováccsal, előkészítettem már a szenet és a vasat is hozzá, most pedig megkérdezgetem az időseket, kinek van a legjobb kardja, hogy az enyém annak a mintájára készülhessen el. Azt a választ kaptam az öregektől, hogy a Szajneg-aldaréhoz hasonló kard nincs ezen a világon». Szajneg-aldartól ezt a választ kapod: «Csak annyi ember maradjon meg ezeknek az öregeknek a családjából, ahányan az én kardomhoz hasonlót kovácsolnak». Ekkor Szajneg-aldar kivonja a kardját a hüvelyéből. A nap és a hold ragyognak ennek a kardnak az élén, és a föld tükröződik vissza róla. Odanyújtja neked a kardját a hegyénél fogva, te pedig azonnal hátrálj meg a lovaddal, mintha megrémülne a kard tündöklésétől. Ezt azért tedd, mert amint csak hozzáérsz a kard hegyéhez, megöl téged. Azt mondja neked Szajneg-aldar: «Jaj, fiatalember, úgy látszik, hogy a lovad fél a kardtól?» Így felelj neki: «Pedig jó néhány kard villogott már a szeme előtt a csatákban.» Akkor kérd meg Szajneg-aldart, engedje meg, hogy a markolatánál fogva kezdedbe vehesd a kardot. Ő beleegyezik, akkor jól nézd meg a kardját – egészen a közepén lesz egy csorbulás, s akkor mondd: «Kár, hogy egy ilyen csodálatos kardnak csorba az éle». – «Mindez a nart Hamic miatt történt, hogy törné ki a nyavalya a Holtak Országában. A csodatévő fogán csorbult ki a kardom éle». Hallgasd őt, majd nézz körül, mintha elvesztettél volna valamit. Amikor befejezi a beszédet, kérdezd meg tőle: «És hol kel fel nálatok a nap, apámuram? Ez a vidék ismeretlen nekem, félek, hogy eltévedek». Szajneg-aldar megfordul, megmutatja neked, honnan kél a nap, s akkor gyűjtsd össze minden erődöt – ami csak a karodban van, ne

sajnáld. Csapj a nyakához – a nyakán kívül sehol sem fogja őt a kard. Csak így, és nem másképpen tudod megölni őt.

Batradz ellovagolt. Jó sokáig lovagolt már, amikor elérkezett Szajneg-aldar országába.

Hajnalban Szajneg-aldar mindhárom lovát kihajtotta a forráshoz itatni.

Batradz odament hozzá, és így szól:

– Jó reggelt, tisztos férfiú!

– Isten hozott, fiatalember! Honnan vetődtél ide ilyen korán? Ide még a vadak sem tévednek, s még a madarak is elkerülik ezt a helyet. Hogy jutottál ide?

– Nem tudok mit kezdeni a fiatal és buzgó szívemmel. Kardot szeretnék kovácsoltatni Kurdalagonnal, az égi kováccsal, kiégettem már a szenet és a vasércet is megszereztem hozzá, most pedig kérdezzem az időseket, kinek van a legjobb kardja, hogy az enyém annak a mintájára készülhessen el. Azt a választ kaptam az öregektől, hogy a Szajneg-aldaréhoz hasonló kard nincs ezen a világon».

Csak annyi ember maradjon meg ezeknek az öregeknek a családjából, ahányan az én kardomhoz hasonlókat kovácsolnak, kiáltotta Szajneg-aldar, és kivonta a kardját.

A nap és a hold ragyognak ennek a kardnak az élén, és a föld tükröződik vissza róla. A hegyével átnyújtotta a kardját Batradznak, Batradz pedig hátrahúzta a gyeplőt, a ló elhátrált a kardtól, mintha félne tőle.

– Jaj, fiatalember, úgy látszik, hogy a lovad fél a kardtól! – mondta elmosolyodva Szajneg-aldar.

– Elég sok kard villogott a csatákban a lovam szeme előtt, – felelte Batradz. – Kérlek, engedd meg, hogy kezembe vehessem a kardodat a markolatánál fogva.

Szajneg-aldar átnyújtotta Batradznak a kardja markolatát, az pedig megragadta a markolatot. Megszemlélte a kardot, hümmögött, és bólogatott a fejével, mutatva, hogy a csodálkozástól és a meglepetéstől még a szava is elállt. Amikor észrevette a csorbát a kard élén, így szólt:

– Aj-jaj!... Ilyen csodálatos kard, mégis csorba az élének közepe.

– Ez a nart Hamic miatt van, törje ki a nyavalya a Halottak Országában! Akkor csorbult ki a kardom, amikor beleütközött a csodatévő fogába.

Az apja emléke fölötti gyalázkodást hallgatva, úgy feldühödött Batradz, hogy igen nehezeére esett tovább türtöztetni magát, ezért gyorsan megkérdezte az aldartól:

– Melyik oldalról kel fel a nap nálatok? Ismeretlen számomra ez a vidék, nehogy eltévedjek benne.

Amikor Szajneg-aldar kelet felé fordította a fejét, Batradz úgy a nyakához vágott a karddal, hogy Szajneg-aldar feje lerepült a földre.

«Hiszen a nartok nem fogják elhinni nekem, hogy megöltém őt», – gondolta. Levágta a halott jobb kezét és magával vitte.

Amikor a szülői házhoz érkezett, így kiáltott Satanának:

– Anyám, megbosszultam az apám halálát! Levethetem magamról a gyászruhát!

Amikor Satana kijött a házból, a lába elé dobta Szajneg karját. Satana ezt mondta:

– Szajneg-aldart nem tudtad ilyen könnyen legyőzni. Valami szegény pásztor karját vágta le, Nem könnyű elhinni a szavaid igazságát: ha holnap aranyhajcsomókat hoz a reggeli szél, és apró szemű véres eső hull hajnalban – akkor azt fogja jelenteni, Szajneg-aldart ölted meg.

– Reggel pedig, kora hajnalban, még sötétben kelt fel Satana, végigfutott a földek között a síkon, egy ösvénykén felment egy magaslatra. Nyújtózkodott, széttekintett, és egyszeriben azt látta: kisszemű véres eső szitál a mezőre, a szél pedig aranyhajcsomókat hoz – Szajneg-aldar feleségei férjüket siratva kitépték a hajukat, a

reggeli szél pedig elhordta errefelé; bánatukban megkarmolászták az arcukat, és véres eső hullt a földre.

Hazatérve Satana mondta is Batradznak:

– Légy sikeres az életedben, fiacskám! Meggyőződtem róla, hogy megbosszultad az apád halálát. Azonban nem méltó hozzád, hogy olyan embert, mint Szajneg-aldar, levágott kézzel küldj a Halottak Országába. Jóllehet, megölte apádat, azonban nem gyalázkodott a teste fölött. Satana pedig átnyújtotta Batradznak Szajneg-aldar selyembe csomagolt karját.

Batradz egy szót sem szólt, felült a lovára és ellovagolt Szajneg-aldar országába. Az aldar faluja határába érve leszállt a lováról, beledöfte a kopjáját a földbe, megkötötte hozzá a lovát, maga pedig elment Szajneg házához, és a nartok szokása szerint az aldar karjával fejen ütötte magát. A temetésre érkezett emberek is ott álltak már. Batradz bement, megadta az illő tiszteletet az elhunytak, a levágott kezét a mellére helyezte annak, és így szólt:

– Fogadja be a föld a poraidat! Megölted az apámat, én megbosszultam őt, megtörtént a büntetés. Visszahoztam a kezedet.

Szajneg-aldar rokonai és barátai kezdetben váratlan fordulattól kővé meredve hallgatták Batradz hangos szavait, a beszéde végén azonban megindult közöttük a morgás. Az emberek azt mondogatták egymásnak:

– A szarvas maga jött el a fejsze alá. Itt van a gyilkos, mit késlekedünk! S arról kezdtek beszélgetni, miféle büntetést szánnak neki. Batradz pedig némán, nyugodtan hallgatta őket.

Az emberek tömegéből, akik az elhunytat utolsó útjára jöttek elkísérni, kivált egy aggastyán, és így szólt:

– És a lova? Hol van a lova?

– A falu szélén. A kopjáját a földbe döfte, és ahhoz kötözte a lovát.

– Mielőtt a büntetésről beszélénk, – mondta egy öreg, – gyertek csak mielőbb, húzzátok ki a kopját a földből, és vezessétek el a lovát.

Ki ne próbálkozott volna meg Batradz kopjájával, egyedül és együttesen is, azonban senki sem tudta még meglazítani sem.

– Hogyan ölnétek meg azt az embert, akinek a kopjáját a földből ki sem tudjátok ráncigálni? – kérdezte az agg. – Napocskáim, verjétek ki ezt a gondolatot a fejetekből, ha csak nem akarjátok, hogy közületek minkit megöljön. Láthatjátok, hogy nem közönséges közönséges halandó ölte meg a mi Szajneg-aldarunkat.

A rokonok és barátok ezután úgy döntöttek, hogy szabadon engedik Batradzt. Tehettek volna valami mást?

Batradz pedig a szokás szerinti tisztelettel búcsúzott el a halottól, s mindazoktól, akik siratták őt, kiment a falu szélére, kihúzta a földből a kopjáját, és ellovagolt.

Egyenesen Burafarnig Borat házához tartott, belovagolt az udvarba, leszállt a lóról és elkiáltotta magát:

– Gyere ki, Burafarnig, vendéged érkezett! Burafarnig kijött, felismerte Batradzt, a kardja után kapott, azonban még ki sem sikerült a hüvelyéből rántania, amikor Batradz lecsapta a fejét, ami legördült a földre. Batradz pedig felugrott a lovára, megsarkantyúzta, azt a látszatot keltve, hogy menekülni szeretne. Burafarnignak mind a hét fia a nyomába eredt, hosszan egymás után húzódtak el az úton. Akkor Batradz visszafordította a lovát, s mind a hetet megölte. Majd hazatért, és mindenről beszámolt a bölcs Satanának.

Eltelt néhány nap, amikor egyszer reggel így szólt hozzá:

– Fel kell keresnem Szoszlant, meg kell tudnom, hová hajtotta el apám sólyomszárnyakon járó táltos lovát. Satana pedig meghagyta neki:

– Csak meg ne öld őt, napocskám! Senki sincs a nemzetségünkben, aki különb nála.

Szoszlan ekkortájt a Szuh sztyeppén időzött. Ott legeltette Hamic három táltos lovát, és senkinek sem engedte meg, hogy keresztüllovagoljon ezen a mezőn. Amikor a távolból megpillantotta Batradzt, rákiáltott:

– Honnan veszed magadnak a bátorságot, hogy ide jöjj, amikor még a madárnak sem szabad átrepülni ezen a sztyeppén?

Batradz egy szót sem szólt neki, nyilat helyezett az idegre, ellőtte, Szoszlán pedig szintén nyílveszővel felelt vissza. Így lövöldöztek egymásra a nyilaikat, amelyek sorra visszapatogtak az acélos testükről, egymásnak ütköztek a levegőben, és hitvány forgácsá foszlottak szét. Akkor kivonták a kardjaikat, egymásnak rontottak, vagdalták egymást, csak úgy röpködtek a szikrák a pengéik alól, amikor az acélból való testeiknek ütköztek. Visszatolták a kardokat a hüvelyükbe, birkózni kezdtek egymással. Sokáig küzdöttek, amikor Batradz a földhöz csapta Szoszlant. Kihúzta a kardját a hüvelyéből, és már majdnem elvágta Szoszlan nyakát, amikor az eszébe jutott Satana kérése.

– Mit tegyek? Satana a szavamat vette, hogy nem öllek meg téged, mert a legkiválóbb vagy a nemzetségünkben. Ezért megbocsátok neked, a nyakadon hagyom a fejedet. Szoszlan a földön fekvé elmosolyodott:

– Örülök annak, hogy a nemzetségem közül most akadt valaki, aki erősebb nálam. Most már akár meg is ölhetsz.

Batradz azonban hogyan is ölte volna meg őt! Segített felkelni Szoszlának. Szoszlan bevezette Batradzt a sátrába, tisztességesen megvendégelte, azután így szólt hozzá:

– Ha karod, elviheted az apád mindhárom táltosát.

Batradz fogta mindhárom paripát, ellovagolt velük a nartok falujába. Szoszlan pedig elkísérte őt.



Batradz nem tudta feledni az apja meggyilkolását és a halálos sérelmet, amelyet a nartok okoztak az anyjának. Összehívta a nartokat, így szólt hozzájuk:

– Vétkesek vagytok az apám halálában, ti kergettétek el az anyámat, Bicenont is. Ezért azt követelem tőletek, hogy fizessetek nekem az anyámon esett sérelemért és az apám haláláért.

Ezt mondta Batradz, és elment. Mit tegyenek? Hogy legyen? Kétségbe estek a nartok. S ekkor Szirdon a következőt tanácsolta:

– Menjete el hozzá, mondjátok neki: «Hamic halálában nem vagyunk vétkesek, veled megküzdeni pedig nincs erőnk. Ezért a te szád mondja ki a döntő szót rólunk. Amit kérsz tőlünk, teljesíteni fogjuk».

Nartokat küldtek Batradzhoz, mondják meg neki:

– Hamic halálában nem vagyunk vétkesek, megküzdeni veled nincs erőnk. Ezért a te szád ítélt fölöttünk. Amit követelsz tőlünk, teljesíteni fogjuk.

Batradz azt üzenté a nartoknak:

– Ha nekem kell ítéletet mondanom fölöttetek, akkor halljátok:

Nem sokat követelek tőletek a bűneitek megváltásáért. Házat építetek magamnak. Havasszépe törzsekből legyenek az oszlopai. A tartó keresztgerendáit som törzséből

akarom. A felső gerendáit kecskefűzből szeretném elkészíttetni. Ha mindezt megszerzitek nekem, akkor minden tartozásunk rendezve lesz.

A nartoknak nagy kő esett le a szívéről, amikor meghallották, milyen könnyű feltételeket szab nekik Batradz. Minden háznál befogtak egy pár ökröt, és kora reggel kimentek az erdőre, hogy megkeressék és kivágják a Batradz házához kért fákat. Mentek, mentek az erdőben, és jöllehet sok havasszépére leltek, azonban mindegyik csak az ember derekáig ért fel, nem volt alkalmas tartóoszlopnak egy házhoz. Arányos és gyönyörű a som, azonban nem vastagabb az ember karjánál, de egyetlen keresztgerendának megfelelő fácskát sem találtak. A kecskefűz szép bokor, azonban vékonyak és hajlékonyak az ágai, de csak olyan vastagok, mint az ember ujjja.

Lecsüggesztett fejfel tértek vissza az erdőből, összegyülekeztek, és így szóltak Batradzhoz:

– Összejártuk az erdőt, azonban nem találtunk oszlopnak alkalmas havasszépét, sem keresztgerendának alkalmas somot, tetőgerendának alkalmas kecskefűzre sem akadtunk. Azonban, ha lehetséges, lágyítsa meg az Isten a szívedet, s mondd meg nekünk, hogyan tudnánk más módon vezekelni a bűneinkért?

Batradz így válaszolt nekik:

– Itt van az apám bőrtarisznyája. Töltsétek tele bársony- és selyem kelmék hamujával.

A nartok lecsüggedt fejfel hallgatták Batradz szavait. De mit is tehettek mást! Összegyűjtötték az asszonyaik és gyermekeik selyemruháit, és tüzet raktak belőlük az Uaszakup-tetőn. Batradz pedig ugyanakkor így imádkozott az Istenhez:

– Istenek Istene küldj a földre egy hatalmas orkánt vagy forgószelet!

Amint a nartok elégették az asszonyaik és a lányaik selyemruháit, egy hatalmas orkán, dühöngő forgószelet zúdult a földre, úgy elhordta a hamut, hogy még csak egy gyűszűnyi sem maradt belőle. Összegyűltek a nartok, és így szóltak Batradzhoz:

– Látod, levetkőztettük az asszonyainkat és a lányainkat. Minden selyem és bársonyruhát szamarakra raktunk, elvittünk az Uaszakup-tetőre, elégettünk, egy hatalmas forgószelet pedig úgy elfújta a hamuját, hogy még egy gyűszűnyit sem hagyott belőle. Mondd meg nekünk, mit tehetünk, hogy jóvá tegyük a bűneinket!

Batradz azt mondta nekik:

– Többé nem akarok veletek élni. Hogy megszabaduljatok tőlem, én pedig tőletek, gyűjtsetek össze minél több tövist, szítsatok tüzet, és égessetek el a lángján.

Egyetlen tüskés bokor sem maradt a nartok országában. Hatalmas hegybe gyűjtötték össze a nartok. Batradz felmászott a legtetejére, és leült. A nartok alággyűjtottak, gyorsan szétterjedt a tűz a száraz tüskében, s hamarosan lángolt az egész hegy. Bámulták a nartok a hatalmas tüzet, reménykedtek, hogy Batradz csak elég benne, és megszabadulnak végre tőle. Mind forróbban izzott a tűz. A vörös után kékre változtak a lángok, Batradz pedig vörösén izzott. Akkor kiugrott a lángok közül, egyenesen oda, ahol az a forrás tört elő, amely a nartok faluját itatta vízzel. Hamarosan kiszáradt, és gőzzé változott tőle. A nartok elepedtek a szomjúságtól, mert sehhol sem találtak vizet. A felhevült Batradz pedig ott ült a forrásukban, s nem adott nekik vizet. Akkor elküldték hozzá a gyerekeiket és az öregjeiket, hogy adja vissza a vizet a nartok falujának.

Batradz megkönnyorült rajtuk, visszaadta a vizet a nartoknak, azonban még nem enyhült meg a szíve, még mindig elégtételt követelt az apja halála és az anyját ért sérelem miatt.

Ekkor kétségbe estek a nartok, várták a pusztulását. Szirdon így szólt hozzájuk:

– Én megszabadítanálak benneteket ettől a szerencsétlenségtől, azonban nem vagytok hálásak a jótetteimért, az osztozkodáskor pedig a leglustább ökröket és a legsoványabb borjakat adjátok nekem.

Ekkor közbekiáltott egy hang a nartok közül:

– Légy kegyes hozzánk, Szirdon, ments meg bennünket Batradztól, s bármit kérsz tőlünk, mindent megadunk neked.

Szirdon elment Batradzhoz. Útközben aggódva latolgatta: «Ha szemből megyek hozzá, azt gondolhatja, leselkedem és megölkhet. Ha hátulról közelítem meg, úgy tarthatja, hogy üldözöm».

Sokáig töprengett, amíg kiötlötte a dolgot. Amikor Batradz elment hazulról, mintha nem látná őt, megjelent előtte az úton, mutogatni kezdett az ujjával a fejére, nyögött és jajgatott:

– Hamic kedves barátom volt! Ismerem a gyilkosát, de nincs elegendő erőm a megbosszulására!

– Kit ismersz azok közül, akik megölték az apámat? – kérdezte tőle Batradz.

– Nincs előtted titkom. A te apádat a földi és égi szellemek meg az óriások tanácsára ölték meg. Most mindnyájan egybegyűltek a magas uarppi várban, és Hamic lelke fölött ítélkeznek.

Batradz ezután összegyűjtötte a nartokat, megparancsolta nekik:

– Kötözzetek engem egy nyílveszőhöz, és lőjétek ki ezt a nyilat Uarpp várába.

A nartok úgy tettek. Hozzákötözték egy nyílveszőhöz. Megcélozták vele az Uarppi várat, és kilőtték őt. Batradz elrepült, átütötte a várfalat, kirántotta a kardját, elkezdte vele szabdalni a földi és égi szellemeket meg óriásokat. Szereszét röpködnek a levágott karok és szárnyak. Csak kevésnek sikerült megmenekülnie ebből a mészárlásból.

Batradz halála

Azután, amikor a nartok haragja – Szirdon – ráuszította a földi és égi szellemekre, Batradz könyörtelen háborút kezdett ellenük. Ahol csak érte, ott pusztította és rontotta őket. A szellemek és az óriások pedig mindannyian összegyülekeztek és elmentek panaszkodni az Istenhez.

– Nincs nyugtunk Hamic fia Batradztól! Pusztítsd el! Ha élve marad, mi veszünk el. Ha mi maradunk meg, neki kell elpusztulnia.

– Nem tudom, hogyan segíthetnék nektek, – felelte az Isten. Az akaratom ellenére jött a világra, és nincs hatalmam elpusztítani őt.

Batradz, amikor megtudta, hogy a szellemek és az óriások bepanaszolták őt az Istennél, kíváncsian gondolta: «Micsoda hatalmas lehet az Isten, akinek a földi és égi szellemek és óriások bepanaszoltak engem! Megyek, és meglátogatom őt».

Felkészült a távoli útra, elindította a lovát az Isten égi háza felé. Az Isten, amikor megtudta, hogy Batradz hozzá indul, egy tarisznyát dobott elé az útra, amely éppen olyan nehéz volt, mint az egész föld súlya. Batradz a lóról le sem szállva, a tarisznyát az ostora végével szerette volna felemelni. Beleakasztotta, maga felé húzta – a lova egészen a hasáig besüppedt a földbe, az ostornyele pedig beleroppant.

«Miféle csoda ez!» – ámult el Batradz, leszállt a lováról, mindkét kezével megragadta a tarisznyát, próbálta megemelni, azonban a térdéig besüllyedt a földbe. Otthagyta a tarisznyát és továbblovagolt.

Akkor az Isten egy aranyfonálból való gombolyagot dobott elé az útra. Ez a fonál olyan hosszú volt, mint a földön növekvő összes növény gyökere, s olyan erős, mint a gyökerek összesen.

– Tessék csak, ennek a gombolyagnak még hasznát veszem, – mondta Batradz, – elviszem Satanának subát hímezni.

Le sem szállt a lováról, csak lehajolt, és megfogta a gombolyagot.

Fel akarta emelni, de az meg sem mozdult a helyéről. Akkor leugrott a lováról, azonban bármennyire igyekezett, hogy felemelje a gombolyagot, egy hajszálnyira sem volt képes elmozdítani a helyéről.

– Van még a világon erősebb is nálamnál, – monda Batradz, és megfordította a lovát.

Akkor azonban szembetalálkozott Uasztirdzsinek és Eliának, a villámok uralkodójának hét-hét fiával. Rájuk vetette magát, és megölt mindegyikük fiai közül hármat-hármát. Azok pedig, akik el tudtak menekülni, elrepültek az Istenhez, és kérték őt:

– Istenünk, ki a kedvesebb neked: mi-e vagy Hamic fia Batradz?

Az Isten akkor így szólt hozzájuk:

– Nem pusztíthatom el őt. Csak természetes halállal pusztulhat el. Menjetek el a Naphoz, és mondjátok neki, hogy egy nap alatt annyi meleget bocsásson a földre, mint egész esztendő alatt kellene összesen. Nektek pedig a Hazm sztyeppére kell csalogatnotok Batradz, és ott küzdjete meg vele. Az ólmot verjétek kövekkel, hogy keményebb legyen a kőnél, és dobáljátok Batradzra ezeket az ólomrögöket. A heves küzdelemtől olyan lesz ezen a napon, mint a láng, felhevül, és a forrásába veti magát, hogy lehűljön, én azonban kiszáritom a forrást. Akkor a tengerbe ugrik, azonban a tenger is kiszárad ezen a napon.

Összegyülekeztek a földi és égi szellemek meg az óriások, s az isten parancsa szerint cselekedtek. Azután a Nap akkora forróságot árasztott a földre, mint egész esztendőben együttesen szokott. A Hazm mezejére csalták a démonok és az óriások Batradzt, és elkezdtek keményre kalapált ólommal dobálni. Batradz nyilaival válaszolt, halálra sebezte Uasztirdzsi négy fiát, meg elpusztított Uacilla gyermekei közül is hármát. Azonban a démonoknak és óriásoknak ez a csatája nem fejeződött be ennyivel. A nap olyan erősen sütött, mint a tűz, Batradz felizzott.

– Várjatok csak, ha lehülök, akkor megmutatom nektek! – fenyegetőzött.

Odafutott a forráshoz, amelyben egy csepp víz sem volt. Beledobta magát a tengerbe, azonban s tenger a fenekéig kiszáradt. Áttüzesedett, fellobbant Batradz, egy pillanat alatt kiégett a belseje, mert edzés nélkül maradt, amikor Kurdalagon megacélozta a testét. S alighogy kiégett a belseje, a földre rogyott és meghalt.

Batradz teste mozdulatlanul fekszik, a démonok és az óriások pedig röpködnek fölötte. Batradz testéből hirtelen olyan mérgező szag áradt, hogy a szellemek és az óriások lehullottak tőle a földre majd kimúltak, az életben maradtak pedig elmentek az Istenhez s ismét panaszkodni kezdtek neki:

– Sokat szenvedtünk mi tőle életében is, de holtában még többet gyötrődünk tőle a halála után.

– Menjetek, és temessétek el a Szafi kriptában! – mondta az Isten.

Ekkor a démonok és az óriások elrepültek Batradz teteméhez, de együttesen sem voltak képesek megmozdítani őt. Befogtak tizenkét pár ökröt, s együttesen húzták velük, azonban Batradz egy hajszálnyit sem mozdult.

Ismét elrepültek az Istenhez, aki azt mondta nekik, hogy két bikát fogjanak be, amelyek ugyanazon a napon jöttek a világra, amelyiken a farkasok fejedelme, Tutir ünnepli a neve napját: az ezen a napon világra jött szarvasmarhák ugyanis titokzatos erővel rendelkeznek. A démonok és az óriások befogták a Tutir névnapján született két bikát, ezek elhúzták Batradz testét a helyéről és elvonszolták Szaf kriptájáig. Ezzel azonban még nem ért véget a dolog. Sehogyan sem tudták bevonszolni a kriptába a tetemet. Húzták a fejével előre – a könyökénél fogva megakadt az ajtófélfában. Próbálkoztak a lábával előre behúzni – a lábái szétterpeszkedtek, s nem fért be a teste a kriptába. A szellemek és óriások ismét elrepültek az Istenhez, és beszámoltak a történekről.

– Temetési ajándékot követel tőlem Batradz, – mondta az Isten, és három könnycseppet ejtett Batradz testére.

Ezután könnyű volt a testet behelyezni a kriptába, és eltemetni. Az Isten könnyei pedig legördültek a földre, és azokon a helyeken, ahová lepottyantak, három szentély keletkezett: Tarandzselosz, Mikalgabirta és Rekom.

Acamaz

Acamaz és a szépséges Agunda

Az öreg Acának három fia volt. Amikor meghalt, a fivérek osztozkodni kezdtek az örökségén. Sokáig osztozkodtak, de sehogyan sem tudtak megegyezni, s végül összevesztek.

Tisztes nart férfiakat kértek fel az ítékezésre. Azonban ők sem tudták úgy szétosztani az örökséget, hogy Aca fiai megelégedtek volna vele. Hétszer jöttek össze a nartok a nihaszon, ítéleztek, rendelkeztek az ügyről, dönteni azonban mégsem tudtak.

Az öreg Magujrag, a nartok legöregebbike, szegény volt. Kialvóban levő szemeiből örökké könny szivárgott. Magára vállalta a döntőbíráskodást az örökség szétosztásában, és így ítelt: Az idősebb fiúk kapják a jószágot, a legfiatalabb, Acamaz, – csak az öreg Aca elmaradhatatlan aranytilinkóját.

Az idősebb fivéreknek tetszett ez a döntés. Acamaznak szintén nem volt ellenvetése. Az aranytilinkót, amelyet örökségként kapott, maga Afszati ajándékozta Acamaz apjának. Az églakó Nikkolával és Uasztirdzsival együtt sokszor vendégeskedett Afszati a nart Acánál, és esküvel örök barátságot kötött a nart Aca és az églakó Afszati. Sok ajándékot ajánlott Afszati a barátjának. Aca mindet visszautasította, csak az aranytilinkót fogadta el a barátjától.

Most ez a tilinkó Acamaz kezébe került. Fogta és elment a Fekete-hegyre. Acamaz olyan gyönyörű ifjú volt, hogy amikor a nihasz mellett elhaladt, a nartok, akik ott üldögéltek, azt mondogatták:

– A Bonvarnon, a naplemente és a napfelkelte csillaga bukkant-e fel a hegy mögül?

– Nem, nem a Hajnalcsillag ez, hanem a merész Acamaz, Aca fiacskája indul a hegyekbe.

– Nem a Kardahsztali csillaga ragyog a fűvön?

– Nem, ez nem a Kardahsztali, – mondták az öregek a nihaszon, – a kis Acamaz, Aca fia, aki fogta az aranytilinkóját, és elindult a Fekete-hegy tetejére, oda, ahol Szajneg-aldar lánya lakik.

Szajneg-aldarnak csak ez az egyetlen lánya volt, és rajta kívül nem volt gyermeke. Gyöngéden szerette Szajneg-aldár a lányát – a szépséges Agundát. Agunda súlyos selyemhaja egészen a sarkáig ért, fekete szemének pillantása az eső utáni verőfényhez volt hasonló, bármiféle munkához fogott, égett a kezében, szaporán haladt vele. Hát még, milyen gyönyörű volt a járása, akár egy úszó hattyú, olyan kecsesen járt korán reggel vízért, ringott a hajlékony dereka, a hold rásütött a réz korsójára, amelyet a hátán cipelt, a nap fénye pedig ragyogott az arcán.

Bolyhos hab borította az ifjú nartok lovait – akik gyors szarvasokra vadásztak, lovas bravúrokat mutattak be a Fekete-hegy lábánál, hogy magukra vonják a hegytetőről a szépséges Agunda tekintetét. Sok ökörbörtalpat elkoptattak az idősebb nartok, akik

leánykérőbe jártak a Fekete-hegy csúcsára Szajneg-aldar lányához, a gyönyörű Agundához.

Aca legkisebb fia, a vakmerő Acamaz, magával vitte az apjától örökölt egyetlen kincsét, – az aranytilinkót.

Művészi ezüstdíszrel volt díszítve a tilinkó. A vakmerő Acamaz felment a Fekete-hegyre, felkúszott a legmagasabb sziklára, szájára helyezte a tilinkót, és játszani kezdett. A tilinkó tiszta hangjára agancsos fejeiket hátravetve bögni kezdtek a szarvasok, majd táncba kezdtek. Az erdő sűrűjében a félénk zergék, a fák hegyéig ugrálva ropták a táncukat. A Fekete-hegy sötéten meredő sziklájához odasereglettek a fekete kecskék – szilaj szimdet jártak a rövidszarvú tulkokkal, s bámulatos ügyességről tettek tanúságot a táncukban. Leszaladtak a meredek lejtőkön a félénk dámszarvasok és őzek, s lebámultak a völgyekbe, ahol a bakjaik az agancsaikkal birkóztak. A nyulak és a rókák pedig vidáman kergetőztek a sík rónán. Afszati minden vadállata, nyájukban gyülekezett a függőleges sziklák alatt. Falvara háziállatai nyájukban és gulyákban özönlöttek a tágas réteken.

Odaadással játszott a vakmerő Acamaz, a szívekbe hatoltak a aranytilinkójának a hangjai. A déli magas hegyekben felébresztették meleg barlangjaikban a sötétbarna medvéket. Morogva és bögve ébredtek fel, elhagyták a barlangjaikat, és a sötét erdők titokzatos mélyén lomha táncba kezdtek.

A barna mezőkön gyönyörű virágok bontogatták a szirmaikat. Lenge pillangók és fürgé méhek röpködtek virágról virágra a nektárért, zümmögésük betöltötte a mezőt.

Az erdő madárkái hangosan daloltak, nótájukkal visszhangozták Acamaz játékát.

A szürke tűzokok és a fekete gólyák pedig kijöttek a Gumi síkságra, s olyan táncba kezdtek, hogy elragadtatva bámulta őket a világ.

A föld fölött gomolyogva vonuló felhők pedig meleg könnyeikkel öntözték a földet, áztatva a talajt az erdőrengetegek szélein. Vihar kerekedett a föld fölött. Minden fűszál megújult és megszépült az esőtől.

Acamaz varázslatos ujjai még gyorsabban futkároztak a tilinkón, az erdőrengetegek teteje zöld hullámvásba kezdett. A sziklás lejtők zöld selyemruhába öltöztek.

A hegyek pedig zengve visszhangozták Acamaz tilinkóját. A Fekete-hegy táncba kezdett a Fehér-heggyel – a Fekete-hegyről földcsuszamlások indultak el, és fehér homokfelhő szállt a Fehér- hegy fölött.

A kis Acamaz szívet gyönyörködtető játéka mindent felébresztett, megindított a földön. A gleccserek örök jege olvadozni kezdett, viharos robajjal igyekezett lefelé a szűk szakadékokon keresztül a tágas síkságokra. Az egész világ vidáman tekintett a tavaszi nap a gyönyörű szemével. Az emberek kijöttek a házaikból, teljes tüdővel lélegezték az éltető levegőt és jólesően nyújtózkodtak. Acamaz tilinkójának nyolc hangnemében nyolc nyelven zendült az ének a világ fölött. Egyszer csak megnyílt a Fekete-hegy tömör sziklás meredélye, egy keskeny ajtó tárult ki benne, mint egy rés, apjának, a Fekete-hegy uralkodójának a házából a szépséges Agunda tekintett ki rajta.

«Hát ez hogy lehetséges? – gondolta Acamaz. – Hiszen még a nap sem láthatta a szépséges Agundát. Soha nem lépett ki apja fekete-hegyi tornyából. Miért tekintett most rám, aki egy kiszögellő sziklán állok?»

Szerelm ébredt Acamaz szívében, a szépséges Agunda meglátva őt, szintén szerelemre gerjedt iránta. Nem rejtette el a szerelmét. A Fekete-hegy magas sziklakiszögellésén állt, magasról tekintett a merész Acamazra.

– Ó dicső ifjú, a nartok legifjabbika, Aca fia Acamaz! – mondta. – Légy az édesanyád büszkesége, csak egyet kérek tőled, ajándékozd nekem az aranytilinkódat.

Megbántották ezek a szavak a kis Acamazt. Teljes erővel földhöz csapta a tilinkóját, apró darabokra töredezett a Fekete-hegy szikláján. Hátat fordított a gyönyörű Agundának, fejét lecsüggesztve indult haza.

Ekkor pedig a büszke Szajneg-aldar örököse, a szépséges Agunda lejött a szikláról, gondosan összegyűjtötte a tilinkó darabjait, és elvitte haza. Meglegyintette őket a varázskendőjével, s úgy összeálltak azok, mintha sohasem törtek volna széjjel. Egy vörös selyembe becsomagolta a tilinkót, és jó mélyre elrejtette a gyöngyházberakásos kelengyés ládájába.

Szomorúan tért haza Aca legkisebbik fia, a merész Acamaz. Hirtelen azt látja, hogy az églakók – Nikkola és Uasztirdzsi lovagolnak vele szemben. Olyan vakító fény áradt a lovaikról, hogy a kis Acamaz szemei előtt elsötétült a világ. Uasztirdzsinak, az utasok védőszentje ménesének táltosai közül valók a lovaik. Az égi Kurdalagon vasalta meg őket, és kovakőhöz hasonlóan szikráztak a patkóik. Így lovagoltak, körbenéztek a világban. Balról a Bestau emelkedett, előttük pedig távoli síkságok. Aca fiával, a kis Acamazsal találkozva megállították a lovaikat, és megkérdezték tőle:

- Legyen egyenes az utad, merész Acamaz, – hová botladozol ábrándozva?
- Nagyon kókadt a fejed – talán nem vagy beteg?
- Hová tetted a csodálatos furulyádat?

Acamaz pedig így válaszolt nekik:

– Dicsőség nektek, églakók! Ha elmennétek leánykérőbe Szajneg-aldar lányához Agundához, és megkérnétek a kezét a számomra, nem járnék ilyen lecsüggesztett fejjel.

Uasztirdzsi és Nikkola beleegyeztek, leánykérőkként elmentek Szajneg-aldarhoz, s így szóltak hozzá:

– A nart Aca fiának, a merész Acamaznak a kérői vagyunk. A kérők kötelessége a mi vállainkat nyomja. Mi rosszat lehetne mondani Aca fiáról? az apja mindig tiszteletben állott a nartok között. Acamaz kiemelkedik a fiatal nartok közül, a tilinkójátékával pedig minden szívet megindít. Mit mondhatnánk még! Beleillik a családotokba, olyan lesz, mint a vér szerinti fivér. Szerencsés csillag alatt született, és ha te, Szajneg-aldar, kegyes lennél hozzánk, akkor Acamazhoz adnád a lányodat feleségül, s boldoggá tennéd őt.

Szajneg-aldar elment az egyetlen örököséhez, a szépséges Agundához. Agunda pedig ezt mondta neki:

– Csak akkor, ha Aca fia, a merész Acamaz az udvarunkba hajt száz ugyanabban az évben ellett szarvast. Ha ezt meg tudja tenni, akkor méltó a kezemre.

Szajneg-aldar nem akarta férjhez adni a lányát, és amikor meghallotta a választát, az örömtől megemelkedett a szemöldöke, és felragyogott az arca. Kiment a kérőkhöz és átadta nekik a lánya üzenetét.

Nikkola és Uasztirdzsi pedig lehajtott fejjel tértek vissza a leánykérőből. Vajon lesz-e elegendő ereje a kis Acamaznak befogni száz ugyanabban az évben ellett szarvast befogni!

Amikor a szépséges Agunda választát meghallotta, Acamaz nem haza hanem a sűrű erdőbe indult. Szomorú lett Agunda válasza után.

«Vagy kifogok száz olyan szarvast, amilyenek a szépséges Agundának szükségese, vagy belepusztulok», – határozta el magában. Barangolt a rengetegben, és így tűnődött: «Száz szarvast nem nehéz befogni. Vágtában, a lábuknál fogva is összeszedném őket. De hogyan találjak én száz egyidőset?» A kezeit harapdálta, amikor az eszébe jutott az aranytilinkója: most jó szolgálatot tenne.

Sokáig járta a rengeteget, de semmi sem jutott az eszébe, és nem tudott száz egyidős szarvast összefogni.

Már régen nem látták a nartok falujában, s elkezdtek miatta nyugtalankodni. Akkor a legbátrabb nart ifjak, híres szarvasüldözők, felkerekedtek fiatal barátjuk, a merész Acamaz megkeresésére. Az erdőben egy tisztáson, egy nagy fa alatt táboroztak le, tüzet gyújtottak, és amikor már sült a saslik, Acamaz megtalálta őket. Hogyne örültek volna meg a fiatal nartok a fivérüknek! Kérdezgetni kezdték, s mesélni kezdett nekik a bánatáról.

Megsértve érezték magukat Acamaz miatt, és elhatározták, hogy hadba indulnak Szajneg-aldar vára ellen.

Összegyülekeztek, elindultak, és amikor elértek a szoroshoz, akkor magával Afszattal találkoztak össze. Afszattit megpillantva, megörült Acamaz – hiszen apjának hűséges barátja volt. Elmesélte neki, hogy miért szomorkodik.

– Ne szomorkodj emiatt, barátom fia, kis Acamaz! Megszerezzük neked ezt a lányt, – mondta Afszati. – Tízen közületek elmennek az Adaj-szoroshoz, és mindegyikük feltétlenül tíz-tíz szarvasra fog ott lelni, és ez a száz szarvas mind egyidős lesz.

Ezt mondta Afszati, a vadállatok uralkodója, az ifjú nartok pedig elmentek az Adaj-szorosba, és annyi volt ott a szarvas, hogy mindegyikük tíz-tízet kapott el a hátsó lábánál fogva. Mindegyik egykorú volt, s az ifjú nartok Acamazhoz terelték őket.

A kis Acamaz korán reggel megfüröszttötte a lovát, bekente arik-szappannal, forrásvízzel pedig leöblítette. A felkelő nappal együtt a leghíresebb nartok elindultak Szajneg-aldarhoz, a legbátrabb ifjak pedig elkísérték őket.

Elindulnak Agunda-menyasszonyért a Fekete-hegyre. Acamaz jobb oldalán régi barátként az acélos mellű Szoszlan lovagol szilaj táltoslován. Így mennek együtt, az úton pedig csatlakoznak hozzájuk a kérők és a násznagyok. Betértek Adzsinaragba Tatartupért, elmentek a Kurp-hegyre, ahol a ragyogó Eliának áll a háza, a dicsőséges Nikkola otthonába, az Uaz csúcsára, és az Adaj tetejére, a hatalmas Afszatihoz, a Karui-hegyre, ahol Falvarának a jószágok fejedelmének a szentélye található. Az égből pedig lehívták az églakó Uasztirdzsit.

Az ősz fejű Tatartup volt közöttük a legidősebb, ő lovagolt elöl, s a vitéz Elia jobb, az öreg nart Urizmag pedig bal kéz felől haladt mellette. Majd a náluknál fiatalabb Uasztirdzsi következett a szürke lován, mögöttük pedig csapatban a násznagyok. A hegyeket a lóprűszkölés hangja verte fel, s viharfelhők emelkedtek az égre a forró leheletüktől. A déli napfény csillogott a lovak szerszámján. Hosszú volt az út, a hírneves nart férfiak a földi és az égi szellemekkel tanácskoztak.

– Hiszen az öreg Szajneg nem egyszer csapta már be a fiatal vőlegényeket! Mit teszünk, ha most sem adja ide a lányát?

Akkor a magasztos Uasztirdzsi azt mondta a menyasszonyért lovagoló násznagyoknak:

– Nekem jutott a feladat, hogy a menyasszonyt a szülői házból a vőlegény, Aca fia házába vezessem. Jó lenne, ha Szajneg-aldar önként ideadná a lányát, ha nem, akkor magára vessen. Ti mindnyájan egyenrangúak vagytok velem, s csak megkérhetlek titeket – vigyük el erővel a lányát a zsarnokoskodó öregúrnak, ha megszegi az ígését.

– Jaj, nagyon magas ám a Fekete-hegy sziklája, s bevehetetlen. A szépséges Agunda pedig az apja egyetlen örököse. Nehéz lesz elcsalogatni az apjától, – mondta Tatartup.

A vitéz ragyogó Elia, az esküszegők üldözője pedig így felelt Tatartupnak:

Ó Tatartup, az isten kedveltje, aki a legidősebb vagy a leánykérő küldöttségünkben. Kérd meg nekünk az Istentől repülő felhőt, s akkor megpróbálom, ki az erősebb, a Fekete-hegy köszügye, vagy az én bátorságom.

Ekkor a magasztos Nikkola vette át a szót:

– Ragyogó Eliánk, a Fekete-hegy megsemmisítésével megbízunk téged, én és Uasztirdzsi pedig elraboljuk a szépséges Agundát Szajneg-aldar házából.

A dicsőséges Afszati a beszélgetésüket hallgatva dühbe gurult, és indulatosan azt mondta:

– Hát én? Vajon, én nem vagyok férfi? Hét hatalmas szarvast, sokágú agancsost fogatok be egy ezüsthintóba, s várakozom majd rátok a Fekete-hegy lábánál.

– Előre vágatok, és felderítem az utat, mondta Falvara.

– A nyilaimmal lyuggatom ki Szajneg-aldart, ha üldözőbe vesz bennünket, – fogadkozott az acélmellű Szoszlan.

Így tanácskozva közeledett a lakodalmi menet a Fekete-hegyhez. Az út végén, a körtefák alatt leszálltak a táltosaikról. A zöld fűvön, a fák hűvös árnyékában leterítették fehér köpönyegeiket; friss szellő fújdogál a hegyekből, meglöbögatja a hosszú szakállukat, szétválasztja az egyik fűrtöt a másiktól.

Uasztirdzsi és Nikkola ismét első, mint a leánykéréskor, odamentek Szajneg-aldarhoz. Szajneg-aldar udvarán összegyűltek az églakók, a száz egyidős szarvast is behajtották az udvarra.

Szajneg-aldar udvarának fiataljai igyekeztek a vendégek fogadására, serényen megragadják a lovak gyeplőit, és segítenek a vendégeknek a nyeregből való leszállásban.

Amikor meglátta a száz szarvast az udvarán, Szajneg -aldar elkeseredett, és feldühödött. Borongósan jött ki a vendégek közé. Ősz szakálla, mint a fehér selyem, fiatalosan karcsú a termete, széles a válla. Jól állt rajta a teveszörből szőtt cserkesz kaftán. A bal kezében ezüst botot tartott.

– Isten hozott benneteket, kedves vendégeink.

– Legyenek dicsőségesek az öreg napjaid, – válaszolták a vendégek, megadva neki a szokás szerinti tiszteletet.

Szajneg-aldar behívta őket a vendégszobába, a tiszteletbeli helyre. Uasztirdzsit és Nikkolát elefántcsonttal kirakott esztergált karosszékbe ültette, ők pedig elmondták neki, miért jöttek.

– Ó, szent lelkek, kedves vendégeim! A látogatásotok napja a legörvendetesebb nap az életemben. Tegyetek úgy, ahogyan nektek tetszik! Egyetlen szó ellenvetésem sincsen. Azonban tekintsetek rám, ó, magasztos lelkek, a szerencsétlen öregemberre, az elárvult apára. Elfogyott az erőm, eljött az életem tele, törékennyé váltak a csontjaim, megbomlott az eszem. A sír szélén állok, s a borús napjaimat egyedül csak a lányom arca ragyogja be napsugárként. Én pedig ismerem az egyetlen csöppségem gondolatát: nem hagyja egyedül az öreg édesapját. Meg kell mondani, fiatal még ahhoz, hogy férjhez menjen.

A kérők egyetlen szóval sem feleltek Szajneg-aldarnak, megfordultak és kimentek a társaikhoz.

Ekkor odajött az apjához a szépséges Agunda – micsoda vékony és arányos testalkat! – és megkérdezte az apjától, mit felelt a kérőknek. Amikor értesült az apja válaszáról, megharagudott, összevonta a szemöldökét, hátat fordított, kinyitotta az ajtót hófehér kezeivel, haragosan becsapta, s kiment az apja szobájából.

Szajneg-aldar megértette a lánya érzéseit, utánament és mosolyogva így szólt hozzá:

– Ó, én egyetlen makacs örökösöm! Megtetszett neked az aranytilinkó zengő szava, megkedvelted a száz egyidős nagyagancsú szarvast, és látom én, még jobban beleszerettél a vakmerő Acamazba, Aca legkisebb fiába.

Akkor Szajneg-aldar kiküldött a vendégeiért. Behívta őket a szobájába, s így szólt a násznagyokhoz:

– Örömmel adom a lányomat a nartoknak, akik családjá méltó az enyémhez. Aca fia Acamazhoz adom feleségül.

Akkor odahívta a tűzhelyhez a vendégeit. Mindenüvé hírnököt küldött, és sok ember összegyülekezett a lakomára. Szajneg-aldar egy egész héten keresztül minden nap jóltartotta a vendégeit. Ezüstlábú asztalokat rakott az églakók és a nartok elé.

Három nagy lepényt, és vasnyársat, rátűzött ahszifambalokkal – májból készült saslikkal, szalonnába göngyölt belsőségekkel, – hoztak be Szajneg házának ifjai, serényen és ügyesen kínálgatták a vendégeket. A vendégeket ronggal töltött

ivókörtökkel kínálták, az asztalokra kétfülű korsókat helyeztek, amelyekben habzott a barna mézsör.

Az őszfejú Tatartup emelkedett föl, levette a sapkáját, és imát mondott. A vakmerő Acamaz, Aca legkisebb fia, elsőként kóstolta meg a kuvaggagot – az áldozati lepényt és a húst. Ekkor elkezdődött a tor. Vízként fogytak az italok – az erős rong és a barna mézsör. Kétszerese volt mindennek ezen a toron, mint amennyit a vendégek el tudtak fogyasztani. Egyik ének vidámabb volt a másikinál, azonban az ittas vendégek még vidámabbat követeltek.

– Hej, fiatal vőmuram, miért nem játszol azon az aranytilinkón, amellyel meghódítottad az én büszke lányom szívét? Hol az a kincs, az a hang, amelyik a Fekete-hegy meredélyén szólt akkor?

Aca legkisebb fia, a vakmerő Acamaz pedig így válaszolt Szajzag-aldarnak:

– Én fosztottam meg önmagamot ifjú szívem örömétől, ezen a tilinkón való játéktól. A sziklához vágtam, és széttört darabokra.

Akkor kijött a szépséges Agunda, kihozta a piros selyembe csomagolt aranytilinkót, átadta Acamaznak. Napként ragyogott fel Acamaz arca, amikor megpillantotta a tilinkóját. A szájához illesztette, és játékba fogott.

Lehetetlen volt tánc nélkül hallgatni a játékát. A vendégek táncra perdültek. Magasra emelt agancsos fővel szaporázták a táncot az udvar kövén az egyidős szarvasok, a vendégek pedig énekükkel követték a tilinkót. S amikor a dicső nart férfiak végeztek az evéssel és az ivással, a tilinkó csodás hangjaira vidám táncba kezdtek, s a tenyerükkel tapsoltak hozzá. Hol egy kerek asztal körül, hol egy söröskorsó körül táncoltak. Egész héten keresztül, minden egyes nap így ünnepeltek. Egy hét múlva pedig, amikor már eleget énekeltek és kitáncolták magukat, leereszkedtek a Fekete-hegy meredélyén. Magukkal vitték a szépséges Agundát is Aca legkisebb fiának, a vakmerő Acának a házába.

Ezüsttel volt kirakva Agunda esküvői hintója, hét ágas agancsú szarvas – Afszati ajándéka – volt eléje fogva, utána lovagoltak a násznagyok, nyomukban hét megrakott szekér szállította a menyasszony kelengyéjét.

A magasztos Uasztirdzsinak jutott a megtiszteltetés, hogy bevezesse a szépséges Agundát a vőlegény házába, a másik oldalán a nartok közül a legidősebbként, Urizmag lovagolt. Legelől az églakó Nikkola léptetett, a zászlót pedig a síkság védőszentje vitte. A vőlegény és a menyasszony dicsőségére a magasztos Elia fűrgén bravúroskodott a lovával, s amikor suhintott az ostorával, dörgött az ég, és villámokat szórt a kopjája hegye. Ahová lépett a lova lába, vízmosás maradt, a lova lehelete hóföregteként söpört. Ilyen vidáman vitték a szépséges Agundát a nartok falujába, és vezették a nartok házába. Mélyen meghajolt a szépséges Agunda a nartok háziasszonya, a bölcs Satana előtt. A násznagyok lakodalmi nótára zendítettek:

Óh, szeretett háziasszonyunk, dicső Satanánk!

Óh, a gazdag élet forrása, Satana!

Óh, neked énekeljük ezt a dalt.

Óh, gazdasszonyunk, Satanánk!

Óh, milyen bőséges a te éléskamrad,

Óh, milyen bőkezű vagy!

Óh, barna a sör és bíbor színű a saslik!

Óh, hogy a barna sör pezsegjen,

Óh, hogy a bíbor színű saslik sercegjen!

Óh, bőkezű a mi gazdasszonyunk Satana.

Óh, a gazdag élet forrása, Satana!

Óh, hozz nekünk lepényeket,
Óh, vajjal öntözöttetek, zamatos sajttal töltöttetek!
Óh, hozz nekünk egy korsó rongot,
Óh, hozz nekünk, hozz csak ki.
Óh, hozz nekünk zamatos sajtokat!
Óh, csodálatos gazdasszony, Satana,
Óh, életünk gazdagsága, Satana.

Nagy lakodalmi tort rendeztek a nartok a saját házukban. Az ősz szakállú Urizmag ült az asztalfőn ezen a toron, és mondott imát a tor előtt:

– Ó, dicsőség néked Istenünk! Uasztirdzsi – isteni szent életű férfiú, vezess bennünket minden dolgunkban a helyes úton. Ó Istenem, add, hogy a fiataljaink boldogságban kezdhessék az életüket! Aki erővel ront ránk, veszítse el az erejét, hogy a fiataljaink boldogságban kezdhessék a közös életüket.

Amikor Urizmag befejezte az imáját, Tartarup énekelni kezdett:

Dicső ház – nartok háza.
Nyolc oldala – négy sarka, –
Ezért áll ilyen biztosan.
Donbettir hozta az oszlopát –
Ezért ily biztos menedéket ad.
A gerendáit a Szerencse-szorosból valók,
A tűzhely láncza az égből való.
A nartok legöregebbike – Urizmag apó,
Gazdasszonya – a bölcs Satana.
A dicső Szoszlan szolgálja fel az öregek étkét.
A nart ifjúságra – az ifjak legjobbjjaira,
Hosszú élet várjon!
Fogjon a karmuk, mint a medvéknek,
Gyorsak legyenek, mint rengetegben a szarvasok,
Mint a tyúkok, oly termékenyek a nartok lányai,
Mindig vidáman éljen szeretett nart ifjúságunk!

A nart Szidamon

A nartok összegyűltek Lakandonban, és eldöntötték, hogy portyázni indulnak. Mind a két nart falu apraja nagyja ott volt, csak a Borat nemzetségből nem jött el senki.

Urizmag akkor azt parancsolta a fiataloknak:

– Nem látok senkit a Borat nemzetségből. Mi történt? Menjetek és tudjátok meg!

Acamazt, mint a legfiatalabbat küldték el a Boratokhoz. Igxekezett a Boratok öregjeit minél előbb felkeresni.

– Mind a két nart falu összegyűlt Lakandonban, és rátok várnak. Miért késlekedtek?

– Hát mit is tehetnénk, napocskánk? Kitérőtt a kerekünk küllője: Szhuali óriás az Uarpp hegyén megölte a mi Bcegünket, levágta a füleit, és elvitte őket. Most mit tegyünk, hiszen a halottat tilos megcsonkítva eltemetnünk? Szomorkodunk miatta. Bceg fia, Szidamon vadászik a Coga hegyekben, és semmiről sem tud. Értésitenünk kellene.

Amikor Acamaz elmesélte a nartoknak, hogyan pusztult el Bceg, mindannyian megdermedtek. Akkor Acamaz így szólt:

– Amíg portyázni mentek, addig felkeresem Szidamont, mindent elmondok neki, és utánatok megyünk.

A nartok elvonultak a portyára. Az úton versenyeztek, ki az ügyesebb az íjászatban, ki tudja a madarat eltalálni röptében.

Acamaz elment a Fekete-szoroshoz, átkelt a hágón, körülnézett, s a szomszédos szurdokban csodálatos dolgot látott: Szidamon egy dámszarvast üldözött, megfogta őt, és szopni kezdte. Azután pedig, amikor már teleszopta magát, a dámszarvas holtan rogyott a földre.

«Hogyan közelítsek hozzá? – gondolta Acamaz. – óvatosabban kellene odamennem, mert máskülönben ellenségnek tarthat, és szétzúzhat a sziklán?»

Acamaz hirtelen egy szarvast pillantott meg a hegy kiszögellésében, rálőtt, s a szarvas legördült a szakadékba. Most már Acamaznak ürügye is volt, hogy leereszkedjen a szakadékba, mivel a szarvas oda zuhant le, ahol Szidamont megpillantotta. Acamaz leereszkedett, találkozott Szidamonnal, s köszöntötte őt:

– Jó napot, Bceg fia!

– Szerencsés legyen az életed, vándor! Mondd, ki vagy, és hová igyekszel?

– A nart Acamaz vagyok, Aca fia, s téged kereslek.

– Tehát téged hívnak a három nart faluban Zengő Tilinkónak?

– Igen, így neveznek engem. S te mit művelsz itt? Az emberek riadóra gyülekeznek, te pedig elhúzódtál a kamrába?

– És miért van a riadó, Aca fia?

– Kövess, és elmondok neked.

Szidamon elment Acamazsal, az pedig elvezette őt a Boratok falujába. Csend volt a faluban, egyetlen hang sem hallatszott, mintha valamennyi lakosát elvitte volna valaki. Szidamon pedig hirtelen rájött, hogy valami nincs rendben, elsírta magát.

A sírásától a házak mennyezetéről lehullott a korom és elborította a falakat. A vak gyerekek látni kezdtek, az öregek szeme pedig szikrázva ragyogott. A madarak lepotyogtak a felhőkből a földre, a vadak bebújtak a fészkeikbe.

Amíg Acamaz Szidamon keresésével időzött, a Boratok rézfüleket készítettek Bcegnek, és eltemették a kriptájába. Amikor Acamaz és Szidamon visszatért, a Boratok fiataljai velük együtt siettek a portyázó nartok után.

Urizmag megörült, hogy a Boratok a többiekkel együtt részt vesznek a portyában.

Szidamon azt mondta a nartoknak:

– Szhuali óriás megölte az apámat, nekem mielőbb bosszút kell állnom a véérért. A gyilkos minden csordáját és vagyonát elhajtjuk, és elhozzuk magunkkal. Kérlek benneteket, fogjunk hozzá.

Szirdon azonban ellene szólt:

– Az óriás messze lakik. A hozzá vezető úton erősen megszapordunk, azonban, visszatérőben nem túl sokan maradunk.

Szidamon megharagudott Szirdonra, és már a kardjáért nyúlt volna, azonban Acamaz megállította őt.

Hét nap és hét éjszaka lovagoltak, a nyolcadik napon elértek a Kirmiz sztyeppére. Ott egy pásztorral találkoztak.

– Mondd csak nekünk, te pásztor, miért van olyan sok gödör és kátyú ezen a síkságon? Miért van itt olyan sok törött fa, és miért kering ennyi por a levegőben?

A pásztor így felelt nekik:

– Ó, ha szemtanúi lehettetek volna annak, ami itt lezajlott! Szhuali csatázott itt a nartokkal! Tövestől kitepték a fákat, és azokkal csépeltek egymást. Sziklával és

köveket dobáltak egymásra. A földet akkora erővel tapodták, hogy gödrök maradtak a nyomukban. Akkora por maradt utánuk, hogy máig sem ülepedett le.

Így bukkantak a nartok a nyomára annak, akin vérbosszút akartak állni. Ismét megkérdezték a pásztort:

– És miféle barlang van ott a hegyoldalban:

– Itt győzte le Szhuali óriás a nart Bceget. A nart benne rekedt a szakadékban, az óriás levágta a füleit, belerakta őket a zsebébe, azután az Uarpp hegy tetejéről ledobta a Nartok terére.

A nartok ekkor ismerhették meg, mennyire erős Szhuali óriás, és megkérdezték a pásztortól:

– Te kinek a marháit őrzöd?

– Szhuali óriásét. Most vadászni van, estig nem tér vissza.

– Hogyan lehet őt megölni? Tudod-e vagy nem? – kérdezte Szidamon a pásztort.

– Amennyire én tudom, nem fél a természetes haláltól. A feleségén kívül senki sem tudja, hogyan lelheti a halálát.

– Akkor Szidamon ezt mondta Acamaznak:

– Ma szükségem lesz rád. Fogd az aranytilinkódat, és gyere velem! Ti pedig, nartok, itt várjatok meg bennünket!

A nartok a helyükön maradtak, Szidamon és Acamaz pedig eljutottak Szhuali óriás házához. Amikor megközelítették a házat, Acamaz játékba fogott a tilinkón. A fűszálak kétszer akkora nőttek, a száraz kórók kiszögdültek. A fák lombja sűrűbbé vált, a madarak Acamazhoz repültek, s csicseregni kezdtek, a vadak összegyűltek az erdőben, és táncot roptak.

Szhuali óriás felesége is felfigyelt az aranytilinkó hangjaira, táncolni kerekedett kedve, s azonnal Acamazért küldött:

– Gyere hozzám a társaddal együtt vendégségbe!

– Ha beszélhetek veled, akkor elmegyek, másképp nem! – üzenté Acamaz az óriás nejének.

– Amennyit csak akarsz, annyit beszélhetünk, – ígérte meg az óriás felesége.

A nartok ezután bementek az óriás házába. A gazdasszony jól megvendégelte őket. Amikor sötétedni kezdett, azt mondta a vendégeinek:

– A férjem vadászni van, hamarosan haza kell térnie. Ellenséggként fogad majd titeket, és akkor nem lesz számotokra kegyelem. Ezért elrejtelek benneteket egy titkos szobában, ott semmitől sem kell tartanotok.

A fiatal nartokat betessékelté a rejtek szobába. Amikor pedig az óriás hazatért, rögtön azt kérdezte a feleségétől:

– Mintha emberszagot éreznék?

– Ó kedves férjem! – felelte a felesége. – A falunkba két ifjú vetődött, az egyik tilinkón játszott, a másik az ujjbegyein táncot járt rá. Úgy elámítottak bennünket, mert ekkora csodát még soha sem láttunk. Az ő szagukat érezheted a szobában.

Az óriás többé már nem kérdezősködött, csak felállt a helyéről, a kezével benyúlt a tartóoszlop és a mennyezet keresztgerendája közé, onnan egy kisebb kinzsalt húzott elő, fényesre törölte, meghétszerezte vele az erejét.

Reggel ismét elment vadászni. Az ifjak kijöttek a titkos szobából, Acamaz most még szebben játszott a tilinkón, mint az előző nap, Szidamon nart táncot járt a kinzsál élén.

Szhuali falujában mindenki lelkesedett és csodálkozott: kicsodák ezek az ifjak, s honnan érkezhettek? Acamaz játékát hallva az óriás marhái bögni kezdtek, szétszéledtek a legelőn. Amikor Szhuali óriás meglátta őket, megijedt, oda száguldott a lován, ahol a nartok a megbeszélés szerint Acamazra és Szidamonra várahoztak.

Lovának a lélegzete szertefújta a nartokat, s akadt, aki a fa tetején kapaszkodott meg. Ily módon Szirdon hirtelen az óriás mellé került.

– Miféle kutya, miféle szamár ez? Emiatt nyugtalanodnának a marháim?

– Te vagy a szamár, és te vagy a kutya! A te marháidat az nyugtalanítja, aki most a feleségedet szórakoztatja, – felelte neki Szirdon.

Ezek a szavak feldühítették az óriást, hazafelé fordította a lovát. Amíg eljutott odáig, Szidamonnak sikerült közölni az óriás feleségével:

– Ha feltárod nekünk a férjed életének és halálának a titkát, neked ajándékozunk a tilinkót.

– A férjem halálát egy kicsinyke kinzsál okozza, mondta az asszony. – Egy karcolás elegendő vele, hogy megölje őt.

Megmutatta a nartoknak, hogy hol rejtőzik ez a kinzsál, Szidamon megszerezte, és azt mondta Acamaznak:

– Igyekezz minél gyorsabban a mieinkhez! Hajtsátok el a marhákat, az óriással pedig én magam végzek.

Acamaz övéihez lovagolt. Az óriás hazaszáguldott. A kezdetben a lóhátról küzdöttek Szidamonnal, azonban hosszú ideig senki sem tudott a másik fölé kerekedni. Akkor az óriás megragadta Szidamont, lovastól együtt lehajította az Uart-hegy gerincéről. Szidamon lovának mind a négy lába eltört, akkor az óriás leugrott a lováról, és gyalogosan folytatták a harcot.

Szidamon az óriást egy mocsárba dobta bele. Az óriás megrekedt a sárban. Szidamon leereszkedett hozzá, és ismét összegabalyodtak. A nartok távolról nézték a harcot. Három nap és három éjjel küzdöttek egymással, de nem sikerült egyiknek sem legyőzni a másikat. Akkor Acamaz elkiáltotta magát:

– Szhuali óriás! Elhajtják a marháidat!

Az óriást nyomban elhagyta az ereje. Igyekezett magát kitépni Szidamon kezéből, már-már sikerült is neki, amikor Szidamon belévágt a töröcskét. Megingott az óriás Szhuali, és holtan terült el a földön.

Mennyire örvendeztek a nartok! Összeszedték az óriás vagyont, drágaságait, elhajtották a marháit, – hogyan is történhetett volna ez másként? Acamaznak pedig az esze ágában sem volt átadni a tilinkóját az óriás feleségének, tréfálkozva és nevetgélve tért a nartokkal haza.

Szidamon az apja halotti torára szentelte az óriás marháinak a szokásos részét, a többi pedig szétosztotta a nartok között. Ezután egészen a haláláig tiszteletben élt a nartok körében.

Szauuaj

Szauuaj

Hét éven keresztül tervezték a munkájuk termését gyűjtögetni a Borat nartok, hogy halotti tort rendezzenek őseik emlékére. Három év maradt még a megemlékezésig, s akkor hírnököt küldtek, hogy vigye hírül a nartoknak:

– A Boratok három évig tartó tort rendeznek az őseik tiszteletére. Aki ki szeretné nyilvánítani az őseink iránti tiszteletét, készítse fel jól a lovát, hogy részt vehessen a

lóversenyen. A Fehér- és a Fekete-tenger között található az a sziget, ahonnan a verseny elindul²⁷, a Játékok terén, a nartok falujában fog lobogni egy zászló. Aki elsőnek fog odavágtatni, a győztes jutalmaként egy fogoly ifjút vihet magával. Aki másodikként érkezik, annak a jutalma egy fogoly leány lesz. A többiek, akik a lóversenyen részt vesznek, sem maradnak jutalom nélkül: fegyverrel, marhával és drágaságokkal lesznek megjutalmazva.

Így adta hírül a hírnök, a lóverseny résztvevői pedig elkezdték felkészíteni a lovaikat. Az öreg Kandz, aki már korán reggel a nihaszon volt, szintén hallotta a hírnök szavait. Felbosszantva ért haza, dühösen dobta magát a karosszékebe. Az elefántcsontból készült szék összeroskadott alatta. Idős felesége azt kérdezte tőle:

– Mi történt veled, öregünk? Miért bosszankodsz ma? Kandz így válaszolt:

– A hírnök kihirdette, hogy három évig tartó tort rendeznek a Boratok az őseik tiszteletére, és mindenki készítse a lovát a versenyre. A győztes egy fogoly ifjút adnak jutalmul, a második helyezettnek pedig egy rableány jár. Azt mondták, hogy a lovasok közül senki sem marad jutalom nélkül. Senki sincs, aki a lovamon versenyezne. Emiatt bosszankodom, a szék ezért roskadt össze alattam, annyira felhergeltem magam.

Akkor a felesége három mézes lepénykét sütött, egy korsót ronggal töltött meg, gyorsan felment a házuk hetedik szintjére, és imádkozott az Istenhez:

– Ó Istenem! Ne hagyj bennünket utód nélkül!

Maga pedig az imádság után meg sem kóstolta a lepényt, visszatért, az örege elé rakta, hadd igya meg az egész korsó rongot, egye meg a három mézes lepényt. Azután ráhajtotta a fejét a férje mellére.

Az isten meghallotta az imáját, és egyszer csak hajnalban, amikor a nappal elválik az éjszakától, Kandz felesége fiút szült, akit Szauuajnak neveztek el. Amikor az anyja a mellére helyezte Szauuajt, a fogaival beleharapott a mellébe. Dajkát hívtak hozzá – ő pedig a dajka mellét is megharapta. Amikor Kandz erről értesült, megparancsolta a szolgálóinak, hogy vigyék el Szauuajt, és dobják a gleccser szurdokába.

Szauuajt elvitték és belevetették a gleccser szurdokába. A farkasok találtak rá, s egy nőstényfarkas a saját tejével kezdte el táplálni. Szauuaj pedig nem naponként, nem óránként, hanem percenként növekedett, hamarosan önállóan kezdett el vadászni.

Amikor a lóversenyig már csak három nap volt hátra, Kandz éppen hazatért a nihaszról, dühösen vágta bele magát az elefántcsont karosszékebe, ismét darabokra törött a szék alatta.

– Úgy látszik, hogy megbüntessen, azért küldte nekem az Isten ezt a fiút, akit én ismét elveszítettem, – mondta Kandz. Ekkor érkezett hozzá egy pásztor, aki így szólt hozzá:

– Egy fiúcska kóborol a hegyekben, és irtja a vadállatokat. Amikor ezt hallotta, felfigyelt erre, és azt parancsolta a szolgálóinak:

– Menjetek, vezessétek hozzám ezt az ifjút. Elindultak és odavezették Kandz elé.

– Miért szomorkodsz, apám? – kérdezte Szauuaj. Kandz pedig mesélt neki a lóversenyéről.

– És hol van a lovad? – kérdezte Szauuaj.

– Egy föld alatti istállóban áll a lovam. Senki sem itatta és etette meg, ezért a vaszabláját rágja. Menj el hozzá, s ha közelébe enged, hogy megérinthesd, azt jelenti, hogy valóban Kandz Szaumaroti fia vagy, meg tudod ülni a lovamat. Ha meg nem, akkor, nincs akiben, reménykedjem!

Szauuaj alighogy bement a föld alatti istállóba, a ló máris hátravetette a patáit. Az ifjú abban a pillanatban megragadta a lábánál fogva, néhányszor odacsapta a földhöz, és azt mondta neki:

– Áldozzanak fel egy halotti toron! Nem untad már a trágyában való rohadást?

Akkor a ló megragadta a fogaival az ifjat, és a földön vonszolta. Az ifjú pedig belekapaszkodott a ló füleibe, néhányszor ismét a földhöz csapta őt, és azt mondta neki:

– Talán nem akarsz innen kikerülni? Nem ismered fel bennem Kandz fiát, Szauuajt? A ló ekkor így felelt vissza:

– Honnan tudnám, hogy te vagy Kandz fia? Idáig senki sem merészelt még egy szórszálát sem megérinteni a farkamból, te pedig a földhöz csaptál. Látom én, hogy a mai naptól fogva te leszel a lovasom.

– Te pedig a mai naptól fogva a hűséges lovam leszel, – mondta neki Szauuaj. Feljött a föld alatti istállóból, odament az apjához, és azt mondta neki:

– Fegyvereket tettél-e félre a számomra?

– A kardom acélpengéje belegörbült, annyira szomjas a küzdelemre, hogy a hegyével belefűrődött a markolatába, kék lángot lehel. Az íjam vaslánccal van egy vasoszlophoz odakötözve, vörös lángokat szór, úgy óhajtja a harcot. Fiam, fogd ezt a hét kulcsot: kinyitasz velük hat ajtót, s amikor a hetediket is felnyitod, megtalálod a fegyvereket. Ha bánni tudsz velük, a tieid, ha nem vagy képes rá – megölnek téged, s ez már nem az én bűnöm.

Szauuaj kinyitotta mind a hat ajtót, de amikor a hetedik felnyitásához fogott – a kard a pengéjével elindult feléje, az útjába eső vasoszlopot úgy kettévágta, mint a kasza a sóskaszárat. Ekkor azonban Szauuaj megragadta a markolatánál fogva, és így szólt hozzá:

– Nem szükséges többé a harc hevétől égve kék lángot lehelned! Az övemem fogsz függni, ott lesz a helyed.

– Amikor az íjért nyúlt – az három nyílveesszót is kilőtt az egek magasába, és majdhogy eltépte magát a vasoszloptól. Szauuaj azonban fürgén elkapta, s a vállára vetette. Így fegyverkezett fel.

– A lova már sok-sok éve nem ivott vizet, s amikor az éjszaka és a nappal elbúcsúznak egymástól, Szauuaj kivitte őt a nartok Dzih folyójára.

Satana ebben az időben járt imádkozni a lakótornyuk hetedik szintjére. Mindig körülnézett, látni akarta, mi minden történik a földön és az égen. Innen pillantotta meg, hogy a nartok Dzih folyójához egy lovat vezettek itatni. Satana látta, amint issza a vizet, felismerte benne Kandz lovát – mert ennek a lónak a Hajnalcsillag ragyogott a homlokán.

Amikor lement a toronyból, így szólt Urizmagnak:

– Korán örvendtünk mi a lóversenyen való győzelmünknek. Nem lesz a miénk a rab ifjú. A Dzih folyón Kandz lovát láttam, hogy itatják. Azonban az itatóját nem tudtam felismerni.

Urizmag ekkor korholni kezdte Satanát: hiszen köztudott, hogy az öreg Kandznak nincs élő gyermeke. Ki vihette volna a lovát itatni?

Másnap ugyanabban az órában Satana ismét felment a torony tetejére, tekintetét a Dzih folyóra vetette, más egyáltalán nem is érdekelte.

Szauuaj ugyanebben az időben ismét kivezette a lovát itatni. Satana még inkább felismerte a lovat, olyan fényesen ragyogott a homlokán a csillag, hogy a fényében Szauuaj úgy eltűnt, hogy senki sem lett volna képes őt felismerni.

Satana ismét lement Urizmaghoz, s azt mondta neki:

– Korán van még örvendeznünk: nem lesz a miénk a rab ifjú. Ma másodszor is láttam a Dzih folyónál Kandz lovát itatni, azonban most sem tudtam felismerni, aki odavezette.

– Urizmag ismét bosszús lett, s még jobban korholta Satanát: ne beszélj nekem, nem igaz.

A harmadik napon is ugyanabban az időben ment fel Satana a toronyba és tekintett ki a Dzih folyóra. Figyelmesen nézelődött, s világosan látta, hogy az a ló csak Kandzé

lehetett. Azonban nem ismerte azt, aki a lovat vezette. Sőt még a kötőféket és a gyeplőt is figyelte, de azt, aki a gyeplőt tartotta, nem sikerült neki felismernie.

Ismét elmondta a férjének, Urizmagnak, hogy csak Kandz lova lehetett, de a gyeplőt tartó személyt nem sikerült felismernie. Urizmag pedig még keményebben korholta, és a szemére vetette:

– Mindenféle számarágokat beszélsz össze-vissza! Satana pedig elmesélte neki, hogy mit álmódott:

– Azt láttam, hogy befejeződött a lóverseny, és a Játékok terén vitatkoztál, nem engedted át senkinek sem a fődíjat. Az Uaszkuup hegy legtetőjén pedig egy fekete holló ül. Hirtelen leereszkedett a térre, rád támadt, és kilenc bordádat eltörte. Én pedig akkor selyemkendőmmé változtattalak át, és hazavittelek a vállamon. Az elefántcsont ágyadra helyeztelek, ott feküdtél súlyos betegen, én pedig állandóan melletted voltam. Sem a Boratok halotti torára nem tudtál elmenni, sőt még a második díjat, a rabszolgálynót sem te kaptad meg. Most pedig ne feledkezz el arról, amit mondtam neked, ne feledd az álmodomat.

Közeleg a lóverseny ideje. A versenylovak egész esztendőn keresztül pihennek a Fehér-tenger és a Fekete-tenger között. Szauuaj felnyergelte a lovát, felöltötte apai páncélt, és azt mondta az apjának, Kandznak:

– Amikor portyára indultál, hogyan hagytad el a házunkat? Kandz így válaszolt:

– Portyázni mindig a legfelső ablakon keresztül indultam.

És megmutatta a fiának azt az ablakot, amelyik közvetlenül a mennyezet alatt volt.

Az ifjú akkor rácsapott a lovára, s mint a légy, úgy repült a ló, s kivitte őt a legfelsőbb ablakon.

Útját a Fekete-tenger és a Fehér-tenger közötti sziget felé vette, oda, ahol már mindenki gyülekezett, aki csak részt akart venni a lóversenyen.

Erdőkön, mezőkön keresztül vezetett az ifjú útja, szarvasokat és vadkecskéket ejtett el útközben, a bőruket pedig vékony csíkokra szabdalta. Eljutott addig a helyig, ahonnan a versenyzőknek el kellett indulni, s a versenyzők mindegyikét alva találta. Nem kezdte el ébresztgetni őket, mindegyiknek megjavította a nyergét, a kantárját, ő maga pedig távolabbra lovagolt, nyergét a feje alá rakta, a nyeregtakarót terítette maga alá, a köpönyegével takarózott, lefeküdt és elaludt, a lovát pedig szabadon engedte. Amíg aludt, a lova megfürdött a tengerben.

A verseny már elkezdődött, Szauuaj pedig még mindig aludt. Közeledtek a Játékok teréhez, ahol leng a zászló, amelyet meg kell fogni a győztesnek. Szauuaj azonban még mindig alszik. Ekkor odament hozzá a lova, felébresztette, és így szólt hozzá:

– Kelj fel gyorsan! Mindjárt vége van a versenynek. Tiszta volt és ragyogott a lova, mintha tojásfehérjével kenték volna le a fürdés után. Szauuaj rárakta a nyeret, felugrott rá, és elhajtott a célig.

A nart ifjúság a torony tetejéről nézte a versenyzőket. Mindenki látni akarta, kinek a lova lesz az első. Mindenkinél előbb tűnt fel Hamic és Urizmag paripája. Mint az egymás mellé fogott ökrök, haladnak egymás mellett, utánuk Szoszlan lova fut. Szirdoné lemaradt a többitől, a nart ifjúság pedig bosszantani kezdte Szirdont:

– Úgy tűnik, hogy súlyos málhát cipel a hátán a lovad, huncut Szirdon.

Váratlanul Kandz lovát pillantották meg. Egymás után hagyta le a nartok lovait. A lovasát pedig nem ismerte senki, annyira gyerek volt.

Szirdon akkor ezt mondta:

Persze, az én lovam kullog, súlyos terhet cipel, ami nem különösebben meglepő. Látok azonban egy lovat, csillaggal a homlokán. Éppen most érte utol az enyémet, letépte neki a jobb fülét, s most utolérte a ti lovaitokat, egymás után szaggatja le a jobb füleiket, és dobálja őket a bal oldalára. Most pedig, büszke nart ifjúság, nektek is

ugyanaz az első díj jut,

Ekkor Szoszlán már nem tűrhette tovább, felugrott a torony tetejére, A szeméhez tartotta a tenyerét, megpillantotta a lovát, amelynek a füle félre repült, utána pedig Hamic paripája következett, majd Urizmag versenylova maradt fül nélkül. Ekkorra beértek a lovak a Játékok terére. Szauuaj első volt, s mint a kánya vetette magát a zászlóra, felragadta, Burafarnig pedig – a Boratok legidősebbikeként így szólt hozzá:

– Átadom neked a győztesnek járó jutalmat.

Urizmag ekkor dühbe gurult, és azt mondta Burafarnignak:

– Ne add a jutalmat ennek a számárkanca fiának, hiszen a szája sarkából még csöpög az anyatej. Szauuaj ekkor azt mondta Urizmagnak:

– Ősz fejed miatt megbocsátok neked, azonban ne próbáld a győztesnek járó jutalmamat elvitatni.

A válaszáért Urizmag a botjával fenyegette meg őt.

Szauuaj nem tűrte a sértést, magsarkantyúzta a lovát, s hollóként repült fel az Uaz hegyre. Mint a kánya csapott rá onnan Urizmagra, taszított rajta, s eltörte kilenc bordáját.

Akkor Satana odafutott Urizmaghoz, selyemkendőbe takarta őt, hazavitte magával, befektette az elefántcsont ágyába, és szüntelenül gondoskodott róla.

Megkezdődött a tor a Boratoknál. Amikor a vendégek már a helyeiken ültek, Szauuaj odament Burafarnighoz, és azt mondta neki:

– A rabfiút, a győztes jutalmát, és a második helyezett díját, a rableányt, – Urizmag részét, hozzátok ide nekem.

Burafarnignak nem volt bátorsága ujjat húzni vele, teljesítette Szauuaj követelését, odavezettette hozzá a rabfiút és a rableányt.

Szauuaj mind a kettőt felültette a lova farára, és hazavitte őket az apjának.

– Tiéd a győztes jutalma – a rabfiú. Én kaptam győztesként. Itt van a másodiknak járó rableány is, erővel vettem el tőle.

Kandz így szólt Szauuajhoz:

– Látom, hogy az én fiam vagy, s ettől a naptól kezdve az emberek Kandz fia Szauuajként fognak téged emlegetni.

Sok nap múlt el ezután, s egyszer csak Szauuaj odament az apjához, azt mondta neki:

– Portyára készülök.

– Hát menj, fiam, Szauuaj. Jobb lenne azonban, ha mással mulatnál az időt, mert ha Urizmag és a nemzetsége értesülnek róla, hogy te egyedül indultál el portyázni, rád támadnak s elpusztítanak, mint ahogyan már tíz fivéredet megölték, ismét el fogok árvulni nélküled.

– Ne félt engemet, drága apám. A fiú és a lány, amelyeket nyertem, itt maradnak neked helyettem, fel fognak téged vidítani. Engem sem Urizmag, sem a rokonsága nem tud legyőzni sem ravaszsággal, sem ésszel, sem erővel. Bízhatok bennem.

Szauuaj felült a lovára, az apja jó utat kívánt neki, és kilovagolt az udvarból.

A Játékok terére ért, s teljes erejéből elkiáltotta magát:

– Gyere velem, Urizmag, portyára!

A kiáltásától még a korom is hullni kezdett Urizmag házának a mennyezetéről.

A második kiáltástól még a deszkák is potyogni kezdtek a mennyezetről, azonban Urizmag ekkor sem ment ki hozzá.

Szauuaj harmadszor is kiáltott, amitől a ház fedele omladozni kezdett. Satana ekkor azt mondta Urizmagnak:

– Üldögélj csak itt, majd én kimegyek hozzá. Kiment a házból, elindult a Játékok tere irányába, amelynek a közepén állt a kis Szauuaj nagy lovával, és ezt mondta neki:

– Várj itt az öregemre reggelig, én pedig felkészítem őt. Szauuaj pedig várakozott a téren. Leszállt a lováról, a nyeret a feje alá tette, ráfeküdt a nyeregtakaróra, a köpönyegével betakarózott, s elaludt. Satana hazatért, és így szólt Urizmaghoz:

– Ez az ifjonc, aki a szerencsétlenséget hozza ránk, annyira érdeklődik irántad, hogy semmiképpen sem szabad visszautasítanod, hogy vele utazzál. De légy óvatos vele. Vidd magaddal a fiataljainkat is, és indulj.

Urizmag hallgatott Satanára, és felkészült az útra, azonban az ostorát szándékosan otthon hagyta, mintha elfeledkezett volna róla. Szozlant és Hamicot vitte magával.

Megérkeztek a Játékok terére, és látják: Szauuaj mélyen alszik, hangosan horkol.

Ébredj fel, ifjú! – kiáltott rá Urizmag. Minél gyorsabban induljunk!

Szauuaj felugrott, szaporán felnyergelte a lovát, felült a hátára, útnak indultak. Már eléggé messzire jutottak, amikor Urizmag így szólalt meg hirtelen:

– Az ostoromat otthon felejtettem, vissza kell mennem érte. Haladjatok tovább, majd utolérlek benneteket. Azonban Szauuaj megtagadhatta volna-e az idősebbtől a szolgálatát?

– Visszalovagolok én az ostorodért, s hamarosan utolérlek titeket, – mondta, átadta Urizmagnak a saját ostorát, és vágára fogta a lovát Urizmag háza felé.

Megérkezett, a lovát megkötötte Urizmagék állófájához, bement a vendégszobába, és leült.

Satana látta, hogy vendég érkezett, kiküldte hozzá a lányát a kézmosó tállal és a kancsóval. A lány vizet öntött Szauuaj kezére, az ifjú megmosakodott. Amikor befejezte a mosakodást, azt mondta a lánynak:

– Nagyon szép vagy, te lány, csak kár, hogy sánta! A lány sírva tért vissza az anyjához, így szólt hozzá:

– Idáig senki sem mert velem úgy gúnyolódni, mint ahogyan ez a vendégünk kicsúfolt! Miért nevezett engem sántának?

Satana megvigasztalta a lányt, lehúzta a cipőjét, alaposan megnézte, s az egyikben egy kölesmagot talált. Elkezdte pirongatni a lányát:

Hogy nem vetted észre, hogy kölesmag van a cipődben? A portyáról jött vendég észrevette! Vigyél ki neki egy étellel megrakott asztalt, és meglátod, nem nevez téged többé sántának.

A lány egy asztalt rakott a vendég elé, mire az mondta neki Szauuaj:

– Nagyon szép vagy, te lány, csak kissé ferde a derekad. Látszik, hogy feldagadt a jobb oldalad.

A lány ismét visszament az anyjához, és azt mondta:

– Ez a vendég ferdederekúnak nevezett, és azt mondta, hogy dagadt a jobb oldalam.

Satana megoldotta a lánya ruháján a kapszokat, és a ruha alatt egy cérnaszálát talált, amit nem távolítottak el a varrás után. Szemrehányást tett a lánynak:

– Nem vagy képes ügyelni magadra. Menj csak, és vidd el az asztalt! Ha valami kifogásolni valót talál még rajtad, mondd el nekem!

Amikor a lány bement a vendég szobájába, hogy leszedje az asztalt, azt mondta neki Szauuaj:

– Ej, ej, kislány, olyan szép vagy, kár azonban, hogy a jobb szemedre vak vagy.

A lány elvitte az asztalt, és sírva panasolta az anyjának a vendég sértő szavait.

Satana megnézte a lánya jobb szemét, eligazította a szempilláját, amely a szemhéja alá került.

– Miért is ne nevezett volna téged vaknak? – mondta, és ismét korholta a lányát. Eladó lány vagy, és nem tudod rendbe szedni magad.

Ekkor a kezébe adta Urizmag ostorát, meghagyta neki, adja át a vendégnek. A lány kivitte az ostort, és átadta Szauuajnak. Megköszönte a lánynak:

– Akinek a lánya vagy, sok évig legyen benned öröme! Akinek a felesége leszel, még több örömet leljen benned! Olyan gyönyörű vagy, hogy szebb már nem is lehetnél.

Ezután Szauuaj felült a lovára, hamarosan utolérte a társait. Átadta Urizmagnak az ostorát, a sajátját visszakapta, és így szólt a társaihoz:

– Előre vágatok, elkészítem a pihenőt, nem kell sietnetek.

Urizmag, Hamic és Szoszlan folytatták az útjukat, és így gondolkodtak magukban: «Mégis el kellene valahogyan veszejtenünk ezt az ifjoncot».

Szoszlan lova – az ördögök ajándéka – az acélpátájú Dzindz-aliasz volt, a világ végéig minden utat ismert a földalatti országoktól kezdve egészen az égig.

Urizmag, Hamic és Szoszlan úgy döntöttek, hogy Szoszlan lova majd elveszejtí Szauuajt.

Szauuaj sok szarvast és őzet ejtett el az úton. Kiválasztotta a pihenőhelyet, a szarvasok bőréből sátort készített, a fekvőhelyeket az őzek bőrét terítette le, tüzet rakott, és a társai megérkezésére saslikot készített. Ezalatt ők is megérkeztek, pompásan jóllaktak saslikkal, és arról beszéltek, hogy három napig megpihennének itt. Szauuaj volt a legfiatalabb, ő maradt éjszakára örködni a lovak mellett.

Amikor eljött az ideje a lefekvésnek, Szoszlan megmondta a lovának, hogy éjszaka vágasson el a világ végére, s rejtőzzön el, úgy, hogy Szauuaj ne tudja őt megtalálni.

Az utasok lefeküdtek az őzek bőrére, és elszunnyadtak. Szauuaj, mint a legfiatalabb, őrizte a lovakat, azután pedig, amikor megbizonyosodott, hogy nem fenyeget semmiféle veszély, szintén elaludt.

Szoszlan lova, az acélpátájú Dzindz-aliasz, a gazdája parancsára elszáguldott a világ végére.

Amikor Szauuaj felébredt, azt mondta neki a lova:

– Kelj fel gyorsan, és vágass Szoszlan lova után: el akar futni a világ végére, s ha sikerül neki eljutni odáig, akkor bottal ütheted a nyomát. Ha az emberek megtudják, hogy nem voltál képes megőrizni az idősebbek lovait, nagy szégyen lesz rád nézve!

Szauuaj felugrott a lovára, és nyomába eredt Szoszlan Dzindz-aliaszának. Szoszlan lovának csak az első lábai érintették a föld szélét, amikor Szauuaj megragadta őt a farkánál fogva, visszahúzta, a földhöz verte, azután pedig visszavezette a nartok éjszakai szállására.

Reggel Szoszlan szemrehányást tett a lovának: ugyan miért nem rejtőzködtél el? Aló mindent elmondott, ami az éjszaka történt. Szoszlan ismét megparancsolta neki, hogy ezen az éjszakán menjen el a föld alá, és ott rejtőzzön el.

– Szoszlan már egyszer elkapott engem a világ végén, a föld alá sem fog elengedni! Vajon merhet-e a gazdájának ellenszegülni?

Másnap éjjel Szoszlan maga akart a lovak őrzésére fennmaradni, azonban Szauuaj, lévén a legfiatalabb, semmiképpen sem engedte ezt át neki. Ismét ő maradt fenn a lovak őrzésére. Mindannyian elszunnyadtak. «A lovakat semmi sem fenyegeti!» – gondolta Szauuaj, lefeküdt és elaludt.

Az éjjel Szoszlan lova, az acélpátájú Dzindz-aliasz beférközött a föld részébe, hogy elvágasson egy föld alatti országba. Szauuajt azonban ismét felébresztette a lova, s azt mondta neki, hogy Szoszlan lova leereszkedett egy hasadékban, hogy nyomtalanul eltűnjön egy föld alatti országban.

Szauuaj Dzindz-aliasz üldözésére indult, utolérte és a fülénél fogva megragadta. Ismét elkezdte a földhöz verni, – sőt még két bordáját is eltörte, – s visszahajtotta az éjszakai táborhelyre.

Reggel Szoszlan ismét megkérdezte a lovától:

– Miért nem rejtőztél el a föld alatti országban? A ló azt felelte neki:

– Már egészen elértem a föld alatti országba, Szauuaj azonban ismét utolért, elkapta a fületem, a földhöz kezdett vagdosni, sőt még két bordámat is eltörte.

Szoszlan ismét meghagyta a lovának:

– Próbálkozz még egyszer! Ezen az éjszakán elvágathatsz az égbe.

Próbált volna a ló ellenszegülni! Kénytelen volt a gazdája óhaját teljesíteni. Eljött az éjszaka, Szoszlan lova pedig elvágatott az égbe.

Szauuajt pedig ismét felkeltette a lova. Utána vetette magát Dzindz-alsznak, s amikor az már az éghez közeledett, elkapta a hátulsó lábát, visszahúzta a földre, s úgy elkezdte vele a földet kalapálni, hogy még a gerince is eltörött a neki.

– Megnyugszol végre valahára? Próbálj csak elfutni! – mondta neki Szoszlan.

Amikor a nart férfiak reggel felkeltek, Szauuaj odafordult Urizmaghoz:

– Most pedig vezess el bennünket egy olyan országba, ahol még nem jártál! Urizmag így válaszolt:

– Fiatalon jártam a két tenger között, ahonnan a tarkámat hoztam még csikó korábanm. Csak ezzel az országgal nem tudtam boldogulni.

– Akkor, amíg itt időztök, éljetez jól vaddal, én pedig elmegyek abba az országba tájékozódni, – mondta Szauuaj a társainak.

– Nehéz lesz oda eljutnod: a tengeren keresztül nem vezet út, elpusztulhatsz, figyelmeztette őt Urizmag.

Szauuaj nem hallgatott rá, felnyergelte a lovát, és útnak indult.

Amilyen gyorsan a szárazföldön tudott vágatni, épp olyan gyorsan száguldott a tengeren is. Elért a távoli országba, s azt látta, hogy rengeteg tarka ló legel a síkon. Odalovagolt hozzájuk, pányvát dobott egy hároméves tarka csikó nyakába, kifogta a ménesből. Azután még egyszer visszatért, elhajtotta az egész ménest.

Riadót rendeltek el a ménes gazdái, s aki a riadóra megmozdult, mindenki Szauuaj nyomába eredt, ő maga pedig elhajtotta a lovakat a táborhelyre, ahol a társai várokoztak rá.

A pihenő után a nartok elhatározták, hogy szétosztják a ménest. Urizmag volt a legidősebb, ezért őt kérték meg, hogy ossza el a zsákmányt. Urizmag nem fogadta el a felkérést. Hosszasan vitatkoztak, végül elhatározták, hogy Szauuajnak kell szétosztani. Ő hajtotta ide a lovakat, akkor neki kell szétosztani is.

Szauuaj beleegyezett. Egyetlen tarka lovat különített el a ménesből, és kötött külön, a többi öt részre osztotta.

Urizmag nem tudta felfogni ésszel, hogy Szauuaj miért cselekedett így, és azt mondta Szoszlanak és Hamicnak:

– Már régen végeznünk kellett volna ezzel az ifjonccal. Látható, hogy a mi részünkkel a törvénytelen származású testvéreit akarja megajándékozni.

– Ne siesd el a dolgot! – nyugtatta meg Szoszlan és Hamic Urizmagot. Majd jobban megnézzük, mit akar kezdeni ezekkel a részekkel.

Szauuaj elkezdte az osztzkodást. Legelőször Urizmaghoz fordult, és az első részre mutatva így szólt:

– Ez a tiszteletem jeléül a tiéd lesz, mint közülünk a legidősebbé. Azután még egy részt adott át neki:

– Ez szintén neked jár, mint portyázó társamnak.

Azután Hamicnak és Szoszlanak adta át a választás jogát. Utolsóként, a sajátját két részre osztotta, és odaadta azokat Hamicnak és Szoszlanak. Csak egy tarka csikócskát hagyott magának, s csendesen megmagyarázta Szoszlanak, hogy Satanának fogja adni. Hiszen a menyasszonya édesanyjának a szokás szerint lovat kell ajándékozni.

Miért is ne értette volna meg Szoszlan, hogy Szauuaj Urizmag veje kíván lenni?

A portya után visszaérkeztek Urizmaghoz. Az érkezésükre a nartok mindnyájan Urizmag házában gyülekeztek. Hamic és Szoszlan pedig Szauuaj erejéről, hősiességéről, és más kiválóságairól mesélt a népnek. Volt csodálkozni valójuk a nartoknak. Szoszlan a fülébe súgta Satanának:

– Maga Uasztardzsi és sok más églakó kérte a nővérkémet feleségül, azonban mindegyiknek kosarat adott. Most pedig ez a derék fiú kéri. Nem tagadhatjuk meg tőle a kezét.

– Ha fiatal kora ellenére ilyen kiváló, beleegyezőnk, – felelte Satana.

Urizmag ekkor tort rendezett a vendége, Szauuaj tiszteletére. Sok nép sereglett össze a torra, s az emberek azonnal megértették, kinek a tiszteletére rendezett lakomát Urizmag.

Előhozták Szauuajnak Uacamong kelyhét, s ő fenéig ürítette az edényt. Három napon keresztül lakmároztak a nartok, s amikor vége lett a tornak és a vendégek szétszéledőben voltak, Szauuaj elhatározta, hogy hazatér. Köszönetet mondott a gazdának, és azt mondta.

– A mai naptól számítva várjatok egy egész esztendőn keresztül. Ennek az esztendőnek az egyik napján majd eljövök hozzátok.

Ezzel hazatért.

Hogyne örült volna Urizmag annak, hogy Szauuaj megkérte a lánya kezét! Azonban nyugtalanította az, hogy nem tudta pontosan, mikor érkezik Szauuaj. Nem egyszer történt meg, hogy felhizlalt egy bárányt az esküvőre, de Szauuaj nem jött meg. Megtörtént, hogy vendégeket hívott, és a számukra vágta le a bárányt.

A végéhez közeledett az esztendő, s ez alatt az év alatt, miért ne nőülhetett volna meg Szauuaj! Már a legénytoll is pelyhezett az arcán. Amikor három nap volt már csak hátra az esztendőből, engedélyt kért az apjától, hogy portyázni mehessen. Sem az apja, sem az anyja nem tudta még, hogy megkérte Urizmag lányának a kezét.

Szauuaj megérkezett Urizmag házába, a lovát megkötötte az állófánál, maga pedig bement a vendégszobába, s leült.

Ebben az időben Satanán és a lányán kívül senki sem tartózkodott a házban. Az Ahszartagatok minden férfira Burafarnignál voltak torozni.

Szauuaj magányosan üldögélt. Azután leakasztotta a falról Szoszlan tizenkét húros fandırját, játszani kezdett rajta, s énekelt hozzá:

– Ah, vigyen el benneteket az ördög, nartok! Mekkora szégyen, hogy senki sem néz rá közületek a vendégre e házban.

Satana meghallotta a fandır hangját, és kiküldött a vendégszobába:

– Nézzétek meg, miféle vendég érkezett hozzánk?

– Valamiféle férfi ül ott, s fándiron játszik. Az arcán már pelyhezik a szakáll – mondták Satanának.

Ekkor pedig Satana meghagyta, vigyenek a vendégnek egy aranyos asztalkát, és tegyenek rá hideg ételmaradékot.

Szauuaj, amikor meglátta ezt a szegényes ételt, kezdett megbántódni: «Hát minek néznek itt engem, éhes favágónak, vagy minek?»

A lábával úgy belerúgott az aranyos asztalkába, hogy kirepült az utcára és négy darabra törött.

Összeszedték az asztalka darabjait, Satana elé vitték, és elmesélték neki, hogyan viselkedett a vendég. Satana rossz néven vette a dolgot, hívatta az óriás rabszolgát, és megparancsolta neki:

– Menj a vendégszobába, és döngesd jól el ezt a vendéget. Úgy merészelt viselkedni, ahogyan még senki sem próbálta meg velünk szemben.

Az óriás bement Szauuajhoz, és egymásnak mentek. Szauuaj elkapta az óriást, úgy odacsapta a falhoz a homlokával, hogy rögtön szörnyethalt.

Amikor Satana erről értesült, elküldött a torra, hogy riasszák a férfiakat:

– Igyekeztek gyorsan haza, szörnyű dolgok történtek nálunk! A vendégek felhagytak a lakmározással, s segítségül akartak rohanni, azonban Urizmag megállította őket:

– Először tudjuk meg, ki a látogatónk. Hiszen egy kedves vendéget várunk – lehetséges, hogy ez éppen ő?

Válogatott nart ifjak, élükön Szoszlannal, mentek be a vendégszobába. Látják, hogy Szauuaj a tizenkét húros Fandiron játszik, és szomorúan énekel:

– Vinné el az ördög Urizmag családját, ahol nem ismerik meg a vendégüket, és olyan terített asztalt tesznek elébe, mint a favágóknak szokás!

Szauuaj megpillantva Szoszlánt, felakasztotta a fandirt a falra, és szokás szerint, mint vőhöz illik, szerényen fejet hajtott, az ajtó mellé állt. Szoszlan megismerte, és így szólt hozzá:

– Isten hozott, vő-urunk.

Amikor ennek a híre Satanáig jutott, akkor ő is és a lánya is szégyenkezni kezdtek, mert még soha nem történt velük ilyen dolog.

Szoszlan megnyugtatta őket, a nép pedig átment Urizmag házába torozni. Hozzáfogtak, hogy meghatározzák a menyasszony váltságdíját:

– Száz lovat kérünk érte, és minden ló fel legyen portyára szerelve: lószerszámmal, köpönyeggel, lábbelivel és fegyverrel. És még száz-száz vadat is hajtsanak ide minden fajtából.

Közölték Szauuajjal, és azt mondták:

– Indulj el a váltságdíjért. Amikor megfizeted, tedd a dolgod, vidd el a menyasszonyt²⁸.

Szauuaj elfogadta a váltságdíj összegét. Elbúcsúzott a nartoktól, az útjára indult. Nem sok idő telt el, s az egész váltságdíjat eljuttatta Urizmag házába, majd így szólt:

– Eljövök hozzátok a násznagyokkal. Azonban ha még egyszer úgy fogadtok, mint fogadtatok, nem bocsátom meg nektek.

Szauuaj hazatért, közvetítőket küldött az apjához:

– A tudtod nélkül jegyeztem el a halálos ellenségeink családjából egy lányt. Megfizettem a váltságdíjat a leányért. Most már nincs más hátra, embereket kell küldeni a menyasszonyért.

Ekkor az apja kijelölte a fiának a napkelte és napnyugta óriásait, akiket méltóknak talált kérőinek. A kérők fejének pedig Afszati, a vadászat védőszentjét választotta.

Szauuaj mindenkit értesített az apja útmutatásai szerint. Nem fedte fel magát előttük, csak azt mondta, hogy ezen és ezen a napon Kandz Szaumaroti megnősíti a fiát, és meghív benneteket násznagynak, hogy a vőlegény házába vezessétek a menyasszonyt. Jóllehet, Szauuaj nem nevezte meg magát, az églakók maguk is felismerték a lováról, mert Kandz lovát senki sem tudta megülni Kandz fián kívül.

Késő este jutott el Afszati házához. Afszati amikor meglátta, hogy valaki Kandz lován jön hozzá, nagyon meglepődött:

Ki tudná megülni a barátom lovát? Afszati, amikor megismerte Kandz fiát, nagyon megörült az ifjúnak.

Szauuaj közvetítőket küldött hozzá:

– Kandz kéri, jöjj el hozzá a kérők fejének a lakodalomba. Ne sajnáld a fáradságot, tedd meg a barátságunkért!

– Hogyne ment volna el szívesen Afszati a kérők fejeként a fogadott testvére fiának a lakodalmába!

Elindultak, és még Afszati lányát is magukkal vitték. A többi násznagy már Urizmag házában gyülekezett.

Amikor meglátták Afszati, Urizmag és a rokonsága kitalálta, hogy a vejük nem más mint Kandz fia, mert tudták, hogy Kandz és Afszati régóta barátságban vannak egymással.

Urizmag és Kandz vérbosszút fogadtak egymás ellen, ezért Szauuaj, amikor leültek az asztal mellé, így szólt:

– A halálos ellenségek béküljenek ki egymással ennél az asztalnál, s mától fogva éljenek egymással barátságban!

A kibékülés megtörtént, – vajon lehetett volna-e ez másképpen?

Afszati pedig játszani kezdett a tilinkóján, s vadak serege töltötte meg Urizmag udvarát. Ez volt Afszati ajándéka Kandznak.

Akkor jól kimulatták magukat. Napokon keresztül tartott az eszem-iszom. Azután elvitték a menyasszonyt, Satana zsenge lányát Kandz házába.

Amikor beértek a vőlegény házába, Satana lánya megfürösztötte Szauuaj idős anyját és apját az ifjúság forrásának a vizében, s azon nyomban megfiatalodtak.

Ismét vidám torok kezdődtek.

Így ünnepelték meg a házasságot. A nép nem győzött örvendezni a fiataloknak, Szauuaj és Satana lánya boldog házastársakként éltek halálukig.

Éltek hajdanában a nartok (Külön álló történetek)

A nartok és Uadmer csontjai

A híres nartok – tizenketten – vadászni indultak. Közöttük volt Urizmag és Hamic, Uon, Szirdon meg Batradz is. Magukkal vitték a kutyáikat is, a szarvashajtókat és a kopókat, de még a házörző kuvaszokat is. Már elég sok ideje lovagoltak, azonban sehol sem találkoztak semmiféle vaddal.

Egy tágas sztyeppére értek, éjszakai pihenőre álltak meg egy iharos szélén. Itt néhány őzet is sikerült nekik elejteni. Jöllaktak saslikkal, kipihenték magukat, amikor hirtelen Szoszlan szólalt meg:

– Gyertek csak, nézzük meg, mi hallható a Tar szorosában!

– Hát akkor kiderítjük! – egyeztek bele a többiek. Lóra ültek, továbbmentek a Tar szorosába. Kijutottak egy síkságra. Ezalatt köd támadt, besötétedett, de a nartok folytatták az útjukat. A homályban Szoszlan dárdája megakadt valamiben. Tapogatózni kezdtek, mi lehet itt, rájöttek, hogy egy barlangra akadtak. Csodálkoztak a nartok: «Sem erdők, sem kövek nincsenek erre, hogy került ez a barlang a puszta mező közepére?»

Ebben a barlangban maradtak éjszakázni. Hajnalban felültek a lovaikra, és amikor útnak indultak, egy náddal benőtt kis tisztásra értek. Ekkor visszafordultak, s meglátták, hogy az éjszakát egy hatalmas koponya belsejében töltötték el, a koponya mellett pedig

csontok tömkelege volt szétszórva. Jókora ember-, ló-, kutya-, vaddisznócsontok voltak itt... Mi lehet ez? Szoszlan azt mondta:

– Bátyáim, valami különös dolog történhetett ezen a mezőn. Nézzétek meg alaposan, milyen csontok ezek!

Szoszlan leszállt a lováról, kiválogatta az emberek csontjait, azután a lovakét rakta külön, majd a kutyákét és a disznókét. Az emberi csontokból egy óriás csontvázát állított össze, és így szólt:

– Most pedig megkérem az Istent, állítsa elének ezt a csodálatos valakit, olyannak, mint amilyen volt a saját korában.

– Miért? – kérdezték az útitársai. Mire kell ő nekünk? Szoszlan pedig így válaszolt:

– Nem lesz addig nyugalmam, amíg meg nem látom, milyen volt ez az ember. – Ekkor kérni kezdte: – Ó Istenek Istene! Éleszd fel ezt az embert, csak ne adj neki a térdétől lefelé lábat, s a szeme pedig ne lásson semmit.

Szavai után egyszerre megmozdult a koponya, azután a maradék csontok is hozzánőttek, megteltek hússal és bőr nőtt rájuk, az ember feléledt. Csak a térdén alól nem volt lába, amivel járni, s nem volt szeme, amivel látni tudott volna.

Megmozdult az óriás, felült, nyújtózott egyet. A nartok bámulták a csodát. Az óriás hallotta, hogy beszélgetnek, s megkérdezte:

– Kik vagytok? Milyenek vagytok?

– Emberek vagyunk! – felelték.

– Miféle emberi nemzetségből valók vagytok? – kérdezte az óriás.

– Nartok vagyunk! – felelte Szoszlan. Akkor az óriás megkérdezte:

– Ti vagytok a híres nartok!

– Igen, mi vagyunk! – válaszolták neki.

– Urizmag közöttetek van? Hamic szintén itt tartózkodik? Szoszlán is? Batradz is veletek van?

A nartok egymás után kérdezgették az óriást:

– Honnan hallottál rólunk? Az óriás így felelt:

– Az elődeimtől hallottam, hogy megjelent a nart nép, sok települést tölt meg néppel, s a nartok egytől-egyig bátor és vitéz emberek lesznek.

Amikor beszélgettek az óriás teljes magasságában felegyenesedett, s a nartokhoz fordult:

– Ha feltámasztottatok engem, akkor miért nem adtátok vissza a lábam szárát, hogy járni tudtam volna, és a szememet, hogy láthassak?

– Hát, ilyenek vagyunk mi emberek, – válaszolta Szoszlan, – azonnal döntünk. Amit pedig kérsz, abból nem lesz semmi. Akkor az óriás így szólt Szoszlanhoz:

– Add ide a kezed, kitapogatom az alakodat. Szoszlan közelebb akart menni hozzá, azonban az óriás lehelete olyan visszataszító volt, hogy Szoszlan hátrahőkölt.

– Hová lettél? – kérdezte az óriás.

– Olyan halottszag terjeng a szádból, hogy emiatt nem kívánok közelebb menni hozzád.

– Akkor gyere hozzám a hátam mögött. Szoszlan a háta mögül közelítette meg, odanyújtotta neki a kezét. Az óriás megtapogatta a csuklójának a csontjait, és azt mondta neki:

– Miért ilyen gyenge a testalkatod? Mondd, mivel táplálkoztok ti?

– Kenyérrel és vadak húásával, – felelte neki Szoszlan. Az óriás legyintett a kezével, s azt mondta:

– Elég sajnálatos módon tengődtek, ha ilyen haszontalan ételeken éldegéltek. Látható rajtatok, hogy hamarosan ki fogtok pusztulni. Tüzetek van?

– Van, – felelte Szoszlan, és visszakérdezett: S ti mit esztek?

– Mi a föld nedvét szeretjük, – felelte az óriás.

– S hogyan juttok hozzá a föld nedvéhez? Ekkor az óriás feltúrta a az ingujját a hónaljáig, s a földre nyomta a kezét. Kimarkolt egy hatalmas marék földet, és azt mondta Szoszlanak.

– Tartsd ide a tenyeredet!

Szoszlan odanyújtotta a tenyerét, az óriás ökölbe szorította a tenyerét a földdel, és Szoszlan tenyere azonnal megtelt a föld zsíros levével.

– Most pedig szürcsöld be a tenyeredből, – mondta az óriás. Szoszlan kiitta mindazt amivel tele volt a tenyere, – és a föld "leve", a zsíros húshoz hasonlóan, mindjárt szíven "ütötte". Rögtön úgy jóllakott vele, hogy úgy érezte, mintha teleette volna magát.

– Most pedig egy álló hétig sem éhez meg, – mondta neki az óriás. Állandóan csak szomjazni fogsz.

Szoszlan megkérdezte az óriástól:

– Miféle nemzetségből származol?

– Az uadmerok közül, – válaszolta neki.

Szoszlan ismét megkérdezte:

– Hát akkor hogy kerültél ide?

– Ebben a nádasban rejtőzködik egy nagy vadkan. Bizonyára hallottatok már róla. Vadászok érkeztek, akik szerették volna elejteni ezt a vadkant, de felfalta őket. Én szintén hallottam róla, s idejöttem, kipróbálni az erőmet. Idevágtattam, és még két kopóm is velem volt.

– A kutyák kihajtották a vadkant a nádasból – s egyenesen nekem rontott. A kezemben pányva volt, a vadkan azonban feldöntötte a lovamat, széthányta a kutyáimat. Nekem csak egyszer sikerült megütnöm a buzogánnyal, amikor megtámadta a lábamat. Bár eltörtem a bordáját, de lovastól együtt meghempergetett.

– És hogyan öltétek meg a vadakat! – kérdezték a nartok. – Mutasd be nekünk.

– Megmutatom, – válaszolt az óriás. – A vadakat pányvával fogtuk meg, azután kövekkel vertük agyon. Menjen valaki közületek kissé távolabb.

Szoszlan távolabbra ment. Az óriás akkor felkapott egy nagy követ, és megkérdezte:

– Merre vagy?

– Itt vagyok! – kiáltotta el magát Szoszlan, s máris arrább ugrott. Az óriás eldobta a követ, és ugyanoda a helyre esett, ahol korábban Szoszlan állt. Eldobott még egy követ, s ismét rákiáltott Szoszlanra:

– Hová tűntél? Csak nem találtalak el a kövemmel?

– Nem talált el, mert én kitértem előle, – felelte neki Szoszlan. Megkérdezte tőle, hogy miféle játékokkal csapták agyon az időt:

– Van ott egy magas kurgán? – kérdezte az uadmer.

– Igen, ott van, – felelte Szoszlan.

– Menj fel a tetejére, s bemutatom a játékainkat.

Szoszlan felment a kurgán tetejére, s kiáltott az uadmernek: – Itt vagyok! – s azonnal leszaladt a kurgánról:

Az óriás kitépte a legnagyobb fát, felhajította a kurgán tetejére. A fa egészen a lábáig szétrombolta a kurgánt, s a föld minden oldalra szétfröccsent.

Az óriás ekkor megkérdezte Szoszlantól:

– Hej, hol vagy most? Csak nem találtalak el a fával?

– Nem találtál el, – felelte Szoszlan, – kitértem előle.

– Kitértem? – kérdezte az uadmer. Mit jelent ez a szó: kitértem. Mi nem ismertük. Lehet, hogy az ördögök nemzetségébe tartozol?

A nartok ismét imádkozni kezdtek.

– Ó Istenek Istene! Változtasd vissza ismét azzá, ami előtte volt. – És ekkor az uadmer ismét eltűnt, csak a hatalmas koponya maradt utána barlangként a pusztaság közepén.

A nartok pedig hazatértek, ismét vidáman éltek, jókat ettek, s meséltek a csodákról, amelyeket láttak, és a dicső tetteikről, amelyeket véghezvittek.

A nart Szibalc, Uarhtanag fia

A nart Uarhtanag feleség nélkül öregedett meg. A fiatal nartok elhatározták: Uarhtanagnak nincs felesége, meg kell őt nősíteni. Ha nem akar megnősülni, agyon kell kövezni.

Valaki megsúgta ezt Uarhtanagnak. Uarhtanag azonban fiatal korában nőtlenségi fogadalmat tett. Amikor meghallotta, mit akarnak tőle a fiatal nartok, így szólt:

Óh, Istenem, én már elhatároztam, hogy a halálomig nem nősülök meg. Most mit tegyek? Ha megnősülök – megszegem a fogadalmamat; ha nem nősülök – még valahogyan tiszteletben maradhatok a nartok körében. Azonban ha szégyenteljes halálra száznak, a szégyen mindörökre a nevemen marad.

A fiatal nartok elküldték a kiválasztott embereiket Uarhtanaghoz, és így szóltak hozzá:

– Uarhtanag, tiszteletreméltó életet éltél a nartok között, azonban nincsen utódod, nincs örökösöd, azt szeretnénk, hogy nősülj meg.

Uarhtanag nem ellenkezett, s azt válaszolta a kiválasztott embereknek:

– Pénteken legyetek készenlétben! Majd meg fogom nektek mondani, kihez megyünk lánykérőbe.

Pénteken a fiatal nartok Uarhtanagnál gyűltek össze, hogy elmenjenek a menyasszonyért. Uarhtanag beosztotta és csoportosította őket. Külön-külön csoportba a fandırzenészeket, a táncosokat, a műlovasokat és énekeseket. Ebben a sorrendben indult el a lakodalmi menet.

A fandirok kísérete mellett haladtak. Az acélbajszú Hamic lánya, amikor ezt a lakodalmi muzsikát meghallotta, kitekintett a szülői lakótorony hetedik szintjéről.

Uarhtanag korábban is nézegette már az acélbajszú Hamic lányát, amikor most megpillantotta, akkor azt mondta a kísérőinek:

– Fordítsátok be, napocskáim, a lovaitokat az acélbajszú Hamic udvarára.

A lakodalmi menet pedig belovagolt Hamic udvarára: lakmározta, táncoltak, és hazavitték Uarhtanagnak Hamic lányát feleségül.

Hogy meddig éltek együtt Uarhtanag és az acélbajszú Hamic lánya, ki emlékszik már erre! Egyszer csak született egy fiuk, akit Szibalcnak neveztek el.

Szibalc éjjel született. Amikor megvirradt, a nap beragyogott az ablakon, a sugarai pedig játszózni kezdtek Szibalc szemében. Hogyne ragyogott volna fel a fiú arca! Uarhtanag, amikor ezt megpillantotta, mosolyra fakadt.

– Miért mosolyogsz olyan örömmel, férjescském? – kérdezte a felesége. Uarhtanag így válaszolt:

– Mindig félttem, hogy valami baj lesz, de most már minden rendben van. Ma éjjel a Napnak is született egy lánya, s mihelyt megpillantotta a mi Szibalcunkat, rögtön beleszeretett. Ennek én is örülök.

Szibalc megnőtt és a Nap falujába kezdett járkálni a fiúkkal játszani. Egyszer a Nap falujából való fiúk felemelték őt, és elvitték a Nap házába: «Íme, itt van a mi vejünk!» – mondták. Ott Szibalc és Adadza, a Nap lánya megismerték egymást. A Nap pedig Szibalchoz adta a lányát feleségül.

A lány és a fiú pedig férj és feleségként éltek a Nap házában. Mióta tartott már így, ki tudja? Szibalc egyszer csak szomorkodni kezdett valamiért, a felesége, a szépséges Adadza pedig megkérdezte tőle:

– Miért szomorkodsz?

Szibalc így válaszolt neki:

– Nem a mi életünkön szomorkodom. Jól élek én itt. Azonban mindig csak az apám és az anyám jut az eszembe, szeretnék már hazamenni.

– Én pedig úgy szeretnék élni, ahogyan te élsz, – jobb egy szegényes házban a férjemmel, mint a gazdag szülőknél. Ha úgy óhajtod, menjünk vissza a te apádhoz.

Ekképpen Szibalc és a Nap lánya, a szépséges Adadza eldöntötték, hogy elhagyják a Nap házát. Mielőtt elmentek volna, Adadza megkérdezte az apjától:

– Mit vigyek az apósomnak ajándékként?

– Vidd el neki ezt a páncélinget! – mondta neki a Nap.

Ez a páncéling pedig olyan volt, hogy ha a gallérja dalra gyűjtött, a mellrésze együtt énekelt vele, az ujjja a ritmust tapsolta, a dereka meg táncra kelt. A fiatalok fogták az inget, és útnak indultak az öreg Uarhtanag házába. Ott Szibalc és a Nap lánya, a szépséges Adadza megünnepelték az esküvőjüket.

Úgy adódott, hogy Szibalc elment portyázni egy esztendőre. Uarhtanag pedig a fia távollétében többször is felöltötte a páncélingét, amelyet a menyé hozott, kiment a nihaszra, a nép pedig köréje sereglett, és gyönyörködött a csodás darabban.

Egyszer Szoppar három fia meglátta az Ualipp hegy tetejéről, hogy a nartok nihaszán üldögél az öreg Uarhtanag a páncélingében.

– Micsoda csodálatos páncélinget húzott magára ez a semmirekellő vén Uarhtanag? Menjünk csak, húzzuk le róla ezt az inget, és hasítsunk még ki egy pár szíjat is a hátából! – mondták maguk között Szoppar fiai.

Kimondták – megtették. Szoppar három fia elment Uarhtanaghoz, és elvették tőle a páncélingét.

– Lenne csak itthon a fiam, megkapnátok tőle a magatokét, – mondta az öreg.

– Még fenyegetőzöl is! – Szoppar három fia ekkor nekiugrott az öregnek, kihasítottak a hátából egy pár szíjat, és elmentek.

Szegény Uarhtanag pedig egészen belegörnyedt, hazavánszorgott, bement a szobájába, összekucorodott, s lefeküdt a sarokba.

Eltelt az esztendő, Szibalcot pedig sebekkel borítva hozta haza a lova. Késő éjjel történt. Szibalc megérkezett, bekopogott a felesége szobájába. Ő pedig azt mondta az ajtón keresztül:

– Nem nyitok neked ajtót, amíg nem adod a narti szavadat, hogy teljesíted azt, amit kérek tőled. Szibalc azt felelte neki:

– Narti szavam adom. Azonban Ajgan és Aguzn hadával küzdöttem, egészen átluggattak, nyiss gyorsan ajtót, különben meghalok!

A szépséges Adadza kinyitotta az ajtót, Szibalc pedig átesett a küszöbön. Akkor levetkőzött, a nyilak kopogva potyogtak ki a ruhájából, nyögve mondta a feleségének:

– Meg fogok halni, mindenem fáj!

Ekkor a szépséges Adadza a bőrrel és a hússal együtt kirántgatta a testébe fűrődött nyilvégeket, és a sebei pillanatok alatt begyógyultak. Szibalc akkor megkérdezte tőle:

– Mondd csak, miért nem nyitottál mindjárt ajtót, amikor bekopogtam? Miért vetted a narti becsületszavam? A szépséges Adadza így válaszolt:

– Ha azt kérdezed miért, megmondom. Azért mert eljött hozzánk Szoppar három fia. Gúnyolódtak az idős édesapád felett, lehúzták róla a páncélingét, két szíjat szabtak ki a hátából, s ettől a perctől kezdve összekuporogva fekszik a szobája sarkában. Vérbosszút kell állnod azokon, akik bántalmazták az apádat.

Szibalc másnap, napkeltekor előkészítette az ekéjét, kihajtott vele az udvarról, és szántani kezdett Szoppar földjén. Szoppar fiai amikor letekintettek az Ualippa hegy tetejéről, egy embert pillantottak meg, aki az ő földjükön szánt, elcsodálkozva kérdezték egymást:

– Micsoda arcátlanság! Ki meri a földünket az engedélyünk nélkül felszántani?

Mindhárom fivér elindult a mezőre. Amikor közelebb értek, felismerték Szibalcot, s azt mondták:

– Hiszen csak annak a semmirekellő vén nart Uarhtanagnak a fia akar elégtételt venni az apját ért sérelemért. A két idősebb így szól a legfiatalabbikhoz:

– Menj, és lásd el a baját, ahogyan kell, mi pedig vadászunk egyet addig. A két idősebb elment vadászni, a legifjabb pedig odament Szibalchoz, és ráivallt:

– Te, ebkölyke! Majd megtanulod, hogy kinek a földjét merészeld eltulajdonítani! Vagy úgy gondoltad, hogy így bosszulod meg az apádat ért sérelmet? No most megláthatod, mit fogsz ezért kapni!

Küzdeni kezdtek egymással, hosszú ideig harcoltak, azután elfáradtak, leroskadtak, és félrekúsztak. Amikor kifűjták magukat, ismét összecsaptak, Szibalc megölte Szoppar legkisebb fiát.

Szoppar másik két fia visszatért a vadászatról, s az öregebb azt mondta a középsőnek:

– Menj csak, s tudd meg, mire ment az öcsénk Szibalccal!

Elindult a középső fivér, hogy megtudja, mire jutott az öccse. Szibalc, amikor meglátta őt, azonnal összecsapott vele. Hosszasan küzdöttek egymással, elfáradtak, egy kis időre abba hagyták a harcot. Amikor pedig Szibalc kipihente magát, nekiesett Szoppar középső fiának, s őt is megölte.

Ekkor érkezett a legidősebb fivér, s Szibalc vele is verekedni kezdett. Hogy meddig tartott a küzdelmük, ki tudná azt már! Azonban mindketten elfáradtak, szétváltak, s félholtan rogytak le.

S akkor az acélbajszú Hamic meghallotta a Holtak Országában:

– Az unokád megölte Szoppar fiait, a harmadikkal most viaskodott, s mindketten félholtan fekszenek a földön!

Amikor erről értesült, az acélbajszú Hamic kezébe kapta a varázsostorát, kijött a Halottak Országából, s egy szempillantás alatt Szibalc mellett termett. Meglegyintette a varázsostorral, Szibalc azon nyomban talpra ugrott, s hétszer olyan egészséges és erős lett, mint előtte.

Szoppar legidősebb fia félholtan elnyúlva feküdt a földön, s Szibalc megkérdezte tőle:

– Mondd, hol van az apám páncélinge, s az a két bőrcsík, amelyet kihalásítottak a hátából?

Szoppar fia azt felelte neki:

– Minden, amit kérdezel, a Tar szoros mélyén van elrejtve, Szoppar egyik nagy barlangjában.

Szibalc pedig, amikor megtudta, hol van az apja inge és a háta bőréből hasított szíj, azonnal megölte Szoppar fiát, maga pedig a Tar szorosba vágatott. Rálelt Szoppar barlangjára, kihozta onnan az apja ingét, és a hátából hasított két szíjdarabot.

Hamic pedig azt mondta neki:

– Most viszont vadászni megyünk!

Szibalc beleegyezett, s két különböző úton indultak el. Hamic azonban ahelyett, hogy együtt vadásztak volna, visszatért a Halottak Országába, Szibalc pedig visszatért a megbeszélte találkozási pontra, vállán egy elejtett szarvassal. Sokáig várt Hamicra, de nem érkezett meg, s rájött, hogy visszatért a Holtak Országába. Szibalc akkor az elejtett szarvassal, a páncélinggel, az apja hátából hasított szíjakkal, s a Hamic által otthagyt varázsostorral együtt hazatért.

A szíjakat rárakta az apja hátára, meglegyintette őket a varázsostorral, s az apja háta ugyanolyan lett, mint előtte volt. A csodálatos páncélinget is átadta az apjának.

A felesége igen megörült Szibalcnak, s megdicsérte őt azért, mert megbosszulta az apja halálát.

A nart Uarhtanag fia és a felesége, Agadza, a Nap lánya boldogan éltek a nartok között, amíg meg nem haltak

Uasztirdzsi és az orra nélküli nart Margudz

Uasztirdzsinek két felesége volt. Egyszer, amikor egy távoli portyára készülődött, azt mondta az asszonyainak:

– Készítsétek el az útra mielőbb a ruhámat, csomagoljatok ételt, izleteset, olyat, hogy könnyű legyen magammal vinni.

Mindkét asszony hozzákezdett a férjük felszereléséhez, az idősebb így szólt a fiatalabbhoz:

– Igyekezz a varrással! A férjünk igen siet. A fiatalabb pedig azt felelte neki:

– Miért aggódsz annyira a férjünkért? Hiszen ő nem a nart Margudz!

– A mi férjünk nevében bajtárs a bajtársának esküszik. Minden becsületes ember a mi férjünk nevében esküszik egymásnak. Kicsoda hát ez a Margudz? Még a nevét sem hallottuk.

Reggeltől estig az idősebb feleség egyetlen szót sem szólt a fiatalabbhoz.

Este, amikor Uasztirdzsi bejött, vele sem kezdett beszédbe.

– Mi van veled? – kérdezte Uasztirdzsi. – Miért vagy olyan hallgatag?

– Miről beszéljek azután, amit ettől az általad kedvelt feleségedtől hallottam! «Szaporábban varrj, mondtam a szorgoskodónak, hiszen a férjünk portyára készül». Ő erre nekem: «És miért óvod annyira a mi férjünket! Hiszen ő nem a nart Margudz!»

Lefeküdtek aludni. Reggel Uasztirdzsi a fiatalabb feleségével találkozáva, megkérdezte tőle:

Miről fecsegtél tegnap, te, arcátlan személy? A fiatalabb feleség azt válaszolta:

– Én természetesen fecsegetem. Várj csak, mindjárt mindent elmesélek neked.

Uasztirdzsi pedig azt mondta neki:

– Ha a nart Margudz nem olyan, amilyennek te állítod, nem olyan tökéletes mindenben, a fejed bánja: egy betöretlen ló farkához kötlek, s kikergetem veled a pusztába. Ha pedig a szavad igaznak bizonyul, akkor senki sem lesz számomra drágább nálad ezen a világon.

Uasztirdzsi felpattant a viharál is sebesebb lovára, és elindult, hogy megkeresse a nart Margudzt. Az ezüstostorával néhányszor rácsapott a lóra, s elvágatott.

Jó ideje vágtatott, amikor egy végtelen széles sztyeppre jutott. Többségükben egyforma szürke szőrű lovak legelészték ezen a sztyeppén. Még a lábaik és a füleik is egyformák voltak.

Uasztirdzsi elcsodálkozott: «Tán csak nem egyetlen ember lovai ezek? Egyetlen embernek mégsem lehet ennyi lova!» Megkérdezte a csikósoktól:

– Kik lovai ezek? Úgy hasonlít egyik a másikra, mintha egyetlen kanca ellettel volna mindet.

– Ezek a nart Margudz lovai, – felelték a csikósok. Uasztirdzsi még erősebben elcsodálkozott:

– Halljak meg, ha van még egy ilyen ember! Sosem találkoztam vele az églakók között.

Éjjel, hogy reggelit készítsenek a vendégnek, a csikósok levágtak egy olyan csikót, amelyen még sosem volt nyereg. Uasztirdzsi korán megreggelizett, felült a lovára és elindult. Ekkor rengeteg ökröt látott – mind szürke, a pofájuk pedig fehér. Megkérdezte a gulyásoktól:

– Jó sok marhát őriztek. Ki a gazdájuk?

– Ezek a nart Margudz ökrei, – felelték a gulyások.

– Miféle ember ez? Sem a földön nem találkoztam vele, sem az églakók között nem láttam soha! – csodálkozott.

A gulyások levágtak egy kövér ökröt, s jól megvendégelték. Reggel felült a lovára, s továbbment. Még egy napot lovagolt, s egy juhnyájjal találkozott. Olyan tömören, olyan sűrűn mentek, mint a part menti kavics. Ahová csak nézel, mindenütt juhok, mind egyforma, feketelábú, feketefejű. Uasztirdzsi megkérdezi a juhászokat:

– Ki birkái ezek?

– A nart Margudzéi, – válaszolták a juhászok.

– Hogy a csodába van egyetlen embernek ennyi vagyona? Egyetlen églakót sem ismerek, akinek ennyi barma lenne!

Uasztirdzsi továbbhaladt. Annyi utat tett meg, amennyit egyetlen nap alatt csak képes volt, s a fejöstehenek gulyájával találkozott – mindegyikük nemes fajtájú. Ismét elcsodálkozott, és megkérdezte a pásztorokat:

– Ki tehenei ezek?

– A nart Margudzéi.

Éjjel a pásztorok egy kövér borjúcskát vágtak le. Uasztirdzsi korán megreggelizett, felült a lovára, és továbbhaladt. Még egy nap sem telt el, s egy faluféléhez közeledett. Látja, hogy a falu szélén ül két öreg. Az egyik borjút, a másik bárányt legeltet, és beszélgetnek egymással.

– Jó estét kívánok, – köszöntötte őket.

– Hozzád is legyen kegyes az Isten, vendégünk! Érezd magad jól nálunk!

– Hadd kérdezzem meg tőletek, tudjátok-e, hol lakik a nart Margudz?

Elcsodálkoztak az öregek a kérdésen: miféle ember, aki nem tudja, hol lakik a nart Margudz?

– Uasztirdzsi azt mondta nekik:

– Ne ítéljetek el érte, messziről érkeztem. Egymásra néztek a vének, és azt mondták:

– Úgy látszik, létezik még ország, ahol Margudz még nem járt.

Azt mondták Uasztirdzsinek:

– Becsületes a képed, jó vágású vagy, a lovad jól van felszerszámozva. Menj végig a falu főutcáján, s hamarosan három vendégházat láatsz. A legmagasabb – az églakóké, az alacsonyabb – az aldároké, a legalacsonyabb – a szabadnak születetteké. Az églakók háza előtti lóállás aranyból van, a házba vezető ösvény üveggel van borítva. Az aldárok

háza előtti állófa ezüsből készült, az ösvény pedig szintén üvegből. A szabad emberek háza előtti állófa rézből való, az ösvény pedig deszkával van lefedve.

Uasztirdzsi elindult. Íme a vendégházak. Megszemléli őket, s elgondolkodik: «Nem emelkedem a többiek fölé. Ott állapodjunk meg, ahol az egyszerű emberek is megpihennek».

A szabad embereknek készült vendégháznál szállt le a lováról, kikötötte az állófához, és bement a házba. Margudz cselédei kifutottak, s meglátták az új vendég lovát. A patkói aranyból vannak, a nyereg és a lószerszám drágakövekkel kirakott. Ilyen csodálatos lovat látva, a vendéget nem engedték be a házba, hanem felvitték Margudz szobájába, és azt mondták neki:

– Bocsáss meg nekünk, de a szabad emberek vendégházába vendég érkezett. Körüljártuk a lovát, de olyan lova, mint amilyen, még a bennünket meglátogató églakóknak sem volt.

Margudz meghagyta nekik:

– Menjetek, és tudjátok meg tőle, ki ő, s honnan jött! A szolgák betekintettek a vendégszoba ablakán, de nem merészkedtek bemenni. A vendégszobában fény égett, de a vendég páncélja még nagyobb fénnel világított. A szolgák ismét felmentek Margudz szobájába, és jelentették neki:

– Mi nem szántuk rá magunkat, hogy bemenjünk hozzá, hanem csak ránéztünk, – s azt láttuk, hogy unatkozik. Különös a külseje.

Margudz kíváncsiskodni kezdett:

«Hiszen a szolgálóim között van olyan, aki églakót is kísért már. Miféle ember lehet, akitől félnek? Sokat hallottam már Uasztirdzsiéről, de még nem láttam őt. Riadót kell kiáltanom – úgy mondják, hogy Uasztirdzsi a riadóra igen érzékeny. Ha róla van szó, akkor rögtön felismerem».

Margudz ekkor elengedett egy fekete rókát, olyat, amelynek minden szőrszála a naphoz hasonlóan ragyogott, és a Bonvarnon csillagához hasonlóan fénylett.

A fiatalság a síkságon a róka nyomába eredt, amely a falu irányába futott. Az befutott a faluba, a főutcán haladt keresztül.

– Baj van! – kiabáltak az asszonyok, akik félénkebb természetűek. Mitől hibbant meg ez az ész nélküli ifjúság? Miféle vadállat lehet?

Hol nem volt hallható az asszonyok kiáltozása? A szabad emberek számára épült vendégházban Uasztirdzsi is meghallotta. Kiszaladt a házból, és felugrott a lovára.

Ekkor az egyik asszony azt kiáltotta utána:

– Nem szégyelled magad, te ifjú! A vad már elfutott, az emberek utána száguldanak, miért maradtál le a többiektől? Megijedtél talán, rád dobjam a kendőm?

– Várj csak, szemem fénye. Megteszek én mindent, ami az erőmből telik.

Uasztirdzsi elvágtatott, pillanat alatt beérte a rókát, a kopjája hegyére tűzte. Megy az utcán, a kopjája hegyén a róka, az emberek a nyomában, csodálják a gyorsaságát, daliás természetét, szépségét.

Margudznak szintén feltűnt a vendég fürgesége, kilovagolt eléje.

– Az Isten hozott hozzánk! – üdvözölte a vendéget.

A vendég és a házigazda szívélyesen beszélgetve jutottak el Margudz udvaráig. Margudz beszéddel köszöntötte a vendéget, s elvitte őt az églakóknak épített vendégházba.

Bámulatra méltó volt ez a vendégház: a falai rézzel borítva, a mennyezetéről a hajnalcsillag ragyogott, a fogasok szarvasagancsokból voltak, az asztalok elefántcsontból, aprólékosan kicifrázva.

Uasztirdzsi meggondolta magát:

– Hiszen nem itt szálltam én meg! Ekkor el akarta vinni a lovát a réz állófához. A szolgák azonban nem engedték oda, be kellett az églakók vendégházába vonulnia.

Egy kis asztalkát hoztak eléje, ételekkel megrakva. Ekkor így szólt:

– Bocsássátok meg nekem, ámbár fiatal vagyok, amíg nem jön meg Margudz, nem nyúlok az ételhez.

Elmesélték Margudznak, hogy a vendég nem nyúlt az ételhez. Margudz sarut húzott a lábára, a vállára vetette a cobolyprém bundáját, és bement a vendégházba.

– Jó estét kívánok! – mondta a vendégnek.

A szokás szerint megadták egymásnak a tiszteletet, leültek az asztalhoz, enni és inni kezdtek.

Uasztirdzsi Margudzra tekintve úgy vélte:

«Istenem! Nincs a világon olyan ember, akivel ne hoztál volna már össze. De kit halmoztál el a szerencséivel? Sem a növéseben, sem a természetében nincs hiba, csak az orra hiányzik az arcáról. Lehetne-e őt boldognak nevezni?»

Ettek, ittak.

– Elmehetnénk együtt portyára? – ajánlotta ekkor Margudz a vendégnek.

Az beleegyezett. Margudz pedig megparancsolta a szolgálainak:

– Virradatig fogjatok ki két lovat a ménesből! Virradatkor a szolgák pedig odavezették a két lovat.

Margudz azt mondta Uasztirdzsinak:

Fáradt a lovad, gyere azzal a lovammal portyázni, amelyik megtetszik neked.

– A saját lovamon kívül egyetlen egyen sem megyek portyára, – felelte a vendég.

– Hallgass rám vendégem, a te lovad elfáradt. Fogd a jobbik lovamat, a tied pedig hadd pihenje ki magát.

Uasztirdzsi kinézett az utcára. Látott egy állófához kötözött lovat – soványat, vedlett sörényűt, megtépázott farkút. Uasztirdzsi azt gondolta ekkor: «Miféle lovat ad alám az, aki még magától is sajnálja a ménese legjobbát?»

Ekkor megkérdezte Margudzot:

– Te fogsz jönni ezen a lovon? Margudz válaszolt:

– Igen, ez a ló az enyém lesz.

– Hát ez hogy van? – kérdezte Uasztirdzsi. – Hiszen nem az anyád szülte azokat a lovakat, amelyeket a ménesedben láttam? Másképpen miért sajnálnád annyira őket? Miért nem indulsz jobb lóval?

Margudz pedig így válaszolt:

– Nem értelek téged. Vajon ne tudnád, hogy nem a külső alapján kell megítélni az erőt?

– Micsoda ember vagy te? – mondta Uasztirdzsi. – Gondolj csak rá, mit mondanak az emberek, amikor egy ilyen lovon látnak velem együtt?

– Vajon épeszűnek lehet-e téged nevezni? Hiszen mondtam már neked: az erő nem a külsőben rejlik.

– Hát nem akad a ménesedben szemrevalóbb ló, mely egy vérből való ezzel, s erőben is hasonló? – kérdezte Uasztirdzsi.

Margudznak nem tetszettek a vendég szavai, s így válaszolt:

– Nehéz idők járnak, kímélni kell a jó lovakat!

Elindultak, három napig megállás nélkül lovagoltak. A negyedik napon, korán reggel, azt mondta Margudz:

– Ha estig nem érünk célba, felesleges lesz a portyánk.

Ismét útnak eredtek. Ekkor Uasztirdzsi lóva fáradni kezdett. Uasztirdzsi hiába ösztökélte az ostorral, ügetett egy darabig, azután ismét lassúbbra fogta a lépést.

Margudz sovány lova a vedlett sörényével, megtépázott farkával úgy száguldott előre, hogy még a tekintet sem ért a nyomába. Ekkor Margudz Uasztirdzsihez fordult:

– Ösztökéld jobban a lovadat! Estére célba kell érkeznünk. Nem az anyád szülte, miért kíméled annyira?

Uasztirdzsi rántgatja a gyeplőt, a ló szaporázza a lépést, azután ismét lassúbbra fogja, Uasztirdzsi ismét lemarad.

– Miért maradt le az ifjúság? Túl akarjátok élni a rokonaitokat? – mondta Margudz. – Vajon miért sajnálják annyira a mai fiatal emberek a lovaikat? Jóllehet, ennek a lónak arany a patkója, azonban a patája olyan gyenge, mint a béka lába.

Uasztirdzsi csak a fejét tekergette ezekre a szavakra, és azt gondolta magában: «Vajon miféle fajtájú a lovad, s miféle fajzat vagy magad? Még az églakók között sem láttam hasonlót!»

Egy kurgánhoz értek. Margudz megállította a lovát, leszállt a hátáról, arccal a kurgán felé fordult, és hangosan sírva fakadt.

Uasztirdzsi szintén leszállt a lováról. Csodálkozott, természetesen, hogy mi lelhetett az útitársamat? – azonban nem szólt semmit.

Margudz hosszasan sírt, azután felültek a lovaikra, és útnak indultak.

Ki tudja, mennyi ideig mentek még, amikor egy nagy folyó partjához értek. Uasztirdzsi, amikor meglátta a folyót, nyugtalanzkodott: «Ha át kell keljünk rajta, akkor a fáradt lovam nem tud megbirkózni vele, és elragad bennünket».

Margudz meglegyintette a lovát, s a ló még a patáját sem nedvesítve be, átugrott vele a folyón. Uasztirdzsi utána ugratott, a lova azonban nem tudta átugrani a folyót, belekerült a vízbe, s a folyó elsodorta. Akkor Margudz visszatért, Uasztirdzsi maga mögé ültette a ló farára, Uasztirdzsi lovát pedig a gyeplőjénél fogva gerendaként húzták maguk után a vízben.

– Váljanak az örököseitkévé a rokonaitok, mai fiatalok! Úgy prüszköltök, mint a vízbe pottyant macska, – mondta Margudz.

Estére elértek egy idegen ország határára, oda, ahová készültek. Margudz azt mondta ekkor Uasztirdzsinek:

– Várj meg itt, körülnézzek! Kiválasztott egy magaslatot. S amikor visszatért, Uasztirdzsi azt látta, hogy sír.

– Margudz, vendégfogadó gazdám, talán csak nem sírsz?

– Miért ne ejthetnék néhány csepp könnyet! Kapaszkodj csak fel erre a sziklára, és nézz körül. De úgy nézz, hogy észre ne vegyenek.

Uasztirdzsi felkapaszkodott egy magas tetőre, levette a sapkáját, és figyelmesen szemlélődni kezdett.

«Ó, Istenem! Milyen csodálatos ez? – gondolta. – A mai napig mindig az égen láttam a napot, most meg a földön ragyog».

Leereszkedett és azt mondta az öreg Margudznak:

– Eddig csak az égen láttam a napot, azonban most láthattam először a földön is.

– Ez nem a nap, vendégem, – hanem egy rézüst, azonban olyan üst, hogy az az ital, amelyet benne egyszer megfőznek, hét esztendőre elegendő lesz, és azután bármennyit is igyál belőle minden nap, az üst mindig megtelik. Ez az ital varázserővel rendelkezik: ha az újszülött homlokát megmosod vele, egész évig sem hiányzik neki az anyja teje. Az őseink kincse volt ez az üst, de a donbettirek erővel elvették tőlük.

– Megteszünk minden tőlünk telhetőt, – mondta Uasztirdzsi.

Amikor megvirradt Uasztirdzsi fekete rókává változott, olyanná, hogy minden szörszála csengőként csilingelt, mosolygott, és mint a harangjáték, zenélt. Elfutott a falu szélére, az ifjúság legjava utána vetette magát. Még egyszer visszafutott, s akkor még a gyerekek és az öregek is üldözni kezdték.

Uasztirdzsi Margudzot sassá változtatta, olyan nagygyá, hogy a szárnyai egyenként akkorák voltak, mint egy köpönyeg, nyírfavastagságú mindkét lába, s mint egy kovácsüllő, akkora a feje.

Amikor az egész falu a róka üzésével volt elfoglalva, az öreg Margudz egy kört írt le a levegőben, könnyedén leereszkedett a faluba, a karmaival a két fülénél fogva megragadta az üstöt, s továbbrepült vele.

A róka ezalatt a nyelvét lógatva és nehezen lélegezve, elrejtőzött az üldözők elől. Margudz és Uasztirdzsi találkoztak, ismét emberekké változtak vissza, gyorsan a lovaikra ugrottak, és folytatták az útjukat.

Amikor ismét a folyó partjához érkeztek, Uasztirdzsi lova egészen kidőlt. Ekkor Margudz a háta mögé ültette Uasztirdzsit, a lovát a gyeplőnél fogva vezetve, az ostorral a hasa alá csapkodva úsztatták maguk után.

Amikor átkeltek a túlsó partra, Margudz így szólt:

– Ó Istenem, mennyire fáj a szívem a vendégemért! Fájjon is mindig az olyan vendégért, akit méltónak tartanak az emberi névre!

Uasztirdzsi felült a lovára. Most már nem félt senkitől.

Eljutottak a magas kurgánig, leszálltak a lovaikról a fűre. Uasztirdzsi vigyázott a lovakra, Martudz pedig felkapaszkodott a kurgán tetejére, és imádkozni kezdett. Ima közben annyi könnyet hullatott a kurgán földjére, hogy az egészen elnedvesedett.

Utána ismét lóra ültek, és elvágattak: Margudz és Uasztirdzsi is ment a maga útjára. Szétváltak egymástól, de előbb köszönetet mondtak egymásnak.

– Semmi sem drágább a vendégnél, – mondta Margudz, és Uasztirdzsinék ajándékozta a rézüstöt.

Uasztirdzsi hazafelé tart, elgondolkozik mindenről, ami történt, és csodálkozott:

– Micsoda kiváló emberrel találkoztam! Az églakók között sem ismertem meg ilyeneket. De miért vesztette el az orrát ez a tiszteletre méltó ember? Még ha belehalok is, de többet tudok meg erről az emberről.

Megfordította a lovát és utolérte Margudzot.

– Várj csak, vendégszerető házigazdám! – mondta Uasztirdzsi. – Három dolgot szeretnék kérdezni tőled. Margudz, te, aki mindenben tökéletes vagy, hogyan fordult elő veled, miért vesztetted el az orrod? Már idős vagy, miért nincs feleséged? A harmadik kérdésem pedig az: miért sírtál, amikor imádkoztál a kurgánon?

– Ó, kedves vendégem, jobb lett volna, ha nem kérdeztél volna ezekről! Azonban megkértél, mesélek neked a sorsomról. Fiatalon olyan voltam, hogy a szagáról felismertem minden vadat. Három szép nővér élt az ég alatt. Az egyik az én feleségem lett, a másodikat Uacilla vette nőül, a harmadikat pedig Uasztirdzsi. Hol nem fordultam meg ez alatt az idő alatt! Gyakran jártam portyázni. Egyszer, amikor egy távoli portyáról tértem vissza, a hálószobámból egy ismeretlen férfi szagát éreztem meg. Megszimantva ezt a szagot, felugrottam arra a lóra, amelyiket te magad is ismeresz, – az ördögtől származik ez a fajta, – s egy pillanat alatt hazaszáguldottam. Berohantam a házba, látom – valaki alszik a feleségem mellett. Kirántottam a kardomat, darabokra vágtam őket, én pedig lefeküdtem aludni a vendégszobában.

Reggel hallom: sírnak a nartok az udvaromon. Kimentem hozzájuk, és semmiről sem tudva, megkérdeztem őket: «Miért sírtok, nartok?» – «Hogyne sírnánk, – mondták ők. – hiszen tegnap felaprítottad a feleségedet és a fiadat».

Eltemettük őket, és hazatérve a temetőből, borotvával levágtam az orromat. Az alatt a kurgán alatt, amelyik tetején sírtam, található a sírjuk. Hát ez történt, vendégem.

Uasztirdzsi így szólt:

Menjünk vissza ahhoz a kurgánhoz, s emlékezzünk rájuk!

Elmentek a kurgánhoz, kiásták a sírt. Uasztirdzsi fogta a köpönyegét, és ráterítette a kurgánra.

Most pedig, házigazdám, vedd ki a sírból a halottakat, s helyezd rá őket a köpönyegemre!

Amikor Margudz mindezt megtette, Uasztirdzsi meglegyintette a varázsostorával a feleség és a gyermek maradványait – s egy pillanat alatt feléledtek. A varázsostorával meglegyintette Margudz orra helyét – s az orr ismét kinőtt.

– Nem ismeresz engem Margudz? – kérdezte Uasztirdzsi.

– Nem, – felelte Margudz.

– Az égi Uasztirdzsi vagyok, s azért jöttem, hogy megismerjelek.

– Hát akkor rokonok is lennének, – mondta Margudz. – A te ifjabbik feleséged és az én gazdasszonyom ugyanattól az apától és anyától születtek.

Uasztirdzsi arca felragyogott, mint a nap. Volt is neki miért örülnie!

Margudz házába lovagoltak. Margudz hatalmas lakomát rendezett. Az egész nart nemzetség ott volt ezen a toron, az evés-ivásnak, az éneknek és a táncnak nem volt vége.

Uasztirdzsi ekkor elköszönt a háziaktól, lóra ült, hazarepült, az églakók pedig örvendeztek neki.

– Ne neheztelj az ifjabb feleségem szavaiért! – mondta Uasztirdzsi az idősebb nejének. Bár a nart Margudz földi ember, azonban igazi férfi. A fiatalabb feleségének pedig azt mondta:

– Sokat szenvedtem miattad, azonban egy kiváló emberrel ismerkedtem meg. Az ifjabb feleség pedig így szólt:

– Semmi bűne sem volt az elhunyt nővéremnek, Margudz feleségének. Te nem kíméled az erődet, hogy az embereken segíthess. Azért hívtam fel a figyelmedet Margudzra, s remélem, nem tagadod meg tőle a segítségedet.

– Nyugodjon meg a szíved: feltámasztottam a nővéredet és a fiát, – válaszolta neki Uasztirdzsi.

A nart Dzili és a fia

Azokban a távoli időkben, amikor még a nartok teljes dicsőségben éltek, amikor a tenger még csak a bokájukig ért, amikor még széles úton járhattak az égbe, élt egy Dzili nevű nart, akit mindenki tisztelt. Gazdag volt: kenyere, marhája, mindene bőséggel, azonban csak egyetlen fia volt.

Ínséges év köszöntött a nartokra. Teljesen élelem nélkül maradtak. Úgy nézett ki a dolog, hogy mindannyian elpatkolnak az éhségtől.

Dzili is elszegényedett. Tanácstalan volt, mi tévő legyen: senki sem maradt életben, akitől akár egy szem gabonát is kérhetett volna. Ekkor egy reggel hívta a fiát, és azt mondta neki:

– Szemem fénye, a farkas a lábaiból él. Ha itt üldögélünk egy helyben, senki sem fog nekünk semmit sem hozni. A földön már senki sem maradt nekünk, aki kenyeret tudna adni. Gyerünk, kérjük meg Uacillát az égben. Valamikor itt élt a földön, velem egykorú, s barátok is voltunk, már csak őbenne reménykedem. Ezért menj el minél gyorsabban hozzá, s kérj tőle kenyeret.

Amikor megtudja, ki fia vagy, annyi kenyeret ad, amennyit csak elbírsz hozni. Üres kézzel nem enged el haza.

Dzili fia kételkedve hallgatta az apját, utána elment Kulbadagusz látnokhoz, hogy megtanácskozza vele a dolgot. A látnok azt mondta neki:

– Ne búslakodj, nart ifjú, Menj fel a padlásomra, ott találsz egy megszáradt lóbórt, hozd le, s rázd meg háromszor! Azután imádkozz kelet felé fordulva: «Istenek Istene, teremtem, változtasd át ezt a lóbórt azzá, ami volt valaha!» Ha a nartok istene jó indulattal viselkedik irántad, akkor ezt a bórt lóvá változtatja, hétszer jobbá, mint az életében volt. Ez a ló pedig Uasztirdzsi szárnyas lova volt valaha. Pattanj fel rá, ő pedig eljuttat téged oda, ahová akarsz. Amikor az égi Uacilla elé állsz, ő az apádhoz való hasonlóságod alapján megismer téged, jól fog fogadni, és meg fog ajándékozni. Azonban ne vegyél el semmit sem! Hosszas rábeszélés után azt mondja neked: «Ha te visszatérsz tőlem, s nem viszel semmiféle ajándékot, akkor hogy hiszik el neked, hogy az égben jártál, és Uacillával találkoztál? Azután pedig, mit felelsz apádnak? Hogyan bizonyítod be neki, hogy teljesítetted a kívánságát?» Akkor te azt mond majd Uacillának: «Ha már egyszer nem mehetek vissza ajándék nélkül, akkor add nekem azt az öreg juharfából készült lapátot, amelyik a hombárod ajtaja előtt hever». Ha neked adja ezt a lapátot, térj mielőbb haza. Ez az öreg lapát olyan, hogy abban a házban, ahol található, sosem szenvednek kenyér hiányában. Felül learatják a gabonát, s alulról kihajt...

Dzili fia felment a padlásra, megtalálta a kiszáradt lóbórt, háromszor megsuhogtatta, s amint a látnok meghagyta neki, imádkozott az Istenhez – a lóbőr pedig egy szempillantás alatt felnyergelt, felszerszámozott szárnyas lóvá változott. Az ifjú felpattant a hátára, s megparancsolta neki:

– Vigyél el engem sebesen az égi Uacillához!

Uacilla előtt termett, Uacilla pedig hogyan ismerte volna fel, ki fia áll előtte! Megörült a barátja fiának, bőségesen megvendégelte őt, azután megkérdezte tőle:

– Miért vagy itt, s miben segíthetek neked? Dzili fia pedig részletesen elmesélte, mi hozta őt Uacillához... Akkor Uacilla megmutatta neki a hombárját, tele gyönyörű búzával.

– Ez mind a tied lehet, mondta neki.

– Nem tudom én elvinni mindet, – válaszolta a fiú. – azonban ott a hombár ajtaja előtt hever egy öreg lapát, add nekem azt.

Uacilla neki ajándékozta a lapátot, az ifjú pedig minél gyorsabban hazatért.

Amikor az öreg Dzili meglátta, hogy a fia pusztán kézzel tért vissza, csak egy öreg lapát van a zsákjában, elkomorodott, és megkérdezte:

– Kenyérért küldtelek téged, miért csak ezt az ócska lapátot hoztad?

– Semmi baj, apám. Nem későbbben, mint holnap, megtudod, mekkora kincs ez a lapát. Most ne nyugtalankodj, bőségesen lesz kenyérünk, nemcsak a mi házunkban, hanem a nartoknak is.

A saját kezével sepegte fel a legnagyobb hombárt, a küszöbön átdobta az öreg lapátot, bezárta az ajtót, rátette a lakatot. Reggel odament, hogy ellenőrizze, igaz-e amit a varázslónő mondott neki, s azt látta, hogy a hombár egészen a mennyezetéig jó minőségű búzával telt meg. Örömeben minden gondját elfeledte, énekelni kezdett. Az énekével az öreg Dzilit is felébresztette.

Aznapi mindhárom nart falu felett szinte felragyogott a nap. Vége sem volt az örömmujongásnak. Mindenki Dzili házába sietett, s annyi búzát vitt tőle, amennyit csak akart. A nartok egymáshoz szaladgáltak az üdvözleteikkel. Most már elegendő kenyérük volt, gondtalanul kezdtek élni, mit Dzilinek és a fiának köszönhetnek.

Csak Szirdon, Gatag fia a nartok rossz szelleme nem tudott az éjjel aludni, nem volt nyugalma, állandóan arra gondolt, hogyan lehetne aláásni Dzilinek, elpusztítani,

tönkretenni őt. Elkezdte Dzili ellen uszítgatni a tekintélyes nartokat, színlelve, hogy a lelkükért aggódik, s a dicsőségüket félti.

– Hát már csak ennyit értek, semmirekellő nartok! Hiszen senki sem beszél ma már rólatok. Ha északra indulsz el a falutól, csak Dzili fiáról zengedeznek, ha dél felé veszed az útírányt, ismét csak róla hallhatsz, ha jobbra mész – csak Dzili fia, ha balra mész – ott is ugyanaz... Érték ti még valamit? Miért tengődtek az ég és föld között, ha senki sem beszél rólatok?

Így telt nap-nap után. Dzili ismét magához hívta a fiát, és azt mondta neki:

– Gabonánk most már van elegendő, jószágunk azonban nincs. Menj el az égi Falvarához, és kérjél tőle marhát! Valamikor ő is a barátom volt, biztosan megőrül neked, és nem enged el üres kézzel.

Dzili fiának ismét kétségei támadtak, ismét elment a jósnőhöz, elmondta neki, mit parancsolt meg neki az apja.

A jósnő ismét azt mondta neki:

– Menj fel ismét a padlásomra, és hozd le ugyanazt a lóbőrt, változtasd át szárnyas lóvá, s majd elvisz téged Falvarához. Falvara természetesen megőrült, amikor meglát téged, és derekasan megvendégel. Ajándékot fog neked ajánlani, de semmit sem fogadsz el. Az istállója padlásán, a gerenda közepén van elrejtve egy nyírfavessző. Csak ezt a vesszőt kérd Falvarától! Ez a vessző olyan erővel bír, hogy az istálló, amelyben található megtelik jószággal, s bármennyit vezetsz is el az istállóból, sosem fogy ki belőle a jószág.

Az ifjú felment a padlásra, lehozta onnan a száraz lóbőrt, átváltoztatta szárnyas paripává, s Falvara előtt termett az égben.

Falvara megőrült a vendégnek, levágott egy birkát, s megvendégelte az ifjút. Rengeteg állatot ajánlott neki, de Dzili fia mindet visszautasította, s csak azt a nyírfavesszőt kérte, amelyik Falvara istállójának középső gerendája mellé volt elrejtve. Falvara az ifjúnak ajándékozta ezt a nyírfavesszőt, aki az öve mellé szúrta, s hazatért. Amikor Dzili meglátta, hogy a fia egyetlen marhát sem hozott magával, komoran tekintett rá.

– Ne aggódj apa, nem később, mint holnap reggel megláthatod, milyen erővel bír ez a nyírfavessző.

Fogta a seprűt, felseperte a legnagyobb istállót, a gerenda mellé dugta a nyírfavesszőt, bezárta az istálló ajtaját, rárakta a lakatot.

Már korán reggel talpon termett, és igyekezett kinyitni az istálló ajtaját. Amikor meglátta, hogy az istálló megtelt fehér, hosszúszerű kövér birkával, dalolni kezdett örömeiben.

Dzili is felébredt, és amikor kettesben kinyitották az istálló ajtaját, s ez a hatalmas nyáj elszéledt a sztyeppén, az emberek nem győztek gyönyörködni benne, s csak Dziliről és a fiáról folyt a szó.

A nartok pedig a nihaszon, a lakomákon és a halotti torokon a díszhelyre ültették maguk között Dzilit, a lábai alá fehér medvebőrt raktak, három-három fiatalabb állt mindkét oldalán, s a háta mögött, s még attól is óvták, hogy a legyek zargassák.

Szirdon, Gatag fia pedig vajon nyugton tudott volna maradni, abba tudta volna hagyni a bajkeverő, varázslói praktikáit? Nem hagyta pihenni éles nyelvét, folyton uszította a fiataltságot, Dzili és a fia elpusztítására tüzelte őket. Egyszer a Szirdon által feltüzelt nartok így szóltak Dzilihez a nihaszon:

– Igazi férfi lett a fiadból. Híressé tett téged, és minket is. Nagyon hálásak vagyunk neki ezért, most pedig még azt szeretnénk tőle: hogy hozza el neked a Fekete-hegy aldarjának cobolyprémből készült bundáját. Szeretnénk, ha magadra öltened, s a díszhelyeden ebben feszítenél.

Dzili elkomorodva tért haza, haragosan vetette bele magát a karosszékre. Hosszasan tépelődött magában, hosszasan töprengett, mi tévő legyen. Azután magához hívta a fiát, és azt mondta neki:

– Gatag fia Szirdon el szeretne pusztítani minket. Ellenünk uszítja az ifjú nartokat. Menj el az aldarhoz, a Fekete-hegyhez, s szerezd meg nekem a bundáját, amely a legdrágább cobolyprémekből készült! Más lehetőségünk nincs. Így szeretné a nart ifjúság, s vagy teljesíted a kívánságukat, vagy a fejedre vonod a haragjukat.

– Legyen csak így! – mondta az ifjú. – Ha a mai naptól számított két héten belül visszatérek, akkor magammal hozom a Fekete-hegy aldarja cobolybundáját, ha pedig addig nem jönnek vissza, azt jelentené, nem vagyok már életben, s semmiben sem segíthetek neked.

Bánatában ismét elment a jósnőhöz, s mindent elmesélt neki. A jósnő azt tanácsolta:

– Nehéz feladattal bízott meg az apád. Senki sem merészkedett még csak a közelébe sem a Fekete-hegy aldarja várának. Egy meredek szikla alatt van ez a vár, s csak egyetlen út vezet hozzá. Ezt az utat hét farkas őrzi, vasból van a szájuk. A hegy tetején hét sas üldögél, vasból a csőrük, s a környező sztyeppről nemcsak egyetlen embert sem engednek a vár közelébe, hanem még az arra repülő madarat sem. Hogy bekerülj a várba, hét vaskapun kell átjutnod. Idegen ember nem képes azokat sem kinyitni, sem becsukni. A fekete-hegyi váríg el tudlak téged juttatni. Azt azonban, hogy hogyan juthatsz az aldarig, már nem ismerem. Ezt a saját eszeddel és a saját erődből kell megoldanod.

– Mielőtt útnak indulnál, – folytatta a jósnő, – vágj le hét birkát és hét pulykakakast, vidd magaddal az útra, s egészítsd ki hét nagyobb juhaggyú tömlővel. Amikor a fekete-tengeri aldar vára alá érkezel, először a farkasok vetik rád magukat, vaspofáikat széttátva. Ne félj tőlük! Dobj mindegyiknek egy-egy birkát, s amíg telezabálják magukat, haladj el mellettük, s közelebb jutsz a fekete-hegyi várhoz. Itt a hét vascsőrű sasmadár csap le rád, vess oda mindegyiknek egy-egy pulykakakast. Az éhes madarak megragadják őket, felviszik a zsákmányukat a hegy tetejére, elkezdik tépdesni. Amikor belakároznak, akkor elalszanak. Ez idő alatt kell eljutnod a Fekete-hegy aldarjának a váráig. Az első kapura kend rá az első tömb faggyút, s az ajtó magától kinyílik előtted, s siess a második kapuhoz. Ott tégy ugyanúgy, kend rá a második tömb faggyút, szintén kinyílik előtted, akkor igyekezz a harmadik kapuhoz. Így tégy mindegyik kapuval, s amikor a hetedik is keresztüljutsz, szemen találod magad a Fekete-hegy aldarjával, s akkor szedd össze minden bátorságod. Ha ő kerekedik felül, odavet a farkasai elé eledelnek. Ha te győzöd le, gyorsan szedd le róla a cobolybundát, semmihez se nyúlj hozzá, hanem igyekezz, hogy addig kijuthass a várból, amíg a farkasok és a sasok jól vannak lakva.

Dzili fia lehozta a padlásról ugyanazt a lóbórt, megrázta, s imádkozott. Előtte termelt a szárnyas ló, felnyergelve, felszerszámozva. Az ifjú felpattant a hátára, elszáguldott vele a Fekete-hegyhez, magával vitte a birkákat és a pulykakakasokat s a faggyúval telt tömlőket.

Amikor már közelgett a Fekete-hegy aldarjának a várához, elébe ugrott a hét farkas, széttátották a vaspofáikat. Az ifjú nem ijedt meg tőlük, mindegyik pofájába beledobott egy-egy birkát. A kiéhezett farkasok rávetették magukat a zsákmányra, szanaszét futottak, az ifjú pedig rácsapott a lovára, és tovanyargalt.

Nem ért messzire, amikor a hegy tetejéről rárepült a hét vascsőrű sas. Mindegyiknek odavetett egy-egy pulykakakast, visszarepültek a hegy tetejére, és tépdesni kezdték a zsákmányukat.

Dzili fia pedig eljutott a vár külső kapujáig, leszállt a lováról, egy egész faggyútömböt rákent az első ajtó sarokvasára, s az ajtó magától kinyílt előtte. Így tett

mind a héttel, s amikor a hetediket is kinyitotta, a Fekete-hegyek aldarja ugrott elébe. Elkezdődött a küzdelem.

Az ifjú gyorsan ledöntötte a lábáról az aldart, lehúzta róla a cobolyprémes bundáját – s minél gyorsabban eltűnt a várból. Amikor az aldar magához tért, látja, hogy az ifjú már nincs ott. Ekkor megkérdezte a kapukat:

– Hová tűnt ez a fiatalember? Miért engedtétek be ezt a rablót?

A kapuk ezt felelték neki:

– Mióta szolgálunk téged, s sohasem láttunk tőled egy csepp zsírt sem, a rozsda már teljesen megevett bennünket. Ő pedig egy egész tömlő zsírt kent ránk. Miért ne engedték volna be őt?

Ekkor az aldar kiszaladt a várából és rákiáltott a vascsőrű sasokra:

– Gyertek gyorsan! A nart Dzili fia megrabolt engem, repüljetek utána, tartóztassátok fel őt!

– Nemzedékről nemzedékre őrizzük a váradat, – felelték neki a vascsőrű madarak. Ez alatt az idő alatt még csak egy hitvány csibét sem dobtál nekünk. Ő pedig rögtön egy-egy kövér pulykakakast dobott mindegyikünknek. Hogyne marcangoltuk volna azokat?

Akkor az őt őrző farkasoknak kiáltotta az aldar:

– Igyekeztek, farkaskáim! A nart Dzili fia megrabolt engem, eredjete a nyomába, tépjétek szét! A farkasok morogva válaszolták:

– Egész életünkben még csak egy lerágott csontot sem dobtál nekünk, ő pedig mindegyikünknek egy hizlalt birkát adott. Miért üldöznénk őt? Nem, eredj a nyomukba magad, ahogyan csak tudsz!

Dzili fia elhozta a Fekete-hegyek aldarjának a cobolyprém bundáját, s amikor leült a karosszékebe a nartok közé a díszhelyre, mekkora volt Gatag fia Szirdon szeme, amikor ránézett!

Ekkor Szirdon új intrikába kezdett. A nartok a nihaszon ülészetek. A legelőkelőbb helyre Dzilit ültették. Ekkor Szirdon Dzili felé fordulva ravasz beszédbe kezdett:

– Hozzád hasonló s veled egyenrangú nem lenne a világon, ha Uasztirdzsi lova a tiéd lehetne. Ha a fiad annyira sikeres, hozza el neked ezt a lovat. Akkor a földön senki sem lesz hozzád fogható.

Így beszélt Szirdon, meg volt győződve, hogy Dzili fia nem tudja megszerezni Uasztirdzsi lovát.

Elkomorodva érkezett haza Dzili, s azt mondta a fiának:

– A Gatag fia által felbujtott nart ifjúság ismét a vesztünket akarja. El kellene téged küldenem az utazók védőszentjéhez, Uasztirdzsihez, hogy kérd el tőle a lovát nekem.

Az ifjú ismét felült a lóbőrből való szárnyas lóra, felszállt vele az égbe Uasztirdzsihez. Uasztirdzsi pedig nem sajnálta tőle az egyetlen lovát. Még ugyanazon a napon odavezette az apja elé.

Amikor Dzili ellenségei reggel meglátták őt Uasztirdzsi lován ülve, elszállt a bátorságuk. Szirdon azonban nem adta fel, s újabbal próbálkozott.

A nihaszon azt mondta Dzilinek:

– Most már hozzád hasonló sehol sem található. Ha megkapnád az Isten bajuszát, akkor te lehetnél a földi isten.

Dzili már csak a fiában reménykedett, s hazaérve azt mondta neki:

– Nincs más lehetőség. Menj el az Istenhez, s kérd el tőle a bajuszát!

– Legyen, aminek lennie kell! – felelte az ifjú. Még csak tanácsot sem kért a jósnőtől, felpattant Uasztirdzsi lovára, Megállt a Legnagyobb Isten előtt, és elmondta neki az apja kérését. Sokáig mosolygott az Isten, azután elővett egy selyemkendőt, átadta az ifjúnak, és azt mondta neki:

– Menj haza! Amikor ezt a kendőt végighúzd az apád bajszán, ugyanolyanná válik, mint az enyém.

Dzili fia leereszkedett a földre, végighúzta a selyemkendőt az apja bajszán, és az Isten bajszához vált hasonlónak. Dzili megsimogatta az új bajuszát, megpederte, elment a nartok nihaszára, beleült a legelőkelőbb helyen álló székébe. Amikor az ellenségei meglátták, végleg kétségbe estek, s ahogyan csak a lábuk bírta, futásnak eredtek a nihaszon keresztül. Aki pedig szerette Dzilit, örült a győzelmének, s még jobban tisztelte őt. Szirdon azonban újabb ármányt szőtt ellene, tovább folytatta a ravasz locsogását. Kedveskedő macskaként közeledett és dörzsölődött Dzilihez. Azonban estére, amikor mindnyájan összegyűltek a nihaszon, a fiatal nartokhoz fordulva, hangosan azt mondta:

– Nézzétek csak, hogy ül a legidősebbik mindnyájunk fölött! Melyik országban van még egy ilyen vezető? Nem úgy néz-e ki, mint az égben az Isten? Nektek fel kell emelnetek a vezetőtöket, elvinni a világ minden országába, s úgy kell őt mutogatnotok, hogy mindenütt ünnepejjék őt.

Megörültek az ifjak, és mindnyájan egy emberként kezdték kérlelni Dzilit:

– Ne sajnáld a fáradságot! Tégy úgy, hogy az egész világ találkozhasson veled és velünk!

Ekkor úgy indultak útnak, mintha vezetőjüket, Dzilit mutatnák meg az egész világnak. Hogy meddig jutottak, – ki tudja már? – végül egy pusztasághoz érkeztek. Napi pihenőre álltak meg, és azt mondták Dzilinek:

– Már egy idegen ország határán vagyunk. Hadd borotváljuk meg kissé a fejedet, és hadd igazítsunk a bajuszodon, hogy még csinosabb legyél.

Dzili beleegyezett. Az ifjú nartok pedig azt mímelve, hogy meg szeretnék borotválni Dzili fejét, Szirdon által felbujtva megölték a vezetőjüket a pusztaságon.

Amikor Uasztirdzsi lova meglátta, hogy Dzili halott, horkantott egyet, s elrepült a gazdájához. Ekkor Uacilla visszavette az öreg jávorfa lapátját, Falvara pedig a nyírfavesszejét.

A Dzilivel történt gonosz cselekedet miatt a nartok földjein érett kalászok helyett homok terült el, a juhnyájak kővé változtak, a gyorslábú lovaik lesántultak, az éles kardjaik kicsorbultak, jól pergő nyelvük pedig megdermedett.

Az Alit nemzetségbeli Alimbeg lánya

Az Alit nemzetségből származó Alimbeg egész életében vezető férfiú volt a nartok tanácsában, és parancsnok a portyákon. Segített a szegényeken: ha szegény emberrel találkozott, nem hagyta cserben, enyhítette a nyomorát.

Előfordult, hogy este eltűnt valakinek a jószága, nem aludt éjjel, megkereste a tolvajt, és reggelre visszavitte az eltűnt jószágot a gazdájának. Sehol sem adták úgy férjhez a lányt, hogy ki ne kérték volna Alimbeg véleményét, s egyetlen esküvő sem történt nélküle.

Sőt, a nartok még az újszülöttnak sem adtak nevet, ha nem kérték ki a tanácsát. Egy dologban mégsem volt szerencsés – bár hét felesége volt, nem születtek neki gyermeket, s csak a hetedikétől született neki egy lánya.

A születése után Alimbeg hamarosan megbetegedett és meghalt. A halála után a nartok nem találtak megfelelő embert a tanács élére. Olyan időszak következett, amikor a nart nép vezető hiányában romlásnak indult. Akkor három nart ifjú elhatározta: «Menjünk el az Acat nemzetségből való Acamazhoz. Egész életében bölcs volt a bölcsök között, most

azonban megöregedett. Kérdezzük meg tőle, hogyan élünk ezután!»). Ekkor elmentek az idős Acamazhoz.

- Jó napot kívánunk neked, Acamaz! – köszöntötték.
- Legyen hozzátok is kegyes az Úr, hogy leereszkedtetek hozzám, hogy üdvözöljete!
- Miért beszélsz így, Acamaz? Hiszen tanácsot kérni jöttünk hozzád.
- És mit tudok én tanácsolni, aki öreg vagyok?
- Meg szeretnénk kérdezni tőled: hajdan a nartok minden tekintetben jók voltak. Mondd – ma miért nincs így?
- Azt szeretnék tudni, hogy mit kell tennetek, hogy a nartok ismét nartokká váljanak?
- kérdezte az öreg Acamaz. Tegyetek így: menjetek, hívjátok össze a nartokat! Amikor mindannyian együtt lesznek, válasszatok új vezetőt! Olyan nemzetségből valót válasszatok, amelyik az utolsó három emberöltő alatt a legkiválóbb embereket adta a nartoknak!

Az ifjak megköszönték az öreg Acamaz tanácsát, és mindenben úgy cselekedtek. Hírnököt küldtek, hogy minden nart családból egy-egy embert összehívjon a nartok terére. Annak a családnak pedig, amelyik nem küld férfit, egy lányt rabszolgának kell adni a családból.

Üléseznek a nartok, megtárgyalják a dolgaikat, gondolkodnak, hogy melyik férfit válasszák a tanács élére.

Alimbeg házából azonban senki sem jelenhet meg a gyűlésen. Alimbeg mindhét özvegye a kis lányuk bölcsője körül üldögél és sírdogál. «A nart nép sohasem gyűlésezett a mi férjünk nélkül. Most pedig, amikor összeültek, a családunkból senki sincs ott, sőt még a kis napocskánkat is el akarják venni tőlünk!» – így beszéltek – könnyeket ontva – Alimbeg feleségei.

Ekkor pedig a bölcsőben fekvő kislány meglátta, hogy mennyire izgatott a családja, s megkérdezte:

- Ha a férjetek olyan híres nart volt, akkor biztosan megmaradt a lova, a fegyverei, és minden harci eszköze?
- A lova is megmaradt, a fegyverei is, és minden, ami a harchoz szükséges, felelték Alimbeg asszonyai.
- És hol őrzitek mindezt? – kérdezte ismét a leányka. Mindent elmondtak neki, és akkor az anyjaihoz fordulva, így szólt:
- Süssetek egy kenyeret, akkorát mint én vagyok! Majd megeszem, s akkor meg tudok jelenni a nartok gyűlésén.

Az asszonyok teljesítették a kívánságát. A leányka rögtön felfalta a kenyeret, és azt mondta:

– Ha a kenyér kissé nagyobb lett volna, akkor még erősebb lennék. Ezután széttörte a bölcsőjét, felállt, és kivezette az apja lovát a föld alól. Megmosta arikszappannal, megfüröszttötte, olyan fényes lett, mint egy tojás. Felpattant a ló hátára, elvágtatott a tenger partjára, még egyszer megfüröszttötte a naptól csillogó vízben, vadkacsa módjára átrepült rajta a tenger felett, és visszazáguldott a nartok falujába. Acélpátkókat vert fel a lóra, felnyergelte, s olyan erővel húzta meg a nyereghevedert, hogy a ló szemei majdnem kiguvadtak.

– Most pedig gyerünk – mondta magában a leányzó, – öltünk férfiruhát! Lehetséges-e, hogy senki sem ismeri fel bennem a lányt?

Kihozta az apja öltözetét, kitisztogatta, magára öltötte, ahogyan kellett. Azután akár a pelyhet, leakasztotta apja súlyos páncélját a falról, a vállára rakta, felugrott a lóra, és megkérdezte az anyjait:

- Milyen vagyok?

Az asszonyok megdicsérték, és azt mondták, nagyon jól fest a lovon. Csak Alit Alimbeg híres lova gondolta szomorúan: «Az én bajom. Eddig a legderekabb nart férfiak voltak a lovasaim, most pedig egy lány ül a hátamon!»

Alimbeg lánya azonban kitalálta az okos ló gondolatait, megharagudott, néhányszor rácsapott az ostorral, és nekikészült a kőfal átugrásának.

– Mit szólsz hozzá? – kérdezte a lány.

– Tetszik nekem, – válaszolta a ló. – Az apád sosem engedte meg nekem, hogy átugorjak a kőfalon.

Alimbeg lánya pedig bevágatott a Nart játékok terére, ahol folyt a gyűlés. Az ifjúság pedig, amikor számba vette, hogy az Alit házból nem jön férfi, így beszélt egymás között:

– Ebből a házból rabnőt fogunk hozni. Azonban amikor a téren Alimbeg lova megjelent, s látták, hogy a lovon egy ifjú lovagol, csodálkozni kezdtek: az Isten művelt-e csodát? Mikor született ez az ifjú Alimbeg családjában? Hiszen Alimbeg tanácsos nem hagyott maga után férfi örökös! Hiszen már régen köztudott az a rossz, hogy senki sem született a családban...

Akkor az egyik öreg azt mondta a fiataloknak:

– Tudjátok meg tőle, hogy kicsoda!

Odamentek az ifjú lovashoz, s megkérdezték:

– Ki vagy te, honnan jöttél? A ló és a fegyver, úgy látjuk, hogy Alimbegé, az Alit nemzetségből való dicső tanácsoséi. Kije vagy te neki?

– Járjon szerencsével a gyűlésetek, – felelte nekik Alimbeg lánya. – Igen, a lovam és a fegyvereim az Alit nembeli Alimbegé voltak, én pedig a fia vagyok. Dicső nartok! Járjatok mindenkor mindenben szerencsével, tudhatjátok, hogy az apámnak – legyen szent az emléke! – a házában hét feleség maradt. A hetedik a legfiatalabb, ő hozott engem a világra, s a Kambadat nemzetséghez adott nevelésre.

Nagyon megörültek a nartok, amikor ezt hallották. Hiszen az öreg Acamaz azt tanácsolta nekik, hogy olyan nemzetségből válasszanak a nartok vezetőt maguknak, amelyik három nemzedéken keresztül a legderekabbnak bizonyult. Alaposan végigmérték a lovas alakját, figyelemre méltatták az értelmes arckifejezését, hosszasan elbeszélgetek Alimbeg ifjú örökösével, és megtapasztalták elméjének az erejét. Még a nartok játékaiban is kipróbálták őt. Mindenben első volt ez az ifjú, Alimbeg ismeretlen fia. Ekkor néhány nart ezt mondta:

– Ha ez a jeles ifjú közülünk való, biztosan vezetőnknek is alkalmas. Erős, bátor és fürge, és világos észjárással van megáldva.

Azok pedig, akik ellenséges érzélemmel voltak az Alit nemzetség iránt, azt mondták:

– Hát jól van, hírnöknek megjárja.

– Nem, – ellenkeztek a többiek, – az Alit Alimbeg fiához nem méltó a hírnökség.

– No, hát, tegyük meg követnek. Ha méltó módra viselkedik, megválasztjuk vezetőnknek.

Hosszasan mérlegeltek a nartok, a dicső Alit nemzetségre való tekintettel nem csinálhattak belőle sem hírnököt, sem követet. Megválasztották az ifjút vezetőjüknek.

Ekkor odahívták azt, aki korábban a tanács vezető férfija volt, kiakasztották a nyakából a méltóságot jelképező láncot, hívták Alimbeg fiát, és a nyakába függesztették.

Alimbeg lánya amikor hazatért, azt mondta a hét anyjának:

Elvesztem egészen, kedves anyáim! Miért is öltöttem magamra férfiruhát? Miért választottak meg előljárónak? A férfiak közül sem mindegyik tud megbirkózni ezzel a bonyolult feladattal, én pedig lány létemre hogyan küzdjek meg vele? Ha megtudják ki vagyok, az egész nemzetségemet kipellengérezik.

Még nem sok idő telt el azóta, hogy Alimbeg lányát a nartok vezetőjévé választották, s máris jobban ment a dolga a nartoknak.

– Dolgozni kell! – hirdette Alimbeg lánya. A nartok hatalmas raktárai pedig, éppúgy, mint a régi időkben, megteltek készletekkel. Mélyen szántó elmével rendelkezett Alimbeg kislánya. A nartok minden erejét egyesítette az ellenség ellen. A nartok hollófekete lovai száguldottak a harcba, és türelmetlenül nyerítettek, az éles fegyverük ragyogott, mint a gyémánt, és rubinként tündököltek a nartok falvai.

S mint a jó édesapja, Alimbeg kislánya sem tűrte el az igazságtalanságot. Ha előfordult, hogy valamelyik településen elloptak egy birkát, mint az apja, még sötét éjjel is megkereste az elveszettet, és visszajuttatta a gazdájának. Ha elesettel találkozott, meleg szavakkal biztatta őt.

Egyszer azonban az ármányos Szirdon – kerüljön bajba! – kiment a nihaszra, a feje alá tette a sapkáját, és hasra feküdt. A fiatalság azonnal köré sereglett:

– Kelj csak fel, Szirdon, már megint kiagyaltál valamit! Mondd csak, min töröd a fejed!

Szirdon azonban két-három kérdésre még a fejét sem emelte fel. Az ifjak ekkor azt mondták:

– Gyerünk csak, dobjuk bele a folyóba! Akkor Szirdon arccal felfelé fordult, a hasához kapott, s dühösen kérdezte:

– Mit akartok tőlem, rátarti nartok? Természetesen, szégyelljétek magatokat, amiért gonoszkodtok velem.

– Miért gonoszkodnánk? – kérdezték értetlenül a nartok. És miért kellene szégyenkeznünk? Mit jelentenek a szavaid?

– Hát, ha tudni akarjátok, akkor ezek a szavak azt jelentik: olyan mélyre süllyedtetek, hogy hajadont választottatok vezéreteknak.

– Nézd csak, mit nem talált ki ez a ravasz Szirdon! – mondogatták zavarukban az ifjak.

– Vajon rosszul megy a dolgunk, s ez bosszant téged?

– Akár madártejben is fürödhettek, mégis hajadont választottatok a nartok előljárójának – szégyenletes! Ekkor a nart Szoszlanhoz fordult, aki magát gyógyíttatni volt távol:

– Amíg a kezed gyógyíttatad, Alimbeg fiát az Alit nemzetségből választották meg a seregünk parancsnokának. S előfordulhat, hogy a te csapatod, Szoszlan, női kéz alá került.

Szoszlan nem hitte el Szirdon szavait, azonban ő is, aki pedig tapasztalt katonai parancsnok volt a nartok seregében, és a nart nép is úgy gondolkodott: «Hiszen ha ez a főparancsnok – nő, ez valóban szégyenletes dolog!»

És a nartok elkezdtek mindenkitől tudakozódni, hogy férfi-e vagy nő irányítja őket.

Odahívták a vezetőjüket a nihaszra és azt mondták neki:

– Kérünk téged, vezetőnk, keress magadnak feleséget! Szeretnénk, ha okos utódod születne. A mi javunkat is szolgálná.

Alimbeg lánya azt felelte nekik:

– A mi dolgaink még nem állnak olyan jól, mint kellene! Ezért adjatok még egy kis időt! Azon kívül pedig az apám is, – áldott legyen az emléke, szintén azt akarta, hogy ne siessek a nősüléssel.

– A dolgaink jól mennek, bízd azokat valakire a fiatalok közül, magad pedig keress magadnak asszonyt! – mondták a nartok.

Ekkor már semmit sem ellenezhetett Alimbeg lánya, megígérte az ifjaknak, hogy keres magának asszonyt. Maga pedig azt mondta a lovának:

– Jaj, kedves lovam! Nem lehet tovább a nartok között élnem, el kell mennem messzire, s elpusztítani magamat. Jobb ott meghalnom, mint itt a szégyenben elpusztulnom. Ha itt halok meg, s megtudják, hogy hajadon vagyok, akkor nemcsak én, hanem az egész nemzetségem szégyenben marad.

Alimbeg vitéz lánya ekkor elindult menyasszonyt keresni magának. Ameddig egyenesen vezetett az út, azon haladt, azután pedig út nélkül, sáron, nádason, bozótoson keresztül. Azután ismét kijutott az útra. Egy ősz szakállú öreg követte a szürke lován.

– Legyen szerencsés az utad! – köszöntötte.
 – Sok boldogságot kívánok, fiatalember!
 – Hová tartasz apóka?
 – A Fekete-tenger és a Fehér-tenger közötti országba megyek, – felelte neki. Amikor rád nézek, csodálkozom. Úgy tűnik nekem, mintha a lovad az Alit nemzetségbeli Alimbegé lenne, s a fegyvereid is – mintha Alimbeg fegyverei lennének. Ki fia vagy te, s hová igyekszel?
 – Igazak a szavaid, apóka, – felelte a lány. – Ez a ló, és a páncélok az Alit nembéli Alimbegé voltak. Én a fia vagyok, én pedig az apám fogadott fivérét ismertem fel benned.
 Megörült az öreg, felragyogott az arca. Az églakó Uasztirdzsi volt, az Alit Alimbeg régi cimborája. Uasztirdzsi így szólt hozzá:
 – Barátságot fogadtunk az apáddal, egy serlegből ittunk. Hová igyekszel? – kérdezte.
 – Menyasszonyt keresek magamnak. Uasztirdzsi gondolkodott, s azt mondta:
 – Gyere el velem a tenger partjára. Ott egy réztoronyban lakik egy barna arcú szépség, a gazdag Adil lánya, nézzük meg.
 Alimbeg lánya beleegyezett, s elindultak a réztoronyhoz, a tenger partjára. Mentek, mendégéltek. Ekkor utolérte őket még egy lovas, aki pejlovon ült.
 – Legyen eredményes az utatok! – köszönt az új útitárs.
 – Járj te is szerencsével, apám fogadott fivére! – felelte neki Alimbeg lánya.
 Barátként köszöntötte az új útitárs Uasztirdzsi, és megkérdezte Alimbeg lányától:
 – Ki fia vagy?
 – Az Alit nembéli Alimbegé, – felelte a lány.
 – Tehát, valóban a fogadott fivérem fia vagy? Mindketten az apád barátai voltunk – Uasztirdzsi is, s én is, Uacilla.
 Hogyne örült volna meg a lány, amikor az apja két barátjával találkozott!
 Uasztirdzsi elmesélte Uacillának, miért mennek, s hármásban érkeztek a tenger partjára, a réztoronyhoz.
 Magas falai voltak a réztoronynak, s mint a gyémántok, öntött kerekek csillogtak benne, gyorsan forogtak, lehetetlenné tették a behatolást. A torony legfelső szintjén lakik a barna arcú szépség – Alit lánya. A tekintete mint a nap fénye, a mosolya minden bajt meggyógyít, a hosszú hajfonatai hollószárnyak, a fekete szemöldökei, mint a félhold íve.
 Megy a három lovas, s tanácskoznak:
 Nehéz lesz elrabolnunk a réztoronyból a lányt, – mondta Uasztirdzsi. Ha nem segítünk a fogadott fivérünk fiának, mit szól majd Alimbeg?
 – Igen, Uasztirdzsi, segítenünk kell neki, – válaszolta Uacilla. – én összeütöm az eget és a földet egymással, hogy megrázkódjon a réztorony. Adil lánya megrémül majd, s kitekint az ablakon, – így segíték majd a barátom fiának.
 – Én pedig, – mondta Uasztirdzsi – sasmadárrá változom, s amint a hajadon kitekint az ablakon, rögtön megragadom, és kihúzom a toronyból. A többi már a mi vitéz fiatalemberünk dolga.
 Amikor a réztorony felé közeledtek, Alimbeg lánya néhányszor rácsapott az ostorral az apja lovára, s villámként repült át a gyémántként ragyogó öntött kerekek küllői között, s rögtön a réztorony aljában találta magát.
 Uacilla ekkor egymáshoz ütötte az eget és a földet, a földre záporosót borított, ennek a patakjaiban villogtak a villámok, dörgött az ég szüntelenül. A rézbástya megremegett, egyik oldalról a másikra dülöngélt, mintha le akarna omlani. Adil lánya kitekintett az ablakon, hogy meggyőződjön, nem pusztultak-e el mindnyájan az emberek. Uasztirdzsi ekkor sassá változva, a torony párkányán üldögélt, s amint kihajolt az ablakon, rögtön rávetette magát, megragadta a karmaival, és lerepült vele a torony lábához. Itt pedig

Alimbeg lánya maga elé fektette a nyeregre, rácsapott az ostorával a lovára, és rögtön átugratott vele a gyémántként csillogó forgó kerekek küllői között.

«Szerezni már, szereztünk egy szüzet, de a rabló maga is hajadon, – gondolta a mindent látó Uasztirdzsi. Ebben a dologban könyörületesen kell eljárni, segíteni kell a fiatalokon.»

Amikor estére elértek egy magányos fához, amely a sztyepp közepén nőtt, Uasztirdzsi azt mondta:

– Pihenjete meg itt, mi pedig továbbmegyünk. Előhúzott a zsebéből egy almát, átadta Alimbeg lányának, s így szólt:

– Edd csak meg az almamagokat, a húsát pedig add oda Adil lányának!

Az églakók továbbmentek, a két hajadon pedig ott maradt a fa alatt.

Alimbeg lánya megette a magokat, s abban a percben férfivá változott. Egész éjjel a fa alatt maradtak, korán reggel elindultak a nartokhoz. Az ifjú a nyeregben, a lány pedig előtte.

Amikor az Alit nembeli Alimbeg fia ifjú feleségével az utca végén megjelentek, a nartok rögtön megnézték őket.

– Íme, Alimbeg fia asszonyt hoz magának! – örvendezett az ifjúság.

A nartok vidáman mentek elébük, karjukra vették őket, és vitték Alita Alimbeg házába. Amikor az ifjú nartok Szirdon háza mellett haladtak el, bekiabáltak hozzá:

– Ej, te hazug Szirdon, most is hazudtál! Mit szólsz ehhez?

Szirdon pedig kifutva az utcára, ezt mondta:

– Még hogy én? Hiszen arra törekedtem, ha lehetséges, találjunk valamilyen módot, hogy átváltozzék férfivá. S ti engemet most is rossz szándékkal gyanúsítottok!

Mit is felelhetek volna neki erre a nartok?

Az Alit nembeli Alimbeg jeles fia így a nartok előjárója maradhatott haláláig, a gyönyörű feleségétől, Adil lányától pedig gyermekei születtek, Alit nemzetsége pedig dicső nemzetség maradhatott a többi nart nemzetség körében.

A szépséges Uadzaftau, Adakiz lánya

Élt a nartok között egy szegény ember, akinek volt egy Uadzaftau nevű lánya. Uadzaftau apja korán meghalt, s árván maradt az anyjával Adakizzal. Uadzaftau olyan szép volt, hogy egyetlen lányt sem lehetett hozzá hasonlítani. A legjelesebb emberek kérték feleségül, azonban senkinek sem adta a kezét, mindenki talált valamiféle hibát.

Amikor Az Ahszartagatok erről tudomást szereztek, azt mondták:

– Miféle hibát lehetne találni bennünk? Törekednünk kell, hogy miénk legyen. Megkérjük a családból a legidősebb, Urizmag feleségének.

Urizmagot felöltöztették vőlegénynek, felültették a nagy lovára, az Arfanra, a legkiválóbb nart férfiakból válogattak össze tizenkét násznagyot, és elküldték Adakiz lányához, a szépséges Uadzaftauhoz lánykérőbe.

Urizmag lánykérő menete megérkezett a faluba, ahol Adakiz lakott a lányával, és megszállt az egyik legmódosabb házban. Reggel a vendégek tudomására hozták a házigazdának, amiért érkeztek, és elküldték a házigazdát két útitársuk kíséretében Adakiz lányát megkérni.

Adakiz pedig miért ne vendégelte volna meg jól az ilyen vendégeket? A kérők belaktak, jót ittak, és elmondták Adakiznek a látogatásuk célját.

– A nartok között mindig az Ahszartagat nemzetséget tekintették a leghíresebbnek. Most itt van közülük a legjelesebb, Urizmag, aki szeretne rokonságba kerülni veletek.

– Vajon vissza lehetne-e az Ahszartagatokat utasítani? – válaszolta Adakiz. Akkora a vitézségük, hogy még az ég sem merészel a fejük felett dörögni. Nemcsak méltók arra, hogy rokonságba kerüljenek velem, hanem a legkiválóbbak a nemzetségünkben. Ha az Ahszartagatok megkérik a lányom kezét, jobb sorsot nem is keresek neki. Azonban nincs apja, sem fivére, ezért tőle, magától kérdezzétek meg, hogyan fogadja a számunkra hízelgő leánykéréseket.

Ekkor Adakiz a lányához fordult:

– Mondd el, szemem fénye, mit határozta!

– Bocsássatok meg, tisztelt kérők, – felelte Uadzaftau, – az anyám rám bízta, hogy döntsek a sorsomról, én pedig elmondom nektek a véleményemet. Valóban, mint mondta, az Ahszartagat fivérek nem olyanok, hogy le lehetne őket bármiben is becsülni. És miért nem mehetnék feleségül Urizmaghoz? Nagyon jeles férfiú, s én magamhoz valónak is tartanám őt. Azonban van egy fogyatéksége, a számomra túlságosan kiváló. Amikor egy kutya megöregszik, nem úzi már teljes erejéből a vadat, amikor megfogja, nem képes már összezárni az állkapcsát, és nem ered futásnak, amikor hallja a kürtszót. Urizmag is ilyen most. Megöregedett, és nem tudja szorosan összezárni az állkapcsát, nem tudja megtartani a szájában a nyálát, az emberek harcába nem avatkozik bele. Ezért nem megyek hozzá feleségül!

A kérők visszatértek, s elmondták Urizmagnak, mit válaszolt nekik Uadzaftau.

Hogyne szomorodott volna el Urizmag! Összegörcbült, s lehatjtotta a fejét, amikor hazatért. A nartok falujában pedig elterjedt a hír, hogy Uadzaftau kikoszorazta Urizmagot.

«Hamic fiatalabb, gyerünk, kérjük meg neki Uadzaftaut!» – döntöttek az Ahszartagatok.

Hamicot felöltöztették vőlegénynek, még gazdagabban, mint Urizmagot, és tizenkét násznagy kíséretében elküldték megkérni Uadzaftau kezét. Szintén egy gazdag házban szálltak meg. Reggel magukkal vitték a házigazdát, hogy elkísérje őket, és bementek Adakiz házába. A násznagyok leültek, és beszédbe kezdtek, mindegyik dicsőítette az Ahszartagatokat. Adakiz azt válaszolta:

– Én ezeket mind tudom róluk. Az Ahszartagat nemzetség első a nartok között. Miért is ne kerülhetnék velük rokonságba? Azonban a lányomnak önmagának kell döntenie a sorsáról.

A hajadon a kérők elé állt s így szólt:

– Feleletet vártok tőlem, s én válaszolok. Az Ahszartagatokat minden tekintetben kiválóknak tartom, Hamic nevére pedig alkalomadtán esküsznek az emberek. Menjek hozzá az egyetlen aranyfogáért! Dehogy megyek én ezért! Megjelent már a rozda a fogának aranyán, s a szája úgy bűzlik, hogy nem tudom az arcom feléje fordítani. Elküldte a kérőket ígéret nélkül.

Akkor az Ahszartagatok azt mondták:

– Küldjük el hozzá Szoszlant! Vele szemben már nem találhat kifogást.

Szoszlant vőlegénynek öltöztették, tizenkét násznagy kísérte a legkiválóbb nartok közül. Szintén megérkeztek a faluba, ahol Adakiz lakott, s egy jó házban megszálltak.

Reggel a kérők, a házigazda kíséretében, elmentek Adakiz házába.

A háziasszony és a kérők köszöntötték egymást, azután a kérők elkezdtek Szoszlant dicsérni.

Adakiz tartott tőle, hogy megbánthatja Szoszlant, nem mert "nem"-et mondani, azt felelte:

– Beleegyezem.

Akkor Uadzaftauhoz fordultak a kérők:

– Te, lány, visszautasítottad Urizmag és Hamic házassági ajánlatát, mert túlságosan idősek hozzád. Most az Ahszartaggatok a fiatal Szoszlan feleségének kérnek téged.

Uadzaftau ekkor azt felelte nekik:

– Tudom, az anyám nagyon szeretne Szoszlanhoz adni feleségül. Hallottam már Szoszlan vitéségéről, bár még sohasem láttam őt, azonban minden hír arról, hogy ő a nartok legjelesebbje, eljutott hozzám. Azonban minden ember szeretne tovább élni, jeles utódokat hagyni maga után. Szoszlan erős, azonban úgy ingadozik, mint a tányérba öntött víz. Könnyen megmásvítja bármelyik szavát, a legszentebb esküjét, azok, amiket elkövet, piszkos és álnok dolgok maradnak, amiért mindenütt utoléri a büntetése. Olyanhoz menjek-e hát férjhez, akitől nem várhatok jeles utódot?

Ilyen választ hallván, a kérők felugráltak a helyükről, s gyorsan távoztak. Átadták Szoszlanak Uadzaftau válaszát, ő pedig a szemét lesütve a szégyentől, hazament.

Ismét összegyülekeztek az Ahszartaggatok:

– Hátha Urizmag fiának, Ajszananak kérnék feleségül a szépséges Uadzaftaut? Mi ellenvetése lehetne? Az arcához és a természetéhez hasonlót nem is találni. Amikor az asszonyok vízért mennek, s találkoznak vele, kilocsolják a vizet, és önkívületbe esnek. Uadzaftau miért kosarazná ki őt? – mondogatták az Ahszartaggatok.

Úgy felöltöztették, hogy jobban már nem is lehetett volna, s tizenkét vőfély kíséretében elindították Adakiz lányát, Uadzaftaut feleségül kérni. Megérkeztek, s egy kiváló házban szálltak meg. Másnap a kérők a házigazdával együtt megérkeztek Adakizhez.

– A nartok között most mindenki Urizmag fiát, Ajszanát tartja a példaképének. Arca helyességében és termete formásságában mindenkit megelőz. Minden tekintetben méltó a nevéhez. Megkérjük számára a lányodat feleségül.

– Mi ellenvetésem is lehetne! – felelte Adakiz. Én is azt hallottam felőle, amit most mondotok, azonban a lányom dönt a sorsáról.

– Elmondom nektek a véleményemet, – válaszolta Uadzaftau a kérőknek. Az, hogy Ajszana délceg ifjú, valóban igaz. Rengeteg szépet meséltetek róla. Azonban a hasonló korú nartok közül még nem emelkedett ki semmiben. A szűzlányhoz hasonló, amióta a nartok között él, egyszer sem hajtott haza zsákmányt. Nem megyek hozzá, nem tud engem eltartani!

Az Ahszartaggatok ismét dolguk végezetlenül tértek vissza, s mindent elmeséltek a vőlegénynek. Ajszana pedig a szégyentől meggörnyedve tért haza. Ismét elterjedt a híre a nartok között, hogy a fiatal Ajszana kikoszarzták.

Akkor az Ahszartaggatok Hamic fiát, Batradzt küldték vőlegényként. A kérők igyekeztek dicsérni őt. Adakiz azt mondta:

– Miért ne fogadnám el az Ahszartaggatok nemzetségébe tartozó Hamic fiát vőmül. Azonban ebben a dologban nem utasíthatom a lányomat. Akkor így szólt Uadzaftauhoz:

– Hamic fia Batradz nem olyan, hogy ócsárolni lehetne. A híre mindenütt ismert a világban. Azonban a saját akaratából és a saját lábán megy-e a sírba? Azt beszélnek róla, hogy télen, amikor az Idil folyót jégréteg vonja be, és a nart gyermekek alcsikit játszanak a jégen, Batradz fekete rókává válik, s egyenként, vagy kettesével a jég alá vonszolja őket, s a sarkukon keresztül kiszívja a vérüket. Félek, ha egyszer megharagszik rám, akkor meg fog enni! Ezért nem megyek hozzá feleségül.

Ezután Kandz fia, Szauuaj lovagolt el feleségül kérni meg Adakiz lányát.

Kérőket küldött Uadzaftauhoz, aki őt is kikoszarozta.

– Miért zavartatod magad, kis Szauuaj, Kandz fia? Hiszen nemrég magam is készülődtem, hogy elmegyek hozzád. A nartok között nincs vitézesebb nálad, azonban mégsem megyek hozzád feleségül! Az anyád tizenkét láncsal hozzákötözve a falhoz, a

száján keresztül zsarátnokot hány, amelyek a földre hullva jéggé válnak. Hátha valamelyik eltalál engem? Akkor meg is halhatok... Ha a saját anyádat nem tudod megszabadítani ettől a szörnyű szenvedéstől, mit várhatok én tőled?

Szauuaj is kikoszarazva térhetett vissza – vajon történhetett volna-e ez másképpen? Ekkor a nartok között az a szóbeszéd járta, hogy Uadzaftauhoz az öt legkiválóbb Ahszartaggat ment el leánykérőbe, sőt még a hatodik is – Kandz fia a vakmerő Szauuaj is, s mindet kikoszarzták.

Az egyik éjjel az Acat nembeli Aca így szólt a feleségéhez:

– El akarom mondani neked, hogy mi jutott az eszembe, s megtudni, mit szólsz hozzá.

– Bármiféle is, legyen sikeres! – mondta az asszony.

– Hallottam, hogy Adakiznek egyetlen lánya van, nekünk meg egyetlen fiunk. Házasítsuk össze őket!

– Persze, persze, – monda az asszony. Hátha nekünk adja a Jóisten. Hiszen már annyi későt kikoszarozott az Ahszartaggat nemzetségből, de még Kandz fiát, a vitéz Szauuajt is visszautasította...

– Ez nem jelent semmit, mondta Aca. Hajnalban kelt, befogta a lovat a szekérbe, s megkérte a felségét:

– Mielőbb etess meg, gazdasszonyom, mert útnak indulok! A felesége megreggeliztette, Aca felugrott a szekérére, ügetésre fogta a lovát, hogy minél előbb megkérhesse a fia számára Adakiz lányának, a szépséges Uadzaftaunak a kezét.

Végighajtott a nartok falujának az utcáján, s mindenki, akivel találkozott, megkérdezte tőle:

– Hová igyekszel, Aca, ilyen korán?

– Adakizhez megyek, meg szeretném kérni Uadzaftau kezét a fiam számára, – válaszolta mindenkinek.

– Ó-ó! Úgy gondolod, hogy ő már a tied? – csodálkoztak az öregem a rátarti nartok.

– A nartok nihasza mellett halad el. Az Ahszartaggatok idősebbjei már ott voltak, s kérdezték tőle:

– Aca, hová szekerezel ilyen sietve?

– Készülök összeházasítani a fiamat Adakiz szépséges Uadzaftaujával.

Az Ahszartaggatok hahotára fakadta, és így szóltak:

– Természetesen, a legnehezebb oda eljutni. Reménykedj csak a lovadban! Biztasd csak, s a többi már megy magától!..

Aca pedig tovább hajtotta a lovát. Az Ahszartaggatok öregjei mosolyogva tekintettek utána.

– Várjuk csak meg, s legyünk a szemtanúi, amikor üres kezekkel visszatér.

Aca pedig Adakiz tornyáig ért, – hogy is történhetett volna ez másképpen? Gyorsan kifogta a lovát, és abrakot adott neki. Sem kísért, sem kéri nem vitt magával, egy szál maga ment be a házba. Megnevezte magát, s beszédbe kezdett Adakizzal:

Kérdezték egymást, amint ez az első találkozáskor lenni szokott. A háziasszony gazdagon terített asztalt tett elébe, Aca jót evett és jót ivott, és azt mondta Adakiznek:

– Tegnap este a gazdasszonyommal úgy határoztunk, hogy Adakiznek van egy lánya, nekünk meg van egy fiunk, össze kellene házasítani őket. Ezért érkeztem ide. Tisztelj meg bennünket azzal, hogy hozzáadod a lányodat a fiamhoz feleségül.

Adakiz azt válaszolta neki:

– Kiváló kérői voltak a lányomnak, azonban nem rendelkezhetem a sorsa felett. Mindegyik Ahszartagat járt már nálunk sorjában. Szauuaj, Kandz fia is volt már náluk. Azonban Uadzaftau kikoszarozta a kérőit. Most szintén nem tőlem függ a dolog. Kérdezd meg őt!

Aca akkor a hajadonhoz fordult:

– Az Acat nemzetségből való vagyok, – egyem a lelked, Uadzaftau! Adj nekem kedvező választ, méltóknak találsz-e bennünket hozzád!

– Ne ítéljete el azért, amit mondok. Az anyám jól tudja, hogy nem megyek ahhoz, akit nem kedvelek. Ezért most azt mondom neked, anyám, hogy Acat felesége szeretnék lenni, és egyezz bele ebbe! Készen vagyok, beleegyezem abba, hogy azt teszem, amire kértek!

Aca és Adakiz kezét szorították, hogy szerencsésen zárult az ügy.

– No, menyecskénk, – egyem a lelked! – készülődj, és megyünk haza.

Uzaftau azonnal összeszedte magát, a szekérre rakta a holmiját, Aca ült előre, Uadzaftau mögéje, és útnak indultak.

A nap lemenőben volt már, amikor Aca Uadzaftauval elhajtott a nartok nagy nihasza mellett. A nartok öregjei még mindig a nihaszon ücsörögtek.

– Sok jót hozzon nekünk ez a mai este, nartok öregjei! – mondta nekik Aca, meglegyintve a fáradt lovát.

– Hozzon örömet, sok örömet a te házádba is! – felelték a nartok öregjei. Az Ahszartagat nemzetségből azonban senki sem ejtett ki egyetlen hangot sem.

Így házasította össze Aca a fiát, Acamazt Adakiz lányával, a szépsége Uadzaftauval.

A nart Egyed

A nartok településén élt egy özvegy az Ahszartagatok nemzetségből. Egyetlen kicsi fiacskája volt, akit Egyednek neveztek.

Egy este valaki elkiáltotta magát az özvegy házánál:

– Hej, Egyed, itthon vagy-e? Egyed kisietett az utcára.

– Itt vagyok. Ki vagy, honnan jöttél?

– A nart közösség megbízottja vagyok, – felelte az. – Holnap rajtad a sor a nartok jószágának a legeltetésén, ezt jöttem veled tudatni.

A fejét lógatva ment vissza Egyed. Arra gondolt, hogyan fog megbirkózni a szilaj jószágok ekkora seregével.

– Mi lelt téged, fiam, miért jöttél vissza ilyen szomorúan? – kérdezte az anyja.

– Mitől lennék vidám: holnap rajtam a sor a nartok szilaj marháinak a legeltetésére. Vajon képes leszek-e a magam erejéből ekkora állomány őrzésével megbirkózni?

– Ne szomorkodj, fiam! Egyed mindig kitartóbb a többieknél, valahogy majd csak elboldogulsz.

Ugyanabban az időben, amikor ez a beszélgetés történt, valaki ismét bekiáltott az utcáról:

– Hej, Egyed, itt vagy-e? Egyed gyorsan kiment hozzá.

Itt vagyok, Hol lennék? Ki vagy, s honnan jöttél?

– Hírnökként jöttem hozzád, – válaszolta az. – Az apád fivérekül fogadott barátainál keleten családi osztozkodás lesz, s ha nem leszel jelen, magadra vonod a neheztelésüket²⁹.

Búslakodott Egyed, amikor visszatért a házába, egy szót sem szólt, keményen töprenve ült le a padra.

– Mi lett veled, fiú? Miért komorodtál el ilyen hirtelen? – kérdezte őt ismét az anyja.

– Hogyne komorodnék? Holnap az apám fogadott testvéreinél keleten családi osztozkodás lesz, s nekem kötelező ott lennem. Ha nem megyek el, a rosszallásukat vonom magamra. És akkor holnap még a nartok jószágait is legeltetnem kell.

Ne szomorkodj fiacskám! Ha kitartasz, biztosan megbirkózol valahogy a dologgal, – mondta az anyja.

Ameddig beszélgettek, valaki ismét kiabálni kezdett az ablak alatt:

– Hej, Egyed, itthon vagy-e?

Egyed ismét gyorsan kiment a házból.

– Itt vagyok, hol is lehetnék? Ki vagy, és honnan jöttél?

– Rossz hírt hoztam neked. Holnap hajnalban az apád gyilkosa arra készül, hogy azt a hajadont, aki igent mondott neked, elrabolja a fiának. Igyekezz, nehogy az apád gyilkosa eltűnjön előled, és a menyasszony kicsússzék a kezedből!

Egyed hazament, leült a padra, s a könnyei gyöngycseppek módjára hullottak a földre a szeméből.

– Mi történt veled? – kérdezte az anyja. – Miért sírsz, kisfiam? Mi az, ami szomorít?

– Hogyne sírnék, mama, – felelte Egyed, – miért ne szomorkodnék. – senki sem áll mellettem, senki sem véd meg engem! Amikor nagy leszek, az emberek ki fognak csúfolni, s kiabálják utánam: «Egyed! Egyed!»

– Semmi baj nincs, napocskám, – mondta neki az anyja. – Addig még jóra fordulhat minden. Mi szomorított el?

– Rossz hírt kaptam: holnap korán reggel az apám gyilkosa el akarja rabolni azt a hajadont, aki nekem igent mondott, akit a fia feleségének szán. «Igyekezz, mondta a hírnök, – nehogy az apád gyilkosa eltűnjön előled, s még a menyasszonyod is elveszítsed!» Mi rosszabb kínálkozhatott volna még holnapra. Holnap nekem kell vigyáznom a nartok marháira, az apám fivéréiül fogadott barátai osztozkodnak, s nekem ott kell lennem, az apám gyilkosa elrabolja a menyasszonyomat feleségül a fiának. Vajon, őszintén, hagyhatom-e hogy az apám gyilkosa elvigye a menyasszonyomat, ha még sosem láttam őt, s nem ismerem a lányt, akit nekem szántak! Mi lehet még ennél is rosszabb, mama?

Az anyja pedig azt felelte az egyetlen kedves gyermekének:

– Semmi baj, szemem fénye! A reggeli időjárás nem tart estig. Gondolkozz, biztosan az eszedbe jut valami... Te sok mindent nem tudhatsz még, most mindent elmondok neked. Az apád egyszer elment vadászni a fivérnek fogadott barátaival. Én akkor vártalak téged, az apád fivérül fogadott barátjának a felesége szintén gyermeket várt. Az apád és a fivérül fogadott barátja megesküdték: «Ha mindkettőnknek fia születik, legyenek egymásnak fogadott fivérei! Ha lányok születnek, legyenek barátnői egymásnak, ha pedig az egyikük fiú lesz, a másik meg leány, – összeházasítjuk őket!»

Az apád fivérül fogadott barátjának lánya született, nekünk meg te. Íme, ezért ő a menyasszonyod. Az apád gyilkosa meg – a kegyetlen Szajnag-aldar, hogy fogyjon ki a maradék ereje is! Te pedig nőj, növekedj, szemem világa: s ne feledd, a reggeli időjárás nem tart estig.

Így vigasztalta az özvegy a fiát, bár úgy érezte, hogy a toroka összeszorul az aggodalomtól. Hallgatagon ült a fiú és az anyja, s akkor a fiú megkérdezte:

– Mit gondolsz, az apám fehér lova használható még valamire?

Az anya rögtön felbuzdult, amikor meghallotta ezt a kérdést.

– Az apád fehér lova igen derék jószág, – mondta, – ha meg akarsz velük küzdeni!

– Maradt-e az apám után valamiféle fegyver? – kérdezte Egyed.

– Hogyne, hogyne! A padláson megmaradt a kinzsalja, a kardja, azonban a rozsdá belepte őket, – felelte az anyja.

Egész éjjel nem hunyta le a szemét Egyed. Megkereste az apja rozsdásodó kardját és kinzsalját, s fényesre csiszolta őket a kövön. Sőt még a nyilakat is kiélesítette. Hosszasan foglalkozott apja fehér lovával, nehéz napra készítette fel. Másnap korán reggel felült az apja fehér lovára, s megkérdezte az anyjától:

– Hogy festek az apám lován, mama?

– Majd belepusztulok a gyönyörködésbe! – felelte az anyja. Mint a hajnali harmat, amelyiken megcsillannak a nap sugarai, úgy ragyogsz te az apád lován.

– Ha az embernek gyalázatban kell élni, akkor nem érdemes élnie... – mondta Egyed szomorkodva, megsuhogtatta ostorát, s kilovagolt az udvarból.

– Kisfiam, a szemem fénye! Maradj még, mert valamit akarok még mondani neked! – kiáltotta az anya.

A fiú visszatartotta a lovát, s az anyja azt mondta neki:

– Mint amikor a reggeli szél a reggeli nap fényénél meglengeti az ezüstös árvalányhaját a fehér hegyen, s pompázik és tündököl, úgy pompázol és tündökölsz te is az apád fehér lován!

– Ha olyan gyönyörű³⁰ vagyok, akkor akár gyönyörű életet is lehet jövendőlni nekem? Akkor még örömmel teli élet és sikeres portyázások várhatnak rám! – kiáltott fel Egyed, suhintott egyet az ostorával, s fehér lován kilovagolt a nartok terére, összegyűjtötte a nartok szilaj gulyáját, s kihajtotta őket a legelőre. A marhákat otthagya legelni, az apja fehér lovával kelet felé vette az irányt, ahol az apja fivérére fogadott barátai laktak, s hamarosan megérkezett hozzájuk.

Jó napot kívánt a fivéreknek, apja barátainak, és azt tanácsolta nekik:

– Nálamnál jobban senki sem tudhatja, hogy aki egyedül él, még a szegénynél is szegényebb. A fivérek azonban azt válaszolták neki:

– Ha a legszánandóbbak is leszünk az osztozkodás után, mégis kérünk: igazságosan ossz szét mindent közöttünk!

– Kérlek titeket, tegyetek le az osztozkodás szerencsétlen gondolatáról! – mondta nekik Egyed. – Nagy számárságot követtek el. Osztozkodni könnyű, de mindegyikőtök maga marad, hasonlóan az út szélén nőtt magányos fához. Mindenki igyekszik odacsapni a törzséhez, s tele van dudorokkal. Amikor az út mentén egy magányos fa növekszik, mindenki igyekszik lehajlítani, ráülni, görbére nő. Egymagam vagyok, s ma egyszerre három kötelesség hárult reám. S hogyan is tudnám mind a hármat egyedül teljesíteni? Erről beszélek nektek, s kérlek titeket: verjétek ki a fejetekből ezt az ötletet, tegyetek le az osztozkodásról, éljétek együtt!

– Egyre kérünk téged: oszd el a dolgainkat közöttünk! – mondták neki a fivérek. Sokáig gondolkodtunk azon, amiről beszéltél, amíg lehetőségünk volt, együtt is éltünk, nem küldtünk érted. Azonban nem tudunk együtt élni tovább, azért küldtünk el érted, s kérünk: oszd szét a javainkat közöttünk!

Egyed belátta, nincs más lehetősége, s igazságosan szétosztotta a fivéreknek a javaikat.

– Hát te! Hová igyekszel? – kérdezték tőle a fivérek.

– Sok a dolgom! – válaszolta nekik Egyed.

– Nem hagyatsz itt ilyen gyorsan bennünket, ülj az asztalunkhoz, imádkozz egyet érettünk, egyél az útra.

Egyed azonban hajthatatlan maradt. Ekkor a fivérek édesanyja jött ki:

– Én tudok a dolgaidról. Azonban kérlek, szállj le a lovadról, igyál meg egy csésze rongot, kóstold meg az áldozati ételt, amelyet a saját kezemmel készítettem. S akkor szerencsés lesz az utad.

Vajon vissza lehetett volna ezt utasítani? Leszállt a lováról, visszament a házba. Az asztalhoz ült, azonban nem evett, felállt, elmondott egy imát, megivott egy csésze

rongot, azonban alig beszélt, elfoglalták a gondjai. Köszönetet mondott, felpattant a fehér lovára, s útnak indult. Száguldott, száguldott, s már egy fél óra járásnyira volt apja fogadott fivéreinek a falujától. Néhányszor rácsapott ostorával a lovára, s a neki ígért hajadon az ostor hangjáról megtudta, hogy Egyed érkezett, kinézett az ablakon. Egyed pedig azt mondta neki:

Hej, te álnok, miért csaltál meg engem?

– Nem vagyok bűnös semmiben sem, erőszakkal kényszerítettek engem, felelte a hajadon.

– Ha ez így történt, akkor gyere ki hozzám, ülj hozzám a nyeregbe, s már indulunk is!

– A hajadon azt válaszolta:

– Vajon méltó-e hozzád, hogy csak úgy megszöktess engem? Menj lejjebb, a hét út elágazásához, s ott megtudhatod, mit kell cselekedned.

– Egyed rácsapott a lovára, s a hét út szétágazásához vágatott. Megbéklyózta a lovát, elcsapta legelni, maga pedig a feje alá téve a nyergét, lefeküdt, s megpróbált elaludni. Vajon a gondjai miatt megtehet-e?

«Megcsalt az álnok...» – gondolta, felugrott a földről, gyorsan a lován termett és vissza akart térni a menyasszonya házához. Alig ment valamicskét, amikor megingott a föld, köd ereszkedett rá, valami füstként gomolygott felettük, s a köd és füst felett fekete varjak röpködtek. Egyed elcsodálkozott: hogy lehet ilyen egy verőfényes napon? Ezek pedig Szajneg-aldar násznagyai voltak, akik a menyasszonyért mentek. A lovaik dobogásától rengett a föld, a patájuk által felvert por ködként ereszkedett alá, az orrukából pedig füstként gomolygott a pára. A fekete varjak pedig a lovak által felszaggatott hantok voltak a levegőben.

Egyed szemben lovagolt velük, s a gőgös kérők mindegyike igyekezett a lovával lökni egyet a lován: gyerünk csak, mérjük össze a lovainkat!

– Jobb lenne, ha nyugton hagynátok engem, hiszen én a magam útján járok, – mondta Egyed.

Akkor négy lovas azok közül, akik a menyasszonyért indultak, visszatért. S könnyen meg lehetett ismerni Szajneg-aldart közöttük. Megfordították a lovaikat, s azt mondták Egyednek:

– Most pedig mérjük össze a lovainkat,

– Hát akkor mérjük össze őket, – válaszolta Egyed.

– Akkor versenyezzünk úgy, – javasolta Szajneg-aldar – hogy keresztben állsz nekem az úton a lovaddal, s én neked rontok a lovammal: ha elmozdulsz a helyedről, azt jelenti, hogy vesztettél, ha nem sikerül elmozdítanom téged, akkor én vagyok a vesztes!

– Legyen úgy, – egyezett bele Egyed, s keresztbe állította apja fehér lovát az úton. Szajneg-aldar messzire nyargalt, azután vágára fogta a lovát, teljes erőből nekirontott Egyednek, azonban a fehér ló még csak meg sem rezdült.

– Te vesztettél, Szajneg-aldar, – kiáltotta Egyed, – azonban megbocsátok neked. Most te állj az úton keresztbe, s én rontok neked!

Egyed nem ment nagyon messzire tőle, s nekirontott a lovával a halálos ellensége lovának. Nekiütközött, mint amikor leomlik a hegy, – Szajneg-aldar pedig két darabra szakadva hullott kétfelé, sőt még a ló is kétfelé dőlt szét.

A vőlegény násznagyai ekkor rávetették magukat Egyedre, aki kirántotta a kardját. Amikor az egyik oldalra sújtott vele, utca nyílt, a másik oldalra suhintva mellékutca. Egyed mindenkit darabokra szabdalt, aki csak a menyasszonyért elindult.

Ezután visszavágtatott oda, ahol a menyasszonya lakott, hármat suhintott az ostorával, s a ló a torony magasságába repült vele. A hajadon kitekintett a toronyból,

meglátta Egyedét, mosolyra fakadt örömeiben, s rögtön kiugrott az ölelő karjai közé. Hogy léggyé-e vagy szúnyoggá változtak mindketten, s úgy röpültek tova, senki sem látta.

A nap még magasan állt az égen, amikor Egyed hazatért, a menyasszonyát gyorsan bevitte a házába, maga pedig ismét felpattant a fehér lovára, elvágatott oda, ahol a nartok gulyája legelészett, kiabálni kezdett rá, s épségben hazahajtotta a nartok falujába.

Amikor Egyed hazatért, a nartok összegyűltek nála, és hatalmas lakodalmat csaptak. Egy egész héten keresztül, minden áldott nap a terített asztalnál ültek, táncoltak és daloltak, lakmároztak és Egyedet dicsérték. Volt is miért. Egyed egyetlen nap leforgása alatt nemcsak a nartok szilaj gulyáját legeltette meg és hajtotta vissza épségben, hanem segített az apja fogadott fivéreinek igazságosan megosztzkodni, bosszút állt apja gyilkosán, és menyecskét is hozott a házba.

A naplopó nart Zivag, és a Borát nembéli Burafarnig lánya, szép Agunda

A két nart nemzetség – az Ahszartaggatok és a Boratok – egymás szomszédságában éltek. Bár Ahszartaggat nemzetségben sok derék férfiú volt, azonban szegényebben éltek, mint a Boratok. Ellenben a Borat férfiak gyengébbek voltak. Azonban az Ahszartaggatok között is akadt semmirekellő nart, Zivagnak nevezték, ami azt jelentette, hogy «naplopó».

Egyszer az Ahszartaggatok férfiai mindnyájan portyázni mentek, s az Ahszartaggatok házában elfogyott a fa, s valakinek az erdőbe kellett menni érte. Zivag azonban nem akart dolgozni, sőt ki sem mozdult otthonról. Egész nap az oldalán heverészett, még enni is fekvé evett. Az Ahszartaggatok asszonyai elunták már, hogy a szomszédoktól kölcsönkért fával tüzeljenek, s valamelyiküknek az eszébe jutott: gyerünk, fogjuk be az ökröket, rakjuk fel Zivagot a szekérre, és zavarjuk ki az ökröket a házból! Zivag pedig vagy elpusztul, vagy hoz valahonnan fát.

Befogtak két pár ökröt egy szekérbe, mögé kapcsoltak egy másikat, a hátsó szekérre felrakták Zivagot, aki még csak fel sem ébredt, s végighajtottak az ökrökkel a falun. Az ökrök az erdő mélyére értek, ahonnan a fát szokták hordani. Amíg az ökrök mendégéltek, Zivag aludt, s így aludt egész nap. Amikor az ökrök megálltak, felébredt, s látta, hogy a nap már lemenőben van.

«Végem van», – mondta magában. Mi tévő legyek? Ekkor imádkozni kezdett:

– Kérlek téged, Istenem, légy olyan kegyes, hogy mind a két szekerem teljen meg a legjobb minőségű fával, s az ökrök pedig önmaguktól menjenek vissza a faluba!

A nartoknak pedig olyan kiváltsága volt: amire csak kérték az Istent, mindent teljesített nekik. Ekkor beteljesült, amire Zivag megkérte az Istent: mind a két szekér megtelt fával, s az ökrök pedig önmaguk feje után visszatértek a faluba. Elindultak, Zivag pedig gondtalanul elnyújtzkodott a fa tetején.

Az ökrök meg csak mentek, mentek, s végül megérkeztek a nartok településhelyére. Az erdőbe vezető út a Borat nemzetségbeli Burafarnig lakótornya alatt haladt el. Mihelyt a szekér a toronyhoz érkezett, Burafarnig lánya, a szépséges Agunda szétekintett a tetejéről, és elnevette magát:

– Mekkora csoda! Micsoda két nagy szekér fát hoz ez a semmirekellő nart az Ahszartaggat nemzetségből!

Zivag megsértődött, feltekintett a szépséges Agundára, és azt mondta neki:

– Agunda, a Borat nemzetségből való Burafarnig lánya! Te gúnyolódsz rajtam. Legyen e sértésért az a büntetésed, történjen meg veled, szülj egy gyermeket, holott még férfivel sem volt dolgod. S minden nart rajtad fog majd nevetni.

Az ökrök pedig a fán fekvő Zivaggal együtt hazahúzták a szekereket az Ahszartaggatok házába. Az Ahszartaggatok asszonyai nagyon csodálkoztak, örvendeztek, s mondogatták:

– Nézzétek csak, mennyi fát hozott nekünk Zivag! Zivag pedig leszállt a szekérről, bement a házba, leült a tűzhely mellé, s azt mondta az asszonyoknak:

– Ti pedig hogy gondoltátok, hogy eltűnök?

Zivag átka Burafarnig lányán, a szépséges Agundán hamarosan beteljesült, terhes lett. Hogy esett ez Burafarnignak? Sokan kérték tőle feleségül, ő pedig mindenkit kikoszorazott, nem talált méltó embert hozzá. Most pedig micsoda szégyenletes dolog történt! Agunda hét bátyjának sem volt könnyű elviselni, amikor a nartok között elterjedt a szóbeszéd, hogy a szép Agunda teherbe esett valaki ismeretlentől. Megkérdezték a hajadont, hogy esett meg ez vele, kitől esett teherbe. Agunda azt mondta:

– Semmit sem tudok, és semmit sem tettem! Azonban megtörtént, hogy kinevettem az Ahszartaggat nemzetségből származó Zivagot, és megátkozott: «Azért, hogy kineveltél, lesz még olyan nap, amikor férfit sem ismerve, gyermeket fogsz szülni!»

– Nincs a világon senki alábbvalóbb Ahszartaggat Zivagnál, – mondták a Boratok. S ha ő az okozója ennek a szerencsétlenségnek, el kell pusztítanunk őt is, meg Agundát is.

– Még nem fordult elő ilyen eset a nartokkal, ítékezni kell, – mondták a nartok.

– Előadták az ügyet a bírácoknak, akik ezt a döntést hozták: Zivagot és Agundát bivalybőrbe kell varrni, s bedobni a folyóba. Ekkorra már Agunda fia is megszületett, ő pedig maradjon az anyjával, hadd osztozzon a sorsában!

Mint a tömlőhöz szokás, lehúzták a bivaly bőrét, hogy bevarhassák Zivagot, Agundát és a fiát, majd bedobják őket a folyóba. Akkor Agunda azt mondta nekik:

– Elveszejtetek minket, pedig semmiben sem vétkeztünk, azonban azt mondják, hogy a véteneket nem nyeli el a folyó. Hát legyen! Ezért engedjétek, hogy magammal vihessenem a holmimat: az ollómat, a tűmet, a gyűszűmet és a fonalam. Lehetséges, hogy ezekre még szükségem lehet.

Beleegyeztek, hogy teljesüljön a kívánsága. Azután mindhármukat bevarrták a bivaly bőrébe, és bedobták őket egy nagy folyóba.

Ki tudná már megmondani, hogy meddig sodorta őket a víz, végül kidobta őket a partjára. Amikor Agunda rájött, mi történt, megkérdezte Zivagtól:

– Ahszartag fia, úgy tűnik, hogy már nem vagyunk a vízben. Ha te kinéznél...

– Ó, Borat Burafarnig lánya, ne bízz rám ilyen nehéz feladatot, cselekedj úgy, ahogyan jónak látod!

Akkor Agunda elővette az ollóját, felfejtette a bivalybőr varrását, s kibújhattak belőle.

– Hát már szilárd talajon állunk, – mondta Agunda Zivagnak. Most már azt kell elérnünk, hogy ne essen ránk az eső, s ne égessen bennünket a nap. Gyere, építsünk kunyhót, és húzzuk rá tetőként a bivaly bőrét!

– Nem, ne várj tőlem semmi ilyesfélét! Ha akarod, csináld magad! – válaszolta Zivag.

A szerencsétlen Agunda pedig nagy nehezen összetákolta a kunyhót, s befedte a bivaly bőrével.

– Most már tető van a fejünk felett. Azonban hogyan szerezzünk táplálékot magunknak? – kérdezte Agunda. Én már megtapasztaltam, milyen a te ajándékod, kérd azt az Istentől, hogy ne halljunk éhen.

Zivag pedig imádkozott:

– Ó, Istenem, látod, büntelenek voltunk, és a nartok el akartak bennünket veszejteni. Ments meg bennünket, ne hagyj minket elpusztulni!

Mindjárt étel került elébük, s jóllakhattak, – hogy is lehetett volna ez másképpen?

Így édegeltek. A fiú felnövekedett, íjat készített magának, kiskorától fogva vadászni kezdett. Nyúlakat és más kisebb állatokat ejtett el. Szarvasra vadászni még nem volt ereje. Az egyik nap a vadászatról hazatérve azt mondta:

– Ott, egy magasabban fekvő helyen csodálatos tisztást találtam. Menjünk át oda lakni!

Átvitték a kunyhójukat, s az új helyen éltek tovább. Hogy mennyi idő telt már el, ki emlékszik már rá, amikor Agunda így szólt Zivaghoz:

– Gyerünk, mozdulj már! Vajon a csodálatos ajándékod csak arra volt jó, hogy a te szerencsétlenségedet is az én fejemre zúdítsa? Meddig lakunk még ebben a kunyhóban? Imádkozz érte, hogy szép házunk emelkedjék ezen a helyen!

Az imádság pedig olyan nehéz dolog volt Zivag számára, mintha súlyos pénzeket kellett volna érte kiadni. Az asszony azonban nem hagyta nyugton, s végül imába kezdett:

– Istenem, tégy úgy, hogy itt egy nagy torony és egy vaskastély emelkedjék a számunkra!

Az imája pedig ismét meghallgattatott. Magas bástya és vaskastély nőtt ki a földből előttük.

– Agunda és Zivag éltek az életüket a kastélyban, sőt még gabonát is vetettek. A fiú felnövekedett s vadászatot.

– Van már kenyereink és házunk is, – mondta ismét Agunda. – Azonban jó lenne, ha pásztorokkal együtt ménesünk, juhnyájunk és gulyánk is lenne.

Zivag ismét imádkozni kezdett, hogy a kastély melletti síkságon legyen minden, amit kért. Ismét tovább éltek az életüket, – hogyan is lehetett volna ez másképpen?

Egyszer Agunda apja, Burafarnig felment a tornyába, s körülnézett. Hirtelen azt látta, hogy távol a sztyeppén, ahol korábban semmi sem volt, egy hatalmas torony emelkedik, mellette pedig kastély látható. A nihaszra ment, s így szólt:

– Nézzetek csak, nartok abba az irányba: ott eddig senki sem lakott. Most pedig egy torony látható. Mit jelentsen ez?

A nihaszon üldögélő vének megtárgyalták, megbeszélték a dolgot, s úgy döntöttek, fel kellene deríteni, ki lakhat ott. Az Ahszartaggatok Szoszlant, a Boratok Burafarnigot küldték el.

A felderítők egy nagy folyó partjára érkeztek, a lovaik azonban nem mentek bele a mély vízbe, s hazatértek. Agunda látta, hogy gázlót kerestek, s azt mondta Zivagnak:

– Szomszédok nélkül nem tudunk élni, azonban ki tud hozzánk eljutni? Ezért kérd Meg az Istent, hogy a folyón keresztül legyen egy híd, akkor mellénk települhetnek az emberek.

Zivag imádkozott, s a folyón egy hatalmas híd ívelt keresztül.

Egyszer a nartok vadászni indultak, négy Ahszartaggat és négy Borat. Közöttük volt Szoszlan és Burafarnig is. Véletlenül annak a hídnak a közelébe vetődtek el, ahol Zivag és Agunda éltek. Látják, hogy azon a helyen, ahol a gázlót keresték, egy erős híd ívelt keresztül a folyón. Szoszlan és Burafarnig kíváncsiak voltak: ki építhette fel ezt ilyen gyorsan? Átmentek a hídon, hogy megtudják, kié a torony és a kastély. Amikor a kastély közelébe értek, kifutott onnan egy fiú, és bevezette őket a vendégszobába.

Agunda, természetesen, megismerte a nartokat, azonban nem ment ki hozzájuk.

Mondd meg a házigazdának, hogy szeretnénk vele megismerkedni! – üzentek a nartok a fiúval.

A fiú tolmácsolta az anyjának a kérést.

– Mondd nekik, hogy a gazda portyára ment el, s csak egy hét múlva tér vissza, – felelte Agunda. A fiút meghallgatva, a nartok azt mondták:

– Kivárjuk a hetet.

Egy egész héten keresztül látta vendégül Agunda a nartokat. Ételt étel után, italt ital után küldött elébük. Ő azonban nem mutatkozott, a fiú szolgált fel nekik. Akkor Szoszlan így szólt Burafarnighoz:

– Már egy hete etetnek bennünket, a gazda pedig még mindig nincs itthon. Ideje elmennünk.

– Megyünk, – mondta Burafarnig. – Menj, és köszönd meg a háziasszonynak a vendéglátást!

Szoszlan elment a kastélynak abba a szobájába, ahol tűz égett a tűzhelyen. Agunda a tűzhelynél ült, azonban nem takarta ki az arcát, s egy árva szót sem szólt. Még ételt sem kínált neki, amelyet a vendégnek útravalóul szoktak készíteni. Szoszlan összehúzta a szemöldökét, és visszatért a vendégszobába a társaihoz.

– Mi történt veled? Miért komorodtál el ennyire? – kérdezte őt Burafarnig.

– A gazdasszony udvariatlan volt velem szemben – miért örvendeznék? – felelte Szoszlan.

– Addig nem megyek el innen, amíg nem láthatom ezt a háziasszonyt, – mondta Burafarnig. Ha a kezdetben olyan szívélyesen fogadott bennünket, akkor most miért haragszik ránk? Burafarnig bement a gazdasszonyhoz, azonban amikor az ajtón keresztül bepillantott a szobába, ahol a tűz égett, egyszeriben megismerte a lányát. Összeölelkeztek.

Agunda szarvascombot és egy korsó rongot hozott Burafarnignak, s Burafarnig pedig mint a háziasszony ajándékát mindezt kivitte a társainak. S nevetett Szoszlanon:

– Te tartod magad a legvitézebbnek közöttünk, s most mégis kitűnt, ki az igazi férfi közülünk. A háziasszony még csak rád sem nézett, és egy szót sem szólt hozzád, ajándékot sem adott neked, s látod, milyen kegyes volt hozzám! Ezek után kiválóbb férfinek tartod-e még magadat nálamnál?

Szoszlan senkitől sem tűrte el a sértést. megmarkolta a kardját, és természetesen, meg akarta torolni a sértést, Burafarnig azonban elmosolyodott és azt mondta neki:

– Hej, Szoszlan, hiszen ez a háziasszony a ti menyecskétek! A szokás szerint azért volt szégyenlős, azért nem nézett rád, és nem beszélt veled.

S akkor Szoszlan és a nartok megértették, mi történt, s nagyon megörültek. Agunda pedig még jobb ételeket küldözgetett nekik.

– Mekkora bosszúság: hiszen itt a mieink élnek, nart emberek, és mi erről nem is tudtunk! – mondta Szoszlan. Visszatérve a fiúhoz, megkérte őt: Menj, és mondd meg a ház asszonyáénak: ebben a házban, valószínű, gazda is van, őt is mutassa be nekünk!

A fiú átadta Szoszlan üzenetét az anyjának:

– No, hát a házigazdához elmehetnek, – mondta Agunda. Maga ment Zivaghoz, aki a szokása szerint feküdt.

– Hozzát jöttök, s mondd azt nekik: nem érdemlitek meg azt, hogy beszédbe elegyedjem veletek, s felkeljek az ágyamból. El szerettetek volna bennünket pusztítani, pedig ártatlanok voltunk, azonban láthatjátok, az ártatlanokat nem nyeli el a víz.

Akkor Szoszlan és a nartok Zivaghoz mentek, megismerték őt, s ő mindent elmondott nekik, amire Agunda kitanította. Azok szó nélkül hallgatták. Azután Zivag azt kérdezte tőlük:

- S hogy éltek mostanság?
- Éldégélünk, mint azelőtt is, – felelték a nartok.
- Ha így van, telepedjete le itt mellettünk, majd csak megleszünk valahogy.

Ekkor Szoszlan és Burafarnig megértették, hogy igazat mondott Zivag, s mert mindketten ártatlanok voltak, az Isten azzal jutalmazta őket, hogy meghallgatta a kérésüket, szomorúan tértek vissza a nartok falujába.

Az emberek a vadászok köré sereglettek, s kérdezgették, hol voltak ennyi ideig. Ők pedig elmesélték, milyen jól élnek azok, akiket el akartak veszejteni, s a nartok szégyellni kezdték magukat.

– Bűnt követtünk el velük szemben, igazságtalan volt az ítéletünk. Őszintén mondták: az ártatlant nem nyeli el a víz.

Ezután a nartok gyakran látogatták Agundát és Zivagot. Megtetszett nekik a környék, ahol a kastély állott. Néhányan a nartok közül elhatározták, hogy oda költöznek. Agunda kijött Zivaghoz, és azt mondta:

– Kérj az Istentől azoknak az embereknek házakat, akik a szomszédaink szeretnének lenni.

Zivag nem akarta ezt megtenni, mert még mindig haragudott a nartokra, azonban az asszony ismét fölébe kerekedett a lustaságának, s imádkozni kezdett:

– Kérlek téged, Istenem, alattunk egészen a folyóig épüljön sok-sok ház, azonban egy se legyen jobb a mienknél!

Az imája beteljesedett. Az új faluban letelepültek az Ahszartagatok és a Boratok, majd barátságban éltek egymással.

Az ifjabb és az idősebb része

A portyáról visszatérve a nartok mindazt, amit csak zsákmányoltak, egyenlően osztották szét maguk között. Egyszer haszonszerző portyára indultak. A félszemű Ali földjeiig jutottak. A félszemű Alinak három fia volt – Szargoj, Gurgoj és Anabar. A nartok megszálltak a félszemű Alinál.

Ali jól megvendégelte a nartokat, leültette őket a háromlábú asztalokhoz, a nartoknál pedig azokban a régi időkben az idősebbek együtt ültek a fiatalokkal. Mindenki oda ült, ahová csak a kedve tartotta.

Akkor a félszemű Ali megkérdezte tőlük:

- Nartok, ki közületek a legidősebb?
- Urizmag mindenkinél idősebb, – felelték azok.
- Akkor ő üljön a legidősebb helyére!

Urizmag pedig elfoglalta a legidősebbnek járó helyet az asztalnál.

– S Urizmag után ki következik köztetek? – kérdezte ismét Ali.

– Hamic és Szoszlan, – válaszolták a nartok.

– Akkor üljete mindketten Urizmag oldalára! – mondta Ali Hamicnak és Szoszlanak.

Ők pedig szintén letelepedtek a kijelölt helyeikre.

– Amikor a félszemű Ali koruk szerint szétültette a nartokat, így szólt:

– Batradz, Acamaz és Eltagan, mint a legfiatalabbak fognak kiszolgálni az asztaloknál.

Batradz, Acamaz és Eltagan pedig hozzáláttak a kiszolgáláshoz, – hogyan is történhetett volna ez másképpen?

A félszemű Ali néhány napig vendégül látta a nartokat, azután pedig így fordult hozzájuk:

– A három fiam három hegyszorosban lakik, holnap eljönnek hozzám. Kérlek benneteket, maradjatok az érkezésükig.

A nartok nem elleneztek, s maradtak még egy napig.

Reggelre megérkeztek Ali fiai.

A nartok ismét asztal mögé ültek, olyan sorrendben, ahogyan a félszemű Ali leültette őket. Ittak, ettek, és lerészegedtek. A félszemű Ali azt mondta a fiainak:

– Most pedig mondjatok köszönetet a vendégeknek! A legidősebb fiú, Szargoj, felvett az étkek közül egy ökörfejet a nyelvével együtt, odahelyezte Urizmag elé, és azt mondta:

– A legidősebb vagy a nartok között, te is fej vagy. Mától fogva legyen az a szokás, hogy a legidősebbet a házban egy fejjel tiszteljék meg! Legyen ő a fejhez hasonlóan értelemmel megáldott! A nyelv pedig azt jelképezi, oktassa nyelvével a fiatalokat, maradjon a nevelőjük, hogy megfogadhassák minden szavát.

Urizmag szintén köszönetet mondott Szargojnak.

– Íme itt van neked egy lábszár! Bárhogyan is faragod, bármit művelsz vele, nem mondja neked, hogy "jaj"! S ahogyan érzéketlen marad, te se érezz sosem fájdalmat a lábaddban, soha sem fáradj el a járástól!

Ezután a félszemű Ali második fia, Gurgoj fogott egy báránynyakat a vendéglátó asztalról, Hamic elé tette, s azt mondta neki:

– Megtisztelésként ülj együtt a náladnál idősebbel, az első mindig a fej, azonban, hogy a fejet a magasban tartsa, a nyak is szükséges. Ha a fejet valami nagyon nyomasztja, össze kell szedned az erődöt, hogy megtartsd őt. A nyak mindig legyen kemény, hogy senki se tudja megtörni! Maradj a legidősebb mellett a második, s ha nem marad nálad idősebb, légy kész a fiatalok oktatására!

Hamic szintén köszöntötte őt, azután levágta egy bárány fülét, s átnyújtotta Gurgojnak.

– Légy éber! Idejében meghalld a fenyegető veszedelmet, s felkészülten várd, ha rád köszönt! Légy méltó arra, hogy az ifjúság legjobbjai példaképpül válasszanak, s mindig válaszolj a kérdéseikre! A veled egykorúak között terjedjen szabadon a jeles cselekedeteid híre, s a hátad mögött az emberek dicsérjenek a bátorságodért!

Végül pedig Ali harmadik fia, Anabar lépett a harmadik öreghez. Szoszlan elé egy zsíros bárányszarvot tett, s így szólt hozzá:

Abban a megtiszteltetésben részesültél, hogy együtt ülhesz az idősekkel, légy a segítőjük, s mindenben hasonló légy hozzájuk! Az utódok tisztelettel emlegessék a neved! Ha az idősek valamit nem tudnak felfogni az eszükkel, akkor légy a segítségükre az értelmekkel! A fiatalok tiszteljenek, az idősebbek pedig szeressenek téged!

Szoszlan szintén felállt a helyéről, fogott egy bordaadagot, Anabar elé tette, és köszöntötte őt:

– A neved szolgáljon példaképpül a fiataloknak! Türelmesen és kitaróan szolgálj az idősebbeket, légy a fiatalok tiszteletre méltó társa! Senki ne mondhasa neked: ülj csak lejjebb, vagy ülj csak feljebb! Légy a középső, és büszkélkedj a helyeddel!

Így köszöntötték kölcsönösen egymást beszédekkel, és attól fogva vált szokássá az idősebbek elé a fejet, a nyakat és a farkat tálni az asztalra, a fiatalabbak elé pedig lábat és bordát helyezni.

A nartok reggelig elidőztek a félszemű Ali asztalánál, reggel pedig így szólt hozzájuk:

– Most pedig, nartok, szétlovagoltok a három hegyszorosomba vadászni. Legyen az ajándékom, ami leginkább megtetszik majd nektek.

Szargon pedig elvezette a nartokat a Gyilkos-szorosba. Napokon, heteken keresztül lovagoltak, s három hónap múlva egy nagy folyóhoz érkeztek. A folyó partján a hídnál az utat elzárva egy hétfejű óriás feküdt keresztben.

– Állj fel rögtön, különben megöllek! – kiáltott rá Szargoj.

A hétfejű azt válaszolta:

– Menjetez csak át a hátamon! Az erőnket pedig majd összemérjük, ha visszatértek.

A nartok áthaladtak az óriás hátán, aki még csak rájuk sem hederített.

Eljutottak a Fekete-hasadék bejáratához, azt látták, hogy még a lejtőket is nagyon-nagyon fekete marhák borították. Szargoj a nartokhoz fordult, s azt mondta nekik:

– Ez pedig mind az apám, a félszemű Ali ajándéka a számotokra. Én magam pedig nem engedhetem meg, hogy a hétfejű óriással ti küzdjetez meg, magam fogok velez megmérkőzni. Ha estig nem térnék haza, akkor a legfiatalabb fogja a tilinkómat, s játsszon rajta! Ha a tilinkó hangja panaszossá változik, azt jelenti, hogy már nem vagyok életben, ha pedig vidáman szól, azt jelenti, hamarosan visszatérek. A tilinkómat a legfiatalabbnak ajándékozom közületek.

A nartok pedig hazahajtották a gulyát a félszemű Ali házába.

Ali ismerte a fiát, s azt kérdezte a nartoktól:

– Ki a legfiatalabb köztetez?

– Acamaz, – válaszolták neki a nartok.

– Akkor emelje az ajkához a fiam tilinkóját, s megtudjuk majd, mi történt velez.

Acamaz az ajkára helyezte a tilinkót, amely panaszosan szólalt meg.

– A fiam, Szargoj elpusztult, – mondta a félszemű Ali. Kerüljön a mennyországba, a tilinkója pedig legyen Acamaz ajándéka, hogy emlékezzon a legidősebb fiamra.

Másnap a nartok a másik hegyszorosba indultak vadászatra Gurgojjal, a félszemű Ali középső fiával. Gurgoj lovagolt elöl, és mutatta az utat. Három hónapig haladtak, amikor egy nagy folyó partjára értek. A hídnál az utat elzárva egy kilencfejű óriás feküdt. Gurgoj így szólt hozzá:

– Ha nem kelsz fel, megöllek!

Menjetez keresztül a hátamon, az erőnket pedig majd összemérjük, amikor visszafelé jőttek, – mondta az óriás.

Átkeltek az óriás hátán, aki még csak rájuk sem pillantott. Amikor a Fehé-hasadékba jutottak, körülnéztek. Annyi volt itt a fehér marha, hogy a hegy ki sem látszott. Gurgoj ekkor azt mondta a nartoknak:

– Ezt a sok marhát mind nektez ajándékozza az apám, a félszemű Ali. Hajtsátok el őket mielőbb, én pedig megküzdök a kilencfejű óriással. Amikor visszatértek az apámhoz, várjatek rám estig! Ha nem térnék vissza, öntsetek vizet az Uacamong kelyhembe, s közületek a középső cseppentse bele ebbe a könnyét! Ha vissza kell térnem, akkor a könny fehér tajtékká változtatja a vizet. Ha már nem lennék az élők között, a víz zavarossá válik. Akkor az emlékemre azé a fiatalé lesz az Uacamong kelyhem, aki könnyet hullajtott bele.

A nartok elhajtották a marhákat a félszemű Ali házába, és elkezdtek várni Gurgojt. Azonban nem tért vissza estig, amikor Ali kihozta az Uacamong kelyhet, s megtöltötte vízzel. Eltagan könnyet hullatott bele, s a víz egyszerre zavarossá változott benne. Ali így szerzett tudomást a középső fia haláláról, s azt mondta:

– Gurgoj fiam meghalt. Eltagan, fogd ezt a kelyhet, és őrizd meg a nartok között Gurgoj emlékét!

Ismét felkerekedtek a nartok a félszemű Ali legkisebb fia, Anabar vezetésével a harmadik hegyszorosba. Sokáig mentek már, amikor egy nagy folyóhoz értek. Látják, a hídnál egy tizenkét fejű óriás fekszik, s elzárja az utat.

– Jobb lesz, ha felállsz, mert megöllek! – mondta Anabar.

– Menjetek keresztül a hátamon, s amikor visszajöttök, majd megmérkőzünk egymással.

Átmentek az óriás hátán, tovább folytatták az útjukat, amikor a Szép-szorosba érkeztek. Amikor a nartok körülnéztek, azt látták mindenütt, hogy vörös színű marhák legelésznek, annyi volt belőlük, amennyit csak a föld elbirt.

Anabar azt mondta a nartoknak:

– Ez pedig az apám ajándéka. Hajtsátok el őket gyorsan, én is hamarosan követlek titeket. Azonban még meg kell küzdenem a tizenkét fejű óriással. Az apám örzi a háromlábú asztalkámat. Ha estig nem térnék haza, akkor hozza ki a házból ezt az asztalt, és tegye ki a napra! Ha a nap fénye fehéren csillog rajta, akkor élek, ha pedig a sugarai a szivárvány színében megtörnek rajta, meghaltam. Az asztalt pedig a legfiatalabbnak hagyom emlékül. Megmutatja neki a helyes utat, s megvilágítja azt.

A nartok elhajtották a marhákat, és megérkeztek Alihoz. A nap már lenyugvóban volt, amikor Ali kihozta a háromlábú asztalkát, kitette a napfényre, s a nap sugarai egyszeriben szivárványosan törtek meg rajta. Ettől kezdve égi íjként nevezték a szivárványt.

Félszemű Ali így szólt ekkor a nartokhoz:

– Legyen ez az asztalka Batradz ajándéka, a legbátrabbé a fiataljaitok között, emlékeztessen a fiamra! Anabarnak hívták, s bátran halt meg. Semmit sem sajnálok tőletek. Vigyetek bármit, legyen a javatokra!

Urizmag ekkor azt válaszolta:

– Nem, Ali, nem így lesz! Rendre tanítottál bennünket, megmutattad a fiataloknak, hogyan kell viselkedniük az öregekkel szemben, s nem sajnáltad tőlünk a javaidat sem. Dicsőnek és nemes lelkűnek mutatkoztál előttünk. Figyelemmel hallgattunk téged. Most pedig te hallgass meg minket: annak, aki meghallgat valakit, hallgatás a megtiszteltetése, aki pedig megy, annak menés a jutalma. Amiért ilyen barátságosan bántál velünk, kérünk téged, gyere el velünk! Becsületben élsz majd a nartok között, tiszteletben tartjuk azt, amire megtanítottál bennünket.

A félszemű Ali nem ellenkezett. Bár együtt indult útnak a nartokkal, azonban nem juthatott el a nartok földjére. A nart föld határán fejezte be az életét, a nartok sírboltot emeltek neki, s tisztelettel őrizték meg az emlékét. Azután hazavitték a falujukba mindazt, amit magukkal hoztak, s egyenlően megosztottak rajta.

A nart Bzar és a fia

A nartok legjava az Isten akaratából kipusztult, s csak a vakarcsok, a semmirekellők és a gyengécskék maradtak közülük. A nartok faluja végén éldegélt abban az időben egy özvegy a csecsszopó gyermekével. Fiú volt, Bzarnak hívták. Felnevelkedett, épített egy hétszintes lakótornyot és azt mondta a nart vakarcsoknak:

– Nem engedjük magunkat megszegényíteni magunkat az emberek előtt! Az elődeink tanácsai szerint fogunk élni, s akkor semmiféle fenyegetéstől sem kell félnünk.

A nartok pedig mindenben meghallgatták Bzart, s úgy tevékenykedtek, ahogyan ő tanította őket.

Ebben az időben volt a nartoknak egy ellenségük, aki gyűlölte őket – az Isten unokaöccse, Eloj Elinati. Egyszer, amikor a nartok portyázni menetek el, Eloj Elinati elindult a nartok falujába, észrevett az út szélén három magányos fiatal fácskát, s azt mondta magában:

– Az egyiket kivágom magamnak botnak. Ez pedig az ember sikerének a három fácskája volt. Az egyik, a határozottság fácskája sikert hozott, a másik pedig az ellenkezőjét, sikertelenséget. Az utolsó fácska pedig a zűrzavart okozta.

Eloj nekiállt ennek a fácskának, ekkor azonban az égből egy angyal azt kiáltotta neki:

– Ne nyúlj ehhez, Eloj, ez a fácska zűrzavart okoz! Eloj a másikhoz látott hozzá, s ismét kiáltott neki az égből az angyal:

– Ehhez se nyúlj, Eloj, ez a balszerencse fája!

Eloj az első fácskának fogott hozzá, s azt kiáltotta neki az angyal az égből:

– Igen-igen, Eloj, vágd csak ki ezt a fácskát, s akkor senki semmikor sem tud erőt venni rajtad!

Eloj pedig kivágta a fácskát, botot készített belőle, s ettől a perctől kezdve senki sem tudott győzni fölötte.

Igen, ilyen tulajdonsággal rendelkezett ez a bot. Akinek a kezében volt, mindig követte a szerencse. Ezzel a bottal a kezében, mit nem kapott volna meg Eloj!

Messzire eljutott a szóbeszéd Eloj botjáról. A nartok többször is próbálták megszerezni.

Bzar megjött a portyáról, elmesélték neki Eloj botjának a történetét.

– Elküldök Elinati Elojhoz, hogy adja ide szépszerivel a botját, másképpen kénytelenek leszünk levenni a fejét és kitűzni a tornyunk csúcsára.

Ekkor azt mondta az anyja Bzarnak:

– Ezt a botot nem olyan egyszerű neked megszerezned. Jobb lesz, ha így teszel: menj el leánykérőbe Elinatihoz. Náluk vendégeskedik most egy lány – csodálatos szépség! Ő Eloj unokahúga – Csendzena. Ha megkapod őt, akkor a bot is a tiéd lesz, másképpen Eloj megöl téged.

Bzar felpattant a táncos lábú, fűrge járású lovára, s elnyargalt Eloj Elinati házába. Amikor a hídig ért, beszólt az udvarba:

– Eloj, nézz csak ki ide!

Eloj pedig maga helyett az unokahúgát küldte ki. Olyan szép volt, hogy Bzar nem tudott ellenállni, azonnal a karjába kapta, s elrabolta őt.

Amikor a lány nem tért vissza, s nem közölte Elojjal, ki vár rá, Eloj maga ment ki az udvarra. Látja: nincs ott a lány, keresi mindenütt, nem képes rátalálni? Minden irányban keresőket küld szét, azonban minden sikertelen volt.

Bzar az anyja fivéreinél hagyta Csendzent, maga pedig hazatért. Eloj keresésre küldött emberei közül néhányan a nartok falujába is eljutottak, azonban nem találták meg a lányt, s amikor visszatértek azt mondták:

– A nartoknál mindenki otthon van, azonban Csendzenről senki sem hallott, s az elrablásáról is csak tőlünk hallottak.

– Ismét induljatok útnak a keresésére, keressétek mindenütt, s ne mondjatok senkinek semmit! Aki megtalálja őt, feleségül adom hozzá.

Eloj emberei mindenfelé szétszáguldottak, keresték, ahogyan csak tudták, azonban senki sem talált rá, s lecsüggedt fejjel tértek vissza mindnyájan.

Bzarnak pedig az esztendő végére fia született. Az apai nagyanyjánál nevelkedett. Egy esztendő elteltével Bzar hírvivőt küldött Elojhoz.

– Add ide a botod, Eloj, másképpen meghalsz! Leszedem a fejed a válladról, s a tornyom tetején fog majd ékeskedni.

Eloj pedig miért is adta volna oda a botját Bzarnak? Rá sem hederített a fenyegetésre. Bzar akkor sereget gyűjtött a nart ifjak közül, felfegyverkeztek, elindultak Eloj ellen, hogy elvegyék tőle a botját. Eloj ezen az éjszakán azt álmodta, hogy valaki azt kiáltotta neki:

– Ellenség tör rád, Eloj! Készülj fel! Eloj pedig reggeltől fogva készülődni kezdett az ellenség ellen, s imádkozott a botjához:

– Az angyal vagy szellem, aki nekem adott, segítsen nekem! Ellenség tör rám, szükségem van a segítségedre.

Azután felült a lovára, összegyűjtötte a csapatát, elindult az országa határa felé. Meneteltek, katonás nótákat énekeltek, amikor megpillantották, hogy a sztyepp szélén feltűnt a nartok csapata.

A sztyepp közepén találkozott Eloj és Bzar csapata. Felsorakoztak szemben egymással, és Bzar hírnökkel üzenté meg Elojnak:

– Add nekem a botodat, Eloj, amíg szépen vagy! Eloj pedig ugyanezzel a hírnökkel üzenté vissza:

– Amíg én élek, addig nem kapod meg! Amíg bajod nem esik, úgysem hagysz békén, találkozzunk, s beszéljük meg a dolgot! Bzar és Eloj találkoztak egymással, s Eloj azt ajánlotta Bzarnak:

– Kerüljük el az embereink pusztulását, küzdjünk meg személyesen egymással! Ha te győzol, levághatod a fejem, s tiéd a botom is. Ha én győzlek le téged, akkor én vágom le a fejedet.

Bzar beleegyezett, küzdeni kezdtek, s az égben lakó Isten akarata szerint Eloj a kétvállra fektette Bzart. Bzar pedig az utolsó szó jogán azt mondta a harcosainak:

– Adjátok át az anyámnak, vegye magához a fiamat!

Eloj ezután levágta Bzar fejét, az általvetőjébe tette, s felakasztotta a saját kriptájában. Bzar serege, amint a párviadal előtt megbeszélték, fogta Bzar testét, elsiratva őt, visszatért a nartok falujába. Eloj csapata pedig fehér győzelmi lobogót emelve a magasba, énekelve tért vissza a hazájába.

A nartok elvitték Bzar holttestét az anyjának. Ismét elsiratták, s azt mondták:

– Ha Bzar fejét otthagytuk az ellenség kezében, akkor vele együtt halottaknak tekinthetjük magunkat is. Nem lehet nagyobb gyalázat a számunkra. Megcsonkítva nem temethetjük el. Menjünk el Elojhoz, lehet, hogy visszaadja nekünk a fejét.

A nartok semmiképpen sem dönthettek másként! Italokat és ételeket gyűjtöttek, kiválogatták a jószágokat az áldozathoz, s elszekereztek Elojhoz. Elojnak egy lovat vittek felnyergelve és felszerszámozva, egy acélkardot és íjat nyílvezzőkkel.

Eloj ezalatt fát hozott a szolgálival az erdőből. Nem ismerte fel a nartokat, s azok sem ismerték fel őt. Eloj megkérdezte őket:

– Talán kérni igyekeztek valakihez valamit?

A nartok azt felelték:

– Eloj Elinatihoz megyünk. Nála van Bzar feje, s reméljük, hogy megkönyörül rajtunk, s visszaadja nekünk. Az elhunytat nem temethetjük el a feje nélkül.

Eloj nem fedte fel magát, s csak annyit mondott:

– Elképzehető, hogy visszaadja nektek a fejet. Menjetek el hozzá!

A nartok megérkeztek Eloj házába. Eloj pedig egy másik úton igyekezett megelőzni őket, s hazaérve felöltötte a páncélját, kiment elébük, azt gondolva magában: «Vigyázzatok nartok! Adósokat csinállok belőletek, s foglak még benneteket a rabszolgapiacon árulni!»

A nartok köszöntötték Elojt, s ő szintén üdvözölte őket. Összegyűjtötte minden emberét, – hogy is lehetett volna ez másképpen. A nartok átadták neki az ajándékaikat, ő pedig fogadta őket. A következő napon tort rendeztek. Eloi odament a kriptához, kinyitotta az ajtaját, s sírva kihozta egy selyemzsákban Bzar fejét. A jelen levők még egyszer elsírátták Bzar fejét, Eloi átadta Bzar fejét, sőt meg is ajándékozta a nartokat, és tisztelettel kikísérte őket.

A nartok hazatértek. Bzar fejét a teste mellé tették, s kriptába helyezték. A temetés után való nap Bzar anyja feketébe öltözött, s elment a férje családi házába. Fogta Bzar fiát, s addig gondozta, amíg fel nem nőtt.

Bzar halála után Eloi Elinati elhatározta, hogy rabigába dönti a nartokat. Sereggel ment ellenük, s súlyos terheket rakott rájuk. Az öreg emberekkel földet szántatott, az öreg asszonyokkal boronáltatott, az ifjakat szekér elé fogta, a hajadonokkal a fehéreneműjét és a lábait mosatta. A nartok szenvedtek a teher alatt, azonban mihez is kezdhettek volna? Túrték.

Bzar fia felnevelkedett. Már nyilazni is tudott.

Játszott a fiúkkal, akik az apai nagyanyja családjából származtak, s mindenben fölélük kerekedett. Minden este vidáman tért haza az anyjához, Csendzenához.

Egyszer vadászni kerekedett kedve. Az anyja és a nagyanyja nem engedték, azonban semmiképpen sem tudták lebeszélni, s hét barátjával együtt útnak indultak. Elértek egy kurgánig, amelyik az utasok tájékozódására szolgált, és ott két nart ifjúval találkoztak. Bzar fia azt kérdezte tőlük:

– Kik vagytok, s honnan jöttök?

– Egyébként a nartok közül valók vagyunk, – felelték az ifjak. – S ti, kik vagytok?

– Régóta szeretnék a nartokkal találkozni, – felelte Bzar fia. – Szintén az ő vérükből származom.

Az ifjak csodálkozva tekintettek egymásra, Bzar fia megértette, hogy a sajátjai nem ismerik őt. Akkor azt mondta:

– Min csodálkoztok? Az apámat Bzarnak hívták, természetes halállal halt meg, én pedig az ő fia vagyok!

Az ifjak azt válaszolták neki:

– Ha a te apád Bzarnak nevezték, akkor nem természetes halállal halt meg, hanem Eloi Elinati ölte meg őt. Amikor hazamész, kérdezd meg az anyádat és nagyanyádat, s ők mindent elmondanak majd neked.

Bzar hallgatásba merült, azonban, amikor hazaért, elment a nagyanyja fivéreihez, ahol az anyja, Csendzena lakott, félre hívta őt, s megkérdezte tőle:

– Tudom már, hogy az apám nem természetes halállal halt meg. Ha nem mondod meg nekem az igazat, hogy ki az apám gyilkosa, akkor letépek a melled, amivel felneveltél!

Csendzena azt felelte neki:

Eloi Elinati ölte meg őt. Ő a nagybácsikám, s nem sajnált engem, amikor özvegyé tette.

Akkor elmegyek, s megbosszulom az apám vérét! – felelte a fiú.

– Jaj, ne küzdj meg vele! Az isten unokaöccse, az ég angyala az elszántság szerencsebotját adta neki. Emiatt semmiféle ellenfél nem tud fölélbe kerekedni. Ha a tied lenne ez a bot, akkor legyőzhetnéd, másképpen megöl téged.

Bzar fia akkor a nagyanyjához ment, és tőle kérdezte meg:

– Elojnak szerencsebotja van. Mondd, hogyan tudnám ezt megszerezni!

– A lelkem is odaadnám érted! Mondj le erről a gondolatról. Eloi Elinati – a nartok régi ellensége, a határozottság botját az Isten akaratával kapta. Rabigába döntötte a nartokat, az öreg emberekkel szántat, az idős asszonyokkal boronáltat, a fiatalokat

szekér elé fogja, a hajadonok pedig a fehérműjét és a lábait mossák. Bajt és szenvedést hozott a nartoknak. Ő maga az Isten unokaöccse, s nincs természetes halála. A végét csak a nartok játékterének a közepén található verem okozhatja. Abban van elrejtve az égi vas, s ha megkéred Kurdalagont, hogy kovácsoljon belőle kardot, akkor ezzel a karddal úgy lecsaphatod Eloj Eliati fejét, akár egy tőköt, s megmentheted a nartokat.

Bzar fia elment a nartok játékterére, magával hívta néhány társát, kiásta a régi vermet, s megtalálta benne az égi vasat. Elvitte Kurdalagonhoz, s megkérte, hogy kovácsoljon neki árat. Azután elment a társaihoz, s a nart ifjúság készülődött a nagy csatára a halálos ellenségével.

Este Bzar fia ismét elment Kurdalagonhoz, s átadta neki a kardot. Az ifjú az árral megpróbálta az égi acélból készült kardot átfűzni, s az ár keresztülhatolt a vason. Ez azt jelentette, hogy a kard közönséges vasból készült.

– Rögtön hozz nekem egy olyan kardot, amely méltó hozzám! Ne ezt, eb kölyke, mert kitekerem a nyakadat! – kiáltott rá az ifjú.

Mit is tehetett volna Kurdalagon! Kihozott egy Bzar fiának való kardot a tokjával együtt. Bzar fia kirántotta a tokjából, megsuhogtatta, az éle csak úgy szikrázott a fényben. Kipróbálta rajta az árnát, az ár pedig még csak egy karcot sem hagyott a kardon.

– Köszönd meg a sorsnak, Kurdalagon, hogy éppen maradtál! – mondta neki Bzar fia. A kardjával rácsapott az üllőre, s az üllő két egyenlő darabra hullott szét.

Csendzena, amikor megtudta, hová indul a fia, elsápadt, azt mondta:

– Jobb lesz, ha meghalok, mintsem a fiam halálát halljam!

Elővette az égi acélból készült kését, a torkára helyezte, s megölte magát. Bzar, amikor az anyja haláláról értesült, hozzá sietett, s gyorsan eltemette őt az Aradz kriptába. Azután azt mondta a nagyanyjának:

– Most már csak te maradtál az apám és az anyám helyett nekem. Megbosszulom Eliatin az apám vérét és a nartok gyalázatát, nézd meg, hogyan fogok vele megküzdeni.

Bevezette a nartok falujába, s itt láthatta, hogy a nartok házaiból lóistállókat és aklokat csináltak. Bzar fia az apja által épített torony legfelső emeletére vezette, s megkérte őt:

– Állj itt strázsát! Összegyűjtöm a nart ifjúságot, s te fordulj arra arccal, amerről az ellenséges erő közeledik. Ha rád tekintek, tudni fogom, hol találok az ellenséget. Véletlenül se gyere lejjebb.

Bzar fia körbejárta a nart ifjúságot, összegyűjtötte őket, s megkérdezte a fiatal nartokat:

– Mit szeretnétek? Gyalázatban élni, vagy becsületben elpusztulni az ellenséggel vívott harcban?

– Jobb a halál, mint tovább szenvedni ebben a gyalázatban! - válaszolta a nart ifjúság.

Akkor Bzar fia csatarendbe állította őket, s Eloj Elinatihoz fordult:

– A mai nap lesz az utolsó az életedben, Eloj! Mutasd meg a bátorságod, s ne rejtőzz el előlem! Eloj a botjához fohászkozott:

– Szükségem van ma a segítségedre, vörös arannyá válva jöjjön ide az angyal, aki téged nekem adott!

Az angyalok meghallották Eloj fohászát, összegyűltek a nartok fölött. Uasztirdsi azonban, aki már régóta kegyes volt a nartokhoz, azt mondta a felhők fejedelmének:

Mindazokat a felhőket, amelyeket az egész esztendőre tartogattál, gyűjtsd ma össze, és terítsd a nart földekre. Ma ott harc lesz, erőpróba, s hadd maradjanak magukra a küzdők.

A felhők fejedelme a nartok földjét sűrű, sötét felhőtakaróval takarta be. Az ég angyalai sem az embereket, sem a falvakat nem látták rajta keresztül. Hogyan tudtak volna Eloj és Bzar fia küzdelmébe beavatkozni?

Bzar fia még egyszer megüzente Elojnak:

– Gyere ki a küzdelemre, mérjük össze az erőnket! Várlak téged! Eloj meg mi más is tehetett volna? Így válaszolt Bzar fiának:

– Akkor találkozunk szemtől-szembe! Ha te kerekedsz felül, vágd le a fejemet, ha én győzök, én vágom le a tiedet. Kíméljük az embereinket!

Bzar fia beleegyezett. Küzdeni kezdtek. Birkóztak reggeltől estig, azután kifáradtak s szétváltak egymástól. Másnap még elkeseredettebben harcoltak, de nem volt képes egyikük sem felülkerekedni a másikon. Mindketten kétfelé hanyatlottak a fáradtságtól, s elcsendesedtek.

Éjfélkor Eloj nagy nehezen feltápáskodott s elmenekült a várába.

Harmadnap reggelre Bzar fia is felállt, meglátta, hogy nincs ott Eloj. Feldühödve lépett harcba Eloj serege ellen, lekasabolta az elsőket, aki pedig hátul voltak, azokat elsodorta a vérpatak. Így pusztította el őket egytől-egyig. Eloj pedig ezalatt a háta mögül próbálta őt meglepni. Azonban Bzar fia feltekintett a toronyba, hogy lássa, merre néz a nagyanyja, megtudta, hogy Eloj merre található, utána vetette magát. Eloj ismét a várába szeretett volna menekülni, azonban alig lépett át a küszöbön, Bzar fia utolérte őt, s vállából hozzacsapott az égi acélból kovácsolt kardjával.

A csapás az ajtófélfát érte, Bzar fia teljesen kettévágta, s a kard éle keresztülhatolt Eloj hátán, a köldöke alatt jött ki, kettészelte őt. Félholtan rogyott a földre. Bzar fia odament hozzá, s azt mondta:

– Te senki, akit egy kutya ellett a világra! Te – apám gyilkosa, a nartok gonosz ellensége!

A baljával megragadta Elojt a hajánál fogva, a kardját a torkára helyezte. Kiejtette a kezéből a csodabotot, Bzar pedig levágta a fejét. Rászúrta egy hosszú póznára, s a póznát a trágyába dőfte.

– Így mentette meg Bzar fia a nartok népét az elnyomástól és a pusztulástól.

Hogyan nősült a nart Eltagan

Egyszer Zilaharról, Taragannak a Fekete-tenger fejedelmének a lányáról esett szó a nihaszon. Férfierővel bírt, s aki feleségül veszi, örökké megmenekül a szegénységtől – olyan gazdag volt az apa. A nart ifjúságból senki sem maradt, aki ne próbálkozott volna megkérni Zilahur kezét. Azonban mindenkit kikoszarozott.

Ebben az időben az Alagatoknak egy fiuk született, és Eltaganak nevezték el. Egyszer az anyja kihozta sütkérezni a napra.

Meglátta, hogy a fiatal nartok lehorgasztott fejekkel járnak az utcán, Eltagan hirtelen megkérdezte az anyját a bölcsőből:

– Mama, miért olyan mogorvák ma a fiatal nartok? Az anyja azt felelte neki:

– Jaj, egyem meg a lelked! A Fekete-tenger fejedelmének, Taragannak egyetlen lánya van, Zilahur. Nincs, aki versenyezhetne vele a szépségben. A világ minden végéről érkeznek hozzá a kérők, de senkihez sem akar elmenni feleségül. A nartjaink közül senkit sem méltatott erre. Ezért szomorkodnak ők.

– Vajon hozzám eljönne feleségül? – kérdezte Eltagan.

– Jaj, egyem a lelked! Hogy mi nem jár az eszedben? Te még kicsi vagy hozzá.

Eltagan még egy hétig feküdt a bölcsőben, s azután megkérte, vigyék ki őt a napra. Amikor pedig kivitték a bölcsőjét, akkorát nyújtózkodott, hogy a bölcsője darabokra szállt szét. Eltagan felállt, és lement a nartok nihaszára. Kissé távolabb telepedett, és hallgatni kezdte, miről beszélgetnek.

Egy idősebb ember azt mondta:

– Gyalázat és halál a számunkra, ha a mi vőlegényeinknél hamarabb veszi feleségül valaki Taragan lányát! Eltagan ekkor kiment eléjük és így szólt:

– Ó, dicső nart öregek! Ha az ifjaink közül senki sem bátorkodik velem eljönni, akkor legalább távolról ti nézzétek majd meg, hogyan fogom idevezetni ezt a hajadont.

A nartok elcsodálkoztak, elmosolyodtak rajta, azután pedig így szóltak:

– Rendben van, majd szemmel tartunk téged az Uarpp hegyéről. Eltagan visszatért az apja házába, s megkérdezte tőle:

– Volt neked valaha lovad is, apám? Hiszen a nartok között vitézségedről vagy híres! Talán semmi sem maradt a fegyvereid közül, amit használhatnék?

Az apja így válaszolt:

– Hogyne akadna, akadozik! Ahhoz azonban, hogy ezeket a fegyvereket a kezedbe vedd, férfité kell érned, most még igen fiatal és gyengécske vagy.

– Ha ez így van, akkor készítsd elő holnapra a vértedet: holnap ide kell vezetnem Zilahurt, a Fekete-tenger fejedelmének, Taragannak a lányát.

Elcsodálkozott, megrökönyödött, felfortyant Eltagan apja, a fia azonban hozzátette azt is, hogy reggelre készítsen el mindent, ami a harchoz szükséges.

Reggel Eltagan felöltötte az apja páncélját, felült az apja lovára. A ló úgy megörült hirtelen, hogy a fellegekig szökött fel. Visszaereszkedvén a földre, azt kérdezte Eltagantól:

– Életben vagy még?

– Miért ne lennék! Vagy halottnak szeretnél látni, aki lovas bravúrokat mutat be a lován?

A ló elhallgatott, – erre semmit sem tudott felelni.

Eltagan elvágatott Taragan várához, a nartok pedig igyekeztek az Uarpp hegyére, meglesni, mi fog történni.

Eltagan sólyomként rikoitozott, vadállatként felüvöltött, s a lova egyetlen ugrással Taragan várában termett. Eltagan megpillantotta Taragant – amint ruganyos gyöngyházzal kirakott karosszékében ül, sűrögnek a szolgálai körülötte, még a legyet sem engedik a közelébe.

Eltagan beszólt az udvarról:

– Hej, gazda, így kell fogadnod a vendégedet?

– A vendéget az Isten küldi. Gyere be a házba. Eltagan bement. Derekasán megvendégelték, Taragan pedig megkérdezte tőle:

– Honnan jöttél, vendégem, hová tartasz?

– Nart vagyok az Alagatok nemzetségéből. Eltagan a nevem. Azért jöttem, hogy megkérjem a lányodat feleségül. Mit szólsz hozzá?

– Hízeltgő a számomra, hogy a lányomat méltónak ítéled hozzád. Holnapig azonban nem tudok választ adni neked.

Eltagan ott marad éjszakára ebben a házban. Éjszakára vendégházban helyezték el, s kívülről igen szorososan rázárták az ajtót. Taragán ekkor azt mondta a rabszolgájának:

– Ez a kutyakölyök abból a fajtából való, amelyik megharapta az apámat. Jól jött most, hogy a kezem közé került. Gyújtsátok fel minden oldalról a vendégházat, hogy csak a szürke hamva maradjon!

Éjfélkor pedig – ahogyan Taragan meghagyta – felgyújtották a vendégházat. Amikor Eltaganra izzó üszkök hullottak felülről, felébredt, A kezével széttolta az átizzott falat, s rátaposott a lábával. Azután teljes erejéből messzire fújta el a lángokat, s a tűz Taragan egész birtokán elharapózott. Eltagan azután kivonta a hüvelyéből a felforrósodott kardját, kiugrott a lángok közül, s egyenként küzdött meg Taragan embereivel. Hamarosan maga előtt terelte őket.

Taragan pedig a lányával együtt elrejtőzött a toronyban. Eltagan szétverte Taragan egész hadát, azután beugrott a toronyba. Kiemelte a torony sarokköveit, s a fele máris összeomlott. Taragan pedig mit tehetett volna? Kivont karddal kiugrott az ablakból, s vívni kezdett Eltagannal. Amikor a kardjaik összeütköztek egymással, akkora szikrákat szórtak, hogy az erdő kigyulladt tőlük, a hegyek megcsuszamlottak, zengett az ég, csapkodtak a villámok. A nartok pedig, akik ezt a párviadalt az Uarpp hegy tetejéről szemlélték, elbágyadtak a hőségtől.

Eltagon Taragant a tenyerébe fogta, átdobta három hegyerincen át a Fekete-tengerbe, azután felültette Zilahurt a lovára, s az Uarpp hegye felé vette az irányt. Látja: hogy a nartok elrejtőztek valahová, bevették magukat a cserjésbe, s a fák aljában ücsörögnek. Eltagon megkérdezte tőlük:

– Mi miatt szóródtatok szerteszét, nartok?

– Miattad van, Alagat fia, hiszen te küzdöttél. Miért szórtál bennünket szanaszét a leheleteddel?

Eltagon elmosolyodott. A nartok lóra ültek, s követve őt, hazatértek.

Hét nap és hét éjjel fel sem keltek az asztaltól, úgy lakmároztak a nartok. Mekkora esküvőt rendezet nekik Eltagan! Szebbnél-szebb ajándékokkal lepte meg őket, s ők pedig boldogan tértek vissza az otthonaikba.

Eltagon és Zilahur pedig boldogságban éltek egymással.

A nartok és a fekete fejű óriások

A fekete fejű óriások hatalmas ellenségek voltak. Ezek a kíméletlen, és erős törzs minden embert legyőzött, aki csak a szomszédságában élt. Csak a nartok – ez a vitéz nép – maradt egyedül legyőzetlen.

A nartok legjava egyszer vadászni ment el. Semmit sem lehetett róluk napokig hallani. A nartok népe nyugtalankodott:

– Nincsenek hírek a legjobbbaikról, a legerősebbjeinkről. El kell menni a megkeresésükre!

Ekkor pedig egy nart hajadon, Agunda, gyorsan egybehívta a nart menyasszonyokat és a serdülő lányokat, s így szólt Satanának:

Nincs hír a legjobbbaikról, a legerősebbjeinkről. Nem maradt közöttünk olyan férfi, akit hírhozónak elküldjünk utánuk, magunknak kell elmennünk a keresésükre.

– Jaj, csak ezt ne tegyétek! Nem találjátok meg őket, sőt még valaki kárt okozhat bennetek az úton, s örökre megszegyenültök! – mondta Satana.

– Ezért ne nyugtalankodj, nem engedjük meg, hogy szégyenbe hozzanak bennünket. Azonban azután, amikor elmegyünk, s a nartok faluját veszély fenyegeti, küldjétek utánunk küldöncöt.

Satana azt mondta nekik:

– Látom, nem lehet megakadályozni, hogy elmenjete. Akkor öltözzetek férfiaknak, a lányruha akadályozni fog benneteket harc közben, s legyőzhetnek benneteket miatta.

– Így van, – egyezett bele Agunda. Férfinak öltözünk, a lányruha fölé férfiöltözetet veszünk fel.

Sokáig lovagoltak. Egyszer este egy sötét erdőhöz értek. Mielőtt bementek volna, pihenőre álltak meg. Agunda azt mondta a csapatának:

– Készítsétek harchoz a fegyvereiteket!

A nart hajadonok felkészültek. Férfiasan előszedték a fegyvereiket, s reggel bementek a sötét erdőbe.

Ezalatt a nartok földjére a fekete fejű óriások törtek be, körülvették a települést, s az óriások közül a legidősebb, egy Dzanga nevű elküldött, hogy mondják meg a nartoknak:

– Vakmerő nartok! Az őseitek adót fizettek a mi őseinknek. Azt megbocsátjuk, hogy eladósodtatok, ha az adót három évre előre kifizetitek.

A nartok nyugtalankodtak.

– Amióta világ a világ, sohasem hallottuk, hogy a nartok adót fizettek volna a fekete fejű óriásoknak! Kérdezzük csak meg Satanát, tud-e nekünk tanácsolni valami hasznosat!

Amíg a nartok tanácskoztak, a fekete fejű óriások ráengedték a lovaikat a vetéseikre, a nartok települését pedig lóistállójukká alakították át.

Dzanga megkérdezte a faluban maradt nartoktól:

– Miért nem fizettek nekünk adót?

– Mi semmit sem tudunk az adóról. A legbölcsebb és legkiválóbb embereink portyára mentek.

Dzanga megparancsolta a seregének, hogy vigyenek el, s fosszanak ki mindent, amit a nartok településén találnak, – mindenféle jószágot, s javakat.

A fekete óriások bejutottak a lakótornyokba, ahol a nartok három nemzedéke lakott, elhajtották a jószágaikat, s elvitték a vagyonukat. Még a csikósokat is elvitték fogságba.

Satana akkor fogta az aranytilinkóját, amelyet magánál tartott, s a hegyi szélnél riadót fújt rajta. A riadó hangjai Agunda és társnői fülébe is eljutottak, amikor a Feketeszoros mélyén jártak. Agunda így szólt a társnőihez:

– Valami baj érhet a nartokat. Ezt a riadót Satana fújja az aranytilinkóján.

A lányok serege visszafordult, s a szoros kijáratánál találkozott a fekete fejű óriásokkal. A lányok megismerték a méneseiket, amelyeket az óriások elhajtottak, s harcba kezdtek az ellenséggel. Hosszú ideig az egyik fél sem tudta legyőzni a másikat. Három nap és három éjjel folyt a vér, amikor a legidősebb óriás, Dzanga azt ajánlotta:

– Lépjen elő a vezérek, küzdjön meg velem, – s aki elsőnek esik el, annak a serege lesz a vesztes.

– Légy átkozott egész életedre, ha nem tartod be a szavadat! – mondta Agunda, s kilépett a serege elé.

Először pikával küzdöttek, s Dzanga pikája két helyen is megrepedt. Elővették a kardjaikat, Agunda kardja kiesett a kezéből. Azután kézitusába bocsátkoztak. Kíméletlenül osztogatták egymásnak a csapásaikat, amikor egyszer csak Agunda acélsisakja leesett a fejéről.

Akkor Dzanga meglátta, hogy egy lány áll vele szemben. Beszüntette a harcot, és azt mondta:

– Na, a híres nartok! Maguk nem mertek velünk összecsapni, ezért küldték el a lányait ellenünk.

Ekkor az óriások a nart lányok kezeit hátra csavarva hurcolták el őket fogságba.

Satana pedig, látva, hogy senki sem jött a hívásra, ismét riadót játszott az aranytilinkóján. A tilinkó hangjait pedig elvitte a szél a nart vadászokhoz is. Urizmag így szólt:

Valami baj van a falunkban: Satana riadót fűjt. Vissza kell térnünk, azonban még nem értünk célhoz. Szégyen, és gyalázat!

Térjünk vissza mielőbb! Valószínű, valami súlyos baj történhetett a földünkön, – mondta Szoszlan.

Amíg itt tétováztok, az ellenség ágyasaivá teszi a lányaitokat, és meggyalázza az asszonyaitokat, – mondta Szirdon.

– Jaj, száradt volna ki a nyelved a szádból, Szirdon, ha ilyeneket mondasz velem! – szólalt meg Urizmag.

A vakmerő nart férfiak visszafordultak. Elértek a Fekete-szoroshoz, s látják: vérpatak folyik ott. Nem értették, honnan származik ez? A nartok még gyorsabban igyekeztek hazafelé.

– Megérkeztek a nartok földjére. Látják, a vetéseket lópaták tiporták. Beértek a faluba. Azt látják, hogy a falu utcái lótrágyával vannak tele. Kérdezik Satanát:

– Mi ez? Mi történt itt? Ki merészkedett ránk támadni?

– A fekete fejű óriások sem százan, sem háromszázan, hanem ezrével csődültek ránk. Három esztendei adót követeltek tőlünk, a többit, úgymond, elengedik. Semmit sem adtunk nekik, s akkor erővel elvették a mi javainkat, s a méneseinkkel együtt a marháinkat is elhajtották.

– S hová lettek a lányaink? – kérdezték a nartok.

– Ti olyan sokáig nem tértetek vissza, hogy a lányok elmentek benneteket megkeresni, s ettől az időtől nem hallottunk hírt felőlük. Valószínű, valahol bajba kerülhettek.

Megharagudtak a nartok, s nagy hadjáratra indultak a fekete fejű óriások országa ellen. Lovagoltak nappal, lovagoltak éjjel, már egy hete, már két hete úton voltak. Végül egy széles sztyeppén találtak egy csikóssal. A nartok megkérdezték tőle:

– Hová való vagy, s kinek a jószágát legelteted?

– Hogy hová való, azt nem mondom meg, Dzanga jószágát legeltetem, aki az óriások vezére.

A nartok tovább lovagoltak. Egy pásztorral találtak, aki bárányokat legeltetett. szintén megkérdezték:

Hová való vagy, pásztor? Kié ez a nyáj?

– Nem mondom meg, hová való vagyok, a nyáj pedig Dzangáé, a fekete fejű óriások parancsnokáé.

Elérkeztek egy hármasságú útágazáshoz, s tanakodni kezdtek, melyik úton haladjanak tovább?

Amíg így tanakodtak, tépelődtek, az Uaz hegy tetejéről meglátta őket Uasztirdzsi, aki öregember külsejét öltötte magára, s leereszkedett hozzájuk. A nartok illendően köszöntötték, ahogyan egy idős embert szükséges.

– Légy olyan jó, apó! Biztosan sok mindent tudsz. Mondd meg nekünk, melyik úton menjünk tovább, hogy a fekete fejű óriásokhoz eljussunk!

– Menjete a középső úton!

A nartok megköszönték neki, s Uasztirdzsi eltűnt. Ismét hosszú ideig lovagoltak. Ismét hármasságú útágazáshoz érkeztek. Ismét nyugtalankodni kezdtek. Ismét Uasztirdzsivel találtak, csak most öregasszonnyá változott.

A nartok köszöntek neki, és megkérdezték:

– Légy olyan jó hozzánk, anyóka, aki sokat láttál már, s mindent tudhatsz. Mondd, melyik úton menjünk tovább, hogy a fekete fejű óriásokhoz érjünk!

– Tartsatok bal felé! – felelte az anyóka, s ismét eltűnt.

A nartok továbbmentek, s ismét hármas úthoz értek. Merre menjenek? Ismét Uasztirdzsivel találkoztak össze, aki a saját alakjában jelent meg, s kérdezte őket:

– Hová készülőtök, vakmerő nart emberek?

– A fekete fejű óriásokhoz készültünk, azonban nem tudjuk, hogyan jutunk el hozzájuk.

– Tartsatok jobb felé, s akkor odataláltok! A vakmerő nartok megköszönték, elindultak jobb felé, megérkeztek a fekete fejűekhez. Hírnököt küldtek az óriások vezéréhez, Dzangához.

– Kik vagytok, s mit akartok? – kérdezte Dzanga.

– A vakmerő nartok vagyunk. Egész életedre légy átkozott, ha elrejtőzöl, s nem méred össze velünk az erődöt!

Dzanga, amikor meghallotta, hogy itt vannak a nartok, végigvágatott a hatalmas faluján, s a fekete fejű óriások felfegyverkezve azonnal harcba kezdtek a nartokkal. Megkezdődött az ütközet.

Hét nap és hét éjjel küzdöttek egymással, de nem tudtak felül kerekedni egymáson. Minden óriás, akit a nartok este megöltek, reggelre feléledt. Ekkor Uasztirdzsi ismét leereszkedett a nartok közé, s azt tanácsolta nekik:

– Így nem győzitek le az óriásokat: velük van az Isten!

Holnap reggel rejtőzködjetek el a folyó partján, amíg a fekete fejű óriások nem érnek ide a reggeli víziváshoz. Amikor le fognak ereszkedni a folyóhoz, hogy igyanak, akkor törjétek rájuk, s legyőzitek őket.

A vakmerő nartok elrejtőztek a folyó partján, amely a fekete fejű óriások országán folyt végig.

Amikor reggel a fekete fejű óriások a folyóhoz siettek, hogy teleigyak magukat vízzel, a nartok nyilazni kezdték őket az ijaikból, s a többségüket megölték. Azok azonban, akik élve maradtak, élükön Dzangával ismét harcba kezdtek.

Reggeltől késő estig folyt az ütközet, véres lavina görgött a nartok előtt, és árasztotta el az óriásokat. Estére a nartok kezdtek felülkerekedni, és beszorították őket az erődjükbe. Most már minden óriás meghalt, csak Dzanga maradt életben.

Akkor Uasztirdzsi így szólt a nartokhoz:

– Az ornyergéhez vágjatok! Csak így ölhetitek meg.

A nartok kilőtték a nyilaikat, s azok az ornyergén találták el Dzangát. Így halt meg.

A nartok kiszabadították a lányaik, felégették a fekete fejűek erődjét, elhajtották magukkal a jószágaikat.

Azután visszatértek a nartok országába. Hosszú ideig lakmároztak, levágták az ellenséges óriások marháit.

A nartok pusztulása

A dicső nartok egész életüket csatákban töltötték. Sok ellenségük erejét roppantották össze. Egytől-egyig elpusztították az óriásokat, sőt még a földi és az égi démonokkal is szembeszálltak. Hétszer hét földi démont irtottak ki, és kétszer annyi földi ártó szellemet.

Nem maradt senki, akivel összemérhették volna az erejüket. Elméláztak fölötte, amikor a szerencsétlen Szirdon, Gattag fia, azt mondta:

– Mindig csak imádkoztok az Istenhez. Jobb lenne, ha próbára tennétek az erejét. A nartok így feleltek neki:

– Tényleg imádkozunk hozzá, pedig még azt sem tudjuk, hol található.

– Ha jól felbőszítitek, akkor személyesen is meg fog jelenni, – mondta nekik Szirdon.

– Mivel tudnánk őt feldühíteni? – kérdezték a nartok.

– Vigyen el benneteket az ördög, nartok, ha ilyen nehéz a felfogásotok! – korholta őket. Hagyjátok abba az imádását, felejtsetek el a nevét is, mintha nem is lenne!

Alakítsátok át a házaitok ajtaját, hogy magasabbak legyenek, hogy amikor beléptek, ne kelljen e fejeteket meghajtanotok, ne gondolhassa az Isten, hogy előtte hajlongtok! Cselekedjetez így, s akkor maga jön hozzátok!

A nartok mindenben úgy cselekedtek, ahogyan Szirdon tanácsolta nekik. Az ajtaikat megmagasították, abbahagyták az imádkozást. Amikor már a nevét sem emlegették, egy fecskét küldött hozzájuk:

– Repülj el a nartokhoz, s kérdezd meg őket, miért sértődtek meg! A fecskemadár elszállt, leült egy fiatal fácskára, amely a nartok nihaszán nőtt, s hatiag nyelven csevegte:

– Követként érkeztem hozzátok. Aki előtt meghajoltatok, küldött engem, hogy kérdezzem meg tőletek: «Mit tettem olyat, nartok, ami miatt megbántódtatok?»

Urizmag tudott hatiagul, és a nartokhoz fordult:

– Akit kerestünk, elküldte hozzánk a követét. A követnek pedig választ kell adni. Gondolkodjatok a feleleten, döntsetek, s közöljétek velem az egyhangú választotokat!

– Miért kellene döntenünk? – mondták a nartok. Ez a dolog már elrendeződött. Sokáig szolgáltunk az Istennek, ő pedig még csak nem is mutatkozott előttünk. Most küzdjön meg velünk, mérjük össze az erőnket!

Urizmag mindent elmondott a fecskének.

Elrepült a fecske, megjelent az Isten előtt, és tolmácsolta az Istennek a nartok üzenetét.

Az Isten ismét elküldte a madarat:

– Menj vissza ismét, s mondd meg nekik: abban az esetben, ha megküzdök veletek, mit szeretnétek inkább – hogy teljesen kiirtsam a nemzetségezteket, vagy csak hitvány utódokat hagyjak meg utánatok?

A fecskemadár ismét elszállt a nartokhoz, átadta nekik az Isten üzenetét. Egymásra néztek, és így szóltak:

– Ha ki szeretné irtani a nemzetségünket, akkor irtsa ki egészen.

Néhány tökfilkó közbeszólt:

– Hogyan éljünk utódok nélkül? Akkor hagyja csak meg a hitványakat, de maradjanak utódaink!

Akkor Urizmag szólalt meg:

– Inkább utódok nélkül maradjunk, mint a hitvány utódokban éljünk tovább!

Minden nart egyetértett Urizmaggal. A fecske visszarepült az Istenhez, és elmondta neki, mit döntöttek a nartok.

– Nincs tőlem nyugtod, – mondta az Isten a madárnak. Kérlek még egyszer, szállj el a nartokhoz, és mondd meg nekik, aki csak teheti, öltözzön páncélba, s a következő pénteki napon jöjjön el Hiz mezejére, a nartok bajvívó helyére, s bemutatkozom nekik.

A fecske harmadszor is elrepült a nartokhoz, s tolmácsolta nekik az Isten szavait. Megörvendtek a nartok.

– Magával az Istennel fogunk megütközni! – mondogatták egymásnak. Most megtapasztaljuk, milyen ő.

Az elkövetkező pénteki napon a nartok közül mindnyájan, akik csak teheték, fegyvert ragadtak, egymást sürgetve siettek Hiz mezejére, ahová meg volt hirdetve a

párviadal. A nartok falujának a lakói, nők és gyermekek, elfoglalták a helyüket az Uaz magaslaton, hogy láthassák a harcot.

Az Isten nem törekedett a nartok kiirtására, hanem elküldte hozzájuk a hírnökét, Uasztirdzsit, s meghagyta neki, hogy adja át a nartoknak:

– Menj el hozzájuk és mondd meg nekik: «Én nagyon szeretlek benneteket, nartok, nem akarlak kiirtani titeket. Gondoljátok meg még egyszer, örök életet adjak-e nektek, vagy örök dicsőséget! Válasszatok a kettő közül!»

Uasztirdzsi elment a nartok közé, és elmondta nekik, mit üzent az Isten.

– Mi szükségünk, hogy örökké éljünk? – mondták a nartok. Olyan csodálatos örökké élni? Azt akarjuk, hogy a dicsőségünk örökké maradjon meg a földön.

Uasztirdzsi visszatért az Istenhez, és azt mondta neki:

– A nartok úgy döntöttek: nekünk ne örök életet, inkább örök dicsőséget adj!

Ekkor az Isten megharagudott a nartokra, s elátkozta őket.

– Egyetlen napi munkátok se hozzon nektek egyetlen mérő gabonánál többet!

Íme, betelt az átok a nartok felett. Bármennyi kévét is kicsépeltek naponta, azonban csak egyetlen zsákocska magot kaptak belőlük. A nartok azonban találekonyak voltak, kitalálták, hogy mindenki csak egyetlen ugaszt csépel ki naponta, ami hét kévéből áll. Minden hét kévéből egy zsákocska gabonát nyer naponta, minden kalangyából tíz zsákocskával.

Eleinte semmiben sem szenvedtek hiányt.

Amikor az Isten tudomást szerzett a ravaszkodásukról, még egyszer megátkozta őket, a nappal maradjanak a mezőik zöldek, a termés azonban csak éjjel érjen be, s legyen aratásra alkalmas.

Nappal, amikor csak kimentek a mezőre, mindig zöld volt a gabona. Akkor megpróbálkoztak az éjszakai aratással. Mihelyt kimentek a szántóföldre, az érett gabona átváltozott éretlenné.

A nartok ismét ravaszághoz folyamodtak. Kalyibákat állítottak a szántóföldek mellé, és íjakkal és nyilakkal felfegyverkezve kimentek oda éjszakára. A nyilaikra kettős hegyeket erősítettek, s éjszakánként belőtték azokat a zsendülő gabonába. A nyílvégek levágták a kalászokat, s azok éretten maradtak. Amikor pedig örölték a gabonát, még a szárát is hozzádarálták a liszthez.

Így éltek még egy esztendeig. Akkor azt mondták egymásnak:

– Hát ezt meg miért tesszük? Hiszen magunk mondtuk az Istennek, hogy a dicstelen életnél jobb a dicső halál. Ekkor mindegyik megásta a maga sírját, és belefeküdt.

Így lett végük a híres nartoknak.

Hősmondák a nartokról

Uarhag és fiai

Ahszar és Ahszartag születése

Ahszar kardja

A nartok almája

A szépséges Dzerassza

Ahszar és Ahszartag halála

Urizmag és Hamic születése

Hogyan találta meg Urizmag és Hamic a nagyapjukat

Urizmag és Satana

Satana születése

Hogyan lett Satana Urizmag felesége

Urizmag és Haran-Huag

Urizmag és az egyszemű óriás

Hogyan vált el Urizmag Satanától?

Urizmag ismeretlen fia

Satana fia

Kinek jutott a fekete róka

Urizmag és a három kíváncsi

Hogyan készült a sör

Urizmag utolsó portyája

Mivel ajándékozták meg az églakók Szoszlant

Szoszlan

Hogyan született Szoszlan, s hogyan edzették meg őt

Szoszlan olyat keres, aki erősebb nála

Szoszlan és a Gumba való ember

Szoszlan Gumnak a földjén

Szoszlan és Uarhag ismeretlen fia

Szoszlan és Tar fiai

Hogyan vette Szoszlan Koszert feleségül

Hogyan ölte meg Szoszlan Telberd három fiát

Szoszlan portyája

A nart Szoszlan és Bizguana óriás

Miért vált Szirdon Szoszlan ellenségévé

Bedzenag fia, a kis Arahdzau

Arahdzau halála

Hogyan vette Szoszlan Veduhát feleségül

Hogyan mentette ki Szoszlan Satanát Ada tavából

Szoszlan és Totradz

Szoszlan a halottak országában

Szoszlan halála

Ajszana

Ajszana

Ajszan és Szajzag-aldar

Szirdon

Szirdon születése és házassága
A nartok portyája
Hogyan készült a fandır
Szirdon ismét rászedte a nartokat
Hogyan csapta be Szirdon az óriásokat
Hogyan rendezett tort Szirdon a halottainak
Miért nevezték Szirdont csalónak
A posztód a kezében van
Ki kit csapott be

Hamiz és Batradz

Arkiz foga
Hogyan nősült meg Hamic
Batradz születése
Hogyan csalogatták ki Batradz a tengerből
A kis Batradz játéka
Batradz, Hamic fia, és Arahdzau, Bedzenag fia
Batradz és a tarka szakállú óriás
Batradz hogyan edzette meg magát
Hogyan mentette meg Batradz Urizmagot
Hogyan találta meg a nart Batradz Burazagot
Batradz és Tihifirt Mukara
Batradz és Afszaron pökhendi fia
Afszaron, a félszemű óriás bosszút áll a nartokon
Hogyan mentette meg Batradz a neves nartokat
A nart Uradz és Ahszuali óriás
Batradz és az aldar
Hogyan foglalta el Batradz Hiz várát
Batradz és a nartok Uacamong kelyhe
A nartok tánca
Hogyan naspángolta el Batradz a nartok szentjét
A nartok gyűlése, avagy, ki a legkiválóbb közöttük
Hamic halála
Hogyan bosszult meg Batradz az apja halálát
Batradz halála

Acamaz

Acamaz és a szépséges Agunda
A nart Szidamon

Szauuaj

Szauuaj

Éltek hajdanában a nartok – (Különálló történetek)

A nartok és Uadmer csontjai
A nart Szibalc, Uarhtanag fia
Uasztirdzsi és az orra nélküli Margudz
A nart Dzili és a fia
Az Alit nemzetségbeli Alimbeg lánya
A szépséges Uadzaftau, Adakiz lánya
A nart Egyed

A naplopó nart Zivag és a Borat nembéli Burafarnig lánya, a szép Agunda
Az ifjabb és az idősebb része
A nart Bzar és fia
Hogyan nősült a nart Eltagan
A nartok és a fekete fejű óriások
A nartok pusztulása

